

קובץ שאלות ותשובות, חידושים וביאורים בהלכה ואגדה

מאת רבני וחכמי זמננו נ"י

הרב שלום יוסף הלוי פייגענבוים נ"י (לאקאטש)	הרב יעקב שור נ"י . . . . . (קוטב)
הרב חיים משולם קויפמאן נ"י (פולטסק)	הרב יהודא לייב פיינ נ"י . . . . . (פלאנים)
הרב אליעזר ליפא ווייסבלום נ"י (נויארק)	הרב יצחק יהודא טרונק נ"י . . . . . (קוטנא)
הרב מנשה גראסבערג נ"י (ראססגייט)	הרב שלמה אלטמאן נ"י . . . . . (ווארשא)
הרב חנוך דוד גרינגלאס נ"י (לענטשנא)	הרב שמואל יצחק הילמן נ"י (לונדון)
הרב אלימלך הכהן רובינשטיין נ"י (ירושלים)	הרב יעקב אביגדור נ"י . . . . . (דראהביטש)
הרב אפרים שרגא וויינגארט נ"י (צפת)	הרב חיים יוסף בת נ"י . . . . . (אפטא)
הרב מרדכי צבי ווייסמאן נ"י (ראדוב)	הרב ישעי' זלאטניק נ"י . . . . . (ראדום)
הרב צבי זאב ראבינאוויץ נ"י (ברסק)	הרב צבי זאב הירשאוויץ נ"י (סטראנד)
הרב מאיר וואלפער נ"י . . . . . (ווארשא)	הרב אליהו ריטשמאן נ"י (פילאדעלפיה)
	החז"ב ברוך הלוי עפשטיין נ"י (קלימינגטוב)

מסודר בדפוסו של ה' פאלטאן בפעטריקוב

י"ל בעזת"י להגדיל תורה ולהאדירה

העורך: ישראל איסר בהגאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל

האדריסה להמכרת: 1. Feigenbaum, Warszawa, ul. Muranowska 4, m. 30.

שער זכרון

מודים ומוקדש
ע"י האחים הגבירים
משפחת רעכטמאן גרם יאיר

לזכר נשמת אביהם
הרב הישיש גדול בתורה ויראה הגביר והנודע
הר' מרדכי אשר ב"ר יעקב קאפיל הכהן רעכטמאן וצ"ל
מפ"ה ווארשא

הרב המנוח נ"ע היה אחד מראשי נדיבי עירנו וקציניה ונודע
לשם בגודל תורתו ויראתו ומידותיו התרומיות והשאיף אחריו בכת"י
הרבה גליונות מחי' תורתו ובלב בניו ויו"ח נ"י להוציאם לאור
אי"ה בחוברות הבאות שב"השערי תורתו:

נפטר בשם טוב

יום ט"ז אלול ה'תרפ"ג לפ"ג

תנצב"ה.

סימן ז

אציע בהשע"ת מה שהשכחתי לקאנטיס מעיר קאסוב שבאו לשאלו את פי
להורות להם באשר שמקבלים ע"ע לתת מעשר כספים מכל מה שיריוחו כולל
ימנהגו ועל איזו מלות רשות בידם לתת מן המעשר שיעלה בידם בעזהש"ת.

תישרבה הנה ענין נתינת מעשר כספים לפמ"ש הרמב"ם בה' מחנות
עניים היא דבר מוגבל למידה בינונית של מלות נתינת לדקה, ובספרי הובא
בחס"ם הענין דף ט' אשכנזי אקרא דעשר מעשר את כל וגו', והנה חוב
נתינות מעשר כספים כתב בכנסת הגדולה סי' רמ"ט בשם תשובה כת"י להר"י
מתת' שזה מן הריווח שיעלה בידו אחר אשר פיזר בדברים הלריכין לפרנסת
ביתו ע"ש וכ"מ ברמ"א יו"ד סי' רנ"א ס"ג מהקטור שם דפרנסת עלמו קודמת
ואינו חייב לתת לדקה עד שיהי' לו פרנסתו ואח"כ יקדים פרנסת אביו ואמו
כשהם עניים וכו' ע"ש ונראה דגם אם הריווח הוא שגם שלריך לו לפרנסת
ביתו לשנה אם יתן מעשר מכל מה שהרויח ישאר לו לפרנסת ביתו ועוד יותר
מ"מ א"ל לתת מעשר רק מהריווח שיסאר לו אחר הוצאות פרנסת ביתו איש
כפי ערכו שמפזר לפרנסת ביתו שאין זה דומה להפרשת מעשר הכולא
דבחבואה גוה"כ שהכולא הוא טבל שנאסרה באכילה עד שיפריש מעשר ואותו
מעשר שמפריש יש בו עוד מלות שיחננו לכהנים ולויים ועניים, אבל מעשר
כספים בלא מעשר לא נאסר המעות שהרויח שלא ליהנות ממנו אלא זה מה
שהגבילו חז"ל חוב מלות לדקה למידה בינונית שיפזר כשיעור מעשר מתה
שהרויח בממונו ומה שלריך לפרנסתו ובג"כ אין זה ריווח אלא הוצאה ולזה רק
בהמוהר שנשאר לו ריווח אחר ההוצאה מזה נתייב ליתן לדקה כשיעור מעשר.
ולפ"ז אם ירצה להפריש מעשר מכל מה שירויח ולא יכנה מה שלריך לו
לפרנסת בג"כ י"ל שזה אסור דאל תרבה לעשר אומדות וכמ"ס בכנה"ג שם
ובשו"ת חות יאיר אבל בפ"ת הביא בשם ב' משנת חכמים שחולק על זה וסיבר
דבמעשר כספים יכול להוסיף אם ירצה ושפיר עבד אם הוסיף ע"ש וכן נראה
דגם דהגבילו חכמים למידה בינונית שאלו לפזר לדקה יותר ממעשר [דלפזר
הרבה אינו נכון שמה יעני וילעך לבדיות והיינו ביותר מחומש] אבל אם ירצה
להוסיף על המעשר באופן שיהי' לו כדי פרנסתו גם אחר ההוספה בודאי שפיר
עבד כמובן.

אנב אומר דמ"ס הרמ"א בסי' רמ"ט דבשעת מותו יכול אדם ליתן לדקה
כמה שירצה בבאר היעב"ש של הרב מהר"ד כתב בשם שארית יוסף דדוקא עד

פלגא ע"ש ובבאבא'ט שלנו [של חו"ז הרב מנעלוא] השמיט זה וחפשי' בשו"ת
 שארית יוסף ולא מלאתי זה וכנראה שהוכיח זה מש"ס כתובות דף ס"ז דאיתא
 במר עוקבא דקא ניהא נפשי' קס. בזבזי' לפלגא דממונא', ופריך הש"ס היכא
 עביר הכי דהא המבזבזי' אל יבזבזי' יותר מחומש ומשני ה"מ מחיים שמואל ירד
 מנכסיו אבל לאחר מיתה לא ע"ש אבל אין מזה הכרח ד"ל דמר עוקבא לא רצה
 לפזר רק פלגא ולחירולא דש"ס גם יותר מפלגא הרשות בידו ולזה נקיט הרמ"א
 סתם כל כמה שירלה וכ"מ בר"ף פ"ד דכתובות וברא"ש שם.

וראיתי בשאלחות סוף סימן ס"ד דש"ס גרס במר עוקבא דאמר הבו תילתא
 מנכסי לעניים ומכיים ה"מ מחיים אבל לאחר מיתה תילתא וכן הלכתא ע"ש ראה
 זה חדש ועיין מה שהעיר הגר"פ בשאלות שלום שם או"ק ע', ולגירסת השאלחות
 מבואר דיותר משלים לעולם אין יכול לפזר. ואולי שיעור שליש היא כשיעור של
 הדור מזה עש"ס ב"ק דף ט' ע"ב, עכ"פ זה פשוט דענין חיוב נתינות מעשר
 כספים היא גבול שקלבו חכמים למידה בינונית של חיוב נתינת דלקה דמה"ס
 אין לו שיעור ובתרומה שקלבו חכמים עין יפה אחד מארבעים עין רעה אחד
 מששים בינונית שיעורו אחד מחמשים וה"כ בענין חיוב של מ"ע דלקה וממילא
 שהמעשר רק לחלק לעניים ולא לעשות בה שאר מלות שירלה לקנות.

ורגזה גם הרמ"א ברס"י רמ"ט כתב דאין לעשות ממעשר שלו דבר מזה
 בגין גרות בביהכנ"ס או שאר דבר מזה אלא יתנו לעניים [ודב"ז ממהרי"ל]
 ובבאר הגולה שם כתב דהיינו מלות שבלא"ה מחויב עכ"פ לעשות אינו יכול
 לפזרו במעשר אבל אם רצה לעשות בו מזה שאינו כבר מחויב רשאי ע"ש
 וכוונתו כנון לקנות לו תפילין או ציצית ומזוזה וכן יין לקידוש או לר' כוסות
 לפסח דבהני אסורין, ואמנם לקנות מלות בביהכנ"ס כתב הט"ז דאם בשעת קניית
 המלות ה"י דעתו על זה שרי דהא המעות ללדקה אזיל אבל אם בשעת קניית
 המלות לא ה"י דעתו ואח"כ רוצה לפרוע מהמעשר אסור דה"ל כפרוע חובו מן
 המעשר ע"ש.

ורגזה מ"ש דהא המעות ללדקה אזיל אם כונתו שמחלק הגבאי את המעות
 לעניים כמ"ס בכנסת הגדולה שם לא ידעתי למה יהי' אסור גם אם לא ה"י
 דעתו מתחלה לפרוע מן המעשר והרי כבר ה"י דעתו מראש להפריש המעשר
 ללדקה ול"ל דכונתו היכא שה"י דעתו בשעת הקני' שלא לפרוע מן המעשר דשוב
 אסור לו לפרוע מן המעשר דה"ל כפרוע חובו ובגליון הט"ז נכתב אללי דבשו"ת
 פני' יהושע ס"י ב' שם מחיר בכל גווי' אבל בשל"ה סוף ח"א אסור בכל גווי'
 ע"כ ובעת אינם תחת ידיו.

ולדירי' ל"ע דאם המעות שקונה מלות בביהכנ"ס היא לקנות עליהם בימות
 החורף או יאפי' לחיכון הביהכנ"ס כיון דנהנו מזה רבים עג"ס ועשירים למה לא
 יתחשב בכלל דלקה כמו קנין ספרים דיותר לקנות מומעות מעשר שילמוד הוא
 ולהשאל' לאחרים ואמרינן בש"ס כתובות ולדקחו עומדת לעד זה הכותב ספרים
 ומשאלין לאחרים וה"כ בזה, ועכ"פ אם בשעת הקנין המעות לא נתכוין לפרוע
 ממעות שלו יותר לו שוב לפרוע ממעות המעשר כל שלולא זה לא ה"י קונה.

ולפרוע שכן מלמדים לבניו נראה ללמדם סוד תפילה וחומש אסור לפרוע
ממעו מעשר דהא מחויב לשכור להם מלמד ללמדם אבל לשלם שכר מלמדים
ללמדם משנה וגמרא רשאי לשלם ממעו מעשר עיין יו"ד סי' רמ"ה סי'.

וכן מה שנשאלתי מהם אם מותר לתת חלק מהמעשר על קרן שעינינו
על בנין בתים בארץ הקדושה וכיוצא נראה דזה ג"כ מכלל לזקה דמותר ובדרך
כלל כלפענ"ד לזריך שיכיון האדם מתחלה בהפרשות המעשר שיח' לחלק לכל
עסק דבר מלוא דפתיך ב"י ענין לזקה לאחרים וזוה שפיר יולא י"ח נתינות
מעשר כספים, ומו לא מירי.

יעקב שור אב"ד קוטב.

סימן ב

(ע"ד השאלה בשע"ת הי"ב חוב' ה' סי' י"ג)

לענ"ד אם אומן נכרי עשה המזירות מבואר בספר תפלי"מ (הוצא בפת"ש
יו"ד סי' קמ"א סי' י"ב) וז"ל: וג"ל שאם עכו"ם עשאו לו מותר להשתמש
במזורה ושולחן ולדור בבית, דלא שייך כאן חשד, וכן משמע בתוס' דיומא דף
ג"ד ע"ב ע"ש עכ"ל, ודבריו קלרים וסתומים ולריך ביאור כיון דליכא בניד"ז
חשדא כמו בלירות האסירות שיחדר שטובדן, איכא מנ"ל שאסור להשתמש מזורה
ושולחן שכתבנית של ביהמ"ק ולהשתמש בו או לדור בבית שכתבנית היכל, אפי'
בעשאו ישראל אטו חסום שטבר העושה על לא העשון, ואסור זה להשתמש בהם,
וממכ"פ אם שייך בזה ג"כ חשדא שאחרים יתשבו שהוא עלמו עשאו, איכא גם
בעשאו עכו"ם אטו שס הגוי שעשאו חקיק עליהם, ואם ל"ש בזה חשדא כי
יתלו שאחרים עשאו לו, גם בעשאו ישראל יתלו שגוי עשאו לו ולא בליווי
שלו ולא עבר אפי' על אמירה לנכרי (ע' תוס' ע"ז מ"ג) ובגהש"ס לרע"א דיומא
נ"ד:) והא דפירש"י בע"ז מ"ג: גבי שאני ר"ג דאחרים עשו לו, עכו"ם היינו
חשים דהא ר"ג אמר לעשות לו ולא מאליהם עשו לו דמות לבנות, ואיך אפשר
שהרשה לישראל לעבור על לא העשון, וגם לנכרי הולכנו חוס' שס לתרץ דמחוס
מלוא הותר לו.

אכן באמת כן משמע בשו"ע יו"ד קמ"א סי' וואס עכו"ם עשאו לו אסור
להשתמש, וכן בהג"ה שס סי' ואפי' חתם לו עכו"ם אסור להשתמש, דמשמע
ודאי דאם ישראל עשאו יס איסור נוסף מלבד חשד, ועכ"ל כמו דאסרו לדור
בבית שנבנה ע"י גוי באיסור בשנת או בחוה"מ (ע' שו"ע או"ח סי' רמ"ד סי' ג'
ובע"ז שס סק"ד ובס"י תקמ"ג) ה"כ כן, ואיכא בכה"ג דלניד"ד שהאומן אפי' אם
ישראל הוא ודאי שלא ידע כלל דאסור לעשות כן, ואומר מותר קי"ל דשינג
הוא, יש ללמד דלא נאסר להשתמש בהן, אכן לענ"ד דברי התפלי"מ לא נתחוויר לי
ולא זכיתי להבין דבריו, דלענ"ד ברור דגבי בית כתבנית היכל ומזורה כמזורה
ושולחן כשולחן הקפידה הורה לא רק על איסור העשייה אלא גם על איסור
השתמש בהן, דהכי ודאי מהתברא שעיקר הקפידה היא על השימוש שלא ישתמש

ההדיוט בכעין מה שמוחר לגבוה כיון דליכא טעמא אחרינא בזה ואפי' דלר"י לא דרשין טעמא דקרא מ"מ בזה כתבו תוס' יומא דלא מסרו הכתוב אלא לחכמים, וכתבו דשמעין שבמקדש לא אסירי אלא כמותן ממש דאל"ה לא יוכל שום אדם לעשות בית ושולחן וכ"ס, ועוד כיון דאפשר לעשות כמותן מסתמא לא אסרו אלא כיוצא בהן עכ"ל יעו"ש, וראוי להבין למאי הולכנו להוועד, אטו לא סגי במ"ס דאלי"כ. אטו אסור לשום אדם לעשות בית ושולחן וכל"ס, אלא משום דקש"ל דנימא דאפי' לא כמדת היכל ממש ולא כשולחן ממש כמדתו אסור בתבניתו, וכמו שהוכיח במהרי"ק שורש ע"ה דמנורה אפי' בפחות מגובה יח"ט. אסור כיון שהיא בת ז' קנים כמנורת ביהמ"ק, ה"נ שאסור לעשות בית כתבנית מרובע וכן שולחן רק בעיגול או משולש וטריגון וכיו"ב, ועז"כ דמסר הכתוב לחכמים ומסתבר שכיון שאפשר כמותן ממש וראוי דוקא כמותן ממש אסר הכתוב, והשתא אם נאמר דלא על התשמיש הקפיד הכתוב מנ"ל באמת לחכמים לחלק בזה, אפי' שהם קבלו טעם האיסור דגלויות ששי"ך בהם חשש ע"ז, ועיקר הקפדת התורה היא על המחביון לעשות כדמות שמיים שבמרום שתכלית עשייתם שהגויים עושים אותם היא לשם ע"ז, וא"א כמדתם ממש אלא כתבניתם אסור לישראל לעשות כמעשי העכו"ם ובחוקותיהם, ובעשו לו אחרים (גויים) אין איסור מה"ט רק מדרבנן משום חשדא, אבל בשמעין שבמקדש הטעם הוא שאסרה תורה להשתמש להדיוט בכלים שנתייחדו לגבוה ודמוותם כללם דוקא ודו"ק, וא"ש בזה מה שסתמו הפוסקים ולא ביארו הדין הנה גבי בנה בית כהיכל ומנורה כמנורה אם אסור להשתמש בהן או לא כמו שביארו איסור השהי"ה בגלויות משום דסתמא כפירושו דאסור להשתמש בהן כמות שהן.

ומ"ש רי"מ ללמד מחמת שלא נעשו להאיר בשמן ולא בגלות של חלב וכיו"ב רק במאור העלעקטרי, הנה מסתמא כבר חזו עיניו מ"ס הפת"ש בשם משנה שרולה להחיר אם לא נעשה להאיר בשמן, וסיים שאין דבריו מוכרחים, ובפרט שדברי הבכ"ש בר"ה כ"ד לע"ד מוכרחים יעו"ש, והעיקר שא"א לסמוך בכיו"ב על איזו קולא כיון שהוא דבר תמידי וכל הבאים אל ביהכ"נ המה יראו כן יתמהו על מנורת המאור שלא נעשית כהלכה, וכבר כתבו הג"מ בשם הר"מ ז"ל ונפסק ביו"ד סי' רמ"ב סי' שאסור להחיר דבר התמוה לרבים, ואעפי' שהשי"ך שם כתב שאם אומר להשאל הטעם ומראה לו פנים מותר, זה לא שייך בכיוצא דגיר' שהוא תמידי ומתקיים במקום רואים רבים והיה כל הבא אל בית ה' והביט אל המנורה בתמיהו, שהוא מקש"ה אשר לא כד"ה, ע"כ לעג"ד שבהכרח לתקן להוסיף במעשה אומן שלא יקלקל נוי המנורה עוד נר א' או ב', ויכול להוסיף אפי' ממין מתכת אחר שיחבר נר כל דהוא בחיבור מדויק יפה שיהא נעשה כנוף המנורה.

ש"ס יוסף הלוי פיינענבוים חופ"ק לאקאמ"ש.

סימן ג

(ע"ד השאלה בשעת חייג חוב' ד' כ"י ע"ז בחליצה ע"י שליח)

לענין מדאמרי' בש"ס יבמות (סא:) אמרו לו לר' מאיר יפה אמרת שאין חולצין איש כתיב בפרשה ומקשינן אשה לאיש, וכיון דמקשינן אשה לאיש לכל מילי אתקיש וכמו האיש אינו יכול לעשות שליח כן האשה לא תוכל לעשות שליח אמנם ביבמות (ק"ה:) קטנה שחללה אמר רב יהודה אמר רב זו ד' ר"מ דאמר איש כתיב בפרשה ומקשינן אשה לאיש אבל חכמים אומרים איש כתיב בפרשה אשה בין גדולה בין קטנה, וא"כ לרבנן לא מקשינן אשה לאיש, ובתוס' שם כתבו דאפי' לר"מ היקש דאשה לאיש הוא רק דרבנן, ובנכורות (י"ט ע"ב) כתבו התוס' דהך דמקשינן אשה לאיש הוא אסמכתא וטעמא דגזירין אשה אטו איש, ולהלכה עיין בטוש"ט אה"ע סי' קס"ט סעיף מ"ט דהרבה פוסקים פוסקים כר"מ דמקשינן אשה לאיש וההיקש הוא דבר הורה ויש שפסקו דההיקש הוא דרבנן, והנה אף להפוסקים דההיקש הוא דרבנן י"ל דגם לזה הוא ההיקש דלא ימחי' ע"י שליח עכ"פ מדרבנן, אך למה שבי' התוס' דאין זה היקש כלל רק גזירה אשה אטו איש אין ללמוד מן הגזירות ולומר דגם בענין ע"י שליח גזרו אשה איש ומכ"ל הא?

אמנם י"ל דלא שייך כלל בזה ענין היקש דבשלמא אם מה שהאיש אינו חולצ' ע"י שליח היה זה דין בחליצה איש שייך לעשות בזה היקש אבל כיון דמה שהאיש אינו עושה שליח אינו משום דין רק לפי שלא שייך במציאות לפי שלא שייך שליחות על דבר שנגופו לא שייך בזה לומר היקש דמקשינן אשה לאיש ראשה היא מטעם ולא דבר שנגופה, ומדע שכן הוא שהרי בכתובות (ע"ד) בענין כל מילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאה פריך והא ביאה דא"א ע"י שליח ואיתא בתנאה ומשני אתקוש הויות להדרי פי' וכמו שיכול להתנות תנאי בקדוש כסף ושטר כן יכול להתנות בקדוש ביאה, וקשה נימא כיון דאתקוש הויות להדרי לא יתא אפשר גם קדוש כסף ושטר ע"י שליח, וכמו ביאה וש"מ מזה דלא ילפינן דבר כזה ע"י היקש, אכן יש לדחות רא"י זו שהרי בקדושין דף מ"א ע"א אמרינן לענין טעם דין שליח דילפינן בגירושין מן ושלח ושלחה ואמר אשכחן גירושין קדושין מגלן ואמר על זה וילאה והיתה מה יציאה משוי שליח אף הויה משוי שליח, וכיון שם היקש שנחפס הקדושין ע"י שליח מהיקש דאתקש הויות להדרי אמרי' כל היקש שלא נחפס הקדושין ע"י שליח מהיקש דאתקש הויות להדרי אמרי' כל היבא דאיכא לאקושי לחומרא ולקולא לחומרא מקשינן שנחפס הקדושין והויה א"א.

ועכ"פ יש לדקדק שם בקדושין מ"א דאמר אשכחן גירושין קדושין מגלן וכ"כ דיליף מגירושין מה לגירושין שכן ישנן בע"כ, והיינו בב"א, והו"ל למפרך טפי מה לקדושין שכן אתקוש הויות להדרי ונקיש קדוש שטר וכסף לביאה והיקש צדוק מן ב"א לכו"ט ומדלא אמר כן ש"מ דאין לעשות בזה היקש ובסדרא הכ"ל. אמנם יש לדחות דלכן חפס סנרא עו שכן ישנה בע"כ דהוא סנרא עוד

לכמה דברים שלא נוכל למילף מן גירושין וכמו מקח וממכר ומתנה וארצות
 יש לתרץ בזה קושיא חוס' שם עמוד ב' ד"ה שכן ישנן במחשבה וכתבו ומיהו
 קירושין הוי אחי מתרומה וגירושין דכי פרכת מה לגירושין שכן ישנה בע"כ
 תרומה מוכיח כו' אמנם לדברינו ניחא דאם בא ללמוד קירושין מן גירושין
 ותרומה בזה הלך והוא כמו מה מצינו הלא כנגד זה אינא הקישא דהויות להדרי
 ועדיף מן בזה מצינו ולכן אינא ריקן הקישא וילאזה והיותה ואמר' לקולא ולחומרא
 לחומרא מקשינן.

והנה זה פשוט אף אם היה הדין שהאשה תוכל לעשות שליח לחליצה אין
 השליח יכול לקרות הפסוקים מאין יבמי להקים לאחיו כו' לא אבה יבמי, וכמו
 דאינא במשנה דבכורים פ"ק שהשליח מביא ואינו קורא לפי שאין יכול לומר אשה
 נתת לי ד' ומעתה כיון שאינו ראוי לקריאה הקריאה מעכבת וכמו באלס ואלמא
 דאמר' שהקריאה מעכבת כמבואר ביבמות ק"ד ע"ב משום דכל שא"ר לבילה
 בילה מעכבת בו, ואף דגבי ביכורים אמר' שהשליח מביא ואינו קורא והלא גם
 בביכורים ק"ל נהי דקריאה אינה מעכבת אבל אם אינו ראוי לקריאה מעכבת
 כמבואר בב"ב פ"א ע"ב, הנה מבואר בפ"ק דביכורים בפ"י הר"ש בשם
 הירושלמי ר"י בשם ר"ל בשליקטן לשולחן ביד אחר אבל אם ליקטן להביא
 הוא לא יסלחם ביד אחר שכל הביכורים שנראו להיותם בקריאה אינן נותרים
 אלא בקריאה וא"כ לא יוכל להיות החליצה ע"י שליח משום הקריאה, גם הרקיקה
 לא אפשר ע"י שליח שאף שמעשה הרקיקה אפשר ע"י שליח אבל הרוק לריך
 להיות מגופה ממש ועל זה לא שייך שליחות והלא מבואר בש"ס יבמות ק"ו ע"ב
 דאכלה תומא וגרגי שתא ורקקה לא עשתה כלום לפי שריך להיות הרוק מנופא
 ולא מחמת דבר אחר ואם ירוק השליח בעדה יהי' כרקקה היא ברוק של השליח
 ולא מהני כלום, והנה נ"מ בין הטעמים דאי מטעם זה דקריאה ורקיקה אפשר
 שיכולה לעשות שליח על גוף החליצה והיא תקרא ותרוק אבל לסברא דמקשינן
 אשה לאיש לא תוכל לעשות שליח לגוף החליצה אף אם תקרא היא ותרוק ועיין
 בב"ב פ"א ע"ב ברש"ב"ס דיכול לשלוח הביכורים ע"י שליח והנעלים יקראו שם
 ועיין ביבמות ק"ה גידמת מהו שחלון ושאל בי מדרשא ואמר' מן כתיב וחלצה
 ביד, וכתבו חוס' והא דקאמר בירושלמי שחולצו בימין לחלצה בעלמא אבל
 עיכובא ליבא, וקשה למה חולצת בשיניה תעשה שליח והשליח יחלוץ בימין בכדי
 לקיים המלוה דימין והיא תהי' באותו מעמד ותקרא ותרוק, ואף דמלוה בו יותר
 מבשולחו זהו דבר כללי ואינו מפרטי עיני החליצה משא"כ ימין שהוא מפרטי
 דיני החליצה ניחא יותר ע"י שליח לקיים פרט זה לכתחילה לכן נראה דאינה
 יכולה לעשות שליח על גוף החליצה וכש"כ על הרקיקה והקריאה שאינו שייך
 ע"י שליח, ואין להחיר כלל בזה.

יהודה ל"ב פיין האב"ד דפה פלאנימא.

סימן ד

בשע"ת (חוברת א' סי' ב') העיר כ"ג שליט"א על הב"י (אוי"ח סי' כ')

בעליות שחליו סחוס שמחוייב בליליה ואין יולאין בו בשבת מסבבת הרמב"ם דלילות
בשבת אין הטעם משום עדל"ה רק משום דהמלוה מחשבא לכו לנוי וא"כ אין
חילוק בין ספק לודאי יעו"ש בפרמ"ג (אור"ח סי' י"ג א"א ס"ק ב') שמעית בקושיא
מדוע בעליות שמחוייבים לילית מדרבנן יולאים בשבת ומדוע בחליו סחוס דהוי
ספק דאורייתא וממילא ג"כ ודאי דרבנן ואעפ"כ אין יולאין וההערה הזאת עוד
יותר עלומה דאף אם יעלה בידנו לחלק בין ספק דאורייתא לודאי דאורייתא
עכ"פ תקשה מדוע יולאין בודאי דרבנן וחילוקו של הפרמ"ג כאן (בא"א ס"ק י"א)
דספק סחוס לא הוי ספק גמור אינו מוכן דעכ"פ מחוייב מדרבנן ולא גרע
מכל דרבנן.

וברמדי הלכה זאת חלקתי אז בין ספק שאין מברכים עליו לודאי דרבנן
שמברכים ועי' מג"א כאן שפוסק כן שאין מברכים על ספק סחוס והנ"י בסי'
י"ג מקשה באמת מדוע יולאין בלילות דרבנן ומחרץ משום דברכינן עליהו אי"כ
רק בצרכה תליא מלחא, ועוד יש לחלק דסבבת הרמב"ם היא דדרך מלבוש של
ד' כנפות הוא בלילית ומשור"ה הוי כמו אמרא כמו"ש הר"מ בפירוש מכיון שפשוט
אלל כל האנשים דד' כנפות ב' מזה וב' מזה מחוייבים בלילית משור"ה הלילות
המה דרך המלבוש ודרך העולם ויולאים בו בשבת משא"כ חליו סחוס אינו ידוע
ובטלה דעת הנושא נגד דעת כל אדם וזה כונת הרמב"ם בעליות מלויילת
בהלכתו יולאין בשבת והבן ואכמ"ל.

יעקב אביגדור אבדק"ק דראהאביטש.

סימן ה

(ח) ק"ל בלאווי דלא תחמוד ולא תחאוס באשת רעך ת"ל דעבר על הלאו
דלא תחמוד אחרי לבצבס ואחרי עיניכס דזה זנות וא"ל דילקי שניי"ס דהא על
שנייה אינו לוקה מטעם דאין בהם מעשה כמבואר ברמב"ם וחינוך וגם הרמב"ם
(בפ"א הי"ב מהל' גולה) מנה כמה לאוין עובר והי' לו לחשיב ג"כ לאו זה
ודוחק לומר דנפ"מ בשחוף דאינו מתקשה לרדן דק"ל כרצא דביאתו אינו ביאה
ובקטנה פחותה בנ' דמתקדשת בכסף ובשטר (ע' פנ"י בקי"א לקידושין) דל"ש בזה
אחרי עיניכס זה זנות דהרי כיון דפרטה התורה אשת חברך הכונה בחימוד בעיני
אישות ובשחוף ובקטנה פחותה מבת ג' ל"ש זה (ומלאתי בזה בכלי יקר בפרשת
יתרו דהעיר בענין הרהורי עברה קשין מעברה ובכלי חמדה ואמתקן במחכ"ת
דחאו בקש דאמת דיש מחשבת גול בחימוד אשת חברו אבל בטח יש ג"כ חימוד
ומאות כ"איק).

ובזה רייתי לומר דהלאוין הללו לאו דוקא בחומד לעלמו אלא אפילו
בחומד אשת חברו או שדהו ושירו לבנו שהוא עוד תחת רשותו ג"כ זה הדין
וראי' ממכילתא (פ' יתרו) כיון דממעט במו לבנך ובנו לבתך דאינו עובר
מטעם דאינו חלוי ברצונו ובגדולה איירי (ע"ש בצי"ר בילקוט) משמע דבקטנה
שהיא ברשות אביה לבנו עובר אי"כ הה"ד אשת חברך לבנו עובר וזוה ל"ש
הרהור זנות דאינו חומדה לעלמו.

ובזה מיושב קו הראב"ד על הרמב"ם (בפ"א ה"ט מהל' גזלה) דהקשה על רבינו שכתב ראינו לוקה על לאו דל"ת מטעם דל"י ב"י מעשה דהרי נוטל החפץ שחומר ואין לך מעשה גדולה מזו ע"ש ולפי' נחא דהיכא דחומר וכופה חבירו שימכור שורו לבנו מדין הא לך מנה ומהי שורך קנוי לבני דק"ה ובזה"ל ליכא מעשה דהרי נוטל הוא הבן לא החומר וכ"כ הה"מ דהיכי דאפשר לעבור בלי מעשה גם היכי דליכא מעשה אינו לוקה ויש להאריך בזה אך אנקש מחכמי השערי תורה לעיין בזה כי אני רוצה לשמוע חו"ד רבותינו בענין חידוש הדין הזה דיש לאו דל"ת אף בגוויי דאינו חומר לעלמו אלא עבור בנו כי מדברי המכילתא מוכח כן.

(ב) ובאמת דברי המכילתא הנ"ל לא זכיתי להבין אם כי צדדו לבדך ה"י הא"מ אף כעת הוא גדולה מ"מ ה"י צימן מן הזמנים ברשותו אבל צדדו לבתך כ"ל י"ש הא"מ לחייבו הרי אין בירי האב לקדש עבור בנו אולי זה היא לדעת הר"י ברזילי הידועים וז"ע.

(ג) לא ידעתי למה הקפידה המורה אשר לא תגלה ערוך במזבח הרי ה"י מעלות בין אולם למזבח והרי המזבח ג"כ לא ה"י עלי' רק קדושת בה"ב כמבואר בכתובות (ק"ו:) ובריש כלים מבואר דבין האולם למזבח מקודש יותר מעורר כהנים מקום העזרה ולהרמב"ם הנהו מעלות דאורייתא וז"ע.

יצחק יהודה מראנק אבד"ק קרמנא.

סימן ז

עירובין (ל"א.) בחוס' (ד"ה כאן) פ"ה ערובי תחומין אקטויי שביתה הוא וקטן. לא אליס למיקני וקשה וכו' ועוד לפירושו משמע דאי הוה אליס למיקני הוה מהימני ליה והוה עירוב וא"כ היכי פריך בסמוך ודילמא לא ממטי ליה ודילמא לא שקיל מיני' דכיון דמהימני ליה ממטי ליה ואי לא שקלו מיניה יחזור עכ"ל, ולכאורה קשה הא כל ענין חזקה דשליח עושה שליחותו הוא משום דאמרין שמסתמא אם איש הבטיח לעשות דבר פלוני בודאי יעשה, ומוכל לסמוך עליו בזה, שבודאי עשה כמו שהבטיח, ואם היה דבר שמעכבו ולא יכול לעשות, היה חוזר אלל המשלחו להודיע לו שלא עשה כרי שלא לסמוך עליו, וא"כ קודם שחירץ בגמרא – דאמר ר"י חזקה שליח עושה שליחותו – הוה אמינא שגם בעירובי תחומין לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו, וא"כ איך מקשו בחוס' – שכיון שמהימני ליה אם לא שקיל מיניה יחזור, – הלא זאת הוא באמת עלם החזקה ששליח עושה שליחותו ועד השתא לא ידענו עוד מחזקה זו, עד שחירץ בגמרא על זה שחזקה שליח עושה שליחותו. ולכאורה הוא המוס גדולה.

ונלפע"ד לתרץ, דהנה כלל גדול כללו האחרונים, דכל הפלוגתא של חזקה שע"ש הוא רק היכא שלא ראינו עוד אם התחיל לעשות אך אם אנו רואים שכבר התחיל השליח לעשות שליחותו, אז כ"ע מודים שסמכין עליו (אפילו בדאורייתא) שבודאי גמר לעשות כמו שהתחיל.

ובדמות ראייה נ"ל מש"ס ר"ה כ"ט א"ל ר"ז לשמיעה איכון ותקע לי,
אלמא קסבר משמיע בעי כונה מיתבי וכו' ולכאורה קשה אם משמיע בעי כונה
א"כ דילמא לא כיון המשמיע. וא"ך אנו סומכין עליו כזה (למ"ד מולת לריכות
כינה מדאורייתא) אע"כ כיון שר"ז אמר לו תקע ואזכון לי, והוא תקע, א"כ
הרי אנו רואים שהתחיל לעשות בשליחות ולכן כ"ע מודים שהמכין עליו שבדאי
עשה כל השליחות ודו"ק.

ובזה מיושב ק' המ"ל על הטור אהא דאומר לשליחו לא ותרוס לי והלך
לתרוס ובא הבט"כ ואינו יודע אם תרוס או לא תרוס אין חזקתו תרוס וכו' אבל
הר"ש פסק דאפילו בשל תורה סמכין אשליח עושה שליחתו הלכך אם יודע
שכריו תרוס לא חיישין לשמא תרוס אחר וע"ז כתב המ"ל ודברים הללו
תמוהים בעיני דהא בגמרא (חולין) אמרינן דאף שמלא תרוס אין חזקתו תרוס
דילמא איגש אחרינא שמע ותרוס ע"ש.

אך לפי כללל הנ"ל יתא דהנה בגמרא אמרו, והלך ומלא תרוס ופירושו
שבט"ה הלך אלל הכרי ומלא שהוא תרוס אך הטור הוסיף הדברים, והלך
לתרוס היינו שראינו שהשליח הלך למקום הכרי ולכן פסק שחזקתו תרוס
סמכין שראינו שהתחיל בשליחתו או כ"ע מודים דגם בדאורייתא סמכין על
זה כנ"ל וא"ש.

והנה כאן ה"י ב' שליחים א) הקטן ששלחו למסור העירוב ליד הגדול
(ב) הגדול ששלחו שיקבל העירוב מיד הקטן ולהניחו במקום שהוא רוצה לשם
עירוב והשליח הראשון כבר ראינו שהתחיל בשליחות לילך עד מקום הגדול (כא-
שמתרן בגמרא בעומר ורואהו עד שמגיע לשם) וא"כ אם היה הקטן מהימן או
באמת לא שייך הקושיא השניה, דילמא לא שקיל מיני"ה הא אף אם הגדול לא
עשה שליחתו ולא סמכין עליו אך מ"מ הקטן שכבר התחיל בשליחות בודאי
יגמרו ואם לא ירצה הגדול ליקח מידו יחזור למשלחו להודיע לו זאת אך מכיון
שהקטן אינו מהימן כלל ורק אנו סומכין על הגדול שיעשה כמו שהבטיח לכן
מקשי ודילמא לא שקיל מיני"ה אעפ"י שהבטיחו וע"ז משני חזקה שליח עושה
שליחתו אעפ"י שלא ראינו שהתחיל לעשות וע"ז מקשי בתוס' שפיר דאם הקטן
מהימן (לסברת רש"י) א"כ מה מקשי ודילמא לא שקיל הא עכ"פ הקטן יחזור
שהרי הוא בודאי יעשה שליחתו מכיון שכבר התחיל בו כנ"ל ודו"ק.

אליעזר ריפא ווייסבלום רב בנויארק.

סימן ז

א) ידיים (פ"א משנה א). מרביעית נותנין לידים לאחד אף לשנים וכו'
ובבב"ר להגרי"א ז"ל כתב וז"ל והא דאמרינן בשבת (ד' ס"ב:) החילול בנע"י
אמר רבא לא אמרן אלא דלא משא יד' כלל אבל משא ולא משא לית לן בה,
ופרש"י משא ולא משא שאינו רוחץ ומשפסף יפה אלא מעט מים כגון רביעית
מלומלס ולא מחורר מאחר דקא משא כשיצורא דרבנן כרביעית מאי משא ולא

משא הוא, אלא משא ולא משא הוא כגון דמשא מרביעית שלמה ושייר מימי
לשני כי הא דתנן הכא נותנין לאחר אף לשנים היינו משא ולא משא הוא ולא
קיהבי כולה רביעית ע"ש.

ראני בער ולא ארע מה חיקן בזה, ואמאי נקרא זה משא ולא משא, הא
מתני' קאמר נותנין משאע אף לכתחלה וכיון דמותר לכתחלה אף לשני הרי
זה נקרא משא וזהו נט"י ראוי, דאם זה לא מקרי נט"י ראוי הא"ך מותר לשייר
לשני, באם נפרש דמתני' מיירי באופן דיש הרבה מים אעפ"כ זהו השיעור
הראוי אף לכתחלה, וכיון דמותר אף לכתחלה לעשות הרי"ז נקרא משא אלא
ע"כ ז"ל דכאן מיירי בדליכא הרבה מים בריות לכל אחד ואחד, ואמאי מתני'
למימר דרביעית בני לאחר אף לשנים אפילו לכתחלה בשעת הדחק ודוקא
רביעית ולא פחות, אבל זה פשוט במקום דיש הרבה מים אין זה מלוא מן
המובחר למלאם ברביעית, ולכן סו"א במקום דיש הרבה מים ליטול בריות ולא
בלמלא ומשא ידי' מרביעית גם זה נקרא מזולזל בנט"י, אחי רבא לומר דלא
כן הוא, דאימתי נקרא מזולזל בנט"י דלא משא כלל וכלל, אבל משא ולא משא
כגון מרביעית מלאם אף במקום שיש הרבה מים זה לא נקרא מזולזל בנט"י
אבל במקום דאין כאן מים הרבה רק רביעית זהו נקרא משא וכפשטא דמתני'
כן נראה לי להלדיק דברי רש"י ז"ל.

(ב) בשע"ת (חי"ג חוב' ה' ס"ט) שאל כ"ח בוורדא וכו', וכתב שלא מלא
מזה בראשונים ואחרונים יעיין כ"ח בגילוי דעת להגאון מבערואן ז"ל (ס"י ל"ה
ס"ק לו) שמביא זה וכתב שיש פנים לכאן ולכאן ומוסבירא להקל ע"ש.

(ג) שם (כבודה של תורה אות ע"ב) מה שמדייק בלשון הכתוב לא תלין
פעולת שכיר (קדושים יג) דלא כתבה התורה שכר שכיר ותירץ שם לפי דרכו.
בבר דקדק זה הגר"ש גאטאנזאהן ז"ל בספרו שו"ת והוליא מזה דין חדש
באם אחד נותן סחורה במתנה לאומן חייט לעשות בגד עבור עלמו וגם אמר לו
שישלם לו גם השכר מלאכה שאינו עובר הנותן על לא תלין משום דלא כתבה
התורה לא תלין שכר שכיר רק פעולת שכיר לכן אינו עובר הנותן על לא תלין
כי היא אינו משיג הפעולה ודפח"ת.

צבי זאב בר"א הירשאוויץ סטראנד אפריקא.

סימן ח

דברים אחרים ע"ד מחבר התוס' חולין

(א) מחבר תוספות חולין היה בראשית האלף השני וכבר ראה את ספר
אור זרוע ע' חולין מ"ז ב' תורה, אבל כו' וכתב הרי"ז ז"ל שרבינו גרשום ור'
נחשון גאון ור"ת ור' שמואל ור' יצחק ב"ר יהודה כולם מתירים והנה, הרי"ז
ז"ל, הוא ר' יצחק בספרו אור זרוע ח"א סימן תי"א שכתב, וכן ר' גרשום ור'
ששון ז"ל ור' שמואל ור' יצחק ב"ר יהודה ז"ל וגם ר' שלום גאון ז"ל כולם
מכשירים אונא באומא כו', ור' תם ז"ל כתב בספר הישר כל המתיר אונא באומא

אינו אלא טועה ולפי"ז יש להגיה בתוספת ר"ח במקום ר"ח, ש"כ במרדכי שם
דמו תרמ"ז שר"ח מתיר, וזה נשמע לפנינו בא"ז שם, וכן יש להגיה בא"ז שם
במקום ר"ח שלום גאון, ר"ח נחשון גאון, ש"כ במרדכי שם דר' נחשון מתיר
אבל ר"ח שלום או ר"ח, שר שלום הוא אוסר כ"ס בשמו בפרדס ורש"י סק"ט,
ובשבלי הלכות טרפות סימן ח', ומ"ש דר' שמואל מתיר הוא רש"ס
בהלכות שחיטה שלו שבפרדס סימן י"ד ע"ש.

(ב) ודגה למעלה באותו דבור איחא, והר"ר ר' משה דפונטיאל וזכר
בערוך עם הגאונים והוא פלא, שידוע דר' משה דפונטיאל היה הלמד ר"ח
(ע' שה"ג ח"א אות י"ד סימן רמ"ב), והיה זמן רב אחרי בעל הערוך, ובאמת
אין זכר לו בערוך, וע' בספר התרומה סימן י' שכתב, וכן פירש הר"ח משה
מפא"י, והוא זכר בערוך בכמה מקומות, וע' ספר הישר לר' חס (דף ל"ז)
זמ"ג ע"ן הלכות טרפות, וספר המכריע ס"א, ושבלי הלכות טרפות
ס"ח, והג"מ הלכות שחיטה פ"א אות ה', בחלופים קטנים שונים מפא"י,
מפא"י, מפא"י, ובעל הערוך השלם במבואו חפס-בנוסחא זאת לישרה, מפני
שנמא בכ"י פארמה שבשנת תתנ"ז נהרגו במונגלא ר' משה מפא"י (ע"ר בארץ
איטליא) ור' קלונימוס איש רומי, ולפי"ז הוכרח לומר דערוך שלפנינו בדפוס
וכתב יד הוא מקוטע, ונשמע ממנו ר' משה מפא"י מה שרחוק מאד, אבל
מאלו בא"ז שם שכתב, ותשובת הר"ח משה והוא זכר בערוך עם שאר הגאונים
ולפי"ז נראה שהוא ר' משה הכהן גאון סורא, וזכר בערוך ערך דר' א', ר' משה
ראש ישיבה בן מרנא יעקב וע"ש ערך חפל, ר' משה גאון לכן יש להגיה
בכל המקומות הנ"ל במקום מפא"י, ושאר הנוסחאות המשובות, מסורא.
(ג) וע"ע חולין מ"ז ב' תורה אפי' כו' משום אבי העזרי והר"ח אכן כתב
הר"ח יצחק בספרו כו', גם הר"ח יצחק זה הוא הא"ז שם שכתב, פירש ראב"ה בשם
ר' יואל אב"י ז"ל שבאונה של ימין הסמוכה לגרסת בנימיר החזק אלל הלאר
ממש תחתונה שהיא עליונה שאפי' נמלא על גבה כתרפא דאסא טרפה" וברור
אללנו ש"ס שם השמטה סופה וכל"ל, שאפי' נמלא ע"ג כתרפא דאסא בשרה וכן
הורה רבינו זקני (כנודע שר' יואל היה חתן ראב"ן ורבינו זקני הוא ראב"ן)
הלכה למעשה אבל בכל שאר אונות טרפה" וכן מובא במרדכי פ"ג דמו
תר"כ וכעין זה בהגהות אשירי סימן ט"ז ע"ש.

(ד) מחבר זה של תוספת חולין היה הלמדו של ר' אהרן מריגונספורק (ע'
חולין כ"ג א' תורה כי איננו ידוע) ור' אהרן זה היה אחיו של ר' יהודה חסיד
ובניו של ר' שמואל ב"ר קלונימוס ב"ר יצחק הזקן ע' בשו"ת רש"ל ס"ט שכתב
ור' יהודה החסיד בן ר' מטל (ל"ל, שמואל) אשר ילד (פ' ר' שמואל) ר' אהרן
מריגונספורק והר"ר ר' יהודה.

(ה) ע"ש ס"ד א' תורה סימן כו' ומיהו ר"ח היה אוסר כו', והעיר
הגרי"פ בהגהותיו שם, שבע"ז ל"ח א' תורה קמ"ל, איחא להפך ול"ל באחד
ר"ח" אבל אין צורך לזה ע"י אי"ז ח"א סימן חל"ו דמתחלה היה ר"ח מתיר
ובזקנתו חזר ואסר, ולפי"ז נראה שמחבר התוספת של ע"ז (שהוכחנו במקום אחר

שהיה חלמידו של ר' פרץ) לא ידע שחזר בו ר"ת, אבל מחבר חוס' חולין שכפר
שהוכחנו היה לפניו ספר או"ז וידע שחזר בו ר"ת יפה עשה שכתב דעת ר"ת
לאחר חזרה בלבד.

(ו) ערש' מ"ו ב' מודה אלא כו' ור' יעקב ב"ר אבין היה מורה, הגם שס'
חכם כזה לא נודע לנו ממקום אחר, ורק זאת מלאנו בערוך ערך פרקד א"י
שהביא את ר' יעקב ב"ר משה ב"ר אבין מן נרבונוא, וע' באו"ז ח"א סימן מ"א
בדין שלפנינו שכתב, וכן ה"ג ור' יצחק אלפס ז"ל מכשירין וכן היה מורה ר'
אליעזר ב"ר נתן ז"ל ולפי' הדבר ברור שט"ס בחוספת כאן, ז"ל ור' אליעזר
ב"ר נתן היה מורה כן' שכבר הוכחנו שספר או"ז היה מונח לפני מחבר
חוספת חולין.

(ז) שם ד"ה אבל כו' והרבה תמוה ר' יהודה על קבלת ר"ת כו' ע' או"ז
שס' שכתב תמיה זו בשם ר' יצחק ב"ר שמואל, וידוע שהוא ר"י הזקן, וסתם
ר"י שבתוספת, ולכן יש להגיה בחוספת, ר"י' במקום, ר' יהודה' והוא, ר' יצחק',
כי אותו מכנה התוספת בשם, ר"י' ואת בעל או"ז בשם, הר"י'
(עוד יבא א"י"ה)

זאב וראלף ראבינאוריין בריסק, דליטא.

סימן ט

(ביאור בפסקי חוס' תמוה)

בפסקי חוס' (עירובין אות ו') כתבו ז"ל ויולא בשל אביו' אם הקנה לו'
חלבר יו"ט ראשון והוא פלא לכאורה וי"ל עפ"מ"ש לפרש הש"ס סוכה דף מ"ו
לא ליקני אינש לולבא לינוקא ביומא טובא קמא מ"ט אקנויי קני אקנויי לאחר
אין יכול עיי"ש עפ"מ"ש הנחלת יעקב סוכה ד' מ"ב ור"כ בסידור דרך החיים דאם
אמר יהא שלך ללאת בו ולא יוחר אף הוא בעלמו לא יולא לפי שאין בו דין
ממון עיי"ש והוא ד"ח עיי"ש שו"מ מניינא ח"ב סי' ג' ובס' אמרי בינה סי' כ"א
ואפשר לומר דהמקור לזה הוא מסוכה דף מ"א ע"ב במעשה דר"ג נטלו ר"י
ונתנו לראב"ע דה"י כהן עיין מסכ' מע"ש פ"ה מ"ט ור"ט החזירו לר"ג ומדוע
לא החזירו ר"י תיבך לר"ג וכן ראב"ע אלא עכ"ל דאם לא ה"י כח לר"י ליתן
לראב"ע רק ר"י בעלמו יח' יולא בו ויחזיר לר"ג אף ר"י לא ה"י יולא בו דלא
חשיב ד"מ כג"ל ז"פ הש"ס הנ"ל לא ליקני אינש לולבא לינוקא ביו"ט קמא
שקטן אין יכול להקנות לאחר וכיון שא"י להקנות לשום אדם ל"ה ד"מ וחשיב אין
שלו ואין יולא כמ"ש הנחלת יעקב הנ"ל ואשתכח דקא נפיק הקטן בלולב שאין
שלו כג"ל וא"כ עביר איסורא במה דהקנה ביו"ט להקטן דבאמס אין רשאי
להקנות ביו"ט כ"א במקום שחבירו עושה מלוה מותר נמלא דכאן דקטן אין
יולא ממילא עביר איסורא ז"פ חוס' הנ"ל ויולא בשל אביו' אם הקנה לו בשאר
ימים לבד ביו"ט א' אף אם הקנה לו אין יולא כג"ל לפי"ש הנחלת יעקב ועיין
מקנה קדושין דמוכח דבכה"ג עביר איסורא ומיושב בזה קושינו העולם דהיאך

אלו יולדו בלולב של אשחמד פיין שימ תליתאי ח"כ סי' קל"ז ובסו"מ חב"י
 דק סי' ל"ז ע"ס ובסו"מ מהדור ח"כ סי' קל"ז ולהכיל מיושב ולפע"ד שהפ'
 הזה נכון מאוד.

חיים יוסף ב"ח אבד"ק אפמא.

סימן י

פתרון לדברי חכמים.

זה לי כעשרים ושתים שנה אשר אני מתקשה מאוד בהבנת דברי
 התלמוד (סנהדרין ק"א:) שזה לשונו: "איתמר ר' יוחנן אמר חולקין עיר אחת
 לב' שבטים, ור"ל אמר אין חולקין כו' איתביה ערים תשע מאת שני
 השבטים האלה מאי לאו ד' ופלגא מהאי ור' ופלגא מהאי וש"ס חולקין עיר
 אחת לב' שבטים, לא ד' מהאי וחמש מהאי, א"ה לפרוש פירושי קשיא"
 יעז"ש ובפירש"י ז"ל.

ואשתומם מאוד על המראה דהא כל אלה מ' הערים שניתנו ללויים
 מב' שבטים הללו מפורשין בשמותיהן (יהושע כ"א) וכאשר נעיין בס' נמצא
 כי שמונה מהן הן מנחלת יהודא ורק עיר אחת, "עין" שמה היא מנחלת שמעון
 יעויין היטב שם ט"ז, י"ט, ואיך נמצא ירינו ורגלינו בבית המדרש? מה
 הקשה המקשה? ומה תירץ המתרגם? וכבר שאלתי דבר זה לכמה חכמים
 ולכמה נבונים ואין פותר לי.

ואח"כ ראיתי בשו"ת "משיב דבר" (כה' בכור סימן ס"ד) שנשאל על זה:
 מבני הגר"ח ברלין ז"ל ומהיגע שם לתרגם באופנים שונים שמבטלים אח"כ
 בעצמו ובסוף מנלה שם דעתו כי הפסוק הזה נכתב על החלוקה העתידה
 להיות לע"ל יעז"ש, ובמח"כ אין דבר זה מתקבל אל הדב כאשר יוכח לדעת.
 כל מעיין בדבריו.

שוב מצאתי ב"השטטות דה"י" להגאון המלבי"ם ז"ל (שנרפס בסוף
 פירושו לדה"י על הדף האחרון) שגם הוא נשאל ע"ז מהרב הג"ל וכתב
 שם שלדעתו עיר "עין" הנתונה ללויים אינה אותה העיר שחושב בנחלת
 שמעון (יהושע י"ט) רק "עין" אחרת היתה, ויהודא אחר שנחל חלקו הפריש
 ממנו ערים לשמעון והן אותן שמונה והולך יהושע י"ט, וחזן מזה הפריש ד'
 ערים לשמעון לתתם ללויים ודא חשבם בנחלת שמעון כי לא נשארו בידם
 ע"ש.

ובמחכ"ת דבריו מופלאים מאוד כי מאין דקח יהודא "עין" שניה
 לתתה ללויים ובערי נחלתו לא נזכרה רק עיר אחת בשם "עין" שכבר ניתנה
 לשמעון? ומדוע זה דוקא בשבט שמעון השמיט הערים הנתונות מאתו ללויים
 מנחלתו מה שלא עשה כן בשבט אחר? ואיך ניכל דומר מסכרת עצמינו
 דבר שלא הוזכר בדברי רבותינו ז"ל? ומה שהביא שם ראיה מהכתוב (דה"א
 ד'): "והצריהם עין וגו'" וערי הלויים אין עושין אותם קטנים יעז"ש, דרעתי

אין שום ראייה מזה חרא שהרי קורא אותן גם "ערים" בסוף המקרא ושם נפרטו גם "רמון", "ועתר" והן הלא נחשבות בין "הערים" בנחלת יהודה (יהושע טו) ועוד מאי אולמא האי קרא דר"י ממקרא מלא (יהושע י"ט): "עין רמון וגו' ערים ד' וחצירההן?" (יעוין מכות י' ע"א, דפריך הש"ס, וחברון עיר מקלט הואי", וקדש עיר מקלט הואי" ומ"עין" לא פריך והבין) והנכון בזה הוא מה שכתב המצודות שם וז"ל: "ואף שאמר בסוף המקרא, 'ערים' חמש מ"ט אל מול הערים שהשב יחשבו כחצירים" עכ"ל, משמע מזה שהן עיירות בינוניות וכאלה הלא ניתנו ללויים (ערכין ל"ג, מכות שם) ולהמעייין בתוכם חולין ס' ע"ב ד"ה "עוים" לא יקשה מילי יעווי"ש ודו"ק (וראיתי להעיר פה על לשון המלבי"ם ז"ל בהערתו שם שאינו מדקדק כל צרכו א) במה שכתב ש"הורא אחר שנחל חלקו הפריש ממנו ערים לשמעון" הפרשה זו לא היתה יכולה להיות מיד רק אחר שיצא הגורל השני לשמעון כמובן, ב) מה שכתב: "וחוץ מזה הפריש ד' ערים לשמעון ללתם לתוים", ההפרשה ללויים לא היתה רק אחרי שכבר קבל כ"א מהשכמים חלקו עפ"י הגורל והוא בסוף שבע שכבשו ככתוב (יהושע י"ט מ"ט): "ויכלו לנחול את הארץ וגו'" ושם פסוק נ"א: "ויכלו מחלק את הארץ" ואח"כ (יהושע כ'): "וידבר ד' וגו'" ואח"כ (שם כ"א): "ויגשו ראשי אבות וגו'" ואז יצא הגורל והפרישו הערים וא"כ לא היה לו ליחס ההפרשה אלא לשמעון ולא ליהודא וק"ל, ג) מה שכתב שם בתחלת הערתו: "ואחרי העיון נראה שהיתה עיר אחרת" אין לזה שום מובן שהרי מוסב על הציון יהושע כ"א ט"ז יעווי"ש ושם הלא נחשבו רק ערי הלויים ועיר "עין" בתוכם ומה מקום להערתו? ואולי ט"ס יש בזה וצ"ע, ובכלל הוא סותר בהערתו זו את דברי עצמו בפירושו יהושע כ"א ד' יעווי"ש היטב.

סוף דבר הענין הלוה קשה להולמו ולא מצאו בו כל אנשי חיל ויהם זכבר נתיאשתי מזה זמן רב עד שכעת האיר ד' את עיני ומצאתי ה"ל דרך ישרה בהבנת דברי התלמוד וזה היא בין הערים המנויין בנחלת שמעון שרש הנה שלא נפרטו בשמותיהן בנחלת יהודא: א) "בית המרכבות", ב) חצר סוסה" ג) "שרוחן" ואחר שידענו כי בני שמעון לקחו נחלתם מחבל יהודה ככתוב מפורש (יהושע י"ט) וכל הערים המנויות בנחלת שמעון כבר נקבו בשמותיהן (שם ט"ז) בנחלת יהודא (כי "בלא" הוא מקוצר טן, כעדה, ובתול" הוא "כסיל" יעוויין ברכות נ"ח ע"ב): "אלמלא חמה של כסיל" והבין ע"כ מוכרחים אנו לומר שכבר אחת משלש ערים הללו היו ב' שמות ונקראו בנחלת יהודא בשם השני, והנה רבים מהמבארים החליטו כי "בית המרכבות" (חצר סוסה" הן "מרבנה" ו"סנסנה" (יהושע ט"ז, ל) יען כתובין הן אצל "צקלג" ו"שרוחן" היא "שלחים" הכתובה שמה (פל"א) כי סמוכה היא אצל "דבאות" אמנם דעת רבותינו ז"ל, כנראה, אינה כן ולדעתם "בית המרכבות" היא "בית שמש" (הנוכרת בגבולי יהודא יהושע ט"ז י', ושם כ"א ט"ז בערן הלויים) ו"חצר סוסה" היא "אשתמוע" (שם ט"ז נ', כ"א י"ד) ו"שרוחן" היא "יתיר" (שם ט' מ"ח, כ"א י"ד) כאשר אבאר: העיר "בית שמש" נקראה כן

פשוט משום שבה היו הכנענים עובדים לשמש כמו העיר, בית שמש אשר בארץ מצרים (ירמיה מ"ג) ככתוב שם, ושבר את מצבות בית שמש אשר בארץ מצרים, ופירש'י ז"ל והרד"ק שהיו עובדים שם לשמש יעווי"ש ויעויין בכאור יהושע י"ט כ"ב, ובתוכה היו המרכבות לעבודתה ולכן נקראת נ"כ, בית המרכבות כדכתיב מפורש מ"ב כ"ג פ"א: ואת מרכבות השמש שרף באש ויעויין ברד"ק שם וברל"ג, וחצר סוטה נקראה כן מפני שהיו בה סוסים הרבה מיוחדים לעבודת השמש ככתוב במלכים שם: וישבת את המוסים אשר נתנו מלכי יהודה לשמש ונקראת נ"כ, אשתמוע ע"ש שהיה נשמע שם תמיד קול נחרת המוסים (יעויין ירמיה ח' ט"ז, איוב ל"ט ב') דמתרגמינן והקול נשמע בית פרעה, אשתמוע וכ"כ בהאוצר של הח' פין כי, אשתמוע הוא משרש, שמע (ויעויין שם ערך: אשתמוע, אשתאל, בית המרכבות, בית ענות) ו, שרוחן הוא מלשון, סרח העורף דמתרגמינן דיתיר, וביחזקאל כ"ג: סרוחי טבולים בראשיהם פירש'י ז"ל: יתירי כובעים (וכן הבין המלבי"ם ז"ל הוראת מלת, שרוחן אלא שהוא ז"ל מפרש שם באופן אחר עפ"י דרכו) והיא העיר יתיר המנויה בין ט' ערי הלויים, (איוה סרח ויתיר היה זה להעיר הזאת שע"ש כך נקראה כן כמובן לא נובל דדעת כעת וקרוב לשער שהיו זה להעיר הזאת ב' שערים וזה יתרונה ולכן מכונה ברה"י שערים) הנה זכינו עכ"פ למצוא ד' ערים מהתשע בנחלת שמעון וקרא כתיב: ערים תשע מאת שני השבטים האלה ומשמע ד' ופלגא מהאי וד' ופלגא מהאי וזוה הבין ר' יוחנן שמסתמא עיר אחת מהתשעה היתה משובתת לשניהם *) (והא דלא השיב לה בנהלת שמעון משום דבחצאין לא מיירי) וש"מ חולקין עיר אחת לב' שבטים? והשיב ר"ל שאין ראיה והכרח מזה הלשון לומר שנתנו שניהם בשוה בדיוק ויובל להיות ד' מהאי וחמש מהאי, ופריך הש"ס א"ה לפרוש פירושי כמו ביתר השבטים שמפורש כמה נתן כ"א מהם ביחוד ולמה כלל כאן שניהם יחד? קשיא, ומה יפה לפי' הסדר שהכתובים מסדרים את שמות ט' הערים הללו: בפסוק ראשון — את חברון ואת לבנה — שתיהן מיהודא, בשני — את יתיר ואת אשתמוע והן: שרוחן, וחצר סוטה — שתיהן משמעון, בשלישי — חולן ודביר מיהודא, ברביעי — את עין ואת יוטה ואת בית שמש היא בית המרכבות — שתים משמעון ואחת, למר משובתת ולמר מיוחדת והבן — ומה שכתוב ברה"י (א' ד'): וישבו וגו' ובבית המרכבות וגו' זה היה מרס שהפרישום ללויים, ואפשר שזה כוונת הכתוב (שם ד' ל"ג): ואת מושבותם והתיחשם להם כדומר אעפ"י שיש מהן כמה שלא נשאו בידם ונתנום ללויים אח"כ מ"מ התיחסו למו שהיו נקראות עיירות של שמעון וק"ל, וחזק גדול לרברינו בכלל הוא מאמרם ז"ל ב"ק פ"א ע"ב: אין לך כל שבט ושבת מישראל שאין לו כהר ובשפלה ובנגב ובעמק וכו' ולרברי

(*) שאחר שאל קגורל לשמעון נפלה על מהוס מניהם וחלקיה מניהם ונתנום אח"כ מניהם ללויים.

המבארים נמצא שלא דקח שמעון בהר כרום, אבל דברינו א"ש כי אשתמוע ויתיר הן בהר (יהושע ט"ו).

אנב אעיר על שגיאה דפוסית שנפדה כמעט בכל השמי"ן ברש"י ברה"י: קשיא שכתוב שם "קשה לתרגם למ"ד חודקין" וצ"ל: "למ"ד אין חודקין" ופשוט.

מאיר וואלפער (ווארשא).

סימן יא

הגאון בעל סודי טהרה בחושיו למס' נדה פ"ד דף מ"א ע"א ברש"י ד"ה ה"ג מסתכר שכתב הלשון ואחנן ומחיר שנתן לה עובר בהמת קדשים קלים באחנן עכ"ל כתב וז"ל כתב מהרש"א ז"ל לא ידענא אחאי נקיט קדשים קלים כו' עכ"ל.

דבריהם אלו הם כשנגה שילאה מלפני השליט שהרי ק"ק הם חטאת ואשם ושלמי לצור כל אלה הם ק"ק ושאר קרבנות המה קדשים קלים כמבואר ברמב"ם פ"ד מהלכות מטע"ק והאשם והעולה המה בזכרים וגם שלמי לצור המה זכרים כמבואר במס' תמורה דף י"ד ע"א ואין צק"ק אלא חטאת נקבה וק"ל דולד חטאת למיתה אולא מש"ה הולך רש"י לפרש בקדשים קלים דוקא עכ"ל.

והנה הוא באמת תמיה עלומה, והנה כדי שלא לשויה למאור עיינינו המרש"א, בטועה חלילה נראה לי לבאר כוונתו, דהנה בתמורה (י.) איתא פלוגתא דבר פרא ור' יוחנן דבר פרא סובר אין קדושה חל על עוברין ופירש רש"י ז"ל שם דאם הקדים עובר במעי בהמה אינה קדושה לקרבן ואם הפריש חטאת מעוברת למיתה אולא, ור' יוחנן סובר קדושה חל על עוברין דאמר ר"י הקדים חטאת מעוברת וילדה רלה מתכפר בה רלה מתכפר בולדה, ופירש רש"י דכי אמרינן ולר חטאת היינו היכא דהפריש חטאתו ונתעברה וילדה והכי גמירי לה, ומסיק הגמרא דלא נחלקו אלא בתם במעי בעל מוס אכל בתם במעי תמימה ד"ה קדושה ט"ש והנה החוס' בנה שם ברה"י ולדות קדשים כתבו כיון דאנן סוברין דולדות קדשים בהויתן הן קדושים מיירי שהקדישו צפה ועיין במהרש"א שכתב לפ"ז הא דקאמר הגמרא וחד לבהמת קדשים, האי לבהמת קדשים אולד קאי דא"ל סיפיה האם קדושה כיון דאקדים הולד בפה.

וא"כ מיושב דברי מהרש"א שפיר דא"ל לומר דהאחנן דוקא בעובר קדשים קלים הלא יכול להיות בחטאת שהקדוש העובר והולד לא אולד למיתה כמבואר ולהכי פסול משום אחנן ונכון בע"ה.

מרדכי צבי הלוי ווייסמאן (ראדום).

שער בַּת רַפִּים

מנשה גראסבערג

רלמסנייט.

שַׁעַר מְנַשָּׁה

הערות על התרגום יונתן

מהדורא תניינא

(המשך מ"שערי תורה" חוברת ה).

ש מ ר ת

(א טו) בכף מודנא, מאזני צדק (ויקרא יט לו) ת"י מודניין דקשוט, (ובקהלת ב ח) ומואדנין דקשוט, כל זה נמצא בספר דברי הימים של משה.

(סס) יניס וימברס, וכן לקמן (ז יא) וכן במדבר (כב כב) ותריין עולימוי יניס וימריס, ובתנחומא (פ' תשא יט) ושני חרטומי מצרים ושמותם יונס ויומברוס כו', (מנחות פה.) אמרי ליה יוחנא וממרא למשה כו', פרשיי ראשי מכשפים של מצרים, ונקראו בשמות שונים?

(סס) לחייתא יהודייתא וכן ת"א, ומה שמקשים המפרשים מדוע בכל ספר בראשית ת' עברי עבראה, ומספר שמות ולהלאה ת' יהודאי, כתב הנ"ל אחרי שהתחילה התורה לקרוא אותם בשם חדש בני ישראל (לעיל פסוק א) לא יכול לתרגם עוד "עברא" כי אז ישתתפו עמהם גם בני ישמעאל ובני קטורה שגם הם מעבר הנהר, ולכן קראם "יהודאי" על שם יהודה המסמנם ומציננס יותר, אבל ת' הירושלמי ליולדתא "עיברייתא", ויונה הנביא אמר עברי אנכי.

(ב א) דתריך מן קדם גזירתא כו', (בסוטה יב.) ויקח ויחזור מיבעי ליה כו', (ושם מד.) איצטרך למעט מחזיר גרושתו מאשה חדשה, הא מתיבתא ויקח משמע חדשה? עי' בשו"ת מוהרימ"ט (סי' ס"ד).

(סס ג) תיבותא דטונס, (במ"ר אסתר) והקרב אליו, אדמתא שהיה ממונה על אטנס שבארץ, ואולי היה ממונה על מין זה, ועי' ערוך השלם ערך אטנס.

(סס ה) ואושטת ית גרמידא וכו', (סוטה יב:) אמתה ידה, ובמ"ר כיון

שינצה בחבה נתרפאת.

(סס ו) ית רביא. והא טליא, במדרש תני הוא ילד וקולו כנער דברי
 י"י אמר לו ר"נ א"כ עשיתו בעל מום למרע"ה, לפי הפשט הביטה בילד אם
 זכר אם נקבה וראתה כי נער הוא, כלומר זה הילד זכר הוא, כפירש הרשב"ם,
 ויש לשאול המגמגם בלשונו אם הוא מום בכהן או לא? ואין ראייה ממש
 שהיה כבד פה וכבד לשון, ולפי דעת ר"נ ודאי אין זה מום, ד"ל שסבר
 כבד פה וכבד לשון ששכח לשון מצרים כפירש הרשב"ם (לקמן ד' י'), ולא
 היה מגמגם בלשונו, אבל במדרש הכניס ידו עם הגחלת לתוך פיו ונכוה
 לשונו וממנו נעשה כבד פה וכבד לשון, והרשב"ם כתב אין דבר זה בדברי
 התנאים והאמוראים ואין לחוש לספרים החצונים?

(סס י) ורבא רביא, במדרש כ"ד חדש הניקתהו ואתה אומר ויגדל
 הילד אלא שהיה גדל שלא כדרך כל הארץ, וקשה לי אמאי לא דרשו כן
 ביצחק ויגדל הילד ויגמל (בראשית כא ח) ופרש"י לסוף כ"ד חדש.

(סס) והוה לה חביב הי כביר, במדרש מנשקת ומחבקת ומחבבת אותו
 כאלו הוא בנה.

(סס יב) ואיסתכל משה בחכמת דעתיה, וירושלמי ת' ברוח קודשא
 במכלתא דרשב"י (סוף וירא) דמיומא דאתיליד לא אעדי מיניה שכינתא,
 (וב"ב יב) חכם עדיף מנביא שנאמר (תהלים צ) ונביא לבב חכמה, המזמור
 מתחיל תפלה למשה איש אלקים והאיך איש אלקים יתפלל ונביא לבב חכמה
 הלא יש בכלל איש אלקים גם חכם, אלא לאו שמע מניה דחכם עדיף
 מנביא.

(סס) בתרין עולמיא, במדרש נמלך במלאכים, במכילתא (בשלח ס' ו')
 וינער ה' את מצרים מסרם בידי מלאכים נערים?

(ג ז) זגזגאל כן צ"ל, כמו בסוף (מ"ר ברכה) בעת שירד הקב"ה
 ליטול נשמתו י"י של משה ושלשה מלאכי השרת עמו, ואחד מהן שמו
 זגזגאל.

(ד י) בירושלמי חגור פום וקשי ממליד, צ"ל חגר פום וחגר ממלד כת"י,
 וכן בתורגמן, ובערוך ערך חגר, ועל ערל שפתים לקמן (ו' יב) ת' קשי ממלד,
 עי' רש"י (תהלים ע"ו י"א) תחגר לשון עכבה, בלשון משנה פגימת הסכין כדי
 שתחגור בו הצפורן, ושמעתי משמו של ר"א הגאון בר' יצחק, שהיה מביא
 המקרא הזה עדות לאותה משנה, וכן יש לפרש חגור פום וחגר ממלד, שמעכב
 בלשונו ובפיו מלדבר כדרך כבד פה וכבד לשון.

(סס יט) חשיבין כמתיא עי' ר"ן (נדרים ז: ובנגעים פ"ז מ"א).

(ו טז) עד דחמא ית משה וית אהרן. עי' בהמפרש תימה גדולה כו',
 זי"א שהמכוון חמא ברוח הקודש, וקרוב הוא שנשמט בהעתק, ברוח קודשא.

(סס יח) דקת חסידא, ופסוק (כ') עמרם חסידא, לא מצאתי ברו"ל
 כינוי "חסידא" בקת ועמרם, עמרם מת בעטיו של נחש ולא בחטא אחר (שבת
 גח. רש"י).

(ז טו) למנטור קוסמין, כמו נטורי נחשון (דברים י"ח י' בת"י).

ובירושלמי למתקוררה על מיא, הוא כעין ש"י לעיל (ב ה) וגרי וכו' צולקא דשחנא וכו', לאתקרא על נהרא, והראב"ע כתב מנהג מלך מצרים עד היום לצאת בתמוז ואב כי אז יגדל היאור לראות כמה מעלות עלה, ולקמן (ח טז) מנהג המלכים לצאת בבקר אל הנהר כי ראות המים טוב לעינים, ובספר פו"פ מר"י מווינא, דרך מלכים ושרים שהולכים על הנהרות עם הנץ לצוד עופות ושם תוכל לדבר עמו.

(סס כב) והפיכו מן מיא דגשן לאדמא, זה תשובה על שאלת הראב"ע אם על יד אהרן נהפכו כל מימי מצרים לדם אנה מצאו החרטומים מים והפכו.

(יב ג) כל כנשתא „דבני ישראל“. ופסוק ו' כנישתא דישראל. ובת"א כנשתא דישראל. וצ"ל כמו בת"א וכלשון המקרא.

(סס ד) ממנין עשרא, אין חיוב שיצטרך עשרה למנות על השנה רק מנהג למנות לפחות עשרה על פסח אחד כדאיתא במלחמת היהודים, ובתוספתא פסחים סוף פ"ד, ואין כל פסח ופסח שלא היו עליו מעשרה מנויין. (סס ז) ודמכון בהון, במכילתא בתים שהיו ישנים בהם מנין ת"ל על הבתים אשר אתם שם מכל מקום, לקמן (פ' יג), ושם דרשו אין לי אלא בתים שיאכלו בהם בתים שהיו יושבים בהם מנין ת"ל על הבתים אשר אתם שם מכל מקום, ושם ת"י דאתון שרין תמן, ובילקוט גרס ישנים במקום יושבים, וצ"ע.

(סס כ) כל עירבובי, תערובות חמץ, וכן כתב רש"י כל מחמצת להביא את תערובתו ועי' (פסחים מג.) וברמב"ן.

(סס כט) בני מלכיא דאשתבין ואינון בי גובא, דרש כן לפי שנהג הכתוב כאן דלעיל (יא ד) מבכור פרעה היושב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הרחים, וכאן גבי מכה כתיב אשר בבית הבור, ובספר פו"פ מר"י מווינא בשם ר"י קרא, ענין אחר כשדבר משה עם פרעה דבר ביום כשהתפוסים טוחנים בריחים מלאכה כבידה, והמכה היתה בלילה בשעה שלא היו טוחנים והיו מוחזרים בבור שלא יברחו לכך שנה הכתוב.

(סס לט) חרירן פטירן, וא"ת גריצן פטירן, וכן (במדבר י"א ח') ועי' (ירושלמי ביצה פ"ב ה"ו) ובלי ספק שגריצין וחדכין ענינם שונים.

(סס מז) בירושלמי בר תלתין ושבע שנין הוה אבונן יצחק וכו' (בראשית כב א) ת"י, בר תלתין ושית שנין?

(סס מו) וגרמא לא תתברון ביה בדיל למיכול מה דבגויה, וצ"ל אפילו עצם שיש בו מוח, בפו"פ מר"י מווינא, אמאי יבא עשה דואכלו את הבשר וידחה לאו דועצם לא תשברו בו, וי"ל כדמתרץ בפרק פיצה צולין כיון שחזר עליו בפסח שני לימד בין שיש בו מוח בין אין בו מוח עכ"ל, ובמ"ל הק"פ (פ"י ה"א) היכי אתי האי עשה ודחי לא תעשה הא בעידנא דמיתעקר לאו דשבירת עצם לא מקיים עשה דאכילה, ובשם פסקי התוס' אם אי אפשר לקיים עשה בע"א לא בעינן בעידנא דמיעקר לאו דמיקיים העשה, ויש

להקשות שמלת לא ענין שלילה, ולא אזהרה, כלומר שלא צריך לשבור עצם כדי שיאכל מה דבגויה כמו שדרשו ולא יבדיל אין צריך להבדיל (זבחים סה:)?

(יג יז) ותפרש כל פתח וולדה, וכן במכילתא אין העברה אלא הפרשה וכן הוא אומר והעברתם את נחלתו לבתו (במדבר כז ח) ולקמן (לד יט) ירושלמי כל קדמוי "פלחי" וולדא תפרשון לשמי.

(סס יג) וכל פתח וולדא דחמרא, הן אמת לא היו לישראל בהמות טמאות כי אם החמורים לבדם, וגם ממדין לא שללו בהמה טמאה אחרת כ"א חמורים (במדבר לא לט) גזרת הכתוב שלא לפדות בכור כל בהמה טמאה, עי' בהראב"ע, ויוסף הכהן בקדמוניות שלו (ספר ד' סי' ד') אומר שנצטוו לפדות בכור כל בהמה טמאה, סותרים דברי התלמוד, הרמב"ם (פי"ב ה"א, ה' בכורים) חושב מצות עריפה למ"ע, והראב"ד משיגו דהוי רק קנס, ובירושלמי (פסחים פ"ב ה"א) פטר חמור שהמית, במה הוא מיתתו בעריפה או בסקילה? וראיה לדעת הרמב"ם ובמכילתא יש שני דעות בזה, ואפשר לומר שזה מספקא להירושלמי אם עריפה מצוה או קנס.

(יג יז) הינין הוו גרמיא כו', ואגב (סנהדרין צב:) עמד ר"י בן בתירא על רגליו ואמר אני מבני בניהם כו', בספר פו"פ מר"י מווינא פ' שלח כתבתי בשו"ת (שם) ראיה לתוס' (פסחים ג:) ריב"ב שלא עשה לרגל שלא היה לו קרקע, בהערות בסוף ספר השטרות לר"י ברצלוני כתבתי, בשם תיקון שטרות, שאין כל אחד מישראל שאין לו קרקע בא"י, שהנוצרים שהחזיקו בה אין להם חזקה, קי"ל קרקע אינה נגזלת לעולם ובחזקתינו עומדת אפילו שאין אנו שולטים בה, והאומר ד' אמות שאנו כותבים בשטרות, זהו ד' אמות של קברו טעות היא בידם, דמצינו בברייתא במס' כתובות המוכר קברו ומעמדו אינו מכור וחזר המכר ע"כ, ועתה ראיתי להוסיף, הרמב"ם ה' שלוחין (פ"ג ה"ג) ועוד תקנו וכו', ולא היתה למקנה קרקע מקנהו ד' אמות מחלקו שבא"י וכו', ודברים אלו דברים קלים הן עד מאד ורעועים שזה מי יאמר שיש לו חלק בא"י, ואפילו הוא ראוי אינו ברשותו וכו', וכתב הכ"מ שמא הוא מזרע גרים או משוחררים שאין להם חלק בארץ, בפסחים ת. וכל שאין לו קרקע אינו עולה לרגל, והרמב"ם השמיט דין זה ולפי הנזכר שפיר שהשמיט.

(יד יז) ירושלמי לא תוספון למחמי יתהון עוד עד עלמא בשעבוד, בירושלמי (סוכה פ"ה ה"א) בג' מקומות הוזהרו ישראל שלא לשוב ארץ מצרים שנאמר כי אשר וגו', ולפי הת"י אין זה אזהרה אלא הבטחה? (סס יד) כתא דהוה אמרה נלבבלה לקובליהון אמר להון משה שתוקו, ובערוך ערך לוול בשם הירושלמי גלולוי, הוא ענין מתחבולות מלחמה לצעוק בקול, כענין שאמרו בירושלמי (מגילה א' ט') רומי "לקרב" פי', המ"כ (מדרש מגלת אסתר) פסוק וישלח ספרים, "לקרב" במלחמה לצעוק להפחיד שכנגדם, אבל הק"ע והפ"מ פירשו לקרב העבדות.

- (סס כא) בחוטרא רבא כו' עי' לעיל (ב כא) בשינוי לשון.
- (סס כז) ועלים, במכילתא נתן להם כח נערות כדי לקבל את הפורענות.
- (טו ד) שדא בימא, וא"ת "שדי", (שבועות 5:) שודא דדייני פרש"י שודא לשון השלכה כדמתרגמינן ירה בים "שדא" בימא.
- (סס ח) עורמן עורמן מכילתא כמין ערימות.
- (סס) כזיקין, ערוך זקי וכן במתורגמן כמו נד תרגום ירושלמי כמו זיקא, וחימת מים זיקין דמיא ידוע, והוא נוד, וצלוחית וצפחת וחימת ובקבוק ולוג וצנצנת הרי שבע שמות נקראו לו? ובלי ספק ענינם שונים.
- (סס י) גירין דימא, הוא גל של הים, ודומה לזה זרק את הגיר (מנחות ח' ז').
- (סס יד) עמודי דיירי ארעהון, וכן עמודיא דארעא (בראשית מ"ו כ"ח) והוא תאר לגדולי וחזקי הארץ.
- (סס כא) על די אויז פרעה, כמו הויד, ולא כהמפרש שפי' הלך כמו מלתא מני אודא וכן אודא לטעמיה, ועי' ערוך השלם בשם רס"ג (דניאל ב ה') אודא י"א לשון תוקפא כמו זדון, ויתכן ואודא רבא לטעמיה לשון חוזק, וכן כתב היד מלאכי.
- (סס כה) וכתב עלוי שמא רבא ויקירא וטלך לגו מיא, (מכות יא.) מי איכא דידע אי שרי לכתוב שם אחספא וכו' פרש"י פן ימחוקהו המים וכו', וקשה לי אמאי לא הביאו בעלי התלמוד אגדה זו לענין השאלה ששאל דוד, ואחיתופל נשא ק"ו בעצמו, עי' רש"י (סוכה גג:) ויש לחלק בין חספא שצולל ויורד עד התהום, וארדפני צף על המים ואינו יורד ואינו השם נמחקת.
- (סס) בנסיונא עשיריתא, ובירושלמי עשיראה, וכן (בראשית כב א) בנסיונא עשיראה, באברהם היה עקידה נסיון העשירי, אבל נסיון הזה הוא השני בעלייתם מים, הראשון היה בירידתם לים, ודוחק לומר שם נסו בנסיון שהוא אחד מעשרה נסיונות, ונראה לי ושם נסו במדבר, כמו שאמרו עשר נסיונות נסו במדבר (אבות ה' ד') ולעיל (פסוק כ"ב) וילכו שלשת ימים במדבר, והמלה ושם נסו קאי על המדבר.
- (סס כז) שובעין סביא דישראל, והירושלמי הוסיף "סנהדרין" ואגב בר"ש (נגעים פי"א ז'), אמר לו ר"א ישמעאל דקף הרים, ולגנאי, דדקף שבהרים אינו טוב להביא בכורים כדקל שבעמקים כדמוכח (במנחות פד). ולדעתי כנוי של שבת, כי חכימיא וסביא נמשכו לדקלים והרים, ור"ל דקף שבהרים ומצינו שם האמורה בשם זה, רמי בר תמרי דהוא רמי בר דיקולאי (חולין ק.) ושם אחד הוא, רק תמרי לשון עברי ודיקולי לשון ארמית.
- (טו יג) אנחת טלא, בערך ערך ענו, שכבת הטל תרגום ירושלמי ענות טלא ולפנינו חסר תרגום ירושלמי זה.
- (יו ו) ותימחי ביה בטינר בחוטרך, כי מטה של משה סמפרינון היה.

(סס יג) בקטילת סייפא, בכ"מ ת"י לפי חרב לפתגם חרב כמו שת"א (דברים יג יו ובמדבר כא כה), וצ"ע למה? ת' כאן בקטילת סייפא.
(סס יד) בספר סבייא דמלקדמין, בזרע אברהם מד"ר פרשה צ"ד שמרמוז לספר של אדה"ר שכתב בו דור דור ודורשיו ושופטיו? (ועי' בהראב"ע) וזה לא נכון, בהמלה "סבייא".

(סס טו) דעבד "אתרא" בגיני, במכילתא שעשה "המקום" בגיני.
(יח א) אונס מדין, פי' כומר. ומה שכתב המפרש מלשון אונס שיש לו כח לרדות בעם, אין ממש בדבריו.

(סס כ) ית צלותא דייצלון בבית כנשתהון עי' (ב"ק צט. וב"מ ל).
(סס כז) לגיירא כל בני ארעיה, ובמכלתא הולך לארצי ואגיר לכל בני מדינת, ורש"י לגייר בני משפחתו?

(יט יח) עטר כוליה, וכן ת' הירושלמי לקמן (כ טו) וית טורא עטיר, וכן בערוך ערך עטר ד', ואולי נגזר ממלה זו עטרן כי מלא עשן הוא ומעלה עשן הרבה, והמפרש יונתן דחק לפרש המלה "עטר" שלא לצורך.
(כ ז) למפד דינור כו', בלשון עברי לפיד, בירושלמי (יומא פ"ג ה"ח) תרגם עקילס לקבל נברשתא (דניאל ה' ה'), לקבל למפרס וצ"ל למפדס בד', והמערין הביא הירושלמי בטעות למפרס וכתב שהוא לשון ספרדי, ולמדנו שהיה על דניאל תרגום.

(סס יד) ארום בחובי גיורא צ"ל גיוריא כמו קטוליא גנביא, וכן (דברים ה יח) בחובי גיוריא.

(סס כא) ירושלמי קביע בארעא, כפיר"ש.
(סס) בכל אתר "דתיכרון", וזה כאילו כתיב תזכיר, ובירושלמי ברכות (פ"ד ה"ד) אשר "תזכיר" את שמי אין כתב כאן אלא בכל המקום אשר אזכיר?

(כא יח) או במרתוקא, לשון ירושלמי (סנהדרין פ"ז ה"ח) נחת ליה מן חמרא ויהב ליה מרתוקא גו ליביה, וא"ת כורמיזא, בן סירא אמר לחכימא ברמיזא, לשטיא בכרמיזא.

(סס יט) ומהליך בשוקא על מורניתיה וכו', וכתב הרמב"ן והכלל כי כל זה כמין משל בהווה והדין הוא שיאמדהו לחיים, לפי זה אין לתמוה כמו שתמה בעל מדות סופרים במכילתא, שפה ת"י הדברים ככתבם ובמחתרת תרגם לפי ר"י כמן משל, ועי' רשב"ם וברמב"ם (ה' רוצח פ"ד ה"ג).

(סס כד) דמי עינא חולף עינא, וא"ת פשוטו של מקרא עינא חלף עינא, הג"ל כתב הוציא אונקלוס מפשוטו ותרגם ע"פ הקבלה המסורה, רק בדברים שהצדוקין היו משיבין, אבל בדברים שגם הצדוקים מודים לחכמים תרגם כפשוטו, זה אינו, הא (במגילת תענית פ"ד) גם הביתוסים אומרים עין תחת עין שן תחת שן שהוא ממש, ועי' בהקדמתו הערה ה' שהרגיש בזה ודחק לתרץ את דבריו ולא עלתה בידו.

(סס לב) כסף תלתין סלעין, פרש"י השקל משקלו ד' זהובים ובריש

פ' תשא כתב זוזים, במקום זהובים, וכתב במאור עינים (פ' נ"ו) שזהובים וזוזים דבר אחד.

(כב יז) כל עביד חרשיותא לא תקיימון, ר"ל לאו דוקא מכשפה, החינוך מצוה תקי"א, מחומר הענין הזהיר יותר מבשאר עקירות על הב"ד שלא למחול לעובר על זה, וכמו שנאמר מכשפה לא תחיה, ורי"פ תמה, גם בשאר חייבי מיתות אין רשות ביד ב"ד למחול (מכות יג): ונראה לי שבשאר חייבי מיתות צריך לחפוש בזכותו ושיהא רחמן ולא אכזריות, וזה מחילה, מה שאין כן במכשפה, ואמאי לא פירש מיתתה, פירש הפו"פ מר"י מווינא, לפי שהיתה עושה במכשפות שלא היו יכולין להורגה באותה מיתה, לכך נאמר לא תחיה באיזו מיתה שאתה יכול להמיתה כמו שמצינו בשמעון בן שטח שתלה שמנים נשים באשקלון (סנהדרין מה): וברש"י ד"ה דבעיא, ועי' מגילת תענית פ"ו ובהערותי (אות י"ט וכ"א).

(סס ל) טעמין חולין בדכותא, (בויקרא יא א) טעמון בדכותא מיכלהון, הרמב"ם סוף ה' טומאת אוכלין חסידים הראשונים היו אוכלין חולין בטהרה, ובירושלמי (שבת פ"א ה"ג) כל מי שהוא קבוע בא"י ואוכל חוליו בטהרה וכו', מובטח לו שהוא מחיי העולם הבא, ושקלים (שלהי פ"ג) ואוכל פירותיו בטהרה, ובספרי האזינו על הפסוק וכפר אדמתו עמו, לא חשיב כל זה, ובספרי "גל מנשה" הארכתי בענין זה בשם הגאון ר"ח ברלין.

(כד יב) ושית מאה ותליסרי פקודייא, בספר פו"פ מר"י מווינא סוף פ' יתרו, בי' דברות תרי"ג אותיות ותרי"ג מצות רמוזין בהן וכו', בספר יצירה ע"כ. בספר יצירה לא נמצא רמז מזה, וצ"ל בפירוש ספר יצירה מרס"ג, וכן כתב רקאנטי פרשת יתרו וז"ל ויש לשאול מפני מה מכל תרי"ג מצות נבחרו אלו ה' מצות יותר מכלם, יש להשיב על דרך הפשט כי באלו העשרה כלולין כל התרי"ג מצות כמו שכתב רבינו סעדיה ז"ל בפירושו מספר היצירה, ועי' רש"י והערוך ערך תפל ג' בשם רב נחשון גאון הא דאמור רבנן ספר תורה בזרועו זה ספר תורה שאמר כגון שכתב בו מן אנכי עד אשר לרעך שהן תרי"ג אותיות כנגד כנגד תרי"ג מצות שבתורה, בפ"י אות מ"ל בשם דעת זקנים בפרשה שופטים, הא דאמרו שהמלך צריך להיות תמיד בחיקו ספר תורה אחת, שכתב בו מן אנכי עד אשר לרעך שהן תרי"ג אותיות כנגד תרי"ג מצות שבתורה, רס"ג מפרש שעל אבנים שהקים יהושע היה כתוב מספר המצות כמו הכתובות בה"ג בענין אזהרות ויפה אמר עכ"ל, הראב"ע בפ"י לדברים (כ"ז א'), וכן הביאו בשם רס"ג החזקוני והבחיי (שם) ורס"ג באזהרותיו קובץ מעשה ידי גאונים קדמונים ד' מ"ג, וז"ל שבעים לאומים בכתב על אבנים ספר דת ופרושיו, כי הנה ראוהו בעיניהם ולא האזינו מדרשיו? הערוך ערך שבע ב' בשם רב יהודאי גאון הנשבע בעשרת הדברים ובספר התורה אין לו הפרה לעולם (ועי' ר"ן נדרים כב ב') ד"ה אמר וכו', (וב"ב יד.) דילמא תורה צוה לנו משה כתב, נראה קצת ראייה לדעת זקנים הנזכר, הנה (בסנהדרין כא:) עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו, רש"י

קטנה בכתב דק שהיא קלה לשאת, נראה מלשון כמין קמיע ותולה בזרועו
הוא לענין שכתב ר"נ גאון ספר תורה בזרועו שכתב בו מן אנכי עד אשר
לדעך שהן תרי"ג אותיות כנגד תרי"ג מצות שבתורה וכדעת דעת זקנים. אבל
בכפ"י ובירושלמי לא נזכר ענין קמיע ותולה בזרועו, ומפורש שם שכתבו
ספר תורה שלומה, ולפי זה הרמב"ם בה' מלכים פ"ג ה"א ובה' ס"ת פ"ו ב'
כתב שהס"ת של מלך כתב לו כולו ומגיהין אותו מספר העזרה, לכך השמיט
הרמב"ם עושה כמין קמיע כמה שתמה שם הכ"מ, ומה שכתב הרמב"ם מגיהין
אותו מספר העזרה מפורש כן בירושלמי (סנהדרין פ"ב ה"ו), וכל זה נעלם
מהכ"מ שכתב צ"ע מנא ליה.

(כח ד) וקימורין בערוך ערך קמר ג' פירש קמרא חגורה שהוגרין אותה:
באבנט וכו', לפי זה קמרא לחוד ואבנט לחוד ודבר תמה הוא.
(סס ה) מן ממונהו, אם כונתו שהם יעשו הבגדי כהונה ממעות שלהם,
בגדי כהונה משל צבור, (יומא לה:) וצריך לנקוד הוי"ו במלאפ"ם ופי' ממונה
שלהם, חכמי לב יקחו מן הממונה על נדבת צבור, וכן כתב הכוה"ק אבל י"ל
בלבד שימסרנה לצבור ומשלחם.

(סס י) שיתא מן קצת שמתהוה, ירושלמי (סוטה פ"ז ה"ד) דבנימין היה
כתוב בן על האבן האחד וימין היה כתוב על האבן השנית, וזה רק שם
בנימין, וצ"ע.

(סס טו) דאתכסי מן דייניא, רש"י (עירובין מה.) ד"ה הרי, ומידי
דאיסור והיתר לא משייל באורים ותומים, וכן הוא (בתמורה טז.) אמרו לפנחס
שאל אמר להם לא בשמים היא, וכן היתר ואיסור אין תלוי בו (באליהו).
דלא בשמים היא רש"י (שבת קח:) ד"ה מאי, ובבן סירא משבחו את אליהו
כי משפטי ה' יודע מסיני ומחורב, וזה מצד חכמתו נגלו לו ולא מצד
נבואתו, ויפה כתב התשב"י שהיא "שתיקו" הוא לשון נוטריקון תשבי יתרץ
קושיות ואיבעיות, הוא פירוש של הבל, ועי' (ברכות לה:) א"ל לכשיבא אליהו
ויאמר וכו', (ובכורות כד.) עד יבא ויורה צדק לכם, פרש"י עד שיבא אליהו
ויורה אם מותר אם אסור (ושם לג.) שמא יבא אליהו ויטהרנה פרש"י ויאמר
שלא נגעה בה טומאה, וכן במגילת תענית פ"ח עד שיבא אליהו ויעיד עליהם
אם טמאות הן ואם טהורות הן, ויש לחלק, ועי' בירושלמי (סנהדרין פ"י
ה"ב) ומה הוה אחיתופל עביד כו', ואין לית את מהימן לי אזל ושאל באורים
ותומים, והוה אזל שאל ומשכח ליה כן וכו', ועי' בת"י לקמן (פסוק ל).
ובמדרש אסתר, ויאמר המלך לחכמים, מה היא דינה אמרי ליה וכו', כשהיינו
בארצנו היינו שואלים באו"ת, נראה שבכל ענין היו שואלים באו"ת כדעת
הת"י, לא לבד לענין מלחמה, והא דאיתא במכילתא ונקרב בעל הבית שומע
אני לשאול באורים ותומים ת"ל אשר ירשיעון וכו' ופי' שם התו"ה מצאנו
השאלה באלהים לברר דברים נעלמים ע"י או"ת כמו ושאל לו באלהים (ש"א
כ"ב) אולם פה א"ל כן דהא אמר אשר ירשיעון אלהים שמשמע שמדבר
בדיינים ע"כ, לפי זה נראה דדנין ע"פ האו"ת בכל ענין ואין להקשות על

ת"י שת' (כח ט) דביה וכו' דאתכסי מן דייניא, ומהמכלתא יש ראייה להת"י
 ופלא שלא מצינו בשום מקום אחר זמן דוד ששאלו באו"ת רק בנביאים.
 (סס כח) ויטכסון ית חושנא, בערוך ערך ענב ג', וירכסו את החשן
 ת"י ויענבון ולפנינו חסר.

(סס ל) חקיק ומפרש שמא רבא וקדישא כו', וכן כתב רש"י שהיה כתב
 שם המפורש, כבר כתבתי שרש"י לא ראה את הת"י על התורה, ומנין לו
 ובכל ספרי רז"ל שנמצא היום אצלנו לא נמצא דבר זה, ואף הרמב"ן ושאר
 הראשונים לא הביאו כלל מקור לענין זה, בספר ביאור על הראב"ע עה"ת
 דר' יהודה ליאון בר משה משקוני, כ"י שנמצא בישיבת אהל משה ויהודית
 ראמסגט, וז"ל נחלקו בהם שיש מהם מי שאמר שהיו אבנים טובות מפותחות
 בפתוח כתב שם המפורש, ויש מהם שאמר שכתבי שם המפורש היו והיו
 נתונים בכפלי החשן, ויש מהם שאמ' שהיו בגדים מיוחדים קשורים על לבו
 של אהרן שבהם היו מקולעים ומפותחים כתבי שם המפורש, ודעת ר' נחמיה
 הוא שהיו הבגדים ההם כמין קלעים שהן יריעות מפותחות וכל זה הענין בא
 בברייתא של ארבעים ותשע מדות, והאע"ז דוחה כל אלה הדעות ודעתו
 הוא שאנחנו לא נדע בדעת ברורה מה היו האורים והתומים עכ"ל, וברייתא
 של מ"ט מדות, רש"י מביאו בכמה מקומות (עי' סוכה ח.) ובפירושו עה"ת
 מזכירו בשם משנת מ"ט מדות (תרומה כז ה), הראב"ע בספרו יסוד מורא
 מזכירו בשם מ"ט מדות של ר' נתן, הברייתא דמ"ט מדות נאבדה, ואין לנו
 ממנה רק מה שהביאו הקדמונים בשמה, בספר הואיל משה, את האורים ואת
 התמים, בה"א הידיעה ולא פירש יותר, נראה שהאורים היו דבר ידוע אצלם
 עד שלא הוצרך לפרש מה הם, ואין במשמע שמשה רצה לכסות דבריו במסוה
 הסוד, ובשם אחד מחכמי דורנו שמעתי שלפ"ד קראו לכ"ב אותיות לה"ק
 בשם קטן המתחיל באותה אות, ד"מ קראו לאל"ף אור ולת"ו תם, וא"כ
 האורים והתמים (אות ראשונה ואות אחרונה) ר"ל אלפא ביתות הרבה
 נתונות בחשן הכפול ועשוי כמין תיק, והכהן מוציא בידו אות אות מתוך
 החשן כמו גורל, ומהשם יבא המענה הראוי לשואל בו, השערה יפה היא חנה
 כל פסוק טובל כל צורה שירצה המצייר, אבל הצורה האמיתית בענין הלכה
 הוא רק מה שאמרו רז"ל, ולא מצינו בשום מקום שקראו חכז"ל לאל"ף אור,
 ולת"ו תם, והספר יצירה בכ"מ קראו לאל"ף אל"ף ולת"ו ת"ו, וכן בכל הש"ס
 והמדרשים.

(סס לא) מנטר מעילא, הערוך הביא הת"י, ואמר אם זו מלה ארמית
 שרשה נטר שהמעיל שומר גוף האדם וכו', והראב"ע הגאון תרגם מעיל
 מנטר, ולא הביא הת"י, הרמב"ם (כלי המקדש פ"ט ה"ג) ואין לו בית יד
 אלא נחלק לשתי כנפים וכו', והראב"ד כתב זו מנין לו, וי"א מקור מהא
 (בערכין ג') דכהנים אין מניחין הפלה של יד משום דלא להוי חציצה בין
 בגדי כהונה שצריך להיות על בשרו ולבשם, והמג"א (בס"י כז) הקשה לדעת
 הרשב"א דבשל יד אינו פוסל חציצה א"כ היה להם להניח השל יד על הכתונת

דליכא משום חציצה ומשום יותר בגדים ג"כ כיון דהוה של מצוה וראיה מהכיפה דכה"ג (בחולין קלג), ותירץ דהא היה צריך לכסות הש"י משום ולא לאחרים לאות וא"כ יהיה משום יותר בגדים אי יניח איזה בגד עליו, וא"כ אי נימא דהמעיל היה לו בתי ידים א"כ אמאי קפסיק ותני דהני כהנים ליתניו בתפילין של יד והרי יכול להניחם על הכתונת ולכסותם במעיל בבית יד שלו ואז ליכא משום דבר חשש כ"ל, וע"כ דהמעיל לא היה לו בתי ידים וא"ש.

(סס לו) מעילוי תפילת רישא, כתב המפרש ולא ס"ל כמ"ד (זבחים יט:) שהתפילין היו בין ציץ למצנפת אלא שהציץ היה למעלה מן התפילין ששם שם המפורש דקדושתן חמורה מקדושת תפילין ומעלין בקודש, זה לא נכון (בשבת יב.) מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת וכו' תפילין שיש בהן אזכרות הרבה, והרמב"ם הלכות תפילין (פ"ד הי"ד) קדושתן גדולה מקדושת הציץ שהציץ אין בו אלא שם אחד ואלו יש בהם אחד ועשרים שם של יו"ד ה"א.

(כט כז) וית דמשתאר בערוך ערך שייר וכן במתורגמן ובתשבי, יותרת הכבד ת' ירושלמי דמשתיר מן כבדא, וגראה שמתרגום ירושלמי נספחה לת"י.

(סס כג) וככה לחם, ועגול דלחים, בירושלמי בכורים (פ"ג ה"ג) שמעון בר ווא, לא הוה ליה עיגיל מיכלי, פ"י לא היה לו ככר לחם לאכול.
(סס) עריך חד, בערוך ערך ריקי מצות ת"י עריכין פטירין ריקק אחד ת"י עריך חד, ולא כהמפרש.

(ל ז) בוציניא וכן ת"א, הקשאים (במדבר יא ה) ת"א בוציניא, ות"י קטייא, הר"ן (נדרים סו:) בוציני תרגום של אבטיחים, זה טעות רק ת' של הקשאים, ושם ההוא בר בב"ל וכו', א"ל זילי אייתי לי תרי בוציני אזלת ואייתי ליה תרי שרגי, פירש"י דתרווייהו נקראו בוציני בלשון ארמי, ולא ידעתי אם תרווייהו נרות וקשאים נקראו בבבל בוציני, א"כ יש לטעות גם בבבלי? אלא מעשה שהיה כך היה, אבל איך צריך לומר בבבל כדי שלא יטעה?

(סס ט) בוסמין דעממין נוכראין, באמת של כל זרים אסור, אבל המ"ל (בה' כ"ז המקדש פ"ב), דאי מסרה לצבור קודם פטום לא הוי קטרת זרה, אבל בוסמין דעממין נוכראין הן לעולם קטרת זרה, אפילו מסרה לצבור קודם פטום, ויש מגיהים "דסממין" תחת מלת "דעממין", תקונו אך למותר.
(סס יג) כל מאן דעבר על מניניא, וכן ת"א, בירושלמי (שקלים פ"א ה"ג), ר"י ור"ג חד אמר כל דעבר בימא יתן, וחרגא אמר כל דעבר על פיקודייתא יתן, וריב"ז שסבר כל כהן שאינו שוקל חוטא מתרגם כ"ל דעבר בימא, ולענין הלכה פסק הרמב"ם כריב"ז, א"כ התרגומים תרגמו שלא עפ"י הלכה, והירושלמי לא הזכיר שת"א כמ"ד דעבר על פיקודייתא.
(סס) עשרים מגין, הערוך ת"י עשרים גרה השקל עשרין מגין סלעא,

פירש מעין בבכורות נ'. עשרים גרה השקל ומתרגמין עשרין מעין כת"א.

(סס טו) דעתיר לא יסגי, הרמב"ן כתב אם שקל העשיר היחידי יותר ועק' הדל פחות עברו בלאו, וראיתי לבעל הלכות ולכל המונים המצות שלא הזכירו הלאו הזה. ויש ראייה מהא דאיתא במדרש אגדה מובא ברש"י (משלי יג ח) על פסוק ורש לא שמע גערה. על מחצית השקל מדבר שהטיל הכתוב על כל ישראל והשוה בו דל ועשיר שאין הרש שומע גערה וכלימה מן העשיר לומר לו חלקי גדול מחלקך בקרבנות צבור ע"כ.

(סס כג) בוסמין בשרוייא, כפירש הראב"ע שיוקח הראש מכל בשם כי הוא הנכבד מהנשאר באחרונה, ובירושלמי צ"ל בוסמנין רישיה טבין. והמפרש לא דק.

(סס כה) עובד מתבשם בישמא ממזיג, הערוך ערך פטס א'. רקח מרקחת מעשה רקח תרגום ירושלמי הפטס, ולפנינו ליתא.

(סס לד) קטף וכשת. המפרש יונתן ובשת, ובינינו הגי' בשם במ"ם ולא בת"ו וכן איתא ברש"י ושחלת שורש בשם. זה הבל ורעות רוח, שרש"י בא רק לפירוש ששחלת מן שורש בשם חלק וכו'. והנוסחא הנכונה כשת כמו קשט ט' תמורת ת'.

(לא י) לבושי שמושא, וכן ת"א. וכן דעת רש"י בגדי השרד אינן בגדי כהונה אלא הן לכסות הכלים במסעות, ובחינוך מצוה קפ"ה. ועכשיו בעונותינו שאין לנו מקדש ולא כ"ג ולא בגדי שרד. ס"ל דבגדי שרד הוא בגדי כהונה, ועי' רמב"ן, וראה בפייט בשחרית יו"כ מרבנו משלם בר' קלונימוס.

(סס יד) כל דיפסינה בערוך פס וכן במתורגמן תרגום ירושלמי מחלליה מות יומת מפס יתה.

(סס טז) למעבד תפנוקי שבתא. (ישעיה נח יג) וקראת לשבת ענג. ת"י ותערע לשבתא בתפנוקין. ר"ל מעדנים, עי' (יבמות צב:) ליראה את ה' אלהיך כל הימים אלו שבתות וי"ט, פירש"י שלא יבטל עונג שבת. (סס יח) דאבן ספירינון, וכן (דברים ד יג) על לוחי סמפירינון, ובסוף דברים, לוחי אבן סמפירינון, וכן צ"ל שם. (ובדברים ה יט) על תרין לוחי מרמירין, וכן (שם) (ט' ט' וי') לוחי מרמירא. על שש ת' מרמירין, ות"י ספיר סמפורייא, וצ"ע למה שינה.

(לז ג) וסריבו נשיא למיתן תכשיטיהון לגבריהון. (הט"ז סי' תי"ז) פרקי ר"א לפי שלא רצו הנשים לתת נזמיהן לבעליהם במעשה העגל לכך נתן להם הקב"ה שיהיו משמרות ר"ה יותר מהאנשים.

(סס ד) וצר יתיה בשושיפא ורמא יתיה, בטופרא, בערוך ערך טפס ג' ויצר אותו בחרט ת"י ורמא יתיה, בטפסא, פי' טפסא כלי שיש לפני הזגגין וכו'. כמו זה הזגג שנעשה מלאכתו בזריזות, כן נעשה העגל בזריזות, וכן במתורגמן ורמא יתיה בטפסא, פירוש סמרטוטין, כמו בלואי הסחבות

(ערימה לח) ת"י בלאי טפסן, ובערוך בשני ערכים, לדעתי שהשלשה תיבות
 "ורמא יתיה בטופסא" הוא מתרגום ירושלמי והכניסו בטעות בפנים הת"י.
 והענין אחד הוא, וראיה שהמתורגמן הביא בשם תרגום ירושלמי. והמתורגמן
 לא ראה את הת"י.

(סס ה) חגא דה' מחר מנכסת קטול. פי' חג לשון שבר אימה ופחד,
 מלשון והיתה אדמת, יהודה למצרים לחגא (ישעי' יט) וכן יחגו וינועו
 כשכור (תהלים קו) והכי איתא במכדרשבי (קצג א) עי' במ"ר (הכו"ה).
 (סס יב) וחרמון ושריון, ראה (דברים ג ט) צידינים יקראו לחרמון
 שריון, ועי' בתרגומים וברש"י?

(סס) על בישתא דמלילת, ובפסוק (יד) על בישתא דחשיב למעבד,
 נראה ט"ס יש כאן וצ"ל בראשון דחשבת ובשני דמליל.
 (סס יז) כד מיבבין וכן ת"א רק שהוסיף בחדוא, והראב"ע כתב
 מגזרת תרועה, ובירושלמי כד מבעשין, כן צ"ל. תרע עינה (דברים כ"ח ג')
 ת"י תבאש עינה.

(סס כב) בני צדיקיא, המפרש יונתן בני צדיקיא בנים פסולים הלשון
 מוצדק לעבדות שפי' עבד זה פסול לעדות, הנה בערוך ערך טצהר כתוב
 (גיטין פ"ו) עבדא דנן מוצדק לעבדו פי' עבד זה פסול לעבדות, הנה תחת
 "פסול" צ"ל "פסוק" ככתוב ברש"י שם וכן בערוך הקצר. י"א המפרש בקש
 בספר הערוך ביאור שורש צדק, והודחו בערך זה לעיין בערך טצהר, והעתיק
 משם דברי הש"ס ופי' הערוך עם טעות סופר, ובעמור שהיה קשה בעיניו
 הדברים פסול לעבדות הגיה מעצמו (כי בגוף התלמוד לא קרא) וכתב פסול
 לעדות, וזה שגיאה גדולה, וי"א כי תחת צדיקיא צ"ל צריקיא מלשון בחבורה
 שכולה סריקין (סנהדרין ע:) ותרגום של אחד הרקים (ש"ב ו כ) הוא חד
 מן סריקיא, לא מחזור ולא הדעת סובלתו, כי אהרן רצה ללמד זכות על
 ב"י, ואמר בני צדיקיא אינן כלומר בני אברהם יצחק ויעקב. ברם יצרא
 בישא הוא דאטעינן.

(סס כז) ואינש ית קריביה, וכן בת"א והחכם רי"ר למה זה תרגם שני
 איש הראשונים במלת גבר ואיש השלישי במלת אנש. ואולי לא היתה דרך
 לשון ארמית להכפיל מלה אחת שלש פעמים, זה לא נכון (במדבר א ד)
 כתוב שלש פעמים איש ותרגם בת"י גבר גבר גבר. ובת"א גברא גברא גבר.
 ובת"י שלפנינו לא ת' איש הראשון, והנ"ל, לא תרגם גבר משום שהכא גם
 אשה וקטן במשמע, וצ"ע.

(סס לב) מן ספר צדיקיא, עי' חינוך מצוה שי"א.
 (סס לה) וחבל וא"ת ומחא וענין אחד הוא. בירושלמי (מגילה פד
 ה"א) ר' אחא, ומחא ה' ית עמא, על אשר עשו את העגל, והוא לשון ת"א,
 ולא ידעתי אמאי אמר השלשה מלות לבד בלשון תרגום? ולא כלשון
 המקרא.
 (לג יא) יהושע בר נון הוה טלי, והירושלמי טלי זעיר. שצריך ללמוד

ממשה רבו, והראב"ע כתב היה בן חמשים ושש שנים. ורש"י (דה"א כ"ב ה') היה בן מ"ב שנה, וכל הרוצה לחשוב יוצא ויחשוב של מי החשבון צדק. וטעם בן נון בא בחירק תמורת סגול עי' ברמב"ן (שם) ובספרי שו"ת לבני מנשה (סי' טו) בשם הרד"ק.

(ס"ס כג) ותחמי ית קטור דבידא דתפילי, וי"א שצ"ל דתפילי דבידא או המלה דבידא מיותר, ובתרגם ירושלמי ואחמי ית דבירא, בלשון עברי דבר?

(ל"ה ה) וקרא משה בשום מימרא דה', וכן ת"א, ועי' (בראשית יב ח) ויקרא בשם ה', ת' וצלי בשמא דה' ובירושלמי (פסוק ו) וצלי משה. (ס"ס ו) ירושלמי וצלי משה ואמר ה' ה' אלהא רחמנא וחננא רחיק רגז וקריב רחמין, וכן ת' (במדבר יד יח). בירושלמי (תענית פ"ב ה"א) אמר רבי לוי מהו ארך אפים "רחיק רגז" למלך שהיה לו כו', ובפ"י הקצר על הירושלמי דפוס קראקא וז"ל רחיק רגז ולא אמר אריך רגז אלא על ריחוק המקום שמרחיק כלי זעמו מעליו ומוזה יצא לר' לוי דרשתו עם המשל שלו, וחידוש על מפרשי הירושלמי שלא הביאו שר"ל דרש דרשתו עפ"י תרגום ירושלמי זה.

(ס"ס י) אעבד לחון פרישן כו'. לנהר סמבטיון וכהינון פרישן לא אתבריו כן צ"ל. ובאחד ממכתבי הרמב"ם, יספר שאחד הביא לאביו צלוחית מלא מים מנהר סבטיון וראו שהמים בצלוחית כל ימות השבוע מתגלגל ומתנענע וביום השבת שוקט ונת. ועי' רש"י (סנהדרין סה:). (ס"ס כח) לחמא לא אכל. עי' (שבועות כה). לענין שבועה שלא אישן כו'.

(ל"ה יו) ית מחתי צ"ל מחתי וכן לקמן (ל"ח כ) וכן (במדבר ג לו וד"ל"ב) ובסוף פרשה תרומה.

(ס"ס כג) ערוך קטל ב' חח וגזם ת"י קטלין וקדישין וכו'. וחסר לפנינו. (ס"ס כה) הות עזלא, ובערוך ערך כש ג' הגירסא גזלן. (ס"ס כז) וענני שמיא כו'. הבה"ט והגשאם הביאו תרגום ירושלמי. וענניא איתאור"מ מלשון מעלה נשאים תהילים (תהלים קלה ז). ובלי ספק העתיק מתרגום ירושלמי ולפנינו חסר. כי בת"י לפנינו לא נמצא כלשוננו. וכן בפו"פ מר"י מווינא תרגום (סתם) וענניא איתאור"מ. הנה (ביומא עה). והנשיאים הביאו תנא נשיאים ממש וכן הוא אומר נשיאים ורוח וגשם אין. והקשה הח"א לישנא דקאמר נשיאים ממש למה מיקרי זה השם מלשון עבים טפי ממש דבכמה כתובים נאמר נשיאים ונשיא מלשון רב. ולי קשה אם ממש למה צריך להביא ראיה, ולכן עלה בדעתי שכן צריך להיות. תנא חד אמר נשיאים ממש (ר"ל מלשון רב). וחד אמר עננים וכן הוא אומר וכו', ואח"כ מצאתי גירסא זו בפסיקתא זוטרתא ולפי גירסא זו הכל נכון. ועי' בספרי שו"ת לבני מנשה (סי' כ"ו, וסי' י"ח).

(ס"ס כח) וית אפרסמא דכיא למשח רבותא. ר"ל משחא דזיתא ואפרסמא

דכיא למשח רבותא, ולקטורת בוסמיא, ובשמן המשחה נמשחו מלכי בית דוד.
ובשמן אפרסמא דכיא נמשחו שארי מלכים. ונראה שגם שמן אפרסמא קיים
לעתיד לבא, כמו שמן המשחה עי' (הוריות יא:).

(סס לא) רוח נבואה, לעיל (לא ג') ת' רוח קודשא, וא"ת (שם) רוח
נביאה, בעתניאל בן קנו ותהי עליו רוח ה', ת"י ושרת עלוהי רוח נבואה.
ורוח אלהים זה תחילת מדרגת הנבואה כמ"ש במורה (פרק מ"ה) ומה
נשתנה?

(סס לד) למשאר אומניא, כפירש הראב"ע גם להורות לאתר בחכמה.
(לו ג) מן ממונהון (עי' לעיל כ"ח ה')

(סס ו) ואעברו כרוזא. רש"י (שבועות ב:) ד"ה יציאות, ויצו משה
ויעברו קול במחנה ומתרגמינן לא תפיקו מרה"י לרה"ר. בתרגומים שלפנינו
ליתא, וכן בגמרא שם.

(סס ז) וברם שיירו. הוא כמו הלא שיירו, כי בכל יתרון נראה
שהיה לו די ובלא יתרון אינו ניכר אע"פ שהיה לו די.

(סס לג) מן אילנא דנציב אברהם, ועי' בת"י לעיל (כו כח) באריכות.
(סס) ירושלמי לברדוק. הערוך הביא ת' ירושלמי זה ולא ביאר, ולפי
הענין (בל"א ריעגעל). והמפרש מדמה להמלה ברדניקוס (ברכות נח:). אינו
נכון, וחידוש שהמתורגמן לא הביא מלה זו.

(סס לו) עובד ציור. צ"ל ציור מחטא כמו בשני מקומות אחרים (כ"ו
ל"ו. כ"ז ט"ו).

(לח ח) מן אספקירי עי' רש"י. בספר פו"פ מר"י מווינא וז"ל למה
נעשה הכיור ממראות לפי שהכהן היה מקריב קיני זובות ויולדות היה
צריך לשמה ולא היה רשאי להסתכל בנשים היה רואה אותם מתוך הכיור,
ולא ידעתי זו מנין לזו? כל לשמה מוציא בפיו ודי.

(סס ל) וית קנקלי צ"ל קנקל. וכן לעיל (כו ד. וה' דה טו).
(לט ו) משקען מרמצן כו'. (עי' לעיל כ"ה ז'. וכח יא.) וחסר כאן
מלות כגלוף דעזקא. ועי' בספר יאר (פקודי דט ו).

(סס כג) מטור דלא יתבוע, לעיל (כח לב) דא כתוב המלה "מטול"
וראשון עיקר. (ביומא עב.) למד מדלא כתיב שלא יקרע ש"מ הקורע בגדי
כהונה לוקה. ואפשר שת' כאן מטור נתינת טעם. כמו שפירש רש"י שם.
(סס כח) ברציץ כובעיא. הוא היוצא ממעל להכובע משון שקמצו
מבורץ (מנחות פ"א משנה ב'). החזקוני בשם רב האי גאון כמין כפתור
הוא בראש המצנפת.

(סס לג) דהוו תמן יתבין משה ואהרן וכו'. עי' בהמפרש. זה נכון
עפ"י ירושלמי (יומא פ"ז ה"א) על ידי שהן בני אדם גדולים התורה
מתעלה בהן.

(סס לו) שבעתי כוכביא כו'. כי המנורה עם שבע נרותיה רומזת על
שבעה כוכבי לכת. ועי' (כוזרי מאמר ב' סי כ"ו). ועי' ירושלמי (חגיגה פ"ג

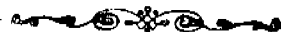
(ה"ו) פעם אחת הטבילו את המנורה וכו'. מטבילין גלגל חמה, ובתוספתא (שם) מאור הלבנה.

(מ 7) בסטר דרומא כ"ו. ותמן גנוז חכמתא. (ב"ר פצ"ח) בני דרום. כחם יפה לת"ת. ורש"י (עירובין נג:) ד"ה למפיבשת לפני זקני דרום שהן חכמים מאד. ובירושלמי (פסחים פ"ה ה"ג) דרמי הן גסי הרוח ומעוטי תורה וצ"ע.

(סס) מיינ חיינ, ת' עפ"י ר"י מי כיור מי מעין הן, וחכ"א שאר מימות הן (זבחים כב:)? ולעיל (ל י"ח) ת' ותינתן תמן מוי, כחכמים.
(סס) ולא פסקין ולא סריין "כל יומיא". ר"ל בתחלה שנתנו שם מים חיינ לא פסקין ולא סריין, שזה דרך נס, לפיכך אין לינה פוסלת בהן, משום שלא ישתנה מראיהן, ועוד שעיקר לינה הוא רק מדרבנן, או שסבר שמי כיור אין נפסלין בלינה, ומה שכתב המפרש יונתן בלילה היו פוסקים זה אינו נכון, ולשון "כל יומיא" בכ"מ בת"י משמע לעולם בין ביום ובין בלילה לא פסקין.

(עוד יבא אי"ה).

מנשה גראספערנ (ראמסגייט).

שער מנשה

הערות על התרגום יונתן

מהדורא תניינא

ויקרא

(א) משכן זמנא הדין כו' קידוש לעלם, אף שמשכן שעשה משה רבינו היה לפי שעה, שנאמר כי לא באתם עד עתה וגומר (רמב"ם בית הבחירה א') בכל זאת קידושו היה עד זמן שנבנה המקדש בירושלים (ובדה"א כא בט) ומשכן ה' אשר עשה משה וגו' בעת ההיא בבמה בגבעון.

(סס ה) אדמא במניא ויירקון ית אדמא במיזרקיא. תר' "כלי" מנא בכ"מ ונקרא מזרק או מזרקא ע"ש זרק, ונראה לפי ת"י תחלה קבל כהן הדם בכלי, ואח"כ שם הדם במזרק, והרמב"ם מעשה הקרבנות (פ"ה ה"ו) וז"ל כשזוקח הכהן הדם במזרק וזורק ממנו במזרק, ושם ה"ו, כשזוקח הכהן הדם במזרק מוליכו אצל הכוכה וטובל אצבעו וכו', והמדה "במיזרקיא" ר"ל ממנו, ואין צורך להגיד מזרקיא.

(סס ו) פריסותא דתרבא, כפירש הרמב"ן חלב הדק הפרוס ומבריל בין הקרבים, ועי' בת"י (לקטן ג' ט').

(סס ז) וכריסא וריגלוי, הטפרש המיד פ"ד, רגלי הכהמה קרי להו כרעים על שם כריעה עי' (הוי"ט שם ד' ב'), ערוך ערך בן גו, ת"י והקרב והכרעים בני גויא. ולפנינו חסר, ובשמות (כט יג) המכסה את הקרב ת"י וחפי על בני גווא.

(סס ח) ירושלמי וימצי דמיה על שיפולי מדבחא, זה קיר התהתון (ובחים סד) והיונתן ת' כאן "על כותל" כת"א כדשון המקרא, אבל בפסוק י"א על ירך המזבח ת"י על שיפולי מדבחא, בספר פו"פ מר"י מווינא, לפי שדמו מועט מלקבל במזרק לתת מתנות, לכך ונמצא דמו, ועי' (לקטן ה' ט').

(כ ו) רסק יתה דיסוקין, וכן צ"ל בירושלמי, בערוך ערך קץ ו' פתות אותה פתים ת"י מקציא תיקצי יתה קציין, ולפנינו ת"י ויונתן תרגמו שוה, ותרגום אחר היה להערוך.

(סס יא) ירושלמי וכל דחלי, כפרש"י כל מתיקת פרי קרויה דבש, הראב"ע ורבים אמרו שפירושו דבש תמרים, וכן כל ארץ זבת חלב ודבש

ויש להם כדמות ראייה בספר עזרא, צ"ל (בד"ה ב' ל"א ה'), ראשית דגן תירוש ויצהר ורובש, ירושלמי כבורים פ"א ח"ג, ורובש חייב במעשרות, אלא אלו התמרים שהן חייבין במעשרות, ובשול"ת שבט מנשה (סמן לג) הארכתי בענין זה, ופה מצאתי מקום להעיר, דרך פל המפרשים הראשונים כמו רש"י והראב"ע לקרות ספר נחמיה ע"ש עזרא, רש"י (מניחה ג.) ויקרא בספר וגומר בספר עזרא כתיב, (סוכה יב.) צאו ההר פסוק, הוא בספר עזרא, (ביצה מו.) אבל משמנים מקרא הוא בספר עזרא, והוא עפ"י גמרא (סנהדרין צג.) כל מילי דעזרא נחמיה אמרינהו, ונחמיה מאי טעמא לא איקרי ספרא עד שמיה כו', ובזמן רש"י לא היה נחלק עזרא ונחמיה לשתי ספרים, אלא כולא נקרא בשם עזרא גם ספר נחמיה, ובזמנינו המדפסים נחלקו לשנים עפ"י התחלת דברי נחמיה, וזה לא כסדר ההלמוד.

(ג ט) תרבא וניעא, לקמן (ו' ל') החזה ת' ירושלמי ניעא, ואונקלוס: יונתן ת' חדיא, וערוך ערך נעא, (ב"ק ג.) כיחו, וניעו" אפשר המלה, גיעו" פתונה הרוק שהוציא מהלב.

(סס יג) ויסמוך יד ימיניה, הבה"ט, כתיב בבקר וסמך ידו, ובצאן ובעז כתיב את ידו, לפי שהבקר חזק ויכול לסבול הסמיכה שצריך לסמוך עליו בכל כחו, מה שאין כן בצאן ובעז, לכך כתיב את המשמע ברפיון, כי את מורה לפעמים עד דבר שאינו עיקר בדרשינון בכ"ט את המפר, ולפי זה י"ל לכן לא ת' כאן בתוקפא, אבל לקמן (ד כד) וסמך ידו ת' ויסמך בתוקפא, יד ימיניה, ובפסוק (כט) וסמך את ידו, לא ת' בתוקפא, אבל (שם) ג' ת' וסמך, "את ידו" בכל זאת ת' בתוקפא, אף שהוא בצאן, וברמב"ם ה' מעשה הקרבנות (פ"ג ח"ג) כתב סתם סמוך בכל כחו בשתי ידיו על האש הבהמה, ולא מחלק בין בקר וצאן.

(ד ו) ירושלמי ויצבוע כהנא ית אצבעיה כן צריך להיות, ואנב אעיר (זכחים מ:) את אצבעו, להכשיר אמן שבאצבע, רש"י פירש בשם רבו, וז"ל שאם עתה לו אם באצבע שקורין ושיאח כמו, נימנה האם? דאילו מריפות, לא הוי חציצה ע"כ, והרמב"ם השמיט הלכה זו, אף שאין חולק, ענה בגמרא, ונראה לי שסמך הרמב"ם על הא דכתב (בה' כלי המקדש פ"י ה"ט) כהן שלקח באצבעו וכו' והוא שלא יחזק הגמי או הכגר בין בשרו לכדי בשעת עבודה, וכן פירש הרמב"ם במשנה (עירובין קנ.) מזה מוכח כל מה שעלתה באצבע איזה מכה לא הוי חציצה, דאיתרבי מאת אצבעו את המפל לאצבעו. (סס כג) ממול דישתבוק חובין דישראל ביה וכו', בא לרמוז מה שאמרו (הוריות יג.) מה ת"ל הראשון שיהא ראשון קודם לפר העדה וכו', דין היא שיקדים המכפר למתכפר.

(סס כג) בוימנא, א"ת אם, שבא המלה, אשר" תחת מלת אם כמו שאמרו (בהוריות י'), לכשיחטא, כמו אם הכהן המשיח יחטא, לעיל (פסוק ג.), ומה שת' בוימנא ר"ל בפעם, שאין צדיק בארץ אשר לא יחטא, ועי' רמב"ן כי שימוש, אשר" רבים יש מהם יורו על הזמן.

(סס) דרבא בעמא, זה טלך ולא נשיא משבט (הוריות יא), וכן ברמב"ם (נה' שגנות ט"ז ו') ומה שכתב הנ"ל מהת"א שת' "אם רבא" לא קאי על המלך, זה לא נכון, דיש לי לשאול איך הדין הנשיא משבט? במקום שאין שם מלך רק נשיא, ונראה אם הוא משבט יהודה שרורה את ישראל וראי דינו במלך כדהשיב ר"ח להבי (שם יא).

(ס"ד) לדהוה ולדעתיה, המפרש יונתן, לדהוה בלשון התרגום דהוה שכבר הוה והוא לשעבר ולדעתיה, בדפוס באויליאה לדהוה פתרונה הוה ולא עבר, ות' עפ"י דעת ר"י אינו חייב ללא על העתיד לבא ולא על עבר, (שבועות כה:).

(סס ו) במיסת, וכן ת"א, ובפסוק י"א ת"י כמיסת וא"ת תדביק? בפ"פ מר"י מווינא תומא אמאי עשיר מביא קרבן אחד ועני ב', וי"ל דבקרבת עשיר איכא אימורים לגבוה והבישר לכהנים, אבל בקרבן עני אין אימורים לגבוה, ואילו היה מביאים רק חטאת אין כאן לגבוה, ואם היה מביא עולה אין לכהנים כלום לכך צריך להביא חטאת ועולה, וכן כתב הראב"ע אחד כנגד האמורים והשני חטאת כמשפט החינוך מצוה קכ"ג, אם הוא עני והביא כשבה או שעירה לא יצא ידי חובתו, לדעתי צ"ל יצא ידי חובתו וכן כתב הרמב"ם (סוף פרק י' דה' שגנות) עני שהקריב קרבן עשיר יצא, ומשנה (פרק י"ד נגעים יב) מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא, דהיינו בדיעבד אבל לכתחילה לא, והטעם לכתחילה לא הוא כמו שכתב החינוך עצמו לפי שאחר שהאל"ה ב"ה דחם עליו ופטרנו בכך אינו ברין שידחוק עצמו להביא ביותר ממה שתשיג ידו, ובוה מתורץ קושיית המ"ל שם, והר"ש כתב אפילו לכתחילה מביא ותבא עליו ברכה, ואיירי דהנא סיפא לא יצא, הנא רישא יצא, ולא בן דעת הרמב"ם והחינוך, ועי' ת"ב פ' מצורע, תורת אשר בו נגע צרעה, מלמד שעני שהביא קרבן עשיר יצא, כו', דהיינו בדיעבד.

(סס נא) חד מן עשרא בתלת סאין, וכן צ"ל (שמות יו לו) וע"ש ברש"י, והוא מאכל לאיש אחד ביום אחד, כפירש הראב"ע, וכן מפורש בתורה שם.

(סס נז) בדיכרא דאשמא, וכן ג"א, ירושלמי (ע"ו פ"ג ה"ב), ואנשי חטת עשו את אשימה אימרא, כמה דתימר ואכהן יכפר עליו באיל האשם, ע"ש בפ"ט, וצ"ע בכ"ט ת"א, שה"א אימרא, ואגב הראב"ע בריש הקדמתו לפירש אסתר, הכותים כתבו בתורה משה תחת ברא אלהים ברא אשימא שהוא אליל של הכותיים, וקשה דהא הכתוב מעיד שלא היה אשימא אליל הכותיים רק של אנשי חטת ואליל הכותיים היה נרגל (מלכים ב' יו 5).

(סס נד) ביומא דתהא על חובתיה, כפירש הראב"ע והרשב"ם ביום שובו מאשמתו, כשיתורה לשוב מחטאתו, וא"ת ביומא דחובתיה, וכתב התוה"מ שתי אינו כפי הקבלה ות"א כרעת רו"ל, (ב"ט מג).

(ו נא) ויסתפן בגרשישתא, (בראשית א כד) גרשישתא דארעא, במעבה והארמה (מלכים א' ז מו) ת"י בעובי גרשישתא, (כתובות סו) דאכלה גרשישתא

פרש"י אדמה, (שבת קיג). אסור לאכול אדמה (ובשבועות כ). עפר לא מירי דאבדו אינשי?

(ז ה) עולת גבר אוחרן, ספרי פרט לעולת הקדש.
(סס לה) דא רבותא דאהרן כו' כפי' הראב"ע ואת הגדולה שנתגדלה במשיחתו לקחת מתנת האישים, וכן פי' הרלב"ג.
(כס לו) דאתיא לכפרא על ההורו לבא, וכן ת' (לעיל ו' ב'), בויק"ר פ"ו אין העולה באה אלא על ההורו עבירת הלב, כו', ואיוב אמר אולי חטאוי בני וברכו אלהים בלבבכם והעלה עולות מספר כולם, וכן העלה עולות בעד אליפו ושני רעיו, וצ"ע (ב"ב טו) בשפתיו לא חטא בלבבו חטא, ולא מפורש במקרא שהעלה עולה בערו.

(ס ז) וזריו יתיה בקמורא, (בראשית ג ז) ויעשו להם חגרת, ת"י ועבדו להון קמורין, בערוך ערך קמר, קמרא חגורה שחוגרין אותה באבנט אלא שהיא רחבה יותר מאבנט וכו', וכבר העיר רי"ב שת"י בכ"מ דכתיב אבנט מתרגם קמרא וצ"ע עכ"ל.

(סס טו) דלמא נסיבאסרכיא כו', באונסא ר"ל באלמותא כתרנמו בריש תרוסה, ושמע קל כרווא, מדעבירו קול במחנה (שמות לו) ויכלא העם מהביא, בודאי הכריוז קול בתחילה.

(סס לו) בשילו כו', ברודותיא, צ"ע מפני מה לא ת' כן על פסיק ובשלת את בשרו (שמות כט לא).

(ט ז) על עיסק עיגלא כו' עפ"י. הדין שעירה היה לו להביא כחיד בע"ז (הוריות ט) אבל נתרצה המקום לכפר על עונותיו, ורק הוא דלא ישתעיר עלך סמנא לישן תליתאי.

(סס ז) צפיר בר עיוזי מטור דסטנא מימתיל ביה, במעשה דבת שבע אירמי ליה השטן כציפרתא (סנהדרין קו) ועוד נראה לדור השטן כמביא (שם צה) ולא מצאתי בעת שהשטן מימתיל לצפיר בר עיוזי.

(סס ז) מדבחא בקרנוי מדמי לעיגלא, כשהיה רואה קרנת המזבח דומה בקרני השור, ירא לגשת אצלו ואמר ליה משה, אנים מנרעך. ר"ל חזק ואמץ דעתך וקריב למזבח ולא תסתפי.

(סס ט) בארם תורא, ובנוסחא מדויקת כתוב באדם, עיגל בר תורא וע" ת"כ.

(סס י) צריך ארכבתה, צ"ל ארכרתא וכן ת"י (במדבר ה' כו).
(סס כג) הוה אהרן מיכהית לשון בושה ולא כהמפרש, ועי' רש"י.

(י מז) ואקידו תלתיהון פי' השלשה שעירים נשרפו, ובת"כ יכול שלשתן נשרפו ה"ל והנה שורף אחד נשרף ולא נשרפו שלשתן, והמפרש יונתן בשם מהר"ר פי' ואקידו תלתיהון, אהרן ושני בניו הם שלשתן יחדיו שרפו השעיר, אבל אין הלשון מדויק לפרש כן, ואפשר שצ"ל ואקידו מתלתיהון.

(יא ז) סמינא דמסקי פישרא וסדיקי פרסתא דאתיליד ממסאבתא, ובפרשה ראה ת"י ממסקי פישרא וסדיקי פרסתא. שולא הוה תרין רישין

ותרתין שרראין הואיל וקית בויניה חוי. לכתקיימא, ודפ"ז טעם האיסור משום שאין מינו מתקיים, וכלל בזה שה"ה כל הטרפיות הבלתי ראויים לחיות, הרי מפרשה שמיני נדרש דרש טהור הנולד מן הטמא, ומפרשה ראה דריש הבלתי מתקיים שעלו סמך לאסור כל שאין כמות חיה והם הטרפיות, וכתב בהתוה"מ בזה יתישב מדוע אמר השמועה במ"ת ולא בתו"כ, כי בתו"כ פתח זאת החיה אשר תאכלו, שכלל בשם חיה רק הראוי לחיות לא הטרפה, וכמ"ש (בחולין מב) זאת החיה חיה אכור שאינה חיה לא תיכור אילו י"ח טריפות, וכן ת"י ומל"ה ע"מ משה וכ' דיהפרשון מסואבות תמני סרי טריפון, שע"כ כיון על כתוב הסמוך זאת החיה לכן לא הזכיר השמועה, ובמ"ת שלא הזכיר זאת החיה יסמוך את הטרפיות עמ"ש שלא יאכלו מסעלי הגרה.

(סס יא) ציריהון וכועדיהון (בספרי וחולין קכ.) הטמאים לאסור צירן ורומבן, ע"י ערוך ערך בעד א'.

(סס עז) בר נצצא וכן (דברים יד טו), ולקמן (כ' כה) ובעופא דריס בר ניצצא, (חולין ג' ט') כל עוף דורס טמא? תמיתא, ת' על התחמס, כמו חמס, חטף.

(סס יט) העטלף טריפא, (דברים יד יח) ת"י ערפרא, וברושלמי תרפתא, בלי ספק במקום אחד ט"ס.

(סס) נגר טורא, והוא תרנגול הבר, (גיטין סחז), בת"ש אסתר ז' בחמשא בשבא לא, די ביה אתבריאז לזיתן ותרנגול ברא וכו' לסעודת יומא רבא, ובהערותי (בראשית א' כ"א) כתבתי שצ"ל תחת ותרנגול וטורא והוא השור הבר, אבל קשה לי הא בהמה וחיה נבראו ביום הששי.

(סס כ) זני די בבי וזני אוזפיה, ובדפוס באזיליאה זני דייבני וזני אורעיה, המפרש יונתן מיני שרצים שמיבבין, ובינחני ענינו תנועה ורחישה כמו דובב, כל זה אינו נכון, אלא כמו ולית דירבא בת שתא (חולין נחז) כל"ע זבוב הד' במקום ב'.

(סס כב) החרגל ניפודא, וכן (בספרי וחולין סהז) החרגל זה ניפול וכן בערוך נפל א', ובערוך ערך נעלא בשם ת"י החרגל נעלא? ואגב (שבת סז.) יוצאין בביצת החרגל (ירושלמי פ"ו ה"ט) טב לאודנא וכן פירש"י, הרי"ף והרא"ש פירשו דעבידי לשיתלא (שם סז.) פי' רפיון הירך כדתנן (בכורות מ.) השחור והכסול איזהו שחור כל שנשמטה ירכו, וכ"כ הרמב"ם במשניות חרגול מין חגב וזה יועיל לחוששת עצבות היריכים בסגולה, ובמ' (שבת פ"ט יג) עצם הירכים, והערוך ערך חרגול הכיא גמרא בבלי דעכידה לה לשיתלא פי' כאב האזן ירושלמי טב לאודנא, ורי"ב הניח בצ"ע שלא ראו פירוש הירושלמי שהביא הערוך שכתב לשיחא טב לאודנא, והנה לפני מסדרי תלמוד בבלי היה כבר מסודר תלמוד ירושלמי בשלימות, ומה שנראה נכון בעיניהם העתיקו מן הירושלמי לבבלי ע"י יד מלאכי ח"ב כללי ב' התלמודים אות ב', ובריי"ף סוף עירובין דמפני זה הרי"ף והרמב"ם פירשו כהבבלי עפ"י המשנה הנזכר, אף שאין חילוק להלכה, רק הפרש המלה והענין לבד.

(סס) וית כרובא דהיא גרונא, ספרא זה גרונא, (חולין סה) זו גרונא
 זכרון הגרסא גרונא, ובערוך ערך כרובה וכן במתורגמן ואת החגב ת"י כרובה.
 (יב ה) הי בריחוקה, צ"ל תהי בריחוקה, וכן הוא בערוך ערך חמיסר.
 (סס ז) טבוע תרין דמהא, ראה (נדה לה) רב אמר מעין אחד הוא, וזוי
 אמר שני מעינות הם, ומראות טהורים ג"כ באים מן המקור, ובחינוך מצוה
 ר"ז כתב כל דם שאינו מחמשה דמים טמאים אינו בא מן המקור.

(יג ו) מספחת, "קלופי מטפלא", ועל ספחת (פסוק ב') ת' "קלופי" ו"א
 כמו גדר בין אוהב למאהב (איכה א יט) שהראשון הוא אוהב ממש והשני
 אוהב שקר ואיש חנף, והפרש כזה יש בין ספחת שהיא נגע ממש למספחת
 שהיא נגע מדומה, ות' הראשון קלופי כלומר קליפה, והשני קלופי מטפלא
 קליפה טפלה, וגם אונקלוס ת' הראשון עדיא לשון זכר והשני עדיא לשון
 נקבה כלומר ספחת קלושה וקלה, וכתב מדכ"ס בת"כ, לא כפרש"י מספחת
 שם נגע מהור, כי שם מספחת דומה לשם ספחת והביא ראיה מההרגומים.

(סס מו) ולצר אינתתיה לא יתקרב וכן ת' לקמן (יר ח) וסבר כריב"י
 שאסור גם בימי החלטו, אבל ר"י סבר דרק בימי ספרו אסור, וכן דעת רבי
 זר"ח שלא היה יותם דעוויה אלא בימי החלטו (ת"ב ומ"ק ז), בספר פו"פ
 מר"י מווינא וישב מחוץ לאהל שאסור בתשמיש המטה. תימה יותם לא הוליד
 עוויה אלא בימי חלוטו, י"ל מ"ס ההריון היה קודם שנתנגע, ולא כי, אלא
 שנתעברה אמו דיוותם אלא בימי חלוטו דעוויה, וכן פרש"י (שם) דעוויהו היה
 מצורע ולא נזק לאשתו בימי ספרו אלא בימי חלוטו, והא דדרשינן לאהל
 איסור התשמיש זה דעת ריב"ז שב"ש בימי החלטו, או שר"י ס"ל דרק בימי
 ספרו כתיב כפרש"י, ואגב גררא, נשיא שנצטרע עבר מנשיאותו ומתכפר
 בשעירה כהדיוט וכמד מעוויה המלך והוא יושב בבית החפשית (הוריות).
 והמ"ח מסופק דאפשר דרינו כן רק בימי חלוטו אבל בימי הסגר ובימי ספרו
 אפשר דיש לו דין מלך ועוויה היה מוחלט, בירושלמי (ר"ה פ"א ה"א) כל אותן
 ששה חדשים שהיה דור בורח מפני אבשלום בנו בשעירה היה מתכפר
 כהדיוט, ובגליון הש"ס (שם) נראה הטעם משום דאמרו (בסנהדרין קז) דלא
 חשבינן אותן ששה חדשים לדוד משום שנצטרע, ומתכפר בשעירה כהדיוט,
 נראה שאין הפרש, והא דאמר בירושלמי הטעם שאותן ששה חדשים בשעירה
 היה מתכפר מפני שהיה בורח מפני אבשלום בנו, אמאי לא קאמר מפני
 שנצטרע, נראה לי שיש"ל שסבר הירושלמי כר"י (שם ט) מי שבא לירי עניות,
 והאי נצטרע לא בא לירי עניות דגזא דיריה מיהא איתיה.

(סס מז) בלבוש עמר או בלבוש כיתן, הראב"ע וטעם שלא הזכיר משי
 וצמר נפן יתכן שדבר הכתוב על ההוה הנמצא, כטעם כי תראה חמור שונאך,
 וכן משפט הסוס והפרד, או יתכן שלא יאדע הנגע כי אם לצמר פשתים, דעת
 חז"ל אינו כן ואינו מטמא בנגעים אלא צמר ופשתים פרט הכתוב צמר
 ופשתים דוקא אבל שאר מינין לא, (כלאים ריש ס"ט).

(סס נה) ברדדיה או בלברדיה, במקום הרק או במקום העב, ועי' ראב"ע

בשם הגאון, בספר פ"פ מ"י מווינא בין במקום שיש שיער בין במקום שאין שיער.

(סס נה) ויצטבע תנינות, וכן ת"א פ"י רש"י כל ככוס' בגדים שהן לטבילה מתורגמנין ויצטבע, והיא עפ"י ת"כ השניה לטהרו והראשונה להסגיר את נגעו, והא דכתיב (במדבר ל"א כ"ד) וכבסתם בגדיכם, ות"א ות"י ותחזורין הוא להסיר הכתם ואיזה לכלוך וטנף, ואח"כ וטהרתם, כמי מקוה וצריך טבילה כל הבגד, אבל לקמן (י"ח ט"ז) ואם לא יכבס ת"א ות"י ולא יצבע שהוא טבילה וקשה לי מה שת' הירושלמי שם ואין לא חורף.

(יד ה) ויפקד כהנא לטבחא, כדעת ריב"ז, ורבי אומר אף שחיטה בכהן (ספרא), ובסדר תו"א פ"ד הוצאות גראסכערג הלכה כרבי מחבירו.

(סס ו) וית איזובא ע"י (במדבר י"ז) בת"י, (רמב"ם פ"א י"א ה') אוזב שקורין אותו אוזב ביחוד הוא הכשר והוא האוזב שאוכלין אותו בעלי בתים, (ושם) פ"ג ב' שאוכלין אותו בעלי בתים ומתבלין בו הקדירות, והראב"ע (שמות יב כב) בשם הגאון עשב נכבד במיני מטעמים, וע"י (שבת קמ"ג).

(סס ו) ויסב כהנא בידיה ומינא וכו' על ידא דכהנא שמאלא, וכן ת"א, מתרגומים אינו מוכרח אם על כף כהן אחר, או כף הכהן המטהר כפי הראב"ע, ובמשנה (נגעים פ"ד י') נמל מלוג השמן ויצק לתוך כפו של חבירו וכן הוא בת"כ.

(סס לז) רבני ביתא בחטופין, שעל ז' דברים נגעים באין ועל הגזל (ערכין טו), ות' ע"פ ר"י בשורה הוא להם שבאים עליהם נגעים כדי לכפר עליו (הוריות י) ובזהר בלק ר"ז תנינן על דה סרי מלין נגעין אתיון על בני נשא ואלין אינון כו' ועל גניבה ולא חשיב גזל?

(סס ס) למנא דפחר וכן ת' (לעיל ו' כא), אבל (במדבר ה' יז) בכלי חרש ת"י במאן דחסף? ואנב גררא מהר"ש קלוגער הקשה על הט"ז (באו"ח תקפ"ה) ב"ד ר"ס קי"ז ובח"מ סי' ב' כלל גדול בתורה דכל דבר המפורש בתורה להתיר אין ביד חז"ל לאסור, (וע"י תוס' ב"מ עג ד"ה תשיך, שכבר הקדימו זה הכלל) וא"כ איך אסרו לשחוט לתוך כלי או לתוך המים והרי מקרא מפורש אומר ושחט את הצפר וכו', הנה לדעת הרמב"ם במורה הנבוכים טעם הקרבנות בכלל, כדי להרחיק את ב"י מעבורת ע"ז, והיו מביאים קרבניהם לשעירים וכדומה, כעבור כן צוה הקב"ה להקריב רק בבית המקדש לשם הנכבד, א"כ אין שוחטין לתוך ימים ונהרות נראה כמקריב למים, וכן לא ישחוט לכלי מלא מים שמא יאמרו לצורה שתראה במים שחט, ואסרו חכמים מה שאסרה התורה עצמה משום דמהלך בחוקי העמים, והתורה התירה רק במקדש, ומצינו ג"כ שאסרו חז"ל במקדש לעשות כעין חוקי העמים, כמו בחמיר לא היו כופתין את הטלה משום דמהלך בחוקי העמים, אלא יד ורגל כעקידת יצחק (תמיד פ"ד), ודע מה שכתב הראב"ד (ה' תו"ט פ"א ה"י) אני שמעתי שמא יצטער בכפיתו ויפרכס עד שיטיח מים באחד מאיבריו, נמצא כן בת"י (כראשית כב), אמר יצחק לאכילי כפות יתי יאות

דלא אפרכים מן צערא דנפשי ונרחי ווארחין לגובא רחבלא וישתכח פסולת בקרבנך, ובתנחומא א"ל אבא אוסרני ידיו ורגלי שמא אודעויע ויפסל הקרבן, בבקשה ממך אל תעש בי מום, וע"ש בל"מ.

(טו יח) ואתה תניחא די ישמש גבר עמה, פרט לכזה (יבמות לד:) בספר פ"פ מווינא תימא אמאי לא כתב וכבסו כגדיהם, וי"ל שמסתמא ערומים הם כדאמרין אי אפשרי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ונותן כתובה (כתובות מח). והיו לבשר אחד, ויהיו שניהם ערומים, כתב רי"ח, מכאן הוא בבגדו והיא בבגדה יוצא ויתן כתיבה.

(סס יט) תהי יתבא בריחוקה, בדפוס באזיליאה תהי יתבא בריחוקה? וכן בספרים אחרים, ועי' רמב"ן (בראשית לא לה) בברייתא על מס' גדה. (סס לא) ויתפרשין מן נשיהון סמיך לוסתהון, רש"י (הוריות ח:) פרוש מן הגדה כלומר בסמוך לוסתה כרי שלא תהא רואה בשעת תשמיש דכתיב והזהרתם וכו', וכן הוא בירושלמי (שם) פ"ב ה"ה. והפ"מ פי' כגון שהיה משמש עם המהורה וכו', זה לא כפירש"י, ועי' בתוי"ט.

(טז י) דהוא בית הדורי, וב"שון עברי הדורים (ישעיה מה ב) מירושלים ועד בית חורדו ג' מיכן (יומא סח:), ואפשר שצ"ל בת"י חורדו או חורדי כמו במשנה, בערוך ערך חרד א' נוסח במשנה בית חרורו, ובתשובת הגאונים דפוס ברדין הנוסח במשנה בית חרורו, וכן (בסנהדרין סו:) מעשה הדורים, (עי' ערוך ערך חרדוס, ובתוס' יבמות נה: והרמב"ם בפי' למשניות סנהדרין ד' ר') ובמשנה שבירושלמי וכן בפי' הרמב"ם הנוסח במשנה בית חורון, אבל בית חורון הוא רחוק יותר מירושלים, והנה (ב"ב יב.) דורע בהדורי (ובחולין נ"ט:) הדורות ובערוך חרורות ולא ידענו איזה גירסא נכונה, ונראין שענין אחד יש להן.

(סס יז) ומלי חופני ובת"א חפנוה, והראב"ע חפניו שניהם, הנ"ל תמה על המתרגם האשכנזי שתרגם ביירע האנדע פאלל וביותר על בעל הכתב. והקבלה, והביא (יומא ט"ז ס"ז) ורמב"ם (פ"ד מהלכות עיוה"כ ה"א) שדוקא ביד אחת, עיינתי ולא מצאתי כדבריו.

(סס יח) ויחפי עני תנן קטורתא, פי' כסה ענין עשן הקטרת את הכפרת. וזה אחר מן הדברים שהצדוקים חלקו על קבלת חכמינו (יומא נג.), וקשה לי אמאי ת"א רק המלות ולא ת' עפ"י הקבלה, והנ"ל בהקדמתו כתב שאונקלוס שינה לתרגם עפ"י הקבלה רק בהמקומות שצדוקים כחשו בהם.

(סס טא) ויסמוך תרתין ידיו בסידרא חדא ית ימיניה על שמאליה, המפרש יונתן כתב הכי איתא במס' יומא, א"א שהיא מונחות זו אצל זו שאין יכול להחזיק שטח שבין ב' קדנותיו, רק שהיו מונחות זו על גב זו כמו יד אחד ויכול להחזיק אותה עכ"ל, כל מה שכתב לא נמצא ביומא, (ביומא לו:) כיצד סומך הזבח מניח שתי ידיו בין שתי קדנות, וכן כתב הרמב"ם (מעשה הקרבנות פ"ג ה"ד) מניח שתי ידיו בין שתי קדניו, ובהלכות עבודת יום.

הכפורים (פ"ד ה"ב בא אצל שעיר המשתלח וסומך שתי ידיו על ראשו ובתוספתא (פ"י) ולא היה מניח ידיו זו על זו, וצ"ע.

(טס) בשבועה אמירא, לשון הזה נמצא בת"א סוף פרשה בשלח, ופירש הנ"ל בשבועה אמירא הוא ת' כי יד והוא כמו, כי אשא אל שמים ידי. ויותר נראה כהכ"י שמצאתי כי מלות, בשבועה אמירא דא אינן מהת"א כי לא מצינו בתרגום בשום מקום מלת שבועה שהוא לה"ק רק, מומתא" או, קומא" שהיא ארמית, רק בת"י בפ' כי אשא אל שמים ידי (דברים ל"ב ט') וקפית בשבועה ית ידי, הנה (במדבר יד ל') בשבועה אמירא דאתון לא תיעזון, ובדפוס באוילאה בשבועה אמירא, (ובשבועות לח:) משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה דכתיב ואשביעך בה' אלהי השמים, ואפשר מלות בשבועה אמירא דא, הוא מתרגום ירושלמי שם, שכתב רק המלה שבועה וצ"ל שבועה אמירא כמו בת"י במדבר.

(טס כד) ויסחי ית בישריה בטוי, בכ"מ שנוכר ורחץ במים ת' בארבעים סאה כמו לעיל (פסוק ד') סבר כרבי שכאן בקידוש ידים ורגלים (ת"כ יומא לב:).

(טס כז) על ידיהון דטלא, צ"ל, דטלא"י ביו"ד בסוף המלה.
(טס לא) כד עבדת פולחנא לא תעבדון, דרש שבת שבתן, מצות עשה לשבות מלאכה, והא דכתיב (פסוק כ"ט) וכל מלאכה לא תעשו הוא לא תעשה, (ועי' רש"י שבת קיד) ד"ה אלא.

(יח ה) בחיי עלמא וחולקיה עם צדיקיא, וכן ת"א, לדעת ר"א שחולק על ר"י אפילו בצנעה יהרג וא"ל יעבר (סנהדרין ער.) ומ"ש וחי כהם היוני לעוה"ב, וא"ת ע"פ קבלת ר"א רבו, ודר"א שפקוח נפש שדוחה את השבת וליף מדרשת התנאים (יומא פה) ובמה שפירש הנ"ל בתרגום הזה אין טעם.

(טס כח) לא תתן בתשמישתא לציר בת עממין וכו', במשנה (פ"ד דמגלה) האומר מורעך לא תתן להעביר למוקף, מורעך לא תתן לאעברא בארמיותא משתקין אותו בגזיפה, משום דניתן כרת לבא על הארמית, המשנה מיירי שאינו כורת ברית על הבנים, והת"י אם כורת עמה ברית שהבנים שולדו יהיו שייכים לעכו"ם ע"ז מחייב דהוה כמוסר בנו למוקף, וכן בספרי (יח י') קדריש מעביר בנו ובתו באש זהו הבוועל ארמית ומעמיד ממנה בן אויב למקום, והתוה"מ (שם) מחלק כנוכר.

(יח יז) וקדם סימא לא תשוון תוקא, הוא כמו שת"י דברים (כו יח) משנה עור בדרך דיטעי אכסניא באורחא דהוא מדמי לסמא.

(טס עז) לישן תליתאי דהוא קשי הי כחרבא דקטייל מן תרין חורפוי, ע"ד שאמרו (יומא ט:) בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם, וע"ה זה יש לפרש הירושלמי (שבת פ"א ה"ד) תני ששה מהם עלו והשאר עמדו, בחרבות וברמחים, ומלת, הורגין צ"ל מתגרין, ובת"י (בראשית מט כג) לישן תליתאי דקשי הי כגירין (גיריא) ביונתן.

(סס) לא תמנע וכו' כו', אם ידעת עדות לחברך הנם שבוה תלך רכיל ותגלה סוד צריך אתה לגלות ולהעיד אין זה בכלל לה"ר.
(סס יח) דמן את פני דך לא תעביר ליה, ולקמן (פסוק לד) "דמא את" זבת"כ ואהבת דערך כמודך ק"ע אומר זה כלל גדול בתורה, ולא מצאתי שדרשו חז"ל ואהבת כת"י, רק היא מאמר היכל דערך פני לחברך לא תעביר, זו היא כל התורה כולה, (שבת לא) ולקמן (כ"ה ל"ה) וחי עמך ת"י ויתפרנס עמך, אבל חייך קודמים לשל חברך כר"ע בת"כ, שא"א לתרגום כפשוטו, כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חברו כאשר אוהב את עצמו כמו שכתב הרמב"ן.

(סס כג) ותגורון גורה, יחתוך הפירות שאסור בהנאה וצריך שריפה, הרמב"ן והחינוך כי הפרי בתחלת נטיעת האילן רב הליחות הדבק בו מאד מויק לגוף ואיננו טוב לאוכלו כרג שאין לו קשקשת והמאכלים הנאסרים בתורה שהם רעים לגוף, וקשה ממה דאיתא נכרי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן, לא אמר כלום לא נתכוון אלא להשכיח מקחו (ובמות קבב) ופרש"י פירות נטיעה הן וישנם משובחים מפירות אילן זקן, וכן הנוטע לסיג פטור מן הערלה ועוד שם נטעו לקורות ולא לפירות, ה"ו פטור מן הערלה, (ערלה פ"א א').

(כ ז) קדישין בגופיכון מטור דאקבל ברעוא צלותכון, וכן ת' לקמן (כא ז) והיו קדש, ויהיו קדישין בגופיהון ואנב ירושלמי (ברכות פ"ג ה"ה) כדי שיהא כוסו נקי לפניו וצ"ל גופו, וכן הגירסא בבבלי (סו' י"א) דהכי אמרינן התם (בירושלמי) רוקק אדם בתפלתו כדי שיהא גופו נקי.

(כא יח) דמישתמיט יריכיה, ובת"כ שרוע שנשמטה יריכו, וכן בת"כ לקמן (כב כג) בסומי בהמה שרוע שנשמטה יריכו, ובת"י יתיר כוליא, וכתב התוה"ם מדשון כי קצר המצע מהשתרע הארכת הרגל יותר מן הצורך ע"י שנשמטה יריכו, וצ"ע למה שינה הת"י? ובערוך ערך פחש, או חרום או שרוע ת"י או פחיש או פסיעי ולפנינו חסר ת"י זה, ולדעת רש"י בפירוש החומש על כל האיברים דאחר גדול ואחר קטן ה"ל שרוע, וכן מוכח (בכורות ג.) וע"ש "בשי למורא" מוקני הרב הגאון רי"ל גראסבערג.

(סס כ) דחזון בעיניו, ובערוך "חזונא" ובירושלמי יחלוה, בת"כ או דק חזון, ולפי הת"י ת' תכלל חזון?

(סס) או דמערב חיורא באוכמא כן צ"ל.

(סס) דפחדיו נפוחין וקלישין זה כר"ע מרוח אשך כל שרוח באשכיו ת"כ, ובערוך ערך חו ב' מרוח אשך ת"י חווייה חשיך? ובערך אשך בשם ת"י או דחסר כוליא זה כתרגום ירושלמי שלפנינו.

(ככ עז) בטיכלהון בסואכה וכן ת"א, ורש"י כתב שלא לצורך תרגמו וכן ועי רמב"ן ויאיר, ורש"י עצמו (סנהדרין צ:) הביא התרגום זה, ואפשר שפירש על פרק חקק אינו מרש"י.

(סס כג) דעיניו לקיין, בערוך "נסיס" ת"י יבלת או חרוץ, וראה בערוך

ערך גב י"ג, עורת או שבור או יבלת או נרב ת"י דסמי ודחביר או דנביא
או נסים.

(סס כז) סבא דאתא ממדינחא, פטיר כול"י, מוספיא פי' בל"ר מגין בער
אדם הן בדברי דין כמו פרקליט, הן בענין אחר, או יש לפרש נקי וטהר,
תרגום טחים אותו תפל (יחזקאל יג י) ושעוע ליה טין פטיר דלא תבן, פי' נקי
בלא ערוב הבן.

(סס) שכוליהון, המפרש יונתן פי' ראה כלילת יופי שלהם, העתיק
לשון הערוך ערך שכלל כלילת יופי, ולא דק, הערוך הביא המקרא כלילת
יופי (יחזקאל כז ג) שתרגמו משכללא בשופרא, והיא לשון כלוי, כמו ויכלל
השמים ת' ואשתכלל, ומוסדות השמים (שמואל ב כב ח) ת' שכלולי השמים,
וזה הוא כוונת הת"י כאן שראה יסודות השמים.

(סס כח) עמי בני ישראל היכמא דאבונן רחמין כו' ירושלמי (ברכות
פ"ה ה"ג) ואיכן דמתרגמין עמי בני ישראל כמה דאנא רחמן בשמים כך
תהוון רחמנין בארעא תורתא או רחילה יתה וית ברה לא תיכסון תרויהון
ביומא חר, לא עבדין טכאות שהן עושין מדותיו של הקב"ה רחמים, ובירושלמי
(מגילה פ"ד ה"י) כמה דאנן, צ"ל דאנא, ואפשר שצ"ל בת"י, דאנא במקום
דאבונן כמו בירושלמי, ואולי גם בתלמוד ירושלמי צ"ל דאבונן כאשר הדברים
האלה עמי בני ישראל הושמו מהתרגם בפי משה והוא אמר להם לישראל
היכמא דאבונן רחמן וכו', ועי' בת"י (שמות כ' ג') ובכן הוה צווח ואמר עמי
בית ישראל וכו', נראה שהנוסח בירושלמי דאנא הוא נכון, שבכ"מ שת' עמי
בית ישראל מוסב על הקב"ה, ובוהר (בלק ר"ח) וכן קב"ה מכריו ואמר לא
ימצא כך מעביר בנו וגו', הנה בתוס' (מגילה כה) קשה להר"ר אלחנן על מה
שיסדר הקליר צדקו אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד דמשמע שר"ל
שהקב"ה חס על אותו ואת בנו והוא אינו אלא גוירה, ומה שלא הקשה התוס'
על הת"י כבר כתבתי אולי בימי התוספת לא נתגלה עדיין הת"י או שבעת
שפירש תוס' על מגילה לא היה ת"י התרגום ירושלמי, ונראה שר"א הקליר
יסד בפיוטין ע"פ הת"י, ובעיקר הענין יש להמליץ להת"י כמו שכתב המורה
(ח"ג פ' ט"ח), וז"ל הטעם אותו ואת בנו ובשלות הקן משום צער בעלי חיים,
ולא תקשה עמי באמרם על קן צפור יגיעו רחמיך וגו', כי הוא לפי אחת
משתי הדעות אשר זכרנום, ר"ל דעתם מי שחושב שאין טעם לתורה אלא
הרצון לבד, ואנחנו נטשנו אחר הדעת השני פי' שכל המצות יש להם טעם
וסבה עכ"ל.

(כנ ג) בכל אתר מותבניבון, המפרש יונתן מה שמתרגם גבי שבת בכל
אתר, וגבי חדש בכל מותבניבון ולא אתר, רצה לומר דשבת נוהג הן בארץ
הן בח"ל, לאפוקי חדש דסברי שאין נוהג אלא בארץ, ויכול להיות דגם ליה
ס"ל הכי, אבל זה אצלי הטעה גדולה מהביא ראיה ממנו הא גבי איסור דם
דכתיב בכל מושבתיכם (לעיל ז, כ"ז) ות"י רק בכל מותבניבון, וכן (ג י"ז)
בכל מושבתיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו, ות"י בכל מותבניבון ולא ת'

בכל אתר, ודם וחלב אסור בכ"מ בארץ ובח"ל, ודע המעיות בת"י מצויות לרוב, והנוסחאות מרובים ומופלאים בטעותיהם חסר יתיר וחלוף וסירוס, והסבה הגדולה למעוט השלחת הלומדים בו, ובימי כמה הראשונים לא נתפשט הת"י, והתרגום ירושלמי שלפנינו כ"א שבר כל"י, וע"כ י"ל שחסר בהת"י המלה "אחר" בהשתי מקומות אשר זכרנום. וכן בחדש ולקמן (כ"ג כ"א), וכן (במדבר ל"ה כ"ט) בכל מושבתיכם, למדנו לסנהדרין שנוהגת בא"י ובח"ל, (מכות ז') והת"י לא ת' בכל אתר.

(סס ד) מארעי קדיש, כל לשון קריאה שאצל מועדים לשון קביעת זמן הוא כמו קרא עלי מועד וכן התרגום מערעי קדיש, רשב"ם. כי כל המועדים תלויין בב"ד ובקביעתם, אבל שבת קדוש ועומד. והא דכתיב שבת שבתון מקרא קדש, כתב הנ"ל אפשר דפירושו כמ"ש המהרש"א ריש יומא והגר"א "ששת ימים" ר"ל ששת ימי המועדים (ב' ימי הפסח ויום א' שבועות ויום א' ר"ה ב' ימי הסוכות) העשה מלאכת אוכל נפש, "וביום השביעי" ר"ל יום הכפורים כל מלאכה לא תעשה ר"ל אפילו מלאכת אוכל נפש, ובוה י"ל דברי הר"ת (בפסחים קד.) תוס' ר"ה בעי למימר, למצוא שבע הברלות בהבדלה יתרה, ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת וכו', הלא כבר אמר, בין יום השביעי לששת ימי המעשה ודחק ר"ת דהיינו חוה"מ, ולפי דברי הגאונים הנ"ל כוונתו, ואת יום השביעי" ר"ל יוה"כ, מששת ימי המעשה" ר"ל ששת ימי המועדים שמתרים במעשה אוכל נפש הברדת וקדשת, ואנו מצאתי שמוכרחים אנו לומר שכן היא גם דעת הירושלמי (פסחים פ"א ה"ה) וז"ל כל שכתוב מקרא קודש צריך להזכיר בו זמן, עי' בפ"מ, ויש להקשות דהא גבי שבת גמי כתיב מקרא קדש וליכא בזה שום ט"ר שיאמרו בו זמן, וכן תמה על זה גם הש"ק שם, אבל דפי דברי הגאונים הנזכר ניהא שפיר שנוכל לומר שהירושלמי סובר שבשבת לא נאמר מקרא קדש כפשוטו אלא הכונה היא כפירש הגאונים הנ"ל.

(סס ה) בניי שמשותא, הוא בין השמשות, הזמן בין השמש ששקעת ובין הירח שעולה לזרח, ועי' רמב"ן (שמות י"ב ו') בין שמיא שתיא שמש המזרח ושמש המערב.

(סס כה) חייין וקיימין הי בזמן בו, מה שהוסיף לת' על בעצם היום הזה, מה שלא ת' בכ"מ כן צ"ע. וי"א שמקום בפסוק שלפניו תרין אמרין "חייין וקיימין" ע"פ דרשת חז"ל (מנחות ס"ב) שמעונים תנופה מחיים, אבל המלות הי בזמן מיותר הן לפי ה"א, ועי' רמב"ן (ויקרא כ"ג כ"ח) על פסוק בעצם וגו', ובפתיחתא איכה רבי יצחק כו' אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה וקראתם בעצם היום הזה, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים קראתי למאהבני.

(סס כד) יומא טבא, הוסיף שאסור להתענות ומקרא מפורש אכלו משמנים, (נחמיה ח' י'), במגיד משרים פ' נצבים שלא לאכול בשר בר"ה ומאי דכתיב אכלו משמנים היינו, שמן וחלב ולא בשר, ותמה משנה ערוכה

בד' פרקים בשנה וכו', וערב ר"ה (חולין ה יג), אלמא שמצוה לאכול בשר לשמחת יו"ט של ר"ה.

(סס לז) דייכול לציטא ולא יצום, וירושלמי דכמסת למצום וחד ענין הוא, (ביומא פג.) העלו דמשום לב יודע מרת נפשו (משלי יד י) שומעין לחולה נדר מאה דאמרי לא צריך משום ספק נפשות דוחה את השבת דבסקידה וכ"ש יהכ"פ דבכרת, הן אמת לב יודע מרת נפשו, ואדם יראה לעינים, אבל ה' יראה לדבב.

(סס לז) מועדיכון בחדוא (בתענית פד ז) לא היו ימים טובים לישראל כיום הכפורים, ובתרגום (איכה א') בתולתהן ספרן על די פסקן ביומא דכפוריא לחגא בחינוגון.

(סס מ) תרגוין ובת"א אתרונין, בתרגום (שה"ש ב' ג) כתפוח בעצי היער, אתרונא ביני אינני סרק?

(סס מז) כל דכוריא בישראל בכ"מ ת' האורח יציבא, כמו לעיר (טו) כמ), מפני שהלמ"מ האורח להוציא את הנשים (סוכה כח).

(כל טו) שום כינוי אלהיה ויקבל חוביה, ובפסוק (טו) ברם מאן דמפרש וכו', ת' ע"פ חכמים בכינוי נשא חטאו היינו כרת, ובשם המיוחד חייב מקילה, אבל לר"ט חייב אפילו על כל הכנויין (שבועות לו), ודלא כהמפרש יונתן שם"ל כר"מ, הרמב"ם (ה' עכו"ם פ"ב ז') ויש מי שמפרש שאינו חייב אלא על שם יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ואני אומר שעל שניהם הוא נסקל, גם על שם ארבע אותיות אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, עי' רש"י (שם), והת"י שת' שמא דמייחד, ובפסוק (יא) ת' ית שמא רבא ויקרא דמהפרש דשמע בסיני, נראה כדעת היש מפרש, אבל שם אדנות אינו אלא כנוי.

(סס נז) למסמך ידיהון ולמדה ולמצלב ולמקבור, הוסיף מה שלא מפורש בקרא, דהיינו סמיכה דחיפה צליבה וקבורה, מצאתי פה מקום להעיר, במדרש רות באשר תמותי, ד' מיתות ב"ד סקילה שריפה הרג וחנק, אבל בתרגום (א' יז) אית לנא ארבע דיני מותא לחייבא רגימת אבנא ויקידת נורא וקטילת סייפא וצליבת קיסא, ולא ידעתו אמאי לא חשיב חנק, וצליבת קיסא אינו מעיקר ד' מיתות ב"ד, כי לר"א כל הנסקלין נתליין ולחכמים מגרף וע"ז (סנהדרין מה:).

(כה יא) ולא תחצרון כאוותהא כן צ"ל.

(סס מז) לשריש פולחנא כו' כמו (דברים כט יז) ת"י טעו דשריש ובמפרא לעקר זה הנמכר לעכו"ם עצמה, ועי' בהראב"ע.

(כו א) אבן מציירא, וירושלמי אבן דטעו, ובערוך ערך מתכא ואבן משכית ת"י ואבן מתכא, ולפנינו חסר ת"י זה, (ובמדרש לג נב) משכיתם ת' ירושלמי צלמי סתכוותהון.

(סס יז) ולית דמניט, וכן ת' (דברים כב כו), וירושלמי (שם) ת' דמניד כת"א, ובערוך הביא הת"י בערך מניט וכן בערך מנר אבל במתורגמן הביא בערך נדר וזה עיקר.

(סס) ואבטיל רשות חיות ברא, ת' ע"פ ר"ש משביתן שלא יזקקו שבחו של מקום בזמן שיש מויקין ואין מויקים, וכן הוא אומר וגר זאב עם כבש וגו' ת"כ, ומה שכתב הרמב"ם סוף הלכות מלכים משל וחירה וע"ש בהראב"ד זה אינו לפי הת"כ.

(סס י) ולא תסמנמון, (ב"ב צא:) בלא סמנמון, ואפשר שצ"ל בת"י כן, או כוננתו שלא יפחדו מתולעת המרקוב ומפסיד את התבואה, והנמרא פריך מאי סמנמון ר"נ אמר בלא רצינתא ורב ששת אמר בלא שריפא, והת"י ת' כלשון הברייתא, נראה שלשון זה היו מכירין בזמנו.

(סס כ) יקדח פירוי, לשון הספרא מקליח את פרותיו, ה"ל משיר פירותיו.

(סס כה) בעראי בעלמא וכן ת' (פסוק כד), ולא ת' מלת בחמת?

(סס לב) ואצרי לחוד אנא, (בפסוק לא) כתיב והשמותי את מקדשכם, ולא כתיב אני, א"י לא היתה כ"כ קדושה וכביכול הקב"ה בעצמו סייעו בה לעשותו שממה, אבל בית המקדש כביכול השיב ימינו אחר מלהושיע כשב ואל תעשה נתן רשות למויקין, ולזה הוסיף המלה, "לחוד" וכענין שאמר בשעה שבקש הקב"ה להחריב את בית המקדש אמר כל זמן שאני בתוכו אין אומות העולם נוגעין בו אלא אכבש את עיני ממנו וכו' פתיחתא איכת רבתי אות ו'.

(סס לו) קל טרפא דנתיר מן אילן, וא"ת קל טרפא דשקף, וכן ת"י העלה נדף (איוב יג כה) טרפא דשקף, ובת"כ אמר ריב"ק פעם א' היינו יושבים בין האילנות ונשבה הרוח והמיחו העלים זב"ז עמדנו ורצנו ואמרנו אוי לנו שמא ידביקוני הפרשים, לאחר זמן נפנינו אחרינו וראינו שאין ברי', וישבנו במקומנו ובכינו ואמרנו אוי לנו שעלינו נתקיים הפסוק ודרף אתכם קול עדה נדף.

(כז ג) ויהי עליויה, וכן ת' בכד הפרשה, וכן לעיז (ה מו), ובערוך ערך על א' והיה ערכך ת"י ויהא עליויך, ובת"י (במדבר יח יו) בסכום עליויך והלשון זה עיקר, מצאתי פה מקום להעיר המורה (חלק ג' פרק מ') וז"ל ושם דמי העבד בכלל חצי נזק בן חורין בכלל, שאתה תמצא ערבי אדם שמרובה בהן "ששים שקלים" ודמי העבד כסף שלשים שקלים עכ"ל, לא ידעתי פתרנה, הא מקרא מפורש שערך גדול הוא חמשים שקל?

[השמיטה] להערותי שבספר בראשית (ת' כ')

ואסיק ארבע על ההוא מדבחה, בפרקי דר"א (פרק כ"ג) הביא נח ממין בהמה טהורה שור וכשב ועז, ממין עוף טהור חורים ובני יונה, ובנה את המזבח הראשון שהקריב עליו עולות (אדם) קין והבל, והקריב עולות ארבע ואף דלכני נח כשרים כל מין טהור להקרבה אף חיות ואווזין (ובחים קט"ו) ולא נאמר אלא מחוסר אבר, ברם הקריב על המזבח שקרבו ארז"ר וקין והבל שהוא בירושלים ובבית המקדש לא הותרו להקרבה אלא מינים שהותרו

לישראל, ולא הותרו לבני נח כל מין טהור להקריבה הוא דוקא בבמות, וכן כתב חיד"א בספרו חומת אנ"ך, ולא כמו ה"א שפירשו את ה"י ואסיקו ארבע על ההוא מרבחא, דהיינו אדם קין והבל ונח, אלא שצ"ל בתי "ואסיק" וקאי על נח, ולקמן (כ"ב ט') ובנא תמן אברהם ית מרבחא וכו', נמצא אדם קין והבל ונח ואברהם הקריבו על אותו המזבח, וכן כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"ב ה"ב).

(עוד יבא אי"ה)

מנשה גראסבערג (ראמסגייט).

מכתב

מאת כבוד הרב הגאון המפורסם וכו' מ' שמואל יצחק
הילמן נ"י דיין בלונדון הבירה.

ב"ה ט"ז טבת תרפ"ד פה לונדון.

כבוד ידידי הרב המאוהב שוקד על דלתי התורה ביראת ה'
טהורה מו"ה מנשה גראסבערג יחי' לברכה.

א) בתשובה, מש"כ בספרי על ערכין ר"ב ע"א דרך אנב ע"ד רש"י ויקרא כ"ד י"ד אקרא דורגמו אותו כל העדה מכאן ששלוחו ש"א כמותו, דמלת מכאן מיותר משום דברפ"ב דקידושין יליף מקראי אחרוני, וע"ז הק' כמ"ע אם כל דברי רש"י ששלוחו ש"א כמותו הוא דעת עצמו, אי"ב אמאי לא יליף מינה בקידושין שם דשלוחו ש"א כמותו ע"כ.

כוונתי בזה היתה כן, דעצם הדברים ורגמו אותו כל העדה במעמד כל העדה מכאן ביה"כ, ורש"י הוסיף ביאור על דבריהם עפ"ם דקשיא ל' אם היחידים ירגמו אותו, איך נקרא בלשון הכתוב כל העדה. ומשום יהיב טעמא מדעת' ששלוחו ש"א כמותו, וזה כבר ילפינן ברפ"ב דקידושין מקראי אחרוני, אולם לפי גרסת הספרים ברש"י שם תיבת "מכאן" ששלוחו כו', אז תקשה הלא כבר ילפינן מקראי אחרוני, וקושיה כת"ר נ"י תקשה בלא"ה אמאי לא ילפינן מהאי קרא בקידושין שם דשלוחו ש"א כמותו, אמנם זה ניחא בפשוטו כיון דמצות רגימה הוטל על כל אחד מישראל, ולהיותה מצו' משותפת לכל ישראל לא מצינן למילף מינה, כדדחי הש"ס בקידושין שם נבי שחיטה הפסח שאני התם דאית לי שותפות בגוייהו ע"ש, (פה היתה שביתת קולמוסי מפני מחלתי ל"ע עד היום ער"ח שבט ששבתי לאיתני בחסד עליון).

ב) וע"ד התי' (שמות ט"ו כ"ה) שכ' וז"ל ואחוי ליה ה' אילן מריר דארדפני וכתב עדוי שמא רבא ויקרא ומלק לנו מיא ובסימו מיא עכ"ל הרי דמשמע מהאי גישנא שמשא כתב השם, ועפ"ז הק' מדוע צריך אחיותפל

למור מקו דשרי לכתוב שם אחספא ומשרי בתהומא כדאמרינן במכות די"א הרי לדבריו התיי שפי הי"ל להכיא מעשה רב דמשה רבינו כתב השם להצלת כל ישראל ומכש"כ להצלת כל העולם עכ"ל, באמת יהמעין על נקוד התיי שם יראה דאינו מכח דמשה כתב את השם רק דעץ הדפני שהשית הורהו היה שם כתוב עליו, ואפילו אם הוא כתבו אולי היה ע"פ הדיבור לכתוב בן לשעה ולא ילפינן מיניה דדורות.

ואף גם זאת דאין אנו מיכרחים לאמר דאחיתופל סבר כהתיי כיון דבזה נופה שהיה עץ הדפני שכתבו בתיי ותרנום ירושלמי הוא רק דעת ר' יהושע בן קרחה במכילתא, ושאר תנאי שם ס"ל דעץ של מין אחר היה כל חד כדאית ליה התם, ובתרנום אונקלוס פי' עץ סתם ומכש"כ דאין דבריהם שום רמז על כתיבת השם.

לבר כל אלו הוא פשוט דכל שאלת דוד אי שרי לכתוב שם אחספא ומשרי בתהומא הוא משום שיבא לידי מחיקת השם, ולהכי פשיט ליה אחיתופל ממחיקת השם במגילת סוטה, ולשקלא וטריא כזו. היה מקום בימי דוד ואחיתופל שכבר היו דיני סוטה ודין מחיקת השם מקרא דואבדתם את שמם לא תעשון כן לה"א דכתיב בפ' ראה כדאמר במכות דכ"ב ע"א, משא"כ במרה הרי לא היו עוד ישראל מצווים רק על ז' מצות ב"נ דינין שבת וכבוד אב ואם כדאמרינן בסנהדרין דנ"ו ע"ב, וא"כ היה קודם שנצטוו על מחיקת השם, ולכן לא היה יכול אחיתופל למיקף ממה שכתב משה את השם במרה, ידירו מכבדו ומוקירו כרו"ע,

שמואל יצחק הילמן.

כבוד של תורה

מהדורא תניינא

(המשך משע"ת חוברת ה' תרפ"ג.)

פ"ו) בפרשת כוטה (פסוק כ"ב) ואמרה האשה אמן אמן וברש"י קבלת
שבעה אמן על האלה אמן על השבעה אמן אש מאיש זה אמן אש מאיש אחר
אמן שלא שטייתי ארוסה וגו' וס' אומרם יבס וכו' והוא משנה בסוטה י"ח ע"א.
יש הפסק פסוק בין אמן לאמן כ"ל שאפשר להסמך על זה הדין המובא בהגהת
רמ"א סי' ס"א סעיף י"ב יש אומרים שיש לומר שלא לענות על שום ברכה
ב' פעמים אמן, וזה מובא בפ"ד דמגילה בירושלמי מורים מורים משחקין אוחו
א"ר שמואל בר רב יחזק כי יסבר פי דוברי סקר דא דא אמר בליבור אבל
ביחיד תחנונים הן ודכותה אמן אמן שמע שמע ע"ש במראה הפנים, ובטור
סימן ה"ל כתב ואיתמר בירושלמי דווקא בליבור אבל ביחיד שרי וגרסה שאין
לחלק דבגמרא דידן אינו מחלק וע"ש בנ"י שהביא זה הדין בשם ה"ה מוטר
והקשה עליו דהא קרא כתיב אמן ואמן [והוא בהללים סוף מזמור מ"א] והע"ג
דהחם כתיב ואמן תניינא וי"ו גרסה דאפילו בלא וי"ו אין קפידא אי אמר אמן
אמן חרי זמני, והובאו דבריו בגמ"א שם סק"י וע"ש בסק"ט ובאשל אברהם שם
מבעל הפמ"ג הביאו מהירושלמי הלז בשם הפר"ח ע"ש וכתב הנה משו"ע סעיף
ט' משמע שביחיד נמי אסור ובס"י ס"ג בלחש הוא והפר"ח הביא קרא דעורא
(נחמ"י ח' ו') בדרך ד' ויענו כל העם אמן אמן ב' פעמים בלא וי"ו וע"ש ואפשר
שזהו בנתיים ולי העני נראה שיש אמן אמי מאמין ומחזק שכן הוא האמת, ויש
פירוש אמן על בקשה יהי רצון שיאמנו הדברים וימלאו משאלותינו וא"ל ברכה
שם זה ב' עינים על דרך רפאלו רופא כ"י שפיר יש לאמר ב' פעמים שרי
כמו אנו ליה וליה עינינו (סוכה כ"ג) תרי עיני שפיר דמי הוא הדין זה ובתהלים
שם ס' מ"א ה' שם שאלת לרכיו גם האמנת דברים ושפיר דמי והבן עט"ל, והכא
גמי כיון דלא אחדא מילתא קא מדכרת ל' לית לן בה ולא הוי כאומר מורים
מורים כמוכין דלא דמי כלל לזה ויליף מינה גלגול שבעה ככ"ז יש להביא
סמך קלם מהפסק פסוק שיש בין אמן לאמן שגם אמן אמן אסור לומר בשאר
מקומות בלא הפסק בנתיים וגם מהפסוק בנחמ"י שהביא הפר"ח ראי' יש גם
די החמה פסוק ביו אמו לאמו וכו' בתהלים מ"א ופיסוק טעמים דאורייתא הוא

כמבואר במוס' נדרים ל"ז ע"ב ט"ז ויש רמז מזה ההפסק לדעת הירושלמי
שאמן אמן הוי כמודים מודים וכמבואר בהגהות רמ"א הג"ל ולכל דבר נמלא רמז
בחורה דכולה בה.

(פז) שם (ו' פסוק כ') ואחר ישתה הנזיר יין. ויש לדיוק דחיבת הנזיר
נראה כמור לשון ומה ה' חסד' אס' ה' כתוב ואחר ישתה יין או ואחר זה ישתה
יין ולמה הזכיר נזירותו אחר שנשלמה וג"ל דיהי' מזה דמיון סמך למע' שהבוא
בטור או"ח סי' קי"ד כתב אבי העזרי' אס' שכת' להזכיר עד שסיים מחי' המהים
וגזכר קודם שהתחיל אהה קדוש אין לריך לחזור אלא אומר משיב הרוח ומוריד
הגשם בלא חתימה וכן בשאלה אס' מזכר קודם שהתחיל תקע בשופר אומר ותן
טל ומטר ואח"כ תקע כדאיהא בפרק ג' שאכלו (מי"ח ע"א) טעה ולא הזכיר של
ר"ח צ"ה"מ אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל וכן בשבתות וי"ט
וקאמר עלה לא שנו אלא שלא פתח בהטוב והמטיב אבל פתח הטוב והמטיב חוזר
לראש והוא הדין נמי הכא אס' לא פתח בצרכה שלאחרי' א"ל לחזור וכן ביטלה
ויבא אס' לא פתח במודים א"ל לחזור אלא אומר יעלה ויבא כו' עכ"ל ודברי
אבי העזרי' איפסק להלכה שם במחבר סעיף ו' ושם בסוף סימן קי"ז ואס' מזכר
אחר שחתם שומע מפלה קודם שהתחיל ראה נראה שאומר ותן טל ומטר ואח"כ
אומר ראה ובב"י שם מסיים וכמו שכתב רבינו בסיומן קי"ד בשם אבי העזרי'
בזכר קודם שהתחיל בתקע בשופר גדול, ובב"י מהדור' חלק או"ח סי' ט' פסק
כראב"ה בשכת' ותן טל ומטר וגזכר קודם שהתחיל תקע בשופר שאמר שם ותן
טל ומטר ע"ש ובב"י סימן קי"ד סוף סעיף י"ב, הרי לך דכל זמן שלא התחיל
ברכה שאחרי' לא חשיב סיום ברכה זו ומוזה שקראתו התורה נזיר אחר שהשלים
נזירותו עבור שלא עשה עוד מעשה הסותר לנזירותו יש סמך כל דהו לדון זה
דכל זמן שלא התחיל בצרכה אחרת יכול להזכיר גם אחר סיום הברכה דהוי
כעומד בצרכה שלפניו כמו בנזיר שנקרא נזיר גם אחר הזמן של נזירותו ויש
רמז לזה בחורה דכולה בה.

(פח) שם (בפרשת הנשיאים פסוק פ"ד) זאת חנוכה המזבח ביום המשת
אותו מאת נשיאי ישראל וגו', אע"פ שכולם לא הקריבו ביום משחתו בכ"ז
כתוב ביום המושח אותו עבור שהסכימו כולם להקריב קרבנות הללו ויש סמיכות
מזה להגמרא בהעניית ח' ע"ב בימי ר' זירא גזור גזירה וגזור דלא למיחב
בהענייתא אמר להו ר' זירא נקבלי' עליון ולכי בטיל הגזירה ליחב' אמרו ליי'
מנא לך הא אמר להו דכתב ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון
אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלקיך נשמעו דבריך וברש"י אלמא
משקיבל עליו נשמע דבריו, ובמהרש"א כבר אמרנו בפ"ק דקירושין מחשבה
טובה הקב"ה מלרפה למעשה מיהו אפשר דהיינו מעת שנטעה מעשה הטוב
מלרף גם המחשבה טובה אבל הכא קאמר דבר מוסף דנשמעו דבריך גם מיום
המחשבה בלב עכ"ל והפסוק הזה הוא בדניאל י' פסוק י"ב, ומה שכתוב כאן ביום
המשת אותו דמשמע שכל י"ב נשיאים הקריבו ביום המשיחה יש סמך דהקבלה
הוי כעש' מחש כהגמרא הזאת מפסוק הלז וליכא מירי דלא רמיזא באורייתא.

פ"ט) ב"פ' בהעלותך (י"א פסוק ה') זכרנו וגו' את הקשואים ואת
האבטימים ואת החליר ואת הכללים ואת השומים, מזה שפרטנו כל המינים הללו
ז"ל כללו אותם ביחד לומר ואת הירקות ז"ל להסמך על זה מה דאיתא בפרק
הרואה חזא דבי רבי ישמעאל למה נקרא שמן קשורין מפני שהם קשים לנוף
כחרכות אינו והכתוב ויאמר ד' לה שני גוים בנעקך אל תקרי גוים אלא גיים
ויאמר ר"י אמר רב אלו אנטוניים ורבי שלא פסק משלחם לא לטון ולא
חזרת ולא קשורין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים לא קשיא הא ברב רבי
הא בזוטרי' ובמס' ע"ז דף י"א ע"א קישות מרחיב מעיים ע"ס הרי דהקישורין
בשהן זוטרי יפין לבני מעיים והאבטימים הוא כמו מין קשואים דהרי שנינו
בכלאים פ"א מ"ב הקשות ומלפפין אינם כלאים זה בזה וכן בתרומות סוף פ"ב
זהקישות זהמלפפין מין אחד ר"י אומר שני מינין, והוא לענין שאין תורמין ממין
על שאינו מינו וע"ס בהרע"ב דאין הלכה כר"י, ותרנים יוכתן בן עוזיאל על ואת
האבטימים וית מלפפי' ובהרנים ירושלמי מלפפי' הרי לך דהאבטימים הוא
ממין הקשואים ומסחמח נמלא גם בו איזה תועלת לבני מעיים כמו הקישואים
ומשום הכי הזכירו קשואים ואבטימים שיש בהם תועלת לבני מעיים ולכן בכו
על הקשואים והאבטימים שחשד להם ומה שהתאוננו על החליר והשומים אפשר
לומר ע"ס הגמרא בעירובין כ"ה סע"ב איך הניח כל עיר שאין בה ירק אין
תלמיד חכם רשאי לדור בה וברש"י לפי שהירק טיב למאכל ונלקח בזול ויכול
לעסוק בתורה ובגמרא למימרא דירק מעליא והתניא ג' דברים מרבין את הזבל
זכופפין את הקומה וגוטל אחד מחמש מאות ממואר עיניו של אדם ואלו הן פת
קיבר ושכר חדש וירק לא קשיא הא בתומי וזכרתי הא בשאר ירקי וברש"י תומי
זכרתי לא מעלי כך שמעתי ונראה בעיני תומי וזכרתי מעלי והכי תניא (ב"ק פ"ב
ע"א) חמשה דברים גאמרו בשם משביע משחין ומלהיל הפנים ומרבה את הורע
זהורג כינה שבמעים וכרישין נמי תניא בכרכית (דף מ"ד ע"ב) דיפין לבני מעיים,
והרי לך זכרתי ותומי יפין לבני מעים שהרי השם הורג כינה שבבני מעים ויש
בו עוד תועלת כג"ל ומרגום אונקלוס מתרגם על ואת החליר וזכרתי ועבור זה
התאוננו על החליר והשומים שיש בהן תועלת לבני מעים ואע"ג שהם נבלע
באיברים ה' להם תועלת בזה במה שתגרי עובדי כוכבים מוכרין להם או לאחר
שסרמו כמבואר ביומא ע"ה ע"ב והכללים אולי יש גם בהם איזה תועלת לבריאות
הגוף ומשום הכי הזכירו גם זה וע' בעירובין כ"ט סע"א ולא לחנם הזכירו כל
המינין הללו ויש רמז מזה שפרטנו המינים בתלונתם להגמרות הללו וליכא מידי
דלא רמיזא בה.

(5) שם (פסוק י"ב) כי תאמר אלי שאלו בחיקך כאשר ישא האומן את
היונק וקדקנו שתיבת בחיקך נראית כמיומרת דה"י לומר כי תאמר אלי שאלו
כאשר ישא האומן את היונק ואיזה צ"ל לנו אם ישאלו בחיקו או בידו וג"ל דבא
הכתוב לרמז לן אגב אורחא דבר הלכה לענין שבת שהולאה בתוך חיקו הוי דרך
יהולאה כמפורש במשנה פרק המלניע דף ל"ב ע"א המוליא בין בימינו בין בשמאלו
בתוך חיקו או על כתפו חייב שכן משה בני קהת וברש"י שכן משה בני קהת

בכתף ישא (במדבר ז') וימין ושמאל וחיך אורח ארעא ובשם רבינו יצחק בר-
 יכודה מלאכי שאמר בשם רב האי שפירא בהש"ס ירושלמי ופקידת אללזר בן
 אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה שמן אחד
 בימין ושמן אחד בשמאל והקטורת בחיקו והחביתין בכתף ע"כ ובירושלמי שלנו
 בפרק זה איתא ופקידת אללזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים
 ומנחת התמיד ושמן המשחה, שמן המאור בימינו וקטורת הסמים בשמאלו ומנחת
 התמיד של יום תלוי בזרועו שמן המשחה איכן הי' נתון רבי אבון בשם ר' אללזר
 כמין ללוחית קטנה הי' לו באפודתו ובקרבת הערה באפודתו, באזר שחונרין
 בו מחטים והיינו בתוך חיקי וע"ס, ורבינו האי היתה לו גירסא אחרת בירושלמי
 כמבואר ברש"י הנ"ל ומפסוק זה יש סמך רכל מושא שנושא על החיק הוי אורח
 ארעא כמו נשיאת התינוק שרגלים לשאת כן ומשום הכי הזכיר הכתיב בחיק
 אע"ג שידוע זאת להסמך עלה נשיאת חיק בכל המשאות. באס אינו ענין לנשיאת
 תינוק הנהו ענין לכל המשאות וליכא מירי שאין לו רמז בתורה.

(לא) שם (פסוק כח) ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדוני
 משה כללם, הפירוש של כללם עיין ברש"י ואולי אפשר לפרש כללם שיגדה
 אותם דמנדין לכבוד. הרב והמורה הוא כמו שהוא בבית הבלא כמבואר בשו"ע
 י"ד ס' של"ד סעיף ב' והמורה אין יושבין בד' אמותיו ע"ס בש"ך ובהגהת
 רמ"א בסוף הסעיף שם ואסור ליכנס לביתו דהוי כד' אמותיו ואין חילוק בין
 עומד ליושב, ושם בסעיף כ"א מורה לנשיא מורה לכל ישראל, ועיין בכנסת
 הגדולה הנדפס שם בגליון השו"ע אי נידוי הוי מדאורייתא או מדרבנן, ולפי מה
 שפירשנו בפסוק זה יש סמיכות לדיני נידוי בתורה והכל נמלא בה דכולה בה,
 ובתרגום יונתן פירש שיבקש רחמים שימנע מהם הנבואה.

(לב) שם (י"ב פסוק ו') ויאמר שמואל גא דברי וברש"י אין גא אלא
 לשון בקשה, מזה שאמר להם השי"ת התוכחה בלשון בקשה יש סמך למה דאיתא
 בנח' שבת ל"ד ע"א אמר רבה בר רב הונא אע"ג דאמור רבנן ג' דברים לריך
 אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עס חשיכה עישרתם עירבתם הדליקו את הנר
 לריך למימרינהו בניחוחא כי היכי דליקבלינהו מיני', אמר רב אשי אנא לא שמינ
 לי הא דרבה בר רב הונא וקיימתי מסבגא, ובגיטין ו' סע"ב הגירסא רבה בר
 רב חנה, וע"ס הרעות שגורס אימה יתירה בתוך ביתו של אדם, ומזה שדבר
 עומם בנחת יש ללמוד דהתוכחה לריכה להיות בדברי פיים ותחנונים ולא בכעס
 כדי שיהיו דבריו נשמעים כהגמרא הנ"ל וע' בסוף פ"ג הערכין עד היכן תוכחה,
 והכל נמלא בתורה.

(לג) שם (פסוק י"ד) ויאמר ד' אל משה ואבנ' ירוק ירק בפניי הלא תכלס
 שבעת ימים חסגר שבעת ימים מחון למחנה ואחר תאסף, הקדקנו לאיזה נורף
 הזכיר הכלימה דהי' די לומר ואבנ' ירוק ירק בפניי הלא חסגר שבעת ימים ולמה
 הזכיר הכלימה שיהי' לה מזה ואפ"ל דיהי' מזה כעין סמך דהבוסה מכפרת
 כדאיתא בסוף פרק קמא דברכות י"ב ע"ב ואמר רבה בר חננא סבא משמי' דרב
 כל העושה דבר עבירה ומהבייש בו מוחלין על כל עונותיו שגאמר למען תזכר

ונכנס ולא יהי' לך עוד פתחון פה מפני כלמחך בכפרי לך לכל אשר עשית כו'
 ע"ש והפסוק הזה הוא ביחזקאל בסוף קפיטול ט"ז, ובמס' סוטה דף ל"ב סע"ב
 החס' ניקס"ף וניזיל כי כיכי דנכפר ל" ע"ש, הרי הדבשה מכפרת ובפרט
 כשמתב"ש בעצירה שעבר שמוחלין לו על כל עונותיו כהגמרא הג"ל ואע"ג
 דמחלי קרא אין ראי' שמוחלין לו על כל עונותיו וגם יש לחלק בין בוש
 שמתב"ש בעלמו בהחטא שעשה כמו שאלו שמתב"ש להזכיר האורים לפני שמואל
 על שהר' נוב עיר הכהנים האולים באורים כדאיתא לקמן בגמרא דברכות
 הג"ל וס"ב שם ברש"י שמואל א' כ"ח פסוק ט"ו ע"ש והכא מביישין אותו על
 העצירה שבער ואין דמיון זה לזה כמוכן בכ"ז מדהזכיר הכתוב שמכלימין אותה
 על ז' ימים שנראה לכאורה כשפת יתר יש סמיכות מזה שהבשה מכפרת על
 עבירות כהגמרא דסוטה הג"ל ויש סמך כל דהו להגמרא דברכות הג"ל וליכא
 מירי דלא רמיזא בה.

(ד) בפ' שלח (בריש הסדרה) איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו
 כל נשיא בהם, יש לדקדק דהול"ל כל נשיא מהם וג"ל דירמוזו לשון זה למה
 דאיתא בסוף פ"ג דערכין פליגי בה רבי יהודה נשיא ורבנן חד אמר דור לפי
 פרנס וחד אמר פרנס לפי דורו ע"ש במסקנא דלענין חוקפא ונימוחא קאמרינן,
 הרי שהדור ופרנסים שלהם שוין ופליגי רק אי הדור נמשך אחר הפרנס או
 הפרנס נמשך אחר הדור וזה שאמר קרא כל נשיא בהם שהוא בהם ממש שהדור
 ופרנסיהן שוין ורמיזא הגמרא הג"ל וליכא מירי דלא רמיזא באורייתא.

(ה) (בפסוק ט"ז) אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ,
 במלא העומר מהגאון הלדיק מוהר"ל לינץ מפלאלק ז"ע ריש פרשה זאת מדקדק
 הלא חשב האנשים עם אבותיהם וא"כ איך אמר אלה שמות האנשים ואבותיהם
 נזכרו ג"כ ע"ש ואפשר להביא מכאן כדמות סמך דלריך לכתוב בנט שם אבותיהם
 עכ"פ לכתחילה דהרי הכא שם אביהם נכלל בשם ומהי' כעין ראי' מזה דשם
 אביו הוא כשמו ולריך לכותבו בנט כמוצאר בשו"ע אהע"ז סימן קכ"ט ובצ"ש
 שם סק"ז הביא דיש פוסלין בדיעבד אם לא כתבו שם אבותיהם בנט ולא קי"ל
 כן ע"ש בכ"ז לדידהו יש סמך מפסוק הלז דשמו בלא שם אביו לאו שם הוא
 ככל וגם לדין שינוי בשם אבותיהם פוסל מטעם דיאמרו דזה לא גירש וע'
 בפת"ש שם סק"א שהאריך בזה ומדלא קאמר קרא אלה שמות האנשים ואבותם
 מוכח דשם האדם הוא פלוני בן פלוני וממילא לריך לכותבו בנט עכ"פ לכתחילה
 ושינוי פסל בזה דיבואו לעשות עבור שהדרך לקרא כל אדם בשם אביו שהוא בן
 פלוני ואם ישנה אחי למימר דאין זה המגרש וליכא מירי דלא רמיזא באורייתא.
 (ו) (י"ד פסוק ג') ורמזה ר' מביא אותו אל הארץ הוזה לנפול בחרב
 נשינו וטפינו יהיו לבז, ג"ל להסמיך על פסוק זה דבאשה לא חיישינן לשפיכת
 דמים כמוצאר במס' עכו"ם דף כ"ה על המשנה בריש פרק אין מעמידין ולא
 חתימה אשה עמהן מפני שחשודין על העריות איתא בגמרא שם ע"ב וחיפוק ל'
 משום שפיכות דמים איך ירמי' באשה חשודה עסקינן דמידתתי מינה רב אירי
 אמר אשה כלי זינה עלי' ע"ש וברש"י אשה כלי זינה עלי', אע"ג דאינה חשודה

לא בין האנשים ולא בין הנשים אין הורג אחיה אלא כל עליו וכיון שבא עליו
 אינו הורגה ואפילו אינה קרובה למלכות נמי אי לא אשמעין דחייסין לעריות
 לא הוה מתברא דמיתסרא משום שפיכות דמים ובתוס' שם ד"ה איכא בינייהו
 כו' לכך נראה לפרש כו' דהא דקאמר אשה כלי זינה עליו לאו משום דדעתיה
 לביאה ומשום הכי לא קטלי לה אלא טעמא מפני שאינה בעלות מלחמות ומריבות
 כאיש מרחמים עליו והביאו בתוס' שם בשם הירושלמי דאשה יכולה להטמין עלמה
 ולומר נכרית היא ואין האיש יכול להטמין עלמו ולומר עכ"ל אני ע"כ והטעם
 דטמא יראוהו גיטול, ובפרק האשה שהלכה דף קט"ז ע"א ח"ט נפלו עלינו
 כותים נפלו עלינו ליסעים הוא מת וניללתי נאמנת התם כדרכי אירי דא"ר אירי
 אשה כלי זינה עליו, הרי לך דסהמא דגמרא מיימי הא דרב אירי משמע דהלכתא
 כיומא וע' בתוס' הג"ל בסוף וכן משמע בשו"ע י"ד ס' קנ"ג דאיתא שם בסעיף
 ב' לא יתייחד ישראל עם עכו"ם מפני שהם חשודים על שפיכות דמים ובסעיף
 ד' שם דאיסור יחוד דאשה עמהם משום ערוה ע"ש ובש"ך סק"ג הרי שאין
 חוששין באשה משום שפיכות דמים ומבואר שם להדיא בטור כן ומה שלא חששו
 דור המדבר שיהרגו את הנשים בודאי הוא משום דטבע כל אדם לרחם עליו
 כפירוש רש"י ותוס' שם ויש סמך מזה דאשה כלי זינה עליו כמימרא דרב אירי
 הג"ל וליכא מירי שאין לו רמז בחורה דכולה בה.

(ז) בפ' קרח (פסוק ד') וישמע ימשה ויפול על פניו, וברש"י מפני
 המחלוקת שכבר זה בירס ברחון רביעי חטאו בעגל ויחל משה במתאוננים ויתפלל
 משה במרגלים ויאמר משה אל ד' ושמעו מלרים במחלוקתו של קרח נתרשלו
 ידיו משל לכן מלך ספרח על אביו ופי"ס עליו איהבו פעם ושתיים ושלש כספרח
 רביעית נתרשלו ידי האהוב ההוא ואמר עד מתי אעזיר על המלך שמא לא יקבל
 עוד ממני, והוא בתנחומא סוף אות ד' ובמד"ר אות ה' ע"ש נראה מזה דהדרך
 הוא למחול ג' פעמים ולא פעם רביעית ויש סמך מזה למה דאיתא בפרק יוס
 הכפורים דף פ"ו ע"ב תניא רבי יוסי בר יודא אומר אדם עובר עבירה פעם
 ראשונה מוחלין לו שני מוחלין לו שלישית מוחלין לו רביעית אין מוחלין לו שנאמר
 כה אמר ד' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו כו' וע"ש בגירסת
 הרי"ף שמחלק בין יחיד ללבוז דביחיד שלישיית אין מוחלין ובלבוז רביעית אין
 מוחלין להם ובתוס' הלכות תשובה פ"ג הלכה ה' דעמו בגירסת הרי"ף וע"ש
 בהשגת הראב"ד על זה, ומה שנתרשלו ידיו להתפלל במחלוקתו של קרח יש
 הוכחה דאפילו בלבוז בפעם רביעית אין מוחלין להם כהגמרא דיומא הג"ל וליכא
 מירי שאין לו רמז כל דהו בחורה והכל נמלא בה.

(ח) בפ' חוקת (כ' פסוק ה') ומים אין לשחות, דקדקנו שחיבת לשחות
 היא כמותרת שהרי ידוע שהמים הם לשחי' וג"ל דאפשר להסמך על חובה זאת
 מה דאיתא בברכות בסוף פרק כילד מבדכין השוטה מים ללמאזי מבדכין שהכל נהי'
 בדברו ובגמרא לאפיקי מאי א"ר אירי בר אבון לאפוקי למאן דחנקתי' אומלא,
 ואיפסקא להלכה בשו"ע אות ס' ר"ד סעיף ז' דאם שחה מים להעביר האומלא
 אינו מבדכין לא לפניו ולא לאחריו ע"ש במו"א דהשוטה שאר משקין להעביר

האומלל מברך, והוא מנזאר במוס' שם דשאר משקים שלעולם הנוף נהנה מהם
מברך בכל ענין ואפילו חנקת' אומלל ע"ש וזה שכתב לשמות דאם אין לשתי'
רק להעביר האומלל אין זה נחשב הגאה ואינו מברך כמנזאר במוס' שם, ולפי
הפסע אפשר לפרש לפי שבהמן טעמו כל הטעמים שרלו לטעום בו ולהמאכלים
לדרך מים לתקנם וזה לא הי' חסר להם והיו מרגישין הטעמים כאילו נהנו בהם
מים ורק מים לשתי' הי' חסר להם וזה שאמרו לשמות שרק לשתי' הי' חסר להם
המים אבל להמאכלים לא נחסר להם טעם המים ודוק.

(ט) (כ"א פסוק ה') וידבר העם באלקים ובמשה למה העלינו ממזרים
למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשינו קלה בלחם הקלוקל, יש לדקדק
דמשיקרא אמרו אין נחם משמע דאין להם לחם כלל ואח"כ אמרו ונפשינו קלה
וגו' הרי דהי' להם לחם לאכול ולריך לומר כיון דנפשם קלה בו לא הוי אכילה
כלל כשיטת ר"ת במוס' פסחים ק"ז ע"כ ועוד בכמה דוכתי דאומר ר"ת דתרי
גוויי אכילה גסה אחת שנפשו קלה מלאכול ועל אותה פטור ביה"כ ויש אכילה
גסה שאינו מחלוקה לאכול אך יש בה טעם והא דפסח נאכל על השוצע היינו
שמחלוקה לאכול קלה ע"ש ועיין בשו"ע חו"מ הלכות יום הכפורים סי' תרי"ב
סעיף ו' ובמג"א שם סק"ג הביא שיטת הג"ח דהם אכל עד שקץ במזונו אפילו
אכל מאכל מבושם פטור ע"ש במחלה"ש דלרמ"א אפילו קץ באכילתו במאכלים
מבושמים חייב דהא רמ"א קאי על דברי המחבר שכתב עד שקץ במזונו פטור
ועל זה אמר רמ"א דאם אכל מאכלים מבושמים חייב משמע אפילו כבר אכל עד
שקץ במזונו מ"מ חייב וע"ש בצ"ח דעתו דלענין דינא לא פליגי רש"י ושאר
גופרסים הלא בפירש הסוגיא לבד הוא שנחלקו ומסיים שם אבל אם אכל מחלה
כל כך עד שקץ במזונו שאז אי אפשר לו לאכול לאחר מכאן הלא בקושי הויא
אכילה גסה אף במאכל חשוב ומלישנא דקרא זה דאמרו על המן שאין לחם עבור
דנפשם קלה בו יש סמיכות לשיטת הג"ח דהרי אין לך מאכל מבושם יותר מהמן
שהי' משתנה לכל הטעמים שרלו לטעום בו ואפילו הכי כיון שנפשם קלה בו הוי
כאין לחם כנ"ל וליכא מירי דלא רמיזא באורייתא.

(ק) ב"ב' בלק (כ"ב פסוק כ') ואך את הדבר אשר ארזר אליך אותו
מעשה, ובפרשה כ"ג פסוק כ"ו כל אשר ידבר ד' אותו מעשה, אפשר להסמיק
על פסוקים הללו דעקימת שפתיו הוי מעשה דהרי לא ליהו הקב"ה לעשית חיוה
עשי' רק לברך את ישראל והכתוב קורא לזה עשי' הרי דהדבור נחשב כעושה
מעשה דבכל מקום היכא דאינו עושה מעשה רק דבור בעלמא הוא פלוגתא דר'
יוחנן ור"ל דר"י ס"ל דעקימת שפתיו הוי מעשה וחייב בהסמה בקול והנהיגה
בקול ור"ל ס"ל דלא הוי מעשה כמנזאר במס' ז"מ ל' ע"כ וירוע דהלכה כר'
יוחנן וכן איפסק בחו"מ סימן של"ח דאפילו חסמה בקול לוקה וכו"ד סימן רל"ז
סעיף י"א לענין הנהגה בכלאים דאפילו בקול לוקה, ואפילו לסנדרת המוס' שם
דלא קאמר ר' יוחנן דעקימת שפתיו הוי מעשה רק היכא דדבורו קא עבד
מעשה כגון חוסם בקול שט"י הדבור עושה מעשה החסמה וכן עדים וזממים ע"י
דבורם עושים מעשה ההריגה ע"ש הרי גם הכא דדבורו עבד מעשה לקלל או

לברך את ישראל ויגרום דבורו עשי' לכן קרא הכתוב לדבורו עשי' הרי לך דעקימה שפתיו הוי מעשה רמיזא באורייתא.

קא) (כ"ג פסוק ל"ז) ויאמר בלק אל בלעם הלא שלוח שלחתי אליך לקרא לך למה לא הלכת אלי, דקינקו בלשון הליכה דנקט דהרי לא הלך רק רכב על החמור ואפ"ל דיש להסמך על זה מה דאיתא בקידושין ל"ג ע"ב איבעית להו רכוב כמהלך דמי או לא אמר אב"י ת"ש טמא יושב תחת האילן וטמור עומד טמא טמא עומד תחת האילן וטמור יושב טמור ואם ישב בטמא הטמור טמא וכן באבן המנוגעת ואמר רב נחמן בר כהן זאת אומרת רכוב כמהלך דמי ט"מ וברש"י זאת אומרת, מדקמי וכן באבן המנוגעת, רכוב כמהלך דמי, דלאר בתרי' דירי' אזלינן אלא בתר בהמה הנושאיה דהא הכא לא בתר אבן אזלינן אלא בתר אדם הנושאיה אזלינן כו' ע"ש ואיפסקא להלכה בשו"ע יו"ד סי' רמ"ב הלכות כבוד רבו ות"ח, במחבר סוף סעיף ט"ז ואפילו ה"י רכוב לריך לעמוד מפניו דחשיב כמהלך ובט"ז שם מזה למדנו שאותן שנוסעין בדרך על העגלה ויושבין לפעמים בגילוי ראש לפי סבובים שאין בזה איסור כיון שאינו הולך ד"א אמות דלאו שפיר עבדי דישיבה על העגלה הוא כיושב על החמור וכמהלך דמי, ורמזה התורה בזה דלא כתיב למה לא באת אלי ותפס לשון הליכה דרכיבה כהילוך דמי וממילא לענין כבוד רבו לריך לעמוד מפניו כשהוא רכב בהגמרא ושו"ע הג"ל והכל רמיז בה, וכן בפסוק ט"ז אל נא חמנע מהלוך אלי ועוד כמ"פ בלשון הליכה כתיב לעיל והעיקר מפסוק כ"א וילך עם שרי מואב, שהרי רכב על האתון כמבואר בכתוב הזה והטעם דכל נסיעת האדם ממקום למקום להגיע אל מחוז תפלו באיזה אופן שיהי' נקראת הליכה כמוכן בכ"ז מרשניה הכתוב דהול"ל לשון ביאה וכן ה"ל אל נא חמנע מבא אלי וכתיב לשון הליכה באי לרמוז בזה דרכיבה כהילוך דמי כנ"ל.

קב) (כ"ג פסוק ג') וירך שפי וברש"י כתרוממו יחדי לשון שפי ושקט שאין עמו אלא שתיקה, ולהבין לאיזה טורף סיפר לנו הכתוב זאת אפ"ל דבא הכתוב להודיענו מעלת התבודדות דאיתא בספרים שורש כל המדות טובות לקנות התבודדות כי החושק בחבורת בני אדם אי אפשר להיות דבוק בהש"ת עיין בהם שהזריכו בזה, ומהאי טעמא סיפר הכתוב שהלך ביחידות כדי שישמע דברי השם ללמדנו שכל ירי התבודדות מבני אדם יקל לרובק את עלמו בהש"ת וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא.

יעוד יבא אי"ה).

חנוך דוד ב"ר יחזקאל ז"ל גרינגלאם אבד"ק לעגטשנא.

שלום יוסף הלוי פייגענבוים
חופ"ק לאקאטש.

שער שלום

(תשובות והערות על הדברים
שנדפסו בשע"ת).

ודאי הוא דל"י הא ספק יאכל, וכה"ב
ובהכר כל טהור יאכל טהור ודאי יאכל
הא ספק לא, דכל הי"י דכתב רחמנא
בלשון קוס ועשה נמי ודאי דוקא ע"ש
ובחמת סבירא זו מולאת גס מדבר
הה"ר יבמות מ'. ד"ס או לא, שכתב
דמשה שניק ללא תאפה חמץ דמושע
חמץ ברור, ונקט מלוא אמר רחמנא
מלא ברורה ע"ש ודו"ק וכיון דליכא
מלוא בלבישתו ממילא חסור ללובשו
בשבת מטעם משוי דליית, ול"ד להא
דמוהר אפי' בליל שבת ללא שבת
מלויין אפי' דלילה לאו זמ"ל הוא ואין
מלוא בלבישתו דמ"מ כיון שבגד זה
בר חיובא דליית הוא ומלוא ללובשו
ביום חו"א חסור לאסור בלילה, שהרי
נ"י הוא לישראל משום המלוא דביום
עכ"פ הא להמ"ד דומה לנפחורים נאים
המייפס אה הבגד ביום דאעפ"י
שבליה שאין רואה אותם אין הבגד
מתגנה גס בלעד, מ"מ אינא נחשבים
למשוי גס בליל שבת, אבל בבגד שיש
ספק בעיקר חיובו ואין אדם יולא יד"ח
בלבישתו בשום זמן, דהתורה אמרה
ועשו להם לית על כנפי בגדיהם, בר
ד' כנפות דוקא, ומספיקא לא יד"ח
הוי משוי, וגדולה מזו אני אומר דאפ"ל
דלא רק מספיקא חסור ללובשו בשבת,
אלא מתורת ודאי, דכיון דמספיקא לא
נשיק ב"י יד"ח לית ממילא הוי כדאי
משוי שהרי מכת הבגד עלמו לאו אורח
ארעא שיהא מלויין והלית דבר נוסף
על הבגד ומשוי הוי אלא שאנו חוננים
כיון שהישראל לובשו לשם מלוא בצורה
זו הוי לגבי נ"י, איכ היכא דלא עבד
בזה מלוא ודאי הוי משוי ודו"ק.

(ב) שם (כ"י ג') לדעתי הדבר ברור
דאין יד"ז דומה לידן הרשעים דסם

(א) בשע"ת (חלק י"ג חוב"א סי'
ב') קסבר מר דהא דהמלוא מחשבה
ללית נ"י לבגד היינו משום דכיון
דלית זו חייבת בלית וישראל חסור
ללובשה בלא לית, איכ לגבי ל"ה
משוי אלא כנ"י ומשה קש"ל דנס אי
מספיקא מחויבת כן הוא, אבל באמת
ז"א, דהא דהמלוא עושה הלית נ"י
היינו משום שמלוא ללובשו בגד מלויין
(וע' חו' שבת לב: ד"ה בעון, וב"ב
פ"א ד"ה ההוא, וערכין ב: ד"ה הכל
וקל"ע מפסחים קינ: ד"ה ואין ע"ש,
וע' במקור' בפתיחה לס' חלי' ובחולין
קל"ט שלין שם, ובאור' החדש שם
בהגהות מהרש"ם ז"ל, וע' רמב"ם פ"ג
מלית הי"א ודו"ק). אבל בבגד שמסופק
אי בר חיובא דלית הוא או לא,
וממילא ליכא מלוא בלבישתו דליכא
למימר דמספיקא נפיק יד"ח, דועשו
להם לית ודאי אמר רחמנא ולא ספק,
ונהי דמספיקא חסור ללובשו בלא לית
אפי' להסודרים דסדאור' מה"ה לחומרא
לא רק מדרבנן, מ"מ יד"ח מ"ע ל"י
וכמו שהוכיח במישור הגאון בחו"ד
בסי' ק"י בריש ס"ס מהא דסוטה כ"ט.
דד"ג רמ"י אשר יגע בכל עמא עמא

היינו בחניות של השר אלא שישראל
 שוכרים החניות וי"ל חזקה שכירות
 מבח התקנה ובשנה השר שוק אחר
 ומשכיר להם החניות החדשות תמורת
 הראשונות נוסף להם כחזקתם הראשונה,
 אבל נידון זה בחניות של ישראל, אלא
 שגורם הממשלה שיבנו במקום אחר,
 וכמלא המקום האחר הוא השלומין
 לראשון, ודינו הוא כדן תשלומי טוב
 ואין כאן מקום לחזקה ראשונה לומר
 שכל מי שהי"ל במקום הראשון חנות
 מעולה כן יהי"ל גם פה, אלא כדן ג"ח
 לכמה בע"ח, ובשלמא אם היתה הממשלה
 עומה מגבה לכאור"א מקום כפי מקומו
 דמקדמות דנא לחיי, אבל הרי נתנה להם
 לכולם בשוה מקום פמי שיבנו להם שם
 חניות, ובדאי שאפילו מי שהי"ל חנות
 במקום הגרוע, לא יושלם כשריו במקום
 המעולה שבכאן שצריך הוא להוציא
 הולאות הבנין מכיסו והדן הוא בזה
 כדן גב"ח לכמה בע"ח שיר כולם שוה
 המבואר בחומ"ם ס' ק"ד ס"י שאם
 אין צנכסי הלוה כדי כולם, חולקים
 בשוה, ואם יש מותר ממה שמגיע
 לפחות שבהם יחלקו טוב העורפים
 עד"ז, ובחב הסמ"ע שם ס"ק כ"ח,
 שמחללה חולקין הבינוניות ואח"כ
 היצורית כדן גביית בע"ח ואח"כ
 העידיות, וה"ל בניד"ד שמסתמא אין
 המקום לבדו אפי' המעולה שבמקומות
 שוה צנך הריסת החנות הראשונה
 והולאת בנינה מחדש על המקום החדש,
 אלא דאי"א בניד"ז שחלקו כנ"ל שאחד
 יכול צב"ג' מקומות, ובהכרח לחלוק
 בגורל או (ובעלוי דמי המקומות זה
 כנגד זה) בגורל או אגוד וכדן
 המבואר בס' קע"א. כולע"ד פשוט
 ודו"ק.

(ג) שם (ס' ד') הנה כחבתי בזה
 תשובה ארוכה להוכיח כמ"ש זה כבר
 בשע"ת ח"ז לאסור הדלקת העלעקטרי
 ביו"ט ע"י ישראל משום מוליד, וכחבתי
 מלה איך שלא יבא לירי הפסד ע"ז
 ביו"ט, אבל מו"ל השע"ת לא הדפיסוה,
 ועשה אשיב רק בקלרה על מה שרמז
 כ"ת לתרץ הא דאין מולידין אש מעל"א,
 ובחב דעדיין מוטל בספק אם יש
 בעל"א אש, וגם י"ל דשם הוא מתולדה
 ביד"ש והאדם המולידו לפועל הוי
 שפיר מוליד, אבל בניד"ד כח האש
 בהקנים ע"י אדם בא ואין מוליד אחר
 מוליד, וזהו סברה בלי ראיה, ואני
 אביא ראיה להיפך מהא דכחב בחב"ו
 כמ"ס חאו"ח ס' ס"ז וכן עמא דבר
 מעולם, דאסור להבעיר עץ גפרית ע"י
 חיכוך או הגעה לברזל חס דהוי מוליד,
 והרי בהברזל החס ובשועכלין הללו
 כבר ישנו לכת האש ע"י פעולות אדם
 מלאכותיות ושע"י חיכוך והגעה בעלמא
 יתעורר וידלק ואפ"ה אסור, ורק להגיע
 לגחלת שממש ישנה כבר בפועל מותר.
 (ד) שם (ס' יו"ד) היכי חמלא
 צב"ח כו', מהחמא כונתו בבשר שור
 שנפל לכ"ר דחלב שהוסר מאש דהנשר
 אין מחבשל ומיהו החלב אסוב"ג מבוש
 דלחלוחית הבשר מחבשל ונתערב בחלב,
 ע"י ט"ז ס' ס"ט ס"ק כ"ג אבל חתיכת
 בשר היתר אע"ג דנכלע בתוכו גם
 מהחלב והלחלוחית של בשר עלמו
 שנתבשל מ"מ אין הנכרי נותן בשביל
 זה יותר, וע' חידע"א כוס"י ז"א, אבל
 כ"ז ל"ע למעשה, ואין המקום פה
 להאריך, ומ"ש דמשכח"ל צב"ח שנכבש
 חמר ממוכשל היינו שאסור לבשל צב"ח
 שנכבש, אבל אם כבר נתבשל פ"א
 הבשר והחלב ביחד, טוב אין מיסור

רק בבגרות, אע"כ דא"א שתימכר ליתר
משש כעבר שתימכר בב"ד.

(ח) שם (בהוספה בשער אליהו).
תמה אני איך הרהיב בעל המחמור הזה
עוז בנפשו להרחיב פה ולהאריך לשון
נגד מאורן של ישראל הרמב"ם ז"ל,
ואחר כל השתרבות לשונו כאות נפשו
סיים בלשון 13 וז"ל, האין זה דבר
תמוה ומופרך בעלמיתו מאד! תם אני
ולא ארע איך ליישב דבריו ותמיהני
על פה קדוש ודובר מישרים כמוהו איך
יאמר כזאת, ומבאר שם שיטה חדשה.
(וכבודו הגדול של הרמב"ם ז"ל במקומו
מונח) גז"ל שם, ואני קנאי בן קנאי
ואיני סובל דברים כאלה, ואיך לא
יבש בר אוריין להשיג בחוקה כ"כ על
הרמב"ם ז"ל כעל איזה מחדר שבערכו
של המשיג הזה, ואומר אני שראוי הוא
לנזיפה על שלחו רסן לשונו וברמות
רוחא העפיל לעלות למקום שאין ידו
משגת ולעמוד במקום גדולים כל קביל
די רוח יתירא ביה, ואפילו הראב"ד
ז"ל בעל ההשגות לא הוי אמרה בסגנון
כזה, ובאמת, לא דבש ולא יער, וכל
קשיטיו ותמיהותיו מאפס נחשבו, ואמת
שיש שיטות רלא כהרמב"ם ז"ל, אבל
קושיותיו לא קשיין ולא מידי וכמו
שאבאר.

קרישיתו בלשון א' לק"מ. והמורה
הזהירה שלא יחמוד בלבו חמדה כזאת
שנאס לא יחלה בעל החפץ למכרו לו
ירבה בחסדולות ובאופן שישיג האותו
עכ"פ, ונהי דאין אדם שליט ברוח, ואדרבא
העידו חז"ל (ב"ב קס"ד:) שאין אדם
נילל מהרהורי עבירה בכל יום, אבל
האזהרה באה שלא יחמוד באופן שיטבור
ע"ז בפועל ע"י התאמנות, וכשיחמוד
באופן כזה שחושב בלבו שיטעה כל

לנשלו שניה ע' פמ"ג סק"ה מש"ז
סק"ב מהגהות אור"ה, וג"ז אינו מוסכם
לדינא ע' באחרונים ואכמ"ל.

(ה) שם (סי' ע"ו) יעיין בשו"ת ז"ל
החדש חיד"ר סי' פ"ח שמיקל בדיעבד
אפי' לא נכתב כלל, וכ"ש אם נכתב רק
שלא חתם.

(ו) שם (סי' י"ז) וזמנתה עכ"ל
כו', תימה לתמירתו ואמאי לא באילנות
שלין עושין פירות כשיעור הלריך לאיבור
קליחתם, או באילן סרק לגמרי, ע' ב"ק
ז"א.

(ז) שם (סי' יח) בס"ף הקונטרס)
במחכת"ה לחנם טרח בכל פלפולו (ומ"ש
שבוה תמ"ש קושיא חמורה של הרשב"א
בשם הראב"ד ז"ל, ל"י במה, דגם אם
כדבריו, אבל איך מכרה האב לעשר
שנים כשהוא כבר בת י"א, ועכ"ל גם
לפי דבריו שלא מכרה אלא אחר
שהיה בת י"ב ויותר, ולא הביאה
סימנים ועדיין היא קטנה וכתיב
הראב"ד ע"ש בזה"ר ולא נר"ח בזה
כלום) ומבואר להדיא ברמב"ם פ"ד
מעבדים ה"ד וז"ל: אמה העבירה
עובדת שש שנים כעבר שמכרוהו ב"ד
עכ"ל, ומפורש שדינה ממש כמכרוהו
ב"ד, והיינו מהיקשא, ואין היקש למחלה
לומר דוקא בסתם, אבל במפורש נמכרת
ליתר משש, ורק למה דא"א להקיש
שמהא גם אמה נמכרת בב"ד לא
מקשינן דכתיב בגנבתו ולא בגנבתה,
וגם לזה תי' תוס' רי"ד שהוקשה לענין
העניקה, וגם מוכרח כן בסוגיא דקידושין
ד', דאלי"כ מאי פריך, ושק"ט בהא
דוילאה חנם אין כסף ודחיק לתרולי,
לימא בפשיטות וילאה חנם אלו ימי
נערות נמכרה סתם, ואין כסף לנגרות
כשמכרה ליתר משש במפורש ולא חלל

קרישיא 6 הוא שיבוס גמיר דאמי
ל"ז קרא להזכיר כמו שהזכירו, ולא
תחורו אחרי לבבכם במחשבת ע"ז
ואחרי עיניכם בזנות כדי שלא יבא
לעבוד ע"ז ולזנות בפועל וגם קושיא
ד' ליתא דהתורה יורה לסו"ד של אדם
וכמו בכן סו"מ שמחשבה כזאת תביא
לירי גזל בפועל, ויביא דוגמא מאחאב
ובנות שאנו רואים שנסחבנה רליחה
מכת חמדה, אבל שתביא המכילתא
ראיה מזה, לא שייך שהרי שם מפורש
רק איסור הרליחה והגזלה ולא איסור
החמדה.

קרישיא 10 הנה באמת העושה כן
לש"י רמב"ם עובר בלאו.

קרישיא 11 לק"מ דלאו מהא דל"ת
לאינשי בל"ד משמע להו ילפינן דדוקא
כעין זה ממש שהנפקד מכחיש ומנחיר
הפקדון יעבור על ל"ת. דעיקר לא
תחמוד מפורש בכתוב וכפ"י המכילתא
ומש"ס זה ילפינן רק דבאמת גם ביה"ב
דמי עובר, אבל לומר דאפשר ליכא ל"ת
רק באופן שהנפקד מכחיש, הרי שדכו
ועבדו ואמתו ואשתו אי"א לפרש כן
דעכ"פ באשתו אי"א כן ודו"ק.

ובש"ש דהחומד עובר יותר מהגזל
אה"ג, והרי אריב"ז שהתורה החמירה
בגנב יותר מבגזלן, וה"נ דכותה שהגזל
אינו מלדיק א"ע לפני בנ"א יותר
מלפני שמים משא"כ זה החומד שרואה
להטריק לפני אנשים, וכ"ת אחתי קשה
מגנב גז"א דהגנב עכ"פ עושה במחשך
מעשהו ומתירא שלא יתפס, וזה חומד
מבלי שום מורא, וכלדיק בעיני אדם
וכיו"ב אמרתי לתרץ הא דהרנו אין
בהרגין בזוממין, וכחצ הסמ"ג הובא
במהרש"א סנהדרין ס"ד גבי מותן כל
היו לאלה דהתורה משום דלא חזר אנו

טלדקי להשיג חמדתו, עובר בלא תתאוה,
ובשמואל לפועל ומשיג החמדה על ידי
התאמלות עובר גם בלא תחמוד, ותו
לק"מ דאין תאות האדם מוכרחת באופן
כזה, רק שיחמוד בלבד יופי החפץ
ולחשוב מי יתן ואמלאהו, אבל לא לחשוב
שיעשה כל מיני תחבולות להשיגו מיד
בעליו, וכן הוא גם בבשר חזיר שאם
אומר אפשי בבש"מ אלא שהתורה
אסרתו אין רע, אבל אם יאמר אפשי
ואעשה כל טלדקי לאכלו אין טוב.

וקרשיתו בלוח ג' ג"כ ליתא,
דהתורה לא חילל ומחשוב כי רובלא
רק כמדתה בכל מקום להביא בכעין
הפרט.

וקרשיתו בסומן ו' ליתא דע"כ
סתמו כפירוש דאין מקום להזכיר על
חמדה לב בעלמא אלא באופן שביארה
המכילתא והרמב"ם ז"ל.

וקרישיא 2 ג"כ ליתא דבמלת
ומקנה מוליא מן הכלל חמדת בנו ובתו
לבנו או לבנו, דכעין הפרט בעינן
שהוא קונה ומקנה ומשא"כ החומד בת
פלוגי לבנו, שאעפ"י שהאשה נקנית
כלשון המשנה ריש קידושין, אבל אינה
מקנה, שאין אשה נמכרת, ואעפ"י שגם
אשת רעך אינה כעין הפרט, אבל הרי
היא מפורשת להדיא בכתוב, ומשא"כ
לרבות הכלתי מפורש בעינן גם כעין
הפרט דשדכו וכו' ודו"ק.

וקרישיא 3 הרי באמת עובר על
לא תתאוה, ורק על לא תחמוד ילפינן
מלא תחמוד כו"ז ולקחת דא"ע אלא
אחר לקיחה, וטעם הרמב"ם ז"ל הוא
טעם שכלי, ול"ק דל"ש חיי לכ"ב,
דאין אדם מוכרח בזה וכנ"ל.

וקרישיא 4 תחייש כמו שיישבה

וחכפר וכיו"ב בזוממין שכבר הכנו על
 ידם שוב אל כפרה, ודינם מסיר לשמים
 אבל אחרי חקשי הרי ההורג בידים
 נהרג ומחכפר ולמה יגרע זה הפד
 זמם, אבל הדבא נכון כמ"ס שהרולח
 עשה בכעס ובמורא ומתיירא, אבל זה
 האמס רולה להיות כלדיק בעיני אדם
 וכמעיד על עושי רשעה ולקיים ובערת
 הרע מקרבך, וביושב הדעת מעיד
 בצ"ד ורואה איך חננו נהרג על ידי
 ערותו וסובל ודוק.
 ובזה הסירותי כל השגותיו מעל
 רבנו הרמב"ם ז"ל, ועל כ"ת לבקש
 מחילה מכבוד רבנו ז"ל ושב ורפא לו.
 (ט) שם (חובת ד' סי' א') מ"ס
 משום דהוי כמכירה ופשיטא אם בעלי
 החניות היו מוכרים בסתם את כל
 החניות ביחד לקונה אחד היה מי ש"ל
 חנות טובה מקבל יותר כו', זה חמת
 אבל סוף כל סוף רק תורת עילוי
 דמים יש לבעלי החניות המעולות ולא
 שיטלו מקומות המעולים כי מאן חפס
 שיהיה בשוה ממש והמעין בלדק יפסוט
 שהדין דין חמת כמ"ס בס"ד בס"י ב'.
 (י) מ"ש בסוף דבריו דל"ס בזה
 ענין מילר שהחזיקו בו רבים דכל ענין
 השיק נחקן רק בעד אנשי הכפרים כו',
 הוא דבר שאין לו שחר במחכמת לשלול
 במילי בכדי זכות בני העיר, וההיפך
 מבואר בכמ"ק ואכמ"ל.

(יא) שם (סי' ג') מה שהעיר על
 האחרונים מחמת ד', והביא גם מהשו'
 חו"י סי' ק"י כבה עמדותי בכל זה
 בס"ד בספרו נתיקד"ע ביו"ד כוס"י
 ר"א, ויש לי בזה אהובות ואכמ"ל, ועיין
 בק"ז סס כוס"י תל"ח, ובחמ"ס חיו"ד
 סי' רי"ד, ובשו"ת עמודי האש קל"ט
 א"ר סי' י"ג אות ה', ובשו"ת חסל
 דשכונות מ"ג וב"מ ק' וק"ל.
 ח"ת חיו"ד סי' מ"ט בירר בזה יפה
 יעו"ש (וע' חכ"ס סי' כ"ח ס"ק כ"ג).
 (יב) שם (סי' ד' אות ב') מה שחמה
 על הגה"ק באבני נזר, תמה אני על
 חמיהם, דמ"ס ראש שבע שי"ך שמחה
 יו"ט גם בשחות מכזית ליתא, דממנ"פ
 אם שבע כ"כ עד שכבר קץ באכילתו,
 הר"ז אכילה גסה ולא שמה אכילה כלל,
 ואם עדיין תאב קלת לאכול אי"ב אכילה
 חשובה רק בכזית כבכל דוכתי, ומה
 שהקשה מש"ס דבילה כ"י, וכו"פ שמהל"ח
 אין כאן אפי' ריה קושיא, דלמ"ד אין
 קרבין ביו"ט אעפ"י שיש בהם אוכל
 נפש, אין חילוק בזה כמוכן, ולדידיה
 משום אוכל נפש אין להתיר מה שיש
 בו גם לגבוה ואין זמנו קבוע דוקא
 ביו"ט כשחיתת קרבנות לבור וחובה,
 ולכן שמהל"ח אעפ"י שזמן הקרבתם
 ביו"ט ול"ס גזרה שמהל"ח אין אפיייתם
 דוחה יו"ט, דאפיייתם מיהא אל ביו"ט
 דוקא ויכול לאפות מעו"ט וכן נדו"ד,
 אלא למ"ד דנדו"ד קרבין ביו"ט כתב
 האב"י דאפ"ה שמהל"ח לא משום דאין
 בהם חובה אכילת כזית.

(יג) שם (סי' ז') יעו"ן בספר משפט
 שלום להג' מהרש"ס ז"ל בס"י קל"ג,
 ואפשר בידן זה שמוספק שם הוא גם
 כונת בעל ראשי בשמים דהוי כמטלטלין
 ומה שהניח בלע"ג דהרא"ש ז"ל סותר
 בפסקיו ר"פ אי"ג את מ"ס בפירושו
 לנדריס סי' לק"מ, דלאו לכל מיני
 קי"ל כל העמוד כו', יעו"ן הוסי'
 בחובות נ"א, וב"ק כ"ט: וע' מנ"ח
 מל"ה רס"ג, ומה שהעיר מב"מ ל"א,
 החס בעומרים שגריכים רק לארעא
 לענין מקום עמידתם ולא בקמה מחוברת
 ממש, ובשנה ק"כ: ביבשי, ולק"מ מהך
 דשכונות מ"ג וב"מ ק' וק"ל.

רמ"ש בענין קנין בחים בזה"ז
 דברד"מ הקנין רק בשטר דערכאות,
 יעיין בחת"ס מחו"מ סוס"י קמ"ב,
 ובסו"ת חוט"ר חו"מ סי' י"ג, ובחזקה
 כבר הביא כ"ח מחו"מ סוס"י קל"ב,
 וע' בזה"ר"א ששון סי' ר"ו בשם
 הרמב"ם דליק גם בחזקה ובק"ס,
 ולדינא מאן דהוחזק מלי למיטען ק"ל.
 (יד) שם (סי' ח') ל"י מאי ג"מ,
 ומה חילוק בין אם יש רק יחד א' וגביע
 א' ובין אם עשה ברזל קבוע בעמוד ויולא
 לכאן ולכאן וכו' הרבה גביעים משוקדים
 ביתדות, ומ"מ בהכרח גם כנגד העמוד
 ממש ישנו ליהד וגביע א' וזהו הלו"פ.
 טו) שם (סי' י') תירולו על קושיא
 השע"מ, לאו תירולא הוא דגם בשור
 הנסקל אם נודע לבטליו שהוזמו העדים
 קודם שהחזיק בו אחר, לא שיק' יאוש,
 אלא כשהחזיק בו אחר קודם שנודע
 לבטליו והוא מתייחס, ודומיא דהכי
 בטעם הדין בדכ"מ כשנודע לראובן
 שזיכהו הדין טרם יודע לשמעון שנחייב
 יזכה עתה במכין ודו"ק, אך א"ל לזה,
 דבלא"ה הרי חלרו וידו של אדם קנין
 לו אפי' שלא מדעתו, ושפיר הקשו
 בט"י שה"ל לזכות בעלמו גם מבלי
 דעתו, דלא גרע קנין עלמו לעת מוא
 מחלרו ודו"ק, ודוקא בעודר בנכסי
 הגר וכיו"ב לרי"ך כונה, אלא דגם בחלרו
 וידו היכי דיש לו כונת קנין ומ"מ אינו
 מועיל דכפי כונתו לאו קנין הוא גרע,
 דהוי כמכין בהיפך ולא הוי כסתם בלי
 כונה, וזהו הנידן דחוס' ב"ב כ"ד.
 שמכין לקנות השדה בזה שהשטר בידו
 ולכן גם גוף השטר לא קנה, אבל בנידן
 טועה בדכ"מ שהמחזק ביד מי שמוכרה,
 אפי' מבלי כונה כיון שאם היה יודע
 היה מכין שפיר קשה דיקנה, ויש עוד

אופן אחר דהיינו במכין לקנות אותו
 דבר עלמו (לא בנידן ב"ב כ"ד, המ"ל
 דמכין לקנות השדה ולא השטר) אלא
 שהוא מכין לקנין נפילה ולא לקנין ד"א,
 ובה כחב התפומ"ח דדוקא בקנין דרבנן
 ל"מ, אבל בדאור' מהני, ובה אין שום
 השגה ממ"ס כ"ח כמונן, וכמדימה
 שראיתי כן באיזה ספר ואינו זכור עתה
 היכן ראיתי כדבריו בדאור' כה"ג קנה.
 טז) שם (בסי' י"ג) דבריו תמוהים
 מרא דבנקת"כ שם לא כחב הטעם
 משום דרם קודם שפירש היה מותר,
 ושפיר יש מקום לתירולו גם אם יהיה
 הדין דרם שלא פ"י אסור, אלא דמ"מ
 דם היו"א על ידי ביטול קיל משום
 דאינו ראוי לכפרה, מה שאם כן דם
 בעין, ועוד דהיכן ראה שדעת רש"י
 ז"ל דרש"פ אסור, דמ"ס בזה"ס כו'
 ולא יתיישב אפי' אם ס"ל דרש"פ אסור
 מה"מ, והוא לא כתב כן רק שיהא בו
 חוב כרת וזה ודאי אינו כמו שהקשו
 חוס' שם, אכן באמת סוס' לא ית"ל
 בפירש"י משום דס"ל דסוגית שמעת
 מינה ברוב מקומות הוא כלומר ותפשוט
 בעיין שבמק"א או דפלוגתא היא ותקשו
 למ"ד איפכא, אבל לא כפ"מ שמבואר
 לכ"ע בהיפך, אבל רש"י יפרש הך
 שמעת מינה, בחמיה כלומר וא"א לומר
 כן, והא דהוריות ז': שכח והן בדם
 המובלע באברים אין ר"ל שלא פורש,
 אלא שפירש ומ"מ אין הלוקים מגדן
 בו, רק בדם שילא בעיט דראוי לזריקה,
 ומה שקשה הא אינו בכתב ואין חייבין
 אלא בהורו בדבר שזדונו כרת כבר
 יישבו האחרונים שם דס"ל כהמניה
 במל"מ פ"ג משגנות דכל שיש בעצירה
 זו כרת חייבין אם הורו אפי' בפרע
 ש"כ כרת

מטבילין אותו להכשיר זרעו אבל לא להכשיר עצמו עכ"ל, וזה תימא דאדרבא לשיטת ר"ת דאין לו תקנה ודאי דאין מטבילין אותו כדי להכשיר זרעו, דהא באמת אסור בבת ישראל, ורק אם עבר ונסיב ב"י והוליד בנים הם כשרים, וע"כ אחינא דמקום הניחו לי לפרש דברי ר"ת, דהנה גר קטן שאין לו דעת עצמו לחבוע גירות אין ב"ד מטבילין אותו אלא"כ בא עמו אביו או אמו, כמבואר בחוס' כתובות מ"ד, ד"ה הגיורת ע"ש, וכן הביא בק"נ על הרא"ש שם פרק א' א"ל א"ל, על הרא"ש שם סי' כ"ג עיי"ש, וזהו שכתב ר"ת שמטבילין אותו כדי להכשיר זרעו כלומר בניו הקטנים שהניא עמו שאין מנייין אותם אלא אביו עצמו, ומכשירין אותם לישא ב"י אפי' קודם שיגדילו (דאז אם הגדילו ואין מוחין פשיטא ודו"ק) ושלא יהיו מגעם ביין אוסר עכ"פ בשתייה ע' ע"ז כ"ז, וש"ך י"ד רס"י קכ"ד, ודו"ק וז"ל בס"ד, ולרד"ן מיהא קי"ל כב"ה"ג ורי"ף וסייעתם דלריך הטפח ד"ב, אלמא לריך דוקא פעולת מילה לגירות ולא סגי בלא"ה, ולא פליגי על ר"ת אלא דבהטפח"ב מיהא סגי, אבל לא בנוף הסברה דכיון שהוא אנוס שא"א למול לשם גירות משום שהוא כבר מהול יכנס לדת ישראל בלא כלום, ונכרח הגיד שאני וכהך בסנהדרין מ"ה: דאם יש לעדים יד בשעת העדאה אלא שיקטעם פטור הנידן דליכא קרא בדכתיב, אבל גירמון דמעיקרא לא אימעות מיד העדים עיי"ש וה"ל דכותה גר שבא להתגייר הרי הוא כקטן שגילד ומוכרח לפעולת מילה יוסר מקטן בן ישראל שגם אם אינו נמול בן ברית הוא מכה הורמו ולידתו ומשא"כ נוי

(יז) שם (סי' ט"ו) ביאורו אף אם אין בו ניגוד להלכה, מ"מ כיון שאיננו נכון הנני להעיר עליו, דלשון בלשונה נאמרה קאי אפרשת סוטה, דבמוספתא דסוטה מיתניא דך ברייתא וקאמר דגם שבוטת העדות בלשונה של פרשת סוטה דהיינו בכל לשון נאמרה, ומינה יליף, דכי היכי דהכין משביע הסוטה בלשון שהיא שומעת, כמו כן משביע הדיין את בעל הדין בכל לשון שהוא שומע, ומה שלא נזכר בברייתא ג"כ כשבוטת העדות, כבר תמהו חוס' שם, ויפה ה"ל בלח"מ בפ"א משבועות ה"ח ע"ש שזהו מקור הוראת רבותיו של הרמב"ם ז"ל, וחי' כ"ח תמוה דא"כ אמאי חגי שבוטת העדות ושבועת הפקדון אטו לאו בכלל לא תשא הן.

(יח) שם (סי' י"ד) בשאלת החכם אם יכול גר להתגייר בלא מילה כשיש סכנה למלו, הנה במל כשהוא בגיומו דעת ר"ת שאין לו תקנה ע' ר"ן פראד"מ דף ג"ט ע"ב (ועל מה שסיים וז"ל: אבל בניו נימולים ונכנסים בקהל דהא איגייר בטבילה וכגר חסוב להכשיר זרעו אבל לא הוא עכ"ל, תמהו דהא אפי' עכוסים הבא עב"י הולד כשר ונדרחקו הפרישה והע"ז ברס"י רס"ח עיי"ש, ואני תמה על עצמי דאיך יתייבב במירוליהם לשון הג"ל, דפשיטא שאין במשמעות להכשיר זרעו שיהא בנו מכהנת פטור מפדיון כתי' הפרישה, ולא במשמעות בניו נימולים ונכנסין בקהל דלא לקרינהו בני ארמיותא, וביותר תמוה מ"ש הרמב"ן ז"ל הובא בר"ן הג"ל להקשות על ר"ת מדאמר ר"י (יבמות מו:) גר שבא ואמר מלתי כו' אין מטבילין אותו דהיינו כלומר עד שיעוף שאלמלי אין לו הקנה לעולם

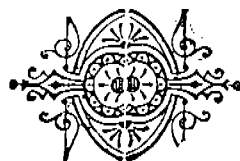
שכל להתגיייר ובעינין קרא כדכתיב
 היינו שימול דוקא או שיטוף ד"ב, אלא
 שאם הוא גידם דמעיקרא שנכרת הגיד
 הרי הוא כאשה וכמו סרים, ע' בעור
 שם בשם גאון, ור"ת מחלק בין סרים
 דהוא כאשה ממש, ובין ה"ל ערלה
 אלא שנכרת הגיד ול"ד לנקטעה יד
 העדים דהתם לא אשכחן דמיעט קרא
 גירמין מתורת עדות, וש"מ דאם אין
 להם יד מעיקרא לית לן בה, אבל הכא
 כמה יכנס לבית ודו"ק כולל צדור
 בס"ד.

י"ט) שם (ס' ע"ז) בשאלת חלילה
 ע"י שליח האשה שאלה גדולה היא,
 וכדומה שכבר נשאל בזה הגאון
 מהרש"ם ז"ל מהגאון מהרר"ד (אדר"ת)
 ז"ל ופלפלו בזה בשו"ת מהרש"ם ח"א
 ס' א', אבל אין הספר ת"י כי נשחק
 בעוה"ר, ואיני זוכר דבר מהכתוב שם,
 אכן צדור שלא ילא הדבר בהתר,
 והנה ספר יד שלמה לא ראיתי מעודי
 ולא ידעתי מי מחברו, אכן י"י מי
 שיה' דברי תורה אמת כתיב בהו ואין
 משוא פנים בדבר ושאר' לי מאר"י
 שהרפים בספרו דבר שיוכל להביא לידי
 מכשול לפני אלה המחפשים קולות,
 ובאמת שאל' ראיה יותר גדולה ממה
 שלא נמלא בש"ס ופוסקים שאשה יכולה
 לעשות שליח לחלוץ כמו לקבל גיטה
 וקידושה, וגירמת חוללת בשיניה, ולא
 אשתמיט חד לכתוב דאם א"י בשיניה
 תחלוץ ע"י"ש, וכ"ת אי לא מלי עבדה
 ל"מ משויא שליח, הא בורכא דהא אגן
 קי"ל דלכתוב גט לריך שליחות, ואפ"ה
 גידם מגרש וכופין אותו לגרש ע"ה"ע
 קר"ד אע"ג דא"א לו לכתוב, ולא כתי'
 עירובין י"ג, דהוכיחו מזה דא"ל שליחות
 לכתובה, וע"כ כמ"ס הב"מ בס' קי"ט

דא"ל רק שיהא המושלח בתורת אוחז
 דבר שטובה שליח אבל א"ל למסור לו
 כח גופו ע"ש, וכמו כן בגז"ת אה"ע
 ס' ס"ט יעו"ש, ואיני מבין מאי שנא
 דאיהו ל"מ ע"ש משום דמלוה על גופו
 רמיא כמ"ס תוס' רי"ד (וע' ביא"פ
 באר"ת חל"ב, ובקל"ח רס"י קפ"ב)
 ומאי שנא אידי ואם ס"ל כהחיות
 מלוה תקל"ח דמלות ייבום וה"ה חל"ה
 רק בזכרים מ"מ כיון דא"א גם בלעדה,
 וע"כ ל"ל בכיון שהיא מיהא מסייעא
 להעשה גם בדירה עדל"ת ומה"ת חייבי
 לחוץ מתייבמת, וא"כ גם ארירה מיהא
 מלוה רמיא, וע' פנ"י כתובות מ'
 ודו"ק דאל"כ הא בדירה ליכא עשה,
 והנה גם שאין צידו לדרוש דרשות
 בקראי מדעתו, מ"מ עין רואה מה
 שכתוב ואם לא יחפוץ האיש לקחת אה
 יבמתו ועלתה יבמתו השערה כו'
 ונגסה יבמתו כו' וחללה והני תרי
 יבמתו יחירי יינה, דסגי למוכתב ואל"י
 האיש לקחת את יבמתו ועלתה השערה
 כו' ונגסה לעיני הזקנים כו' וצוראי
 דהכונה יבמתו ולא שלוה, אך מה לנו
 לפלפל ולהאריך, והדיון מבורר להדיא
 בחידושי הרשב"א ז"ל מולין י"ב ד"ה
 מאן תנא ע"י"ש שאחר שהביא דהתוס'
 גמין רס"ל דמהני בחרש וחרשת כונה
 העומד על גביהן ומהירס, ומש"ה
 אמרו הטעם דחרש וחרשת לאו בני חליצה
 נינהו, משום דאינם באמר ואמרה, ולא
 משום דלאו בני דעת נינהו, ותמחו משוטה
 מאי טעמא, כתב שמורו ז"ל כתב
 דבאמת במירי דלא אפשר ע"י שליח ל"מ
 כונה העו"ג, דזה רק מטעם שליחות,
 ולכן חליצת שוטה פסולה ול"מ עו"ג,
 וחרש וחרשת גמי משום דלאו בני דעת,
 והא דנקיט הטעם משום אמירה הוא

תנועות ולכן הוסיף וא"ו במלת ולעולה
(אעפ"י שהיה ל"ל ותורה לעולה וכו',
זהבונה שהמחפלה מוסף נטל רשות
ואומר שמתלב לקראת השי"ת בתורה,
כלומר בשבח והודאה ותפלה שהיא
במקום עולה ומנחה וכו', וכמ"ס
וגמלה פרים שפתנו) וכמו וגני לבנין
וא"ו וענה (בפ' וישלח וע' רש"י
ורמב"ן שם דוגמאות רבות כן) כדי
להוסיף תנועה להשלים ל"ב, וכמו
אח"כ, זכור נלאה... לאדמחק" ג"כ
כ"ט ושוב, דק על דק... חק"ר ג"כ
ל"ב ובאדון לבאות... בנתיבות לב לבלב
הלור תמים פעלו" ג"כ כ"ט ושוב
הסוגר, זכור נלאה כו' ב"ח" ואין
שם רק ל"א תנועות, ונראה כמו
שהטיב רומ אשר כתב לגרוס, גוי
אדמחק" במקום שברוב המחוורים יש
רק, גוי אדמחק" כי בזה נשלמו כ"ט
התנועות כבדלת השני כן יש לגרוס
, והשיבנה" (ויש תנועה אחת נוספת)
ה"י י"י תחת, והשיבה" וזה נמלא
ל"ב תנועות ולזה י"י רמז במילתו
בנתיבות ל"ב לרמז על משקל הסוגר
שבשירו, והו לא מיד.

חק' ישרום יוסף הלוי
פייגטנבורים חופ"ק הנ"ל

משום דג"מ גם לאלם ואלמות ע"י"ש,
הרי לך מבואר להדיא דגם באשה א"א
חלינה ע"י שליח ומשורה אם היא
שומה הוי כמו הא"ש שומה, וכן בחרשת
ומה לנו עוד, הרי לא מלינו חולק בזה,
זמל"מ וישהקע הדבר ולא מהא זאת
לנו לפיקה ולמכשול ח"ו בפני פריצי
בני עמנו, והי"ה יאר עינינו בתורתו.

(כ) שם (סי' כ"ג) עדיין הוא
מתחזק ועומד בשלו חו קשה מן
הראשונות, ועל מ"ס באות א' ב' א"ל
להשיב ולדחות הדמיו מעיקרו, ומ"ס
באות ג' היכן מלא כן והרי א"ל ק"ס
כלל אם ביהש"מ הוא צ"ס פניה והיא
מהלכת ורק בנידן שהמליא לקנות בה
שביתה כשהוא ביבשה מרחוק, וזה אינו
ומ"ס שהעבים אינם נעים ונדים ע"י
הרוח מביא לידי גיחך והרי הכל
יודעים שהאיר מניעם ואם אין שום
תנועת רוח, נלכו כמו נד במקום א'
(כא) בישע"ת (חי"ב חוב' ה' סימן
ז"ט) הגיה כ"ה בהפיוט, יה אלי'
(התפלה לש"ן קודם כל תפלת מוסף
ביו"ט) דבמקום, ותורה ל"ל בתורה
ע"ש ולענ"ד דהגה"ה דחוקה וכונה
דחוקה היא, וא"ל להגיה כלל וידוע
דרך הפייטנים והמשוררים לכונן משקל
החרוזים בתנועות, והמדקדק בפיוט
שיר זה יראה שבדלת (הוא החרוז
הראשון הנקרא בפי משוררים הקדמונים
דלת, ואחריו בשם סוגר כידוע למי
שבקי קלת בזה, וע' ספר בן המלך
והגזיר ששם השירים שקולים גם
ביתדות והיינו שו"א נד או חטף, אבל
רבים ממשוררים הראשנים יחסנו גם
שו"א נד וחטף לתנועה) שהוא יה
אלי'... אדמחק" יש כ"ט תנועות ובסוגר
שהיא, ותורה ולעולה... קרבניך ל"ב

חיים משולם קריפמאן הכהן
אב"ד פאלשוסק.

שער חיים

(פמולים על דרך לשיטתיה
ממה שכתבתי בתשובה).

הפוסקים הביאו דברי הרא"ם ז"ל
שכתב ביראים (בחדש סימן כט) דהא
דאיחא ביבמות (ע"ז ע"א) ניקב פסול
מפני שהוא שותם נסתם כשר מפני שהוא
מוליד וזהו פסול מפני שחוזר להכשירו
פירוש הגולד פסול ומחזר הוה דבר
ברור שאינו מוליד אבל האדם כשר
לבוא בקהל כו' אבל על האיש לא
נחלקו שלדברי הכל מותר לבוא בקהל
שאינו אלא עקר ואינו כרות שפכה
והמפרש כרות שפכה טועה שהרי נסתם
כשר שחוזר להכשירו, וכרות שפכה
שנינו בספרי כר"ם אינו חוזר זו
הלכות הרופאים וכו', ועוד איך יתכן
לומר שבניקב קרינן ביה כרות שפכה
שהרי ניקב וכרות שני דברים הם אלא
קד הוא העיקר כמ"ס דעקב היא ולא
כר"ם עכ"ל [אמנם לא אבש לשאול
לפ"ז מה דקאמר וזהו פסול החוזר
להכשירו, מי הוא זה הפסול החוזר
להכשירו, הלוא הוא בעצמו מעולם לא
הי' פסול, והבן הגולד אחרי שנסתם
הנקב מעולם להכשירו הוא, שגולד
מאותו האיש, ואין זה פסול החוזר
להכשירו ואולי זה באמת כוונת הטור

שכתב על דברי הרא"ם ז"ל
הלשון משמע כן].

וקשה לי שפיר בגמ' שם איך הוגא
בקולמוס: כשרה כמחזב פסולה כו' הרי
עובדא [דהוה כמחזב רש"י] שפ"י מר
בר רב אשי בקולמוס ואכשריה הרי
בהדיא אע"ג דהי' מקודם פסול כמחזב
מ"מ שפ"י בקולמוס ואכשרי' [וע"ס
ברא"ם ז"ל] הרי דלכרות שפכה מהני
רפואה, ונראה דהנה הב"י הקשה על
הרמב"ם ז"ל דפסק כמחזב כשר והרי
ממר ב"ר אשי מוכח דכמחזב פסול
ותירץ דע"כ הרמב"ם ז"ל אינו מופרש
הוא עובדא שהי' כמחזב כמו שפירש
רש"י ז"ל שאילו כן הי' מכשירו רק
מפרש הוא עובדא שהי' צו גנע
והולרכו לחתכו ממנו כו' ע"ס וא"כ
י"ל דגם הרא"ם ז"ל מפורש כן וא"כ
מעולם לא הי' כרות שפכה ומהני
רפואה, ואמנם רש"י ז"ל מפורש הוא
עובדא דהוה כמחזב היינו דרש"י ז"ל
מפורש בחולין [מ"ח ע"א] ניקב פסול
מפני שהוא שותם דהוה כרות שפכה
ואעפ"כ נסתם כשר הרי דס"ל לרש"י
ז"ל דכרות שפכה חוזר שפיר מפורש
הכא שהוא עובדא דהוה כמחזב דפסול
ומ"מ שפ"י מר ברא"ל דלכר"ם מהני
רפואה, ורש"י ז"ל לשיטתיה.

ראיתי בהעמק שאלה פ' תלך [סימן
ו'] דהא דניקב פסול מפני שהוא שותם
נסתם כשר מפני שהוא מוליד דקשה
מיבמות [ע"ט ע"ב] במשנה א"ר יהושע
שמעתי שבסרים חולץ וחוללין לאשתו
והסרים לא חולץ ולא חוללין לאשתו ואין
לי לפרש אר"ע אני מפרש סרים אדם
חולץ וחוללין לאשתו מפני שהיתה לו
שעה הכושר סרים חמה לא חולץ ולא
חוללין לאשתו מפני שלא היתה לו שעה

ובזה נחא נבא דפריך שם רבא
אליבא דר"ע מנרייתא פ"ד ובר"ש
סרים ארס והוקן או חוללין או מייבמין
כילד וכו' ואם בעלו קנו ואכור לקיפן
משום שנאמר לא יבוא פ"ד ובר"ש
בקהל י' אלמא דקהל עסקין וכתבו
התוס' דהא דפריך מהבא לר"ע משום
דע"כ כר"ע אמיא בסרים ארס בר
חלילה ויבוס הוא, והקשה בשו"ת בית
יחזק [אה"ע ל"ד] דילמא אמיא כר"א,
ומיירי בסרים ארס שניקב בגיד ולזה
מהני סתימה א"כ יש לו רפואה ומורה
ר"א דחולץ וחוללין לאשתו ע"ה, ולפ"ז
ניחא דלר"א דלא ס"ל החילוק בין שיש
לו שעת הכושר לא מהני סתימה כ"ל,
ור"א לשיטתיה.

ובגוף דברי השאלות הנ"ל קשה
לי כיון דנסתם מהני רק מטעם דה"י
לו שעת הכושר, א"כ גבי קטן פחות
מזן ט' דלאו בר ביאה הוא ואם בא
על גדולה מותרת לכהונה ולבעלה ולא
שייך בו כלל שה"י לו שעת הכושר
[עין פסחים [כה ע"א] ומנחות [ק"א
ע"ב] דרש"י ז"ל דבשר וחלב לא שייך
בו שעת הכושר קודם שנתערב דאז
לאו בבית הוא] א"כ אם ניקב לא יהא
מהני ביה סתימה א"כ לאי ה"י לריך
השאלות שם לומר דדוקא בצרעא ישראל
מהני סתימה אבל בגוי הבא להחגיג
לא מהני לפי פירש העמק שאלה שם
הרי גם בישראל משכחת לה דלא מהני
סתימה וגם דבגמרא שם [ע"ז ע"א]
קאמר ריב"ז עבדין [לסתם הנקב]
מייחין שערמא כו' וה"פ קטן אבל
גדול מיקפילי מיקפילי והרי בקטן פחות
מזן ט' לא מהני כלל ולריב"ז לרחוקין
דאיירי ביותר מזן ט' עד י"ג וזה דומק
גדול.

הכושר ר"א אומר לא כי חלא ס"מ
חולץ וחוללין לאשתו מפני שיש לו רפואה
ז"ל לא חולץ ולא חוללין לאשתו מפני
שאין לו רפואה והקשה בהעמק שאלה
הרי בכלל סרים ארס הוא ניקב פנים
והרי לזה יש לו רפואה אם נסתם
[ולקרא"ס ז"ל נחא].

ונראה לפע"ד דהנה בשאלות פ'
תלא כתב וזה לשונו דרב לריך למימר
הכי דלינקב הגיד והדר נסתם מי שרי
ליה למינסב בר ישראל או לא מי
אמרינן דומיא דממזר שויה רחמנא מה
ממזר לית ליה תקנתא אף האי לית
ליה תקנתא, או דילמא האי גברא
מעיקרא כשר הוי מ"ט דהאי בידא
הוא דלינקב והשתא איסתם ליה וכיון
דאיסתם הדר לכשרותה, או דילמא לא,
ת"ש דתניא ניקב הגיד פסול מפני
שהוא שותם נסתם כשר מפני שהוא
מוליד וזה פסול שחזור לכשרותו עכ"ל,
הרי בהדיא דהא דמהני סתימה בניקב
הגיד ולא אמרינן דומיא דממזר הוא
מפני שה"י לו שעת הכושר מעיקרא,
א"כ כל זה לר"ע דס"ל דאם ה"י לו
שעת הכושר מילתא הוא ויש בו לחלק
בין סרים לסרים לומר דה"י לו שעת
הכושר חולץ ואין לו שעת הכושר אין
חולץ אמרינן ג"כ דיש בו לחלק בין
ממזר לסרים דממזר אין לו תקנתא
וה"י לו שעת הכושר יש לו תקנתא אבל
לר"א דלא ס"ל כר"ע וה"י לו שעת
הכושר לאו מילתא הוא ואין בו כדי
לחלק מחילא אם ניקב הגיד לא מהני
ביה סתימה דומיא דממזר, וא"כ שפיר
קאמר ר"א כלל דסרים ארס אינו חולץ
דאין לו רפואה אף בניקב וגסתם,
ור"א לשיטתיה.

שפיר דשמואל לא הפרישו מלפניו
דבאמת מותר לו להיות עם אשתו
ורק שאל על הבנים מאין הן וא"ש.
ואמנם מלישגא דברייתא דת"ר
איזה פ"ד שנפלטו בליים שלו ואפילו
ניקבו משמע ניקבו הוה פלוט דכא
דא עלה קא"י ובניאור מו"ה אייזיק
שעין על הסמ"ג ובמהרש"ל ז"ל שם
ה בא בתועפת רא"ס על היראים הקשו
בזמנת אמאי ניקב הגיד אינו פסול
משום פלוט ועיין בב"מ ז"ל ועיין
בישועות יעקב סק"ג.

אך נראה לתרץ קו' הנ"ב דהנה
בספר בית מאיר על אה"ע כתב ח"ל
ז"ע מאין הוליו הפוסקים זה בהחלט
דהכחו קון מקרי בירי אדם גמי דלא
הוה ביר"ש ממש, הא לא דמי למחור
דהוה ביר"א ממש, ואי ממאי דאיתא
דההוא גברא דחרזים סילוא דשלח רב
חוזר על בניו מאין הם הא מזה לא
נשמע אלא דאינו מוליד, וביר"ש נמי
אינו מוליד, והקשיא דפריך וניקב
אינו מוליד היינו משום דאי מוליד
פשיט להגמרא דאף ביר"א כשר, ואולי
הלשון פ"ד ביר"ש כשר ולא פ"ד שאינו
ביר"א כשר משמע להו הכי, אך מ"מ
קלט קשה הא לא הוה דומיא דמחור
ואי"ל משום דהקון מעלמו מבלי
שיקרוז עלמו אליו אי"א שיכחו להכי
חשוב ביר"א דאי"כ כהו כלב רע
מאי איכא לממר ועיין ביר"ד ל"ו סעיף
י"ד עכ"ל.

אמנם בלבוס כתב וזה לשונו בכל
אלו אם נעשה ביר"א או הכחו קון
דמעשו גרמו לו שהלך לשם או עשה
עגן שבוכה ע"י קון או כולא בו

(ב) ור"פ ע"ד הי' נראה ברור
דלשטת הרה"ס ז"ל ניקב הגיד לא
הוה כרות רק עקר ומותר לבוא בקהל
וע"כ דגם פלוט לא הוה דאלי"כ הרי
אסור לבוא בקהל כמו דאמר רבא
פלוט בכולן כרות בכולן דך בכולן
(והבי"ט הביא בסק"ג פלוגתא הפוסקים
אי ניקב הוה בכלל פלוט או כרות ע"ש).
ע"כ גם ניקב בבליים הוה רק עקר
ואינו מוליד אבל לא הוה בכלל פלוט
או כרות.

ולפ"ז מחורץ קושיא עלומה שהקשה
בנו"ב (מה"ק סימן ו') ביבמות שם
איזה פ"ד כל שנפלטו בליים שלו ואפילו
אחת מהם ואפילו נקבו ופריך וניקב
לא מוליד והא ההוא גברא דסליק לדוקלא
וחרזיה סילוא בבליים ונפיק מיניה
כחוטא דמיגלא ואלויר ומשני הא שלח
שמואל לקמיה דרב וא"ל לא וחוזר על
בניו מאין הן [וגתה אשתו. רש"י]
והקשה הנ"ב דאמאי פריך וניקב מי
מוליד, מוליד מאן דבר שמים, והיכן
זכר דברייתא מוליד ואע"ג דממילא
מוכח מדפסול מכלל שאינו מוליד מ"מ
למה נקט הקוש"א בהולדה והו"ל
ליפרוך וניקב מי פסול והא ה"א
גברא, ועוד דמשני הא שלח שמואל
לקמיה דרב וא"ל חוזר על בניו מאין
הן, מרוע המחין שמואל ער דאלויר
ושלח לקמיה דרב לשאל מושפט הבנים
ולמה לא שאל מושפט האיש בעלמו
והיכף שחרזיה סילוא הי' לו שמואל
להפרישו מאשתו ולשלוח לקמיה דרב
אם מותר לו להיות עם אשתו, ולהרא"ס
ז"ל ניחא דניקב לא הוה לא פלוט
ולא כרות שפכה רק עקר, ומש"ה
פריך רק וניקב אינו מוליד והא ההוא
גברא דחרזיה סילוא, ומש"ה כחא.

וניתן פסול והא' ההוא גברא כו' משיס
דיש לומר דא'ה'ג דכשר דהוכחו קין
הוא סופו ביד'ש ואע"ג דחמילתו ע"י
אדם שהלך לשם ולמ'ד ביד'ש כשר
זה כשר וניחא ג"כ דשמואל שלח לרב
רק לשאל משפט הבנים ולא שאל
משפט האיש ולא הפרישו חיקף מאשהו
דשמואל קאמר שם פ"ד ביד'ש כשר
א"כ לדיד'י אף שהחילתו ביד'א כל
שיש בו ביד'ש כשר שפיר לא הי' לריך
להפרישו מאשהו, ושמואל לשיטתיה.

והפורסקים שפסקו היכחו ע"י קין
אסור לבוא בקהל היינו כנו'ד בירושלמי
הג"ל בין ביד'א בין ביד'ש פסול
וכמו שפירש החס"ם הג"ל, גם סמכו
על התוספתא פ"י א"ר יוסי מעשה
באחד בכפר מגדון שפלה לראש הוצת
וגפל וגפלט אחת מביליו ובא ובעל
את אשתו כו' שנפסלה מן הכהונה
ופסולה לאכול בתרומה ע"ש.

הו"ל נמי כמו ע"י אדם עכ"ל, הרי
דהכחו קין מקרי ע"י אדם ע"י החילת
מטעו שהלך לשם.

ובירושלמי שם איהא אית חניי
חני בירי אדם פסול בירי שמים כשר,
אית חניי חני בין ביד'א בין ביד'ש
פסול, מאן דאמר ביד'ש כשר יליף
ממזור כו' מאן דאמר בין ביד'א בין
ביד'ש פסול כו' עוד הוא יליף ממזור
מה ממזר ביד'ש, ופריך ממזר ביד'ש,
ומשני ילירחו ביד'ש ע"כ וכתב החס"ם
(סימן י"ד) פירוש הירושלמי דממזר
החילתו על ידי אדם, וגמרו בירי שמים
ילירחו, ומ"ד בין ביד'ש בין ביד'א
פסול ס"ל אפילו רק החילתו ביד'א
ג"כ פסול ומ"ד ביד'ש כשר לריך
שחיי' כולו ביד'א או פסול אבל קנת
ביד'ש כשר טע"ה.

ורפ"ז מהר"ך קו' הנו"כ דמט"ה
פריך וניקב אינו מוליד והא' ההוא
גברא דחריזה סילוא ואוליד ולא פריך

חיים משוררם קריפטאן הבהן אבד"ק פולטוסק יע"א.

הרב שלמה אלטמאן
ווארשא.

שער שלמה

(הערות וחידושים שונים).

(א) עיין יו"ד סימן א' בש"ך סק"ה
ז"ל הב"ח כו' וע"ז הקשה בחדושי
רע"ק (ד' ווילנא) א"כ מנ"ל להגמרא
לומר, כולו דלא כרבינא? לקולא
דלדירהו א"ל לדעת אם הוא מומחה
ומחזק אדרבה נימא איפכא דלדירהו
לריק שיהא מומחה ומחזק ובלא"ה אכור
לשחוט ע"ש שהאריך והניח בל"ע
וגלפ"ד לכאורה קשה לראב"ן עכ"פ
כולו ס"ל בדיעבד וליכא למבדקיה
כשרה א"כ אמאי אכור רבינא לשחוט
על סמך הבדיקה לאחר שחיטה והגרע"א
נדחק בזה וז"ל שהחמירו בשחיטה הואיל
ויש כאן חוקת אכור או מטעם אחר
ואמנם ז"א מנ"ל לרבינא שהחמירו
בכה"ג ומנ"ל שהמסנה כוונה לזה אכן
ניחא שהרי לרבינא ליכא לפרש המסנה
בדרך אחרת כמבואר בסוגיא וא"כ ע"כ
שהחמירה בזה ולפ"ז מיושב דליכא
למימר שכל האמוראים אכרו לשחוט
על סמך הבדיקה דלאח"כ שהרי בדיעבד
כשרה לגמרי וכ"ח בשחיטה החמירו
ז"א כיון דלדירהו אפשר לפרש המסנה
בדרך אחרת א"כ טוב ליכא הוכחה
מחזקי' והדרינן לכללא כל היכא דמוחר
בדיעבד בלא בדיקה לי"ח לשבחה א"ו
דלא ס"ל כרבינא לקולא וא"ש ודוגמת

דבר זה מלינו לענין חשש שאלה כמ"ס
בב"ש אה"ט סימן י"ז ס"ק ס"ט ע"ש
והנן.

(ב) שם (סעיף א') בהג"ה וי"א שאין
לסמוך על החוקה אלא בדיעבד כו'
וכוא מבט"ט וע"ז הקשה בחדושים ממ"נ
א' ס"ל לבט"ט כל"ק דרבינא א"כ אפילו
בדיעבד החיוב לבדקו ואלא מאי לא
ס"ל כרבינא א"כ אמאי החמיר לכתחלה
לענין מומחה ולא בחשש עילוף והלא
בחרווייהו ל"ח הלכתא כרבינא כך הוא
אכן כוונתו אכן במחכ"מ כתב הרש"א
חזין ד'ג שהעטור עשה כעין פשרה
לכתחלה החמיר כרבינא דל"ק ובדיעבד
הקיל כשאר אמוראים וכ"ח אמאי לא
החמיר נמי לענין עלוף כל"כ דרבינא
ז"א שהרי מבואר במפרשים דלמאן דל"ח
לעלוף היינו לגמרי דליכא אף מיעוט
מתעלפים א"כ א"ש דלא חיישין כלל
משא"כ רוב מומחים שיש מיעוט להפך
ואמטו להכי יש לחוש יותר וז"פ.

(ג) שם על מה שקצב הרמ"א סוף
סע"א ואם בדקו כו' תמה הגרע"א ז"ל
עכ"פ לא גרע מנאבדה הריאה דכשרה
ע"ש וי"ל דהרמ"א מיירי בסתם וגאבדה
הריאה כשרה רק בהפ"מ כמבואר
ברמ"א סימן לט' וכ"כ בשפ"ד סוף סק"ח
ובזה יתישב מה שהעיר הגרע"א על
הש"ך סק"ח במה שכתב, מיהו בלא"ה
לק"מ כו' וע"ז העיר בחדושים א"כ ל"ק
מגבינות שהרי כאן יש חוקת אכור
ושפיר דמי למקוה ובמחכ"מ עכ"פ
שפיר הקשה על בודק דליכא חוקת
אכור וא"כ אף בלא הפ"מ יש להחמיר
כמו בגבינות.

(ד) (סעיף ג) ואפילו אמר ברי לי
בחדושי רע"ק האריך בקושיא ותכן
דבריו עכ"פ בין לל"ק ובין לל"כ דרבינא

בתימה ומידוש גדול איך לא זכר באותה
שעה מה שהביא בתחלת הסימן שלישי
הרשב"א והר"ן מומר לשבת וגם מומר
לעכו"ם שחיטתו אסורה רק מדרבנן
עיי"ד ולפי' ניחא שהרי אסור דרבנן
אינו פוטר מדו"ה כמבואר בסוגיא
דהתם לענין מעשה שבת, אלא למ"ד
דרבנן מ"ט דפער"י.

אגב אמרתי להעיר בחס"י חולין
ד"ד ד"ה השוחט שהביאו רמ"י דפ"ט
הראשונה לא נאסרה משנים אוחזין
בסכין עיי"ד כי אמ"ל ולכאורה תמוה
מאד ממי"ג אי מיירי ששחט לעכו"ם
בפעם הראשונה אי"כ שוב שיך לומר
ללעזרי קמחין וא"י מיירי שכבר שחט
לעכו"ם אי"כ קשה מיפוק דהוי שחיטה
מומר וכן הקשה בשע"ת חוברת א' שנה
י"ג סימן י' ע"ש אכן כבר העיר
הגרע"א ז"ל כאן שמדברי תוס' אלו יש
ללמוד שלא נאסרה השחיטה אף בפעם
ב' אי"כ רגיל בכך וא"ש.

(ז) יר"ד סימן ב' סצ"ו על דעת
הרמז"ל שצריך לבדוק סכינו הקשה
הגר"א והגרע"א מהא דאיחא בח"ל
אב"י לא אמר כרב אפי' דל"ס ליה
כרבא ואמאי לא חוקים במומר לבד
אחר ולענין בדיקת הסכין וכ"ס לא
ס"ל ז"א וכי פליג אב"י אברייא
דקמ"י וערל עיי"ד שהניח בלע"ג
ובמחצית לק"מ ע"י חולין דף ד'
לרבא החירה הברייא מומר ובלות
לתיאבון אבל לאב"י דפליג החירה
הברייא מומר לעכו"ם עיי"ש ולפי'
לאב"י ל"ק מהברייא שהחירה מומר
לעכו"ם אי"כ לא כ"ש שיש להחיר מומר
לרבא אחר משא"כ לירדן דמומר
לעכו"ם אסור אי"כ אפשר לומר שגם
מומר אחר אסור אטו עכו"ם וז"פ.

זה שאנו מחויבים לבדוק את השי"כ
הוא רק מדרבנן אי"כ יש לנו לפסוק
כלשנא ב' דמקיל ונלע"ד לפי מה שכתבתי
למעלה דמסתבר יותר להקל לגבי עלוף
לפי שלשאר האמוראים לא חיישין כלל
לעלוף ול"ד למומחה שיש מיעוט להסך
ולפי' ניחא שהרי כל הפומרא של
רבינא בלי"ק יסודו הוא משום שא"י
אפשר לפרש בענין אחר אי"כ נאמר
דלא סמכין על רוב מומחים כמבואר
בסוגיא נמלא דלירדן דל"ח לעלוף לגמרי
שוב בלתי אפשר לפרש המשנה אלא
כל"ק וא"כ ניחא שפיר דלא פסקין
להקל כיון שלד זה הוא כמו ודאי לפי
שגם המשנה הכוללת לכך והבן זה.

(ה) ועל מה שכתב הרמ"א דברגיל
להתעלף מהני ברי שלא נתעלף הקשה
הגרע"א וכן הפמ"ג (וזה לעיין בראש
יוסף שאינו כעת תח"י) אי"כ אמאי לא
העמידו המשנה הכל שוחטים ה"מ סתם
בני אדם אבל רגיל להתעלף לא ישחוט
ואם שחט ואמר ברי שלא נתעלף כשרה
ונלע"ד באות קשה אמאי לא ישחוט
לכתחלה והלא אם יקלקל לא ישהוק
ולכא חשש אסור ול"ל שהוא רק עלה
טובה לפי שעלול לקלקל אי"כ ה"ז כאילו
ניבל בידים שאסור לישראל לעשות כן
ולפי' ניחא שהרי המשנה לא באה לתת
ענה טובה וגם לא להשמיטנו אסור
נחירה אלא להורות אותנו האסור מפאת
עיקר השחיטה עלמה וא"כ מותר לשחוט
אף לכתחלה כיון שאם יקלקל לא
ישחוק וא"ש.

(ו) שם בסימן ב' סע"ב הקשה
הגרע"א על הר"ן ויש רוחים שבר"ן
מכ"ק דע"א אמאי לא אמר דמיירי
בשחט בשבת בפרהסיא שהוא שחיטה
שא"י ראוייה משום שחיטת מומר והניח

לפי מה שכתב הרמז"ל בזה' גולה
בהלוכו וזבין עובר על לא תחמוד
והקשה המ"מ נימא לא מהני ומירך
דגלי רחמנא ששינוי בגזל קונה וליא
לא מהני טוב ל"ש לא מהני בכל
הענינים שיש להם שייכות לגזל כגון
ל"ת וכה"ג וכ"כ הנו"ב שם לענין
שחיטה ולפ"ז נימא דכאן נמי גלי קרא
שבכל ענין השייך לשוחט לעכו"ם ל"א
לא מהני וא"ש.

(י) בסימן יוד ש"ך ס"ק י"א
הקשה בחדושים יחוש דילמא ישכת
להדיא ויאכל איסור בעין שאסור מנה"ס
ע"י"ד והניח בל"ע והוא חירוש שהרי
עכ"פ לא יאכלנו עד לאחר שגללה או
נתבשל שאז יתבלע האיסור לתוך הבשר
וא"כ טב אינו אסור מנה"ס משום טעם
לפגם וא"ל דילמא יאכל חיי"ז לא
חיישין לדבר שאינו מלוי כזה.

(יא) בשע"ת שנה יג ח"א סימן א'
מ"ש כ"ג ז"ל בשכירות ל"ש לא תחמוד
והביא רא"י ממכילתא אכן ע' מל"מ
גולה פ"א שהביא בשם הרש"ך דשייך
ל"ת והמל"מ לא התפלא עליו אלא
בקוה אבל לא בשוכר וז"ל דשכירות
תמורה מקדש בתו וניכא רא"י ממכילתא.

והגה בשער אליהו בסוף חוברת
הג"ל מתמה על הרמז"ל שאסור משום
לא תחמוד אף באומר רולה אני ע"ש
ואונס כשאני לעלמי לא דעתי מה
קמ"ל שהרי כבר השינו בזה הראב"ד
ועוד וגם המ"מ בכללם וא"כ קמחא
טחינא טחין אכן בעיקר הקישיא וכן
מה שתמה בשער אליהו ממעשים בכל
יום ולא שבקית חיי לכל בריה נלע"ד
דלק"מ שהרי הרמב"ם כתב בפירוש
דמירי שחברו אינו רולה למכור לו

(ח) בסימן ד' ע"ז סק"כ וכן הכו"פ
והגרע"א טרחו לתח טעם למה שאסר
ר"י באכילה ולא בהנאה וחירוש שלא
העירו ממש"כ התוס' ב"ק דע"כ
בהקדמות עכו"ם שאסור באכילה מה"ס
אבל הנאה אינה אלא מדרבנן ולפ"ז
נימא לפי ה"ד שיש ספק בהוכיח סופו
על תחלתו ולכן ספיר אסור לאכלו
דספיקא דאורייתא לתומך לא כן
הנאה דספיקא דרבנן לקולא ומש"כ
הגרע"א ז"ל דאסור תקרובת עכו"ם
אין לו שייכות אל עלם השחיטה הוא
תמורה לפי מה שכתב הר"ן בשוחט
בהמת חברו לעכו"ם אע"פ שאין אסור
דבר שאינו שלו מ"מ ל"ת שחיטה אלא
כנחירה ולפ"ז כ"ש תקרובת עכו"ם
ממש צוראי ל"ה שחיטה ושייך לומר
מחזיקין מאיסור לאיסור.

(ט) בסימן יוד בהמה מסוכנת
שנשחטה בסכין של עכו"ם וע"ז הקשה
בחדושי רע"ק נימא אי עביר לא מהני
והוי נבלה והניח בל"ע והגרע"א ע'
חית דעת סימן א' על מה שכתב הר"ן
נהי שאינו אסור דבר שאינו שלו מ"מ
ל"ת שחיטה ואסורה באכילה כתב
החור"ר שהוא משום אי עביר לא מהני
והוא תמורה דא"כ כל שוחט לעכו"ם הוי
נבלה וז"א דא"כ תקרובת עכו"ם
מטמאה כנבלה מה"ס וכבר הוכיחו
בתוס' ר"ס חולין שטומאתה רק מדרבנן
ועוד ל"ל קרא לאסור תקרובת תיפיק
מטעם נבלה וכ"ת להנאה ז"א שהרי
לפי התוס' ב"ק הג"ל אינה אלא מדרבנן
אכן באמת אינה כנבלה כמ"ש ג"כ
הנו"ב אה"ע סימן קכט דגלי רחמנא
בשוחט לעכו"ם ל"א לא מהני ע"ש
וא"כ לא גרעה בהמחו של חברו
מהמת שלו דל"ה נבלה ולפ"ז נימא

לקנותה ממנו ואינו בלא תחמוד כמ"ש
המכילתא ולפ"ז לק"מ ומשה אחת וחורתי
אחת וכל הרולה להבחין אמות הדברים
יעיין ברמב"ם ובשער אליהו כי אמ"ל.

(יב) בשע"ת ח"א שנה יג סימן ד'
כתבתי בשם ח"א שהמדיק עלקטרי
בשבת אינו עושה מלאכה דאורייתא
הואיל ואש כזה לא היה אלל המשכן
והשנתי עליו והוכחתי ההפך שאסור
מה"ט כשאר אש אכן כדי שלא ישאר
מקום לחלוק נכון להוסיף שלשורה
יש חילוק גדול בין עלקטרי לשאר אש
שכידוע אי אפשר לבטור רק בעזרת
האוויר ובחדר שנתרוקן האוויר מסוכן
ע"י מכונה האש אינו צוער משא"כ
עלקטרי שא"ל אויר להדלקתו וא"כ
יש באפשרות לומר שלא נאסר מה"ט
כיון שדוגמתו לא היה לגבי משכן
אכן באמת זא"כ והוא אסור גמור
דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם
מבלי הדלל בין אש לאש וע"ז וכיו"ב
יחזק לומר לא ניתנה תורה לחקירנים
ואין המקרא יולא מידי פשוט.

(יג) ב.דג"ל ח"א שנה א' סימן
יא הובא מאמר ר' יוסי "יודע אני
בעלמי שאני כהן ואם אומרים לי עלה
לדוכן אני עולה" וע"ז כתב בדג"ל
שראה חמשים ספרים (ראשונים
ואחרונים שכל בית ישראל נשען עליהם)
ובכולם הובא מאמר דר' יוסי בנוסח
זה וכ"מ באו"ח סימן קכח ודברי הח"ם
בשם הר"י יודעים אכן לדעת הכותב
כל המחברים האלו נפלו ברשת הטעות
כי לדעתו במקום כהן ל"ל כדאי" וכן
מ"כ בהקדמת ספר רי"ז (ד') קאפוטט
שהתיק שם המאמר עם כדאי" ע"ש
אכן לענ"ד אינו כדאי לשבש הגמ'

חפלו אלא כדי למלאות האותו משתמש
התומד באומנים שונים כזכר ברמב"ם
כגון הרבות רעים והפלות דברים
וכה"ג ויש שמשחרו בלתימא עד שהעבירו
על דעתו ואח"כ מכר לו את חפלו
שקשה עליו פרידתו כך מוזכר ברמב"ם
ולפ"ז ל"ק מעמא דברא מו"מ כל
הקונה מחברו באופן הרגיל שהאחד
מתאוה לקנות והשני מתאוה למכור
בכה"ג לא עלה על הדעת לאסור ואלא
מאי ציולא מן הכלל שהלאה את חברו
בנכלים שונים עד שמוכר לו את חפלו
היקר בעיניו זה צוראי עבר לא תחמוד
לדעת הרמב"ם ולא הועיל לו מה
שאמר רולה אני שאין לך חמדת עברה
גדולה מזו.

וע"פ דרכי מיושב ג"כ מה שהתפלא
שם מלא תתאוה שהרי גם כאן מיירי
שכדי למלאות תאוותו מושב מחשבות
ומבקש טלה ותחבולה איך יגיע אל
מזוקשו להונות מחברו דבר שאינו רולה
למכרו כמ"ש הרמב"ם שנפתה לבו
ומושב מחשבות כו' וא"כ יפה אמרה
תורה מלעשות כן ולפ"ז ניחא שפיר
מה שכתבו המפרשים שדבר זה נלמד
מראמרה הגמרא ל"ת לאינשי בלא
דמי משמע להו פ"י האנשים טועים
שמותר לבקש חכמות והמלאות כדי
להונות מחברו דבר שאינו רולה למכרו
אם נותן לו את דמיו וכ"ש אם הרצה
מעט על שויו אכן האמת אינו כן
אלא שאסור לעשות כן כ"ז שחברו אין
דעתו למכור לו ולפ"ז שפיר מוכח
מכאן שאסור אף באומר רולה אני
כמ"ש הרמב"ם.

ובמה שחקקה צוה שכתב הרמב"ם
דבר שאפשר לקנות ממנו לפ"ד בא
לאפוקי קדש את צמו לפי שאי אפשר

ונבכא בזקוס שהאמח גר לרגלם ועוד
יש להוסיף בזה אבל אמר.

(ד) פסחים (פא :) רש"י ד"ה ומי
דיינין דבריו ז"ל קשים לכאורה וע'
רש"ל שכתב לפרש אבל דבריו קשים
עוד יותר לכן נלמד שהוא כאילו נכתב
שהרי השתא כו' ולפ"ו נחא מה שכתב
רש"י שטומאת התהום בשאר דוכתי
(רש"ל) אינו טמא מהפק אלא ודאי
דנוכל לומר איגלאי למפרע, שהרי
השתא אפילו ודאי נטמא מטהרין ליה
לעושה פסח וממילא בש"ד מיידי ג"כ
בדאי נטמא עכ"פ מה שכתב רש"י
גילוי מילחא למפרע בעלמא הוא קאי
אטומאה וכ"מ מהרש"ל עי"ד אי"ל
שזה קאי אילפותא מהלכה ולמפרע
לאו וקא הוא אלא שגירת לישנא ולפ"ו
ס"ל לרש"י ולא ידעתי מהיכן הוכיח זה
שדוקא ודאי אין למדין מהלכה אבל
ספק למדין משום דאין זה אלא גילוי
מלתא בעלמא כעין שמלינו לענין חולין
מקדשים ורש"י בא לחזק קושיית הגמ'
וכן משמע הלשון, והא טומאת התהום
שכתב רש"י כידוע למדין אכן רש"י
סתר זה לפי שהוא ודאי טומאה וא"כ
שפיר פריך ומי דיינין מהלכה כנלע"ד
והלמוד יבחר באחד מן הפרושים (עי'
רש"י סוכה דכ"א ד"ה מפני קבר
התהום ולע"ק).

הרב שלמה ארשטמאן.

מכמה טעמים האחד לפי שכל הנקי
בספר רי"ו יודע היטב שהרבה פעמים
הובאו שם מאמרי רי"ל לא בלשונם
ממש אלא לפי מובנם ולפ"ו יתכן לומר
שלפי הרי"ו ר' יוסי החכוון לומר שאינו
כהן הראוי לבדך אחרים כמו שפירש
מודעתו הרב הגאון מהר"י פייגנבוים
ז"ל בשערי אורה ע"ש ומשום העתיק
רי"ו את המאמר עם מובנו זה כפי
הנלך שם לענינו עי"ד והב' הלא
הרי"ו ראה דברי התוס' במקומם וא"כ
אם נניח שזא לחזק עליהם בחלוק
הגירסא מדוע זה הבליע בנשימה דבר
חדש כמהו אדרבה היה לו להשיעו
בקול רם דוגמת הכותב כדי לעקור
שגיאה זו מלבנו אי"ו שהרי"ו לא נחלק
על התוס' וכל קראשונים בשבט הנוסחא
אלא בבאור הענין שהרי"ו אינו יחיד
בזה וחס' לזה בלתי אפשר להעלות על
הדעת שכל המחברים היה להם גמרא
מוסכמת רק הרי"ו בלבדו וזה למוגהת
זמחוקנת ומש"כ שם שלפי גירסתו עלה
ר"י לדוכן (פי' מקיס גבוה) לא לבדך
אלא לדרוש ברבים וא"כ שלא יתכן
לומר שבשביל שהיה ענו בעיניו לא
רצה ללמוד תורה אם לא כדי שלא
לסרב על דברי חבריו כי מי לנו ענו
יותר מהלל הנשיא ומשה רב"ה וגם
הם למדו תורה ברבים מבלי שום
התנשאות של כלום (ע' מ"ה דכ"א ר'
יוסי ב"פורי) חולת כל אלה קשה
להבין מדוע נתפרסם דבר זה ברעש
גדול (הך הכפחור וירעשו הספים!)"
כאילו תורה חדשה ניתנה מסיני וכאילו
לא הייתה כאן פגיעה בכבוד רבותינו
זי"ע יהא שלא במהכוון אדרבה בכל
מאמלי כחנו אנו מחויבים למרץ
דבריהם הקדושים ולא לדחותם בקש

שער אלימלך

(הערות וחידושים שונים)

(א) חורין (ק"ד): מניין לבשר בחלב
שאסור באכילה שנא' לא תאכל כל
חוטבה כל שחטבתי לך כו' וע"י ברש"י
ז"ל (דברים י"ד ג') שכ' דמפסוק לא
תאכל כל חוטבה נשמע דבב"ח אסור
באכילה והיא כהגמ' הג"ל וקשה לי
ברש"י ז"ל סותר א"ע דכ' (שמות כ"ג
יט) דבג' מקומות נכתב בהורה לא
תבשל וגו' אחד לאיסור אכילה ע"ש.

וג"ר דבכ"פ (סי' פ"ז סק"א) מביא
שם קו' הרא"ם דל"ל לא תבשל על
איסור אכילה ת"ל מלא תאכל כל חוטבה
כל שחטבתי לך ומ"י דעל לא תאכל כל
חוטבה לא ה"י חייב מלקות משום דהוי
לאו שבכללות יע"ש והנה הלח"מ (פ"ט
ממ"א ה"ב) הביא קושיא אחת לוקין
על אכילה והנאה כיון דלאו דלא תבשל
מוקינן ל"י על אכילה והנאה משום
אס' אין ענין לבישול וכו' ועל לאו דאס'
אין ענין לא לקי ומתוך הגיגת וורדים
משום דעל אכילה והנאה איכא ג"כ ק"ו
מערלה שלא נעבדה בו עבירה אעפ"כ
אסור באכילה והנאה וכש"כ בשר בחלב
וכו' אעפ"י שאין עונשין מה"ד אך בכה"ג
שאזכרה נשמע מג' פעמים לא תבשל
בכה"ג מהני מו הק"ו דלוקה ע"ש.

ורפ"ז א"ש דברי רש"י הג"ל ד"ל
שכ"ש ז"ל לא ה"י די הלימוד של ג'
פעמים לא תבשל לחוד משום קושיות
הלח"מ הג"ל דהא הוי לאו בלא אינו
ענין כג"ל ועל זה כתב ד"ש עוד לימוד
על אכילה מלא תאכל כל חוטבה
ובכה"ג שפיר לוקין על לאו דאס' אינו

ענין כג"ל אע"ג דעל לאו דלא תאכל
כל חוטבה אין לוקין משום דהוי לאו
שבכללות דלא ניחא ל"י לרש"י ז"ל
התירון של גינת וורדים הג"ל וד"ק.

אך ק"ל קושיא עלומה בטו"ד (סי'
פ"ז) שכתב שם מדאפקי' רחמנא אסור
אכילה בלשון בישול ש"מ דדרך בישול
אסרה תורה ולא ע"י כנוס ומליחה
קשה לי דהנה בפ"ח (יור"ד סי' רל"ח
סק"א) כתב שם בשם ח"כ גומא (פ'
חולדות) דהנשבע על חלי שיעור מבב"ח
דאין השבעה חלה משום דבכל שהו נמי
יש לאו דכתיב לא תבשל ולא כתיב זהו
אכילה אלא דלא לקי דשיעורין הלכה
למשה מסיני דפחות מכזית לא לקי
יע"ש וא"כ מנלן דבכ"ש ומליחה מותר
בכ"ח דלמא לעולם אסור והא דאפקי'
רחמנא בלשון בישול הוא לענין דיש לאו
גם על ח"ש וג"מ דלא ה"י חל שבעה
דכל היכי דאוקי לאקש"י לקולא ולחומרא
אזי לחומרא מקשינן.

וג"כ צעהש"י דהנה בסנהדרין (ג')
הקשה שם הגמרא למ"ד דיש אס'
למסורות מנלן דבבב"ח אמו דלמא בחלב
ומתוך ר' יעקב בר אדי דרך בישול"
אסרה תורה ופרש"י שם אכל חלב הוי
דרך טיגון וא"כ אי נימא דבכ"ש ומליחה
אסור בבב"ח וא"כ ממילא טיגון יה"י
אסור א"כ שוב קשה דלמא בחלב ונמלא
דנעקר עיקר דין של בשר"י בחלב
ובכה"ג ילפינן לקולא.

ובזה י"ל קושיות הגר"א ברורא ז"ל
שהקשה לר' אבנו דסובר דכל מקום
שנאמר לא תאכל אחד איסור אכילה
ואחד איסור הנאה במשמע א"כ מנלן
דבשר בחלב אסור בהנאה דהא לא
תבשל אחד לריכין למעט כנוס ומליחה
ואין יכולין למילף זאת מדאפקי' רחמנא
בלשון בישול משום דלמא משום הכי
אפקי' רחמנא בלשון בישול כדי להודיענו

דמותר בהנאה דאי נאמר לא האכל
הייתי אומר דאסור בהנאה וא"כ מנלן
דבשר בחלב אסור בהנאה ולפי מה
שכתבתי א"ש משום דיותר מסתבר
לומר דהא דאפקי' רחמנא בלשון ביטול
הוא לחומרא והיינו לענין חלי שיעור
מלומר לקולא דאפקי' להורות דיותר
בהנאה וכאן לא שייך לומר דנעקר
בשר בחלב דזה אינו דיש לך לא הבשל
למעט כבוס ומליחה ודוק.

(ב) באר"ח (ס"י שכ"ח סעיף י"ד)
ה"י חילה שיש בו סכנה לריך בשר
שיחטים לו ע"ש ופליאה בעיני לפי מה
שמבאר (י"ד ס"י כ"א סעיף א') דאם
שחוט רוב אחד בעוף ורוב ב' בבהמה
דכשירה רק לבתחילה לריך לשחוט כל
הסימנים א"כ אמאי בחולה מתירים
לשחוט כחם אפילו כל הסימנים הא' די
שחוט רק רוב לבד ולמה יחלל שבת
כמה דאינו מעבד ומבאר בפמ"ג או"ח
ס"י ע"ז במשגלות סק"ה הובא ג"כ
בדרכי שלמה ענורו דגם בנשחט רוב
שנים חייב החובל בו בשבת יע"ש הנה
לפי מה שכתב המג"א (ס"י שכ"ח סק"ט)
דשבת הותרה אלל פקו"י דאפילו איסור
דדבריהם אין מאכילין אותו יע"ש אזי
אחי שפיר דעכ"פ איסור דדבריהם היא
לשחוט לבתחילה רק רוב לחור, אך
לדעת הרמב"ם והר"ן והרשב"א (הובא
בפמ"ג באשל אברהם סק"ט) דבזבחים
דשבת דחוי' לא הותרה והא דמתירין
לשחוט משום דבגבילה עובר על כל
כזית ממנה א"כ טוב קשה אמאי מתירין
לשחוט כל הסימנים וי"ל דהנה בפמ"ג
(סק"ט) כתב לדעת הרמב"ם והר"ן
דבזבחים דשבת דחוי' אזי הטעם דמתירין
לשחוט ענור החולה חוץ מטעם הג"ל
דעובר על כל כזית אזי כתב עוד טעם

ווי"ל גם יש טעם שחולה קץ באכילת
איסור ולפ"ז באיסור דרבנן יש לומר
שאין החולה קץ עכ"ל ולפ"ז א"ש לא
מבעיא לדעת הפוסקים דבזבחים
דמדאורייתא חייב לשחוט לבתחילה כל
השני סימנים דאף מדאורייתא יש לחלק
בין לבתחילה לדיעבד כמבאר במנחת
יחיאל ס"י כ"א סק"א בודאי א"ש ואפי'
לדעת הסוברים דהוי רק מדרבנן ג"כ
א"ש לפי מה שהובא בפמ"ג (י"ד ס"י)
כ"א במשגלות סק"ב נשם הפר"ח)
דמדאורייתא די ברוב משהו רק מדרבנן
לריכין רוב הגדלה לעינים יע"ש אזי
א"ש דאם אנו מניזם אותו לשחוט רק
רוב משהו אזי יוכל לבוא לדי חילול שבת
שלא ישחוט רק חלי סימנין ודוק.

(ג) קצורה"ח (ס"י רמ"ג) כתב נשם
הפר"ח דיותר ליתן חמם בלעים לכאן
קטן דהקטן זוכה בהם מטעם דעת
אחרת מקנה אותן ותנוה עליו דבמחנות
כהונה כיון דעובת הגא' אינו ממוין לא
חייב דעת אחרת מקנה ע"ש ולענין
דהפמ"ג (י"ד ס"י ל"ט) בשפתי דעת
סק"י (י"ז) הביא נעשה שאירע באחד
סקנה ממומר אחר הפסח כמה חביות
י"ש אך גדול ובודאי נעשה חוץ הפסח
והורה מורה אחד כיון שיש לומר דחביות
אחת נעשה לאחר הפסח משום החביות
זו להחיר לכל לכל חדא וחדא נעשה
ספק חמץ שעבר עליו הפסח ושרי יע"ש
ולפ"ז יש כאן עלה שיתן לכאן קטן חמץ
בלעים עם פרוטה אחת ועל פרוטה
אחת הוי שפיר דעת אחרת מקנה אותו
וממילא אין לריך הקטן להחיר כלום דספק
ממונה לקולא וממילא צנו פדוי ודו"ק.

אלימלך דבהן דאבינשמיין
הרב מראחוב כעת בירושלים ע"ה"ק.

אפרים שרגא וויינגאטט
דב ומו"ץ בעיה"ק צפת תוכב"א.

שער אפרים

ב"ה צפת.

ברו"ש למע"ב גיסי היקר
הרב המאוה"ג החו"ב צנמ"ס
סוע"ה וכו' כש"ת מוהרד"ש
באמאין שליט"א אבד"ק
קרוזעפיץ.

אחדשה"ט באה"ר ונאמנה כראוי.

כתבתך הגיעני בדבר מה שהקשית
מתוס' זכחיס ע"ה ע"ב ד"ה שביעית
שכתב וז"ל וי"ל דהכא עדיפא לי' ושרי
משום דכתיב למשחה ע"ש על קום'
זכורות דף כ"ז ע"א ד"ה ואחי בסוה"ד
שכתב וגבי תרומה לא מלינו בשום מקום
שילטריך לגדולה ע"ש והנחת בלע"ג.
הנה נוף הקושי' כבר הובא בשו"ת
אבני לרק מהגאון מסני"ע באו"ח סי'
קיא עיי"ש מ"ש בזה ולכאורה הי' נראה
לי לומר דתוס' זכחיס ג"כ סובר כחוס'
זכורות הנ"ל והסבר בתוס' זכחיס הוא
כך אם הוא רולה לאכול כך דעדיפא
לי' ונהנה יותר באופן זה אז שפיר כיון
דבמתכ"ה נאמר למשחה שפיר גם הכא
בתרומה אם רולה לאכול כפי הערב לו
טוב עושה כיון דמנה הוא באכילת תרומה
כמבואר בדברי הרמב"ם ז"ל פט"ו מה'
תרומות הכ"ב ואף שהרדב"ז שם בפירושו
כתב דאין באכילת התרומה מ"ע אבל

עכ"פ מנה איכא כמבואר בכ"מ שם
ע"ש ולזה לריך לעשות סיה' ערב לו
לאכול כפי שרולה משום הידור מנה
ואין משגיחין מה שמחטט עי"ז באכילתו
ולא מדעי' לפי מ"ש השעש"מ בה' ק"פ
פ"ג ה"ט ובט"א ר"ה דף ה' ע"ב ד"ה
והא כיון דלאו וכו' דאיסור מיעוט אכילה
רק מדרבנן הוא אלא אף א"א דמיעוט
באכילה הוא ד"ה הא גם הידור מנה
מבואר בפוסקים ד"ל דהוא ד"ה עיין
בשג"א סי' ג' ועיין בשו"ת חסד לאברהם
מהר"ת יו"ד סי' ס"א ולפי הנ"ל דאין
בתרומה מנה למשחה כשאר מתכ"ה
רק מנה הידור י"ל דשפיר פליג ת"ק
פ"א מתרומות מ"א על ר"י ואמר אין
מבטלין יין של תרומה מפני שהוא
ממעיטו (וכפי הפירוש שממעיטו ממדתו)
חע"פ ש"י הביטל משבחו לכ"ע לפי
פ"י זה עיין ברידב"ז על ירושלמי פ"ב
תרומות ה"ב שמביא את דברי הרשב"א
בתשובה בזה ע"ש עכ"ז אין מבטלין
משני שהוא ממעיטו וא"א בתרומה ג"כ
יש בו מנה למשחה מדוע אמר ת"ק
דאין מבטלין. הא מבואר ביומא דף י"ד
ע"א דמעבד גם בדיעבד וכן הובא
בפר"ד דרך מלוותך ח"ב בשם הסמ"ג
דכל איסור דאונן בקדשים הוא משוה"ס
דלמשחה ע"ש ועיין פטנח רוא פ' לו
דמתרין קושי' תוס' והר"ן בהא דכלי
חרס של נותר טעין שצירה אף
דנוטלפ"ג משום דבקדשים כתיב למשחה
לשון גדולה לכן בעינן כדרך המלכים
והגדולים שאוכלים אכילתן דוקא בלי
נתינת טעם אחר אפי' לפגם עיי"ש
ומבואר מזה דמנה למשחה מעבד אף
דיעבד וא"כ מדוע אין מבטלין אף
דממעטין הא משבחי עי"ז. אמנם א"א
משום הידור שפיר י"ל ד מבטלין

רש"ן הכהנים - לאכלן ללויין שלוקים
ומבושלים עיי"ש מה שמחרץ.

והגבה המלאכת שלמה על משניות
זכחים פ"י כתב בשם הר"י יוסף ז"ל וז"ל
דודאי מי שאין לו אלא כדי תבשיל אחד
לריך לאכלו ללי דוקא כדרך המלכים אבל
מי שיש לו הרבה מתנות אם לא יעשה
מחס אלא מין אחד אין זה דרך מלכים כי
דרך המלכים לאכול מינים הרבה וע"ז
תנא הכא ויכולן רשאין לשנות באכילתן
ע"ש מבואר מזה דלוי ובהרדל לריך לאכול
בכל אכילה ממ"נ אם לא יש לו רק
תבשיל אחד לריך לאכול ללי דוקא ואם
יש לו הרבה אז לריך לאכול באחד ללי
ובשאר מה שרואה יכול לשנות ג"כ כדרך
מלכים ויש לפרש בן דברי הרמב"ם פ"ט
מה' זכורים הכ"ז שכ' אלא ללי בהרדל
ובה' מעה"ק פ"י ה"י כתב מותר לאכול
בכל מאכל עיי"ש היינו אם יש לו הרבה
וסכ"ם אחד לריך לאכול ללי דוקא אף
שש"ע יו"ד סי' ס"א פסק בדברי התוס'
חולין קל"ז עיי"ש עכ"ז דברי הרמב"ם יש
לפרש בן וזה יש לפרש דברי התוס' שכ'
כדרך המלכים אוכלין בלוי בהרדל ונבי
תרומה לא מלינו שילריך בשום אכילה
בגדולה היינו אכילה מיוחדת ולא בא התוס'
למעט שאינו לריך למשחה גבי תרומה
אלא אדרבה אף שילריך למשחה גבי תרומה
ל"מ שיהי' לריך אכילה מיוחדת כמו הכא
בבשר שילריך ללי בהרדל וזה שכתב ומדייק
בשום אכילה ולזה מסיים ושמא ל"ש גדולה
היינו אכילה מיוחדת אלא בבשר ומש"ז לא
מלינו שיהי' אכילה מיוחדת בתרומה אף
שש"ך בן מלוא למשחה וע"כ לריך לומר
דמלוא למשחה שנאמר בתרומה הוא מה
ששוב וערב לו יותר בן לריך לאכול ויש
בזה להאריך.

גיסך הדו"ת בזה"ר ובנוכח.

אפרים שרגא וויינגאט

רב ומו"צ בעיה"ק צפת תובב"א.

דאין יכולין למעט ממדתו דח"ק סובר
דגם זה הוא הידור שיהי' לו הרבה
דאף דע"י ביטול יהי' לו ערב לשחי'
עכ"ז אם לא יבשל יהי' לו הרבה
בכמות וגם זה הוא הידור מלוא ולואת
אין מבשלין ור"י סבר אם מבשלין יהי'
יותר טוב אז אין משגיחין על הכמות
רק על האיכות ומש"ה מבשלין מפני
שהוא משגיחו עיין.

שוב ראיתי ברידב"ז בפירושו על
פאת השלחן סי' ה' סעי' ו' שהקשה בן
מדוע אין מבשלין יין של תרומה הא
כתב למשחה עיי"ש שמפרש בס"ט
ועיין בגמ' בטה דף ע"ו ע"א דמבואר
להדיא דגם במנחות דהוי' לחם איכא
עשה למשחה ע"ש ויש לדיוק בן גם
דברי הרמב"ם ז"ל דהנה בתו"כ פ' לו
אות כ"ט יאכלו תאכל יאכלו וכו' ריבה
אכילתה בכל מאכל שירצה והקשה
המלבי"ם בתו"מ אע"ג דגמ' למד לה
ממ"ש למשחה וכו' י"ל דהגמ' תפס לשון
הספרי פ' קרח והספרא ס"ל כר"י דאמר
אין משחה אלא בשמן המשחה ע"ש
ולפי' שפיר י"ל דמש"ז כתב הרמב"ם
בה' מעה"ק פ"י ה"א וכן בשירי המנחות
ולא כתב שירי המנחות בתחילה דעיקר
הלימוד הוא בתו"כ בשירי מנחות משום
דאירי מקודם בקדשים ושם הטעם הוא
משום למשחה לגדולה בן גמ' בשירי
מנחות ומש"ז אין יכול להקדים שירי
מנחות אבל הת"כ דאזיל אליכא דר"י
שפיר לריך לימוד חדש ממ' מבואר
דגם במנחות הוא נאמר למשחה ולואת
כלע"ד לומר ולפרש דברי התוס' בכורות
כ"ז הכ"ל דהנה התוס' חולין קל"ז ע"ב
פקשו על הא דאמר ר"ח אין נאכלות
אלא ללי ובהרדל על הא דאמר בתדיר

בשביל שראתה את מה"ם וגזרעוה
בשביל זה ידעה כי טוב העץ למאכל
ועיין לקמן בתי"ג (ד' א) שחזה
נתעברה מסמאל ולקמן ה' ג' בתי"ג
וצ"ע.

(ה) (תי"ג ג' י"ז) ארום קבלת, צ"ל:
קבלית.

(ו) (לונקלס ג' כ"ד) ואשריה... ית
כרוביא, ט"ס וצ"ל: "ואשרי".

(ז) (תי"ג ד' ו') ברם בירך מסרית
בלי ספק צ"ל: "ברם".

(ח) (תי"ג ד' י"ד) כל זכיי דישכחינני,

צ"ל: "סכיי" פ' כל הרואים אותי עיין
ט"ש בשע"ת (ח"ג שי"א) ברברים ל"ג.

(ט) (תי"ג ו' ג') לא יתדון בסדר
דיניא, הפירוש כמו"ש בסנהדרין ק"ר

דור הטבול אינם נידונים וז"ש לא
יהיו נדונים, בסדר דיניא; לפי התי"ר

יהי פירוש לא ידון שהדור שיקום
אחרי דור הטבול לא יהי לו סוף.

וכליה כדור הטבול.

(י) (י' י"א) מן ארעא הוא נפק
נמרוד ומלך באתור, נראה שמפרש

הכתוב: מן הארץ הוא יצא אשור,
שיצא נמרוד לאשור וכן מפרש הרמב"ן

ומביא ראיה שהכתוב מכנה את ארץ
אשור: ארץ נמרוד ועיין בב"ר מכוון

לפרש"י.

(יא) (תי"ג י' י"ה) ומן בתר כדון
אתפרעו ניסי אומיא, אפשר שצ"ל:

נייסי" אומיא או: "ננוסי" משפחות
העמים, ואם רוצים אנו לקיים גוסחתנו

או יש צורך להוסיף: "על" ניסי אומיא,
כלומר שנתפזרו על האיים; ניסי אומיא

הוא תרגום על איי הנויים.

(יב) (תי"ר י"ב ו') משרי חוואא,
המפרש פ' מישור פנוי חוואא לשון

פנוי עכ"ל ולא ארע מאין הרגלים

ישעיהו ולאטניק

מו"צ בראדום.

יִלְקוּט יִשְׁעִיָּהוּ

פרושים הערות והגהות על
התרגומים שבספר בראשית.

(א) (תי"ר א' א') בחוכמא ברא ה',
מקורו בספרי הקבלה אשר מהם שאבו

התי"ג והתי"ר כ"פ כמו בפסוק ב':
ורוח רחמין מן קדם ה' כמו שהעיר

שם בעל הפירוש שעל יונתן, ומה יש
להכיר זמן חבורם כמ"ש בהמבוא.

(ב) (תי"ג א' ג') יהי נהורא לאנהרא
עלאה, הכונה ג"ל ע"פ מה שראיתי

טובא בשם החוקר האלקי הראשון
ביהודים הפלוסוף אריסטובול מזרע

הכהנים (הי דור אחד לפני פליין
האלכסנדרוני בערך ק"ך שנה לפני

החורבן) שפרוש הכתוב, כי ה' ברא
ביום הראשון את האור, הכונה לאור

החכמה העליונה המאירה בכל הבריאה,
ואשר אור הזה הנאצל מהשם ית'

יהל על כל הנמצא בעולם ודא ישיגוהו
רק נשמת האדם חלק אלוה ממעל

שנתן לאדם.

(ג) (תי"ג ב' כה) ודא אמתינו ביקרהון,
המקור בב"ר (פ"ח) אר"א... שלא

המתינו בשלותן ומפרש ולא יתבוששו
לא באו שש שעות והוא בשלותו.

(ד) (תי"ג ג' ו') וחמת איתתא ית
סטאל מלאך מותא ורחילת וירעת

ארום טב, הכונה נסתרה מעיני הכי

(יט) (תי"ד י"ח כ"א) כל"יה עברו
נמירא אינו חייבין, דפ"ר צ"ל: כל"יא
עבדו, אם כזאת (כמו כלפי ל"א) עשו
או כל"ין הם חייבים, והמעתיקים
בראותם המלה, כל"יא חשבו בטעות
שצ"ל, כל"יה להתאימה להמלה
כלה שבתורה ומעו.

(כ) (תי"ג י"ט י"ז) אית טוב מאן
לך בקרתא, לפ"ד ברור שצ"ל, טוב
שהוא תרגום על, עוד שבכתוב וט"ס
טוב וז"ב.

(כא) (י"ט כ"ו כתי"ג) דחטת במילחא
בפירסומי עניא, יפורש ע"פ חב"ר
פנ"א שר' יצחק אומר כשבאו
המלאכים הלכה אשת לוט לכל שכנותיה
ואמרה תנו לנו מלת שיש לנו אורחים
והיא התכוונה שיכירו בהם אנשי העיר.

(כב) (תי"ד כ"א ל"ג) ואתקין בגויה
מאכל ומשקה וקתחומיא, מ"ס
ולתחומיא וצ"ל: ולתאוביא ולשבים,
וגם חסרה קודם המלה, לעבוריא
ויהי: לעבוריא ולתאוביא לעוברים
ולשבים עיין בתי"ג ובכ"ר.

(כג) (תי"ג כ"ג א') מתיב יצחק
ואמר האנא יומיא בר תלתין ושית
שנין, בע"כ שצ"ל, ושבע עיין ברש"י
לקמן (כ"ה ב') וכן מצאתי בשמות
בתי"ד (י"ב מ"ב) הוא בר תלתין
ושבע שנין הוה אבונן יצחק וכ'
וכ"ה בב"ר.

(כד) (תי"ג כ"ג י') ונרחי לגובא
דמחבלא וישתכח פסולא בקורבנך, יש
כאן מאוחר קודם למקדש וכצ"ל:
וישתכח פסולא בקורבנך ואידחי (כצ"ל
כמו"ש בתי"ר) לגובא.

(כה) (תי"ג כג כ"א) וית קמואל רב
קסומיא, זה עולה על האגדה המובאת

ויהי נ"ל להגיה: חו"י תחת חווא
כמו"ש לקמן י"ג, י"ח בתי"ג וי"ח א'
והיו כאן שתי נוסחאות: האחת משרי
והשניה חווי והסופרים טעו וכתבו
שניהם ביחד, אלא שראיתי לקמן
בתי"ר י"ד ו' מתרגם על איל פארן
ג"כ, מישר חווא וכן לקמן י"ד ו'
על עמק שוה מישר חווא? והיא חידה
זעלמה בעיני שאין דומר שהטעות
תשולש ג"פ? ומצאתי ברמב"ן (י"ד ו')
שב' שהתרגום ירושלמי אמר על איל
פארן ואדוני ממרא מישרא עכ"ל
משמע בהגהתי וצע"ג.

(יג) (תי"ד י"ד ה') וקטלו ית זיבריא,
צ"ל, גיבריא וכ"ה במ"כ שעל חב"ר
בשם התי"ר, וית זויתניא די בהון,
כ"ה בב"ר ודורש בהם כמו בהם
זויתניא הוא כמו ענקים שפרשו
דו"ר שמעניקים חמה בקומתן כן
זויתניא בעלי זיו וזוהר.

(יד) (תי"ג י"ד י"ד) אליעזר בר נמרור,
לקמן מ"ו ה' חושב פרעה בר נמרור
זלקמן (כ"ה כו) חושב חנוך בר
נמרור עיי"ש וזהו פלא.

(טו) (תי"ג י"ד כ"ד) הלא לית לי
דשו בכילא עלמא, הכונה נסתרה
ממני וצ"ע.

(טז) (ט"ו א' כתי"ג) מימרי תרום
דך, צ"ל תרום מנן דך, ובירושלמי:
מימרי פרס תרום דך יהי פרושו:
דבירי פרוש עליך כצנה ומנן.

(יז) (תי"ג ט"ו, ט') והמילא בר יון,
נראה שהמלים בר יון היו כתובים
עה"ג פרוש על תסילא ואח"כ הוכנסו
בטעות לתוך התרגום.

(יח) (תי"ג ט"ו י"ג) קבלא דא היא
מדי, צ"ל: קבילא שהוא תרגום של
חשיכה.

כדעת זקנים כאו שקמואל הוא בלעם הקוסם.

(כו) (תי"ג כ"ה לו) וחשיב לבן דהוא אברהם, פי' שהיה קשה להתייג איך קרא לאליעזר העבד ברוך ה' אלא שלכן חשב שהוא אברהם ובוה מוסרת קושיא על פירש"י (כ"ד ל"ט) עייש"ה.

(כז) (תי"ג כ"ה י"ד) וצמיתא ושתוקא וסוברא, הוא מדרש מלים על משמע (כלומר שמע בתחלה מה שהרב לומר עמך) ודומה (ולא תקשה כלום עד...) זמשא (שתבין היטב במשקל דעתך כל הדמור) וכן מצאתי בתרגום רב יוסף על דה"א א': וציתא ושתוקא זמסוברא, והוה המקור להפתגם השגור בפינו, ומשמע ודומה ומשא"ע פ' פרוש התרגומים הנ"ל.

(כח) (תי"ג כ"ה ע"ו) חריפא ותימא, הוא תרגום על חדר ותימא והנה בחמבוא כבר הארכתי שהתייג מצמיין הוא בזה שבמקום שמשנה הוא שמות בני אדם באופן אחר מאשר הוא בכתוב הוא לתכלית איוה רמו על מדרש או אנדה של חבול ולכן ענה בדעתי שגם כאן רמו הוא על מאמר תש"ס ב"ב ( ) הרוצה שיחכים ידרים כלומר: חריפא (אם רוצה אתה להתחכם) ותימא (או חלף דרורם) וב"ה מצאתי אח"כ בתרגום רב יוסף הנ"ל: וחריפא ואדרומא ולפ"ד שזו היא כונתם.

(כט) (תי"ג כ"ה כ"א) ארום עקרא הות נביה עשרות ותרתינן שנין, בכתוב מפורש שרק עשרים שנה היתה אצלו עקרה? ואפשר להניח, ותלת' שנין זיהי הפירוש שרבקה היתה או בלדתה בת עשרים ושש שנים לפי שבת

שלש היתה בעת נשאה יצחק עפרש"י, ומ"ש עוד הת"י: דאף הוא היה עקר נראה שרורש מה"ל יתירה ויעתר לו שגם הוא היה עקר ונתרחה.

(ל) (תי"ג כ"ה כג) למה כען לי היין למהוי לי בנין, בדשון הארמית (אשר מותאם ממש לא יתורגם המיד בעברית) הוא כמו: למה היה צריך להיות לי בנים ואין צורך לגרום "חייך" תחת "היין" ופשוט הוא ליורעי ארמית.

(לא) (אונקלוס כ"ה ל"א) זבין כיום דיליהן, פירש"י כיום שהוא ברור כך מכור לי מכירה ברורה עכ"ל והרמב"ן בפרושו מרח דפרש כוונת הת"א וסיים שבנוסחות מדויקות מצא הגירסא כיום דיליה ועיין בספר אוה"ג שב' שגירסת רש"י כמו גירסת הרמב"ן שתיהן סתומות הבנה, ולפ"ד, להניח הגהה קלה: כיום דיהי תחת, דיליה' שב' הרמב"ן והספר הקדמין יא"ג והוראותו ידועה ע"פ התרגום ויקרא ובש"ס כ"פ שהוא צח וברור, וראיה ברורה יש לי להנחתי שכפסוק ל"ג על השבעה לי כיום שת"א ג"כ כיום דיליה תרגם שם היונתן. כיום, דיהי' ועיי"ש בפירוש ושפיר פרש"י מכור לי מכירה ברורה כיום שהוא ברור וצח אף שב' אצל זה הגירסא המשובשת דיליהן.

(לב) (אונקלוס כ"ו י"ח) וחפר ית בורא דמיא, בתורה כתוב, "בארות" א"כ צ"ל "בירין" בל"ר וכמו"ש בתי"ג ולפ"א שכל מפרשי אונקלוס לא העירו ע"ז?

(לג) (תי"ג כ"ו י"ט) וחפרו עברי יצחק בספר נחלא, פ' על שפת הנחל, שקשה להתייג איך אפשר לחפור בנחל מים?

(לד) (תי"ג כ"ו כ"ז) ואתקף ברחמיו,

דורש ואחזות מרעיו שאחזו והפציר
ברעיו ללכת עמו.
(ה) (תי"ג כ"ז ל) מיפק נפק יעקב
בתרתין טפוחין, פ' כשהתרחק רק שני
טפחים, אפשר שדורש כפל הלשון:
"יצא יצא" שאך ב' טפחים התרחק מן
הדלת.

(ו) (תי"ג כ"ט כ"ט) לאתאבא ליה
לאה, לפ"ד ברור שט"ס, לאתאבא
וצ"ר, ראסבה או, למסבה כמו שהוא
בתי"ר.

(ז) (תי"ג ל' ו') ולא מסר בידיה
ית עמא דפלשתאי, קשה להבין, ולפ"ד
ברור שסירוס לשון יש כאן וכצ"ל:
ולא מסר בידיה דפלשתאי ית עמא
ודישראל וז"ל.

(ח) (תי"ר לא, מו) ארי זבין יתן
והא לא בעי, למהב דחור כתובתן,
עיון בפירוש ירושלמי ולפ"ד להגיה:
להון תחת, לחור.
(ט) (תי"ג לא כ"ג) ובכן איתוי
לרבן, וצ"ר, אתנו ספרו שהוא
תרנום שד הגיר.

(מ) (תי"ג לא כ"ט) אית ספיקא
בידי צ"ל ספיקא, יכולת.
(מא) (תי"ג ל"ב ח') דמוהבות לאה,
לע"ע לא מצאתי חבר להמלה מוהבות.
(מב) (תי"ג ל"ב כ"ה) ותנא למטני
משמעון, פ' תנא, שזה שהתחיל למנות
שניה.

(מג) (תי"ג ל"ג ד') עשו בכא על
צערא דשינוי, מכאן יכולים אנו
להכיר תכונת התי"ג שאינו מוצא
לנחין להביא תחלת האגדה הידועה
המובאה בב"ר שנעשה צוארו של
יעקב שר שיש בשביל שעשו רצה
לנשכו, רק מביא מופה שלכן בכה
עשו בשביל שנתמוזו שניו בהש"ש,

(מז) (תי"ג מ"א ל"ד) וימני יתיה
אפימרוס על ארעא חד מן חמשא,
חסרה כאן המלה, ויפקון" וכצ"ל:
ויפקון חד מן חמשא.

(עזר יבא ל"ה)

ישע"י זלאמניק בהגאון מוהר"ם
שליט"א מו"צ דפה רארום.

(רברי הרב) קושינו באות (א) לק"מ, דהתורה הזהירה שלא יחמוד בלבו חמדה כזאת שבאם לא יתקצה בעל החפץ למכרו לו, ירבה בתחבולות ובאופן שישיג תאותו עכ"פ, ונהי דאין אדם שליט ברוחו, ואדרבא העידו חז"ל (ב"ב קס"ד) שאין אדם ניצל מהרהורי עבירה בכל יום, אבל האזהרה באה שלא יחמוד באופן שיעבור ע"ז בפועל ע"י התאמצות, וכשחומר באופן כזה שחושב בלבו שיעשה כל טעדי לקשיג חמדתו, עובר ב"לא תהאזה", וכשמוציא לפועל ומשיג החמדה ע"י התאמצות, עובר גם ב"לא תחמר", ותו לק"מ, דאין תאות האדם מוכרחת באופן כזה, רק שיחמוד בלבו יופי החפץ ולחשוב "מי יתן ואמצאהו", אבל לא לחשוב בלבו שיעשה כל מיני תחבולות להשיגו מיד בעליו, וכן הוא גם בבשר חזיר, שאם אומר אפשי בבשר חזיר אלא שהתורה אוסרתו, אין רע, אבל אם אומר אפשי ואעשה כל טעדי לאכלו, אין טוב.

(וזאת תשובתי) סברה הרב והבנתו באזהרת, תאזהר אינה מוכרחת, והמעיון בסה"מ יראה להריא איך שהר"ם ז"ל כופל ומשדש לבאר אסור, תאזהר רק על תאות לבו בלבד, אף אם אין עוד שום נדנוד מחשבה בלבו לעשות תחבולות לקנותו, ובספרו, היר"באר לנו הר"ם ז"ל אופן וסגנון מחשבת המתאזהר, היינו: שהוא חושב בלבו: "מי יתן ויכלתי לקנותו", כי לא יתכן לבאר סגנון מחשבתו: "מי יתן והיה גם לי כדבר הזה" אחר שהאזהרה היא על תאותו לעצם הקנין של חברו, ולא לדונסתו, וזאת היא כונת הר"ם

אלהו ריטשמאן
(פילאדעלפא).

שער אליהו

(ע"ד ביאורי החדש לדברי המכלתא פ' יתרו הנדפס בשע"ת חי"ג חוב' א').

קראתי בכ"י את תשובת הגאון רש"י הלוי פ"ב על מאמרי, שער אליהו (שע"ת ש' י"ג ח' א') ותהי ראשית דברו לשפוך חמתו עלי, על אשר הרהבתי עון להרחיב פה נגד הרמב"ם ז"ל, והנה בשאני לעצמי, הנני מוכן להכיר בנפשי חטא שגני באופן שלילי, על אשר לא שמתי לבי לדבר בהכנעה ושפלות, כראוי לתלמיד קטן כמוני, בעת יבטא דברי התנגדות נגד ענק גדול כהר"ם ז"ל, ועל דא ידאי הנני מבקש סליחתו, אבל אינני רואה חובה לעצמי באופן חיובי, יען כי באמת לא פלטה קולמסי שום דבר בו וקלון חי' נגד הר"ם ז"ל, והלא גם אדומ"ר הקדוש מ"גור" יאמר (בו בחוב' סי' א') שדברי הר"ם ז"ל תמוהים מאד? והנה נפשי יודעת עד מאד, שהרב הנ"ל הוא חריף ובקי בכל חררי התלמוד ומפרשיו, ובשכלו הן יצליח תמיד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, באופן ישר ונפלא מאד, אמנם במה שנוגע לתירוציו על שאלות, לא מצאתי קורת רוח בדבריו, והנני להשיב בזה על דברי תשובותיו אחת לאחת על הסדר: —

היא על חמדתו לדבר מיוחד הנמצא ברשות חברו, א"כ הלא הסברא מחייבת אשר תשוקתו לדבר ההוא, היא לסבת היות לו איזה יתרון — ביופי או שאר תכונות טובות — על כל שאר הדברים אשר כדונמתו בסוג ההוא, אשר לא כן הוא בכסף וזהב, יען כל הכספים והזהבים שוים הם, ואין להאחר יתרון על חברו. —

(דברי הרב) קושיתו בסימן (1) ליתא, דע"כ סתמו בפירושו משום דאין מקום להזהיר על חמדת לב בעלמא, אלא באופן שבאר הר"מ ז"ל ע"פ המכיל (תשובתי) הנני נכון להסכים אשר אין לשאלתי זאת בסיס חזק, אבל אשים הפעם שאלה אחרת תחתיה, וזאת היא: הנה בכ' נאמר, לא תחמד סתם, ולפי שטחיות הדברים מסתבר לומר שכונת ה"כ היא: או כדעת הפשטנים על חמדת לב בלבד (וכבאר הרמב"ע) או על חמדת גולה (לקנין גופני או זמני) כהחלטת הש"ס: ל"ת לאיגשי בל"ד מ"ל" ודפי פי' התוספ. (מנהד' כ"ה) דעת הש"ס שכן היא כונת ה"כ באמת, אבל החמדה לקנות הלא הוא רעיון חדש מצד המכיל, הבדתי ידוע לכלל האנשים, וא"כ היה לה להתחיל דבריה כדרכה הרגילה, ד"מ ע"ז הדרך: כמה ה"כ מדבר בחומר לקנות או אינו אלא בחומר לגולה, נאמר בת"כ, ולא תגזל הרי גזל אמור, הא אינו מדבר אלא בחומר לקנות, ובאופן זה היה שפיר שייך לומר אח"כ: מה הפרט מפורש וכו', אבל כל עוד שלא בארה המכיל כונת הכתוב על החמדה לקנות, מה מעם לומר, מה הפרט מפורש בדבר שהוא קונה ומקנה, כמו אלו

באמרו: כיון שחשב בלבו האין יקנה דבר זה, כלומר: שחושב בלבו: מי יתן ויודמן לי דרך ואופן האין לקנות דבר זה? ובונת החומר היא: על הודמנות לקנות ברצון הבעלים, וכאלו היה אומר: מי יתן ויבוא מחשבה בלב הבעלים למכור את החפץ ולמען הטעים את הדבר: מדוע יזהיר ה"כ על האזהרה כזאת, הוסיף הר"מ ז"ל לבאר, שאין אזהרה זאת על תאוה ארעית ופתאומית, אשר בן רגע הבריקה בלבו, ובן רגע חלפה עברה לה מבלי שוב עוד, אבל נפתה בלבו בדבר כלומר תאוה זאת נשתקעה בעומק לבו בחזק, והוא מחמיר לחשוב בה, ולא יסיה דעתו ממנה, ובכליון עינים הוא מצפה ומיחד בתמירות, לעת בוא יבוא לו שעת הנושר לקנותו, ובתגבורת תאוה כזאת, במה לא יעצור כח להמתין, עד אשר יעלה רצון בלב הבעלים למכור, אבל יקדים לעשות תחבולות לקנותו ויבוא לידי אמור חמדה, זאת היא כונת דברי הר"מ ז"ל לאמתם, ולפ"ז לא זו שאלתי ממקומן.

(דברי הרב) וקושיתו באות (ג) ג"כ ליתא דהתורה לא תיזל ותחשוב כי רובלא, רק כמדתה בכ"מ להביא בבעין הפרט.

תשובתי אליו שאלתי זאת היתה לפי דעת הפשטנים, אבל לפי פי' הר"מ ז"ל וגם לפי פירושי אני אין לה מקום, כי בכסף וזהב לא שייך קנייה ושכירות, אמנם הנני מוכן הפעם לבטלה גם לפי דעת הפשטנים, אבל לא מטעמיה, כי באמת אחר כתבי נוכחתי לדעת אשר לא מחכמה שאלתי ע"ז: כי אתר שהאזהרה

היה אסור, חמדה לקנות" כבר גלוי וידוע לכולי עלמא, והלא באמת אין הדבר כן, וכל הקורא יאמר: ראה זה חרש הוא?

(דברי הרב) קושיא (2) ליתא, דבמלת, ומקנה" מוציא מן הכלל חמדת בנו ובתו, דכעין הפרט בעינן שהוא קונה ומקנה, ומשא"כ החומר בת פלוני לבנו, שאע"פ שהאשה נקנית כלשון המשנה ריש קדושין, אבל אינה מקנה, שאין אשה נמכרת, ואע"פ שגם אשת רעך אינה בעין הפרט, אבל היא מפורשת להראו בכ', ומשא"כ לרבות הבלתי מפורש, בעינן גם כעין הפרט דשרהו וכו' ודו"ק.

(תשובתי) מדבר שהדברים דחוקים, אין תירוצו עולה יפה, כי הלא בנו ובתו מתמעטים ע"י שקלא וטריא של המכ' להקן בלמוד, מה הפרט השני, וא"כ אכתי תקשי: מלת, ומקנה" מה באה ללמדנו? גם עבר כה"ר בשתיקה על שתי שאלות האחרות בסימן זה ולא ענה עליהן כלל.

(דברי הרב) קו' (3) ליתא, דהרי באמת עובר על לא תתאוה", ורק על לא תחמד" ילפינן מן הכ' ל"ת כו"ו ולקחת" דאינו עובר אלא אחר לקיחה, וטעם הר"ם ז"ל הוא טעם שכרי.

(תשובתי) טעם הרמב"ם ז"ל הוא לא לאסור, תאוה" כ"א לאסור, חמדה", ואם רק לקיחתו את החפץ היא כל עצם חטאו, א"כ הרי אין הטעם מתאים אל האזהרה?

(דברי הרב) קו' (4) ולא שבקת חיי לכל בריה ליתא דאין אדם מוכרח בזה וכנ"ל.

(תשובתי) לא אבין כונתו, הלא

שאלתי היא על אסור, חמדה" ולא על אסור, תאוה"?

(דברי הרב) קושיא (5) תתיישב כמו שיישבה בעל המאמר לפי דרכו. (תשובתי) אינו דומה, כי לפי פירוש הר"י היוק החמדה יותר גדולה מהיוק הגולה, אבל לפי פ"י הר"ם ז"ל, אין באסור, חמדה" רק משום סיג לגולה, וא"כ מדוע ניתן לה היתרון על גולה עצמה?

(דברי הרב) קו' (6) היא שבוש גמור, דאטו ל"צ קרא להזהיר, כמו שהזהירה, ול"ת אחרי לבבכם" במחשבת ע"ז, ואחרי עיניכם" בזנות. כדי שלא יבוא לעבור ע"ז ולזנות בפועל?

(תשובתי) נשוא נא לנגד עינינו: איש הולך תמים השרוי בלא אשה, נכנס לבית אשה פנויה, ובלב נקי מכל מחשבת זנות, הוא מכלה בחברתה, ומרבה שיחה עמה, ומתבונן עליה, ומסתכל בה בעינים חודרות, וכל מנמתו היא רק להתברר על כל אורוניה, למען דעת אם תמצא חן בעיניו לקחתה לו לאשה. — ונצייר נא עוד בדמיונו, שהאשה הזאת מצאה באמת חן רב בעיניו, אמנם לאיזה סבה ידוע לה, נמרה בלבה לבלתי היות לאיש, רק לשבת גלמוד כל ימיה, אבל האיש ההוא מרוב חמדתו אליה לא ישים לבו לגמר דבה זאת, והוא מתאמץ לפתותה להנשא לו, ומרבה להפציר בה, גם לא יחדול להבטיחה להשביעה חיי עונג ואושר, ולהעניק לה שפעת כסף ובגדי תפארת ותכשיטין וכדומה, — ועתה הגע נא בעצמך, קורא יקר, האם יעלה על דעתנו לאמר: שהאיש ההוא בהסתכלותו

וסופו לבקש למורו ולא ימצא וירסמם את הבריות, וללא שהיו יורעים זאת גם אביו ואמו מסברת עצמם, שסופו יהיה למות חייב, בירי הנגזרים על ידו או בירי השופטים, לא היו משתדלים לבוא אל השופטים לספר להם את תהלוכותיו הרעים, אבל החומר לקנין חברו פעם אחת לעתים רחוקות, והוא משתדל להשיג דבר חמרתו בהיתר גמור, לא שייך בזה "ירידה לסו"ד", אחר אשר לפי הבנתנו ושכלנו הבריא, אין בזה שום נדנוד סבא לימר שיתהפך פתאום לגזלן ושופך דמים

(דברי הרב) קו' (8) ליתא, שהרי הרמב"ם ז"ל מביא רק דוגמא מאחאב ונבות, שאנו רואים שנסתכבה רציחה מכת חמרה. (תשובתי) כה"ר לא ענה בזה על שאלתי: האין יציור להביא דוגמא ממעשי הרשעים אל מעשי הצדיקים. (דברי הרב) קו' (9) ליתא, כי לא שייך שתביא המכ' ראיה משם, שהרי שם מפורש רק אסור הרציחה והגזלה, ולא אסור החמדה.

(תשובתי) לא אסור גזל ורציחה נזכר שם כ"א ספור גזל וש"ד שנסתכבו ע"י החמרה, ואין לך ראיה יותר טובה מזה, ואם מתוקה היתה ראיה זאת לחיך הרמב"ם ז"ל, מדוע לא המתק גם לחיך המכללא?

(דברי הרב) ולקו' בס"מ (10) הנה באמת העושה כן, לשיטת הרמב"ם ז"ל עובר בלאו.

(תשובתי) שאלתי היא: הלא כל הפוסקים וכל מוני המצוות עד האחרון שבאחרונים, הולכים בעקבות הרמב"ם

נפני אשה פנויה עובר הוא על, ול"ת אחרי עיניכם, ובהרבנות הפצרות על אשה שאין רצונה להנשא, עובר הוא גם על, לא החמר" משום שמה לא תתרצה בשום אופן להנשא לו, ויבוא אז לגולה ולאנוס איתה בעל כרחא? זאת לא זאת, התורה הזהירה על הרהור טמם בזנות וגזל וכדומה, אבל כל עוד שלב האדם נקי מהרהור זנות, ורק לסבת איזה מטרה הגונה, יש לו צורך להסתכל בפני אשה, אין לראונו פן יבוא לזנות, וכמו כן אין לחוש פן יתנפל עליה באונס ואלמות, אם תסרב להנשא לו, כל עוד שכלו טהור מכל הרהור גזל ואונס, ובן הדבר בחומר לקנות מחברו דבר שאין רצונו למכרו, כל עוד שכל החומר נקי מכל מחשבת גזלה, לא שייך לחוש פן יבוא לגזל, וכבר כלל גרול הוא בדתנו: להעמיד הכשר בחזקת כשרותו.

(דברי הרב) קו' (7) ליתא דהתורה ירדה לסו"ד של אדם — כמו בבן סורר ומורה — שמחשבה כזאת הביאהו לידי גזל בפועל.

(תשובתי) הבנת הרב בכונת המאמר: התורה ירדה לסו"ד אינה מוכרחת, ולדעתי אין כונת הדברים, שהתורה ירדה לתוך חדרי לבו, ובחכמתה העליונה השיגה לדעת מראשית אחרית, מה שאין השכל האנושי עלול להשיג, לא כן הרבר, אבל הכונה היא: שהתורה ירדה במדת משפטה למדוד מדת ענישו לפי מדת רוע מעלליו בזמן עתיד, וסופו הרע גדול וידוע לא רק להתורה לבדה, אבל גם אנחנו בני אדם כולנו יורעים זאת בשכלנו הפשוט, שההרגל נעשה טבע שני,

קשה מנגב גם זה אינו, דהגנב עכ"פ עושה במחשך מעשהו ומתירא שלא יתפס, וזה חומר מבלי שום מורא וכצדיק בעיני אדם.

(תשובתי) דבריו אלה תמוהים מאד, והלא אין הדברים דומים זל"ז כלל? ובכלל? הגנב והגזלן שניהם דרכם דהויק ממש, משא"כ החומר, ולא לבד שלא עשה שום נזק להבעלים, אבל, אדרבא, עוד לא חדל לותר מכספו לשלם להם בעד החפץ כפלים פי שווי, וא"כ מה טעם לומר על החומר, שהוא מראה א"ע כצדיק לפני עיני אנשים, הלא הוא צדיק באמת, וכל טעם אמור, חמדה"ה הוא רק משום סיג, שלא יבוא לפעמים לידי נסיון נזק, וא"כ מדוע יהיה חטא החומר יותר גדול מחטא הגזלן עצמו?

(רברי הרב) כה"ר מוסיף פה דברים הבלתי נוגעים למאמרי, וז"ל: וביו"ב אמרתי לתרץ הא, דהרגו אין נהרגין" בוזמטין, וכתב הספ"ג הובא במהרש"א (סנהדרין ס"ד) גבי נותן כל זרעו למולך דפטור, משום דאז שוב אין מחכפר, וכיו"ב בוזמטין שכבר הרגו על ידם, שוב אין להם כפרה ודינם מסור לשמים, אבל אבתי תקשי, הלא ההורג בידים נהרג ומחכפר, ולמה יגרע זה העד וימס, אבל הדבר נכון כמש"כ, שהרוצח עושה בכעס ובמזרא, אבל זה הווסס רוצח להיות כצדיק בעיני אנשים, וכמעיד על עושי רשעה לקיים, ובערת הרע מקרבך, ובישוב הדעת הוא מעיד בכ"ד, ורואה איך חברו נהרג ע"י עדותו וסובל, ודו"ק.

(תשובתי) על דבריו אלה נזרקה שאלה מפי בני הנ"ל, והיא: הלא

ז"ל, ומדוע א"כ לא שמענו מעולם שימחו הרבנים בידי העושים כן? זמור רציתי להוכיח שגם הרבנים אין דעתם נוחה מסכרת הר"מ ז"ל להורות בן הלכה למעשה.

(רברי הרב) קושיא (11) לק"מ, ודלאו מהא ד, ל"ת לאינשי בר"ד מ"ר ילפינן דדוקא בעין זה ממש שהנפקד מכחיש בפקדון יעבור על "לא החמר", דעקר אוהרת ל"ת ספורש בכ' וכפ' המכ', ומש"ס זה ילפינן רק דבאמת גם ביהוב דמי עובר, אבל לומר דאפשר ליכא ל"ת רק באופן שהנפקד מכחיש, הרי שדהו ועברו ואמתו ואשתו א"א לפרש כן, ועכ"פ באשתו א"א לפרש כן, ודו"ק.

(תשובתי) דקדקתי ולא הבנתי כונתו, הנה לפי דעת המכ' כונת הכ' היא על החמדה לקנות, וא"כ מדוע לא נאמר שכונת המכ' היא רק על הקונה ע"י איזה תחבולה המביאה את הבעלים לידי הכרח למכור, כמו בגזלן הפקדון, והאם לא יצויר בכל הרברים הנזכרים בכתוב ואפילו אשתו, שיעשה החומר איזה תחבולה להביא את הבעלים לידי הכרח למכור? זמנין הוציא אם כן הר"מ ז"ל לומר, שהחומר עובר אף אם קנה ע"י אמצעים כשרים והגונים? גם עבר כה"ר על שארתי הינתר חזקה בסימן (12) ולא ענה כלל.

(רברי הרב) וקו' (13) דהחומר עובר יותר מן הגזל, אה"נ והרי אריב"ז שהתורה החמירה בגנב יותר מבגזלן, וה"נ דמותיה שהגזל אינו מצדיק א"ע לפני בנ"א יותר מלפני שמים, משא"כ זה החומר שרוצה להצטרק לפני אנשים, וב"ת אבתי

בו, אבל את הנעשה אין להשיב,
אשר לא כן העד שקר העושה את
מעשהו בקיר רוח, כמתון וביישוב
הדעת, ויש לו הי שהות להתיישב
בדעתו, ובכ"ז הוא עומד במרדו עד
הרגע האחרון, שהוא רואה את חברו
נהרג ואינו חוזר בו, ולזה שוב אין
לו כפרה, ולכי אומר כי שגם הרב
כיון לדברי אלה. —

(דברי הרב) בה"ר פסיוס בזה"ל:
ובזה הסירותי כל השנותי מעל
רבנו הרמב"ם ז"ל, ועל כ"ת לבקש
מחילה מכל רבנו ז"ל ושב ורפא לו.

(תשובתי) מדברי תשובותי הנ"ל
עד כל דברי הרב, יראה הקורא שלא
עלה ביד הרב להסיר שאלותי אבל
אם יצלה למצוא בחכמתו הטובה
הרוצים יותר נכונים, הריני מוכן
ועומד להרכין אז את ראשי לפניו,
והביע לו את רחשי הודתי מקרב,
ולב עמוק בשמחה רבה.

גם העד שקר עושה מעשהו ברעדה
ופחד: פן יבואו עדים ויזימו אותו? —
הוא מותיב לה והוא מפרק לה: —
מוראו של הרוצח יופיע לנגד עיניו
באופן ודאי וברור, כי אם יתפס אין
לו תקוה להנצל, משא"כ מוראו של
העד הבא טכח ספיק ספיק ספיקא:
ספק שמא לא יבואו עדים להזימו,
ואם יבואו, שמא לא יגיעו לב"ד
עד אחר הריגת הנדון, ואפילו אם
יבואו טרם נהרג, עוד יש לו תקוה:
אולי יבואו עדים אחרים ויזימו גם
אותם, וכל הספיקות האלה די כחם
להפיג את פחדו, ומעיד א"כ עדותו
בלב שקט, אלה דברי בני להצדיק
את דברי הרב, אמנם לדעתי יותר
נכון לחקק ע"ז האופן: הרוצח יבצע
את מעשהו פתאום ובמהירות בעת
התלהבות כעסו, ויש לנו א"כ אפשרות
ללמד עליו זכות: אשר מרוב כעסו
נזדעזע לבו, וברגע רציחתו אבד שכלו,
ואחר שנהקד כעסו אולי באמת חזר

הק' אליהו ריטשטאן (פילאדלפיה).

ברוך עפשטיין
קלויזנטוב.

אמרי ברוך

(א) יומא (סו:) עמי אפילו בשבת
כו' אמר רפרס זאת אומרת ערוב
והולאה לשבת ואין עושה ליוכ"פ ע"ש
ברש"י ז"ל ושמעתי להקשות בשם הגאון
מאסטראווא שליט"א מהא דררשו בספרא
יקטיר ואפילו בשבת הכי נס ע"ז ואמר
רפרס אין העברה ליוכ"פ אע"כ דס"ל
לרפרס כמו שדחה הש"ס זכריהות
ד"ד את רפרס שאני יוכ"פ דהכשרו
בכך וא"כ אמאי לא ס"ל לרפרס כך
אלל עמי והוא קושיא נפלאה [בדרך
פשוט י"ל לכאורה קשה חרתי ל"ל וז"ל
לריכי ולפ"ז ביחא שאני הקטר חלבים
שכער כל הלילה וסד"א שלא דחה שבת
ואלטריך להשמיענו שדחה לא כן שער
המשלח שומט ניוכ"פ דוקא ובכל זה סד"א
שלא דחה שבת לרפרס משום אין עושה
ליוכ"פ ולדידן משום הכשרו בכך וז"פ].

(ב) ובדרך פלפול אמרתי לתרץ
לפי מה שהקשו המפרשים לדעת הרי"ף
דחומין מדאורייתא אי"כ ל"ל לר"ש
לומר כגון שחלה והרכיב על כחפו
והלא בלא"ה איכא חלול שבת משום
אסור תחומין וכן הקשו בלא"ה איכא
חלול שבת בדחייתו לזוק משום נטילת
נשמה וראיתי בספר שיח ילחק שמירץ
דע"ז אי"ל קרא דבלא"ה דוחה שבת
כמו כל העבדות שדחו שבת אבל ע"ז
לריך קרא להסיר דבלא"ה סד"א שיקח

אחר ויגריל מחדש וקשה אי"כ מאי אמרה
הגמרא זכריהות הכשרו בכך והלא יש
ענה להגריל מחדש ול"ל כמ"ש החת"ס
בבבליא זו שאף זה ידענו מסגרתא שא"ל
ליקח אחר הואיל והכשרו בכך עי"ד
ואמנם מספרא דלעיל מבואר דלא גש"ח
ילחק שהרי הקטר חלבים ג"כ אי אפשר
בלא"ה ואעפ"כ לריך קרא בשביל שבת
ולפ"ז מיושב דהקטר חלבים שאני כיון
שאי אפשר בלא"ה וא"ש גם לרפרס
שאני יוכ"פ שהכשרו בכך לא כן שער
המשלח שאפשר ליקח אחר ואמנו
להכי ס"ל לרפרס דל"ש בזה הכשרו
בכך והש"ס זכריהות ס"ל שאף בזה
שיך הכשרו בכך כמ"ש החת"ס וא"ש.
(ג) והנה לעיל דחייתו חירון דש"ח
ילחק מספרא וא"כ הקל"ד אמאי לא
נקט תחומין ודחיה לזוק וז"ל ידוע מה
שכתב התרגום יונתן וז"ל ויריחונו רוח
זיקא מן קדם ד' וימות מבואר שהמשלח
את השעיר לא הולך אותו עד ההר
ממש וכן שהמשלח את השעיר לא דחף
אותו בידיו אלא שעמד מרחוק והשעיר
הלך בלצדו אל ההר ורוח מאת ד' דחה
אותו מעל ההר והכל היה בדרך גם
ולפ"ז לא ילא כלל חוץ ל"כ מיל כיון
שלא הלך עד ההר וכן לא היה חלול
שבת משום נטילת נשמה כיון שהיה
בדרך גם וא"ש אלא שמה"ס דלין לא
משמע כה"ז כידוע.

(ד) לכן נלע"ד בדרך אחר דלכאורה
קשה ובלתי מובן לשון הגמרא (זכריהות
י"ד.) אלא דרפרס, בדוחא"ה הוא וכי
בשביל שדחי ל"י ואמרו שאני שער
המשלח דהכשרו ביוה"כ בכך יקרא זה
בדוחא"ה? ועי' בחת"ס שהקשה ג"כ שכן
דחינו, הכשרו בכך אינה סברה פשוטה
כ"כ, ולפע"ד שקו' אחת מיושבת

אסורים (יו"כ ושבת) וע"כ לריך קרא
עמי אפילו בשבת ותירלו לפי מה דאמר
רבא בזבחים דל"ב: הואיל ואידחי אידחי
אמרין ולפ"ז ניחא ורפרם ס"ל שיוכ"פ
נדה והילכך פשיטא ליה שגם אסור
שבת נדה ול"ל קרא אכן הנמרא ס"ל
שאני יוכ"פ דהכשרו דהיינו הותרה
והואיל והותרה הותרה ל"ל כדאיתא
התם בזבחים וזוהי יובן היטב פרש"י
בזכורות שם שכתב דומיא לחמיר
שהותר בשבת עיי"ד וקשה מה ר"ל
רש"י בזה וניחא לפי מה דאיתא ביומא
טומאה דחויי בלבוש ושבת הותרה
ופירש הרמב"ן הטעם לפי שטומאה
באה רק במקרה ולא בקביעות מש"ה
ל"ה אלא דחויי משא"כ קרבן שבת הבא
בתמידות חשוב הותרה וזוהי ג"כ כוונת
רש"י ששעיר המשתלח שבה בקביעות
הוא בכלל הותרה כמו חמיר.

(ו) ולענ"ד י"ל קושית האחרונים
לפי מה דאיתא בחולין דק"א: שבת
ויוכ"פ שגג ועשה מלאכה לר' יוסי
הגלילי חייב שהם ולרע"ק אינו חייב
אלא אחת והקשו בחוס' משמע מכאן
דס"ל לר"ע אין איסור חל ע"א אפילו
בבת אחת ובמק"א מלינו רחל בבת
אחת וראיתי בחידושי הר"ן שחירץ
דס"ל לר"ע דעל שבת ויוכ"פ אינו חייב
אלא אחת דהם משם אחד שאלל שניהם
כחוב שנתון ולאו משום אין אחע"א
ע"ש ולפ"ז מיושב וספיר ס"ל לרפרם
הואיל והותר אסור יוכ"פ הותר גם
אסור שבת ול"ש לחלק בין אסור אחד
לבין ב' אסורים משום דס"ל לר"ע
ששניהם אסורים משם אחד ואין חשובים
רק כאסור אחד ונכון מאוד ולפ"ז
מיושב קושית החוס' אח"י לא אמרה
הנמרא ביומא שאני יוכ"פ שהכשרו בכך

בחירתה שכוונת הנמרא להקשות
ארפרם שבע"כ גם הוא ס"ל הך סברא
דהכשרו בכך אלל יקטיר אפילו בשבת
בקושיה הגאון מאוסטראווא שליט"א
הנז"ל אי"כ קשה דלמה לא ס"ל כן אלל
שעיר המשתלח וא"ש הלשון בדומא
ודו"ק.

ובזה יתיישב קו' התורה אליו
(כריתות י"ד) שהקשו דלמה לא דחי'
הגמ' ביומא ג"כ לדברי רפרם שאני
שעיר המשתלח ע"ש ולפי הנ"ל ניחא
דהנה הך דרשא עמי אפילו בשבת
שביומא נמלא בספרא וידוע דסתם
ספרא ר' יהודה ולפ"ז שפיר אמרה
הגמרא בכריתות בדומא שהרי ר' יהודה
דרש ג"כ בספרא יקטיר ואפילו בשבת
כנ"ל ע"כ דס"ל (ג"כ לרפרם) הסברא
הכשרו בכך כנ"ל וספיר דחי לרפרם
אמאי לא ס"ל כן אלל עמי משא"כ
בש"ס דילן (יומא סו) שע"כ אינה
אליבא דר' יהודה מדאוקמי הגמ' הך
עמי אפילו בשבת כדרכי החי נושא
א"ע ור' יהודה לא ס"ל החי נושא א"ע
(פי' סוף פרק מפנין במשנה וברש"י
וברע"ב שם) הרי דפשיטו להו לש"ס
כאן דהך דרשא שבספרא עמי אפילו
בשבת אינה לר' יהודה דוקא [אף דסתם
ספרא ר' יהודה] וספיר מני לאוקמי
כר' נתן ולפ"ז ליכא להקשות כאן על
רפרם בלשון בדומא הוא כיון שלא
כ"ע ס"ל ג"כ יקטיר ואפילו בשבת [כי
הלשון בדומא א"ש רק באופן הנ"ל]
וקבן ודוק.

(ה) ועני"ל קו' החוס' בכריתות
הנ"ל דלכאורה קשה קו' האחרונים
מהיכן הוכיח רפרם אין עו"ה ליו"כ
(ע' רש"י ז"ל) דילמא לא הותר אלא
איסור אחד כגון יוכ"כ משא"כ ב'

לִּיה הוֹלָאָה מוֹעֲבִירוּ דְהֵיִינוּ מְגוֹשׁ
הַעֲבֵרָה הַעֲבֵרָה מִיּוֹכֶפֶת וְרֵאִיתִי בִּסְ
בֵּית יִצְחָק חֲלוּמִים שְׂכַחַת דְּר' יוֹחָנָן סִל
עוֹיָה לִיּוֹכֶפֶת מְגוֹשׁ מִשְׁבַּת דְּאִין
גוֹשׁ לַמַּחֲלָה וְאִכּ נִיחָא שְׁפִיר שְׁהֵרִי
רִי לְשִׁיטָמוּ דְסִל עוֹיָה לִיּוֹכֶפֶת עִיב
סִל כְּרַבָּא דְלִיָּא הוֹאִיל וְאַשְׁתְּרִי אֲשֶׁתְּרִי
אֵלָא אֲמֵרִין שְׁהוּתָּר רַק לִזָּה וְלֹא לְדַבֵּר
אַחֵר וְאִכּ אֲלִיבָא דִידֵיהּ לִיכָא לְמִימַר
סְדִיָּא הוֹאִיל וְאַשְׁתְּרִי מְלִיקָה אֲשֶׁתְּרִי גַם
נְבִלָה זִיָּא אֲדַרְבֵּה אֲמֵרִין שְׁלֹא הוּתָּר
לְכַהֲנִים אֵלָא מְלִיקָה וְלֹא דַבֵּר אַחֵר
וּמְסוּיָה אֲמַר רִי אֲלִיבָה עֲתִיד לְדַרְשָׁה
וּנְכוֹן מֵאֵל.

(ז) וְהִנֵּה רֵאִיתִי בְּרִיטְבִּיא יוֹמָא
בְּחוּלָה וְהִרְכִּיב עַל כַּחֲפוּ חִיִּיב מְשׁוּם
מַעֲבִיר ד' אֲמוּת צְרִיָּה וְקֶסֶה וְאַמְאִי
לֹא נִיחָא לִיה מְשׁוּם שְׁהוֹלִיא מְרֵהִי
לְרִיָּה וְגִיל ע' שְׁבַת דְלִיָּב בְּמַשְׁנֵה שְׁאִינוּ
חִיִּיב עַד שְׁהוֹלִיא כָּל הַקּוֹפֶה וּפִירֵשׁ
רִשִׁי אֵס אַחֵר הוֹלִיא מִקְלָתָהּ וְבֵא אַחֵר
וְהוֹלִיא כּוֹלָה פְּטוּר וְכַתֵּב בְּסִפְרָה הַמֵּאוּר
שְׁרִשִׁי הוֹכִיחַ זֶה מִמַּשְׁנֵה יִתְרָה עִיָּס
וּסְפֵר זֶרַע אֲבֵרָהִם סִימָן ג' וּלְפָז יֵשׁ
לְהַקְשׁוֹת אֲמֵאִי הוּתָּר לְהוֹלִיא הַשְּׁעִיר
מְרֵהִי לְרִיָּה וְהֵלֵא אֲפִשֵׁר בְּלִיָּה דְהֵיִינוּ
שִׁינִיא בְּתַחֲלָה רַק מִקְלָתוֹ וְאַחֲכִי כּוֹל
וְלֹא יִתְחַיֵּיב מְשׁוּם הוֹלָאָה וּלְפָז מִיּוֹשֵׁב
מֵה שְׁפִירֵשׁ הַרִיטְבִּיא מְשׁוּם דִּיא וְהַבֵּן
וְכִיָּת גַּם לְדִיא יֵשׁ עֲלָה לְטַלְטֵל פַּחוֹת
פַּחוֹת מְדִיא זִיָּא שְׁהֵרִי הַשְּׁעִיָּה הִיָּתָה
דְּחֻקָּה שְׁהִכֵּן לֹא הִיָּה יָכוֹל לְהַתְחִיל
בְּעֲבוּדָה אַחֲרָה עַד שֶׁהִגִּיעַ הַשְּׁעִיר אֵל
הַמִּדְבָּר מְסוּיָה לִיָּח אֲפִשֵׁר לְקִיָּים שְׁנֵיהֶם
וְאִיָּם וְעוֹד יֵל דִּיא מְשׁוּם הוֹלָאָה כְּגוֹן עַל
עֲלָה לְהוֹלִיא שְׁלֹא כִירֶךְ הוֹלָאָה כְּגוֹן עַל
רֵאשׁוֹ אֵבֵל מְשׁוּם דִּיא חִיִּיב אֶף כְּהִיָּג
לְפִי מֵה שְׂכַחַת רִשִׁי בְּסוֹכָה דְמִיָּג

שְׁהֵרִי לְפִי הַאֲמוֹר עוֹנֶת הַגִּמְרָא הוּא
דִּיּוֹכֶפֶת הוּא בְּכָלל הוּתָּרָה וְסִל כְּרַבָּא
הוֹאִיל וְאַשְׁתְּרִי אִיסוּר אַחֵר אִישְׁתְּרִי ב'
אִיסוּרִים לִיָּא זִיָּא שְׁהֵרִי אֲלִיבָא דְרִיָּע
אִינוּ אֵלָא אִיסוּר אַחֵר וְלִיָּשׁ לֹמַר כֵּךְ
מִשְׁאִיכּ בְּכִרְיָחוֹת דְּבַתְחֵלָה הִבִּיאָה הַגִּמְ
דְּבִרִי רְפֵרֵס עַל מֵה שְׁאֲמַר ר' מֵאִיר
אֵס הִיָּה שְׁבַת חִיִּיב אֶף מְשׁוּם הוֹלָאָה
וְעִיָּז אֲמַר רְפֵרֵס זִיָּא אִין עוֹיָה לִיּוֹכֶפֶת
וּלְפָז פְּרוּשׁ דְּבִרְיוֹ כֵּךְ הוּא דְסִל
לְרְפֵרֵס דְּשְׁבַת וִיּוֹכֶפֶת הוּא מְשׁוּם אַחֵר
וְאִינוּ חִיִּיב אֵלָא אַחַת אִיכּ אֲמֵאִי נִקְט'
רִיָּמ שְׁבַת תִּפּוּק מְשׁוּם יוֹכֶפֶת אֲעִיכּ
דְּאִין עוֹיָה לִיּוֹכֶפֶת וְעִיָּז מוֹדָה הַגִּמְרָא
דְּר' מֵאִיר מִחִיִּיב מְשׁוּם שְׁבַת וּמְשׁוּם יוֹכֶפֶת
גִּיָּב וְהֵיִינוּ כְּרִיָּי הַגִּלְלִי שְׁאִינֵם מְשׁוּם
אַחֵר וּלְפָז שְׁפִיר פְּרִיךְ הַגִּמְרָא אַחֲכִי
עַל רְפֵרֵס שְׁגֵם מְשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּחֲלֵח לִיכָא
רֵאִי שְׁאִין עוֹיָה לִיּוֹכֶפֶת מְשׁוּם דְּהַכְשֵׁרוּ
בְּכֵךְ פִּי יוֹכֶפֶת הוּא בְּכָלל הוּתָּרָה וְלִיָּא
הוֹאִיל וְהוּתָּר אִיסוּר יוֹכֶפֶת הוּתָּר גַּם
אִיסוּר שְׁבַת וְכִיָּת שְׁהֵם שְׁס אַחֵר זִיָּא
דְּסוּגִיא וְהוּא לְרִיָּי הַגִּלְלִי שְׁאִינֵם מְשׁוּם
אַחֵר וְאִיכּ מִיּוֹשֵׁבַת קוֹשִׁית הַתּוֹס' לְפִי
שְׁהַסוּגִיא דְּבִכּוּרוֹת הוּא לְאֵחַר הֵנָּה וְסוּגִיא
דִּיּוֹמָא לְאִידֶךְ חֵנָּה וְאִיָּשׁ.

נִבְצִינָר לְמִדִּים מֵאִין דְּסִל אִין עוֹיָה
לִיּוֹכֶפֶת הוֹכִיחַ זֶה מִדְּרָשָׁא דַּעֲמִי אֲפִילוּ
בְּשְׁבַת וְנִתְמַשֵּׁךְ מוֹה סִל הוֹאִיל וְהוּתָּרָה
הוּתָּרָה אִיכּ סִל שְׁשְׁבַת וִיּוֹכֶפֶת הֵם
מְשׁוּם אַחֵר אֵבֵל מֵאִין דְּסִל עוֹיָה לִיּוֹכֶפֶת
עִיכּ סִל דְּלִיָּא הוֹאִיל וְאַשְׁתְּרִי אֲשֶׁתְּרִי
וְכִזָּה יֵאוּרָו עֵינֵינוּ בְּמַנְחוֹת דְּאֲמַר רַבִּינָא
סְדִיָּא הוֹאִיל וְאַשְׁתְּרִי מְלִיקָה לְכַהֲנִים
אִישְׁתְּרִי גַם נְבִלָה וְר' יוֹחָנָן אֲמַר פְּרָשָׁה
זִיָּא אֲלִיבָה עֲתִיד לְדַרְשָׁה וְהַקְשׁוּ אֲמֵאִי
לֹא נִיחָא לִיה לְרִיָּי תִירוּלָו שֶׁל רַבִּינָא
וְנִיחָא ע' שְׁבַת דְּלִיָּז: דְּר' יוֹחָנָן נִפְקָא

האמור יתייבב היטב שהרי לא חששו
שמה יוליא משום דליכא ס' רבוא
אבל מעביר א"ל ס' רבוא וכ"ז
לדין שר"א הוא הללמ"מ משא"כ
הירושלמי לשיטתו דס"ל ד"א היה
במשכן כמ"ס בתוס' משמו סס ד"ה:
נמצא שלשיטתו ליכא כ"מ בין הולאה
למעביר וא"כ ספיר איכא למימר
שאסרו שופר משום הולאה וא"ס
וכ"ה הכל קשה והלא ליכא ס' רבוא
אך י"ל שמהירושלמי יס' רא' להרמב"ם
שא"ל ס' רבוא ולפ"ז מדוייק היטב
מה שכתב הרמז"ל בפ"א משופר
שאסרו בשבת משום שמה יוליאנו
וניחא כי הרמב"ם לשיטתו דא"ל ס'
רבוא וא"כ א"ל לומר שמה יעביר
ומדוקדק ג"כ הירושלמי שלא הביא
אלל שופר ולולב שמה יעבירו ע"ה
ונכון מאד.

שא"ל ד"א לא בעי עקירה ע"מ להוליא
וכתב בלפוח המרים שא"ל ד"א א"ל
מלאכת מחשבת שהרי לא היה אלל
משכן אלל שהוא הלכה למ"מ וא"ס
ג"כ שא"ל כדרך הולאה וכ"כ בדברי
חיים שא"ל ד"א א"ל מלאכה הלכית
לגופה ג"כ מהאי טעמא כיון שלא
נלמד ממשכן וידוע מ"ס בשו"ת מהר"י
אסאד חאו"ת סימן פ"ז דאלל ד"א
הוי ר"ה אפילו בפחות מס' רבוא
ובזה מיישב מה שאסרו לתקוע שופר
בשבת שמה יעבירו ד"א בר"ה והקשו
ואמאי לא אמרו שמה יוליא מרה"י
לר"ה אכן ג"מ בדליכא ס' רבוא דאינו
חייב משום הולאה וחייב משום מעביר
ובזה אמרתי לתרץ בטוב טעם מה
שכתב הירושלמי בתוס' שבת ד"ה
לבן עזאי מהלך כעומר דמי לא
משכח ד' אמות אלל בקופץ והקשו
האחרונים א"כ היך אמרו שמה
יעביר ד"א בר"ה והרי לא שכיח
כלל שימפוז וקשה לבן עזאי ולפי

ברוך ברי"א הלוי ע"ש שטיין
(קלימניטוב).

בית מדרש

ירחון תלמודי

טאסף לחידושי תורה בשיטות הש"ס והפוסקים
וחקירות והערות חדשות מאת בחורי חמד
תלמידי ישיבה ומתיבתא ושאר לומדי תורה

העורך והמו"ל: הרב שלמה אלטמאן

ווארשא נאוואליפיע № 25.

סימן קבה

דברי חכמים וחידותם

(א) איתא במשנה ע"ז (דכ"ט):
השיאו לדבר אחר וא"ל (ר' יהושע לר'
ישמעאל) ישמעאל אחי הא"ך אתה
קורא כי טובים דודיק מיין (בלשון זכר
רש"י) או כי טובים דודיק (ל' נקבה)
א"ל כי טובים דודיק א"ל אין הדבר כן
שהרי חברו מוכיח עליו לריח שמניך
טובים ופ"י רש"י מכתוב זה נשמע שמי
שדבר אליו הוא זכר עי"ד וראיתי בספר
קול אליקו שהגר"א ז"ל כתב על פרש"י
שהוא דחוק חזק לזה מפני מה הזכיר
ברישא מיין ולא בסיפא ובמחכ"ח גם
הוא נדחק בביאור המשנה והוכרח
להוסיף מיין במשנה ר' ישמעאל עי"ד
זלכן נלע"ד לפרש הנה מסבי דבי
אמונא ושאר מקומות יש לראות שר'
יהושע (בן חנניא) אהב מאד לדבר

בלשון חכמה וגם לנסות אחרים בדברי
חידה וזה יוכן היטב מה שמסופר בפ'
הניזקין כאשר הוגד לר' יהושע בן
חנניא שהיטוק אחד נשבה לבין כותים
והושם במאסר דמחא הלך ר' יהושע
לסע ומאחורי הכותל שאל את התינוק
מי נתן למשסה יעקב וישראל לנחזים
ויהי כאשר ענהו התינוק הלא ד' זו
חטאנו לו וגו' אמר ר' יהושע מובטחני בו
שהי' מורה הוראה בישראל וספר על
פדיונו ממון הרבה וכבר תמנהו מה רבותא
דיליה שידע מוקרא מפורש אכן מספרים
בשם רב סעדיה גאון שפעם אחת שאל
את תלמידיו כמה מטאטאים החדר
כל התלמידים נאנקו דום ולא ידעו
מענה וזאת תלמיד אחד שענה במטאטא
ואומרים שרס"ג אמר עליו מובטחני בו
שהי' מורה הוראה בישראל ולפ"ד
כמעשהו של רס"ג עם תלמידיו שניהם
אומס אס יש להם שכל ישר ופשיט כך

ניסה ר' יהושע בערין זה את התינוק
כפי שהיה רגיל לעשות כפעם בפעם
וכאשר התלמיד מלא חן בעיני הרב
בחתו לו מענה בדרך פשוט וידוע לכל
כך התינוק מלא חן בעיני ר' יהושע
כאשר ענה בדבר המפורש במקרא ולא
נטה מדרך הפשוט וגם לא נאנק דם
כהנהו תלמידים בדמותם בנפשם
שרבם התכוון לרבנים העומדים ברומו
של עולם ולפי דרכי אפשר להיות שרם
למד זאת מר' יהושע בן חנניא שחי
הרבה מאות שנים לפניו ולכן הכניחו
ג"כ שיה' מורה הוראה בישראל.

וע"פ דרך זה נבין היטב המשנה
למעלה שלפ"ד גם היא נאמרה בדרך
חדה כהרגלו של ר' יהושע תמיד עיין
הניזקין שם שמהתינוק ילא ר' ישמעאל
בן אלישע וע' סדר הדורות שזהו ר'
ישמעאל דכל הש"ס וגם של משנתו
והיינו דא"ל לפ"ד ישמעאל אחי בדרך
חבה לפי שנתגדל על ברכיו לאחר שנפרד
וע' סוגיא דע"ז שם שר' יהושע לא היה
רשאי לגלות הטעם מפני מה נאסרה
גביה של עכו"ם כ"ז שלא עברו י"ב
חדש ולפ"ז ינחא שפיר שר' יהושע
בראיתו שר' ישמעאל הלכהו בשאלות
כדי לגלות לו הטעם (ע"ש במשנה)
השיאו לדבר אחר ולפ"ד לא לדבר
אחר לגמרי אלא לדבר שיש לו שייכות
אל ענינם וכדרכו תמיד דבר אליו
בלשון חכמה וחדה וא"ל הא"ך אתה
קורא לומר מי משניהם לודק יותר
ר' יהושע בהעלימו הטעם או ר' ישמעאל
ברעונו לגלות פני הלוג וזהו שאל
כי טובים דודיק מיין קאי על ר'
יהושע שר' ישמעאל מדבר אליו ושאלו
הדק ולפי שקאי על ר' יהושע שהיה
זקן וגדול בחכמה לכן הפליג בשבחו

טובים דודיו ודבריו יותר מיין. לו כי
טובים דודיק קאי על ר' ישמעאל שר'
יהושע דבר אליו בלשון נוכח ולפי
שהוא הצעיר לכן לא הפליג כ"כ בשבחו
ולא הזכיר מיין והנה ר' ישמעאל הבין
אל מה ירמזון דבריו חידשו של ר'
יהושע ולכן א"ל כי טובים דודיק בלא
הפלגה לומר שהצעיר לודק יותר ושראו
לגלות הטעם וע"ז א"ל ר' יהושע אין
הדבר בן דכתיב אחריו לדיח שמניך
טובים והתכוון על סיפא דקרא כמו
שפרש"י דכתיב על בן עלמות אהבוך
וכמו שפירש בתפארת ישראל על המשנה
שהרבה פעמים ה"מעלים טפחים אהוב
יותר מהמגלה טפח עי"ד וגבון מאור.
(ב) ב"ב ד"י: גמרא כאן בישראל
כאן בעכו"ם וע"ז כתב המהרש"א וקשה
מי איכא מירי דלישראל שרי ונכרי
אסור ודויק ונ"ל ע' חוס' כנהדרין
דנ"ט שכתבו בישראל איכא מלוה
להליל ובכה"ג ל"ש מי איכא מירי
וע"ז סוגיין ע"א לדקא מללת מניהנוס
וממיתה משונה (ר"ל) וכן ע' פ' מי
שהחשיך ולאו דוקא מיתה משונה אלא
אף ממיתה גופא כמלא האומר סלע
לדקא בשביל שיחיו בני ושאזכה לעולם
הבא כיון שדקא מהניא הוי מלוה
להליל וא"כ מיושב שהרי בכה"ג ל"ש מי
איכא מירי וא"ש.

עב"פ מוכח שאין נוהגים שכר
לעכו"ם הנותן לדקא או שהביא קרבן
ול"ע מהוריות ד"י: בשכר מ"ח קרבנות
שהקריב בלק זכה וילאש ממנו רות
ואמאי והלא בלק היה עכו"ם ולא עשה
לשמה כדאי' התם וא"כ ל"ש לתת לו
שכר ול"ע.

סימן קבו

בכורות ד"ז נמרא דילמא לסחורה
וידוע מה שהקשה התו"ט ממ"ז כיון
שאסור לאכלו אי"כ הא"ך מותר לסחורה
והרבה פוסקים ס"ל שאסור סחורה הוא
מה"ט והדברים עתיקים וגלע"ד למרץ
דבאמת ליכא בחלב איסור אבד מן החי
אלא שהי"א לאסרו מטעם יולא מן
הטמא וכמ"ס המנחת חנוך מזה הנכ
דהסוגיא הוא למ"ד בהמה בחייה לאברים
עומדת ופשיטא דלכו"ע מותר לעשות
סחורה עם בהמות טהורות אפילו קודם
שנשחטו ולפ"ז ניחא דאפילו אם נאסור
חלב טהור לאכלו מ"מ מותר לסחורה
שהרי הולא לא חמיר מן העיקר ש"א
ממנו דג"כ מותר לסחורה וז"פ.

משה זאב טויבע מורשא.

סימן קבו

ב"ק ר"ב. חוס' ד"ה השור והבזר
מ"מ שם שור כחוב קודם בפרשה" פי'
דבריהם דלהכי חני רגל בשם שור כדי
לרמוז ש"ס שור אז דהיינו קרן" (פי'
מהר"ם) וק"ל אי"כ מה פריך הגמרא
ד"ד לשמואל וקרן מפני מה שייריה
ומשני כשהזק חב המזיק היינו קרן
והלא בלא"ה ידענו מדהזכיר רגל בלשון
שור ואם נאמר כן שוב מיותר כשהזיק
חב המזיק לאחיי שומר ולפ"ז מיושבת
ק"י החוס' ד"ג על שמואל שומר מרגל
וג"ע [וי"ל ע' להלן ג' רגל מנין דכתיב
ושלח וכתיב משלחי רגל מבואר דלולא
דרשה רז"ל לא ידענו החיוב אלל רגל
ולפ"ז ניחא בשלמא השתא דכשהזיק חב
המזיק קאי אקרן אמרינן שפיר דשור
היינו רגל ומיירי במועדים ולא בחמים
אבל בלא"ה הוי"א דרגל פטור לגמרי

ושור היינו קרן ומיירי אף בתם מהחלתו
א"ו דהמנא חני בהדיא קרן ולא סמך
עלמו על הרמז וז"פ. העורך.]

ישראל פנחס בלומענקראנק. מפולאוו
תלמיד המתיבתא בורשא.

סימן קבח

במשנה זכאים (דמ"ה) קדשי
עכו"ם אין חייבים עליהם משום פגול
ונותר וטמא והשוחטין בחוץ פטור דברי
ר' שמעון ור' יוסי פליגי וע' תו"ט
שנדחק למלוא טעם מפני מה פטר ר"ש
שוחט בחוץ ובמחכ"ת איתא בספרי ראה
השחר לך פן תעלה עולותיך. ולא עולה
עכו"ם פי' עולה עכו"ם מותר להעלות
בחוץ דברי ר' שמעון מבואר דמכאן
למד ר"ש לפטור מעלה קרבן עכו"ם
בחוץ והה"ג שוחט בחוץ כדאיתא בזכאים
ק"ז דילפינן שוחט ממעלה בהקש וגו"ס
וקי"ל אין הקש למחלה ואין גו"ס
למחלה וא"כ א"ש מה שפטר ר"ש שוחט
בחוץ.

ולפ"ז מיושב הרמז"ל שלענין פגול
נותר וטמא ס"ל כר"ש ולענין שוחט
בחוץ ס"ל שמייב וכבר טרחו ליישב זה
ע' אכ"פ זקנים במקומו אכן ניחא ע'
ספרי שם דר' יהודה אוקים עולותיך
למיעוט אחר ולא כר"ש מבואר דלר'
יהודה מעלה קרבן עכו"ם לא נתחטט
מכלל האסור ועכו"ם שיה לישראל וא"פ
הה"ג וכ"ס שוחט בחוץ דחייב [ועיין
שע"ת חוברת ד' שנה יא. בהערות] אות
ד' בשם הרבה פוסקים דהלכה כר'
שמעון כנגד ר' יוסי או כנגד ר' יהודה
אבל לא כנגד שניהם יחד] וא"כ א"ש
מה שפסק הרמב"ם בכל הענינים כר"ש
לפי שלא מלינו חולק עליו אלא ר'

יוסי בלבר משא"כ שוחט בחוץ שנחלקו
עליו ר' יהודה ור' יוסי שפיר פסק
דסייב וזה נכון מאד.

מענדיל סירקוס מורשא.

סימן קכט

הקשיתי לפי המבואר בחולין דף
ק"מ דאף לפור המשלחת לריכה להיות
כשרה כמו השחטה אי"כ אחאי לא
למרו ג"כ דאזלינן בחר רובא מלפור
שנשלחה על פני השדה דלמא ה"א
טרפה ופסולה כמו שפריך משער
המשלחת ולי"ע [וי"ש לישב].

שמעון דוד אברהם מרישא.

סימן קי

איתא בחולין דף י"ז דלר' עקיבא
סותר להם בשר נחירה במדבר וקרא
וזנחת ואכלת בא לאסור בשר נחירה
לאחר שנכנסו לארץ ופירש רש"י דלר"ע
חולין בעורה לאו דאורייתא עיי"ד ועפ"ז
אפשר לישב קושיית החוס' צילה ד"כ
דאיתא החס' השוחט עולת כדבש צו"ט
לוקה כב"ש דלית להו מתוך והקשו
דילמא כר"ע וניחא כי ראיתי בס'
טרת חכמים שהקשה אחאי לוקה והלא
סייך לומר הואיל ואי בעי מחטיל עלה
כמ"ס החוס' בשם רש"י בסוגיא דהואיל
דמותה לאפות מה"מ מטעם הואיל
דשאלה וסירץ דהדר הוה לה חולין
בעורה ולפ"ז אי אפשר לומר כר"ע
שהרי לדירי' לא אסרה תורה חולין
בעורה וא"כ אינו לוקה משום הואיל
וא"ס [ומכאן קשה לי על הר"י אורלייניש
בחוס' יומא דמ"ב דכתב שחיטה לאו
עבודה הוא משום דנוהג גם בחולין

וקשה הלא קי"ל כר"ע דבמדבר לא
נלטו על שחיטת חולין אבל על שחיטת
קדשים נלטו דבזה לית מאן דפלגי
כמלא דבמדבר ה"מ עבודה וא"כ איך
סייך לומר שאס"כ לא נחשבה לעבודה
ול"ע].

משה יהודה קערשינבוים מאטוואצק.

סימן קלא

בשע"ת שנה יג חוברת ד' סימן
כד הקשה כ"מ אחאי לא אסרו למכור
כלי לעכו"ם כשם שאסרו בהמה גסה
משום שאלה ושכירות לפי מש"כ הרוקח
ועוד דלכו"ט נהג שביתת כלים היכי
שפכלי עושה מעשה כגון קרדוס וכפ"ג
וכלע"ד לתרץ לפי מה שהביא כ"מ בשם
הנו"כ נהי שגזרו משום אסור לאו אין
ללמוד מזה לגזור גם בעשה כגון חמץ
בע"פ לר' שמעון משום דעשה קלה
מל"מ ולפ"ז ניחא שהרי אסור שאינו
מפורש בתורה ולא אחי אלא מרבוי
ויחורא קיל טפי מאסור המפורש
והרמב"ם קרא לזה דבריו סופרים וא"כ
אין לדמות כלל שביתת כלים שלא ידענו
אלא מכל"א או מיחור הלשון לאיסור
חמור של שביתת בהמתו שכתוב מפורש
לא תעשה כל מלאכה אהה ובהמתך
כמ"ס רש"י בע"ז ד"ד וי"פ.

שלום מאנטל מורשא.

סימן קלב

בשע"ת חוברת ד' שנה יג סימן
יוד השיג כ"מ על ספר הפארת מנחם
שכתב לחלק בין קנין דאורי' לקנין דרבנן
לומר דליא גלה דעתו דלא ניחא למקני
בקנין זה אלא לענין קנין דרבנן כגון

ד' אמות וכה"ג אבל לא לענין קנין דאורייתא והשיג כ"ת מיבמות דף נב: ובמכירת ל"ק כלל ארבעה מבאן מוכח כהד"א כמ"ס בחפ"מ שהרי לרב יוסף שם דוקא לרבי אמרינן דמהני גלוי דעתו לבטל קנין אחר אבל לחכמים דפליגי על רבי לא מהני והיינו כמ"ס בחפ"מ שהרי הלכה כרבי מחברו ולא מחבריו אבל אב"י פליג ע"ז וס"ל דל"מ גלוי דעתו אפילו לרבי משום מה לא דמי אלא לעודר בנכסי גר זה וכסבור של גר אחר הוא וקשה מ"ס מפל עליו דלא קנה בד' אמות כדאיתא בב"מ וע"כ ל"ל דכאן עדיף טפי משום שהוא קנין דאורייתא ומה שהביא מתוס' ב"ב (נד) ג"כ ל"ק כלל דהתוס' לא מיירי מקנין לקנין והבן וז"פ ובכור (ועיי' כמוק"י על המשנה ראה את המליאה).

מענדיל גרינהויז מורשא.

סימן קל"ג

תמורה (יא.) הקדיש חד אבר מהו בגיזה וכתב בשמ"ק דלר' יהודה מיבעי ליה פשטה קדושה בכולה מכו, אותו אבר בגיזה אבל לר' יוסי דפשטה בכולה פשיטא דאכורה בגיזה והנה לא כן משמע דרמב"ם מעילה פ"א ה"ג שכתב הקדיש אבר אחד הדבר ספק אם אכורה, כולה בגיזה והוא דלא כשמ"ק [ולבר זה קשה שהרי הרמב"ם פסק כר' יהודה דלא פשטה קדושה בכולה והוא חולין ממש א"כ אמאי אכורה בגיזה ונ"ל דהרמב"ם מיירי שהקדיש אבר שהנשמה תלו' בו ושפיר פשטה בכולה והוא דלא כשמ"ק דלדירי' בכה"ג ליכא ספק] ולולי דמסתפינא נ"ל דאיבעי אליבא דר' יוסי

[וכן לר' יהודה] בגיזה דפשטה בכולה ומה שהקשה בשמ"ק מ"ס משא"ר קדשים כיון דכולה קדושה נלע"ד לתרץ לפי הרמב"ן בספר קלה"ח סימן ר' דאין מעילה אלא בקדושת אדם אבל לא בקדושה דממילא ע"ש ומלינו דנגממו בהקדש עכ"ל שאלו בו מעילה ולפ"ז אפ"ל דרבה מסתפקא ליה אע"פ שפשטה קדושה בכולה כיון דאיתא ממילא לא נאסרה בגיזה ולפ"ז יוכן היטב הוכחת הגמ' שם מדכתיב לא חנוו בכור לאקר אבל אהה גזוז שלך ושל אחרים וכתבו בחוס' דכולו קדוש ומ"מ מותר בגיזה הרי שאפילו קדושה כולה מותרת בגיזה וכן מוכן היטב מה דאיתא התם לישנא אחרינא התם אין בידו להקדיש הכא בידו להקדיש וקשה מאד אי מיירי באבר אחד לר' יהודה א"כ מה בכך שבידו להקדיש עכ"פ עכשיו הוא חולין גמור א"ו דמיירי בהקדיש אבר שהנשמה תלו' בו וכולה קדושה א"כ אתי שפיר שפירא מוכור שחלו' של ישראל וחלו' של נכרי לפי שכל יס חרתי למעלותא שפשטה קדושה בכולה ושבידו להקדישה כפי' וכוון מאד.

נפתלי בליווייס מקבוצת מוסמכים
ד"מתיבתא" בורשא.

סימן קל"ד

בשע"ת (ח"א סימן ד) הובא מ"ס באור זרוע הגדול ע"ז סימן רסב ששמע אומרים דלא שייך נטלי' בכלי חרס וביאו רא"י מאבות דר"ג דאינו מבא"ש מה שכתבו וע"ז כתב הא"י שא"פ לומר כן דא"כ מאי פריך הש"ס ולמ"ד נטלי' מותר גיעולי עכ"ל דאסרה רחמנא היכי משכח לה והלא משכח

כח"ס הרדב"ז דהיכא דעובר בלא"ה לית
 ליה חזקה כשרות [ונהי אליבא דאמת ל"ש
 לר"ש חל"ש חסור מה"מ כיון דלוקה
 אכ"ש ול"ל דלוקים כל חלב לאסור כיון
 בדאיתא בפי' יוהכ"פ מ"מ אלמלא אחשביה
 עדיף טפי לאסור חל"ש ושוב שייך אחשביה
 ומיותר כל לחלב כו']. אולם כ"ז לדין
 דחל"ש חסור מה"מ ספיר שייך אחשביה
 ויש לחלק בין בעין לתערובת משא"כ
 לר"ל דחל"ש מותר מה"מ ול"ש אחשביה
 ול"ל דר"ש מחייב אכ"ש משום דסתם
 אכילה הוא כ"ש וממילא ליכא חילוק
 בין בעין לתערובת ואליבא דר"ל ל"א ר'
 יקיר סברתו ולפ"ז ניחא בשלשה האחד
 ע' שבועות שם דלכסוף הוכיחה הגמ'
 דר"ע לית ליה כר"ש מר"ל דלית ליה
 כולל ע"ש וא"כ איכא למימר דגם כאן
 הוא לר"ל דלית ליה חל"ש וליכא חילוק
 בין בעין לתערובת וספיר פריך ל"ל
 לירוק. ה"ב דהכא מיירי בזויר (ששרה
 פחו ביון) וידוע מ"ס מהר"ח כיון דיש
 היתר לאסורו ל"ד לחלב ללמור משם
 לאסור חל"ש וקשה א"כ היך ר"ע להוכיח
 מזויר דר"ע לית ליה כ"ש למלקות בשאר
 אסורים דילמא שאני זויר כיון דחל"ש
 מותר ל"ש אחשביה וגם לר"ש פטור אכ"ש
 וכדי ליטב ע"כ ל"ל דקאי לר"ל דלא
 ס"ל אחשביה כמ"ס למעלה וא"כ שוב
 ליכא לחלק בין בעין לתערובת ודג' כבר
 כתבתי במק"א והוכחתי בראיות דלר"ע
 ליכא למימר חל"ש חסור מה"מ וא"כ
 שוב ליכא למימר אחשביה ול"ל טעם ב'
 כמו לריש לקיש וא"כ גם לר"ע ליכא
 חילוק משא"כ לדין דחל"ש חסור מה"מ
 יפה כתב ר' יקיר דוקא בעין אבל לא
 בתערובת וא"ש.

חיים וועקסעלמאן מבגדין מבורי
 מתיבתא בורשא.

בכלי חרס א"ו דליחא וע"ז הקשה
 ו. הודיע לערו ברבים הרב מלוקאו ז"ל
 והלא בגיטולי מדין לא הוזכר כלל כ"ח
 רק כ"ח וא"כ שפיר הקשה הש"ס וסיים
 שמלוא ליטב ונלע"ד אע"פ שבקרא לא
 הוזכר כ"ח מ"מ ע"כ ל"ל שנגמ' לשכור
 כ"ח וזוהי סמכט תורה על מה שכתוב
 במקום אחר וכלי חרס ישבר וזוהי
 יתייבש מה שכתבו הראשונים דאינו צן
 יומו לא נפגם הטעם בדופני הכלי אלא
 שפוגם את התבשיל שנקנס לתוכו וע"ז
 הקשה החת"ס א"כ מאי פריך ג"ע היכי
 משכחת והלא הולך לטבול וכיון שלא
 נפגם בכלי ה"ז כטובל ושרץ בידו וא"ש
 שפריך הגעלה ומאי פריך וניחא כיון
 שכל קושיא הש"ס על כ"ח ושם ל"ש
 טבילה ולפ"ז כדי שלא תקשה קושית
 החת"ס ע"כ ל"ל דמיירי בכ"ח א"כ א"ש
 מה שהקשה הא"ז דכ"ח ג"כ שייך
 נטל"פ וקושיא הרב מיושבת בדרך קושית
 החת"ס וא"ש.

נעטיל לאנדא בהרב מאיוביצא.

סימן קל"ה

ר"ש ס"ל כל שהו למלקות וכחב ר'
 יקיר דוקא בעינא אבל לא בתערובת
 והקשו עליו משבועות דכ"ב: דאיתא
 החס וא"י עקיבא כר"ש ל"ל היתר
 מטעם לאסור ע"ש וקשה והלא מיירי
 בתערובת ול"ש כ"ש למלקות וכבר
 תירצו בהרבה אופנים ונלע"ד לתרץ הנה
 לר' יקיר טעמו דר' שמעון משום
 אחשביה וזה ל"ש בתערובת כידוע לכל
 וקשה מהיכא תיחא אמרינן אחשביה
 אדרבה ניחא דלא אחשביה דכל ישראל
 יש לו חזקה כשרות ולא אחשביה כדי
 שלא יעשה עברה אך י"ל כיון דחלי
 שיעור חסור מה"מ שוב ל"ש חזקה כשרות

סימן קלז

עין חולין דייא ע"ב סוס' דה' וליחוש לדעת ר"ת דאין הולכין אחר רוב ממיחה למיחה והקשו המפרשים איך איך משכחיל סקילה בבא על אשה האב דילמא לאו אביו הוא ואשת איש דעלמא הוא בחנק ול"ש הולכים אחר הרוב כיון דהוא ממיחה למיחה ונלע"ד לתרץ ע' גיטין דפ"א המגרש את אשתו ע"מ שלא תבעל לאבא מגורשת והוא שלא תבעל וה"ה לבנו דמ"ש ע"ה ולפ"ז ניחא דמשכחיל במגרש את אשתו ע"מ שלא תבעל לבנו ואח"כ תבעלה לבנו ושפיר חייב סקילה מטעם אשת אב ול"ה ממיחה למיחה שהרי אי לא אולין אחר הרוב אלא שאינו אביו נמלא שפטור לגמרי שהרי נהגרשה והרי היא פנויה ולא עברה על התנאי כיון שאינו בנו וכיון שבלא"ה פטור לגמרי שוב ל"ה ממיחה למיחה וא"ש:

יהודה ארי' צוקער משדליץ
מבחורי ביהמ"ד דגור.

סימן קלז

בבית המדרש חוברת ז סימן קכב כתבתי דמאן דס"ל בקידושין דע"ז שטר עברה האדון כתבו מהקישא דאחרת אית ליה אינה יולדת בראשי אברים מלא מלא כלאת העבדים ומאן דס"ל האב כותבו מלא מלא ס"ל ר"ה מבגפו יבא ע"ש והנה בקידושין ד"כ פריך אב"י ראשי אברים תפ"ל מלא מלא ורבא דוחה רק מבגפו יבא ונ"ל דאולי לשיטתיהו ע' קידושין ה"ט: דרבי יוחנן למד קנין ביאה מצעולת בעל ורבי מבי יקח ובעלה ולר' יוחנן אילטרין ובעלה למעט אמה עברה

מביאה אע"פ שהוקשה לאחרת לשאר ענינים אבל לא לזה ולר' יוחנן ליכא ללמוד מבי יקח - ובעלה דילמא מוקדש והדר בעל והקשה הרשב"א ורבי מאי מתרץ ותרץ דרבי ס"ל ויו מובעלה באה לחלק מדלא כתיב יחדו ור' יוחנן לא ס"ל הכי מדלא כתיב או עי"ד וכחבו המפרשים לפי מה דאיחא בתמורה ד"ה: ס"ל לאב"י בלא או משמע יחדו ורבא לא ס"ל הכי אלא בלא או הוא ג"כ לחלק כר' יוחנן ע"ה נמלא דאב"י בע"כ ס"ל כר' יוחנן דליכא ראי' מובעלה דילמא מוקדש והדר בעל ואילטרין למעט אמה עברה לאפוקי מהקישא דאחרת ורבא ס"ל כרבי דשמעינן שפיר מובעלה ולא אילטרין למעט אמה עברה דלית להו לרבי ולרבא הקישא דאחרת כמ"ש המפרשים ולפ"ז ניחא שהרי לאב"י דאית ליה הקישא דאחרת ס"ל ג"כ שטר אמה עברה מאחרת ומיותר לא תלא לראשי אברים וא"ש לשיטתו דפריך תפ"ל מלא מלא משא"כ לרבא דלית ליה הקישא דאחרת וא"כ ל"ל לדירה דנקיט בשטר מלא מלא כמו רב חסדא בדף ע"ז וא"כ איש לשיטתו מה שדחה לאב"י אלא דנפקין ראשי אברים מבגפו יבא ונכון מאד: (המשך יבא):

ישראל יצחק לאנדא תלמיד
המתיבתא בורשא.

סימן קלח

יומא ריש פ' יוכ"פ גמרא ל"ל אלא לחל"ש הניחא למ"ד כו' הניחא לר' יוחנן כו' והקשה בכפ"ת על כפל לשון הניחא לר"י וברש"י לקמן דריש מכל חלבי וקשה מה קמ"ל והנלע"ד ע' תוס'

יואלים בחפלה כיון שאין מזכירים יציאת
מזרים שפיר יש ראי' מהחם [ועוד דברי
ב"ה נאמרו בכל העניינים אע"פ שלא
החפלה עוד א"כ שפיר הוי קידוש על
הכוס מה"ט ומ"מ ברכת היין קודמת]
וא"ש.

יהושע אלטמאן.

סימן קב

(א) בשע"ת חוברת א שנה יג סימן
יד אות א כתב דעל נס קבוע סומכים
לדברי הכל אכן ע' בתוי"ט ריש דמאי
שכתב דגם בקבוע לא היה סומכים על
הנס ע"ס.

(ב) עיין חו"מ סימן לד בש"ך סק"ה
דיש לפסוק כהריב"ש דבשבוטה דלהבא
ג"כ נפסל אם עבר אח"כ בקום ועשה
ועיין יו"ד סימן ב בש"ך דהאכל נבלות
לתיאבון אינו נאמן אח"כ אפילו בשבוטה
משום שעבר על שבוטה הרי סיני והיינו
ג"כ משום שעבר אח"כ בקו"ע וכו' וזה
מיושב מה שהקשה בשע"ת שנה יג
חוברת ב סימן יב אות ה ע"ס והבן
[ע' יו"ד סימן קיט בש"ך ס"ק כא—
מה"ג מלוקאטש שליט"א] ולפ"ז ק"ל
אמאי אמרינן דחשוד אמון ל"ת אשבוטה
והלא כאשר גנב עבר בקו"ע אשבוטה
הר סיני ומ"ש ממומר לתיאבון הנ"ל
ול"ע.

אפרים פישל ווייבערגער
מפשעמישלא.

שהקשו ל"ל כל חלב תיפוק דחוי האטרופי
וג"ל לפי מש"כ בשע"מ האכילה הוא
בכל שהוא ואתי הלכחא לאפוקי מלקות
והאסור עומד במקומו והנה חיי
לאטרופי הוא ג"כ דמשה' חסוד אכילה
ואלמלא ל"ה אכילה לא נאסר ולפ"ז
י"ל דבר חדש בשלמא שאר איסורים
שהכל תלוי בחשיבות האכילה ואמטו
להכי אפשר לאסור מטעם השע"מ וכן
מטעם חז' לאטרופי כנ"ל משא"כ יוכ"פ
דאינו תלוי באכילה אלא ביחודי דעתא
שוב אא"פ לאסור מטעם חז' לאטרופי
היחיל ולא תלוי כלל בחשיבות האכילה
וממילא מיושבת קו' התוס' דכאן מיירי
ביוכ"פ ואלטרופי שפיר כל חלב ולפ"ז
ניחא מש"כ רש"י לקמן דריש שהרי
ביוכ"פ הוא רק מכל חלב וניחא ג"כ
כפל הלשון הניחא לר' יוחנן דיליף מכל
חלב וא"ש דאסור ביוכ"פ ודו"ק.

משה פיאסקאווסקי מקארטשוב
באטוואצק.

סימן קרט

איתא בזבחים דל"א והוריות ד"ג
תדיר ואינו תדיר תדיר קודם מקודם
ואינו מקודם מקודם קודם ונסתפקתי
תדיר דרבנן ואינו תדיר דאורייתא מה
קודם תדיר או דאורייתא וג"ל לפשוט
מהא דס"ל לב"ה וכן הלכה דברכת היין
קודם לברכת היום משום דיין הוא
תדיר וקשה והלא קידוש היום הוא
מה"ט ויין הוא מדרבנן מבואר בפרוש
דתדיר קודם אע"פ שהוא מדרבנן והנה
אפ"ל לפי מש"כ המפרשים דקידוש
דאורייתא יואלים בחפלה א"כ ליכא ראי'
מכאן כיון שכל הקידוש שעל הכוס הוא
דרבנן אכן לפי מש"כ המנ"ח שאין

הַצָּעָה נִכְבְּדָה וְרַבַּת הָעֶרֶךְ.

מאת המו"ל

הנה בהשערי תורה — היו"ל בעזה"י להגדיל תורה ולהאדירה — נמצא מדור בשם שער זכרון מקדש לזכר נשמות אנשי שם נ"ע וזכרון יום ושנת פטירתם (יאה"צ) להיות להם בזה שם וזכרון עולם כאשר עיני הקוראים תחזינו משרים.

הנה בטח ידעו ויבינו רבים כי הזכרת שם הנפטר נ"ע לכבוד ולתפארת בספר הנשאר לדור דורים היא מצבה יותר יקרה ויותר נכבדה מצבה שכל היותו שבעולם לא יזונו אותה ממקומה ובפרט בספר יקר ונכבד כהירחון הרבני שערי תורה ששם אאמ"ו הרב הגאה"צ זצ"ל נקרא עליו שופריו וקוראיו המה מהגאונים ומגדולי תורה היותר מצוינים ונפוך ועולה על שדחו של כל לומדי תורה והוגי במדינה וחול"ל וזכה לשם גדול וחשוב כ"כ. רב וצורב ששם ה"שערי תורה" יהא מוזר לו.

לכן הנני פונה בזה לפני כל אלה שזכרון אבותיהם ובני משפחתם ששחל"ח יקר להם ואזכירם ואציע לפניהם שיואליו גם הם להיות בזה בן יכבד אב (ע"י סנהדרין צ"ו כי הוה כתיב הוה כתיב שמיא ושמיא דאכזה [כדי שיתכבד אביו רש"י ויל' כ"ו היינו וכתב בן יכבד אב]) ויקדישו לזכרונם שער זכרון לכבוד ולתפארת על עמודי השערי תורה יספרו ויתארו את המנוח החביב להם בכבוד הראוי לו ובזה יציבו להמניח נ"ע מצבה וזכרון עולם ושמו ומעשיו הטובים ויום פטירתו לא ימושו מעיני כל לומדי תורה והוגי ומבניו ויו"ח עד עולם.

המו"ל ישראל איסר בהגאון מוהרי" הכהן פייגענבוים זצ"ל.

הרבנים והסופרים וקוראי ומחזיקי השע"ת שבכל אתר ואת שליט"א מתבקשים
בזה לפרסם לעורר להצעה הנ"ל בכל השפעתם האפשרית ואנחנו על מלמדתנו
נעמדה בעזה"י ובל"ב להגיל התוצאות תמידין כסדרן ובכמותן הראוי

האדרעסא :

J. Fejgenbaum Warszawa, Muranowska 4 m. 3.

נוסד ע"י רב"מ יצחק דוכין פייגענבוים זצ"ל.

ירחון רבני
שערי תורה

ה ע ו ר :

ישראל איסר דוכין פייגענבוים

ווארשא, מוראנאו 4.

ג ל ו ה ל ו

ירחון תלמודי

בית מדרש

ה ע ו ר :

הרב שלמה אלטמאן

ווארשא, נאחאלימיע 25.

❖ מתבקשים לנדב סכומים
❖ לקרן השערי תורה ❖

כת"י לדפוס מקבלים באופנים ותנאים גאותים לבעליהם !

האדריסה להשערי תורה ותבית מדרש :

l. Feigenbaum, Warszawa Muranowska 4, m. 30.

קובץ שאלות ותשובות, חידושים וביאורים כהלכה ואגדה

מאת רבני וחכמי זמננו נ"י.

סימן א' הרב שלום יוסף הלוי פייגענבוים נ"י (לאקאטש)	סימן ד' הרב אברהם צבי ברודנא נ"י (ירושלים)
סימן ב' הרב שלמה אלטמאן נ"י (ווארשא)	סימן כ' הרב משה שמעון זיוויץ נ"י (פיטסבורג)
סימן ג' הרב יהונתן הלוי אייבעשיץ נ"י (פראגא)	סימן ו' הרב אליעזר ליפא ווייסבלום נ"י (נויארק)
הוספה א' שער מנשה: הרב מנשה גראסבערג נ"י (ראסטניט)	
הוספה ב' בית מדרש: הרב שלמה אלטמאן נ"י (ווארשא)	

רבינו יעקב שור איננו!

כיום כ"ח אב התרס"ד שקעה שמשו של אדמו"ר הנאון מרן יעקב שור וצ"ל אב"ד רפה, הוא ה" אחד משריו גאוני הדור הקדום, אוצר כלום מש"ס בכלי וירושלמי ספרא ספרי תוספתא מביטא ומדרשים וכל ספרי הראשונים, ונודע לשם במסריו שבדפוס ובכת"י ובתשובותיו שהשיב בכל יום, בת קוטב מר בובי, אבדה כלי חסדתי, סנה ויוה סנה הורה, אוי לה לספינה שאבדה קברניטה.

כותב במפת נפש וכלב קרוע

בשם ראשי הקהלה מיכל הארנער.

מסודר בדפוסו של חנוך העניך פאלמאן, בפיעטרקוב.

יו"ל בעזה"י להגדיל תורה ולהאדירה

העורך: ישראל איסר בהנאון מרן יצחק חכהן פייגענבוים וצ"ל
האדריסה להמערכת: 1. Feigenbaum, Warszawa, Muranowska 4, m. 30.

סימן א

(א) שא"ה. נשאלתי מהרב וכו' חרף ומפלפל בסברא ישרה כש"ת א"י הכהן פארבמאן כ"י משגיח על העירובין בעיר ראדוס בפירלה יומר מעשר אשר בעיר ראדוס בדרך מכלה"ב, ומלך אחד יש שם בית ומלך השני גדר גבוה, ולפנים מהגדר עמודים הרבה עמודים סמוכים זל"ז ועליהם תיבת ברזל עם גביעים שמהם יולאים כמה חוטי ברזל סמוכים זל"ז ועיכרים מוטעל להגדר על גג הבית שנגדו מעבר השני על כל רוחב הדרך - וכח"ה רולה להתיר מטעם פ"ח יו"ם יען שהחוטים רלופים זל"ז בחוף ג"ט דכלבוד והוי כחקרה של ד"ט ויותר, וכמו ב' קורות בשבת דף ט' ומג"א ס"י שמו" סק"ט ד'. וגם למ"ש חס"י עירובין פ"ו ד"ה גזוטרף דלר"ך בעובי החקרה טפח, כאן יש גם למעלה מאלה החוטים עוד וג"כ סמוכים לחתומים חוץ ג' טפחים, ופיקפק מו"ש המג"א שס"ה סק"ט ו' משם הרשב"א ז"ל דלר"ך שיהי' החקרה גריאה לקבל מעויבה ולי"ע אם רכה או בינונית ורמו לזהליות פ"ח מ"ב ויש לידע אם חוטי ברזל ראויין לקבל מעויבה *) והעיר מהא דכתב המג"א שס"ג ס"ק י"ח ראש"י הקורות ביחד ד' טפחים מ"מ אם אייר ביניהם יומר מטפח לא מהני ואמאי לא יועיל מטעם פ"ח ומשמע דל"א בפ"ח לבד, ודחה דל"ל בפנימות או דאין בעוביין טפח, וגם העיר דלר"ך הקרה סמוך לכותלים כמ"ש הרז"ש ז"ל בשו"ע שלו בקונט"א בס"י שמו"א, אך מזה הדין אם בלד אחד סמוך ובלד הב' לא אם מהני להתיר הנשאר בלחי עכו"ד.

תשובה. בירושלמי דעירובין פ"א ה"ט - רבי בון ורבנן בעון קומי ר"ן פאה מהו שחילל בסוכה, א"ל פאה מללל בסוכה, סוף סוף מהו שחילל בסוכה א"ל אין סוף סוף מללל בסוכה מה בין זה לזה זה נעשה לכאן וזה לא נעשה לכאן עכ"ל, ועי' במפרשים שם בקה"ע ופ"מ, ובש"ק בפ"א בסוכה סוף

(*) ודחה מכת זה לא ה"י שום פקפוק, חדא דוודאי חוטי ברזל ראויין לקבל אפי' מעויבה בינונית כחבאים שם דקיי"ל כותיהו ועוד דהמעיין בהרשב"א בעבוה"ק שער א' יראה שכתב דברוחב שבעה טפחים א"ל שתהא גריאה כדי לקבל מעויבה יע"ש, וגראה שלמד כן מסוכה דהסם סוף א"ר לקבל מעויבה, וא"כ מאי פריך בירושלמי שאביא לקמן דסוף יועיל משם פ"ח אע"כ דברוחב שבעה כשיעור סוכה א"ל כדי לקבל מעויבה ודו"ק

הלכה אי דיה זה נעשה לכך מ"ש ע"ד המג"א סי' תר"ל סק"ב, שהקשה
מירושלמי זה על מ"ש הרמ"א ז"ל שם דאם הקנים מוגיעים לסכך אי"ל להניח
קנה על גביהם דהא בירושלמי מבואר דלא מהני משום דלא נעשה לכך וע"י
גם בא"ר מ"ש שם לאחר בזה וכן בפמ"ג באש"א שם ע"ש מה שכתב.

ראני חמה מאד על עולמי ולא זכיתי להבין כל דבריהם דהרי בלזה"פ
שהוא משום מחילה ולא רק משום היכר אי"ל שיהי' נעשה לכך, אלא כמו בלחי
שאפי' עומד מאליו סמכין עליו ושפיר דמי, וכבר האריכו האחרונים בטעלעגראפין
דלולא שהחזיקין מן הלד אין חשש משום שלא נעשה לכך יעו"י בשו"מ מהד"ק.
ח"ב סי' פ"ח ובספר נדרי זרוזין ח"ב בקונט' יו"ד סי' כ"ו ובאחרות חיים
החדש סי' שס"ג אות י"ג בדברי מהרש"ם ז"ל שם שג"כ העיר ע"ז מהירושלמי
הג"ל וא"כ לא יועילו כל התרולים, דנהי דמיירי בסוכה דללל בעלמא כא"ר או
באין ליגע כהפמ"ג, מ"מ אטו יש חילוק בין לזה"פ דוקא אם נעשה לשם כך
אי"ל ליגע ובלא נעשה לכך לריך ליגע, והיכא רמיוזא הכי בש"ס ופוסקים וקיי"ל
כר"נ לגבי ר"ש דאי"ל ליגע ולא מפליגין בין נעשה לכך או לא ובין סוגה
דללל בעלמא שלא חוה"ל לזה"פ לענין שבת רק בנעשה לשם כך דוקא.

אכן האמת יורה דרכו דהירושלמי שם לאו מדין לזה"פ מיירי, דמתחלה
אמר פאה מה שתליל בסיכה והיינו לזה"פ וא"ל מללל-ואח"כ אמר סוף סכך
מהו שתליל היינו בלא קנים תחתיו לזה"פ רק מטעם פ"ח יו"ס, וע"ז אמר
דאין סוף סכך תליל ומה בין זל"ז, וע"ז השיב שפיר זה נעשה לכך [או לכאן
והכל עולה לכונה אחת] לזה"פ אבל זה לא נעשה לכך לשם תקרה קבע-ובמז
שכתב הר"ן ז"ל שרמזו במסה"ס בירושלמי שם, והוא בפ"א דסוכה גבי סיכך ע"ג
אכסדרא בדרך רל"ט בדפי הרי"ף דפוס זיטאמר וז"ל וכ"מ כיון דס"ל פ"ח
יורד וסוחס שלישיית אפי' בטפח דבעין בסוכה למ"ל לימא פ"ח יו"ס, לאו
פירכא היא דלא אמרינן הכי אלא בבנין אכסדרא שהוא בנין קבוע אבל בסכך
דסוכה דעראי בעלמא הוא לא עכ"ל, והנה כפשט לשון זה דמחלק בין בנין קבוע
לעראי לא מובל להעמים כונה זו בירושלמי כפי לשונו זה נעשה לכך וזה לא
נעשה לכך דהא לא תליא כלל בזה אלא הכי הול"ל לזה"פ סגי גם בנין עראי
אבל לתקרה בעין קבוע אבל בהכרח כונה הר"ן ז"ל הוא כיון דסוכה בנין עראי
הוא אי"כ לא נעשית התקרה לשם תקרה רק לשם סכך ועראי בעלמא הוא,
ואפי' עשה כמו שעושין בבנין קבוע בחזק והניח נסר רחב ד' בסוף הסכך
מ"מ כיון שלא נעשה לשם תקרה קבוע לא מהני לענין פ"ח יו"ס דל"א הכי
אלא בנעשה לשם תקרה ממש ואין הכונה שריך לכיון בעשיית התקרה לשם זה
שהוא מללל מחורת פ"ח יו"ס לענין שבת אבל אם לא נעשית לשם כך אין
לסמוך על התקרה וכמו בקורה דסי' שס"ג סט"ו דלריך שיניחנה כדי להחיר
המזוי אבל אם לא נעשית לכך אפי' סמכו עליה מע"ש פסולה עיי"ש דשם
בקורה משום היכר ולא משום מחילה הוא כן אבל פ"ח יו"ס הוי משום מחילה
דמבואר בתוס' פירושין פ"ו ע"ש והוי כלמי דגם בעומד מאליו לית לן בה.

אלא כאן בתקרה לריך שמהא עשויה לשם תקרה כחקרת בית ולא בעשויה לשם סכך שלא לשם תקרה ודו"ק.

וכן מתבאר מלשון הט"ז סי' תר"ל ס"ק ט' שכחב וז"ל והא דלא אמרינן בסוכה דעלמא פ"ת יו"ם ולא די בב' מחילות לחוד דהתם התקרה אינה אלא של סוכה ולא הוי קביעות כמ"ש הר"ן בזה אבל כאן הוי הקורה קביעות דה"א לזורך הבי"ט עשויה ומונחת ש"ס ע"כ שפיר ז"ל פ"ת יו"ם עכ"ל ומבואר לזבין דדוקא בנידונו שם ש"עשה סוכה בחוץ הבית ופרץ הגג אהתקרה והשאר הקורה הקבועה שגששית לשם תקרה ולזה האריך בלשוננו דהא לזורך הבית עשויה ומונחת ודו"ק ומיושבת קושיא המג"א סי' תר"ל ס"ק ב' היטב ולזה נתכון ברמזא הנהש"ס בירושלמי שם ודברים ברורים הם בס"ד.

אבל לענין זוה"פ אם הקנים מגיעים להסכך שכחבו הגמ"י פ"ד מה' סוכה אות ג' והמרדכי שהביאו הבי"ט סי' תר"ל והרמ"א שם אין קושי' מהירושלמי לזה באמת מהני גם בלא עשי' לכך כלומר לשם תקרת בנין קבוע וזוה מיושב גם מ"ש המג"א סי' כס"ג ס"ק י"ח שהעיר כ"ח בפשיטות דמיירי שלא נעשה במבוי שם לשם תקרה בקביעות, רק לשם הנחת קורה, וכן מיושב הא דסי' אריגין פ"ת יו"ם וא"כ הוי כמחילה וכתום עירובין פ"ו וא"כ אפי' לא הינחה לשם כך תהי מותרת פ"ת יו"ם עכ"ד ונרחק ג"כ לתרץ בעגולה או משופעה ופגומה וכן ל"ל להבנחו דכל ענין קורה דמבוי לדעת המחבר היינו דוקא כן שאינה חלקה להועיל מדין פ"ת דאל"כ דל תורת קורה מהכא מועיל מטעם פ"ת ואפי' בגובה מ"ב אמה וב"כ באמת במהרש"ס בזה לרחוק בזה דלמעלה מ"ב, אבל במוחכ"ח כ"ז אינו ומקום הניחו לי בס"ד והכל ניחא כנ"ל דלתורת פ"ת יו"ם לריך שמהא הנחתה לשם תקרה קבוע דוקא ולא אפי' לשם קורה ודו"ק.

ובענין זה מובן שניד"ז דהחוטאים של הטעלעפאן או הט"ג שלא הונחו לשם קירוי ח"ל פ"ת יו"ם ולכן לא הורכתי להאריך עוד במ"ש בזה דאין סמוכים לכותלים ואף שיש לי בזה אריכות גדולה ואם ה"י מועיל מטעם תקרה ה"י מקום להחיר אעפ"י שאין מונחים על הגדר מטעם חבוט רמ"י וכמו בסכך שאין מונחים הדפנות אליו ויש בזה כמה עיקולי ופשוטי אך שא"ל להאריך בזה, ואם אין מקום להחיר בנידן שאלתו מטעם זוה"פ אין להחיר מטעם פ"ת והנה בזה דהחוטאים הם לא ע"ג העמודים רק על הגביעים כבר פשטו היתר בזמנו לסמוך על הט"ג והטעלפ' משום זוה"פ אפי' בלא עמידת קנים מתחת רק מטעם שהחוט נכרך סביב הגביע בחריץ החקוק לכך והוי כע"ג ולא כמון הדר והגביע כענף היוצא מן הדר וכאלו הוא חלק מן העמוד עליו ובכ"ג שפיר דמי ויעיין באחרונים בזה, ולכן אם יש בין העמודים האלה שעמודים לפנים מהגדר א' שאין עליו תיבת הברזל רק שמעלמו יולא גביע, וכן מעבר לגג הבית שמלך הב' ג"כ כן גוכל לסמוך משום זוה"פ אבל אם רק מהתבה יולאים הגביעים והתבה ע"ג העמודים באופן שא"ל לכיון ראש עמוד א' במכוון תחת חוט א' וכן אם על הגג עלמו מעבר הב' חקועים הגביעים וכס נאחזים החוטאים

אם יועיל מעט לזה פ' עדיין יש לדבר בזה ויש לי בזה אריכות גדולה בחידושי
(כתיב) לאו"ח שס"ג ויטן שלא נשאלתי בזה מכתב"י אינני מאריך בזה.
ונשאר לנו לבאר דברי רמ"א ז"ל בס' תר"ל, דהנה בהגמ"י פ"ד מה'
סוכה אוח ג' כתבו וז"ל, וגראה שאם ב' הקנים מגיעים לסכך שא"ל קנה ע"כ
דהסכך הוא במקום קנה, אבי"ה, אבל דעת רבנו המחבר שא"ל ליגע כדנכסמוך
עכ"ל ע"ש ומבואר דהא דהראב"י ז"ל הלריך ליגע הוא משום דפוסק כר"ב ששת
לגבי ר"ג דכלל לזה"פ לריך ליגע והרמב"ם ז"ל דפוסק בפט"ו מה' שבת הי"ט
כר"ג דא"ל ליגע, פוסק גם בסוכה כן, וא"כ הרי הרמ"א ז"ל דס"ל ודאי כן
דא"ל ליגע ע"י ס' שס"ב, למה העתיק בס' תר"ל מרדכי והגמ"י באם מגיעים
לסכך (ע"י צ"י וד"מ שם) ובשלמא המורדכי עלמו אע"ג דס"ל נמי כר"ג מ"מ
כתב הד"מ בשמו בס' שס"ב דברחוק ה' או ואו אמות לאו שפיר דמי יעו"ש
ומשה"כ נקיט כאן בסוכה כלשון הראב"י מילתא דפסוקא שלא ירחיק ה' או ואו
אמות, ודו"ק ולחלק בחילוק הפמ"ג דבסוכה דהוי עראי לריך ליגע אין טעם
דלא חילקו בזה בשום מקום ואפי' עושה לזה"פ בדרך עראי ודאי אין הנגיעה
מעכבה.

וגראה לפענ"ד דבסכך שעשוי להיות ניזו ממקומו קשה לכון שיהי' קנה
א' מהסכך מכון ממש ע"ג קנים מהלדדים וע"כ הלרכו נגיעה ממש ודו"ק.
(ב) בשע"ת (ח"ד חוברת ב' ס' ו'א) תירולו לא יתכן, דבמכילתא יליף
שלריך שיהא הפקדון תחלתו וסופו חולין מדכתיב כי יתן איש אל רעהו, דבשעת
מסירה לשומר רעהו ולא הקדש, ומדכתיב ישלם לרעהו, דהיינו שבשעת חשלומו
רעהו ולא הקדש, ואין לומר שאם הפקיד חולין ושוב הקדישו המפקיד, וצ"ד
השומר נעשה הקדש שעה אחת, ושוב פדאו המפקיד, וא"כ נאבד דג"כ פטור
השומר, דהרי תחלתו וסופו רעהו (וכהא דגיטין כ"ג, פקח ונתחמש וחזר ונתפקח
דהוי תחלתו וסופו בכשרות) ומג"ל למעט כיון דקרינן ביה כי יתן לרעהו וישלם
לרעהו, אע"כ דלא אימנעו הפקיד חולין והקדישו, אלא כשלא חזר ופדאו,
ונאבד כשהיה הקדש, (דא"ל כשנאבד היה חולין אלא אח"כ הקדישו, דאי' כי
יקדיש ביה מה ביהו ברשותו, ואחר שנגנב או נאבד אי' להקדישו כמו דנגזל
אי' להקדיש לפי שאינו ברשותו), והשתא קשיא חגי' דאלטרין צ"י יתן אל רעהו
לאפוקי הפקיד הקדש אפי' אח"כ פדאו ונאבד כשהיה חולין, דבזה מצי' בידים
חייב ושומר פטור, אבל ישלם לרעהו לאפוקי הקדש בשעת חיוב החשלומו דהיינו
בשעת אבירתו, למ"ל, הא בזה אפי' הוי' הקדש בידים פטור, ולשיטת הרמב"ם
ז"ל דס"ל דלא אימנעו הקדש אפי' מפשיעה וכ"ש מצי' בידים (ותימה על המנה"ח
מזה כ"א ונ"י שכתב להשיג על השאג"א ס' פ"ח, ועל הח"י ס' תמ"ב שכתבו
לרמב"ם יש דין שומרים בדעכו"ם נמי בפשיעה, אלא דרמב"ם ז"ל רק בשטרות
ועו"ק כתב לחייב בפשיעה, ולא בהקדש ובדעכו"ם דמורה לחוס' שהוכיחו
מירושלמי ר"פ הנוקין דמצי' בידים נמי פטור בהקדש, דנעלם ממנו שאין כן
דעת הפוסקים, והמע"ן צמחרי"ק ז"ל שורש וא"ו, והוצא דרמ"ב דרמ"א ס'
ש"א אוח ב' (וכן בחשו' הרא"ש ז"ל שהביא שם), יראה דגם בהקדש ס"ל להסמ"כ

דלא מיטע קרא שומר שבר עכ"פ מפשיעה, וע' בש"ך ח"מ סי' ס"ק קכ"ו
 מבואר שאין מחלק לשיטת הרמב"ם ז"ל בין הקדש לשטוועיק (ניחא, ולדידיה
 הא דביק נ"ג ארס ושור שדחפו שור פסוהמ"ק לצור חייבים, ה"ה בשור
 והקדש שלא נפרה, ולא נקיע שור פסוהמ"ק אלא משום פטורא דבעל הצור דאפי'
 בנפדה פטור דליק ביה והמח יתיה לי, אבל לשיטת חוס' דמפרשים הירוש' דר"פ
 הגזקין לפטור בהקדש אפי' מו"ק בידים (וע' בק"ט שם, ובתוס' גיטין מ"ט, והרמב"ם
 ע"כ מפרש באופן דלא מוכח לפטור מו"ק בידים) קשיא שפיר למ"ל קרא לפטור
 שומר מדיון שמיים כשנאבד בפשיעתו בשעה שהיה הקדש, ומ"ל דאפי' מו"ק בידים
 פטור ועכ"ל דבאמת שומר מייחב טפי אפי' ממו"ק בידים, כיון שקיבל עליו
 שמורה, וכמ"ס בקל"ח סי' ס"ו ס"ק מ"ד לשיטת הרשב"א ז"ל דמ"ל לחייב
 בשטרות שליחות יד, דשומר גרע טפי אפי' מגזלן ע"ש, ובמנ"ח מלוה כ"ו, ואלעזר
 שפיר קרא לפטור שומר בהקדש דסד"א דלחייב אע"ג דמו"ק פטור.

(ג) שם (בשער שלמה אות א'). תמוה על הפמ"ג מש"ו יו"ד סי' פ"א,
 ואין כאן חימה, דבמש"ו סי' ק"ה סק"ג מבואר דבאמת ראית הרשב"א ז"ל מכתם
 יבש אינה ראיה, דהא שם לכ"ע אפי' כחם לח מטמא למפרע, ואפי' בשרץ
 לר"ס מטמא עכ"פ עד שעה שיכול להיות לח למפרע ולא אמרינן כיון שהכתם
 לח וכן. השרץ ואפ"ל השמא ממש איחרע נוקמינהו לאשה ובגד ומבוי בחוקט"ה,
 ובאמת המעיין ברשב"א ז"ל ובר"ן ז"ל שם בחולין י"א יראה שלא הביאו הא
 דכתם ושרץ לראיה רק לדוגמא, וכחבו רק ובענין שאמרו גבי כתמים כו',
 משום דאין משם ראיה, וע"כ התם דלא הוי חזקה כדא"י בנדה כ' ג', דאשה
 כיון דמנופה קחויא כתרתי לריעותא דמיא, ופירש"י ז"ל דמועדא ועלולה לראות,
 ע"ס וכלומר דהוי חוקט"ה דילה חזקה שטעויה להשתנות בהכרח, ומבוי נמי כיון
 דאיכא שרלים מגופיה ושרלים דעלמא כתרתי לריעותא הוי, ור"ל דמלוי הרבה
 ולא מהני חוקט"ה נגד ריעותא דשכיחא ומוליה טפי, וגם לגבי הבגד גופיה, כיון
 דהיתה לבושה בו לא מהני חזקה טהרתו טפי מחוקט"ה של אשה עלמה
 ודו"ק, וע' בינ"א שער רי"ח אות ל"ב, ומ"ס כ"ח ע"ד תוס' חולין י"א, הנה
 בחי' לחולין שם עמדת על דבריהם, והבאתי דברי הפלתי סי' כ' סק"א ד"ה
 והן הן עיי"ש, והוכחתי מדלא כחבו שנתערב חלב מכתם בהמות (ובגדה דף ב'
 כסבו רק עשו גבינות מבהמ"ה ע"ס), אלא כחבו גבינות מוכח דלא מטעם לח
 בלח ולא היה סי' התמירו אפי' בדרכנן דמהי"ת הא בטל ברוב, רק מכת מהר"ל
 ומיירי שטעו מכל בהמה בפ"ע ושוב נחשכחו, דאליכ בלח בלח ים בילה ואין
 כאן גבינה שלימה ראויה להתכבד מבהמה אחת, וס"ל להחמיר בהכר"ל אפי'
 בלא נודע קודם התערובות ואין זה סימה דכ"י ס"ל לכמה רבנותא דסד"א ע"י
 גלגול אפי' בלא נודע, ל"א להקל.

(ד) שם (חובת ג' סי' ב'), כת"ה שומר בדברו, אמנם כן שבת הוא
 לת"ח להיות קשה כבדול (כמ"ס תוס' מנחות ל"ה:), אבל המיהני א"ך לא יודה
 כ"ח, דאם לא שטבר הרמב"ם ז"ל דא"ע אינ' ליתר מש"ש בב"ס אופן, למה כתב
 שפת יתר זה, עיברת שם, כעבר שמכרוהו ב"ד, ומאי קמ"ל באלה המלים

הימורים, וידוע שהן דרכי נכסב אפי' קולו של יו"ד מיותר, ולשינוי לשון של זכירות ככסף לרוץ מזוקק, והרי גם מוכר עלמו בסתם לדירה אינו עובר רק שם, וגם ביתר דבריו הפעם יש לפלפל הרבה, ואין צר לנו להאריך בזה רק זאת אומר דא"ל ראה יותר גדולה ממה שלא חירלו הראב"ד והרמב"ן והרשב"א (נקדושין ד.) הקשיא כסברה כ"ח ש"מ דפסיקא להו שא"י ליתר משע כלל ולא אשכח פירוקא אלא בגוני שכתבו הם.

וגם מ"ש להוכיח מדלא משני ש"ס בפשיטות ולאח חסם בס"י בסתם, ואין כסף בכגרות במפורש אינו נדחה מזה מ"ש כ"ח ענה דבמאי גרע נערוה מונגרות, דאמאי לא, הרי יש לאב רשות בנהו נערה עד שחונגר וכל שבה נעורים לאביה אחר רחמנא בנעוריה בית אביה, ורק למכרה אחר שחב"א ב"ס אין לו רשות ואפי' מוכרה כבר יולא בסימנים, ומיהו הני מילי בסתם אבל במפורש שבה זה ג"כ יש לו עד שתיבגר, אפי' דא"ל שימכרנה ליותר מומים של יל"אוז לאחרנו זה כלל, לא לאחר נערוה, ולא לאחר שז אפי' במפורש.

(ה) ובה שהמה על המל"מ פ"ג מה"ע ה"א, בח' ליומא (בספרי נחב' ה"ס כח"י) י"ג עמודי בזה, ובמנתי לתרן דברי המל"מ בדרך נכון בס"ד, דהנה בלא"ה קשיא אטו משום שיש לנו לומר טעם לדבר ניקו ונימא בית א' אחר רחמנא ולא ב', הא לר"י דסוגיא דיומא שם אליבא דאזלא ל"ד טעמ"ק בב"מ קט"ו, אפי' ל"ל דדוקא הסם לפרש בגד אלמנה עניה דוקא, ל"ד טעמ"ק, אבל הכא אין דוחק לפרש בית א' (כמו הסם לפרש עניה דוקא, דאטו עשירה לאו בכלל שם אלמנה ומשאי"כ בית דודאי משמע רק אחר, אלא דגם נשים הרבה יתכן בן כמו ושמחת אתה וביהך וכיו"ב הרבה), וכיון שיש לנו טעם לזה אנו מפרשים כן, וא"כ ספיר פריך הש"ס גבי ייבום דבאמת הרי פירוש אשר לא יבנה אח בית אחיו, הוא כן בית א' הוא בונה ולא ב' בתים, וג"כ מוכח דיש טעם לזה, דמסתין שהתיר הכהוב אשת אח אחת להקים לאחיו שם בישראל ולא שרים, ונימא נמי שא"י יש לאחיו ב' נשים, לא התיר הכהוב אפי' אחת דנמי איכא טעמא, שהרי באמת י"ס מכיון לשם נוי הוי כפונע נערוה, ובאיכא שמים, אולי יבחר לו הטובה יותר בעיניו, ותיבוי כמכין לשם נוי ולא לשם מליה גרידא ודו"ק.

(ו) שם (כ"י ד') בד"ה ונלע"ד לתרן דמאחר דאיכא גוגא דליכא איסור בהשחרור כו', כבר קדמוהו רבנן בסברא זאת ע' חת"ס חת"ע ח"ב ס"י א' ומהרש"ס ח"ב ס"י רמ"ב, אך לא כותים משום דעבד ושלוח אי' לרע, שזה דחוק כמובן, אלא כיון דאפשר בהיתר ל"ה כאומר לו לא וחתא יעיי"ש ובמל"מ וקלה"ח שהראה במהרש"ס שם, והנה יש לטעין כיון דלדבר מלוה שרי לשחרר, אי"כ הרי תמיד הוי לדבמ"ל כדי שיכא בת מורין ויקיים פו"ר, ולא רק לשבח ילרה (ע"י הוס' חגיגה ב': ובמהרש"א שם מה שהביא מחוס' פ' השולח, ובשאי"ש על השאלחות שזילתא קס"ה, בלוח קפ"ג, ובמל"מ פ"י ממלכ"ס ה"ז). ויהי ורעו מיותר אחריו, אך ל"ל דלא הותר אלא לדבר מלוה שהאדון מחוייב בה, ולא בזה שהעבד יזכה, או שאפי' העבד עתה בעבודתו אינו מחוייב בה, אלא שא"י ישחרר יקיים המלוה, אבל עכ"פ י"ל

דלא שייך בזה ולפי' לח"מ, דלא הוזהרנו בזה אלא להכשיל בדבר טבירה
היכי דליכא לגבי המכשיל כונת מזה, והי דקיי"ל א"א לארס חטא בשביל
סינכה חזקך אס לא באופנים ידועים, אבל חטא בשביל שחובה בעלמך בכה"ג
לענין ולפי', שפיר אפשר אמרינן, כן עולה בדעתו עתה לפוס ריהטא ואינו
מחליט כן כי ל"ט אס אין סחירה לזה.

ובדברי התפא"י גיטין פ"א מ"ז, בזה שכתב בהיפך מהנו"ב והב"מ
ומשורט"א, ולדעתו לר"מ לק"מ כיון דא"ל לזכיות השליח, דל שליחות מכאן
דמעשה קוף בעלמא עניד ואפי' בנט שנשלח ע"י עכו"ם ליחמו לישראל שימסרנו
לאשמו כשר, עכ"ד יעו"ם יש לתמוה הרבה, דהרי לריך שיבא השטר שחור
מיד הארון ליד העבד, ועלי גיטך מעגיק לא מהני כמו דל"מ באשה, וכולה גט
ע"י עכו"ם למסרו לישראל היינו שהישראל יהא נעשה שליחו של המגרש, ועי'
רמב"ם בפ"ו מה"ע, ובטושו"ע יו"ד סי' רס"ז סג"ד, דכל הכשרים להביא גיט
נשים כשרים להביא שחרורי עבדים, וכחב מרן בכ"מ ובג"י מרחקן שוו למוליך
ולמביא ומרן הכל כשרים חוץ מחשיו ועכו"ם, ואולי טעה התפא"י בדברי הט"ז
סי' רס"ז ס"ק מ"ד, דיש להבין לכאורה מדבריו דבשחרור לית לן בה בטלי גיטך
מעגיק, אבל ע' בחת"ם אה"ע ח"א סי' פ"ב ד"ה ועוד יש לבטל, ובד"ה אך
מ"ם שס ביאור דהט"ז, ובמחכ"ת של התפא"י שגגה פלטה קולמכו בזה.

(ז) שם (סי' ה') פירושי בתשב"ץ מוכרח, ומה שהקשה דהו"ל להביא
מב"ייתא, הנה שס במבוי סתום לחיקון לחי פריך הש"ס פשיטא דמהני לחזי
מבוי, אבל במפולש בזה"פ לא שמעינן מהתם, דאפשר לריך המחילה דוקא
במקום שנכנסים לו מרה"ר, ואין ראיה מזל"ז, ועכ"פ אין קושא על התשב"ץ
שלא הביא מלחי לזה"פ.

(ח) שם (בשער יונתן סי' א') כתב לחרץ קושית המנ"ח על האו"ה שכ'
דדס היולא ע"י כבישה כיון שנתערב במים שוב א"ר להקרבה ואינו אסור רק
מדברנן, מהא דמתערבין באמה וכו', עפ"ד שו"ת הרי"ם שהביא דר"ז תלוי בזה
דשלקות דלמ"ד בפס"א דבמילתיהו קיימי, ה"כ דש"ב מה"ה, ומשו"ה הרמב"ם ז"ל
דס"ל בשלקות בפס"א ס"ל דש"ב עובר עליו, ומעשה מיושב דהאו"ה ס"ל דאשחתי
לאו במילתיה קיימא, אבל רבי אבהו הלמוד רי"ח כריו"ח ס"ל ושפיר פריך
הש"ס עכ"ד, ואולי ומוחיב ומפרק עפ"י יס"ד הוה כמה וכמה קושי' עוקר הרי"ם
ועי' חזן זב"ז בסדרא זו, ועל כולם מסיים וז"ב.

ראני' בעניי אשמומס כשעה חדא דהא כל הפוסקים ס"ל, (והכי קיי"ל
להלכה) דש"ב א"ע עליו ואס כדבריו ע"כ ס"ל בשלקות שהג"ב, ובאמת רה"פ
רובם ככולם ממש ס"ל בפס"א כמבואר בטושו"ע או"ח סי' ר"ב סי' ורס"י ר"ה,
והנה החשו הק"ס ז"ל, לא ראיה ואינה ח"י, אבל ע"כ דכתב רק דהרמב"ם
ז"ל מדמה להו אהדדי, דכי היכי לענין ברה"ה אשחתי דבישול לא הוי סיג, ה"כ
לאיסור דס, וסוגיא דמנחות לאו הכי ס"ל, אבל בה"פ חלוקים עליו בזה, וס"ל
דלא דמו אהדדי, ואע"ג דלברכה קיי"ל דבפס"א כדמעיקרא לענין איסור דס
לא"ה ופקע איסוריה ע"י סיגו, ובה נפל כל היסוד ונטלו דבריו לגמרי, ואין

בדין דקיי"ל דש"ב א"ע עליו היכי נהרץ קושיה המליח, ובלא"ה אטו משום
דרא' תלמידה דריו"ח מוכרח בפשיטות דכריו"ח ס"ל עד דניקס ונפרוך אמיליה
מכאן זה בפשיטות מבלי שיפרש הש"ס כן להדיא והי"ל לאחויי הא דריו"ח דשלקות
ובזה נטלו כל דבריו שבאות ב' ג' ד' ה', דסו"ס חקן מה נעני.
ורמ"ש באות ח' לתרץ גם קושיה המוכח השניה על האו"ה, הנה קושיה זו
חירץ המכ"ח עלנו שם בחי' אחת, דדוקא מ"ס לחוך דס' אס' יש בו מראה
דס' כשר, ולא בדם לחוך מ"ס, והנה מ"י אכני לכתוב דבר כנגד הגאון הקדוש
הר"ס ז"ל וחלילה לי להשיג על דבריו בפרט שלא ראיתי דבריו עליון, אבל
כפי העתקה דבריו אלה שאני רואה בדברי כ"ח, יש לי לשפקק הרבה, ונפרט
דלפי"ד מאי מיימי במנחות כ"א מדריו"ח מ"ס שקרש דהוא"ל ואידחי, אידחי,
הרי לריו"ח ליחא כלל להך מילתא לשיטתיה דשלכות בפה"א, ונלטרך לומר דאולא
הך אליבא דעולא דס"ל אליבא דריו"ח בברכות שם דשלקות שהי"ב.

(ט) שם (אות ט') מתרץ קושיה הגאון הרר"י מקוטנא ז"ל על היראים
ג"כ עפ"י יכודו, דשם רק אליבא דמ"ד שינוי מהני והיינו דמבטל לרמנ"ח
באחת אי מהני השינוי אף לאחר שנעשה איסור, או לאו, וס"ס גם על זה,
וז"כ נלטרך לומר דלהרמב"ם ז"ל דס"ל בדם דל"מ שינוי וכמו בשלקות,
גם באחת וז"ש בנעצר ל"מ שינוי, והרי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מאיסורי מזבח הי"ג
פסק דגם בנעצר מהני שינוי, וכמו כן הרי ס"ל דש"ב טובר עליו, ואיך ס"ל
דמור, שהוא המוס"ק, כשר לקטורת, אחתה! וכ"ח לא חש לקומחיה, לכתוב
דבר בלתי מחקיים כלל, וע"כ דאפי' לשי' הרמב"ם ז"ל לא כתב הרי"ס ז"ל רק
לדמוה שינוי דביטול בדם לביטול בירקות, אבל לא לכל השינויים ככ"ח דבחדא
מתחא מחתינהו לכולהו שינוי, ושינוי דקמח מחטים, ושינוי דמור שנעשה כאן
שפיר מהני, וקושיה הגאון מקוטנא ז"ל על היראים חזקה ולריכה נגר, אבל קושיה
דמור מכריתות ה' דמלרץ קרא דלחם וקלי וכרמל כו' אלומא אי לאו קרא הו"א
דלחם וקליי בנחתה מותרין ודוקא כרמל איסור, עכ"ד, לא קשה מידי דהתם
הו"א אין לנו אלא קרא כדכתיב כרמל וקליי ולחם שוב לא מקרי בשם כרמל,
אבל הכא אטו אס' נשתנה אין שמו אחת, ורק משום דכתיב הם ולא שינויהם,
וע"כ טעמא משום דשינוי קונה ומבטל שם אחת מיניה, וס"ל להיראים דאחר
שחל שם אחת אין טעם שיבא השינוי מבטל שמו ממנו אלא כדאסברה איבו
דנעשה סלה מקמי ביאה וקנאתן בשינוי ולא נחייבה רק דמו"ס, ודו"ק.

(י) ורמ"ש מאות י"א ואילך, יש לי להעיר שבעניי איני רואה משמעות
מרש"י וחוס' בע"ז מ"ו דרך מדרבנן ל"מ שינוי באיסור"ה, ועי' פמ"ג בפתיחה
לבב"ח דמסופק באפר בב"ח, וג"כ מסיק דמה"ח, ועי' ח"י תמ"ה סק"ח, אבל
הפמ"ג באש"א שם בק"א, ונכולל לה"פ ח"א פ"ג הכריע בתוס', דהוי מה"ח
ע"ש, ולו יהיה דאפר מדרבנן דנעשה עפרא, בעלמא, אבל סולת מחטים רק
נשתנה, פשוט לע"ד דלכ"ע באיסור"ה הוי מה"ח, דהא כדכ"ה הוי, וחוס' בע"ז
שם ד"ה יש שינוי דכתבו מדרבנן היינו היכא דליה איסור"ה להדימו, וקושיה

מר אחיו על החש' הרי"ם ז"ל חוקה, ולע"ד בלא"ה יש לתמוה על דמיונו של החש' הרי"ם ז"ל לדמות רש"י לי"י, דבשלמא דם שלא אסרה תורה, אלא בראוי לכפרה ל"ם להקשות אטו מאוס שנחבשל פקע איסוריה, שהרי בטל טעם האיסור מנחבשל וא"ר לכפרה, אבל ביי"י טעם האיסור משום שנחנך לע"ז בפועל, ולא רק משום שראוי להחנך ע"ג המוצח, או שראוי להחנך לע"ז דכל יין ראוי להחנך ואינו אסור אלא משום שנחנך בפועל לע"ז, ומה בכך שאחר שנחנך נחבשל ושוב אינו ראוי עתה להחנך, כו"ס כבר נחנך ונעשה כע"ז (ולפי שאין בירי חש' הרי"ם ז"ל, לא אחר כך בזה, כי בעניי לפי מה שאני רואה מועתק לפני דברי תימה הם, ולא אכין כלל, וח"ו שמפי הרי"ם ז"ל בעל הסברה הישרה הקולעת אל השערה ילאו). והו' באמת סברת היראים גבי אחנך רמנאסר ל"ם לומר דפקע איסוריה ע"י שינוי ודו"ק.

אכן קושיה אחיו על החש' הרי"ם ז"ל י"ל בפשיטות דקושייתו ישנה מיהא לגירסת י"ם גורסים שמוציא רש"י דבעיית רמב"ם הוא במשתחוה לחשים, ולא לקמת חטים, וכ"ה גי' ר"ח, ע"ס, אלמא דגם באיסוריה"י יש שינוי, ולג"י זו באמת לע"ג, מאי שנא נעבד דמהני ביה שינוי, ומאי שנא נחנך דל"מ.

יא) והנה אפשר לי ליישב קושיה הרי"י מקוטנא ז"ל על היראים, ולחלק בין איסור אחנך לאיסור נעבד, ולומר דגי' היראים היא באמת לא כגי' ר"ח אלא במשתחוה לקמה, ובזה הוא דמהני שינוי, והיינו דהא באמת נעבד בחלוש נאסר גם להדיוט, ובמחנך לא נאסר להדיוט, אלמא דמחנך הוא רק מאוס לגבוה, ולא נקבע האיסור בגופו להיות חתי' דאיכורא, דא"כ גם להדיוט היה אסור ומשום שפיר י"ל דמהני שינוי, דמאיכוריה לגבוה באמת פקע בשינויו, ולא קיבלו עליו לחלוק רק בצורה זו שהיה נשעה שהשתחוה לו, אבל גבי אחנך דאסרתו תורה לגבוה, ולהדי' אינו נאסר בשום אופן, וענין איסורו לגבוה הוא משום שניתן לשם עבירה זאת וזה שייך גם בשינוי, שהרי גם עכשיו עכ"פ אחנך הוא, אם לא באופן שכתב היראים שנשתנה קודם ביאה ונעשה שלה גם בלא בביאה, אבל ננענך שפיר י"ל כג"ל, דאיכא הוכחה דבמחנך לא חקנע איסוריה מדומת להדיוט, וע"כ דלא שייך לומר שחל שם חרם על נעבד במחנך, דה"כ גם להדיוט הוא אסור, ורק דמאוס לגבוה משום שזה קיבלו עליו לחלוק, והא שפיר פקע כשנשתנה מליצה זו, ודו"ק היטב.

יב) שם (בס"י ב') מ"ש על הנקב"כ, הנה נקב"כ לא נמלא כדבריו כלל מחמת שהיה מוהר, כ"ז של"פ בו' רק מחמת דא"ר לזיקה, וגם מ"ש דמרש"י בנבחים כו', והוריות מוכח דשל"פ חייבים עליו, ליתא.

ומ"ש ליישב קושיה נליון רש"י בקושיה הגור' חדא בחברתה, במחמת ליתא דאכתי קשיא דנמא הרווייהו דאמתי' שרי בבישול מהיקשא ויהיה דם אסור לב"כ מק"ו ויתר דבריו בס"י ב' שם הענין בעניי ואחנך י"שר.

הק' שצ"ח יוסף הלוי פייגענברג חופ"ק דאקאטש

סימן ב וּנְצִדֵק קִדְשׁ

ב. שער אליהו הנוסף לשע"מ (שנה יג ח"א) הרבה קושיות ופליאת בענין לא תחמוד ולא תתאוו וביחוד כנגד מה שכתב הרמז"ל בזה בפ"א מגולה עיי"ד והנה על כל מה שכתב הרב מלוקאטש שליט"א בשער שלום הנוסף לשע"מ (שנה יד ח"א) לתרץ קושיותיו בטוב טעם ודעת השיב לו המקשן (שס) בשער אליהו וסתר את דבריו וגבי דאמתחי הרב ולא נכחד מאתנו שיש ח"ל ביבלתו להראות את לדקתו ושגיון האיש שכנגדו מ"מ לא מלא הרב נכון בעיניו להשיבו פעם שנית כמ"ס בשע"מ (שנה יד סימן א אות ו) וכדי שלא תשארנה הקושיות בלא תשובה כהוגן לכן אמרתי לענה אף אני את חלקי בענין שמן הרב ומנאי יחשב הכל בעז"ה.

ולבצען הראות הומ"י בהתחלה עד כמה טעה בזה בעל שער אליהו הנני להעיר שכנראה לא ידע כלל שדעת הרמב"ם הובאה להלכה פסוקה בחומ"מ סימן שנט בלא שום חולק ע"ז כי אלחלח לא נעלם מומנו דבר זה לא היה מביא רא"י לכתור את הרמב"ם מולא ראה רבני ישראל נוהגים כוותי כמ"ס בשער אליהו (שע"מ שנה יד ח"א) אדרבה מדאיפסוק בשו"ע כהרמב"ם אי"כ לא ימלא אף רב אחד מהחדדים על דבר ה' ומורתו שלא יתנהג כוותיה (ומן מזה לא ראינו לאו רא"י) ולפ"ז תמה תמה אקרא אף נגש בעל שער אליהו לחלוק על הרמב"ם מבלי דעת דבר המפורסם לכל שדבריו הרמב"ם נחקבלו בכל תפולות ישראל האדוקים בשו"ע כאלו נאמרו לחשה מסיני ועכ"פ היה לו לראות שברמב"ם קס פ"א מגולה ה"ט נחלא מראה מקום מוח"מ סימן שנט ומדוע התרשל לראות מה שכתוב בטור ונו"כ בפרס הרהיב בנפשו לחלוק על הרמב"ם רוח אפנו וה"ד תפארתנו.

ואחרי הודעתי זאת מוטל עלי להעיר עוד בתחלת דברי שמה שכתבתי בשער שלמה הנוסף לשע"מ (שנה יד ח"א) שלהרמב"ם אינו בלא תחמוד ולא אם עשה השתדלות וגלי המולות שונות עד שהתרה חברו למכור לו את חפצו ובלא"ה לא עבר ע"ש אכן ז"א שהרי בפ"א מגולה פ"כ כתב הרמב"ם בהפלות שהפליג בבעלים או בבקשה מהם מנאחר להפך נמה שכתבתי ומ"מ ל"ע לרינא שהרי הב"י בחומ"מ סימן שנט סעי' יב העתיק כל דברי הרמב"ם מלה במלה וזאת או בבקשה שלא העתיק אי"כ אפ"ל שלא גרס כן ברמב"ם עכ"פ אליבא דכל הדעות ל"ס לא תחמוד להרמב"ם רק בחפן הנלרך לבעלים להשמיטם ובלא"ה לא עבר כמ"ס הפרישה וסאר נוי"כ וכ"ס בחפן העומד להמכר ולפ"ז ל"ק כלל מה שהקשה בשער אליהו וכי לא שנקת חיים לכל ברי' וכן מה שהקשה מומעים בכל יום ע"ש וניחא מאד כמובן לכל.

ד. אינו אפוא שבעל שער אליהו במו"מ הביא שם המושג באפלה נח ידע מה שכתב בשו"ע ונו"כ וגם לא ידע הלכה רווחת בישראל ולא זו בלבד אלא שנעלם מחוג ג"כ דבר הידוע אף לתינוקות של בית של רב כי הנה אחת מהמחמירות

הגדולות שטורר בזה בעל שער אליהו הוא איך אפשר לזוות אותנו שלא נחמד בלבנו לביתו וקנינו של איש אחר כמ"ס הרמב"ם והלא אין אדם שליט ברוח ואין שוטר ומושל לרגשי הלב וכו' אכן במח"כ נעלם ממנו את הידוע לכל מחסיל שכבר חירץ זה הא"ט במקומו עם משל נחמד מבה מולך ואיש כפרי כו' וחזק מזה נעלם ממנו מה שאומרים הבריות שלא נקל הדבר להיות יהודי כי רק אחר יגיעה רבה והרגל חמיר יעלה בידו לקדש ולטהר את לבנו מרעיוני הבב והרהורי עברה ר"ל כמ"ס המפרשים על ואהבת לרעך כמוך ועל לא תשגא אחיך בלבבך והדברים עתיקים.

דברים אלו נעלמו ועוד דבר אחד היה בהעלם והסתור מבעל שער אליהו ויכול היות שאלמלא לא נעלם ממנו דבר זה בלבד כי אז לא מתח על הרמז"ל קו בקרה חדה כמוה (פתיחה לשער אליהו הנוסף לש"ס שנה י"ג ח"א) ע' שער אליהו שהקשה לשאול מפני מה משונה עברה זו משאר עברות שבתורה והלא אלל שאר עברות אין לנו מזהירים שלא יתעורר כל חשק בלבנו אל הדבר הנאסר לנו ארצה רז"ל אמרו אל תאמר אי אפשר בבשר חזיר בנ"ח וכה"ג אלא אפשר בהם ומה אעשה כו' לומר שכן הדבר שיתעורר חשק בלבנו אל דבר האסור ואח"כ נתגבר על יצרנו מפני גזרת המקום כידוע לכל וא"כ מדוע החמיר כאן הרמב"ם שאסור לנו שתתעורר בלבנו כל תאוה במקל אל כל אשר לרענו והיא באמת קושיא נפלאה וראונו לשום עלי' את לבנו אבל הרחמנות גדולה עד מאד איך שנעלם מבעל שער אליהו שכבר קדמנו בקושיא זו ה"ה רבינו הגדול והקדוש הרמב"ם ז"ל בשמנה פרקים פ"ו ושם האיר עינינו שיש לחלק בין מצוות שמעיות כגון חזיר בנ"ח חלב ודם וכה"ג לבין מצוות שכליות גגבה גולה ורליחה וחמם ושד וכיו"ב הרבה דברים שבין אדם לחבירו ושאללם אסור לנו שיתעורר חשק בלבנו אל דבר האסור לנו עי"ד הנעימים והיקרים ותמולא נחם ולפ"ז הרה חלונתו העלומה מעל הרמז"ל שהרי לא תחמוד היא מצוה שכלית כמו גגבה וגולה וא"כ ל"ד לחזיר ושאר מצוות שמעיות וז"פ מאד וכפי שאמרתי בודאי כן הוא שאלמלא לא נעלמו דברים אלו מאת בעל שער אליהו אזי לא ילא להשיג על הרמב"ם בכל הקף ועו כי כל עינים רואות שעל יסוד שטת הקדושה וטהרת המחשבה ביסוד הרמב"ם בפרקו נבחה שטתו בפ"א מגולה בעיני לא תחמוד ולפי דעתי הקלושה ובודאי יסכימו עמדי כל ההוגים כמוני שאלמלא לא ירשנו מהרמב"ם ז"ל כי אם האמת הקדושה הזאת בלבד שאסור לנו מה"ה להתאוות בלבנו לביתו וקנינו של איש אחר ואפילו לשלם ממוטב כספנו גם אז היינו מחויבים להעריך ולהקדיש את שמו לעד ולנצח לנחם וכ"ס אלק פעמים כ"ס שחלילה לנו להתעמל בכל כחנו לדחותו בקש וגבבא במקום שנות הקדושה מדברת מחיך גרונ.

ובין שנפקחו עינינו לראות את פרשת גדולה הרמז"ל בהעמיקו הרין את הרעיון הנשגב והמרומם שנמלא בדבור לא תחמוד ולא תתאוה איך שהתורה הקדושה באה לנקוט בקרב לבנו מדות תרומות ועדויות ולהרחיק אותנו בכל מה דאפשר מחשש נוגע לרעה בקנינו והונו של איש אחר כדי שנהי' באמת

סגולת העמים ומצחרי כל האומות כאשר הובטחנו מפי הקב"ה לכן יש להתפלל
הפלא ופלא מאין כמוהו בעולם איך לא הרגיש בעל שער אליהו בכל אלה
הדברים כאשר בא לבלע את הקדש ואיך בא כלל הרעיון על לבו להוליא הכתוב
מפשוטו ומשמעו כאשר לומדים כל העולם ולבנות שטה חדשה שלא עלתה על
דעת איש מעולם כדי למעט דמותו של לא תחמוד ללמס את תחומי ולהחליט
שלא קאי על שום דבר אחר רק על שוכר ביתו וקנינו של חברו שאכור לנו
להשיג את גבולו אלל המשכיר אבל בלא"ה ל"ש לא תחמוד וכן ל"ש במחשבת
הלב אלל בדבור פה כמ"ס בשער אליהו (שע"ת שנה יג ח"א) שרא ליה מרא
חדרבא ואיכא מהתנרא שלא תחמוד קאי על כל מיני חמדה בעולם על החמדה
לגנוב ולגזול וגם על החמדה להקות מחברו חפץ הנלך לו ולשלם את דמיו
כמ"ס הרמב"ם והשו"ע וגם שוכר בכלל האכור כמ"ס במל"מ פ"א מגולה וכן קאי
לא תחמוד על דבור ועל מחשבה אבל לא להחליט שקאי רק על שוכר ורק
על מדבר בלשונו הם מלהזכיר רעיון מוזר כמוהו ולפי דעתי ובודאי כן יסכימו
עמדי כל היהודים הנאמנים אל ד' ותורתו אשר כל האומר כמו שעלה על דעת
בעל שער אליהו (אולי מוקד יריעה ולא בזון לבו) ה"ז כאילו בא לעקור שני
דגורים מעשרת הדברות וכאילו חולק על השכינה הקדושה ר"ל שענשו גדול
במאד מאד כידע לכל.

ובין כל האומר למעלה יתבונן כל מי שיקרא את דברי שיש ת"ל ביכלתי
לחרץ גם שאר הקוסיות הנמלאות בשער אליהו אלל שאין כאן מקום לאריכות יותר
מרי אכן כדי שלא יאמר שדחיתיו בקש אקח לדוגמא עוד דבר אחד וזמנו יקיש
על השאר הנה על מה שכתב הרמב"ם בפ"א מגולה ה"ט, וכל דבר שאפשר
לקנות כתב בשער אליהו (שע"ת שנה יג ח"א) שמוה יולא משפט מעוקל אם
אפשר לקנותו אסור לקנותו ואם אי אפשר לקנותו מותר לקנותו ע"ד אבל לדירי
ל"ק כלל כי אפשר לקנותו הכוונה דבר שקונים ומוכרים ובא לאשוקי לעג"ר עניני
שדוכים שאינם בכלל האסור ודבריו נלקחים מהמכילתא שכתבה מזה הפרט
דבר שהוא קונה ומקנה" פי' שקונים ומוכרים ולחנם הרעיש בשער אליהו בדברי
המכילתא כי הדבר פשוט מאד כמו שכתבתי אבל מה שכתב בשער אליהו לפרש
דהיינו התחייבות הדדית מאחד לחברו ע"ד הפירוש הזה מעלה גימוך והוא כעין
פורבא פרח שאין בו טעם וריח, הן אמת שכדומה נמלא בכפר אחד שלא תחמוד
שי"ך גם בשדוכין אסור להשתדל להשחדק עם מי שאין ברצונו להשחדק אמת
ויש בזה לדבר אבל עכ"פ לא היה כדאי להוליא דברי הרמב"ם מפשוטם כדי
לעשותם למשפט מעוקל חלילה והנה בדרך זה יש ביכלתי לחרץ גם שאר הקוסיות,
יש ביכלתי להראות לכל באי עולם – נוסף על כל האומר למעלה – עד כמה
חועה האדם מדרך האמת כאשר יאמר להתחכם על דברי תורה ועל דברי רבוינו
הראשונים והאחרונים וי"ע אבל כאמור אכמ"ל וחזן מזה לפי דעתי לא כבר הדבר
מכל בר אורין להלך קדש" זה לאחר עיון כל דהו כי משה אמת ודבריו
מתקבלים על השכל והלב.

הרב ש"ט אלתמאן עורך ה"בית מדרש".

סימן ג

בבוד רבני וחכמי ה"שערי תורה" שליט"א.

(א) שא"ה. הנה זה זמן כביר אשר אני נכרך ברעיוני מאוד מה שהמנהג בעת בין הסוחרים אף החרדים לקיים מצות וכש"כ מבלי לעשות איסור שלום ומלוים מעות בעת הלך להם למסחרם וזה שכח בכל יום הרבה שלום מעות על איזה ימים או שבוע (שקורין טאג ליטען). ואינם עושים שום דבר עיסקא כפי תיקון מור"ם ז"ל והרבה פעמים שוכחים אפילו לדבר בע"פ שיהי עליהם ואיני יודע מניין להם להקל כ"כ באיסור רבית החמור המרובה בלאוין הרבה הן למלוה והן ללוה והן להמסררים.

ועתה ראיתי בס' קובץ דרושים (ח"ג סי' ל"ח) שהרב הגאון מ' טוריאל מאיר איג"ר שליט"א מלובלין נתעורר בזה ומליע שם חקנה לזכות את הרבים שכל אחד כשיתחיל לעבוד במו"מ יכתוב בכתב ידו פעם אחת אלל הרב דמא, שכל העסקים שיטעה במעות הן מה שישן לאחרים והן מה שיקבל מאחרים, מועיד הוא על עצמו שהוא על אופן עיסקא עפ"י חקנה חז"ל, אף אם ישכח או שלא יוכל לדבר מזה בפירוש בעת נתינת או לקיחת המעות ואיך שיהפוך או יח"י עליהם, ובחקנה יח"י מפורש שכל מי שזכור ויח"י ביכולתו יעשה בכל פעם היתר עיסקא מיוחדת, ולא יסמוך על הס"ע הכללי, וייעיל עכ"פ להשוכחים או האנוסים בדעתם יח"י מאיזה טעם שיהי, וגרונו בזה כי גם כל הבאנקין והקאנטורין יתנו מכתב כזה פ"א לטובת הסוחרים עמהם, וע"ש מה שהעלה מח"ך פלפולו העמוד טעמו ונימוקו בזה להחיר החקנה הקבוע הזה, וגם הרב הגאון האבד"ק לובלין שליט"א האריך שם ג"כ להחיר עפ"י החקנה הקבוע הנ"ל וכתב דלר"ך לחתום ג"כ בחיוב אלה ושבוטה שאסור לחזור בהחקנה קבוע הנ"ל ע"ש, וגם הרב הגאון האבד"ק טארנא שליט"א האריך שם בזה להחיר עפ"י החקנה קבוע הנ"ל וכתב שטוב יותר שיטעו החקנה קבוע הנ"ל פ"א בשנה בכל ימי עשיית כי אז הזמן מוכשר לזה ע"ש באריכות, ונחתי שמחה בלבי מאד ע"ז שראיתי שגאוני דורינו שליט"א נתעוררו להסיר מכשול רב כזה מאחב"י החרדים, ואמרתי להיות ג"כ סניף לאריות וכיהודא ועוד לקרא להחיר עפ"י החקנה קבוע הנ"ל מהטעמים שאבאר אי"ה ויהי' שלא אכשל בדבר הלכה ח"ו.

(ב) הנה בראשונה לריכוס אנחנו לברר עוד שאלה אחת מה שנסתפקתי להלכה ולמעשה איך הדין בראובן שלום מעות לשמעון על זמן עליהם כתיקון מור"ם ז"ל וכשבא זמן הפירעון שילם שמעון לראובן הכל הקרן והריות, ואחר איזה זמן לזה שמעון עוד הפעם מעות מראובן ולא נתן לו שמעון שטר עיסקא וגם לא דיברו כלל שיהי עליהם כתיקון מור"ם ז"ל וכעת אין ר"ה שמעון ליתן לראובן ריות יטן שלא דיבר עמו שיהי עליהם כתיקון מור"ם ז"ל והנה רבית מה דינו בזה.

(ג) וצ"ב אור"ה ד"ז מנא"ר להדיא בע"ז יו"ד סי' קע"ז ס"ק י"ד וס"ק ל"א דכתב בשנים שעשאו עיסקא על זמן וכלה הזמן והמעות נשאר ביד זה והתעבק.

בהם דפסק דעיסקא קייס ומחוייב ליתן לו הריח ע"ש ומשמע מדבריו דדוקא
 אם המעשה נשאר ביד הלוה אמרינן דעיסקא קייס אבל אם החזיר הלוה המעות
 להמלוה ואח"כ לזה עוד הפעם סתם לסיך ליתן הריח מטעם דבית אמוס
 הדבר מבואר להדיא בבית שמואל אהע"ז סי' קי"ד ס"ק ע"ז דהביא שם מ"ש
 בחסות הריב"ש סי' תע"ה ש"ל שהשכיר עלמו עם מנהיגי העיר לשנה ע"מ שהוא
 פטור ממוס ואח"כ שכרו אותו מנהיגים אחרים סתם ודאי על חנאי הראשון
 השכיר עלמו ע"ש וכ"ה בחו"מ סי' קס"ג ברמ"א סעי' ה' וסי' של"ג ברמ"א סעי'
 ח' ע"ש בסמ"ע וט"ז וס"ך שם וכחכ שם הנ"ש דה"ה אם היה ציוו לבינו לאו ש"ל
 ושכרו מנהיגים אחרים דאמרינן ע"ד הנלו הראשון שכרו אותו ע"ש וא"כ מוכח
 מזה דאף אם נפסק באמצע אמרינן ג"כ דע"ד חנאי הראשון שכרו אותו
 וכן מבואר בחסות הרשב"א מובא בשו"ע אהע"ז סי' קי"ח סעי' י"ט המחנה
 עם בעלה בשעת נישואין שאם תמות תחתיו בלא ולד קיימא יהא שלים נדונייתה
 ליורשי' וגירסה והחזירה סתם ע"ד תנאים הראשונים החזירה ע"ש וא"כ לפיז
 ה"ה בג"ד ג"כ אף אם החזיר הלוה המעות להמלוה ואח"כ הלוה עוד הפעם
 סתם שפיר אמרינן דע"ד מלוה הראשונה שהי' בעיסקא הלוה ולריך ליתן הריח
 וז"ל ואף שהנ"ש הביא שם בשם מהרי"ק שחלק על הריב"ש מ"מ הרי בש"ך
 חו"מ סי' של"ג ס"ק מ"ד כהב דלא פליגי ע"ש וכבר השיג בזה על הנ"ש
 בהפלאה בקורא שם ועי' בב"י חו"מ סי' ר"ז מחורש כ"א שכתב על דיוו של
 מהרי"ק שלבו מגומגם ע"ש, ואין לומר דעיסקא שאני דז"א דהרי הנ"ש הביא שם
 דעת החולקים בזה וכחכ דל"ד לשנים שעשאו עיסקא על זמן וכלה הוון והמעות
 נשאר ביד זה והתעסק בהם וביד סי' קע"ז פסק בט"ז דעיסקא קייס דהתם
 הגוף הדבר מסתמא קייס ע"ש ומוכח דהיכי דהגוף הדבר קייס לכ"ע אמרינן
 דהוה ע"ד ומוכח דעיסקא דמי לכל הנ"ל, וג"כ מוכח דאין חילוק בין הפסיק
 באמצע או לא דאם הי' חילוק הו"ל לומר דהתם עדיין ל"ה הפסיק באמצע
 ובנ"כ דס"ל להב"ש דאין חילוק רק גם בעיסקא אפילו אם הפסיקו באמצע
 וחזרו ונשאו ונתנו ביחד כהתם הו' נמי ע"ד וז"ב ועי' בב"מ עוטו"ד מהר"ם
 ח"ב סי' מ"ג ודוק.

וא"כ ה"ה בג"ד נמי אף אם החזיר הלוה המעות להמלוה ואח"כ הלוה
 עוד הפעם בסתם הו' ע"ד מזה הראשונה שהי' בעיסקא ולריך ליתן למלוה
 הריח וז"ל טוב ראיתי בספר דברי גאונים כלל י"ח סי' ע"ז דהביא שאלה
 ברו"ש נשתתפו על שנה אחת והי' ביניהם חנאי שיקח ראובן קדימה מן הריח
 ואחר כך נמשך ביניהם השותפות כמה שנים ועתה בעת הפרדם מהשותפות
 איני רוצה שמעין ליתן הקדימה לראובן רק משנה הראשונה באמרו שאחר
 שנה הראשונה לא הותנה ביניהם התנאי הנ"ל מחדש, פסק בשו"ת זרע
 אברהם חו"מ סימן כ' דלא מיבעיא אם נמשכה השותפות בסתם אחר שנה
 הראשונה דודאי אמרינן דע"ד תנאים הראשונים נמשכה השותפות, אלא אפילו
 אם בסוף השנה חלקו השותפות ונחפרדו זה מזה ימים או עשיר ואחר כך
 חזרו ונשתתפו בסתם ג"כ אמרינן דע"ד תנאים הראשונים נשתתפו, וגדולה

מזה כתב במהרש"ם חו"מ סי' קע"ד בשנים שחוקן השותפות ואחד מהם עלה
 לאי וחזר לח"ל ונשתתף עמו בסתם ופסק דע"ד תנאים הראשונים נשתתפו
 ע"ש והרי זה ממש כדבריו וז"ב ודו"ק.
 (ד) רא"ב לפי"ז כאן שהוכחנו מכל הפוסקים הנ"ל דאם לקח פעם אחת
 אלל חבירו הלוואה עלה"ע אף שהחזיר אח"כ ההלוואה וחזר והלוה ע"ד הפעם
 בסתם אמרינן דע"ד מלוה הראשונה שה"י בעיסקא הלוה ואף שהעיסקא לא
 ה"י רק על ההלוואה הראשונה מ"מ כיון שהמלוה והלוה גילו דעתם בהלוואה
 ראשונה שהם עושים רק עלה"ע אמרינן שפיר דאם הלוה אח"כ עוד
 הפעם בסתם הכל ע"ד תנאי הראשון הלוה וא"כ לפי"ז מוכש"כ היכי שנתן
 כתיבת ידו בבר"ר שכל העסקים שלו שיטשה מגלה דעתו ומעיד על עצמו
 שהוא על אופן עיסקא עפ"י תקנת חז"ל ודאי שפיר אמרינן שכל העסקים שלו
 הוא ע"ד תנאי זה וז"ב ודו"ק. טוב ראיתי שכן מבואר להדיא בשו"ת הרשב"א
 מובא בב"י חו"מ סי' רל"ב מחודש ב' וז"ל שאלת ראובן הפקיד מעות לשמעון
 ונתעסק בהם והריות לאחר זמן החזיר הריות לבעליו וחזר ונתעסק וכו' וטען
 שמעון שלעצמו היה מתעסק ונעשו מלוה אללו ויש בזה משום רבית וכו' תשובה
 נפקר זה מעשיו מוכיחים עליו שללורך בעל המעות נתעסק בהם שהרי נתן לו
 מחתלה כל הריות שהריות בהם ובעל המעות כיון שראה שזה מתעסק בהם וגילה
 ברעתו דנחלתה בכך וניחא ל"י שיתעסק זה במעות ויריות בהם הילכך אף שהריות
 בהם עוד בסתם ע"ד הראשונה נתעסק בהם לבעל המעות א"כ אמר בפני
 עדים לעצמי אני מתעסק וכו' ע"ש באריכות והרי להדיא כמו שכתבתי כיון
 דגילה דעתו פעם אחת דניחא ל"י שיתעסק זה במעותיו אף כשמתעסק אח"כ
 בסתם אמרינן דע"ד הראשונה נתעסק וז"ב ואין להאריך. ולפלא בעיני איך לא
 זכר הע"ז ביו"ד סי' קע"ז הנ"ל שדבריו מבואר להדיא בשו"ת הרשב"א הנ"ל ודו"ק.
 [ובגוף דינו של הע"ז הנ"ל וכן הסכים שם ביד אפרים ע"ש ע"י זכור לאברהם
 חו"מ ח"ג ערך שטר שצ"ן בזה לס' ברכות המ"ס שהאריך בזה ומסיק לדינא
 כהע"ז וע"י בקוערס הסמ"ע שפסק ג"כ כהע"ז לענין אם הריות, אך אם הפסיד
 אחר זמן הקלוב כתב של"ע אם חל על הנותן חלי הפסד כמו בריות, או נאמר
 דשאני ריות דמסתמא זה שעסק עם המעות בלי רשות הנותן דעתו היה ליתן
 לו ריות, אבל בהפסד יכול הנותן לומר מה לי כוונתך כיון דאחר הזמן שלא
 ברשותי עסקת ההפסד לעצמך כד"ן שליח שנינה והפסיד והכי מסתברא וז"ע
 עכ"ד אבל מהרש"א וע"ז הנ"ל לא משמע הכי רק בין לריות ובין להפסד סתמו
 עתה כבראשונה וע"י בלנ"ש ה' רבית דהביא בשם ספר מ"ס קדושים שחולק על
 הע"ז הנ"ל וכתב שם הלבוש דהוי ספיקא דדינא ואין מוליאין מהלוה ואם תפס
 המלוה לא מפקידן מיני' יע"ש וע"י בערך ש"י חו"מ סי' קע"ז סעי' כ"ג וע"י באגרא
 רמה בשו"ת סי' י"ח לענין ההפסד שאחר זמן הפירעון וע"י בשו"ת שו"מ מהדו"ק
 ח"ב סי' קנ"ז ובח"ג סוס"י קס"א, ובמהדו"ב ח"ב סי' ע"ט כתב שהעיקר
 כהע"ז ובפרט אם תבעו ולא רלה לשלם לו ודאי חייב בהעיסקא וכן פסק
 בשו"ת בית שלמה חו"מ סי' ל"ה כהע"ז ע"ש וע"י בשו"ת אמרי אש להגאון

מהר"מ אש מאונגוואר ז"ל חו"ד סי' נ"ו שכתב דהט"ז לא מיירי רק בעיסקא
 שהוא פ"מ ופ"פ דהיינו בסתם למחלה ריוח והפסד דהוי לעולם פ"פ אבל עלה"ע
 הנהוג שנטשה שער ירויח סך כו"כ הוי פ"פ ואחר שהרויח סך כו"כ שהתפסד
 עמו נעשית כולה מלוא איך כאמר שבכלות הזמן חוזר ונטשה פקדון ועי' בש"ך
 ס"ק ע"ח שם בשם רש"ל ועי' חוסי' ב"מ ע"ג ואף ש"ל דנתחלה מסתמא נכנסו
 עד"ז והוי כהחנה בפירוש מ"מ אין להוליא ממון עי"ז ע"ש ואי"ה בקונטרס הבא
 אכתוב מה שפלפלתי בזה באריכות ודו"ק.

(ה) אמנם באמת נלפענ"ד לומר וללמד זכות על מנהגן של ישראל
 השוכחים או האנוסים בדעתם לעשות או לדבר בעת מסחרם שיהי' עפ"י לה"ע.
 דבזמנים הראשונים היה יכול למצוא אי' בעיר ושנים במשפחה שלוש חזקות עפ"י
 ה"ע למסחרו וגם לא הי' שכיח כ"כ בכל זמן ועת רק לפעמים היה יכול למצוא
 בן כיון שכאוי"א הי' נושא וגוהן במעות שלו כפי היכולת שלו ולא הי' דרך המסחר
 בכך ללות הרבה פעמים ביום או בשבוע (שקורין טאג לינטען) ע"כ כשלא הי'
 נכתב עפ"י ה"ע כתיקון חז"ל ובכל פרטיו ורינו המבואר בשו"ע הי' אסור
 ליקח רבית כי לא הי' דרך המסחר אז ללות מעות עלה"ע רק באקראי בעלמא.
 משא"כ בזה"ז דכל איש ואיש מישראל העוסק במסחר עוסק בממון של אחרים
 יותר מממון שלו כדי להגדיל מסחרו ולקנות לו שם וכבוד ויש הרבה והרבה
 סוחרים מיוחדים ע"ז שכל מסחרם ופרנסתם מזה שמלוים לאחרים מעות בחורח
 עיסקא ודרך מסחר הוא להלוות וללוות מעות עפ"י ה"ע ואין דרך ללות בלי
 רוחים ובלי לה"ע הנהוג וא"כ אם שכח או אנוס שלא הי' ביכולתו לכתוב ולדבר
 שיהי' עפ"י ה"ע בוודאי ע"ד ה"ע הנהוג הלוה ואף שלא אמר כן בפירוש כי
 אחזקי אינשי ברשיעי לא מחזקינין ולומר דהלוה שלא בחורח עיסקא רק בחורח
 הלוה לא שביק אינשי היתירא ואכל איסורא רק דאמרינן דוראי הלוה ע"ד
 ה"ע הנהוג כיון דכך נעשה דרך המסחר בכך, וכיוצא בזה מלינו בש"ע יו"ד סי'
 קס"ט סעי' כ"ה בדאובן שאמר לשמעון לקחת ממני רבית ושמעון משיב לא
 לקחתי אלא בהיתר נאמן בלא שבועה משום דאמרינן דלא שביק אינשי היתירא
 ואכל איסורא ע"ש וא"כ הי"נ בג"ד כן וז"ב, והנה אף שלכתחילה אין לעשות
 כן ח"ו כדי שלא יהי' נשכח ח"ו איסור ריבית החמור מ"מ זכות יש ללמוד על
 מי ששכח או הי' אנוס ולא דיבר מה"ע שלא יהי' נכשל ח"ו בעון החמור
 כזה ומלינו בכמה מקומות דהפוסקים דחקו עלמן ללמד זכות והיתר למנהגן
 של ישראל כמו ביו"ד סי' ל"ג ובסי' נ"ח ע"ז ס"ק י"א ע"כ מלוא ללמד
 זכות על המנהג כי מנהג ישראל תורה הוא כמו שאמרו כמה פעמים
 בש"ס פוק חוי מה עמא דבר וכן בריש אי"ד הגה לישראל אם אין נביאים הן
 בני נביאים וכו' וכיוצא בזה כתב בשו"ת שב"עקב סי' ל"ה לידון דיד' באם נכתב
 ה"ע תחת הוועקסיל דהעולם נוהגין להתיר שיש בזה כמה חששות וכתב ג"כ
 דמנהג ישראל תורה היא ע"ש באריכות, ובפרט לעשות עפ"י התקנה קבוע הנ"ל
 בוודאי שפיר דמי וז"ב, שוב ראיתי בשו"ת שו"מ חליטאי ח"ב סי' קמ"ז שהאריך
 בידון דיד' שם וכתב ג"כ דבזמנינו ודאי נודע דאין דרך ללות בלי רוחים ואין

מליים רק ע"ר הה"ע הנכבד בוראי ליכא חשש דחינו רק חשש דרבנן וכו' ע"ס וא"כ ה"ג בנ"ד כן וז"ל, והנה עוד הארכת בזה הרבה והבאתי עוד הרבה ראיות לזה ויובא אי"ה בקונטרסים הבאים ואכמ"ל.

(ו) ובגוף הדין ראיתי בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' כ' שכתב וז"ל הנה זה איזו שנים כשנתיסר פה באנק כ"ו (סקורין קרעדיט קאססע) עשיתי עם הממונים שטר בנ"ד ומתמו עליו בחיוב המוטיל שכל ההלוואות יהיו עלה"ע ואם לא ירויח הלווה יחזירו לו גם העסקא שלוקחים מקורס ואח"ז הכרזתי כן בכל ביהכ"מ וביהמ"ד לפרסם הדבר וגם כל מעשה ב"ד יש לו קול וממילא הו"ל כהתנה כן בפירוש בשעת הלוואה ויש שטר בנ"ד וזה עדיף מלתלות לעטיל בכוחל שאין בו כח עפ"י דתוה"ק ואפילו כתנאי בע"פ לא הוי וא"ל לכתוב זאת בהשטאטוטען שבדיניהם. כמובן ע"ס הרי להדיא דהגאון מהרש"ם ז"ל הנהיג כן לעשות שטר בנ"ד על כל ההלוואות שיבי' עלה"ע ויש לנו עמוד גדול להשטען עליו, אך כאשר הדבר נוגע לאפרושי רבים מאיסורא ונכון שגדולי דורינו שליט"א יחוו ג"כ דעתם, בשערי תורה ולחקן התקנה קבוע הנ"ל בכל עיר ועיר כדי להסיר מוכסול מאחזבי החרדים ליראת ד' ומלותיו.

יהונתן הלוי אייבעשימין חר"פ פראגא בעהמח"ס שו"ת שער יהונתן.

סימן ד

בשע"ת. (סנה י"ג חוברת ד' סימן ט"ז) ע"ד השאלה אם האשה יכולה לעשות שליח על החליצה, הנה, בפרישה, על הטור אה"ע סימן קס"ט אות פ"ו מבואר להדיא דהאשה אינה יכולה לעשות שליח, לכד זה לא אבין איזו חילוק יש בזה בין החליץ והחלוצה וכמו לגבי החלוק הוי דבר שבגופו דל"מ ע"י שליח, כמ"כ לגביה הוי דבר ומעשה שבגופה דל"מ ע"י שליח, והרא"י דעל הב"ר יש מיעוט, וקראו לו ולא ע"י שליח, ועל החלוק והחלוצה אין בכתוב מיעוט שלא יהי' ע"י שליח, משום דמובן מעצמו וז"ל קרא למעט זה, ומה דהביא רא"י מקושי' מההרש"א קידושין (י"ד), לאו רא"י, דאפ"ל דזכו כונת המהרש"א בתירוטו דאיכא שום פרכא על הק"ו, גם הקושי' שהקשה על המשנה דקידש אחת משתי אחיות דחולץ לשתיהן, למה לא תחלוץ אחת בשליחות חברה וסתנה כו' אי"ה דיכולה לעשות שליח, משום הא לא איריא, דאפ"ל דגם זה הוא משום גזירה דילמא ישא קרובתה כמו דגזרו שלא ישא לר' קרובת חלוצתו.

לאח"ז מלאתי בהשע"ת (חוברת א' סנה י"ד סימן ג') לרב חביבי גאון שליט"א, שהסכים ג"כ דאינה יכולה לעשות שליח אך מטעמים אחרים, ומה שנלע"ד להעיר ע"ר, כי הוא זה.

(א) מזה שכתב בש"ס כתובות (ע"ד) איתקוש הויות להדדי, נימא להיפוך כמו ביאה אי"ה ע"י שליח כמ"כ קידושין כסף ושטר, כד העיר ע"ז הפנ"י שם בדרך אגב ותרץ משום דלפינן חדא מתרתי ביאה מכסה ושטר.

(ב) בוש"ב ומעתה כיון שאינו ראוי לקריאה הקריאה מעכבת כו' במחמ"ה.
מה שהשליח אינו ראוי לקריאה ליל ב' מאחר שהיא בעלמה ראוי לקריאה ליום
אינו ראוי לבילה.

(ג) מזה שהביא הירושלמי בכורים, בשלקטן לשולחן ביד אחר כו' לעג"ר
חיו דומה בדומה, דבכורים היו בקרבן, ואין חלילה דמיון לזה, ובלא"ה ר' יוחנן
פליג שם על ר"ל, והש"ס מו"ס ב"ב (דפ"א) לא ס"ל כר"ל, ויעוין במה"פ על
הירושלמי שם.

(ד) מזה שהביא מהא דא"י בש"ס אכלה תיומא וגרגישהא ורקקה לא ע"כ.
דמו"כ אם ירוק השליח בעדה ל"מ, יעוין בזה בכ"מ על הרמב"ם בפ"ב מה' יבואה,
ובק"ג על הרא"ש שם, דמ"מ החלילה כשירה, כמו אם לא רקקה כלל דכשירה.
ו"א חמנע מלכתוב מה שבעת עיני בזה נתחדש לי, בזה שהתוספת
ביבמות (דכ"ג) ובכתובות (דע"ד) הקשו שהסוגית פותרת וא"ו בעיני תנאי
בחלילה, ותרלו מה שתרלו, ורש"י כתב ביבמות כ"ג ד"ה רבינא אמר דכ"ע י"ש
תנאי בחלילה, אע"ג דק"ל חלילה מוטעת כשירה, הני תנאי לא ס"ל (עפ"י
רש"י ז"ל בסחלק השגת הרש"ש בכתובות (ע"ד) על הגה"ש דמור (רי"א))
ולכאורה עפ"י שיטת רש"י ישאר קושיא התוספת דהני אמוראי אהו דלא כהלכתא.
ורענ"ד אפשר לתרץ שיטת רש"י עפ"ימשי"כ הישועת יעקב בזה"ע סימן
קס"ט אות כ"ז דבא"ס יש להחמיר אח"כ הרבה והיא או ב"כ הבטיחו לא' מן
האחים סך מנעיה עבור שיחלון לה ותפטר מיתר האחים, וא"ו למ"ד חלילה
פסולה לריכה לחזור על כל האחים, יש תנאי בחלילה, והביא ר' הרשב"א דמה
דקאמר הש"ס שם ביבמות, דכ"ע ח"פ א"פ, הכוונה דאינה פותרת משאר
האחים, יעו"ש, עפ"י ח"פ ד' רש"י הג"ל וירדוק מו"ס אע"ג דק"ל חלילה
מוטעת כשירה, הני תנאי לא ס"ל, משום דהבא קאמר הש"ס דכ"ע ח"פ א"פ,
והכוונה הוא דלריכה לחזור עכ"ל כמו שהביא הישוע"י מהרשב"א הג"ל, ע"כ
אליבא דהני תנאי, ס"ל דכ"ע יש תנאי בחלילה, כהישוע"י הג"ל, אבל אכן ק"ל
אליבא דרש"י, דלא כרב דאמר ח"פ לריכה לחזור עכ"ל, ע"כ קאמר הש"ס
בכתובות דחלילה מוטעת כשירה דא"ו תנאי בחלילה בכ"ג אפילו כשיש עוד
אחים.

הק' אברהם צבי ברורנא שהי' רב בקופישאק, ובברעזין, ובמוסקבה, וכעת
חור"פ ירושלים.

סימן ה

ראיתי (בשער מנשה דף ק' הוספה לשערי תורה חיד' חוב' א') שמוביא
כ"ח בזה שכתב בדברי רש"י ז"ל (ויקרא כ"ד י"ד) דורגמו אותו כל העדה
מכאן ששלומו של אדם, כמוהו דמלת, מכאן מיותר משום דכרפ"ב דקידושין
יליף מקראי אחרוני וע"ז הקשו עליו אם כל דברי רש"י ששלומו של אדם
כמוהו הוא דעת עלמו א"כ אמאי לא יליף מנה בקידושין שם דשלומו ש"א
כמותי, וכ"כ כרח לברר שכוונתו בזה הייתה דרש"י קשיא ליה אם היחידים

ירגמו אותו איך נקרא בלשון הכתוב בר העדה? ומשום? יהיב רש"י טעמא מדעתיה ששלוחו של אדם כמוהו [והוא] כאשר ילפא הגמרא מן שחיטה פסח אשר שם כתוב כל קהל עדת ישראל ואיך אפשר הלא יחיד שיחט אותו הלא מכאן ששלוחו של אדם כמוהו] וכתב דבלא"ה הקשה אחאי לא ילפינן מהאי קרא בקדושין שם דשלוחו של אדם כמוהו? וחידן כפשוטו כיון דמלות רגימה הוטל על כל אחד מישראל ושותפים בה לא מלינן למילף מינה כדדחי הש"ס בקדושין גבי שחיטה פסח ט"ה.

ראשית דבר אפנה על מה שהקשו עליו דלמה לא יליף בקדושין שם שליחו של אדם כמוהו מורגמו אותו כג"ל דהקושיא היא לי לפלא שם בקדושין דאמר שם רב גידל אמר רב יליף שליחות מן ונשיא אחד וכו' ופריך שם חיפוק ליה מן הכא מן ושלח ושלחה, וכ"ה פריך להיפך ויליף מן התם מן ורגמו כל העדה? וכי הגמרא שם מחפשת אחר מקראות ליליף משם שליחות בדבריה חול? היש לנו מקרא טוב יותר מן ושלח ושלחה שפורש שליחות? וכל מה דשאלת התם הוא רק על חרומה וקודש שליחות מגלן והראיה כאשר רב גידל אמר רב יליף מן ונשיא אחד ממטה פריך שם יליף מן הכא מן ושלח ושלחה? ומפני זה נוחקו בכל החומשים חיבת-מכאן-מרש"י.

אחר כל אלה עיקרן של המיבות הללו בדברי רש"י לריך עיון גדול (א) דהנה הרשב"א בחידושיו שבת קל"ז הביא בשם הרמב"ן דלכן נמילה גרים מברכין-למורא גרים משום דלא אפשר על ידי שליח והוא יען שהשליח גם כן במצוה זו ומצוה דידיה קא עביר, ואף שהרשב"א הקשה שם הוא רק על נוסח למול משום הכי, אבל בעיקר הסברה הזאת הסבירו כל גדולי האחרונים, וא"כ הכא דמלות רגימה הוטל על כל אחד מישראל ומצוה דידיה קעביר לא שייך בזה שליחות כלל, [אשר לא כן בשחיטה פסח אס לראובן אין חלק בפסח אין מוטל על ראובן לשחט פסחו של שמעון כלל ורק אך יען שהוא שותף בקרבן פסח וא"כ מצוה זו מוטל עליו רק אך מלד חלקו ועל חלק חבירו הוא שליח ושפיר יליף משם שליחות בקדשים] ואיך יאמר רש"י שם אלא רגימה ששלוחו של אדם כמוהו באשר מצוה דידיה קעביר ולא שייך שליחות כלל וכלל? זה אחד.

(ב) ועוד שנית עין בספרא ויקרא, דערה"ה האמר כאן ובמקום הכונה בית דין, ויכול היות שבת דין כולם ירגממו ואין כאן הוכחה כלל לשליחות ומה שבמורת כהנים הוכיח, דמעתר העדה שהם הבית דין" הוא רק אך יען שנאמר יד העדים תהיה בו בראשונה לכן אמר בפני העדה שהם בית דין עין שם בויקרא אות רמ"א ועין בפ' קדושים בספרי ל"א דשם ערה הם הבית דין, [אשר לא כן, קהל עדת ישראל] קאי על כל ישראל, ושפיר מדויק שם וכי שחטו כולם] לכן אחר כל אלה אנכי מחליט כי לא מדברי רש"י נאמר בורגמו שליחות כלל.

משה שמעון זיוויטץ הרב בפה פייטסבורג (אמעריקא).

סימן ו

מילי דאגדתא

(א) במדרש (פ' ויחי) לו ישמטנו יוסף והשב ישיב לנו וכו' והשב. זה יוסף: ישיב, זה עשו: ע"כ: ותמוה, וכבר פרשתי בפנים שונים. וכעת נ"ל לפרש בהקדם הפסוק, (בפ' וישב) ויוסיפו עוד שנאו אותו על חלומותיו ועל דבריו, והנראה לי בזה דהנה כבר פירש בס' פר"ד דאחי יוסף אכלו מפרכת שאמרה לב"נ ומותרת לישראל (דבשחיטה תלוי מילתא לישראל) והם סברו שכבדו יצאו מכלל ב"נ ודינם לכל דבר כישראל (אף לקולא) ויוסף סבר שדינם כב"נ, ומפרכת אמרה להם, והנה אמרו חז"ל (יומא כ"ו) לא משכחת צורבא מרבנן דמורה אלא משבט לוי או מיששכר, לוי, דכתיב וירו משפטך ליעקב, יששכר דכתיב ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וכו' ומסיק אסקי שמעתא אליבא דהלכתא קאמרינן: ע"ש! הרי שאי אפשר לאיש לאסקי שמעתא אליבא דהלכתא, אלא לוי ושבטו, ויששכר ושבטו ובכ"נ אין הלכה כיוסף, והנה כבר הקשו המפרשים אהא דאמרו ויהי דוד משכיל ור' עמו, מלמד שהלכה כמותו, ודוד בא מיהודא, ועיין במהרש"א שם שתירץ דמלך שאני, ובכ"נ יוכל המלך לאסקי שמעתא אליבא דהלכתא אף שבא משבט אחר עי"ש ולכן אחר שחלם ליוסף שימלוך עליהם, א"כ ממילא יוכל להיות שהלכה כמותו וגם בדבריו שבינו ובינם וע"ז חרה להם, והו' ויוסיפו שנאו אותו על חלומותיו ועל דבריו, דעל כל אחד לחוד, אין קפידא ואין כאן מקום שנאה, אך על שניהם יחד יש קפידא כי מכיון שימלוך או אפשר שהלכה כמותו גם בזה שסובר שדינם כב"נ.

והנה לר"י דבר תורה מעות קונות, ומדלישראל בחדא לנכרי נמי בחדא, ואין כסף קונה כב"נ, וא"כ יעקב שקנה את הבכורה בשוה כסף אם נאמר שדינם כב"נ א"כ לא קנה יעקב את הבכורה, אך אם נאמר שכבדו יצאו מכלל ב"נ כל זרע אברהם ויצחק, א"כ קנה יעקב שפיר את בכורתו, ולכן עתה שראו שכבדו נתקיים החלום ויוסף הוא מלך, (והלכה כמותו) ואם עודו מחזיק בשיטתו שדין ב"נ להם, והלכה כמותו, אז יתעורר עשו על הבכורה דשלא כדן לקח יעקב את בכורתו, שאין קנין כסף אצל ב"נ, והו' שאמרו לו ישמטנו יוסף, וגם עתה הוא מחזיק בשיטתו שדין ב"נ לכלנו והצדק אתו, או והשב ישיב לנו את כל הרעה ופירשו במדרש והשב זה יוסף, היינו שרעה גדולה הוא לנו יוסף ושיטתו שדין ב"נ לנו, ועוד רעה חולה הוא, שישב, זה עשו השוכה נצחית דשלא כדן לקח אבינו את בכורתו, שלפי שיטת יוסף שדין ב"נ לא א"כ לא קנה יעקב את הבכורה, ודוק.

(ב) במדרש (פ' נשא) כה תברכו וכו' מהיכן וכו' ישראל לברכת סתנים, רבנן אמרו מסתן תורה, דכתיב כה תאמר לבית יעקב, וכתיב כה תברכו, ע"ש. ונראה לפרש דהנה ברכת כהנים כוללת יותר מכל הברכות שמוצא בתורה. דהנה כל הברכות הן רק בוסן שישראל עושים רצונו של מקום

והולכים בדרכיו ועושין מצותיו, אבל לא בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, אולם בברכת כהנים נאמר "ישא ד' פניו אליך וישם לך שלום" והנשיאות פנים הוה הוא ע"כ גם בזמן שאין ישראל עושה רצונו של מקום, כי בלא"ה נשיאות פנים למה? (וכן דרשו במד"ר "ישא ד' פניו אליך וכו' יעביר כעסו ממך ואין ישא אלא לשון הסרה וכו', פניו, אלו פנים של זעם, כמה דתימא (ויקרא כ') ונתתי את פני בנפש ההוא וכו' כלומר, אותם פנים של זעם שהיו ראויות לבוא אליך, יסירם ממך ע"ש) והנה נמצא בגמרא וכן במד"ר שם, בתיב ישא ד' פניו אליך, ובתיב אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד? היאך יתקיימו שני המקראות הללו? ובגמרא איתא שהקב"ה השוב למלאכים על השאלה הזאת, כאן לישראל (להם אני נושא פנים) וכאן לאו"ה: (להם לא ישא פנים) נמצא מזה שבחר הקב"ה בישראל יותר מכל העמים, שכל העמים הוא מטיב רק אם הם הולכים בדרכי הטוב והישר, אבל לא בזמן שהם מכעיסין לפניו, אך לישראל הוא נושא פנים ומעביר כעסו גם בעת שהם מכעיסין לפניו, וזאת להם מעת שעמדו על הר סיני, וקבלו את התורה כי אז יצאו מכלל בן נח ובאו לכלל ישראל, ולישראל הוא נושא פנים, כנ"ל, והוה שאמרו רבנן מהיכן זכו ישראל לברכת כהנים, היינו לברכת ישא ד' פניו אליך להעביר כעסו אעפ"י שאינם עושים רצונו של מקום, והוה רק "מסתן תורה" שאו הפריד ד' את עמו מכל משפחות האדמה ולקח אותם לנוי בפ"ע בחקים ומשפטים בפני עצמם, ולכן אז אמר ויהי שגם בעת שמכעיסין לפניו, מ"מ לא יסתיר פניו מהם להשמדם, רק ישא ויעבור כעסו מהם!

(ג) (בפייט יום ליבשה) בגלל אבות תושיע בנים ותביא גאולה לבני בניהם: ונראה לפ' דהנה מצינן שמדתו של הקב"ה הוא, שעושה חסד לאיש, בשביל בניו דמעלו דנפקי מיניה, כדאמרינן במד"ר (ריש פ' תולדות) אברהם לא ניצל מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב וכו', כדאי הוא אברהם להנצל בזכותו של יעקב, ועוד יש מקומות הרבה כיו"ב: והנה דבר זה ידוע, ג"כ שהקב"ה עושה חסד לבנים בזכות אבותיהם הצדיקים, כדכתיב ועושה חסד לאלפים לאוהבי וכו', וא"כ גדול כח חסדו יתב' לעשות תשועה גדולה גם למי שאינו הגון לכך, משום שהוא יודע המון נסתרות שמכראשית ויודע שאותו האיש יש לו זכות אבות מדורות הרבה לפניו, וגם הקב"ה מביט עד סוף כל הדורות ויודע שעתיד האיש הזה באחרית הימים להוליד בן צדיק וישר הולך: וזה שאמר הפייטן—בגלל אבות תושיע בנים—שהבנים החיים על פני תבל, אף אם הם אינם כדאים לתשועה מ"מ יושיע ד' אותם בזכות אבותיהם, ובגלל אבותיהם הצדיקים והישרים: ועוד דרך שני להושיע גם למי שאינו כדאי, והוא בזכות בניהם העתירים לצאת מהם בסוף הדורות, ולכן מביא גאולה לבני בניהם בשביל בני בניהם העתירים לצאת מהם, ודו"ק.

אליעזר ליפא ווייסבלום רב בנויארק.

שער מנשה

הערות על התרגום יונתן

מהדורא תניינא

דברים

(ה) „דחפיתון“ דהבא סנינא וכפר לכון על חובת עיגל דהבא כן צ״ל, נקרא שם מקום „די זהב“ על שם המאורע, מצינו ר' פנחס דדחובא (קהלת רבה פ"ב), ובעל תה"א ישער שהוא הנקרא די זהב, כי זהב בל"ע דהב כמו בארמית, וסח"ד בערכו, אל יטעך לבך דשם מקום הוא, כי ט"ס הוא, וצ"ל דחוכה מערבב, וכ"ה במדרש אחרי פ"כ, ובספר שבע חכמות, למזרח הר סיני נמצא עד היום חורבות „דהאב“ ואפשר שצ"ל רבי פנחס דדחובא דחוכה מערבב, ודחובא שם מקום.

(סס ז) אחחרתון, ובירושלמי אתעכבתין, לקמן (פסוק ו') „לאחרתא“ בטורא, וענין אחד הוא, ובלשון גמרא (מ"ק כח.) איתרח לי ר' יומין, (קידושין לא:) אתרח פורתא, (ובגיטין סח:) תרחיה גביה.

(סס ז) עד קלדוהי, ת"י עד לשע (בראשית י' י"ט) עד קלדוהי, ובספרי עד לשע זו קלדה, ויש גורסין קלרה, עי' ירושלמי (מגילה פ"א ה"ט), בערוך גורס קלדהי, ופירש המוסף שהם עם הכלדיים החזים בכוכבים, וכבר השיגו כי כלדיים של הגמרא הוא בבבל.

(סס זג) זמנו לכון, וכן פרש"י הזמינו עצמכם לדבש, רש"י (בראשית יא ג) כל הבה לשון הזמנה הוא שמכינים עצמן ומתחברים למלאכה או לעצה או למשא, ורש"י (שבועות מח:) ד"ה הבו כו' הזמינו, ובת"י (שמות א י') הבה ת' נתייעט לשון עצה, אבל שם ת' כלשון המקרא, מפני שהוא כולל הכל.

(סס נז) ופשרות שלמא, איזה משפט שיש בו שלום הוי אומר זה ביצוע פשרה, (סנהדרין ו:) ול"מ (קהלת ח' א') פשר דבר, ועי' ר"ב (כתובות פ"י ו') ובתשבי ערך פשר (א' ב'), (ברכות י') מי כהקב"ה שידוע לעשות צורה כו'.

(סס ט) סריין רמיין, ספרי סרוחים ומושלכים לפניהם ואגב גררא אעיר, (וי"ר טז) סורו טמא, ר"מ אומר לשון יוני הוא סיכון סירון, ובמדרש איכה סורו טמא, בשם רבי אבא? ופירש המ"כ פירושו סרחון, והערוך פי' לשון סחוב והשלך.

(סס כח) עד צית שמיא, ענינו לשון צד פירוש לאו דוקא לשמים אלא לצד השמים, (תמיד כט), בשמים ס"ד אלא גוזמא, וקשה לי אמאי לא הביא מפסוק הקודם בתורה (בראשית י"א ד') וראשו בשמים, וכן (שם כח יב) וראשו מגיע השמימה, ות' עד צית שמיא.

(סס) בני עפרון גברא חמינא תמן, ומי המה בני עפרון? מדוע נפקד זכרונם וגבורותם במקום אחר.

(סס נה) היכמא דחדדן וחיישן אורעייתא, ויש גורסין דחררן מל"מ (איוב ל' כט) ועצמי חרה ענין הבערה, כפירש"י מה הדברה הזאת כשהיא מכה את האדם מיד מתה, מזה יקח מוסר שיש בני אדם שנושכין בהבל פיו לאחרים ולא ידעו שהן עצמן חיישן, הנה (סוטה מח:) מאי נופת צופים זה דבש הבא מן הצופים, מאי משמע כדמתרגם רב יוסף כמא דנתון דבריאתה ושייטן ברומי עלמא ומתיין דובשא מעישיבי טורא, פרש"י מן הצופים ההרים הגבוהים שמשם צופה למרחוק, מאי משמע מהיכא ילפת שדבש בא מן ההרים כדמתרגם רב יוסף כאשר תעשינה הדבורים ע"כ, ותרגום זה לא נמצא בתרגומים שלנו, ולולא דברי רש"י לא ידענו על איזה פסוק תר"י, כי בגמרא לא נאמר הפסוק כאשר תעשינה הדבורים רק סתם כדמתרגם ר"י.

(ב ו) כד חי, מה-מים שלא נשתנו אף אוכל שלא נשתנה (ע"ז לו:), ענין זה הואיל ואתא לידן לימא ביה מילתא, ירושלמי (כלאים פ"א ה"ד, ומעשרות פ"א ה"ב) למה נקרא שמן פרישין שאין לך מין אילן פריש לקדרה אלא מין זה בלבד, פירש הפ"מ שמפרישין אותו לבשלו בקדרה ואין דרך לאוכלו חי, ובמעשרות פי' שאין דרך לאוכלו חי כלל אלא שיתבשלו בקדרה, וקשה הרמב"ם (ה' מאכלות אסורות פי"ז הי"ד) פרישין דבר הנאכל כמות שהוא חי (ועי' שבת קמד:) ולכן נראה לי לפרש "פריש לקדרה" שמים זה פריש לקדרה כלומר שנאכל כמות שהוא חי.

(סס ח) ומכרך תרנגולא, גבר כנוי לתרנגול (יומא כ:), ותרגומא שקראה גברית (שבת סז:) וזה הוא רק בת"י על התורה, אבל בת"י על נביאים ת' כלשון המקרא עצין גבר, (ובדה"ב ח' י"ז וכ' ל"ו) ת' רב יוסף כרך תרנגולא כת"י על התורה, ויש קצת ראייה שהת"י על התורה ת' רב יוסף, הפענה רזא תימה הא כתיב (בדה"ב ח' יז) אז הלך שלמה לעציון גבר ואל אילות על שפת הים בארץ אדום, הרי משמע שהיו לישראל, וי"ל שהיו של אחת מנשיו אשר מבנות אדום והיא נתנתם לו לאחר זמן, ותרגום (מלכים א' ט' כ"ו) ר"ל שהלך ולכדם, ועוד עציון גבר הסמור לאילות, נראה כי עציון גבר אחר היה.

(סס כג) דרפיע, וא"ת ברפית, כי החי"ת והעי"ן ממוצא אחד, (במדבר לד טו), ירושלמי רפית, בדפוס ליסבאן בפצית.

(ג ד) פלך טרגונא וא"ת טרכונא בחלוף הכ' בגימ"ל.

(סס ט) טוורא דמסרי פירווי, וכן בתרגום ירושלמי, שפירותיו מסריחין מחמת רוב פירות הגדילים באילנות, ואפשר הטעם אין עושין בירושלם גנוח ופרדסין משום סירחא (ב"ק פב:) וע"ש ברש"י, והרמב"ם (בית הבחירה פ"ז הי"ד) שמא תסרח, ומה שתרגום ירושלמי ואמוראי קרן ארעא מרבי פירי אילנא, לא ידעתי איך משמעותו מהמלה שניר.

(סס כה) וטוור ליבנן וכו', והמלה ההר קאי גם על הלבנן, ולקמן (י"ג כ"ד) והלבנן ת"י וטוור לכוון הינון טוורי בית מקדשא.

(ד ז) דאית ליה אלהא וכו', וכן ת"א, ולהלן (בפסוק ל"ד) א' הנסה אלהים תרגם אונקלוס ויונתן י"י בב' יודין, ועי' סנהדרין לח: וב ר"י למי ברכות פ"א ה"א).

(סס יג) על תרין לוחי דאבן ספרינון כן צ"ל (עי' ת"י שמות ל"א י"ח, ולקמן לד יב).

(סס יט) ודלמא תתלון עיניכו, ערוך ערך תל ב', בשם ת"י תלתלי עיניכו.

(סס כח) לפלחי טעוותא וכן ת"א ועי' רש"י, וכן לך עבוד אלהים אחרים (ש"א כ"ו י"ט) ת' איזיל דוד, י"א שצ"ל דויר בניני עממיא פלחי טעווא.

(סס מט) משפך מרמתא, בערוך ערך שפע אשדות הפסגה תרגום ירושלמי שיפוע בית רמתא, וכן במתורגמן ולפנינו חסר, ועי' לעיל (ג יז) אשדת הפסגה, ת"י שפכות מיא מרמתא.

(כ ה) אנא הוית קאים, בערוך ערך עתד בשם ת"י, אנא הוינא מעתד. (סס יא) על מגן וכו', אבל א"ת הראשון לשקרא והשני למגנא וכן ת' (שמות כ' ז') והוא ע"פ גמרא (שבועות כא).

(ו ז) ותהוון הגיין בהון, כי דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם (ערובין נד:) ולקמן (יא יט) ת' למגוסא בהון, ראשון לשון ולשוני תהגה (תהלים לה כח), והשני באהבתה תשגה תמיד (משלי ה' י"ט) ת' וברחמותא תגרס תזירא, ופתרון אחד להן, ומה שצוה ר"א מנעו בניכם מן ההגיין (ברכות כח:) פירש הערוך ערך הג א', מפתרין פסוק כצורתו, כלומר לבאר הפסוק רק כמו "שאמור" בלי פירוש ודרשת רז"ל, ואמרו המתרגם פסוק כצורתו הרי זה בדאי (קידושין מט).

(סס) בזמן מעסוקכון בחיתונכון, והוא ע"פ ר' שילא חתן פטור (בק"ש) והשושבינן וכל בני החופה חייבין (סוכה כו), ואין במה שפירש המפרש יונתן בתרגום הזה טעם או דייח, אין דאוי להאריך ולהשיב עליהן ולקמן (יא י"ט) הוא עצמו לא חזר מפירש זה משובש מעיקרו.

(ז ה) ואילגי סיגדיהון, ולקמן (יב ג) ת' ומרחקתהון, ועל התורה

עצמה יש לשאול למה שינה, הראשון כתיב ואשריהם תגדעון, והשני כתיב ואשריהם תשרפון באש.

(סס טו) כל מרעין, וכן ת"א, אבל והסרתי מחלה (שמות כ"ג כ"ה) ת"א מרעין בישין, ביקום פורקן מרעין בישין מתורגם ברוב סדר התפלות באזע צופאללע, חשבו המעתיקים שהשם מרעין נגזר מלשון ארע והראוי מארעין ובא בהשמטת האל"ף כמנהג ל"א לפעמים וענינה מקרה והזדמן, וכבר העירו חכמים שטעו מאד.

(סס יז) דלמא תימר, שמא תאמר, כי משמע בד' לשונות (ר"ה ג.), בירושלמי שגורה לומר כשבא לספר מעשה אמר דלמא, הוא כמו דא לימא, פי' זה המעשה ראוי שיאמרו ויספרו אותו להגיד לאנשים שישמעו מוסר ובל יפריעו, רש"ס בפתיחתו לפירוש הירושלמי, ועי' פ"מ (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א) והק"ע לא ידע לפרש היטיב את המלה הזאת.

(ח ה) דמסקר גבר ית בריה, עין שופתו (איוב כ' ט') ת' עינא דסקרתיה.

(סס ח) תומריהא עבדין דבש, בירושלמי תמרהא עבדין דובשא, בערוך ערך תמר א', ודבש ת' ירושלמי תמריא חליין כדובשא, ולפנינו חסר ירושלמי זה, ואגב אורחא, טור סי' רעא לפרוס מפה ולקדש ובירושלמי קאמר שלא יראה הפת בשתו, פירוש שהוא מוקדם בפסוק והיה ראוי להקדימו בברכה ומקדימין בברכת היין, ואני שמעתי טעם לעשות זכר למן שהיה מונח כמו בקופסא טל למעלה וטל למטה וזכר לזה נותנין מפה תחת הפת ואחרת על גביו, וירושלמי הנזכר לא מצאתי.

(סס ט) די חכימהא גזרין גזרין ברירין הי כפרזלא, פי' קנסות וחרימים ונדוים, והוא ע"פ גמרא (תענית ד.) אל תקרי אבניה אלא בונה, וגם הם חריפים כפרזלוי, כמו שאמרו בירושלמי (נדה פ"ב ה"ז) חכים הוא ההוא סבא דפרזלוי חריפין.

(סס) ותלמידהא שאלין שאילין מסימן כנחשא, מסימן כמו משימן ר"ל התלמידים מניחין שאלות שהן קשין כנחשות.

(סס) בירושלמי די אבנהא ברירין כפרזלא, וברמב"ן ובתרגום ירושלמי ראיתי "דאבנהא ברירין היך פרזלא" ובערוך ערך שר ט"ו ארץ אשר אבניה ברזל ת"י שרירן וברירן.

(סס י) הוון מודין ומברכין קדם ה' וכו', (בראשית מ"ט כ"א) אמרי שפר ת"א ואחסנתיה תהי מעבדא פירין יהון מודן ומברכין עליהון, והש"י זו בקעת גינוסר שהיא קלה לבשר פירותיה, וחכם אחד הקשה לי אטו על שאר פירות אינם מברכים, ואטו מברכין על פירות גנוסר ב' ברכות? (עי' מהדורא תניינא), ונראה הכוונה ארץ נפתלי נותנת ע"י שעושה פירות שבני אדם מודים ומברכים עליהם, או ע"ד שפירש"י מזמרת הארץ (בראשית מג.) מדמשבח בארעא שהכל מזמרים עליו כשהוא בא לעולם. וזה שברך משה ומלא ברכת ה' (דברים לג כג) ות"י ומלי ברכאין מן פירי

דבקעת גינוסר, והרמב"ם (מעשרות פ"ג משנה ז') וז"ל גנוסר מקום בארץ הצבי יש בו גנות רבות מדובר בו נכבדות ונפלאות ועושין בו אהלים לדירה כל זמן אסיפת הפירות וזה המקום הוא שקראו התורה כנרת (במדבר לד יא).

(ט יט) חמשי מלאכיא וכו', עי' (נדריים לב ובתוס' שבת נה ד"ה קצף), ובת"י (במד' י"ז י"א), ומדרש קהלת פסוק וטוב משניהם, סבול את חד ואנא חד.

(י ה) תרי לוחי מרמירא כן צ"ל.

(סס ו) והדרי שית מסלין וכו', וכן ת' (במדבר כא ב), במס' סופרים (פ"ב ה"ו) מ"ב מסעות, וכן בסדר עולם רבה סוף פ"ח כל המסעות מ"ב. וכן מדרש חזית פסוק אל תראוני וכו', ולחרא"ש בסוף ה' ס"ת והגהות מימוניות (ה' ס"ת פ"ז סי' ח') הגי' מ"ח, וכן במעשה תורה להגר"א, ותמה המע"מ שם דהרי בפ' מסעי אינן אלא מ"ב וכפירש"י, והרש"ש (מנחות ל) וז"ל ואנכי מניתי ול"מ רק מ"א, ורש"י ע"כ מונה ג"כ רעמסס אשר משם נסעו ראשונה, ונ"ל דרש"י פי' בחקת ובעקב דחזרו לאחוריהם מהר ההר עד מוסרה והשיבום בני לוי וממוסרה עד הר ההר ז' מסעות הרי לך מכוון מ"ח עכ"ל, ולפי הת"י דחזרו לאחוריהם ז' מסעות, ומ"ב מסעות שתחלתן רעמסס וסופן ערבת מואב הרי הן מ"ח.

(יא כו) ברכתא וחילופה, וכן ת' לקמן (ל' א'), ולא ת' כת"א, הטעם ג"ל כי נתחבר התרגום הזה לצורך המתורגמן לתרגם את התורה לפני המון עם בפומבי, ולא יאות לת' כהוראת המלה, וכענין שאמרו (שבועות לו). א"ל כנה פירש"י הפוך דברין כנגד אחרים אמור יכהו וכן יכהם שלא תקללני.

(יג ז) חלמא דודנותא, המפרש יונתן, שחלם לו החלום הזה בזדון לבבו, דהיינו שהרהר בו כל היום כדי שבא לו בחלום לילה, ועוד י"ל דהיינו מסב על מטתו לחשוב במה שחלם כדי שלא ישלוט בו שכחה, אבל אין צורך שקאי על מרי חלים, בלעז' ת' דודנותא לקמן (ט"ז ט') וכן בזדון דברו הנביא לקמן (יח כב) ת' בזדנותא מלליה גבי שיקרא.

(סס ז) או אתתך דדמכא בעובך או חברך דחביב עלך כנפשך, ברוז' וכו', כן צ"ל, והמפרש יונתן כתב כרוז למימר דייק הכי דאם בסתר דבר איך יוצא דינו למיתה בלא עדים בדבר, ושמא אותו הנביא יכחישו אלא שהכריז בפומבי והא דכתיב בסתר היינו בתחלתו כדפירש"י, והרב ר' צבי הירש פערבער ג"י, העתיק בשבילי מתוך ספר ערכי עלי מהרב ר' אברהם ביק ז"ל, מה שהעיר, שספר מוטעה גרם לו שהי' כתוב בו כרוז ואיך יעזוב המתרגם מלתרגם מלת בסתר הכתובה ויאמר דבר שבע"פ שהכריז אח"כ, והיכן יש בפירש"י שרק בתחלה היה בסתר שהרי כ"ל דבר הכתוב בהוה שאינו מסית אלא בסתר וכו', ואיך יכריז אח"כ מה שהסתיר בתחלה, ומה

דק"ל איך נהרג הלא שנינו דמכמינין לו עדים (סנהדרין פ"ז מ"י) וגם מה שהזכיר המבאר פה נביא לא ידענו מאי קאמר דהא במסית הדיוט מיירי הכא ומסית נביא הוא בפרשה הקודמת.

(יד ו) וסדיק סדקא בערוך ערך סתק ושסעת שסע ת"י סתיקת סיתקתא, (ובויקרא י"א ד') ופרסה איננו מפריס תרגום ירושלמי ופרסתיה לא סתיקה וכן כל חברין (ע"כ לשון המתורגמן) ושם לא נמצא על פסוק זה תרגום ירושלמי, רק ת"י, והמתורגמן לא ראה את הת"י על התורה והמדפיסים השמיטו הדברים מתרגום ירושלמי יען ראו כי ישגם ביונתן ושניהם שוים.

(סס ת) ובנבילתהון לא תקרבון, וכבר כתוב (ויקרא י"א ח') בספר אמרי נועם הקשה אם הזהיר על הנגיעה למה הזהיר על האכילה, וי"ל אם תחב אדם טומאה בכוש והכניסה לתוך גרונו של אדם טהור ולא נגעה בלשונו לא נטמא הבולע משום מגע זה שהרי לא נגעה בבשרו שנגיעת פנים אינה נגיעה (רמב"ם ה' טומאת מת פ"א ה"ג), וקשה לי דנחי דבמגע לא מטמא, במשא מיהא מטמא, ובספר חומת אנך לעבור עליו בשני לאוין, ומה שכפל לאו זה נראה לי מכאן דרשו שחייב אדם לטהר את עצמו ברגל (ר"ה טז:) בספר פו"פ מר"י מווינא ובנבלתם לא תגעו פי' כדי לאוכלו כמו ובכל קדש לא תגע אזהרה לאוכל, ואפקיה רחמנא בלשון נגיעה דאי לוקה על הנגיעה מאי איצטרך לאסור?

(סס ט) ציצין למפרח וחרספיתין על מושכיה ואין נתרון וכו', (חולין טו.) ת' בל"ר ובת"כ דרש מנין שאפילו אין לו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחת ת"ל סנפיר וקשקשת, ותמה הנ"ל בפרשה שמיני, ונראה שהוא דוקא אם נשרו אבל לא שהיה המין כך וכן הוא בתיב"ע בפרשה ראה עכ"ל.

(סס טז) וית צדיא, עי' ערוך אותיא, ובת"כ (פרשה י"א כ"ב) נמצא בשם זה צדיא מין עוף טהר.

(סס יט) וזיוי דטלופחי, (חולין סז:) להוציא את הזיוין שבעדשים, וצ"ל דפרשי מן העדשים ושרצו על הארץ, וכמו שת' אח"כ דפרשי מן אוכלא ופרחין הי כעופא.

(סס כא) לגיור ערף, וא"ת לתותב ערל, זה גר תושב כפירש"י, הרמב"ם (ה' איסורי ביאה פי"ד ה"ז והחינוך מצוה צ"ד) למה נקרא שמו "תושב" לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בא"י.

(סס) לית אתון רשאין למיבשלא כל דכן למיכול בשר בהלב תרויהון מערבין בחדא, ובשמות (כ"ג י"ט, ול"ד כ"ו) ת' לית אתון רשאין לא למבשלא ולא למיכול בשר וחלב מערבין בחדא, ומה דכ' בתורה ג"פ לעבור עליה בג' לאוין כדכתב בפר"ח יו"ד סימן פ"ו ס"ק א', אבל קשה שלא ת' כלל לאיסור הנאה? בילקוט רמז שנ"ט ר"א אמר מפני מה נאמר בשלשה מקומות אחת לבהמה גסה ואחת לבהמה דקה ואחת לחיה, ולא ידעתי מה הפרש בענין זה בין בהמה גסה לבהמה דקה, וגם חיה בכלל בהמה, וכמדומה

לי לא נמצא בת"י אסור הנאה מפורש בפרטית בשום מקום, הרמב"ם (ה') טומאת מת פ"א ה"ב) ויראה לי שע"ס ממנה הכתוב כדרך ששתק מאיסור הבת לפי שאסר בפירוש אפילו בת הבת, ושתק מאיסור אכילת בשר בחלב לפי שאסר בפירוש אפילו בישולו, כך שתק מטומאת משא במת לפי שטימא בפירוש אפילו טומאת אהלו כל שכן משאו עכ"ל.

(כ"ח ח) ביומא קמא תקרבון ית' עומרא וכו', בספר נפתלי שבע רצון תמה וכי ביום ראשון הקריבו העומר הלא ביום ששה עשר בניסן הקריבו ונראה לי שמוסב עמ"ש ופנית בבקר והלכת לאהליך, ביומא קמא תקרבון ית' עומרא שהוא יום ראשון לימי חלו של מועד וביום ראשון של פסח תיכלון פטירי מעללתא עתיקא, ושתא יומין דאשתיירו תהון מרשן למיכול פטירי מעללתא חדתא, וכוונת התרגום לתרץ על סתירת הכתובים (שבשמות י"ב ט"ו) כתיב שבעת ימים מצות תאכלו, ששה מן החדש ושבעה מן הישן.

(ט"ס יד) ותיחדון בחדות "חגא" בשאובתא וחלילא, אע"פ שכל המועדות מצוה לשמוח בהן בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתירה בשאובתא וחלילא, (בראשית לה יד) ויסך עליה נסך ת"י ונסך עלה ניסוך חמר וניסוך מוי ארום כדין עתידין למעבד בחגא דמטלייא, (ובסוכה ג') מצוה חשובה היא ובאה מששת ימי בראשית.

(ט"ס טז) שלש פעמים, תלת זימנין (שמות כ"ג י"ד שלש רגלים) ת"א ויונתן תלת זמנין, והראב"ע רגלים מגזרת רגל כי רובם רגלים הם, ר"ל רב עולי רגלים רגלים הם, בחי פ' משפטים במדרש שלש פעמים שלש רגלים ולהלן הוא אומר (ישעיה כ"ו ו') תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים, אזוהרה לישראל שלא יעלו אלא ברגליהם וכן הכתוב אומר (שיר ז' א') מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב, וכ"נ מהחינוך מצוה תפ"ט וז"ל המצוה שיעלה כל אדם וכו', לבדו ברגליו למקדש ע"כ, וכ"מ מתענית (פ"א מ"ג) ט"ז יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת, ופי' התיו"ט דשיערו חכמים בכך ימים לעולי ברגלים, ובירושלמי (פסחים פ"ד ה"ז) ריב"ז אומר אף הרצענין שכן דרך עולי רגלים להיות מתקנין מנעליהן וסנדליהן במועד, ורבנן אמרין עשירים היו בבהמה היו עולין, ופי' הפ"מ לפי שרובן עשירים ועולין בבהמה ולא היו צריכים לתיקון מנעלים במועד, וצ"ל שריב"ז ס"ל דמפני מיעוט עניים שעלו ברגלים והוצרכו לתיקון מנעליהם שבלו בהליכתם לירושלם ובי"ד דקילא טפי אפילו הרצענים שרי בכ"מ ורבנן סברי דהולכין אחר הרוב, ומוכח מהירושלמי דלד"ה אין המצוה דוקא ברגלים, ונ"ל דדוקא בהליכתן המצוה ברגלים אבל בחזירתן לאו דוקא ברגלים, והירושלמי דאמרי רבנן עשירים היו בבהמה עולים היינו דהיו לוקחים עמהם בהמות כדי לחזור לביתם, ומזמן הליכתם לירושלם לא הוצרכו לתקן מנעליהם במועד עד שיבאו לביתם, ולפ"ז השיעור דמשנה תענית הנ"ל היא לריב"ז (ועי' ב"מ כח.).

(סס כז) ליתכון רשאין למנאה לפרנסא גברא זידנא, דרש זה לא מצאתי ברז"ל ועי' (סנהדרין ז:) וברמב"ם (ה' סנהדרין פ"ג ה"ח) כתב כל המעמיד דיין לישראל שאינו הגון כאילו הקים מצבה שנאמר ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה' אלהיך וכתב הכ"מ היכא מייתי ליה וכו', ג"ל דבשום דוכתא דריש לה מלא תקים לך מצבה, ומהת"י שת' והיכא דליתכון רשאין למקמא קמא היכדין ליתכון רשאין למנאה לפרנסא גברא זידנא, ואפשר ששניהם לקחו ממקום אחד, וי"ל דאמרין (בע"ז נב) דר"ע ס"ל ע"ז של ישראל אינו אסורה עד שתעבד שנאמר ושם בסתר עד שיעשה לה דברים שבסתר, ור"י דס"ל אסורה מיד מוקי ליה דטעון גניזה ור"ע גניזה מנ"ל דכתיב לא תטע לך אשרה אצל מזבח וכו', מה מזבח טעון גניזה אף ע"ז טעון גניזה ואידך ההוא אצטרך להעמיד דיין שאינו הגון כו', והרמב"ם פסק בה' ע"ז כר"ע דע"ז של ישראל אינו אסורה עד שתעבד וא"כ אצטרך ושם בסתר לכך, והך קרא דלא תטע אשרה אתיא דטעון גניזה ואין כאן לימוד על המעמיד דיין בלתי הגון כי בהך נחלקו ר"י ור"ע כמבואר בגמרא ולכך הוצרך הרמב"ם להעתיק דרש דילף ליה מפסוק לא תקים לך מצבה, כך מצאתי בהערותי לספר פו"פ מר"י מווינא.

(יו טז) לחוד לא יסגון ליה על תרין סוסין וכו', וקשה בספרי מנין אפילו סוס אחד והוא בטל ת"ל סוס, ועי' (בדה"א י"ח ד') ויעקר דוד את כל הרכב ויותר ממנו מאה רכב, מלבי"ם בהתו"ה העתיק לשון הת"י והשמיט המלות "על תרין" וז"ל וחז"ל בספרי פירשו כמו שתרגם יב"ע, לא יסגון ליה סוסין דלמא ירכבון רברבניה עליהון ויתגאון ויתבטלו מפתגמי אורייתא ויחובון חובת גלותא למצרים וה' אמר לכון לא תוספון למיתב בארחה הדין טוב, שר"ל שע"י עבירה זו יגרום להשיב העם למצרים בגלות, ומ"ש למען הרבות סוס פי' בעבור עברה של הרבות סוס, ומ"ש וה' אמר לכם פי' והדברים ק"ו הלא אל מצרים אמר ה' והבטיח לכם שלא תוסיפו לשוב בדרך הזה ובכ"ז תגרום העברה שתגלו לשם וכ"ש שתגלו ע"ז לשאר ארצות שאין ברית כרותה ע"כ.

(סס יח) ויכתבון ליה סביא ית פרשא אורייתא וכו', המתורגמן ערך פתשגן דבאורייתא תרגום ירושלמי פתשגן דאורייתא אבל (דיהושע ח' ל"ב) תרגום פרשגן ברי"ש, ולפנינו לא נמצא תרגום ירושלמי על פסוק זה, רשב"ם משנה התורה זקני פירשו בדברי הימים שני ספרי התורה ותרגומו פתשגן ואינו מגזרת ושננתם עי' רש"י י"א פתשגן הוא תורף הענין כמו פתשגן הכתב (אסתר ג' י"ד), דס"ת שניה לא היתה תורה שלמה אלא מספר המצות, שקשה לומר שס"ת שלמה ישא המלך בזרועו תמיד (סנהדרין כג:) ואף שהיה בכתיבה דקה, כמו שכתב רש"י כמו קמיע קטנה בכתב דק שהיה קלה לשאת, וכן כתב התשבי קמיע הוא כתיבה מעוטה מלשון קמעא ברז"ל, ומה שתרגם ויכתבון ליה סביא, הוא ע"פ ירושלמי (סנהדרין פ"ב ה"ו) ומגיהין אותו מספר עזרה על פי ב"ד של שבעים ואחד, וכן ברמב"ם (הס"ת פ"ז ה"ב)

ומגיהין אותו מספר העזרה על פי ב"ד הגדול, והכ"מ שם צ"ע. מנא ליה, אבל בהלכות מלכים (פ"ג ה"א) כתב וז"ל ומ"ש ומגיהו מספר העזרה וכו' ירושלמי.

(יח א) חולק ואחסנא, רש"י חלק בבזיה ונחלה בארץ, הרמב"ם (ה') שמיטה פ"ג ה"א) יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם, אבל שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל הרי הכהנים והלוים באותן הארצות ובביתן ככל ישראל, וכעין זה כתב הרמב"ם (בהלכות מלכים פ"ה ה"ח) יראה לי שאם כבש ארץ מצרים מלך ישראל ע"פ ב"ד שהיא מותרת וכו', וקשה לי הא דלא כתב הרמב"ם בהלכות שמיטה שכובש מלך ע"פ ב"ד, שבמלחמת הרשות אינו מוציא העם בה אלא ע"פ ב"ד של שבעים ואחד (שם ה"ב) ועי' בספרי הקטן דגל מנשה, ואולי סמך על מ"ש בה' מלכים.

(סס ג) אדרעא דימינא, עי' מהדורא קמא, הראב"ע כתב דרך דרש כי הכהן הוא שוחט השלמים, הזרוע שבר זרועו בשחיטה והלחיים שבר הברכה והקיבה שבר הבדיקה, ועל דרך הפשט כי אלה טובים משאר הבשר, ותמה הרב חיד"א דמדינא שחיטה כשרה בזה, ותו כששוחט בשאר א"י שאינו בירושלם א"צ שיהיה שלמים וחייב במתנות אף ששוחט לאכול, גם מ"ש כי אלה טובים משאר בשר, ל"נ דיש בשר טוב מהם, ביאור הראב"ע לר' יהודה ליאון בר משה משקוני, פי' שר"ל בזה שמבחר מה שבראש הלשון עם הלחיים, ומבחר מה שבאברי גוף הנגלים הזרוע, ומבחר מה שבאבריו הפנימים הקבה.

(סס י) חדורי עיינין בערוך ערך חד ב' חדורי עינין מלשון חד, (סנהדרין סה:) המחשב עתים ושעות, ומה שפירש המפרש יונתן כמו בית הדורי (ויקרא ט"ז י') ופי' שם רוח רעה, זה רעות רוח.

(סס יא) וגרם ידוע, עי' בת"י (ויקרא י"ט ל"א וכו' כ"ג) ירושלמי (כלאים פ"ח ה"ד) אדני השדה חיה, ייסי ערקי בר נש דטור הוא והוא חיי מן טיבורייה איפסק טיבורייה לא חיי, פי' הפ"מ ייסי ערקי, כך היה שמו ומפרש מהו אדני השדה, ובר"ש (שם) אמר רבי בר נש דטור הוא וכו', שמעתי בשם הר"ר מאיר ברבי קלונימוס מאישפירא שהיא חיה ששמה ידוע והיא ידעני דקרא ומעצם שלה עושים כמין כשפים וכו', ובחינוך מצוה תקי"ד ראיתי בספר מן הגאונים וכו', ובירושלמי דכלאים אמרו ז"ל בפירוש כי עם אבני השדה בריתך בר נש דטור והוא חיי מן טבוריה איפסיק טובבריה לא חיי ע"כ, ובירושלמי לא הביא המקרא כי עם אבני השדה בריתך (איוב ה' כ"ג), וברש"י (שם) ובלשון משנה בתורת כהנים נקראים אדני השדה? ובשם הגר"א שמעתי מה דכתיב וגם האדמה אשר הם עליה (שמות ח' י"ז) ועי' בהראב"ע, לפי שהערוב הי' כל מיני חיות הרעות ובתוך החיות יש חיה ששמה אדני השדה ופירש הר"ש והפ"מ שהיא

חיה שקשורה חציה בארץ ואם נפסק הקשר היא מתה וא"כ היאך היתה באה החיה הלזו, ולכך אמר שבא עם האדמה אשר תחתיה.
(י"ט טו) לא יתקיים סהדו דחד בגבר לכל סרחן נפש וכו', ברם על מימרא דה' למתפרעא על טומריא על מיא, סהיד חד יומי למכפור ית מה דמסהיד עלוי, פי' עד אחד אינו מועיל בעדות לכל דבר, אבל רצון ה' למתפרעא על עבירה שבסתר, דהיינו עד אחד אומר ראיתיה שנסתרה עם איש אחר, נאסרת לבעלה עד שתשתה מים המאריים, והוא ע"פ ר"א משקה ע"פ עד אחד, (סוטה ב.), וכן עד אחד מועיל לחייבו שבועה למי שכופר מה דמסהיד עלוי, והוא ע"פ ספרי קם הוא לשבועה, בהקדמת פרי מגדים לאו"ח פירש דקשה להמתרגם דהא ע"א נאמן לומר שנסתרה כר"א, א"כ עדותו מביאה לידי סרחן נפש שהמים ימיתוהו, ואמר ברם על מימרא דה' למתפרעא (ר"ל להתגלות) על טומריא על מיא, ר"ל שזה מהשי"ת הוא שיתגלה הנסתר ע"י המים, ולא ע"י העד תמות, ועוד שאם תודה לא תשתה, וראיתי בינחני, ובספר ערכי עלי מהרב ר' אברהם ביק, ובפירש המפרש יונתן ביאורים בתרגום הזה, ולא מצאתי טעם, אין ראוי להאריך ולהשיב עליהו.

(כ"ח ח) נפקין נחיל דמורגין מגו פרתא דעגלתא, פי' המפרש יונתן מטיבורו, בעל מוסף הערוך פי' שהוא לשון פרש, כמו פרש בל"מ, ובת"י (במדבר י"א ל"א) עד פרתהון ושם פי' המפרש עד טיבוריהן. הוא לשון טבור, ושם (י"ז ל"ז) והיון מורגין נפקין מן פרתהון פי' המפרש מן פרשיהם זה לא נכון, אלא כפיר"ש נשתרבה לשונם עד טבורם ותולעים יצאו מלשונם ובאין לתוך טבורם, וכן הוא (בסוטה לה.).

(כ"ט י) בתרין זינין קטירין כחדא, הכ"מ (כלאים פ"ט ה"ז) דאם לא קשורים יחד לא קרינן בהו יחדיו, וכן פי' הפ"מ בירושלמי (כלאים פ"ח ה"ב) המנהיג בקול בכלאים לוקה, וכן פסק הרמב"ם שם ואפילו בקול לוקה שנאמר יחדיו מכל מקום, דמיחדיו דרשינן לרבות כל שהנהיגן אם הם קשורין יחדיו, אבל הת"א ת' לא תחרש כחדא בלא מלת "מחבר" וגבי לא תלבש ת' "מחבר" כחדא, וכתב באורי אונקלוס, כי בלא תוספות מלת "מחבר" תהיה משמעותו שלא ילבש בגד צמר ובגד פשתים בבת אחת, ואינו אסור אלא בגד אחד שבו שני המינים, או בגד צמר ובגד פשתים מחוברים זה בזה, אבל בשור וחמור תרגם "כחדא" לבד לפי שאסורים אף שלא במחברים ביחד, שור לפני הקרון וסוס מן הצד או לאחריו כשמושך או דוחף (ספרי), אבל הת"י שת' "קטירין כחדא" נראה אלא א"כ קשורים יחד. (ס"ס כ"ג) ואפילו אין מעברא לא תשהוניה עד דתיליד וכו', (ערכין ז.) ומעשה תמר, ויאמר יהודה הוציאוהו ותשרף (בראשית ל"ח כ"ד) משמע מיד דנוה בשריפה ולא המתין מלדונה עד שתלד.
(ס"ס כו) אלהן גברא יפטרינה מניה בגיטא, ת' ע"פ אבוה דשמואל דחיישינן שמא נתרצית לבסוף, (כתובות נ"א:) וע"ש בתוס' ד"ה אונס, (ושם)

איתיבי רב לאבוה דשמואל וכו' אישתיק קרי רב עליה דאבוה דשמואל שרים עצרו במלים וכף ישימו לפיהם, (עי' חולין נט.) והא דשתק אבוה דשמואל לא חש להשיב, וכן הוה נהיג רב בעצמו, שתיק רב (סוכה ז.) ונראה שרב סבר כאבוה דשמואל ובערוך ערך רב א' רב תנא הוא ופליג ואין ברייתא דוחה דבריו לפי שהוא תנא חולק עם תנא, ולפי זה פליג רב על תניא כוותיה דרבא שתחילתה באונס וסופה ברצון מותר לבעלה באשת ישראל, ולפי זה אינו מן התימה שתי' כאבוה דשמואל.

(סס כט) למפטרה בגיטא, רש"י (מכות טו.) העתיק הכתוב לא יוכל לשלחה דמ"ד בתחלת התיבה?

(כג ח) לא יסב גבר ית אתתא דאגיס וכו', ת' ע"פ ר"י ולא כחכמים (יבמות ד.) וצ"ע.

(סס ג) דביה מומא בישא דאתיהיב בעמיא מחילונאי, כי הוא שם גוי, וישב ממזר באשדוד (זכריה ט' ו') שם גנאי ודופי, הבה"ט סמוך ממזר לפצוע דכא לומר דך שממזר אינו מוליד כפצוע דכא, זו מנין לו? ויש להקשות (מחולין יא:).

(סס ז) דאפילו מתגיירין, כמו בשלא נתחתן אפילו אחר שיתגיירו, שבשניהם כתיב עולם, כתב רא"ם בד"א בדרישת שלום דאסור אבל תשלומי שלום מותר כגון אם עשו עמך חסד מותר לפקדם לשלום שנאמר וימת מלך בני עמון וימלוך חנון בנו תחתיו, ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון בן נחש כאשר עשה אביו עמדי חסד וישלח דוד לנחמו (שמואל ב' י'). וכתב הכ"מ (ה' מלכים פ"ו ה"ו) ויש לתמוה על זה שאמרו חז"ל במדרש עכ"ל, ובכ"מ יש חסרון הניכר, וכוונתו מהמדרש ריש פ' פנחס נראה להפך.

(סס י) מכל פתגם דביש וכו', כל זה בספרי, והוסיפו לה"ר וקללת השם, וזה שתי' "פתגם", ולא ת' "מדעם" כמו בכ"מ.

(סס כד) ולעניי צדקתא מה דאמרתון בפומכון, מהר"ם גאלאנטי בתשובה י"ג, סבר דאם כתב לתת צדקה כל שלא הוציא בשפתיו פטור. וז"ש מוצא שפתיך תשמור בצדקה. נראה זה תליא אם כתיבה כדיבור דמי, עי' ערוך אנטלה, הרמב"ם (ה' נדרים ספ"ו) מי שנשבע או נדר שלא לדבר עם חברו הרי זה מותר לו לכתוב גכתב ולדבר עם אחר והוא שומע הענין שירצה להשמיעו, נראה דעתו שכתיבה לאו כדיבור דמי.

(כד ח) ספר תירובין קדם בי דינא, האו"ת (סי' ט' סק"ב) דכתב ליה בתרע בית דינא דמזה נתפשט המנהג להצריך ב"ד של שלשה בגט, וחידוש שלא הביא הירושלמי (גיטין פא ה"א) עד שיכתוב במקום יהודאיקי, פי' הפ"מ מקום מושב הדינים, ועי' מהדורא קדמאי, תוס' רע"א בריש סנהדרין והמאוננים בשלשה מוכח שבגט צריך ג' ב"ד.

(סס ג) ויטייל לה מבייתה, בדפוס פראג וישיל מגזרת נשל, וענין אחד הוא.

(סס ו) ירושלמי ולא תהוון איסורי חתנין וכלין וכו', פני דוד מהרב
היד"א, וז"ל בפירוש התורה מבעלי התוס' בראשית על פסוק והוא ימשול
בך, והירושלמי תרגם ולא תאסור כליון וחתנין ארום כל דעביד אילין "כמא"
דכפר בעלמא דאתי, פירוש לא תאסור כליון וחתנין שאם אירס אשה לא
יניחנה לישב עגונא באירוסין זמן מרובה, ולפי הרשום בזכרוננו זה נמצא
בתרגום שבידינו המיוחס ליונתן בן עוזיאל ושם הוא מסיים בחרשין ארום
נפשא דעתיד למיפק מנהון הוא מחבל, ומוה נראה ברור שפירוש שפירש
המפרש הנזכר ליתא רק מיירי על כישוף שעושין לחתן וכלה, ובתרגום
ירושלמי לא יתכן הפירוש הנזכר מצד הלשון ומצד הענין והעונש עכ"ל.

ע"י ירושלמי (סנהדרין סוף פ"ו) ובראב"ע.
(כז ד) קמי לקי שיחנא ודלי חמי, (יבמות ד.) והמפרש יונתן וי"מ
שאינו רואה ר"ל סומא, בגמרא חשיב רק מוכה שחין, אבל הרמב"ם (ה'
יבום פ"ב ה"ד) וכן אם היה יבמה מוכה שחין או שיש בו שאר מומי
אנשים, והא דהוסיף הת"י ודלי חמי שר"ל סומא, מפני שהוא מום גדול
ירושלמי (כתובות פ"ז ה"ח), אבל זה רחוק ודחוק שהת"י ת' עור סמי, כמו
איש עור (ויקרא כ"א י"ח) ת"י גבר דסמי ובערוך גבר סמי, והמתורגמן
בשם תרגום ירושלמי גבר סמא, ודפנינו חסר תרגום ירושלמי על פסוק
הנזכר, אבל לדעתי כוונת התרגום שהיא יכולה לומר לא חמיא לי, שכן
ת"י על פסוק אם מאן (שמות כב י"ו) אין לא חמיא ליה, אבל עיקר חסר
מן הספר, וע"י (כתובות עז.) יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל
ולך איני יכולה לקבל, ואגב אעיר בזה, הרמב"ם במשנה (שם) מוכה שחין
המצורע, וכן פ"י הר"ב, והק"ע והפ"מ בפירוש הירושלמי, והרמב"ם (ה'
רוצה פ"ב ה"ד) מוכי שחין או מצורעין, נראה שמצורע לחוד ומוכי
שחין לחוד.

(סס ט) ויחכס ריגליה בארעא, בדפוס באזיליא "ויחדס" (יבמות קג.)
צדיך למדחסיא דכרעיה פירש"י דחוק רגלו בקרקע.
(סס) רוקא, נפישא דמתחמי לחכימא, ובמשנה (יבמות קו:) וירקה
בפניו רוק הנראה לדיינים, והמלה "נפישא" הוסיף להטעים הענין, וא"ת
ותרוק באפוהי, כתב הג"ל בהקדמתו, לא כלל ההלכה שפי' לעיני ב"ד כי
הלכה ערוכה היא ואין מערער אחריה, קשה הא הצדוקים אמרו בפניו ממש
(מגילת תענית פ"ד), והוא עצמו אמר שאונקלוס שינה דת' ע"פ הקבלה
רק בהמקומות אשר צדוקים כחשו בהם, וע"ש בתוס' ובירושלמי, (סנהדרין
פ"א ה"ג).

(סס ו) ירושלמי ותתקף בבית קיטמי, וצ"ל קוטניה או קוטנוני כמו
בתרגומים (שמות ד' ד').
(כו ה) לארם נהריא נחתת אבונן יעקב מן שירויא, ובעא לאובדותיה
וכו', ומבחר כדין נחת למצרים וכו', ותרגום של "ארמי אבד", כאילו אמר
הכתוב כאשר היה אבי אבד לארם נהריא לשון אובד ותועה אחד הם כאדם

תגולה כפידש רשב"ם, זה היה גלות ראשונה, וגלות שניה היה גלות מצרים, ומה שת' ובעא לאובדותיה וכו', הוא לפי דרשת רז"ל באגדה של פסח וספרי.

(טס ט) ואנטל יתנא לאתרא הדין, בספר נפתלי שבע רצון כתב נראין דברי התרגום תמוהין שהוא מלשון ואשא אתכם, והוציאו ממשוטו של מקרא, הנה על מלת ויסע (בראשית כ' א') ת"י ואונקלוס וגטל, לפי זה פי' "ואנטל" שהינה לנו לנסוע כלומר ויבאנו וזה פשוטו של מקרא, ועי' בהערותי (שמות י"ט ד').

(כו ח) ירושלמי כל מידי "שבח" אוריתא, וכן ת' דקמן.
(כט ט) ותטרון ית מילי "שבח" אורייתא, וכן (ל"א כ"ד) דאשלם משה למכתב ית מללי שבח אורייתא, ולא ידעתי למה הוסיף המלה "שבח", הראב"ע בשם הגאון כי כתוב עליהם מספר המצוה כמו הכתובות בהלכות גדולות בענין אזהרות, וכן הביא הרמב"ן, אבל בפסוק ח' כתב הרמב"ן ומצינו בספר תאגיי שהיתה כל התורה כתובה בהן מבראשית עד לעיני כל ישראל בתאגיה וזיוניה ומשם געתקו התאגין בכל התורה, ואחד מהמחברים כתב מסתברא כהגאון, דאל"ה למ"ל למכתב עוד הפסוק אשר לא ילמדו (סוטה לה): הלא כתוב זה נכלל בכל התורה כולה אלא ודאי כהגאון.
(סס) כתב חקיק ומפרש טבאות מתקרי ומתרגם בשבעין לשון, ונראה שחסר בירושלמי המלות "בחד לשן", ובת"י חסר המלה "טבאות", הרמב"ם (ה' סנהדרין פ"ב ה"ו) ושידעו ברוב הלשונות, אע"ג שבגמרא אמרו ושידעו בשבעים לשון (סנהדרין יז). כתב הכ"מ משום דדבר זר הוא להמצא מי שידע בכל ע' לשון, והלח"מ כתב מדלא אמר שבעים אלא "בשבעים" משמע דיודעים במקצת שבעים סגי, וכעין דקדוק זה מדקדק בתולדות אדם בלשון המשנה (ביצה יד): ר"ש מתיר בתבואה מה לשון "בתבואה", דלקמן מבואר דר"ש לא התיר בכל תבואות כי אם באיזה מינין ולכך דקדק בתבואה דאינו מתיר רק איזה מינין בתבואה, ולפי זה יש לדקדק ג"כ בענין זה בלשון המשנה (סוטה פ"ז ז') וכתבו עליהן את כל דברי התורה הזאת "בשבעים" לשון, אמנם פעמים מספר שבעים הוא מספר ישר ולאו דוקא שבעים, כמו שאמרו שבעים זקנים ושבעים סנהדרין ובאמת היו שבעים ואחד או ע"ב, וכן בשבעים אומות יש חלוקי דעות, ופעמים מספר שבעים דוקא כמו בשבעים נפש ירדו אבתין מצרימה (דברים י' כ"ב), ועי' שו"ת שלי "לבני מנשה" (סימן כ"ח).

(סס יד) בקלא רמא, ערוך ערך תל ב' קול רם, קול "תלי" ולפנינו לא נמצא תרגום זה.

(כח ו) בריכין אתון במיעלכון לבתי מדרשיכון, עי' (ברכות כח:).
(סס יז) ארבעה מפתחין וכו', בתרגום ירושלמי (בראשית ל' כ"ב) מפתח "ערקתא" דכן כתבא מפרש ויזכור אלהים את רחל, (בתענית ב.) מפתח של חיה, כמו שת"י מפתחא "דחייתא", וענין אחד הוא, והכשה

מהרש"א אמאי לא יליף מקרא דלאה שהוא מוקדם בפסוק וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח רחמה, ובספר נפתלי שבע רצון, דגבי רחל מפורש בקרא שהיתה עקרה אבל לא מצינו שהיתה לאה עקרה ומה שלא ילדה היינו שהיתה עצורה מלקבל הריון, וכן כתב הבחיי, דלאה לא היתה עקרה אלא רחל בלבד.

(סס יג) למלכין ולא להדיוטין, לא ה' כהוראת המלות רק לפי הענין תהיה למעלה ולא למטה, ועי' לקמן (פסוק מ"ד).

(סס כ) ערבובא לערבבא שלמכון, על פסוק והמם מהומה (דברים ז' כ"ג) ת"י ויערבינון עירבוב, וערוך ערך שעמום ואת המהומה תרגום ירושלמי וית שעמומיתא ולפנינו חסר ת"י זה.

(סס כו) ולית דמגיד, (ובויקרא כ"ו ו) ת"י "דמניט" וכן הערוך ערך מניט ואין מחריד ת"י ולית דמניט?

(סס כח) בשוייתא דמטפשא "מוקרא" פי' בפחד המטפש המוח שבראש, וחרד על דברי (ישעי' סו ב) ת' משתוי, וי"א שהוא ל"מ ואשת מדונים נשתוה (משלי כו טו) ענין מורא ופחד, ולקמן (פסוק לד) צ"ל ותהוון "משותין".

(סס מז) ישיצי חלונא, בערוך ערך "חלזון" ג' ירש הצלצל ת"י חלזונא, ולא ידעתי איזה יכשר, וא"ת סקאה, (ב"ק קטז:) הצלצל מתרגמינן סקאה, ובכ"מ בש"ס אמרו ומתרגמינן ונמצא בת"א ולא הזכירו בשם אונקלוס הגר כמו (ב"ב צ"ט.) דתניא אונקלוס הגר אמר וכו' וצ"ע.

(סס מז) ובשמירות לבא, וכן ת"א, ובדפוס ליסבאן ובקשיטות, כמו שת"א לעיל (ט' ה') ובישר לבבך ובקשיטות לבך, וענינו אחד.

(סס נז) ובשפיר שיליתא, לשון המשנה ובאשה שפיר ושליא, (בכורות ס"ג א') פירש הר"ב, שפיר למעלה מן השליא, נקראת שפיר לפי שעשויה כשופרת וי"א מלשון ברוחו שמים שפרה (איוב כ"ו י"ג), ובמד"ר (ויקרא פרשה י"ד) בשומו ענן לבושו זה השפיר, וערפל חתולתו זה השליא, (שם ל"ח ט').

(סס נט) ומרעין בישין, וא"ת ומכתשין בישין, וכבר הקשו מדוע ת' מכתשין שהוראתו נגעים ולא תרגם כדרכו מרעין בישין וכת"י, ואולי על דרך הפלגה, אם ברעה אין למטה מנגע, ספר יצירה (פ"ב משנה ד').

(סס) דמתעקין על גושמיכון, ועל "ונאמנות" ת' דלא למשבקכון שטעמו ארוכים ומקוימים כפי' הרשב"ם וענין אחד.

(סס סד) מסק ארנונא לפלחי טעותא וכן ת' לעיל פסוק ל"ו, ועי' לעיל (ד' כ"ח), וא"ת לעממיא פלח טעותא פירש"י כתרנומו לא עבודת אלהות ממש אלא מעלים מס וגולגליות לכומרי ע"ג, בספר מנחת אברהם תמה מדוע לא פירש רש"י ג"כ בפסוק ל"ו כתרנומו וכו', ותירץ דכל השנאה של אומ"ה על ישראל היא בשביל שמרוחקים מהם ומדתיהם ואינם מתחננים עמהם כמש"כ רש"י שובי שובי השולמית וכו' ונחזה בך, השלימה באמונתך

עמו ונחזה בך נציב ממך נציבים ושלטונים אם תהיו כמונו לעבוד ע"ז, ולפיכך לא רצה רש"י לעיל לפרש כתרומתו דדילמא ע"ז ממש קאמר קרא, אבל בפסוק והפיצך וגו', אי אפשר לומר ע"ז ממש דא"כ איך קאמר ובגוים תהם לא תרגיע אדרבה אם יאבדו ע"ז יהיה להם מרגוע ולא עוד אלא יעשו אותם שרים ושלטונים לכך פירש רש"י לא עבודת אלוהות אלא למפלח לעממא, אבל זה לא נכון, שגם לעיל אינו כפשוטו שיעבדו אלהים אחרים, למה יהיו למשל ולשגינה הלא כעם אחד יחשבו, וכפירש הנ"ל.

(כט ה) והות אורייתא תדירא מסתרא במדרשיכון, וזה שאמר רשב"י לא נתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן וכו', (מכילתא בשלח פרשה ב'), ע"י ת"י (בראשית כ"ח י"ב).

(כס ח) בגלל דתצלחון וכן ת"א, כפי הראב"ע תשכילו כמו תצליחון, ודלא כמו שתרגם ירושלמי דתחבוננין, ואבי עזר כתב, כי תיבת תעשון מורה שהוא יוצא ושפיר הוראתו נופל על הצלחה והוא פועל נאה ונחמד להשכיל, ויותר נפלאתי על הירושלמי דפירש תעשון דמתעבדיו והוא נגד הדקדוק והלשון.

(כס י) מקטוע קיסיכון, וכן ת' לעיל (י"ט ה') למקטע קיסין, ובערוך ערך קטב ב', למקטב קיסין, וא"ת מלקט, וכן מתורגם (ביהושע ט' כ"א) אצל הגבעונים, וי"א שקציצת אילנות ביער היא מלאכת מחשבת של אומן לעשות קורות לבנין, וכאן הכוונה לקיטת הקיסמין להביאם לבית לשרפה שהיא מלאכה שפלה והוא כדרשת חז"ל שהיו כנענים שנתנם משה חוטבי עצים ושאבי מים, ע"י רש"י, ואגב גררא אעיר בזה, רש"י (תענית כו.) ד"ה קרבן מוסף וכו', ישראל שבהן היו טרודים לחטוב עצים ולשאוב מים, וכתב התוי"ט, אע"פ שהגבעונים אשר לא מבני ישראל המה נתונים לחטוב עצים ולשאוב מים לבית אלהי, שזהו לצורך עובדי המקדש לבשר קרבנותיהם ושאר צרכיהם, ופירוש למזבח ה' (שם כ"ז) לעובדי המזבח, אבל למזבח עצמו לא היו מניחים לגבענים לחטוב עצים ולשאוב מים, (ובעזרא ח' כ') ומן הנתינים שנתן דוד והשרים לעבדת הלויים, יש ג"כ לפרש לעבוד עבודת לצורך הלויים כדי שהלויים יהיו פנוים במלאכת עבודת ה', אבל רש"י (יבמות ע"ח: וב"ק קי"ט.) פירש שהיו חוטבי עצים ושואבי מים למזבח, וברש"י ב"ק (שם) שהגבעונים היו "משמשין" למזבח חוטבי עצים ושואבי מים, נראה פירוש פשוטו כמשמעו למזבח עצמו, וכן נראה (שם עט:) בימי רבי בקשו להתיר נתינים, אמר להם רבי חלקנו נתיר חלק מזבח מי יתיר, פי' למחר יבנה ביהמ"ק וחסרים לנו עבדים חוטבי עצים ושואבי מים למזבח, וע"י בח"א שם, ולפי דעת השם הגדולים דפירוש רש"י הענית אינו מרש"י י"ל בדוחק כפירוש התוי"ט.

(כס י) דשרוי חטאיה חולי וסופיה מריר, וכן במדרש קהלת פסוק עת ללדת דרישיה דחטייה, חלי' וסופיה מריר.

(ל ד) על ידי דאליהו כהנא רבא וכו', בסדר עולם פי"ז נגנו אליהו

ולא נראה עד שיבוא מלך המשיח וכו', ורמב"ם ה' מלכים פי"ב ח"ב, ויש
מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המשיח יבא אליהו, וכמה פסוקים בחז"ל
תרגם על קבוץ גלויות, וזה יתקיים בזמן המשיח המקווה במהרה, ולא צריך
לארכא הכא ולחכימא ברמיזה.

(ס"ס ו) ארום יבטל יצרא בישא מן עלמא ויברי יצרא טבא, (סוכה
גב.) לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושחטו וכו'.

(ס"ס יט) חיי ומותא סדרית קומיכון ברכתא וחילופה, וגם פה אח
דרכו לבלי תרגם כצורתה כאשר העירונו ריש פרשה ראה, וקשה למה לא ת'
חיי וחילופה, כי תמורת חיים מות, כי באמת הצדיקים אינם יראים מיום
המיתה כי חוק הוא לראשונים ולאחרונים, ולא עוד אלא שחושבים את המיתה
לטובה, ובתורתו של ר"מ היה כתוב טוב מאד (בראשית א' ל"א) טוב מות,
(ב"ר פ"ט), והא דלא חשיב בספר יצירה (פ"ד משנה א') חמורת ברכה קללה
כמו שחשיב תמורת חיים מות, שזה בכלל שחשב שם תמורת שלום רע, כי
זה תלוי בזה, ברכה וקללה הם שלום ורע.

(ס"ס כ) ארום אורייתא דאתון עסיקין בה היא חייכון בעלמא הדין
וכו', הגה באמת חיי האדם בעולם הזה, אינם חיים, כי אם מיתה תמידית,
מפני צרות צרורות המשתרגים על רוב צוארי בני אדם, פעם ביסורים
וחלאים רעים, פעם בעוני וריש, פעם ע"י קנאה ואיבה, ועוד רבות כמו
אלה דאגות ויגונות בלי מספר, מלבר ימי דעסק בדברי תורה ובמצוות,
וכמו שכתב הרמב"ם בה' רוצח (פ"ז ה"א) וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא
תלמוד תורה, כמיתה חשובין.

(לא יא) תיקרון ית אורייתא, בת"א תקרי, רלב"ג קאמר דכ"ג קורא
אם אין שם מלך והיינו תקרא דעם הכהנים ידבר וכן התחיל ויצו אותם
לאמר, אבל בתלמוד לא נזכר אלא מלך פרשת המלך כיצד וכו', (סוטה מא.)
ולא נמצא רמז בתורה, והתוי"ט כתב דכתיב תקרא וקאי ליהושע שהיה
מלך, וכן התחיל ויקרא משה ליהושע, והסמ"ג בעשין סי' ר"ל כתב דדברי
קבלה למדנו דכתיב ביאשיהו ויקרא באזניהם את כל דברי ספר הברית
(מלכים ב' כ"ג), וקשה לי הא התם לא היה בחג הסוכות, וקרא כל ספר
הברית, וקריאת פ' הקהל קצת מספר משנה תורה, עי' שם, ורש"י (בד"ה
ל"ד) הספר הנמצא היה משנה תורה, ובפסוק (י"ד) ספר תורת ה' ביד משה,
ובסדר עולם (פ' כ"ד) בשנת י"ח שנה וגו', אותה שנה נמצא ספר תורה
בבית ה' ואותה שנה היא היתה תחילה של יובל, ולפי זה י"ל שהיה שנת
השמטה בחג הסוכות וצ"ע, והרב חיד"א בספרו פני דוד, וז"ל הרב תי"ט
כתב דכתיב תקרא וקאי ליהושע שהיה מלך, אך יש לגמגם דכתיב במקום
אשר יבחר ומשמע בבית המקדש ויהושע לא קרא בבית המקדש, ומדברי
החינוך נראה שלא היה תלוי בבית המקדש ע"כ, ובקריית ספר למרן המבי"ט
פ"ג מחגיגה כתב והמלך הוא שיקרא באזניהם דכתיב תקרא את תורה
הזאת ומשה מלך היה וכתיב ביאשיהו וישלח המלך ויאספו וכו' ובשורה

היו קוראין וכו' ע"כ, ומפירש המשנה להרמב"ם (שם) נראה שבמדבר
התחילו מצוה זו, ומה שכתב החינוך ונוהגת מצוה זו בזמן שישראל על
אדמתם, כוונתו כי אז היה להם מלך, שג' מצות נצטוו ישראל בכניסתם
לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה
(סנהדרין כ:). וזמן מצוה של בנין בית הבחירה לא הגיעה עד ימי דוד,
ומה שכתב במקום אשר יבחר דהאי קרא כלל הוא לכל מקום בין למשכן
שבמדבר בין לשילה ונוב וגבעון בין לבית עולמים, ואז היה להם כהנים
גדולים ויהושע ושאלו מלכים, ולדברי רלב"ג דכ"ג קורא אם אין שם מלך,
וכן כתב הת"י, אע"ג שבתורה לא נזכר שיקרא המלך דוקא ותו הא תינה
בזמן שיש מלך בשאין מלך מי קורא, ונ"ל דמה שהמלך קורא זהו מדרבנן
כדי ליתן כבוד לתורה וגם כדי שיוהרו טפי במצות התורה בשיראו שגם
המלך חייב לשמור מצותיה, כש"כ כל יחיד מיהו בזמן שאין מלך לא היו
מבטלין העשה אלא קורא אותה גדול שבציבור ככה"ג או ראש הסנהדרין
עכ"ל.

(סס יג) וכל חד וחד מני פרנסא ביומיה יעקב אבונן וכו', לע"ע לא
מצאתי ברז"ל שיעקב נתמנה להיות פרנס, ועי' (שבת לג:).
(סס טז) ונשמחך תהוי גניזא בגניז חיי עלמא, כמ"ש אביגיל והיתה
נפש אדני צרורה בצרור החיים (שמואל א' כ"ה כ"ט) ות"י גניזא בגנז
חיי עלמא.

(סס כד) על גוילא, ולעיל (י"ז י"ח) על ספר ת' על ספרא (ובמדבר
ה' כ"ג) בספר ת' על מגילתא?

(לכ ד) תלת שעין עסיק באורייתא וכו', ותרגום ירושלמי מהפך הסדר,
ועי' (ע"ז ג:) וזרע אברהם (במ"ר פ' צ').

(סס ו) אומא טפשא ולא חכימא, בערוך ערך שפט א, עמא שפטא
ולא חכימא, ולשון גמרא (ב"ק פה) בשפטני עסקינן.

(סס י) היכמא דשכינא נטרי בבי דעיוניה, בערוך ערך שכן דשכינא
נטרא בבא דעינא, וירושלמי נטר יתהון ועייני יתהון כלומר בשמירת העין
כמו עיני ה' אלהיך בה וגו', (דברים י"א י"ב).

(סס טו) ועתרו בית ישראל ופחזו, כמו ופחו עלי יצרי (נדרים ט:)
וכתב הר"ן שהוא ל"מ פחו כמים (בראשית מט ג').

(סס יז) ירושלמי דלית בהון ממש, ואגב גררא בספר יצירה (פ"ב
משנה ו') יצר מתהו ממש, ובעל אוצר ה' כתב ולשון ממש אין לו חבר
במקרא כי אם במשנה אין ממש בדבריו ולא ידענו טעם לרוב השמות,
עכ"ל, במשנה (סנהדרין פ"ה ד') ובלבד שיהא ממש בדבריו, ושם בהגה
ממש שרשו ממש כאשר ימשש העור, ע"מ מכס מן כסס, וי"א מל"מ וימשש
לבן על משקל ממר, ורש"י (שמות י' כ"א) לשון ממשות מלשון ממשש
בצהרים (דברים כ"ה כ"ט), והתשב"י אמר ואינו מחזור כי שרש ממשש
משש בשתי שינוי וממש שרשו ממש בשתי ממין.

(סס כא) בבבלי עמא טפשא, וכו' קרא ר"י לבבליים, רבלאי טפשאי (בתובות עה).

(סס כט) בירושלמי מה הוי באחריותא וכן ת' לעיל פסוק כ' באחריותהון וגראה שזה המקור המלה נכסים שיש להן אחריות (קדושין כו). וכן פ"י הק"ע ירושלמי (קדושין פ"א ה"ה) אחריות לשון חזרה ואחור שחזור המלה עליהם וטורף אותם מן העקחות כשלא ימצא כלום ללוה ועי' ערוך.

(סס לו) ויימר סנאה וכו', וכן ת' הירושלמי, ע"פ ר' נחמיה בספרי דורשו כלפי הבבליים, שהבבליים אומרים לישראל אי אלהימו וגו', ור"י דורשו ישראל אומרים להם להבבליים היכן הפיסקים והגמונים שלכם, ולעיל (פסוק כ"ח) כי גוי אבד עצות ת' ארום אומא מאבדן עיטין טבן ת' ע"פ ר"י דורשו כלפי ישראל אבדו ישראל עצה טובה (תורה), ומה שת' הירושלמי "אבידי" עיצן בישן, פ"י שהן עבידי ע"י עיצן בישן, וענין אחד הוא, עי' בהמפרש.

(סס מט) לטוור "דעבראי" כמו בת"א וירושלמי וכן ת' (במדבר כ"ז י"ב).

(סס נ) מתיל וכו', ביר "יחידאי" וכו', נציב אבוורנקי דמלכיא בנא ליה בית חתנותא, (מגילה ה:) בניין של שמחה, הבונה בית חתנות לבנו, נטיעה של שמחה הנוטע אבוורנקי של מלכים, פירש רש"י כשמשיא אשה לבנו "הראשון" היה בונה לו בית ועושה לו חופה בתוכו, ועי' רש"י (תענית יד:) אבוורנקי של מלכים וכו', ולפי הת"י נראה שכך היו נוהגין כשמשיא אשה לבנו היחיד או לבנו הראשון היו נוטעין אילן לצד לטייל החתן תחתיו, כדרך מלכים, שנוטעין אותו לצד, כמו כן נוטעין אילן זה לחתן.

(סס) אתקין ליה פורינא, כמו הושיבה באפריון (סוטה יב).

(סס) וקטר ליה גנא בגויה, כמו קטרין ליה גנא, (ברכות טז.) פרש"י קושרין לו חופה להשיאו אשה.

(לג ו) ולא יימות במיתותא דמיתין בה רשיעיא לעלמא דאתי, וירושלמי במותנא תניינא כת"א, וזה כוונת ר"א ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם (ברכות כז.) ועי' תוס' (מכות יא:) ד"ה מי.

(סס יט) על ספר ימא רבא שכן וכו', וחלזונא יאחדון ויצבעון מאדמיה תיכלא לחוטי גוליתחון, (מגילה ו.) שפוני זה חלזון, והנה הרמב"ם (ה' ציצית פ"ב ה"ב) חלזון והוא דג וכו', "ובים המלח הוא מצוי" ובירושלמי (כלאים פ"ט ה"ג) שבעה ימים טובבין את א"י ימא רבא וכו', ימא דמילחא ממורש שים המלח לחוד וים הגדול לחוד, ואיך כתב הרמב"ם ובים המלח הוא מצוי? עי' בשבע חכמות ערך חיפה בהערה, בכ"י מהגאונים וז"ל והחלזון אי אפשר לעמוד עליו אם הוא מכלל הדגים או מכלל הצומח כי הוא מכלל מקורו כי הוא נעוץ ותקוע בארץ ע"כ, וכן

כתב הראב"ד בהקדמה לספר יצירה נתיב ח' (ובמנחות מד.) חלזון ברייתו דומה לדג אבל הרמב"ם כתב דג "שדומה עינו" לעין התכלת, המ"ל (ה) כלי המקדש פ"ח הי"ג) וז"ל לא ידעתי למה לא ביאר רבינו שצבע זה צריך שיהי' בדם חלזון וכו', ואולי סמך על מ"ש בה' ציצית, הן אמת שבגמרא (שם) ובדמו צובעין תכלת, משמע שכל תכלת צובעין בדם חלזון, אבל בת"י ויצבעון מאדמיה תיכלא לחוטי גוליתהון, נראה דוקא לציצית, בשו"ת גנת ורדים א"ח חלזון הוא דג טמא, מנין לו זו? ועי' ראב"ד (כלי המקדש פ"א ה"ב) אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש דם חיה טמאה, והכ"מ שנשתנה מצורת דם ונעשה כעפר בעלמא, לפי זה גם בדם חלזון יש לומר כן.

(סס כ) ניח כאריא, ובירושלמי כאריא וכאריותא, והוא ת' של כאריה וכלבא (בראשית מ"ט ט') וכאן לא כתיב רק כלביא? ואגב גררא (סנהדרין צה.) ששה שמות יש לארי וכו', אבל רש"י (איוב כ"ח ח') שבעה שמות יש לארי, בדוכתא אחריתי מפורש למה נקראו לו כל השמות הללו, ולא ידעתי באיזה דוכתא.

(סס כא) משה ספרהון דישראל גניז, ר"ל שנקבר שמה, ועי' ת"י לעיל (ל"א ט"ז) ובסוטה י"ג, ובמדבר (ל"ב ל"ח) ושם בת"י.
(סס כג) ימא דסופני וכן בספרי, ובירושלמי (ב"ב פ"ה ה"א) ימא של סמכי.

(סס כה) כיומי עולימתהון כן יומי סבותהון, הרמב"ן הביא ירושלמי זה, ופירש כימי ילדותיך תהיה זקנתך, ויקראו ימי הזקנה דאבון כי הם ימי הרעה והצער ויקראו זמן הבחרות ימיו כי הם שלו לשמוח בהם ולהיטיב לבו.

(לד ג) ירושלמי בקעת דיריחו קרתא דעבדא תמרין הוא זעיר, האי תנא ירושלמי הוא דתני לישנא קלילא, וכן ת' (בראשית י"ט כ"ב), וכן בירושלמי (יומא פ"ג ה"ב) מן סדום לצוער ארבעה מילין, וקשה לי בקרא כתיב ירחו עיר התמרים עד צער מכלל דצער לאו עיר התמרים, וקשה לומר דילמא שבשתא היא וצ"ל במקום היא "עד" כמו בת"א, הנה בסוף משנה יבמות מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים, וברא"ש הגירסא בבני לוד, ובהגהות הרש"ש, וז"ל בסוף התורה כתיב יריחו עיר התמרים עד צוער מכלל דצוער לאו עיר התמרים, ואולי אח"כ כאשר נחרבה יריחו הוסבה עיר התמרים לצוער הסמוכה לה ע"כ, אבל לא יסבול פרוש זה בתרגום ירושלמי, לכן נראה לי שהירושלמי סבר שצער בכלל עיר התמרים, וכן תניא אוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער (פסחים נב.) פרש"י דקל האחרון שבצוער שהיא עיר התמרים, והא דתניא בירושלמי (שביעית פ"ט ה"ב) אוכלין על התמרים עד שיכלו מיריחו, ואולי סבר התנא עד שיכלו אותו המין בשדה מן המובחרין שבאותו המין דהיינו בתמרים אוכלין עד שיכלו מיריחו שהן מובחרין כדאיתא בירושלמי (בכורים פ"א ה"ג), אבל הרמב"ם

(בה' שמיטה פ"ו הי"א) פסק כתנא דברייתא אוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוטר, אף שהן אינם מהמובחרים, כל זמן שאותו המין מצוי בשדה אתה אוכל ממה שבבית.

(סס ו) ואוציטילין חוורין, לשון משנה אצטלית לבן (יומא סזא) והת"י כתב אינו כתונת וחלוק כפירש"י אלא היא כמו סדין להתעטף בה וכו', וכן תרגום ירושלמי דויקח שם ויפת את השמלה משמע שהוא כעין סדין ולא חלוק וכתונת, וירושלמי זה הובא ג"כ בערוך ערך אצטלית, אבל ת"י זה לא הביא הערוך, ומזה התרגום ג"כ ראיה להת"י.

(סס ח) וטכיסו ית בעיריהון, ענין תקון וסדר, במדרש תדשא (פ' י"ב) ג' טכסים הן הקרבנות עולה שלמים וחטאת כו', פי' לשון סדר.

(סס יב) בזמן דקביל תרין לוחי אבן סמפירינון וכו', וכן צ"ל לעיל (ד' י"ג), במנחת יהודה בדעת זקנים, הביא ירושלמי, וז"ל הא בכון נחת משה מן טורא ותרין לוחי אבנין בידוהי ובגין חובי בית ישראל אתייקרו ידוהי ואתברו, וכבר כתבתי במדורא קמא שלפנינו לא נמצא תרגום ירושלמי זה, אבל מצאתי ירושלמי זה בתרגום (שה"ש א') פסוק אשכול.

(עוד יבא אי"ה).

מנשה גראסבערג (ראמסגייט).

נלוה לה שיערי תורה

ווארשא אלול ה'תרפ"ד לפ"ג.

חלק א

בעזרי

חוברת י

בית מדרש

ירחון תלמודי

מאסף לחידושי תורה בשיטות הש"ס והפוסקים
וחקירות והערות חדשות מאת בחורי חמד
תלמידי ישיבה ומתיבתא ושאר לומדי תורה

העורך והמול: הרב שלמה אלטמאן

ווארשא גאוואליפיע № 25.

סימן קנב

שעקר הגזירה היחה על דרבנן להפך
ממה שכתבתי חכן י"ל דלנבי מלות
החירה שייך כהול אפי"פ שהיא מלוה
קלה ולפי"ו אפי"ל שעקר הגזירה היחה
במקדש שהוא מה"ט ואפי"פ שהיא מלוה
קלה מה"ט שייך אללה כהול ומשום לא
פלוג אסרו אף בגבולין של"ש כהול.
ולפי"ו יתישב מה שהקשה הר"ז
על הרי"ף כמש"נ ברי"ג סוגיא זו עי"ד
וניחא דס"ל להרי"ף כמו שפרש"י שחא
יעביר הוא משום כהול ולפי"ו היה קשה
לו להרי"ף היכן מדמה רבה מגלה
לשופר ולולב והלא במגלה דרבנן ל"ש
כהול וכדי לישב זה הביא הרי"ף
פירכה הגמרא בסוכה האידנא נמי
לישחרי לולב ביו"ט א שחל בשבת
ומשני אינך בקיאים בקביעת דירחא
ופרש"י דילמא לאו יו"ט הוא וליכא
מלוה וע"ז היה קשה להרי"ף אדרבה

במגלה ד"ר הקשו בתוס' על רב
יוסף מדוע לא ס"ל לגבי מגלה שחא
ועבירה כמו לולב ושופר עי"ד וכלע"ד
לקרן ע' פרש"י שחא יעביר הוא
משום שארס כהול לקים מלוות כוראו
וע' בית מדרש ח"א סימן ב נשם
השט"מ כהול ל"ש אלא במלות
החורה אבל לא בדרבנן וממילא ל"ש
שחא יעביר ולפי"ו טעמא דר' יוסף
הוא הו"ל ומגלה הוא מדרבנן ל"ח
לשחא יעביר.

אמנם יש להקשות ע"ז מר"פ לולב
וערבה דאיתא התם יו"ט א' שהוא
מה"ט בגבולין לא אסרו משום שחא
יעבירו אבל יו"ט ב' דרבנן אסרו
אף במקדש שהוא מה"ט ופרש"י דמלוה
קלה קיל לכו לאסור ע"ש מבואר

ולפי' י"ל דפליגי בזה רבה ור' יוסף
אם מזה דרבים עדיפא והנן וכו'
יחייב מה שהקשו בחוס' ברכות על
הבה"ג דלא ס"ל דרבים עדיפא ויחא
משום דס"ל להלכה כר' יוסף אי"ל
בה"ג לשיטתו דמנה ז' מלוות דרבנן
בתי"ג מלוות וגם מגלה בחוכן נמלא
לדיריה מגלה הוא מה"מ ולפי' אי"ל
דפליגי בזה רבה ור' יוסף לרבה הוא
מה"מ ושייך בהול ולרב יוסף הוא
מדרבנן ול"ש בהול עכ"פ שניהם לא
ס"ל דרבים עדיפא דאליכ' מאי טעמא
דר' יוסף ואי"ל נחא שפיר דעת
הבה"ג דלא ס"ל כשיטת החוס' וכדי
שלא תקשה על רבה ור' ממעשה דר'
אליעזר ל"ל כמ"ס הרא"ש שם דמירי
בפ' זכור שהוא מה"מ אי"ל מלות קדושת
השם עדיפא ע"ש וא"ש.

הרב שלמה אלטמאן.

סימן קנב

הרמ"א י"ד סימן קלד פסק
בחזית י"ג שנמערב בחזית של היתר
הכל אסור ודוקא חזית גדולה שיש בה
משום חשיבות אבל קטנה בטלה ועי'
הקשה הפד"מ מאו"ח סימן תמו שכתב
המחבר בשם הרשב"א והרמ"א שחזק
והורה לו שאם נמערב חמץ בפסח יבש
ביבש אסור במשהו והוא משום כל
היבא דלח במשהו גם יבש במשהו
וליבא חילוק בין חסוב ללא חסוב ואי"ל
קשה מ"ש י"ג מחמץ שהוא ג"כ במשהו
וכלע"ד דיי"ק קל יותר שהרי גם לח
לא אסר במשהו אלא בהיתר שכל
לאסור אבל בלא"ה אמרינן קמא קמא
בטל ולפי' אי"ש שקל מחמץ אף לעינן
יבש ביבש ויש להסביר זה לפי מה

בספק מזה ל"ש בהול כמובן מאליו
וכ"ש אם נאמר ספק עשה מה"מ
לקולא אי"ל אחאי אסרו ומאי משני
הנמרא וכ"מ לא פלוג רבנן בין יו"ט
ראשון לשני ז"ל אדרבה ביו"ט ב'
בדאי ל"ש בהול כמ"ס השטמ"ק ועוד
מדוע ליחא בהדיא בגמרא ומדוע לא
אסרו משום לא פלוג גם לבקיא' א"ו
דכאן ל"ש לא פלוג אי"ל קשה מאי
משני הנמרא שאינם בקיא' וכדי
לישב זה ל"ל להפך דבכל גווני שייך
בהול או עכ"פ בהול קלת ולפי' נחא
מה שאסרו לבדתי בקיא' לפי שספק
מזה קיל להו לאסור אף בחשש כל
דכו כמו שפרש"י הכ"ל ולפי' מיושב
מה שמדמה רבה מגלה לשופר שהרי
במגלה דרבנן עכ"פ בהול קלת ואי"ל
י"ל לרמותה ללולב שאסרו לבדתי
בקיא' ג"כ מחמת חשש כל דכו
והשתא מדוייק שפיר מה שכתב הרי"ף
והיינו טעמא דמגלה כלומר הואיל
והבדתי בקיא' אסורים מחמת חשש
כ"ד אי"ל אי"ש שאסרו אף מגלה משום
שמא יעביר וממילא מיושבת קושיא
הר"ם והלא ביו"ט ב' דרבנן אסרו אף
לבקיא' כדאיחא בר"פ לולב וערבה
ולפי' האמור נחא שהרי החס שייך לא
פלוג כמ"ס למעלה אבל בעלמא לא
אסרו לבקיא' כיון של"ש בהול והנן
זה.

והנה איחא בברכות דמ"ז מעשה
ברבי אליעזר ששחרר עבדו כו' עד
מזה דרבים שאני וכתבו בחוס' ש"מ
מזה דרבים דרבנן עדיפא ממזה
דאורייתא ולפי' מיושב מה שהקשה
האב"מ על השטמ"ק והלא מגלה דרבנן
ומ"מ חששו לשמא יעביר ויחא דמגלה
ז"ל מזה דרבים ול"ל לשאר דרבנן

דוכה לנפשו ומיירי כשחזרתה גם להאב
לא כן בסוגיין דקאי על רבא דליה ליה
מינו א"כ שוב לימ מטעם זכ"י ולכן
פרש"י דמיירי בגדול שטעמו שליח
ורש"י לשיטתו דהיכא דטעמו שליח
לכ"ע מהני אפילו בחב לאחרים וא"ש.

יצחק גרשון ליכטנשטיין מלאדז.

סימן קנה

בשעת שנה יב ח"ו סימן יג
הקשו על חוס' יבמות דכ"ה ד"ה לימא
איך שייך לומר אלל עכ"ס שוי אנפשיה
חתיכה דאיסורא והנה דוגמה זאת
נמלא בחוס' ע"ז ד"ה מנין דאמרינן
לעכ"ס ויל והביא קרבן וע"ז הקשה
הגרע"א בגליון וכי עכ"ס מלווה על
לא יחל אכן במל"מ ה"ל מלכ"ס פ"י
ה"ז חירץ דאיכא מ"ד דס"ל בירושלמי
דב"כ מלווה על כל יחל ולפ"ז ניחא
ע' שעה"מ חישות פ"ט הט"ו שהוכיח
דשוי אנפשו הוא מטעם נדר ושייך אללו
לא יחל וא"כ שפיר כתבו החוס'
שהעכ"ס שוי אנפשי' חתד"א שהרי כל
עכ"ס הוא ב"כ ומלווה על לא יחל
וא"ש.

אברהם אבא פרענקעל מלאדז.

סימן קנו

ראיתי בפרי חזקוני סימן ח
שחידש כל היכא דודאי אסור רק
לכתחלה כספק מותר לגמרי ונ"ל לפי
שיטת הרמז"ל דספקא דאורייתא מה"מ
לקולא ומדרבנן לחומרא וע' חוס'
גיטין ד"ג דרבנן לא עשו תקנה על
לכתחלה והטעם לפי שכל דרבנן הוא
גזרה כח"ס החוס' שנה דל"ט וע' ט"ז

שכתב הפמ"ג י"ד סימן קט שהרמ"א
ע"כ ס"ל שהחמירו בחומץ מטעם הכ'
של הרשב"א דכל היכא דלח במטהו
נחנו לו דין קבוע ולכן כל מיני חומץ
הו"ל כמו חמר"ל שאין לה בטול ע"ש"ה
בשפ"ד ולפ"ז ב"י"ג שיש לו בטול אם
נפל אסור להיתר לכן ל"ש אללו לאסור
מטעם קבוע דאל"כ יש לאסור בכל
נומי וא"כ הרמ"א לשיטתו שפיר כתב
דלא בטל חס"ס חשיבות אבל בלא"ה
י"ד לחמר"ל וא"ש.

מרדכי זלברג מזלאטשוב (קאדיש).

סימן קנד

ב.דג"ל סימן סב אות ג הביא
בשם האחרונים דמרש"י קידושין ד"ז:
בהא דנבי רבא שחי בנח"ך לשני בני
ופרש"י והם גדולים ועשאוהו שליח
ומולא ד"ש דמיירי בקטנים מטעם
זכ"י כ"ו דלא ס"ל לרש"י כר"י בר
ברזילי דאב מקדש אשה לבנו קטן
ע"ש ונלע"ד דליכא ראי' מכאן ע'
נ"ב א"ע סימן סד שהקשה איך שליח
יכול לקדש לאחרים והא הו"ל כחופס
לבע"ח וחב לאחרים וכ"מ מינו דוכה
לנפשו כו' ז"א שהרי אם האשה אסורה
להשליח ל"ש מינו וכתב שקושיא זאת
ל"ש רק לחוס' דאפילו בטעמו שליח
לימ לחוב לאחרים אבל לר"ש ל"ק כלל
שהרי כאן מיירי בטעמו שליח לקדש
ומש"ה מהני אף בחב לאחרים והנה
בחוס' ב"מ ד"י ד"ה איחנ"י מבואר
דרבא ס"ל המגביה מליאה לחברו ל"ק
חברו וז"א מינו דוכה לנפשו ע"ש
ולפ"ז ניחא דלעולם לרדן האב יכול
לקדש אשה בשביל בנו קטן מטעם
זכ"י ול"ק דהו"ל חופס לבע"ח דמינו

י"ד סימן לא דהיכא דמוחר דיעבד
 ל"ש גזרה והוא משום דגזרה הוא רק
 בשוגג כו"ס רש"י שבת ד"א וא"כ
 א"ס דלא גזרינן מספק על לכתחלה
 אבל ק"ל מר"ן נדרים ד"ט לכך על
 ספקו לא מצי לגלח אפי"פ דגלח על
 אחר משלשחן ילא מ"מ לכתחלה בעי
 כולם והו ספק על לכתחלה והוא
 לכאורה תמוה וי"ל לפי מה שכתבו
 החוס' נדה דס"ו כל דבר שאינו מעכב
 דיעבד עכ"פ לריך שיהא ראוי עכ"פ
 לקיים המצוה לכתחלה ולפ"ז יוחא שהרי
 ספק נזיר אינו ראוי לקיים המצוה א"כ
 לא ילא כלל וא"כ הו"ל ספק על דיעבד
 משא"כ באיסור לכתחלה ל"ש כ"ז ולכן
 שפיר מותר מספק וא"ס.

ז"מ אליעזר הורוויץ מקראקא.

סימן קנז

ב. בית מדרש ח"ג סימן מז כחב
 לאחר הקשיא על מה שכתב הרמז"ל
 שא"י במזל של טבל עיי"ש ונלעניד
 לאחר לפי מה שהקשו בתוס' תיפוק
 דהו"ל מצוה הבאה בעבירה ומירן
 השאג"א דעשה דוחה ל"ת אכן קשה
 דהא ל"ה בעידנא דעל ל"ת עובר
 בחל"ס והטעם אינו מקיים אלא ביות
 ונראה לעניד דלר"ס דס"ל כ"ס למלקות
 משום דחשוב אכילה ממילא חשוב נמי
 אכילה בקיום המצוה (וע' דורש לזיון
 דרוש א דבחל"ס מקיים העשה ובהג"ה
 שם ולדעתי י"ל דהיינו לר"ס והבן)
 וא"כ שפיר הו"ל בעידנא ולפ"ז יוחא
 שהרי הרמב"ם לא ס"ל כ"ס למלקות
 וממילא לא קיים כלל המצוה בחל"ס
 וס"ל כר"י דחל"ס אסור מה"ט וא"כ
 שפיר פסק רא"י והוא משום מצוה

הב"ב ול"ס עשה דוחה דל"ה בעידנא
 ומיושב ג"כ מה שהקשה הפרמ"ג אמאי
 לא נקטי בגמ' שארי חנאים דס"ל אין
 איסור חט"א ויחא דוקא לר"ס כמובן
 מאלו [ע' פ"י המשנה לרמב"ם נדרים
 פ"ב ד"ה דע — העורך].

משה ארי' בהר"ר מרדוש
 ג"י דבדובנ מפיאסק (דובלין).

סימן קנח

ולעניד אפ"ל הקשיא על הרמז"ל
 לפי מה שכתב הפר"ח סימן תעה א"ס
 כך המלה ברי"א נהי דל"ה הנאת
 גרונו מ"מ מקיים המצוה ע"י הנאת
 מעיו וזהו אפילו למאן דס"ל לענין
 איסור הנאת גרונו וע' ספר ברוך טעם
 דליכא שום איסור מה"ט ע"י הנאת
 מעיו בלא הנאת גרונו ולפ"ז שפיר
 אפ"ל טעמא דהרמב"ם רא"י משום
 מצוה הב"ב ול"ק עשה דוחה ל"ת שהרי
 אפשר לקיים שניהם א"ס כך ברי"א
 לדיון דקיי"ל הנאת גרונו וא"ס.
 והנה ב. בית מדרש סימן כח פלפל
 במה שהקשו בזמנאות דמ"ה מדוע אמר
 ר' יוחנן אליהו עתיד לדרשה ומדוע לא
 יוחא ל"ה מה שאמר רבינא ולפי
 האמור יוחא ע"ס שהביא בשם ספר
 בית יצחק איך היה הו"א שהכהנים
 מוחרים בנבלה והלא נחמשיך מזה
 שאסורים בבני מעיים כבן נח וא"כ
 איך ללו הפסח עם המעיים דכתיב על
 קרבן וליתסור הפסח משום טע"כ אך
 י"ל עשה דוחה ל"ת וכמ"ד בזבחים
 שדוחה אף במקדש וע"ז יש להקשות הא
 אפשר לקיים שניהם לאכול הפסח ע"י
 כריכה ברי"א ול"ל דרבינא ס"ל כר"ל
 הנאת מעיו וא"י אפשר לקיים בלא

סימן קס

בר"ה דכ"ח הקדו נחום לר"י
דס"ל אס חקע בשופר של שלמים ל"י
ובשופר של ע"ז ס"ל דילא ונלע"ד
לחרץ ע' טעם המלך הלי לולב שהקשה
על שופר של שלמים נימא עשה דוחה
ל"ה ונלע"ד לחרץ ידוע מה שכתב
הגמ"י נדרים דל"ס לומר בגדר עשה
דוחה ל"ה לפי שגדר הוא אסור חפלא
ומשו"ה אינו נדחה מעשה שכוא
חובת גברא ולפ"ז מיושב שהרי שלמים
זא בגדר ונדבה וא"כ אי"ס שאסור
שלמים אינו נדחה מפני מלות שופר
חובת גברא וממילא מיושבת קושיה התוס'
ע' ר"ן שבוטות פ"ג שכל אסורים שבמורה
הס אסור גברא וגם ע"ז בכלל וא"כ
אי"ס דילא בע"ז משום דעשה דוחה ל"ה
ולכתחלה אסור משום מאוס וא"ס.

יעקב יחזקאל הכהן ראבינאוויץ
בן לאאמור"ר הרה"צ הק' שליט"א
מזאווערציע.

דמיית הליט וספיר מומר לאכלו בדרך
אכילה ולפ"ז ר' יוחנן לשיטתו דס"ל
הנחת גרונו אי אפשר לו לחרץ כרבינא
כמזבן מאליו ולומר שאכלו הפסח ע"י
כריכה בדיא לא נהירא ליה לר"י
ומשו"ה אמר אליהו עתיד לדרשה וא"ס.

משה יהודה קערשינבוים מן
המוסמכים במתיבתא בורשא.

סימן קנט

בשע"ת שנה יד ח"ב סימן ו
הקשה רב אחד אס מו"ק הקדש פטור
מתשלומין ל"ל קרא למעט הקדש מדיני
שומרים ע"ש שפלטו לחרץ ובמחכ"ה
ל"ק כלל אדרבה יש לחייב יותר השומר
שקבל עליו לשמור מאדס אחר שהיוק
בדים והר"י שהרמב"ם מחייב פשיעה
בהקדש אפי"פ שמו"ק פטור ול"ל ששומר
חומר יותר ונהי שחולקים עליו הוא
משום שלדידכו גם פשיעה בכלל המיעוט
וא"כ ספיר אינטיך קרא למעט ו"פ מאד.

שלום מאנטל מורשא.

הודעות השערי תורה

(בשורת ספרים חדשים)

א) מודעה רבה לאורייתא יצאו לאור בעו"ה מאת הרב הגאון
הנודע לחלה רבי צבי הירש פערבער רב בלונדון חלק שני מספרו הנפלא והמהולל
כרם הצבי מחזיק יותר משני מאות עמודים: יכיל אוצר גדול ונחמד עה"ת קרוב לאלף
מאמרים נפלאים ומחזקים—וגם מסתם ושטנם של רבנן קמאי ובתראי מחירו 2 דוללאר, וספר
דגל מחנה יהודא יכיל מאמרי מדע וחקרי קדמוניות, ודברי מעתיקי כתבות עתיקות
שרידי גו"י ימי קדם אשר יאמחו ספרי חוה"ק מחירו 1 דוללאר. למנות להמחר:
Rabbi H. Ferber 14 Manette St. Soho, London W. 1. (England).

ב) חידושי הרמ"ה למסכת הוריות בבלי וירושלמי מתבאר בו כח ב"ד יפה, כח קהל
ועדה, נשיא, וכהן משיח, מאת הרב הגאון הנודע בספריו הרבים והחשובים שבכל המקצועות
מ"ה חיים הירשענזאהן נ"י רב דהובאקין. הספר הזה יקר ומצוין ומועיל מאד לח"ה
הלומדים הלכות עבור בענינים העומדים על הפרק.

ג) ס' גדולת שאול זכרונות ספורים והגדות בקורות ימי חיו גדולתו והצלחתו עם
חוננים ומושלי ארץ פעולתו בישראל ובעמים של כבוד הרב הגאון הנודע בשם השר רבי
שאול וואהל וצ"ל עם הוספה שבט יהודה שלשלת יחוסו באותות לבית אבותיו.
מאת נינו ונכדו אריה יהודה ליב ליוושיץ ווארשא רחוב מיללע 9.
מחירו 4 זהובים.

מודעות בהשערי תורה הנפוך בארצנו ובחור'ל מביאות לבעליהן תועלת מרובה.

יצא מבית הדפוס ספר **קיצור התניא** של האדמו"ר הוקן מלאדי בעל השו"ע מסודר לכל פרק ופרק מראש הסה"ק הנ"ל עד סוף הקונטרס אחרון, גם קיצור דקדוק מכל פרק ופרק נדפס על כל עמוד מלמטה במ' הקיצור הנ"ל, המאמץ והאחריות והידור הדפוס כמו ספר התניא מרפוס ראש בוויילנא, יכול לערך 6-5 דפוס בייגון. המחיר ארבע דאלר אמעריקאני, למי שישקבלו סכום נכון הנחה גדולה, נדפס עקומת' מועמים וכל הקודם וזה, להשיגו אצל הרב המפורסם המחבר ספר לקוטים באורים על התניא, כמובן יוכלו להשיג אצלו הספרים, לקוטים באורים ג"כ במחיר הנ"ל, חיי משה" על הלכה בצירוף הספר, רמת שמואל' אנדה ע"ד דרוש ופולסל ע"ד השכלת חב"ד מהרב הגאון המובהק הנ"ל במחיר א' דאלר עפ"י הכתבת:

Rabbi Abram Brudno Jerusalem Palestine.

דברי שלום חלק ראשון כולל איזה ענינים בהלכה ורעיונות נשגבות המסולאות כמו וביאורים נחמדים על איזה מאמרים ואגדות חז"ל על יסודות התורה המוסר והדעת ערבים על אוון שומעת להאמין בעתידות אומה הישראלית והנדרמים בשנה יקוצו לחיי עולמים, המעוררים את לבות בני אדם לתורתנו הקדושה ולאבינו שבשמים.

דברי שלום ואמת גערך ונסדר בשפה המדוברת (ושארנאן) לטובת הישיבות ומסדות התורה.

מאתי הצעיר באלפי ישראל
שחברתי בעזה"י החונן לאדם דעת
הק' שלום יצחק כהר"ר דוד
בן ציון וצ"ל לעוויטאן
רב ואבד"ק קריסטאניא יצ"ו.

Rabbiner Sch. I. Lewitan.
Calmejerg 15 II.
KRISTIANA (Norwegen).

יצא לאור הספר **באור השמות הנרדפים שבת נצ"ה** מאת אאמור' הרב הגאון ר' **שלמה אהרן וורמיהימר** ג"י, באורים מחודשים ומאוספים על השמות הנדרמים ע"פ הוראת הכתובים והמבארים חקדמונים נדפסים וכת"י עתיקים. מכיל 220 עמוד. מחירו 5 שילינג.

בקרב ו"ל ממנו גם הספר **גאון הגאונים** קובץ סמעי ירי הגאונים מכתב יד. הנגיזה שבמצרים וכו' נמוקי ר' נחשון ב' תשו' לגאון, תשובות רס"ג לחייו, פירוש רס"ג לשה"ש, תפלות לרס"ג, תשו' ר' האי וכו'. מחירו 5 שילינג.

הכתבת: Moses Wertheimer
Jerusalem Palestine.

מעורר ישנים חברה להוצאת ספרים רבותינו הראשונים ו"ל, הספרים שיצאו לאור עד עתה:
(א) פירוש י"ג סודות, שהתורה נדרשת בהן לרבנו סעדיה גאון ו"ל ע"פ כת"י מאוקספורד עם הערות ומבוא, מחירו 25 סענט.
(ב) ספר הפרס הנדול לרש"י ו"ל ע"פ הדפוס קונשטנצינה תקע"ו 400 עמוד. עם הערות ותקונים ומבוא גדול. מחירו 3 דולר.

הכתבת: Rabbi Ch. L. Ehrenreich
DEVA Prince Carol 45
Ramalia

יצא לאור ספר **מצבת משה** כולל חידושים וביאורים על מסכת מועד קטן, סכתיו הקדש שהניח אחריו ברכה הגאון האמיתי מרן **משה בצלאל לוריא** וצוק"ל הגאב"ד דק"ק סוואלק בעהמ"ח הספרים **נהור שרגא**, **נפש חיה**, **כובע ישועה** ועוד ועוד, ונלווה אליו הגהות והערות וקצת חידושים אשר בשם **אריץ צבי** מכונים מאתי בנו ותלמידו **צבי אריה ליב לוריא** האב"ד דק"ק ואלודאק. מחיר הספר עם המשלוח המשה והנביא, לרכנים ולהאגודות הלומדים ה"דף היומי" רק שלשה וחובים, מחוץ 148 עמודים פורמט חצי גליון, להשיגו אצלי על האדרעסא הרשומה מטה.

Rabin L. Lurje ŻAŁUDOK z Wilen. pow. Lidski.

קובץ שאלות ותשובות, חידושים וביאורים בהלכה ואגדה

מאת רבני יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל

הרב יעקב שור ז"ל . . . . . (קושב)	הרב שלום יוסף הלוי פייגענבוים ז"ל (לאקאטש)
הרב מנחם מענדיל וויינגארט ז"ל (ראדום)	הרב אברהם מאיר גיטלר ז"ל (סאטמאר)
הרב חנוך דוד גרינגלאס ז"ל (לענשטאד)	הרב מנשה גראסבערג ז"ל (ראסטיין)
הרב שלמה אלטמאן ז"ל . . . . . (ווארשא)	הרב יעקב כוויטאן ז"ל (לאס אנדשעלעס)
הרב יחיאל מאיר גילדע ז"ל . . . . . (ראדא)	הרב אלטר יעקב ברוימאן ז"ל . . . . . (לאס)
הרב ברוך לאונאווסקי ז"ל . . . . . (אויאור)	הרב צבי זאב הירשאוויץ ז"ל (סטראנד)
הרב זאב וואלף ראבינאוויץ ז"ל (בריסק)	

מסודר בהדפוס של ה. פאלמאן בפעזרקוב

י"ל בעות'י להגדיל תורה ולהאדירה

העורך: ישראל איסר בהנאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל

האדריסה להפצת: 30, ת. 4, ul. Muranowska, Warszawa, I. Feigenbaum

חוברת ב' (שנה י"ד) ווארשא, סבת-אדר, התרס"ד. 1. (Marzec 1924)

נמסרו לנו למכירה אלה הספרים

(6) יד רמ"ה ביאור גדול ורחב על מס' סנהדרין מרבינו הרמ"ה ז"ל נדפס ברוב פאר והדר בנייר רינאל ע"י מו"ל השערי תורה.
(7) תוספות הרא"ש על מס' סוכה מרבינו הרא"ש ז"ל עם הגהות וצינונים בשם, תוספי תוספות מהרה"ג ר' שלמה אהרן ווירטהיימער נדפס בירושלים ע"ה"ס

(8) מלבבשי יו"ט ב"ה התוכן: פנים הספר קיצור לבוש האו"ח וסביב לו הערות והנהגות על הלבוש מאת רבינו התו"ט ז"ל ובסופו קונטרס וברון מרדכי ע"ד מצות מציצה מהגאון מו"ה יצחק הכהן פיינענבוים זצ"ל ראבד"ק ווארשא.
(9) חסדי דוד מאת הגאון הספרדי הר"ד פארוז ז"ל והוא ביאור מספיק ורחב על כל התוספות מסדר קדשים נדפס מתוך כת"י בירושלים ע"ה"ק (בש"ס) ווילנא נדפסו ההנהגות מספר חסדי דוד על שאר הסדרים מלבד על סדר קדשים שלא נדפס בש"ס זה כלל).

(10) ערוך לגר קובץ גדול וביאור מספיק על גפ"ת שבמס' יבמות, הספר הזה זכה לשם גדול וחשוב בעולם התלמודי והוא נצרך מאוד להלומדים מסכת זו.
(11) מהנה אפרים נמצא אצלי עקועמפ' מועמים וכל הקורם וזה...
(12) סדרי טהרות מאסף כל מאמרי חו"ל התנאים והאמוראים בכל מקומות פזורים השייכים להמשניות שבסדר טהרות עם ב' פירושים (א) פי' הארוך המבחר ומלבן ההלכה בפלפול רב עפ"י דברי גדולי הראשונים.
(ב) פי' הקצר המבאר דברי חז"ל שבמסכת זו בדרך קצרה נלקט ונתחבר בבשרו רב בסדר נכון ונפלא ע"י גבר הכס בעוז ה"ה הרב הגאון הק' מו"ה גרשון הנך זצ"ל האדמו"ר מראדווין.

(13) שו"ת מהרי"ל דיסקין מאת הגאון הר' משה יהושע יהודה ליב זצ"ל האבד"ק ברוסק ומנו"כ בירושלים ע"ה"ק כולל ג"ח. (א) "פסקים". (ב) "כתבים". (ג) "הלוקי דרבנן".

(14) רב פעלים מאת הגאון הר' אברהם בהגר"א מוויילנא ז"ל מפיץ אור בהיר על כל ספרי מדרשי חז"ל מאין יצאו ולמי הם ואיה הם מובאים עם הגהות והערות רבות וצינונים מאת החכמים הר' שלמה באבר ע"ה נהר' שמעון האנעס ע"ה.

(15) חי' מהרא"ך (ח"ב) על יו"ד וסניות הש"ס מאת הרב הגאון מו"ה אלעזר הכהן זצ"ל אבד"ק פאלטוסק ובסופו "מגלת יוחסין" שלשלת יחוסו של הרב המחבר ז"ל וכל הקורות אותו ובו הומר רב בתולדות רבותיו האדמו"רים מהרש"ב מפרשיסחא, מהרמ"מ מקאצק, מהרי"ם מגור זצ"ל ועוד.
(16) תולדות הפוסקים מפיץ אור בתולדות כל גדולי ההוראה מהראשונים ועד האחרון שבאחרונים תייהם ושמות ספריהם וכל הקורות אותם מאת הרה"ח הר' שמעון האנעס ע"ה.

(17) שערי תורה מכל השנים (מלבד הלק ב' וחל' ו' שנחסרו לנו).

מערכת ה"שערי תורה".

הפקים נודיע לכל השולחים סקאות לחשובה.

האדרעסא: J. FEIGENBAUM, WARSZAWA, Muranowska 4 | 30.

סימן א

שאלה נשאלתי מאלה אהובי הרב המו"ב בן אחותי כפרדשו (סנהדרין
ה רע"ב). מו"ס אברהם הארין נ"י כמה שזמננו אשר עפ"י דינא
דמלכותא ומנהג הסוחרים המקח נגמר בדברים בעלמא קיף בעשעטע'גוג
אם גם עפ"י ד"ח חשוב זה קנין כקנין סעומחא עכ"ל.

תשובה הנה נח"י הריענ"א פ"ק דקידושין דף ל"ב כחב ו"ל והוי יודע
דכנ מקום שלמרו חכמים דאין קנין בזה אע"פ שפירש המוכר והלוקח שיקנה
בו אינו קונה והרי הוא כאלו אחר שיקנה באמירה בעלמא וכו' עכ"ל, ומח"ט
חלק הש"ך בחי"מ סי' קל"ח בק"י ע"ד הב"י שפסק דאם החנו דמעית יקנו
דקנה וע"פ שכתב דפשיטא דאין יכול להחנות לעשות קנין מוכר שאלו קנין,
וגם להחלקים על הש"ך והסכימו לדעת הב"י סי' וקא בקנין כסף דמן הדין
הוי קנין הלא שחכמים בטלו קנין זה לטונת הסוחרים וכו' שאמר אי אפשר
בחק"ה כנון זו שומעין לו וכמ"ס הנתיבות שם וקודם לו במחנה אפרים ה"ל
קנין מעות סי' א' אבל זה אחת כמ"ס הש"ך דפשיטא שאין יכול לעשות קנין
מדבר שאלו קנין וא"כ גם קנין סעומחא לא שייך בזה דלא יהי' עדיף מהחנו
בהדיא, אינרא דיש מקום לחלק קלת דבהחנו בהדיא י"ל דבטלה דעתם אלל כל
אדם משא"כ כמה שהיא מנהג בין כל הסוחרים כדמחלק כה"ג בש"ס שנת דף
קמ"ד ע"ב ועומס' שנת דף ל"ב ע"ב.

וראובנב באנוח אם נחבונן בענין הקנינים יראה דאין מקום כלל לחקירה זו
להיות נחשב כקנין סעומחא ע"י שמנהג הסוחרים להיות המקח נגמר בדברים בעלמא
יען כי כל ענין קנין הוא כי החפץ של ראובן להיות נקנה לשמעון ילסרף שראובן
יסחלק רשותו מחפץ זה ויזכה אותו להיות נקנה לשמעון ושמעון יחלוקה לקנות
בו להיות כנגדם לרשותו ועפ"י ד"ח בדיבור לבד שראובן אחר שמוכר לו החפץ
ושמעון אחר שקנה אותו עוד לא נאמר שראובן יחלק את רשותו מחפץ
זה ויזכה אותו לשמעון ושמעון נחלוקה לקנותו או כנגדם לרשותו ואלו כשנעשה
מעשה ברצון שניהם להוכיח בזה שהמוכר הקנהו להל קח והלוקח נחבון לקנותו
ובזה נחק"ס אז המקח כדכתיב לקיים כל דבר ושלף איש נעלו וכן היא כג
בקנינים שה"י פעולת מעשה המוכחח אז על קיום המקח ועיין ירושלמי פ"ק
דקידושין בהחלה הוי קנין כגועל וכסנדל חזרו להיות קנין בשטר ובחזקה או
בהגבהה או במשיכה וכו' וכו' הוא גם קנין סעומחא בפעולת מעשה
המוכחח אז על קיום המקח כי ערס פעולת מעשה הנעשה בין שניהם לא הוי

עור בדיבור המכירה ענין קנין באמת בין שניהם כהא' ראמריקן בש"ס ב"ב דף ל' ע"ב ריבנורא עביר אינז דמקרי ואמר אבל מעשה לא עביר ע"ס, ולפי' במה שמנהג איזו סוחרים להיות המקח נגמר בדברים בעלמא מלכד ללא שייך בזה לומר ענין קנין כי במה שאנו רואין שאין חוזרין אח"כ והמוכר נותן לו החפץ וכן הלוקח מקבל החפץ הוא רק ענין רצון דא' כשבא זמן מהירות החפץ רמות רוחא היא דנקטי להו שזה אינו רוצה לחזור ממכירתו וכן הלוקח אבל אין בזה הוכחה על זמן תחלת המכירה שהי' קנין באמת, וזאת זה לא יד' קנין סטומחא עד דק מקני' דאריימא שאין הקנין חל אלא ע"י מעשה לקיים דיבור המכירה אבל בלא מעשה לא הוי בדיבור חלות קנין כלל וכש"כ בסטומחא וזה ברור.

והנהגה בחי' ריטביא לע"ז הנדפס בעיר איבין נדפס בסופו תשובת הגאון בעל חכם סופר ומ' חלמיו הגאון בעל אמרי אש שנחלקו שם הרב ומלמיו אי מהני קנין סטומחא בלא אדרויף או איזו קנין אחר ואינז כעס לפני ועיין בשו"ת שאל ומשיב מהדורא ד' ח"א סוף סימן כ"ח שהביאם אך גם לדעת האמרי אש דסובר דמהני היינו בקנין סטומחא הנעשה באיזו מעשה אבל בלא מעשה לא שייך קנין סטומחא כלל דכיון דמהי' לא מהני לסיות קנין בדיבור לבד.

אחר כותבי זה מלאמי מפורש בשו"ת הרא"ש כלל י"ב סי' ג' שכתב וז"ל חזר וקנין סטומחא היינו דוקא שנעשה מעשה כדפדש"י שרושמן על החביות וכו' פירש כמו שרגילין הסוחרים תוקף כפי כסף חבירו וזה גמר המקח ואותו מעשה שששין הוי במקום קנין סדור אבל בדיבור בעלמא לא ואפילו אי נהג מנהג נרוע הוא ולא אזלין בחר"י עכ"ל הנה מפורש כמ"ש.

ומ"ש משום דינא דמלכותא המעיין בש"ך סי' ע"ג ס"ק ל"ט יראה דבכה"ג דהיא נגד ד"ת לא מהני דיני דמלכותא וגם להחלקים היינו במה שהוא ממספטי המלך אבל במה שהיא מדיני ערכאות של עכו"ם אפי' אם נזר המלך לילך בדיני ערכאות אין זה כלום לבטל ד"ת כמבואר בשו"ת הרשב"א ועיין סמ"ע סימן שס"ט ס"ק כ"א ועיין ג"כ בשו"ת השיב משה סי' ל' שהעלה כן. גם יפה כתב לדקדק מלשון המחבר בס"י ד"ר ס"ו סי' דנקנין דברים אין הילכין אחר המנהג וכן נראה לפענ"ד נכון.

יעקב "עור אבדק"ק קוטב והגליה.

סימן ב

לכבוד החריב מגדולי היחוס מר אברהם העשיל נ"י מווארשא.

א) אשר עלה ונחפז באחד שכיבדוהו בימי החג לירד לפני התיבה בחור ש"ן באמירת הלל וששית הנענועים בארבעת המינים, אכן הוא עור לא בדרך על נטילת לולב ורובא להחמין על אחרג מהדור שיבא לו אחר התפלה, אי ספיר דמי ש'אמר ההלל ויעשה הנענועים ויכוין בפירוש שלא ללאת בזה עדים

ידיה נטילה, עד שישיג את המהודר, והביא שם"ק הקפ"ט מנאר ב"י א"ח שד"ו פלוגתא דרבוהא היא אם מועיל הטוב של ללוא עכמ"ד, והנה אמת שהר"י שם סיים ולא חיישין לרעה הראיה ו'ל דהוא יחידא ער רבנו שמואל והרשב"א ורבנאמי הרפ"ח ובעל אהל מועד, ויש לי בזה אריכות דברים בכחוכים עמדי וגם ביחס לרעה היש"ש שאעפ"י דקיי"ל להלכה דשיחית חולין א"ל כונה, מ"מ אם מכין בפירוש לשם נחירה, שחיטתו פסולה, (ע' ב"י ד"ה נס' ג' באחרונים בזה, ובחלא הרועים), ואכמ"ל, אכן בנידן זה, כדור לע"ד דא"ל לבין של ללוא ידיה נטילה ד"מ אעפ"י שיכין ללוא ידיה מלוא הנענועים, ולא מיבעא בכל ימי החג לבד מראשון, דנטילה ד"מ דרבנן כמלוא הנענועים, אלא אפילו ביום הראשון דנטילה ד"מ דאורייתא, ומלוא עשיית הנענועים דרבנן, מ"מ יודי ואורי כולא חדא מלוא ושם מלוא נטילה ד"מ נקרא עליה, כי גם מלוא הנענועים היינו בלקיחה, וא"ל לנענועים בלי לקיחה, ובשמיכין למלוא הנענועים בהכרח מכין גם ללקיחה, ואפילו ירלה לבכר את מלוא הנענועים דרבנן על פני מלוא לקיחת ד"מ דאורייתא, שזה באמת בליה לא נכון לעשות כן, לא מהני כוננו, דבעל כרחו הרי מכין ללקיחה, ע"כ אין זו תקנה, וגם להפוך האהרנ בשעת הנענועים א"ל כי א"כ גם ידיה הנענועים לא ילא דגם בנענועים לריך כדרך נדילתן, ובעיקר דין זה אם נכון להשהות המלוא ולהמתין קצת על ד"מ מהודרים, או דשהוי מלוא לא משהינן, ע' חרומת הדשן סי' ל"ה לענין שהוי קידוש לבנה, והביא מיבמות ל"ד, שהוי מלוא לא משהינן, וע' במנ"א סי' כ"ה סק"ב, ובבא"ע סי' י' ס"ק י"א הביא מהאחרונים בזה, וע' בחת"ס חא"ח סי' ר"ה ד"ה ומ"ש דפרכים, ובהנהות מהר"ן חיות ביומא ל"ג ד"ה אין מעבירין עהמ"ל, ובגליון מהרש"א ביומא ו' ע"א, והנה בבב"א כ"ה: ברש"י ד"ה שחל שניי שלהן בע"פ, אלמא מלוא קלה הבאה לידך אינך לריך לרחותה מפני חמורה העמידה לך עכ"ל, ויש לחלק ודו"ק, וע' בא"ע רס"י חרמ"ח ובשע"ט סי' חרנ"א סק"ז, וע' פמ"ג בפתיחה הכוללת סוף חלק ה', ויש לי בזה אריכות דברים בספרי נתיב הדעת (כת"י) ב"י ד"ה סי' ש"ה לענין פדיון בכור ואכמ"ל, ונראה להלכה ולמעשה דלהמתין על מהודרים שיבואו לאחר שעה ושחים, אין מחוסר זמן לבו ביום ומשהינן שפיר כדי לעשות מן המוכתר, וע' גם בבא"ע ושע"ט ריש סי' חרש"ג, אכן קל"ע אם יודמן כה"ג שבר"מ אלו שאינם מהודרים כ"כ יוכל ללוא גם ידי מלוא הנענועים בשעת ההלל, ומשח"כ בהמהודרים שיבואו לו אחר זמן התפלה וההלל, ואפילו אם יוכל לעשות בהן גם הנענועים מ"מ יפסיד ע"י זה אמירת ההלל ועשיית הנענועים בלבד, אם ג"כ ימתין, ואפשר לומר דימתין כדי לקיים עיקר מלוא לקיחה במהודרים אפ"י ביום ב' בלקיחה נמי דרבנן, ויש לפלפל בזה.

(ב) ואשר שאל עוד אם הא דאין אומרים לאדם חטא כדי שיוכה חברך, הוא אפילו אם יזכו רבים, דבר זה מנאר בכמה דוכתי בהוס', ע' שבת ד' ד"ה ובי שבתנו ג' הירולים וחילוקים, א', דדוקא היכי דע"י שזה לא יחטא יבא חברו לדי חטא וכעין הא דעירובין ל"ב: מוכב דליטנד חנר איסורא עקא כי הכי

ללא לעבד פיה רבא, הוא דאומרים לארס חטא בשביל שיוכה ולא יחטא חבדו, וכי' דעת הרשב"א ז"ל הובא בב"י אורח סי' ש"ו ע"י"ש והב"י שם בש"ע, וע' ט"ז שם, ובמ"א סי' כ"ט, ס"ל כח"י ב' דהיכי דלא פשע חבדו אומרים לזה חטא בשביל שיוכה חבדו שלא פשע ט"ש, וכן במג"א סי' הרג"ה, ובה"י ג' כחבו, וכן בעירובין שם יפסחים פ"ח: ונט"ן ח"א: ד"ה כופין, דבמלוא דרגים אמרין ליחיד חטא בשביל שיוכו הרבים ומש"ה שיחרר ר"א עבדו ועבד בעשה כרי שיוכו הרבים להחפול בעשרה, אך בב"ב י"ג, כחבו דשאי התם דרבי אלישור עלמו ג"כ וזה שהחפול בעשרה וכה"ג לאו חטא בשביל שיוכה חבדו הוא אלא כדי שהוכה בעלמך יע"ש, וכונתם דכה"ג הוי רק משום דעשה חמור דוחה עשה קל, ע' פסחים נ"ט, נמלא שרין זה אם אומרים לארס חטא בשביל שיוכו הרבים הלוי בתר"ו' התום ה"ל ודו"ק, והרשב"א ז"ל דס"ל אפי' הובא דלא פשע חבדו אין אומרים לארס חטא בשביל שיוכה חבדו, איך יפרנס הא דמעשה בשפחה שנהגו בה מנהג הפקר וכפו את רבה ועשאוה בת חורין, דלא יועיל לדידיה חורין התום' שחיל' דחשיבי כאנוסים ולא כפושעים, אע"כ יתקן דכרי להל"ל ולזכות הרבים שאני וכן ראינו עשה ברדב"ז ח"ג סי' אלף ה' (תקע"ו) וז"ל, שאלה, יהודי שנחפס בבית הספר בשבת ואין לו מה לאכול אם מותר לאחר לומר לנכרי להילך לו לאכול או מוטב שיתענה בשבת כו' תשובה, אומר אני שדבר זה מותר, ולא משום שהוא חולה אלא חכילה ולרבי חולה שאנשים נעשים ע"י נכרי בשבת חדא דאין זה חולה דכמה בג"א מחשבים יום אחד ואינם חילים, ומו' דאין מחזירין אמירה לנכרי כרי שלא יבא החולי ועדיין לא בא, ואי משום טונג שבת אין אומרים לזה חטא באמירה לנכרי שבות כרי שיוכה זה כעונג שבת, אלא הטעם שמורים כולה דלהותיה נעולות בלילה והויא רשות היחיד כו' עכ"ל, ודוחק לומר דמירי שיהיה שנחפס פשע בזה ובפשעיהו נתפס דהוי' לפרש הכי, אלא ודאי אפי' אינו פושע ואשם בדבר תפיסוהו ס"ל לרדב"ז דאין אומרים לארס חטא בשביל שיוכה חבדו ורשב"א ז"ל, וע' בנזכ"ת חאה"ע"ז סי' קכ"ז ובתשו' הרשב"א שהביא שם ודו"ק, ואחשוב שנמלא אריכות בחקירה זו בספר שרי חמד בחלק הכללים שאין ח"י.

הק' יצ"ח יוסף הקרי פ"נענכרים חופ"ק לאקאטש.

סימן ג

הנני כתבתי מאד זה כמה, בהנוסח "דכל חמירא" שאומרים, דאיכא ברשותי דמה נעשה בהחמץ שיש לכל אחד במ"א חוץ לרשותו, דהיא דבר השכיח הרבה וכל השו"ת מלאים מזה, ויסוד ההיתר הוא הביטול כידוע, ובאמת הא לא נחבטל כ"ל חמץ ההוא, ולכאן רציתי לומר דאיכא ברשותי היינו בכוחו אך כפי הנראה תיבת רשות הוא לשון משותף על שלו, וביתו, כמו שאמרו רשות יורש כרשות לוקח, אשה רשות בעלה עלי, ואמרו זה צפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו, וע' ברמב"ן עה"ת פ' בא, בקרא דבבתיכס,

ובמזרחי שם שכתב דבזה פליגי רש"י ורמב"ן, דלפירש"י רשותו הכוונה בביתו ממש, ולהרמב"ן הכוונה שהוא שלו ע"ש, ועכ"פ יקשה לשיטת הרמב"ן דחמץ שהוא לא נחבטל כלל, וגם לשיטת רש"י דרשותו היינו שהוא שלו, וקשה דמה נעשה בחמץ של אחרים שקע"א המונה בביתו סמאי לא תקנו שיבטל בפירוש חמץ שלו בכ"מ שהוא, וגם חמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות.

ואולי דאחר שאמרה תורה בבתיכם, דהיינו ברשותו מש"ה אומרים דאיכא ברשותי, אבל אחד מהמפרשים על קרא דבבתיכם שכתבה תורה והשם ב"ה יאיר עיני בתוה"ק, ברוך פוקח עורים.

סנחם טענדיל ב"ר אלכסנדר סענדר ז"ל וויינגארט מפ"ק ראדום.

סימן ד

(המשך משע"ת חי"ג חוב' ה' סי' ה').

(ה) ובזה מיושב קו' הש"ך חו"מ סי' מ"ט בדברי הרשב"ם נ"ב קט"ב דפי' הא דב' יוכ"ס אין מולחין שט"ח זמ"ז דיכול לטעון שטר זה שלי ה"י והחזרתו לך כשפרטת לי דהוא נגד הגמ' שם קט"ב דהטעם משום דכוחין שטר ללוה חט"פ שאין מלוה עמו ונראה לע"ד דנכ"מ י"ג אר"א דהא דכוחין שטר ללוה הוא רק בשטרי הקנייתא ויכ"י משני עריו בחומותיו זכין לו ואיכ' קשה לר"א לטעם הגמ' אח"י הני סתמא דה"ן מולחין משמע אפי' בשטרי דליה כה קנין אך י"ל דהגמ' אויל לאב"י משום עריו בחומותיו זכין לו, ועי' בחלחמות שם ש"י דכל הסוגיא אויל לאב"י, והנה לטעם הרשב"ם קשה ג"כ דמה זה טענה הא אויל דאפסיד אנפשי' דהחזיר שטר סיכוי יכול לנכות בו ואם האמין לו מה איכפת לנו, וכן הק' המומים שם, וז"ל דיכול לומר שלא ידע שהוא רחמי, ואיכ' מיושב דאב"י דסבר לר"ך להניא ראי' דחייב לנפילה ופיקדון ואיכ' קשה ממהני דהם מולחין על אחרים דנהי נפילה כוי נפילה דחר אבל אח"י לי' לפיקדון וע"כ דחמשי ציבחות דשמי' כשמי' לא משקד גבי' והיינו כמש"כ דאי הוא לא דייק הוא דאפסיד אנפשי' וע"כ דלי' הק' דלא ידע שהוא רחמי ואיכ' ל"ס טעם הרשב"ם כנ"ל דהוא דאפסיד אנפשי' דהחזיר לו השטר, אך לרנא דסבר אי"ל להניא ראי' דלי' לפיקדון איכ' ל"ק ממהני דהם מולחין על אחרים ולי' להא דשמי' כשמי' לא משקד גבי' ושפיר י"ל טעם הרשב"ם ואיכ' הגמ' אויל לאב"י דלי' טעם הרשב"ם כנ"ל דחר משום כוחין שטר ללוה, והרשב"ם אויל לר"א דלי' ערו בחומותיו זכין לו וז"ל טעם הגמ' כנ"ל אי' לי' כרנא דאי' להניא ראי' ושפיר י"ל טעם הרשב"ם כנ"ל וא"ש.

(ו) וביושב בזה מה שהשיג שם הניח שלמה על הנאון מהרי"א בן הכ"ב וז"ל בחש"י ב"ח החדשות סי' ס"ה דר"ן שנמצא אלל ההרגו שטר שומעות וגם האונסה שכתבה לו האשה דדעת הניח דהא דלי' הכא שמי' כשמי' לי' לפיקדון.

משום שטון, והשיג עליו המהר"א דהא חזינן דלשאלת כל הבגדים חיישין כשי"כ לפיקדון, וחשם עליו הב"ש דהא רבא סבר דאי"ל להביא רא"י דאף הובא דל"ש שמי' כשמי' לי"ח לפיקדון, ולהג"ל מיישב דהא דסבר אי"ל להביא רא"י הוא משום דלא מפקיד גבי עד דדייק א"ס הוא אי"ס מהימן דחיי"ש דילמא יגבה ויאמר דהמלוה מכר לו וא"י לא דייק הוא דאשכיד אנפשי' אבל בנמלא אי"ס מת שפיר חיישין דילמא הפקיד לא"ס מהימן וא"ס.

ובי"ש ג"כ מה דחמה ש"ס ב"ש בנה"ג על הג"א פ' ג"פ דכ' דא"י אין אותיות נקנס במסירה אין מוציאין על אחרים משום דחיישין לפיקדון וכן פ' רש"ב"ס ש"ס, והוא חמוס דהא לי"ח לפיקדון משום דשמי' כשמי' דאי חיישין אי"כ אפי' אי אותיות נקנס במסירה נחוש ואמאי לא פ"י כפשוטו דחיישין דילמא חסר לו, ולהג"ל א"ס דר"ק אי אין נקנס במסירה מפקיד גבי אף שמי' כשמי' ולא חיי"ש דילמא יגבה בו דהא לא יגבה משום חשש דילמא מכר לו חבירו במסירה בלא כתיבה אבל אי נקנס במסירה לא מפקיד דחיי"ש דילמא יגבה דהא לי"כא חשש דילמא מכר במסירה בלא כתיבה, וחידשו דאפי' יוב"ש עומד לפנינו וטוען דהפקיד גבי טענתו טענה וא"ס.

(ז) וב"י ושב בזה קו' החומים ס"ס ג' בדברי הכוס' יבמות קט"ז דהקשו אב"י דאמר אי לגפילה חזוהר זכור ב"י הא אב"י סבר לר"ך להביא רא"י, והק' דהא י"ל הא דלר"ך להביא רא"י משום דחיי"ש לפיקדון והכא לי"ח משום דשמי' כשמי', ולהג"ל א"ס דהא הא דשמי' כשמי' לא מפקיד דחיי"ש דילמא יגבה ויאמר שהשטר שלו, אי"כ קשה אף אי לא שמי' כשמי' ג"כ חיי"ש דילמא יאמר שהמלוה מכר לו אף ז"א דהא אב"י סבר לר"ך להביא רא"י וא"י יאמר שהמלוה מכר לו לא יגבה בלא רא"י וא"כ שפיר הקשו הכוס' דאמאי' באמת לר"ך להביא רא"י ימא דאי"ל להביא רא"י וממ"י לא יפקיד גבי והוי כמו שמי' כשמי' וע"ז חידשו משום דחיישין לגפילה דרבים, וממ"י חיישין לפיקדון ג"כ, שוב מלאמי בנה"א סנהדרין פ' ז"ב ש"י וז"ל וכן פ' רש"ב"ס דאותיות נקנס במסירה אי"כ לר"ך להזהר שלא להפקיד שטרו אלא בעדים דאל"כ נאמן לומר דידי הוא ולא ה"י לר"ך להביא רא"י עכ"ל הרי בדברי והבן.

הדרן לדברינו דליק קו' הבית שלמה על הכנסת יחזקאל כ"ל, והנה עוד הק' הב"ש על הכנ"י הג"ל דאי"כ דבאיסור נחמין חד דרגא אי"כ לאב"י דסבר דבחמון חיישין לגפילה דרבים אי"כ באיסור חיישין אף לגפילה דחד אי"כ קשה ממלאו קשור בכ"ס וארנקי נחוש לגפילה, ולע"ד לק"מ דהא אב"י א"ס לי' בסוגיא דחרי יזחק דאף בחדא לריעותא כגון בשירות מזויות אף בלא הוחזקו וא"כ לר"י י"ל דהב"י יאמר מ"י בלא הוחזקו ולכך לי"ח משום דהוי חרי דרגות דהא בחמון דחיישין לגפילה דרבים הוי הוחזקו דהא הוחזקו כמה אנשים בשק וא"כ הכא באיסור לחוש אף לגפילה דחד אף בלא הוחזקו הוי חרי דרגות ולכך לי"ח.

ולפי"ז מיישב קו' הנוב"י הג"ל דשפיר מוכח לרבא לשיטתו דאף לגפילה

דרבים ל"ח נחמון דא' חיישין איז באיסור דנחתין חד דרגא חיישין אף
לדחיד איז קשה כנ"ל מחלוא קשור בנים, ואיז כנ"ל דמייירי בלא הוחזקו, דז"א
דא' רבא איז לי' כסוגיא דמרי ילמך דנחמא לריעותא ל"ח איז לדידי' ע"כ
הא דמל' קשור בנים מייירי בהוחזקו ואיז לא הוי רק חד דרגא ואמאי ל"ח
וע"כ דנחמון ל"ח אף לדרבים ובאיסור חיישין לדרבים ולא לדחיד ואי"ש.
(ח) רבא מאור נכון בזה להרץ קו' החוס' בדי' מא' אגרת דמאי מיימי
רבא ראי' הא רבא איז לי' דא"ל להביא ראי', ולהניל מיישב דבאחמ קשה קו'
הניב' הנ"ל דמנ"ל לרבא דא"ל להביא ראי' דל"ח אף לדרבים, וע"כ כנ"ל
דא"ל באיסור דנחתין חד דרגא חיישין אף לדחיד איז קשה נוחלוא קשור
בנים, ואיז דמייירי בלא הוחזקו משום דרבא סבר בלא הוחזקו ל"ח, ואיז שפיר
מיימי רבא מנאי בר חבו דל"ח בלא הוחזקו, ואיז משום דא"ל להביא ראי',
דז"א דא' נחמא דבלא הוחזקו חיישין איז ליכא הוכחה דא"ל להביא ראי' כנ"ל
ואי"ש, ואין להקשות דא' גבי נאי בר חבו הוי דיחיד וכו' ליכא שום שפק דל"ח
כדמוכח ממחמ' רב' יוב"ש מליאין שטי' על אחרים, די"ל כמוש"כ בשטי' כח"ס
ס' כ"ו למרן דעת הח"ל דנאי בר חבו משום דהוי שטי' טובא לא הוי כ"כ
דיחיד כמו גבי שטי' יוב"ש דלא הוי רק ב', ואיז ליכא הוכחה כמובן ושפיר
מיימי ראי' ואי"ש.

(ט) ועוד י"ל קו' החוס' הנ"ל, וכו' נחמ' ג"כ קו' החוס' לעיל קט"ז
ע"כ בדי' ודא' חבו ודא' בהוחזקו מורה רבא דחיישין, ונ"ל דראית רבא לאו
מא' דנאי בר חבו דיל' כקו' החוס' משום דא"ל להביא ראי' רק דראיתו הוא
דרבא לשטתו מס' ב"ב קט"א דכותבין שובר ואיז שפיר הוכיח דא' חיישין
אמאי כותבין שובר כיון דמא' דנאי בר חבו מוכח דאף בהוחזקו גיבין משום
דא"ל להביא ראי' דלגלג' ל"ח איז יכול הלוא לטעון איך אני יכול לפרוע לך
כיון שאחמ' חומר שאכרת השטר שמא מלא אותו איש, אחר ששמו כשמך אי נחמא
דאף בלא הוחזקו חיישין ויגבה ממני, ואיז דלא יוכל לגבות כיון דאיכא המלוה
ששמו ג"כ כשם זה ואמאי יהי' הוחזקו, דז"א דמנאי בר חבו מוכח דאף בהוחזקו
גובין, ואיז דא' נותן לו שובר ויהי' זה הסובר טוב אף על יוב"ש אחר כדאיתא
בב"ב קט"ג, דז"א דא' זה מוליא השטר יכול לברר ע"י פירי השיבר שיאמרו
על איזה יוב"ש כחבו שובר וכו' ואיז יאמרו שלא על זה כחבו רק על אותו שהלוא
באחמ', וכה"ג כ' הש"ך מ"ס ס"ק י"ז, או די"ל כמוש"כ הר"ן פ"ב דכתובות
דשמא יתבענו בע"פ ואז לא יהי' מסיק אדעתא' לומר ששרע ויאמר האמת שלא
לוימי ואח"כ יוליא עליו השטר והוחזק כפרן, וכה"ג כ' הנה"מ ס"י ג' ס"ק ב'
בשלמא אי ה"י הדין דבהוחזקו אין גובין אין לחוש דאי ימלא יוב"ש אחר יהי'
הוחזקו בשביל זה המלוה אבל כיון דאף בהוחזקו גובין איז קשה כנ"ל וע"כ דכלא
הוחזקו ל"ח ואב"י לשטתו שם דסבר אין כותבין שובר ואי"ש.

(י) ובאמת קשה להחוס' דמכות פ"ט דאב"י בחר דשמעה מרבא קבלה
וסבר ג"כ כותבין שובר הא לדידי' דאף בלא הוחזקו חיישין נחמא שמה יש עוד
יוב"ש ומלא אותו ויגבה בו, ומוס' יהי' ראי' לרעת הח"ל ז"ל דלשאלה דיחיד ל"ח

דאף דליכא טעמא דזיכור ב"י מ"מ זה ג"כ ל"ש שלא ישאיל רק כזה כמ"כ חק
שכבר אחר זה מ"מ ל"ש שלא ימלא אחר רק זה היו"ט ואל"ש.

יחיאל מאיר גילדערע אב"ד דק"ק דאברא יע"א.

סימן ה

א) בשע"ת (ח"ג חוב' ב' ס"י ח' אות א) הקשה כ"ח על השא"גא (ס"י
ק"ח) שהעלה לאסור להוליך השופר לרה"ר לצורך קטן או לצורך הקיעת מוסף
משום דברבנן לא אמר' מתוך שהותרה לצורך, והקשה מב"ה י"ב דכ"ה
מתירין להוליך ס"ח לקרות בה כמשי"כ ההוס' ד"ה ה"ג רש"י אלא מעתה, ובר"י
הס"ח הוא רק מדרבנן.

ויש לחלק דשא"י סה"ח דאף שמוציאו לצורך קה"ח שהוא מדרבנן, מ"מ
כרי יכול ללמוד בו תורה ולומר קריאת שמע שהוא מחויב מה"ח ואינו דומה
לשופר לאחר שחקע וילא מדאורייתא כבר אין הוא יכול לקיים מצוה דאורייתא
ב, אבל כהא הרי יכול ללמוד ומחויב ללמוד ואף שא"נו חושב ללמוד ע"ז אמר'
מתוך.

אבל יש להקשות על מהנינו שמברך כל אחד על אהרונ' שלו בנחך
סוכתו בביטו וחזר ומביאו לביה"כ כדי לנענע בו שהוא רק חיובי מצוה והא"ך
מוחר לדעת השא"גא ומכש"כ לקחו לביטו לחזרה שהוא רק שלא יאחר והא"ך
מוחר.

ב) שם (אות ב') הקשה על המקו"ח בדיני נדוב"ט שחידש שמחויב מה"ח
לחזור אחרי קיום מ"ט ומביאו רא"י מחולין קל"ט דאמר' שם יכול יחזור בהרים
ונכטות כדי שימלא קן ת"ל כי יקרא ע"כ מוכח מזה דבסתם מצוה מחויב
לחזור אחרי, ותמה ה"י הנ"ל הלא רש"י פירש במקומו לפי שנאמר שלח משלח
ב' פעמים שומע. אזי לחזור אחרי המצוה הזאת, א"כ מוכח להיפך דזוקא משום
דכה"כ שלח ב' פעמים הו"א לחזור אחרי אבל בסתם מצוה אינו מחויב לחזור
אחרי עכ"ד יפה הקשה על המקו"ח.

ואני אחר לשיטתו שאינו צריך לחזור אחר המצוה, א"כ מי שאין לו תפילין
לא יחזור אחר תפילין או שופר או סוכה וכל מ"ט הכי טובל לומר כן הלא מד
שליש במצוה בחבואר בפרק קמא דב"ק ומונה על קרקפתא דגברא להשתדל
לקנות ולקיים כל מ"ט בזמנם בלי שום התחללות לומר שאין לו תפילין.

רע"כ לומר ששני מיני מצוה עשה הם, אחד מצוה החלוי בזמן כמו תפילין
שופר לולב דא"ל לא יקיים בזמנם לא יוכל לקיים אח"כ כי מחויב בכל יום להניח
תפילין וזה מצוה שוברת ע"ז אין ספק שמחויב לחזור אחריה כדי לקיים בזמנם
וכזה הסוג הוא ג"כ מ"ט השביתו שאור מבהי"ס שמחויב להשבות כדי שלא ימלא
ברשותו בפסח חמץ והשביתו לר"ע בשריפה ולרבנו בכל דבר, אבל מצוה שילוח

הקן שאינו תלוי. בזמן אז אם לא הי' כמובן שלח תשלח לא הי' מחויב לחזור
משי' לדרך הקרא כי יקרא במאורע הכתוב מדבר אי' דינו של המקי' נכון
אך הראי' משילוח הקן אינו ראוי, ואם מדי' לקנות חזן קודם שש ולנעו' אחר
שש, דין זה למדתי אלל כי' אדמו'ר רשכנ'ג זל"ה מסאכטשאב ושי' בספרו
הבני חזר לאי'.

(ג) בבית מדרש סימן ל"ז כתב אחד למרן קיסיות הכפ'ת מנ"ל לפסול
שאל דלמא לכס להו'א גזול ולא שאל, וכחכ ליישב בדברי הרמב"ם דלק
יולא בשופר גזול משום שאין גזל בקול, ואם אמרי' שאחר נטל ומו'א אחרים
בדבריו אי' מלוח לולב דומה לשופר שא'ל מעשה ואי' קשה אחי' פסול לולב
גזול מ'ש משופר עכ"ל, ואינו דומה זה לזה דאף אם נאמר שאחר נטל לולב
מו'א בנטי'לתי לאחרים, מ'ת מקרי מעשה כיון דהמלוח הוא הנטי'לה שהוא מעשה
והשליח עושה המעשה והמשלח יולא במעשה השליח, ואינו דומה לשופר דהס
אפילו החוקע בשלחו אינו יולא בהקיעתו אלא בשמיטתו שמכרך לשמוע בקול
שופר ולא לחקוע בשופר, והחקיעה הוא רק הכשר מלוח כמו עשי'ת סוכה ראש
לא יעשה סוכה לא יחל לו סוכה ליטב אבל המלוח הוא רק הישיבה יולא העשי'
וכמו כן השופר החקיעה הוא רק הכשר מלוח ולא עיקר המלוח, דעיקר מלוח
הוא בשמיטה ובמגילה המלוח הוא בקריאה.

וזכורני כשזכיתי ללמוד אלל אדוני מ'ו אדמו'ר רשכנ'ג זל"ה
מסאכטשאב קודם רה"ש בשלמדנו הסוגיא דחשו"ק אינו מו'א רבים ידי חובקן.
הקשה לדעת הרמב"ם דמלוח הקע"ש הי' בשמיטה והחקיעה הוא כמו עשי'ת
סוכה דרי סוכה ננב"ך ורקב"ש כשר ומאי איכפת לן אם חרש תקע הולא
המלוח הוא בשמיטה והוא שמע ומאי איכפת לן מי הוא החוקע כמו גבי עשי'ת
סוכה?

ותירץ אז ב"ברי הרמב"ם דמלוח עשה לכתוב ספר תורה יולא אם קנה
ס"ח נ"כ אבל אם ירש ספר תורה לא יולא ומלוח לכתוב אחרת כמבואר בסנהדרין
כ"א: וברמב"ם בה"י ס"ח, ועי' לחלק דלקיים מלוח לדרך להיות איזה מעשה
או בשמיטה בהכשרה או בקיומה דאי אפשר לקיים מלוח מעשי'ת בלא עשי' כלל
יהיה אם קנה ס"ח הוי הקני' מעשה, אבל אם ירש דהוא ממלא יולא הוי מעשה
כלל ומשי' לא יולא, ולפי' שפיר י' מילוק בין סיכת ננב"ך לחקיעת חשו"ק דגבי
סוכה הישיבה הוא מעשה לא איכפת לן מי הוא העושה כיון דקיומה הי' במעשה
הישיבה, אבל בשופר דהמלוח הוא בשמיטה והוא מחילא, ואו לר' מעשה
בהכשרה דהיינו בהחקיעה ומשי' אם תקע בר דעת נעשה שליח של השומע
והוא כמו שטעה המלח בעלמו המעשה הקיעה אבל אם תקע חשו"ק שאין להם
שליחות ולא נחשב המעשה להמשלח ורק ללא מחילא בלי שום עשי' כלל לא
יכל ללאח באופן כזה וזה נכון.

יעקב בויטאן רב בלאס אנדזשעלעס.

סימן ו

ב"ק (ו:) חור'ה שור רעו מניחים בשם הירושלמי דמי ר' חי'א ניוקן
לכדיוט ואין ניוקן להקדש וכו' ומשמע דלא משכחם ניוקן בהקדש אלא באומר
הרי עלי מנה לבדק הכית והקשה לי רב אחד דאי' למאי בעינן קרא דרעו
למעט הקדש מרין שמירה דהא אפילו מו'ק בידים פטור מן התורה וכי' דשומר
פטור אפילו מפשיעה וכי' מגיבה ואבירה.
ויש' למדך ע"פ מה שפסק הרמב"ם בפ"ב מה' שבירות שגבי הקדש פטור
אף אי פדלו לבסוף או להפך אם היה מחילה מולין ואח"כ הקדשו שם היוקו
בעת שבי' מולין חייב ובשומרים פטור.
ובבארי בכחובים עם הרב הגאון ר' יהודה לייב גארדין שליט"א רב העולל
בשיקאגא (ומקודם בלאחז) וכתב וזהו לשונו ואני אומר ע"ז דברי פי חכם מן
אך לנאורה י' לרחות מירון זה דכמו כן אף במזיק נמי גימא שבעין שיהי'
רעו מחילה ועד סוף ואם היוק דבר שיהי' הקדש במחילה ואח"כ פדלו או
להפוך שיהי' מולין ואח"כ הקדשו יפטרו וא"כ לפי' הדקוליד וזהו דושיא דאמרין
בב"ק מ"ד גמ' ואח"כ הקדש פטור מאי האמר דשומרים שאני דכתיב שפי'
פעמים רעו משא"כ לגבי מזיק כתיב רק חד רעו דו"א דרעו השני דכתיב
גבי שומרים אינעריך למעוסי כו"ס אכן י' לישב מירולא דא' לפמ"ש"כ הפני'
בב"ק נ"ג אחו' ד"ה אינעך דלמעט כו"ס לא אינעריך רעו דמעטיון ליה
מקרא אחרינא דעמד ומורד ארץ וא"כ שוב מיותר רעו השני דכתיב גבי
שומרים ובמזיק דלא כתיב אלא חד רעו לא בעינן שיהי' מחילה ועד סוף ויש
להביא ראיה לזה דהרמב"ם סובר שבשומרים בעינן שיהי' של רעו מחילה ועד
סוף הוא משום דכתיב הרי רעו דהא הרמב"ם סוף פ"ו מחומ"ז פסק שאם
דחשו שור פסוקמ"ק לבור חייב והטעם הוא דלאחר שנפרה השור רעו הוא
כרש"י בב"ק נ"ג וא"כ הרמב"ם סובר א"ע דהא פסק דבעינן שיהי' רעו
מחילה ועד סוף ושור פסוקמ"ק אינו מחילה ועד סוף אלא בדאמרן, ושור י' ש
מקום לומר דרק גבי שומרים שייך לומר שיהי' של רעו מחילה ועד סוף
משא"כ גבי מזיק משום דשומרים ההחילה והסוף מינך שייכי להדדי דבמחילה
היינו בעת המשיכה ולהפוסקים דשומר אינו לריך משיכה כחומ"ס שמי' סע"ד
וחוס' בבא מיעא ל"ט וכן משמע בב"ל לר' פרה במשיכה ובעלים באמירה הרי'
סתחלה בעת האמירה של השומר שמרולה להיות שומר נחמייב השומר במזונותיה
ולבסוף בעת הגניבה או האונס הוא גמר חיו'ב של התשלומין הרי דהחילה והסוף
גבי שומר מינך שייכי להדדי ומשום' בעינן רעו מחילה ועד סוף אבל גבי
מזיק הקדש אם הי' במחילה הקדש ולבסוף מולין או איפכא אין לההחילה והסוף
האלו שים שייכות הרא' לאידך ומשום' לא שייך ג"כ לומר גבי מזיק רעו
מחילה ועד סוף והא דבב"ק שהנחנו שם ג"כ שעת הגניחה ושעת העמדה בדין
ושעת הפקילה שייכי להדדי עכ"ל.

ישאור משה ברב יעקב באדיקנער מלוצק.

סימן ז

בתרבות (דף כ"ב ע"א) אחד רב אבי מנין להפסד שאמר הוא הפסד
שחזיר מן החורה שנאמר את בתי נחמי לאיש הזה לאשה לאיש אחרה הוא
החירה וכו', וכח ע"ז הגאון רע"א בחידושו לכתובות אבל בלא מנו מחמת
פירוש לדבריו אינו נאמן דמירי דקאי האיש שקדם קמי' דחשמע שאינו מכיר
מדלא אחד את בתי נחמי לזה.

וקשה לי דנהי דמנר פירוש לדבריו אין ראוי להאמינו מ"מ יהא נאמן
ענה מדין עדות, דהא בבא אחד ויאמר אני קדשתיה נאמן ליתן גט כיון שבא
רק לבדד עד אחד נאמן וכמ"ס ברין בארובה בקדושין, והעיקר בירי דכל
מקום דער אחד נאמן קרוב נאמן וא"כ לסימני' לאב מדין עדות עכ"ל.

וגרמא להרץ לפי מה שראיתי בספר לבוש מרדכי להגאון ר' משה מרדכי
עשטיין אב"ד ור"מ דבאלאבאדקי שכתב להרץ הקושיא שהקשה הגאון בעל פני
על דברי הרמב"ם (פ"א ח"א"ב) והובא בש"ס (ו' פ' י"ב) וז"ל האב שאמר בתי
זו מקודשת היא לזה אע"פ שהוא נאמן ותנשא לו אם זינתה אינה נסקלת על פיו
עד שיהיו שם שני עדים שנאמר בפניהם, וכחב עלה הגאון בעל פני וז"ל
וקשה לי כונא מנ"ס הרמב"ם (פ"ז וסנהדרין) דאין לריך שני עדים למלקות
אלא בשעת מעשה אבל האיסור עלמו בעד אחד יחזק, וא"כ אמאי אין סוקלין
על פ' האב? הא ע"כ כבר הוקנע האיסור ע"פ האב לא"א קודם שבא עליה
אחר בזנות, דא"כ פשיטא דאין סוקלין דהא אין כאן התראה של איסור כלל
דהא בחוקת פניה היא לנחמי וא"כ מ"ס דרב אבי דאמר סוקלין, לכן ע"כ מירי
בשכר הוחזק מקודשת קודם שבא עליה אחד וא"כ הדרא קושיא לדוכמי
עכ"ל ע"ש.

וברב ע"ז הגאון הג"ל להרץ בטוב טעם ודעת, דהנה טעם הרמב"ם
דהאיסור עלמו בעד אחד יחזק הוא מטעם דאמרינן לא יקום עד אחד באיש לכל
עון ולכל חטאת אבל קם הוא לשבועה, והנה לפי זה תקשה איך אמרינן גבי עד
אחד מחזק שאינו יכול לשבע משלם, ועיין בתפרשים שפירשו דכל דאינו מחזק
העד בשבועתו נאמן כשנים ואמאי הא טעה הוא לגבי ממון ולגבי ממון אינו
נאמן כשנים, אלא פשוט דכיון דעיקר העדות לאו לגבי ממון הוא ע"ז יש לי
נאמנות כשנים, דאמרה החורה לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת
לעון ולחטאת הוא דאינו קם אבל לשארי מילי קם ולכל מה שהוא לא לעון ולא
לחטאת קם הוא כשנים וזהו פירוש קם שהוא כשנים, ומה ילא מה שאמרו רבנן
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים דילפינן מלכל עון ולכל
חטאת הוא דאינו קם אבל לשארי מילי קם והיכי דקם נאמן כשנים, נמלא
דבאמת גם על האיסור עלמו שיוחזק בעיני עדות אלא דמשה' נאמן עד אחד
אם עד אחד עדות היא, ומענה באב שאמר בתי זו מקודשת הרי עיקר העדות
הוא לעון ולחטאת שהרי מלעון ולחטאת ילפינן כל שמחייבה ומפסידה דבר מה
גם דבר שבערוה הוא ואין דבר שבערוה פחות משנים, נמלא דנאמנות האב

אינו מטעם עדות רק מטעם דאמר קרם חס בתי נחמי לאיש הזה ילפין דהנהגה
התורה נאמנות לאב איב כי הומני רחמנא לאיסורא אבל לא לקטלא ע"ס ביתר
ביאור ודפח"ח.

ורפ"ז מיושב קושיא הגאון רע"א כמין חומר, דמה דילף רב אסי דהכימן
הוא רק משום מנו מחמת פירוש לרבריו אבל בלא מנו אין ראוי להאמינו מרין
עדות, ומה שהביא ראיה מבא אחד ואמר אני קדשתי נאמן זה אינו ראיה דהא
באב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי ובא הוא ואמר אני קדשתי הא על
עיקר הקדושין האב מהימן מטעם נאמנות מה שהתורה נחמה לו נאמנות ע"ז
ובשבא הוא ואמר אני קדשתי נאמן הוא לבד וכו' וכו' הר"ן ז"ל, אבל איך נאמן
האב על עיקר הקדושין מרין עדות שהוא לעין ולחטאת דע"ז אין אחד נאמן,
ומה שהעיקר בידינו דכל מקום דער אחד נאמן קרוב נאמן זהו כמובן היכי
דנאמן מרין עדות ולא מטעם נאמנות, ודו"ק כי נכון הוא.

צבי זאב בר"א הירשאוויץ סטראנד אפריקא הדרומית.

סימן ח

(א) יובא (י"ד:) והנה הטעם על הטעם על הטעם טעור ועל הטעור
טמא רבני ריע וחב"א אין הדברים הללו אמורין אלא בדברים המקבילים טמאה
כו' ק"ו הוא אם על הטמא טעור על הטעור לא כ"ס, ור"ע היינו דקאמר
שלמה אמרתי אחכמה וביא רחוקה ממני, ורבנן הווא למזה ולמזין עליו טעור
ונגע בזה טמא, יש לדקדק בזה לרבנן למה נגענו בתי הוי"ה טמא וטעור שהוא
עליו שלא ללמד טעור, דזה שהיה עליו הרי נגענו הוא במים, ודחק לומר דזה
שנגענו בעלמא במים ה"ז נטמא אבל אם אחרים מניעים בו את המים ה"ז טעור.
ודע שרבנן לריך לומר דאף המזה על הטעור ה"ז טעור, בין שנשא את
המים ולא נגע בהם, ובין שנגע בהם, דאנ"כ למה לא מוקמי כאן דמה שאמר
שלמה אמרתי אחכמה עלה קאי, וכן משמע בלתייהו רבא ור"ס פרה פ"ב מ"ג
ע"ס, ופלא על הרמב"ם שהשמיט לגמרי בהלכות פרה דין מזה על הטעור,
ומדבריו ברפעי' שם משמע דפסק כר"ע, וכן בירושלמי רפ"א דיומא וכן בה"ב
שם אמרו בפשיטות, וי"א כך אינו טמא מחמת הוי"ה פ"י בלשון חמיה.

(ב) ישב (נ"א:) ואמר לך שלחנות לפון ודרוס מונחים ומפסקא ליה שלחן
כו', מכאן מוכח שגם בבית השני היו עשרה שלחנות. לבד משל משה, וזה פלא
שהרי שנינו בשקלים פ"ו מ"ד, י"ג שלחנות היו במקדש ח' של שיש בבית
המטבחים כו' ושנים במערב הכנס כו' ושנים באלו כו' ואחר של זהב מבפנים
שעליו לחם הפנים תמיד, ובדור שמשנתינו שם שונה מה שהיה בבית השני, ועי'
בפירוש ריב"ן שם שכתב שגבית שני לא היו אלא עשרה שלחנות של שלמה,
ועי' להפגש' בחמור (ל"א ב') שכתב על המשנה הג"ל דשקלים, דלא חשיב
עשרה שלחנות שבעה שלמה משום שלא היו מסדרים, אלא על של משה בלבד,
ואין זה מחויר כמובן, ועי' מדות פ"ג מ"ו דמשמע שגבית השני לא היה אלא
כיוך אחד בלבד, וס"ל מוכח מזה ששנינו ביומא (ל"א א') בן קמן עשה י"ב דר

לכיוור כדי שיהיו י"ב הכהנים העוסקים בתמיד מקדשין ידיו ורגליהן כבת אחת, וכן נראה שהוא דעה הרמב"ם בפ"ג מהלכות בית הנחירה, שלא הוגזר אלא שלחן אחד ומנורה אחת וכו' אחד בלבד, וכן בספר מלחמות היהודים ליוסף בן מתתיהו הכהן (ספר ה' פ"ק ה') נראה שלא היו בנים שני אלא שלחן אחד ומנורה אחת בלבד, וע' ר' נחמ"פ מרומה (כ"ה י"ד) שכתב, שהקב"ה בודיע למשה כשיבנו בהמ"ק יעשו עשרה שלחנות ועשר מנורות ולפיכך עשה שלמה בן ולא עבר על כל הוסיף ואם דבריו אמתים הרי היו חייבים לעשות עשרה עשרה גם בבית שני אלא שלא מלאנו שום מקור לדברי רבינו נחמ"ה הללו.

זאב וואלף ראבינאוויץ בריסק.

סימן ט

שבוועות (כ"ט.) אחד לעדים בואו והעידונו, שבועה שלא נעידך וכו', זו היא שבועה שוא שחייבין על זדונם מזה, ובתוס' רע"א ס' אוח כ"א וכן בספר שער המשפט ריש ס' כ"ח דייקי מחמתותין שאם נשבעו שלא להסיר לו מוקמי שאלו להם בואו והעידונו שאלו עדיין ליכא מלוה עלייהו לאסבורי כמבואר בעור וב"ע ח"מ ס' כ"ח ושנועמן חל עכ"פ עד שיבקש מהם להעיר, אמרי' שחל ב"כ אפילו לאחר שכתב מהם להעיד בכולל וכדקיי"ל בעלמא שהשנועה חל בכולל לבטל את המלוה כמבואר ברמב"ם פ"ה מה' שנועות הלכה ח"י ובש"ע יו"ד ס' רל"ז סעי' ה' וה"כ מנו דחל שנועמן עד השעה שיהנע מהם לאסבורי חל נמי אח"כ לבטל את המלוה, ולפיכך קמני במתניתין שאמר להם מחללה בואו והעידונו עיי"ש, ולכאורה יש לדקדק הא אכתי לא מיתרלא מחמתותין לריש לקיש דפליג על רבי יוחנן לעיל ד' כ"ד ע"א וס"ל דלא אמרי' כולל בשנועה שהוא איבור הבא ע"י עלמו, למה קמני במתניתין דוקא שאמר להם מחללה בואו והעידונו ולא קמני בהם שבועה שלא נעידך זו היא שבועה שוא שחייבין על זדונם מלקות, ונראה דלריש לקיש א"ש בפשיטות דאם נשבעו מקודם שאמר להם בואו והעידונו אפילו אם נימא שלאחר שכתבן להעיר היו שנועמן שבועה שוא למפרע, מ"מ לא היו ליקין מדין דהההראש שהתרו בהם בשעה שנשבעו הו"ל התראת ספק דשנא לא יתבע מהם אח"כ שיעידו כדי שלא יגרום להם שנועה שוא למפרע, והא שמעינן ל"י לר"ל דס"ל במכות ד' ע"ז ע"א התראת ספק לא שמו' התראה, ועפ"י הדברים האלה יש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ה מה' שנועות הלכה ט"ו בזה"ל, הנשבע לחברו שלא לעיד לך עדות זה שאני יודע או שלא לעיד לך אם אדע לך עדות, הרי זה לוקה מזה שנועה שוא מופני שהוא מזה להעיד עכ"ל, וקשה כיון שהוא ז"ל פסק ב"כ בריש ה' עדות דל כא מלוה על רעוים להעיד עד שיאזר להם בואו והעידונו, ה"ך כתב כאן שגם הנשבע קודם שכתבן להעיד לוקין מזה שנועה שוא, הא אפילו אם יתבע מהם אח"כ שיעידו חל שנועמן נמי לבטל המלוה בכולל כנ"ל, וכבר הקשה עליו ק. בשעה"מ הג"ל והניח בל"ע.

וגרמאדה ליישב דעת הרמב"ם ז"ל עם מ"ש בתשכ"ז ח"ד סי' ק', שהנשבע שלא לחלץ ולא לייבם אין השבועה חלה כלל אע"פ דהרא"מ מיניקו הוי רשות לא אמרי' כיון דהשבועה חלה על אחד מהם או על החליצה או על היבום חל אחריותו בכלל, כיון שאי אפשר לו למית' לירי שתי מלקיות באם יעבור על השבועה, דהא אין מקום כלל ליבום אחר חליצה וחליצה אחר יבום עיי"ש והסבירא מובן להחמין, ובס' שנסוף ספר חנוכים סי' ט"ו מפרש עם הדברים האלו דברי הרמב"ם ז"ל בפרי"ד מה' שביעות הלכה ו' שכתב שם האומר שבועה שלא אוכל ככר זו היום וחזר ונשבע על אותו הככר שלא אוכלנה בסתם, ואכלה כולה באותו היום אינו חייב אלא אחת שאין שבועה חלה על שבועה, והראב"ד ז"ל השיג עליו שם למה לא תהא השבועה השניה חלה על השבועה הראשונה בכלל הא' בתחלה לא נשבע אלא לזמנו ולבסוף נשבע על אותו הככר לעולם ונימא מנו דחל השבועה על לאחר חל נמי על היום ע"ש בכ"מ, וכתב באבני מלואים שם שדעת הרמב"ם כמ"ש בתשכ"ז הנ"ל ולפיכך לא חשב לה כולל משום דה"ל אי אפשר לו למית' לירי שתי מלקיות אם יעבור על השבועה עיי"ש, ועי' בהשגחות שנסוף ספר מחנה אפרים בהנהגותיו על הרמב"ם ז"ל שם ז"ל, ג"כ היינו טעמא דמכין שאכלה היום לא מאלה השבועה מקום לחול עכ"ל, וברור שבין ג"כ למ"ש בהבבני מלואים הנ"ל שמה"ט לא חשוב כולל מבין שא"א לו למית' לירי שתי מלקיות באם יעבור על השבועה, וזהו ח"ש היטב נמי דברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל מה דלא חשב לה כולל בנשבע שלא יעיר לו מקורם שחבטן להעיר, והיינו נמי משום דא"א להו שיבואו לירי שתי מלקיות באם יעברו על שבועתו, דהא אם יעברו על השבועה ויעירו קורם שיחבט מהם להעיר, טוב אין מקום כלל שיעברו עוד על אותו השבועה פעם שנית עי"ז שיעירו עוד הפעם ג"כ לאחר שחבט מהם להעיר, כיון שערוהו שנית לאו שמי' ערוה כלל דלא מעלה ולא מוריד משם שכתב הועיל ערוהו זה כמה שהעירו בפעם הראשונה, דהא אף שערין בערוהו זה על השבועה לא מיפסל ערוהו עי"ז משום שהמה לא קא מיפסלו בעברם על השבועה עד לאחר שהעירו וכשמה שהעירו היו ערין כשרים וערוהו קיימא, ועי' כעין זה בקלה"ח סי' ג"כ סק"א בד"ה ובעיקר וכ' עיי"ש וה"ש דברי הרמב"ם ז"ל ונכון.

והוא לא קשה לשיטת הרמב"ם ז"ל ניהו דלא חשב לה כולל עכ"פ למה ילקו על זרעם הא הו"ל התראת ספק, דהרמב"ם לשיטתי' בפרט"ז מה' סנהדרין שפסק דכ"ז יוחנן במכות ד' ט"ז ע"א דהתראת ספק שמי' התראה, אזנא אכתי מחת' לא מיתרלא אם אמרי' דשמי' התראה למה נקיט במהניסין דוקא באמר לעדים מתחלה בואו והעידו ולא קחתי כלשון הרמב"ם ז"ל הנשבע לחברו וכו', ונראה כיון דעכ"פ איכא חנאי דפליגי בדרבנן יהיה אי ס"ל התראת ספק שמי' התראה או לא, וגוף דחתי בבבא זה וחזר והבה את זה דפטור ממיתה דברי רבי יהודה ס"ל דהתראת ספק לא שמי' התראה, יש לומר דניחא ל"י למתניתין למית' חליבא דכילאו חנאי ולפיכך קחתי שאמר להעדים מחלה בואו והעידו שפסקה התראת זראי, אלא דאכתי קשה לפת"ש בשו"ת ט"כ מהר"ם מ' אע"פ

ש' ע"כ שלפניך לא קאמר בנמרא מכות שם גם לרבי יוחנן חרי' חנאי אליבא דרבי יהודה כדקאמר אליבא דרבי לקיס, משום דלרבי יוחנן דס"ל ההרואה ספק שמי' ההרואה לא קשה כלל דרבי יהודה אדרבי יהודה דר"ל דלא ס"ל לרבי יהודה ההרואה ספק לא שמי' ההרואה אלא לגבי מיתה בהכה זה וחור וזהה את זה אבל לגבי מלקות ס"ל ג"כ דשמי' ההרואה, וא"כ לרבי יוחנן ליכא שום חנא כלל דס"ל גבי מלקות ההרואה ספק לא שמי' ההרואה, ואכתי קשה מהניחין לרבי יוחנן למה קמין מהניחין דוקא באומר להעדים תחלה בואו והעידו וכו' כד"ל, אמנם באמת המעיין בנ"כ שם בהמשך המעשה יראה דלא פסיקא ל"י דלדירי' כך מילתא דיש חילק לענין ההרואה ספק בין מיתה למלקות, ובנמרא חולין ד' פ"ב ע"כ קא מקשינן אהא דאמר רבי יהודה אכל מזה כזית ומזה כזית לוקה ארבעים, חילומא בזה אחר זה ההרואה ספק הוא ושומעין ל"י לרבי יהודה בהכה זה וחור ובהה את זה דפסור ממיתה משום דההרואה ספק הוא ולא שמי' ההרואה שיי"ש, ולא משני דלא קאמר רבי יהודה לא שמי' ההרואה אלא לגבי חיוב מיתה ש"מ דאין לחקך בדרך דמלקות במקום מיתה עומדת, ולומר דסוגיות הנמרא שם קאזיל אליבא דר"ל דלדירי' ליכא חילק בין מיתה למלקות, וכמ"ש בנ"כ שם בהמשך דבריו למה שאמר אח"כ, הוא דוחק גדול, ועיי' בהריעב"א ז"ל במהות שם ויראה ג"כ דלא כהנ"כ הנ"ל שיי"ש, אבל הא קשה לפמ"ש בנ"כ שם לפרש דברי הרמב"ם ז"ל בפרי"ם מה' שבוטות הלכה ב' שבוטות הרמב"ם הוא דלא ס"ל ההרואה ספק שמי' ההרואה אלא היכא דבדירי' חל"י מילתא כההוא שבפרט"ז מה' סוהדרין הנ"ל וההוא דבפר"ד מה' שבוטות הלכה י"ז, משא"כ בדבר החלוי ביד אחרים כההוא שזרזוק פלוגי' לרור לים ס"ל להרמב"ם ז"ל דלא שמי' ההרואה שיי"ש, וא"כ ה"נ באומר לחבירו שבוטות שלא אטידיך דהלאו דשבוטות הוא חלוי' ג"כ אך בהבט"ד אם יחבט אוחס אח"כ להעיד כד"ל ואין פסק כאן דלוקין הא הו"ל ההרואה ספק כד"ל, ועיי' בלח"מ שם ובפר"ד מה' שבוטות שם הלכה י"ז מה' שפירש דברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל ולדבריו נראה אבל ל"י פ"י הנ"כ ל"ע.

אברהם באר' נישלער אב"ד דפה סאטנאווצע.

סימן י

(א) בישע"ת (חיי' חוב' ג' ס' י"ב אות ב') מ"ש להוכיח שהתלמיד יכול האריך יותר מרבו, מנח' ברכות (דף כ"ז), אדרבה משם רא"י להיפוך, כי גבולין הש"ס שם כ', לאחר"י דרב, תפלה של חול, שיי"ש, ולכאורה קשה מאי בעי בזה? אם לא להרץ מה זה שהתלמיד האריך יותר מרבו, ולכן אמר שהתלמיד תפלה של חול והיא י"ח ברכות, וכן הלא התפלל תפלה שבת והוא רק ז' ברכות, ודין גרמא דעליהא, ובשכנר הימים כ' ל' כבוד מר אבא הנה"מ שליט"א מקאלנא, דמזה שהתלמיד האריך בתפלתו, הוכיח שפיר בנח' ש"מ ומתפלל אדם של שבת בע"ש, דא"כ מאין ידעו שרב התפלל תפלה שבת, והלא

אכור להשמיט קולו בחפלותו, כמ"ש שם (דף ל"א) מחנה, והארכתי במ"א בזה.
(ב) שם (אות נ') הק' בשבת (דף ר') בקלוטה כמו שהייתה למה חייב, והלא לא נתקיימה מחשבתו, נעלם ממנו מה דמוקים הנמ' לקמן (דף ל"ז) ב"אמר כל מקום שתרצה חנות, וע"י ברש"א שם (דף ל"ח) שג' להדיא ד"א"א לומר קלוטה להחייב עלי' אלא באומר כי"מ שתרצה חנות, ואם לא אהעביר מחשבתו אפי' נחה ממע ברה"י לא מחייב עי"ש.

(ג) בבית בדרש"י (סי' ק"ג) הקשה אבא"ט יו"ד (סי' ז') שג' דחלב קיבה הו"ח חלב שחוטף, מהא דבחולין (דף ק"ט) זה כנוס בחטיו, וכ' שם דלא נמלא בשום ספר שרינו כחלב שחוטף, ע"י בשע"מ (פט"ז מה' מ"א) שג' להדיא דחלב שנקיבה הו"ח חלב שחוטף ע"ש ונס' החינוך להרא"ה (מלוא ק"ג) הו"ד בדרבי השונה (סי' ז' סק"ג), וכן גוף הקיט"א הג"ל הובא שם ובריש ס' שית ילחק מהגר"א חבר ז"ל, עי"ש.

אל"ט יעקב מאיר בריוסאן חופ"ק דאפי.

סימן יא

בב"י חמדה' (שלח) הרעיש בזה שחלא בראש יוסף (צילה) דבשבת ל"ש לומר עדלית בכלאים בליות, והביא מהרמב"ם ז"ל דגם בשבת העשה דליות דוחה ל"ת ועוד הוכיח מאיות מקומן דגם בשבת איכא העשה דליות ע"ש.
אמנם באמת מתמה אני על חמיהו הלא כדברי הרב ראש יוסף הג"ל כן מוכח מהחוס' (יבמות ה' : ד"ה כולה) שהקשו ארילפי' מכלאים בליות דעדלית נילף משריפת קדשים דלא דחי הא ילפי' מקרא דוהנותר ממנו עד ביקר וגו' ותירצו ושאני הכס דלא בטלה מלותו בכך ע"ש מבואר מדבריהם דהא דעדלית הוא רק באופן אם לא יעשה המלוא יבא מבטל המלוא אבל אם נס לא יקיים המלוא לא יבטל המלוא ככה"ג ל"א עדלית וא"כ בליות דאם ילכש בגד של ר"כ בלא ליות דמבטל המלוא שפיר המ"ע דחי ללית וא"כ לפי"ז בשבת דגם אי' ילכש בגד של ר"כ בלא ליות הגם שלא יקיים המלוא מ"מ לא מקרי מבטל מלוא כמבואר בסו"ע אר"ח (סי' י"ג) שפיר לא דחי וסברא זאת מבוארת להדיא בראש יוסף שם אבל ח"ו לא עלה על דעתו דבשבת ליכא כלל מ"ע דליות וז"ב.
וב"ש הר"ם ז"ל דגם בשבת העשה דליות דוחה ללית הוא מטעם דהוא ז"ל ס"ל (בפי' מה"י יו"ט) דשריפת קדשים אי"ד יו"ט משום דהוי עולית ולא ס"ל כמ"י המוס' הג"ל.

ברוך לאונאווסקי אבד"ק אויג'וד.

שער מנשה

הערות על התרגום יונתן

מהדורא תניינא

במדבר

(א ד) גבר גבר וכן ת' (שמות ל"ו ד' ולקמן ד' י"ט, ומ"ט)
כת"א, ובמקום שמדבר במצות עשה או לא תעשה, וכשכפל איש איש
ת' בכ"מ גבר טלי או גבר סיב, ר"ל נער או זקן, כמו שת' בנערינו
ובזקננו (שמות י' ט') בטליינא ובסבנא, לבד במקום אחד שינה (לקמן
ה' י"ב) איש איש כי תשטה אשתו ת' גבר גבר כת"א, מפני אפילו
גדולה אשת הקטן אינה ראויה לשתות (רמב"ם ה' סוטה פ"ב ה"ב) וכתב
הכ"מ הטעם כסוים דכתיב והביא האיש את אשתו לאפוקי קטן, כי
שם איש הוא על האיש הגדול בשנים, ובזב שכפל איש איש (ויקרא
ט"ו ב') ת' כדרכו בכ"מ גבר טלי או גבר סיב, ובא לרבות לר"י
אפילו בן יום אחד שמטמא בזיבה, ור' ישמעאל למד והזב את זובו
לזכר ולנקבה, (שם פסוק לג) לזכר כל שהוא בין גדול בין קטן וכו',
מה ת"ל איש איש דברה תורה כלשון בני אדם, (נדה מד.), ובשאר
איסורין ודאי לר"י לרבות קטן, אלא קטן פטור מעונשין עי' (ערכין ג.)
למעוטי קטן מכרת, ונראה שכן דעת ת"י.

(ה טו) דקיץ עלה מדילה, הרמב"ם (סוטה פ"ג יב) מביא עשרון
קמח שעורים משל בעל וע"ש בכ"מ, ובספרי לר"י כל קרבן שעליה מחייב
הבעל להביאו, וחכמים רק קרבן שמכשירה לו דוגמת קרבן סוטה
שמכשירה לו, וצ"ע.

(כס) קמחא דשערי דהינון מיכלא דבעירי (סוטה ט"ו:) עי' (פסחים
ג:) צא ובשר וכו', (ובכתובות סד:) המשרה את אשתו לא יפחות לה
מארבעה קבין שעורין, ועומר מן השעורים היה בא ודבר זה הלכה
המשה רבינו (רמב"ם ה' תמידין פ"ז ה"א)?

(כס יו) דסוף כל בישראל לעפרא, ראיתי נחוצ להעתיק כאן לשון

הירושלמי (סוטה פ"ב ה"ב) וז"ל ולמה מים ועפר וכתב? מים ממקום שבאת, עפר למקום שהיא הולכת (כת"י דסוף כל בישראל לעפרא). כתב לפני מי שהיא עתידה ליתן דין וחשבון כו', הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה וכו', שלשתן דרש עקביה מפסוק אחד וזכור את בוראך (קהלת י"ב א') בארך, בורך, בוראך, בארך ממקום שבאתה, בורך למקום שאת הולך (כת"י), בוראך לפני מי שאת עתיד ליתן דין וחשבון עכ"ל.

(כ"ט יט) בשבועת שמא רבא ויקרא, הרשב"א (סי' תתמ"ב) דאף דפרשת סוטה נאמרת בכל לשון היינו חוץ מהשם שצריך לומר בלה"ק דאף בעינן שם המיוחד.

(כ"ט) ירושלמי הדקי מן מיא בדוקיא, אפשר שצ"ל הדכי, או כמו שדרש בספרי אם טמאה את חנקי כמו כן הדקי מן מיא בדוקיא כמו וכל גרמיהון הדיקו, (דניאל ו' כה).

(כ"ט כ"א) בקיום זנומתא, פי' פשע של מיתה.

(ו"ג) חלא דחמר, וא"ת חל דחמר, המתורגמן ותמהתי איך בא בשרש אחד דבר והפכו, חל בלשון מתוק, וחל בלשון חומק, אבל כחומק לשינים (משלי י ו) תרגום היך חומצא.

(כ"ט) ירושלמי שזוג דענבין, (בראשית מ"ג ל') וירחק פניו ת"י ושוג אפוי, ערוך ערך שוג, רחץ במים (ויקרא ח כא) ת"י שוג במיא, ולפנינו חסר, אבל (שם יז טז) לא ירחק ת' ירושלמי לא ישוג, וכן (שמות כ"ט יז) ורחצת קרבו ותשוג בני גווה.

(כ"ט ד) מקלופין ועד זגין גוואין, ת' כר"י, (נזיר לט.) אמר רב יוסף כמאן מתרגמינן מפורצנין ועד עצורין כר' יוסף, ולא הזכיר שם אונקלוס, ועי' (קידושין יג.) כדמתרגם רב יוסף, ורש"י פי' דהוה בקי בתרגום נביאים שתרגם יונתן בן עוזיאל, ודע לא מצינו בשום משנה וברייתא לשון ומתרגמינן ולא הביאו ראיות מן התרגום רק חכמי האמוראים ובמשנה (נזיר סו.) והלא אין מורה אלא של בשר ודם, ובעין יעקב יש הוספה בזה"ל ומתרגמינן ומרות אינש לא תהי עלוהי, ומהרש"א העיר שבכל נוסחאות גמרות ישנות לא נמצא במשנה הוספה זו.

(כ"ט ה) מרבה פרוע, ואין קרוי פרוע פחות משלשים יום ספרי, ירושלמי (מ"ק ס"ג ה"ח) עד שישלח פרוע, או עד שיגערו בו חביריו, פי' הק"ע שכבר גידל פרוע יותר מדאי עד שחביריו גוערים מרוב שערותיו, ומלשון הירושלמי או או קתני, ובספר המכתם כ"י, וז"ל שגעי פירוש שישלח שיהא שעריו נושר מרוב גדולו כדאמרין בנדרים גבול יש לו? עי' (נזיר נט.).

(כ"ט יח) על אשתא, מכאן קשה ל', שפי' התוס' (נדה יו.) ד"ה שורפן בשם הערוך ששריפת צפרניו מוזק לגופו וכן כל דבר הבא טן ראיה

(סס כד) ומזייע, הוא ת' של פחד, לא תירא כפחד לילה (תהלים צ"א ה) ת' דחלא דמזיקי דאזלין בליליא.

(סס) ובני טיהררי ובני צפרירי, שדים נעורים השוכנים בבקר ובערב.

(סס) ומזיקי וטלוי, תרגום (קהלת ב' ה') "טלני" ומזיקי.

(ז נ) כד מחפן ומטקסן, בספרי אין צב אלא מטוקסים שלא היו

מחוסרין כלום רבי אומר אין צב אלא מחופים, עי' בהראב"ע וברמב"ן, וחידוש שח"י תפס שני הפרושים.

(סס ה) ויהון ציבי לצרון סדורא, ראה בפ' אשר סביב התרגום,

יש מפרשים פ' ציבי עצים, שעצי העגלות סופם ביחד עם הבקר להעלות

ולהקרב ע"ג מזבח אם בנוב או בגבעון, עי' מה שדברתי במהדורא

קדמא, והנכון לפרש ציבי שהם עגלות המכוסין כת"י עגלות צב כד

מחפין, ויהון עגלות לערוך עליהן ולסדר מה שצריך, ופסוק שאחריו

מוכה לפרש כן, ויקח משה את העגלת ואת הבקר.

(סס יד) בזיכא חדא, הרמב"ם בפירש המשנה (סוף פ"ד דחמיד)

וד"ל תרגום קערה בזיכא והקבוצ בזיכים והאחד בזן, ותרגום קערותיו

בזיכיה עכ"ל, והעיר ותוית שלא נמצא כן בתרגום שלפנינו לא באונקלוס

ולא ביונתן.

(סס פח) שתין אפין דברכת כהניא, תרגום (שה"ש ג ז) ומברכין

לעמא בית ישראל בשתיין, "אתין", ששים אותיות נמצא בברכת כהנים.

(ט י) או דיב או סגיר וכו', בפירושים על עזרא המיוחסים לר"י

קרא ולרש"י (עזרא ו' כ') כי הטהרו, מטמא מת ומקרי וזבים וזבות

ככתוב כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה, טמא נפש זה טמא מת,

ודרך רחוקה בעלי קריין וזבין ומצורעין, והוא כת"י.

(סס יא) על פטיר ומררין, (שמות י"ב ח) ת"י ופטיר על תמכא

ועולשין, וכן בתרגום (שה"ש ב ט) נכסת חגא טוי נורא על תמכה ועולשין

ופטירין ירושלמי (בגילה פ"ד ה"א) חד מחור פטירין עם ירקונן ויאמר

פטירין עם מרורין, פ' הק"ע ירקונין שמע מיניה כל ירק מר כשר לסרור,

והחזירו שצריך לתרגם פטירין עם מרורין, דנשמע מיניה שאין יוצאין

אלא בירק דשמייה מרור ולית ליה שם לווי, ועי' (ברמב"ם הלכות חר"ם

סוף פ"ז), ומהירושלמי ותרגם הנזכר נראה שתרגמו פטירין בל"ד והג'ל המה

למה תרגם בל"י פטיר, ולא זכר את הירושלמי.

(י ז) כמינא קשיא, בכ"מ על תיבת מקשה ת' נגיד כת"א (שמות

כ"ה ל"א) ולמה שינה פה?

(סס ח) כהניא שלמיא, ח' ע"פ ר"ע בספרי תמימים ולא בעלי מומין,

נאמר כאן כהנים ונאמר להלן (ויקרא א') כהנים וכו'.

(י"א) כמצטערין וכו', ספרי ועי' רשב"ם ורמב"ן.

(סס ו) נפשנא מנגבא, על דרך מליצת בית שמנוגב מכל טובה

(המורה ט.) וי"א תשובה גנובה השיבו ר"ג לאותו הגמון (ע"ז מה) נהפכו

האותיות במלה הזאת וצ"ל "נגובה" ור"ל תשובה נגובה מסוב סעם ודעת ע"ד מליצת בית שמנוגב מכל טובה כנ"ל, וכעין זה יאמר האשכנזי טראקענע ערצעהאלונג, טרן... ר מענש, טראקענער עמפאנג.
(סס) כמסכן דמודיק מגיט... הנה כעיני עבדים, אל יד אדוניתם (תהלים קכ"ג ב') ה' הא כמא דמו... ייני עבדין מגיטא מידיא דרבוניהו, ואפשר שחסר בתי מלה "דמריא" ור"ל המלה מידיא.
(סס ז) כורע כוסבר חיור, (בשמות טז לא) כבר זרע כוסבר חיור, ובירושלמי (שם) כורע דכוסבר חיור, וכן בערוך כסבר חיור, הר"ש (בבליאב פ"א ב') הביא ת"י זה, ולא כהמפרש יונתן שגרס. כוסבר חור ופ"ל היה עגול.
(סס) וכד הוה קריש כן צ"ל, יש גורטין בנוסח מדיון הבן תחת אשר קדש עובר ממעי אמו אשר "קדש" עובר, סוף קידושין בהראשית דפוס ראם, ועי' הראש בטרף ה' בכורות, ובספרי גבול מנשה כ"ב הערה ד'.

(סס ח) בירושלמי אדשין יהיה במוכתא, ואפשר שצ"ל מדשין.

(סס יב) טעון טורחנהון בחידך, בירושלמי בחובך בערוך עבר ו... שאתו בחיקך ת"י ארום תימר לי טול יתהון כעיבר צ"ל בעיבר, ועי' בהערות מוספא.

(סס) בירושלמי היך מה דסבל, וי"ג כמא דסבל פדגונא ית ימקא.

(סס כו) עד דלא ילדת ית משה, א"כ היז אחי משה מן האם ולא מן האב, נמצא שהחזיר גרושתו מן הנשואין, בספר תולדות יצחק ור"ל קבלה ביד הנביאים הראשונים כי אלדד ומידד היו אחי משה מן האב שידע עמרם משה איסור ערוות שעתידה תורה לאסור ופירש מיוכבד דודתו ולקח אשה אחרת והוליד אלו וכו', ועי' מד"ר פרשה ט"ו, (רמב"ם ה' מלכים פ"ט ה"א) ובמצרים נצטווה עמרם במצות יתירות, והכ"ס צ"ע היכי מייתי לה, ועי' (סוטה יב).

(סס) משה מתכניש מן עלמא וכו', ומחסין יתה לחון, (סנהדרין יז.) דמ"ד משה בת מונח הוה נחא ליה, לא סיימוה קמיה, (בבבסוק כט) דאתנבו עלי דאנא מתכנש מן עלמא ואנת משמש מן בתריי, נראה שלא סיימוה כל הנבואה דיהושע מכניסם לארץ ומנחלים את הארץ, אלא דיהושע ישמש אחריו, והא לא אכפת ליה למשה, אך היה רוצה להכניסם ולהנחילם א"י ואח"כ ימות, ואם יהושע ישמש אחריו לא יצטער על זה, והקשה הרב חיד"א שזה היה קודם המרגלים אמאי הוצרך אח"כ בשנת הארבעים להתפלל יפקוד וגו', ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, והשיבו ה' קח את יהושע, (לקמן כ"ו ט"ז) והלא כבר ידע זה ונראה לי ע"פ שדרשו בתנחומא (פ' פנחס) מה ראה לבקש הצורך הזה אתר סדר נחלות, אלא כיון שירשו בנות צלפחד בנכסי אביהם אמר משה

הרי השעה שאתבע צרכי אם הבנות יורשות, בדין הוא שיירשו בני את כבודי, וזה שת"י (ושם) „גבר מהימן“ על כל כנשתא, ולא תהי כנשתא דה' בלא „חכימין“ ובני ראוי להכבוד הזה, והשיב לו הקב"ה לטשה, איש אשר רוח בו, רוח נבואה, ורוח חכמה, ובניך לא עסקו בתורה. (סג) קירים איטימוס להון בשעת אניקין, פי' האדון יקומד ומוכן להם בעת צרה וצוקה.

(סס לא) ורוחא דעלעולא, פי' רוח סערה, ירושלמי (ברכות פ"ב ד) רוחין ועלעולין, ולשון משנה (כלאים פ"ז ה) הרוח שעילעלה את הגפנים, פירושו שסערה כלומר שעקרה כמו שבאר הרמב"ם ה' כלאים (פ"ה ה"א) הרוח שעקרה.

(י"ב ה) על עיסק אתתא כושייתא וכו', תוצאות חיים פי' על התורה וז"ל כל העובר ישתומם על התרגום הזה כי פשט משמעות הפסוק הוא על שהרחיק משה את צפורה דברו מרים ואהרן כמו שאמרו הרק אך במשה דבר ה' וכו', ואז כשנשא הכושית ורחקה אזי עדיין לא דבר ה' במשה וא"כ מוכרח הוא שדבורה היה על צפורה ולא על אודות האשה הכשית הפך ממה שתרגם יונתן ע"כ, ונראה לי שבפסוק א' ת' על אודות האשה הכשית שלקח ורחיק מנה, ובפסוק ב' ת' עוד זאת אמרו על משה שריחק את צפורה, עי' רשב"ם.

(סס ח) דיתפרש מתשמיש דעריס, זה תשובה שריחק את צפורה, (שבת פ"ז.) ועל דבר מלכה כושית נראה מלשון הילקוט (רמד קכה) שנתנו לו לאשה שלא ברצונו ולא בא עליה.

(סס יא) די איטפשא ובת"א מלה אחת „דאטפשא“ וכן בגמרא (מכות י'). וירושלמי ת' דאשתלינן, איש משגע ומתנבא (ירמיה כט כו) ת' גבר דמשתלי ומטפא.

י"ג ה) סכום תמנין לגיונין, ובירושלמי תמניא לגיונין?

(סס טו) וכדי חמא משה ענותנותיה קרא משה להושע בר נון יהושע, מכילתא יתרו, מתחלה לא היו קוראין לו אלא יתר (שמות ד יח) וכשעשה מעשה טובים הוסיפו לו אות אחת וכו', וכן אתה מוצא ביהושע מתחלה היו קורין אותו הושע וכיון שעשה מעשים נאים הוסיפו לו אות אחת ונקרא יהושע, כן הוא גירסת מדרש הגדול (הוצאות מקיצי נרדמים), ומה ענותנותיה? י"ל שלא רצה לנהוג שררה ולמחות מלרגל את הארץ, ויהושע ידע מהנבואה שהוא מכניסם לארץ ומנחילם את הארץ, כעין זה מצינו גבי רבי זכריה בן אבקולס, עי' מדרש איכה פסוק בני היקרים ענותנותו של ר' זכריה בן אבקולס וכו' וע"ש במ"כ, ואגב אעיר בזה שמ"ש הראב"ע ולא השתנו (שמותם) כמו הושע, כוונתו (בנחמיה ח' י"ז) כתוב ישוע חסר ה', בירושלמי (ריש פ"ו) פגם הכתוב צדיק בקבר מפני כבוד צדיק בשעתו, ובח"א (עריכין לב:) וז"ל נפחת לו היר"ד שהוסיף לו משה בבקשו רחמים עליו י"ה יושעך מעצת מרגלים ע"כ לא דק.

(כס כ) ירושלמי תשבינין אינין פריין או עציין, ר"ל אם פריה שמנה או עציין בר"א האלציג.
(כס כל) לאנטוכיא, התרגומים יונתן, ירושלמי ע"פ ואת חחמתי ובראשית י' י"ח) וכן (במדבר יג כא) ע"פ לבא חמת תרגומו אנטוכיא וכן הירושלמי (במדבר לד ח) אך היונתן שם ת' טבריא? לא יכולתי ליישב, ואח"כ ראייתי בספר שבע חכמות שעמד ע"ז ולא אמר כלום.
(כו ז) בסיפוי לניסוכא, ספרי ע"ג ספלים, פי' ענשך אל הספלים ולא על האש, וישם באגנות ת"י ספלים (שמות כג ו') הערוך ערך ספל ולפנינו (שם) מורקיא.

(כס יג) ולא בבר עממין, נסכים בפ"ע, עי' כ"מ ומעשה הקרבנות כ"ג ה"ה).

(כס לה) וית תפקידת מהולתא בטיל, (שבועות יג) ואת מצותו הפר זה המיפר ברית בבשר, פרש"י שהיא מצוה יחידית, ודיק "מצותו" מצוה אחת, ובספר יצירה (פ"א מג) קראו ברית יחיד, פרש' דונש בן תמים בפירושו לס"י, עשה ה' במילה לזכרון היחוד אחר אשר היה א"א ראש לעמולים ולמיחדים.

(כס לב) ברם קנסא דשבתא לא אשתמודע להון וכו' אמר במימריה כו', ר"ל לעצמו אמר, ולפי הת"י לשם שמים נתכוין (עי' תוס' ב"ב קי"ט:). ובח"א שם היאך חטא באיסור שבת כדי לידע באיזה מיתה דנין המחלל שבת? וי"ל כיון שלא היה צריך למלאכה זו אלא לידע באיזה מיתה כו', ה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה כמו חופר גומא וא"צ אלא לעפרה שהוא פטור לר"ש, ומיהו הא ודאי דהיה חייב מיתה בדיני אדם שלא ידעו העדים שהתרו בו שהוא עשה על דעת זו ואינן אלא דברים שב"ב ודנין היו אותו למיתה ע"פ העדות.

(כס לה) ויעבדון להון ציציתא, וא"ת כרוספדין, הנ"ל הקשה מדוע כלות לטטפת ומזוזות הרגם לתפלין מזוזין בשמות השגורים בפי העם, ובציצית שינה לה' כרוספדין שהוא מלשון יון, והחכם רי"פ אביר באשר שמצות ציצית לא היתה שגורה עוד בפי ההמון מפני שלא היו נוהגים בה, ואפשר מפני שלא לבשו בגדים של ד' כנפות, אבל הרמב"ם בפירוש המשנה (מנחות פ"ד), ולא דברה המשנה בדיני הציצית והתפלין והמזוזות וענין מלאכתן והברכות שחייבין לברך עליהם וכל הענינים התלוין בהן וסבת זה בעיני לפי שהיו הדברים האלה מפורסמים בזמן חבור המשנה והיו ענינים ידועים ונהוגים ביד כל העם פרט וכלל אין ענין. מהן נפלא משום אדם ועי"כ לא ראה לדבר בהם כמו שלא הסדיר התפלה ר"ל נסתה ואיך יתנהג ש"צ לפי שהיה מפורסם ולא חבירו בזה הסדרי אבל חבירו ספר גמרא וביארו.

(כו ד) לאסקיותהן מיא בדוקיא, וקשה לי (ביומא עה) איש ואשה שבאו לפני כ"ה לדון וכו' נמצא עומרה בבית בעלה בידוע שהוא סרחה

עליו וכו', נראה שלא היו צריכים כלל במדבר לבירור דהשקאת מי המרים גבי סוטה, ועי' בשו"ת שלי שבט מנשה סימן פ"ח.

(ס"ט ל') ערקו מן דחיל קלהון כו', ובני ישראל אפכו וכו', נראה יש כאן יתר לשון, ואולי הכניסו בת"י, מתרגם ירושלמי, ודע שבת"י (ל"ט י"ב, וט"ו בראשית) על פסוק וינס ויצא, ת' רק ואפק, וצ"ל ואפק ונפק, (י"ז ב') וית אישתא בדרי להאל, ערוך ערך דר ד', זרה הלאה ת"י דרי להלאה.

(ס"ט י"א) נפק מחבלא דאתכלו בחורב דשמיה קצף וכו', ענין זה ראה בת"י (דברים ט"ט) באריכות, (נדרים לב.) אמר חימה משה הרגו ופריך והא כתיב כי יגורתי מפני האף והחימה ומשני תרי חימה הו' וכו', ועי' תוס' (שבת נה.) ד"ה קצף ותוס' (ב"ב ט:) ד"ה חמה, ולפי ת"י שת' בהרמנא א"ש.

(י"ח י"ב) ירושלמי כל טוב חיטיא, והוא תמוה חטים מאן דכר שמה? (ס"ט כ"ט) מניה וביה, בספרי יליף מפסוק כ"ו, ממנו ממין על מינו. ור"ש (סוף טבול יום) דמוקף נפקא מדכתיב את מקדשו מכנו ובמראה הפנים (ריש פ"ב) ירושלמי (תרומות) דתרומה גדולה ניטלת מן המוקף מדאורייתא היא.

(י"ט ב') ברת תרתין שנין, (משנה ריש פרה) ר"א אומר עגלה בת שנה ופרה בת שתיים, וחכ"א עגלה בת שתיים ופרה בת שלש, ות' ע"פ ר"א, וכן ת' (דברים כא ג') עגלת ברת שתא כר"א, והרמב"ם פסק כחכמים כדרכו בכ"מ, מדרש הנחומא בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה כו', הלכה בשם אומרה ר"א בני אומר עגלה בת שנה ופרה בת שתיים, ובחנור של עכנאי לא בשמים היא, אין אנן משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה אחרי רבים להטות (ב"מ נט:) וקשה לי על הרגום זה שתרגם ע"פ ר"א.

(ס"ט) דלא סליק על"ה דכר (פרה פ"ב כ"ד), הנה (בשמואל א' ו' ז') כתיב שתי פרות עלות אשר לא עלה עליהם על, והשיבתם בנייהם כאחריהם הביתה, נראה שלשון על על ממש, ועי' רמב"ם (פרה פ"א ה"ו), וי"ל בדוחק ע"פ גמרא (בכורות כד.).

(ס"ט) ולא אטרחא באובצן עיבדתא וכו', בערוך אכצן ב"כ, פי' עייפות, כל זה לא מצאתי מפורש ברז"ל.

(ס"ט ד') מן לגין, ספרי מצות יד לא מצות כלי?

(ס"ט ה') כד חמי אלעזר, ספרי סיהיה אחר שוחט ואלעזר רואה (בפסוק ג'), ות"י וכן בשרפה שהיה אחר שורף ואלעזר רואה, ולא כמו שפירש הרשב"ם לעיניו של אהרן, כי אהרן כאן דכר שמו, ובלי ספק ט"ס וצ"ל אלעזר.

(ס"ט ו') וצבע דאשהני בזהורי, במצורע כתיב ג"כ ושני תולעת, ות'

צבע והורי כמו שת' בבגדי כהונה ומשכן דכתיב תולעת שני, ועי' בתהי"מ מלבי"ם (ת"כ יד יג) ולא זכר הת"י.

(כ"ט ט) ויכנוש גבר כהין, בספרי אסיפת האפר כשרה בכל אדם? תוס' (עירובין סג.) ד"ה מאי כהן לדוד לאו כהן ממש הוא אלא שר כמו ובני דוד כהנים היו, בראשית חכמה שער התשובה פ"ג, וז"ל החסד שהוא כהן נקרא איש טהור כרפי' בפ' חקת עכ"ל.

(ס"ט) מקף מגופת שיע, צמיד פתיל (לקמן פסוק ט"ו) ת"א מגופת שיע מקף, וע"ש בת"י, ועי' רש"י (מכות ג:) ד"ה זה, לענין שבת, מגופה אע"פ שהיא טוחה על פי החבית בטיט אין זה חיבור והוא לה כפתוחה ועומדת, ועי' כ"מ הלכות כלים (פ"כ ה"ז).

(כ"ט) ברם שיבוק חובת עיגלא היא, בתנחומא תבא פרה ותכפר על מעשה העגל.

(ס"ט י"ב) ואין לא ידי עלוי ביומא חליתאה יעכב עלוי, כענין מעוטו מעכב את רובו (מנחות פ"ג מ"ה) ר"ל הזיה של שלישי מעכב הזיה של שביעי, וכמו שת' בפסוק י"ג עד ידי ויהדר וידי, ובספרי ואם לא יתחטא ביום השלישי למה נאמר וכו', ענשו לא יטהר ואין ענשו כרת.

(ס"ט י"ח) בעידן קבול טובתא, ספרי בשעת קיבול טובתא.

(כ"ט י"ז) ושרד חד ממלאכי שירותא, פירש מלאך כמשמעו, עי' ראב"ע, ורש"י פי' זה משה, מד"ר ריש פ' ויקרא ותנחומא שלח אות א', וישלח מלאך וכי מלאך ה' היה והלא משה היה ולמה קורא אותו מלאך אלא מכאן שהנביאים נקראים מלאכים.

(כ"ט י"ז) ירושלמי לא נינוס אריסן כו', ת' כסדר הת"י (לקמן כא כב) וכאן שינוי היונתן,

(כ"ט ח') ירושלמי אהרן גברא חסידא, (ת"ש אסתר א') שבעא חסידי עלמא לוי קהת עמרם משה ואהרן וכו', ובתרגום (רות א' ו') כועז חסידא, ובת"י (סמות ו' י"ח וכו') חשיב קהת חסידא ועמרם חסידא.

(כ"ט ט) אתר תלי' פי' מקום גבוה, ירושלמי (בכורים פ"ג ה"ג) והוא יתיב ליה (רבי ינאי) על אתר תלי בגין מיחמוניה וביקם ליה מן קמיי פי', ר"י יטב על מקום גבוה, וכן פירש הרב ר"ל פולדא, והפ"מ פי', ר"י יושב במקום אחד והולח עיניו לראותו פי' זה אינו נכון.

(כ"ט י"ב) דמרבי חילפי וגלי, (סוכה לד.) חילפא גילא, וסיגלי, (סנהדרין צ"ט:) דודאים סיגלי, ומלבי"ם פי' הוא הנקרא בפ' מסעי ריבן גד, וזה נקרא אחר שכבשו ארץ סיחון ונפלה בחלקו של גד, ובת"י מפרש זרד לשון זרדים והוא מיני עשבים כמו דאיתא בסוכה.

(כ"ט י"ד) את והב דהוון בעלעולא דסגירותא, שני מצורעים את והב שלקתו בסערה של צרעת ועי' לעיל י"א ל"א) וברכות נד. ואפשר שם המקום "עלעולא דסגירותא" שהיו שם המצורעים כמו חורבתא דסגירתא (סנהדרין עא.).

(טז כט) ייא לכן, וא"ת וי, ולשון ירושלמי (סנהדרין פ"י ה"ב)
 "י"א סופה מתחנקה, ובירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) "י"א שלמא על ידה
 פ"י הק"ע יהא שלמא?

(טז לב) ושדר משה ית כלב וית פנחס, לא מצאתי לע"ע בדרוזל
 המקור לזה, ובמד"ר ובתנחומא ריש פרשה שלח וישלח יהושע בן נון וגו'
 (יהושע ב' א') ומי היו פנחס וכלב.

(טז) ית מכבר, (ולקמן לב א) מכור, ובערוך ת"י יעזר מכבר, במשנה
 גמרא (תמיד פ"ג) הנוסח עזים בערי המכור היו מתעטשות מריח פיטום
 הקטורת, וכתב בספר שבע חכמות צ"ל בהרי המכור, כי עזים מגדלים
 בהרים אבל לא בערים, לא מחור, במ"ר (ויקרא פרשה כ"ז) י' מיני
 בהמות מסרתי לך וכו', לא הטרחת עליכם ולא אמרתי אליכם להתייגע
 "בהרים" להביא לפני קרבן מאלו שאינן ברשות, אלא ממה שברשותך
 כן הגדל על אבוסיך הדא הוא דכתיב שור או כשב או עז.

(טז לד) מחסיד ית אברהם ושרה אבהתן, ע"י ירושלמי (דברים ג'
 א') בשינוי לשון, שבזה אותם מלשון כי חסד הוא, (ולקמן כה יג) וחולף
 דהסודיה, ובויק"ר (פ"ג) ר"י אמר על ידי שחסדן ברבים, וכן צ"ל בירושלמי
 (יבמות פרק טו ה"ג) וע"י רמב"ן סוף פ' קדושים.

(טז) בירושלמי דהוה מונה לאברהם וכו', זה הלשון בירושלמי
 (בראשית מז כא) דלא יהוון מונין לבני דיעקב וכו', (וע"י ערוך ערך
 ג' ז') במדרש איכה פסוק זכר עניי אומות העולם מונין את ישראל
 וכו', רש"י ריש פרשה חקת השטן ואומות העולם מונין את ישראל, והוא
 מלשון לא הוננו (דברים כג יז).

(טז לה) משירייתא דישראל דהוה שיתא פרסי, וכן (לקמן כה ח'
 אבל (ברכות נד.) תלתא פרסי.

(טז) זמין מימרא דה' זוחלא, כן צ"ל ובדפוס ווינא חסר המלה
 מימרא, (דברים כח לט) תאכלנו התלעת ת"י יגמריניה זחלא.

(טז ד) דהכין הוה תנאה בינתהון וכו', תנחומא וכן במ"ר, בעיה
 ההיא שגרמה לו שעה, ור"ל שנודמנה לו אותה שעה.

(טז ז) ומיגדין דקיסמין ובערוך גדין דקסמין, ובירושלמי ואגרין פ"י
 בפענח רוא צורר כסף השכר, כל שכר הקסמים, וי"מ מלשון איגרת שספרי
 קסמים הביאו בידיהם.

(טז ח) קום טייל עמהון ע"י מפרש יונתן (ומכות י:) ואגב (תענית
 כ.) ומטייל על שפת הים והיה מטייל אחריו כן הוא גירסת הערוך ובנ"ד
 חסר, רש"י פירש ומטייל לשמות ור"ב בהפלאה שבערכין בשם רש"י לנזח.
 (טז כז) ומחא ית אתנא בשוטא, וא"ת בחוטרא, (בראשית ל"ב יא)
 במקלי ת"י בחוטרי, וכתוב שוט לסוס (משלי כו ג).

(טז ל) לא יכילת דמילוט יתי וכו', ר"י מווינא ופענח רוא הקשר
 אמאי לא קללה, והירצו דאז לא היה יכול עוד לקלל את ישראל כמי

שמצינו גבי אלישע ששלח את נחזי עם מקצו להחיות את הנער והחיה בו את הכלב עשה המקל שליחותו ולא היה יכול אח"כ להחיות גם את הנער, ד"א שבלעם היה יודע לכוון את שעת כעס של הקב"ה ולא היתה אז אותה שעה, עי' (ברכות ז.) ובהערותי לספר פו"פ מר"י מווינא.

(כג ט) מסתכל אנא, בב"י א"ח (ר"ס רפ"ט), מסתכל יוסף ומדקדק בהבטה יותר מהראוי, והסמ"ע בח"מ (קנ"ד ס"ק יד) הסתכלות שייך לאומרו הסתכלות בעלמא בלי כוונת ראות, (ולעיל כ"א ט) בת"י והוה מסתכל וכו', ומכוין לביה, ובמשנה (אבות פ"ב א) הסתכל בשלשה דברים, נראה שששון מסתכל בכוונת ראות.

(כד ח) וגירי מחוות פורענותיה, (דברים לב כג) גירי מחת פורענות, (ושם) כ"ט א' כל מחוותא, וכתב המתורגמן שאין הפרש בתרגום בין מכה ובין מכות שניהן מתורגמן לפעמים מחתא.

(סס יד) בסוף עקב יומיא, ובת"י וירושלמי (בראשית ג טו) הוסיפו המלות, דמלכא משיחא, וכן לקמן פסוק כ', וסופיהון ביומי מלכא משיחא, ובהשאלה לקצה כל דבר (וי"ר יב) דעלפין לחנותא קרמאין ונפקין עקבין, דדעת המשביר ל"מ (תהלים קיט קיב) לעולם עקב, פי' עד סוף וקץ, הרמב"ם (ה' מעשה הקרבנות פ"ח הי"ד) טעונין מריקה ושטיפה עקב אכילה פי' הכ"מ עקב אכילה, הכף"ל לאכילה.

(סס יט) קוסטנטני, מדרש תהלים ט' קוסטאנטיני, בנה קוסטאנטיא ג' מאות שנה אחר חורבן הבית, גם מזה ראייה כי יונתן ב"ע לא חיבר התרגום הזה ומאוחר הוא, ובמתורגמן דאישתאר מן כרכא חייבא דהיא רומי בשם תרגום ירושלמי, ולפנינו חסר.

(סס כ) בני מדינא, (בראשית טו יט) הקדמני ת' ירושלמי בני מדינא, עי' בהמפרש יונתן.

(סס כא) בנקריא דטינריא, ובירושלמי, "כבקרת" צ"ל כנקרת.

(סס כב) וציצין יצטרחן, ציצין כמו בל"ע כנפים, יצטרחן כמו יסתרחן, ר"ל חילים בעלי כנפים יאספו, והנ"ל לשון יצטרחן הוא מלשון "צרח" שהוראתו קריאה בקול, כמו "יריע אף יצריח" ר"ל שהחילים ושירות יקראו בהצוצרות.

(סס) מן דמברניא, יש מגיהים למברדיא (עי' ג"ל) וטעות שהוא שם ארץ שנתחדש אחר ימי התרגום, כאשר כבשו הלאנגאבארדען ארץ איטליה ונשאר מחוז א' על שםם כידוע כמו שכתב הש"ח.

(כז א) על שטותא וקלקולא, (בכורות ה:) שנתעסקו בדברי שטות, בפנים לתורה בשם רש"י בדברי שטות לזנות את בנות מואב, ל"א שטות לשון ביוזי כמו ויבז עשו דמתרגם ושם עשו ע"כ? ובת"י חפס בשני הלשונות לשון שטות ולשון ביוזי וקלקול.

(סס) טופסיה דפעור מתותי פסקיהון, ספרי מוציאה דפוס של פעור מתחת פסיקין שלה, ר"ל מתחת חגורה

(סס ו) ואינון בכיין וקריין שמע. פלא מה ענין ק"ש לכאן?
 (סס ז) האן אינון אריוותא דשבט יהודה. ספרי היכן הם אריות, גור
 אריה יהודה, דן גור אריה, ובירושלמי (סנהדרין פ"י ה"ב) הוסיף בנימין
 זאב יטרף?
 (סס ח) תריסרי ניסין וכו', ספרי ומ"ר ותנחומא, (ובסנהדרין פ"ב):
 חשיב רק ששה. והראב"ע כתב שנעשו י' נסים?
 (סס ט) בבית גיבריה, כמו בית גבריהון (דברים כה יח. שמות יז יג)
 רישי גיבריא.
 (סס י) בירושלמי לקובתא. ערוך ערך קלינון אל הקובה ת' ירושלמי
 לגו קלא.
 (סס יא) ואעבדינא מלאך קיים. והענין שלדעתו זהו שכתוב שלום.
 על דרך עושה שלום במרומיו (איוב כה ב). פענח רזא.
 (סס יב) בעיטת רמיותיהון דרמיין לכוון וכו', (ולקמן לא טז) בעיצתא
 דבלעם למשקרא שקר על עיסק פעור. וכענין שח' "עיטא דרמיו" (בראשית
 כט כב), ואין צורך להגיה דמיותיהון לשון מחשבה כדהגיה מהר"ד וכהראב"ע
 שפי' בנכליהם במחשבתם הרעה מגזרת ויתנכלו אותו. אלא לשון מרמה,
 והענין אחד הוא.
 (סס יג) מערעי כנשתא. ערוך ערך מנמנמי, קרואי העדה תרגום מנמנמי
 כנישתא, ולא ביאר, ולא נמצא בתרגומים שלפנינו, מוספא פ"י בל"י
 פרנסים, וי"מ לארמאכער דער געמענדע.
 (סס יד) בגלל דבשרת ית יעקב וכו', בפענח רזא שהיא ואשר הביאו
 ליעקב מתחלה את הבשורה כי עוד בנו יוסף חי, בת"י בפסוק מאשר שמנה
 לחמו, ואולי הוא היה ממהר ממצרים והביא הבשרה ובבאו מיהרה היא
 מביתו וקדמתה אותו להביא הבשורה אל יעקב עצמו כדי להשוות שני
 התרגומין האלה וכו' עכ"ל, אבל שם בתרגם ירושלמי ויונתן בפסוק נפתלי
 אילה שלחה תרנבו שנפתלי מבשר ולא אשר, וכן ת"י (בראשית מו יז).
 (סס טו) ולא אחטי להורניך. ספרי שלא החטיא את אחריים עמו, עי'
 (לעיל בת"י טו ל"ב) ובח"א (ב"ב קי"ט:), הראב"ע בשם רבי יהודה הלוי
 פ"י כי בחטאו מת דבק עם ובנים לא היה לו כאשר יאמר היום בעונותיו
 אירע לפלוני כך וכך, וי"א לב יודע מרת נפשו כי לא זכה ר"י הלוי לבנים
 כי אם לבת אחת וממנה נולד ילד שעשועים יהודה בשם זקנו אשר עליו
 שר השיר עת הפרדו מעליו ללכת לא"י באומרו ואין ישכח יהודה את
 יהודה? (בדיואן של שד"ל סי' ט'). וכך היה מנהגם לקרא שם הנכד כשם
 אבי זקנו בחיים, בתשובות רשב"ש (סימ' רצ"א) כתב שרצו לקרות לנכד
 הרמב"ן משה בחיי הרמב"ן רק הוא רצה יותר בשם יונה.
 (סס טז) דין חד מן ארבעא דינין, מקלל (ויקרא כד יב), פסח שני
 (לעיל ס ח), מקשש (שם טו לד), וסכם יתהון על דעתא דלעיל, פ"י בהסכמ
 דעת עליון.

(כס) די הוון זרזיזן לדיני ממונא ומתונין לדיני נפשטא, (באבות אא)
תנן סתם הוו מתונים בדין.

(סס ז) כתיבא הוות דא קדמי, ספרי, שכן כתובה פרשה לפני במרם
וכו', ועי' רש"י.

(סס כא) כד יתכסי מניה פתגם וישאיל ליה בדין אורינא, ירושלמי
(סנהדרין פ"י ה"ב) ומה היה אחיתופל עביד וכו'. ואין ליתי את מהימן לי
אזל ושאיל באורים ותומים, והוה אזל שאל ומשכח ליה כן וכו', נראה שאין
שואלין באו"ת אלא בדברים מכוסים, וכיוצא בזה, וכן משמע מגמרא (מכות
יא.) בענין ששאל דוד לאחיתופל, נשא אחיתופל ק"ו בעצמו וכו', ולא
שאל באו"ת.

(סס ז) ואין לא משכח חמר עתיק מייתי חמר בר ארבעין יומין,
משמע אם יש חמר עתיק לא יביא מן בר ארבעין יומין, ולא כן דעת התוס'
עי' תוי"ט (עדות פ"ו א) וברמב"ם פ"י המשנה, ובהלכות איסורי המזבח פ"ו
ה"ט נראה לכתחלה יביא מן בר ארבעים יום.

(כח ג) לחם סדור פתורא וכו', וכן צ"ל בתרגום ירושלמי, וצ"ע הא
שם, לחם בכל התורה אצל קרבנות בא על הקרבת אברי התמיד וגם על
שאר קרבנות.

(סס יד) בזמן אתחדות כל רישי ירחא שתא, החזקוני כתב בחדשו
בהתחדשו בשעת החדש צריך להקריב קרבן כזה לכל חדשי השנה, ורבי
נצי"ב כתב בהעמק דבר. בחדשו ת"א באתחדותי מפרש בחדש בהתחדשות
החדש לאפוקי יום הראשון של ר"ח שהיה נהוג גם בזמן הבית שני ימים
כמבואר (בשמואל א' כ'), מכ"מ מוספין אינו קרב אלא ביום ר"ח שמתחיל
למנות ממנו החדש הבא מחדש, ועי' רמב"ם (ה' ק"ה פ"ג ה"ח) נראה שהיה
מקרבין קרבן מוסף ביום ראשון דהיינו ביום שקדשו הב"ד את החדש.

(כט ה) למערבבא סטנא וכו', וכן ת' (לעיל י' י') ברם סטנא מתערבב
לקל יבבותכון (ר"ה י"ו:), ערוך ערך ערב א' בשם הירושלמי כי שמע שטן
קל שופרא זימנא חדא בהיל ולא בהיל וכד תניין ליה אמר ודאי ההוא
שופר דיתקע בשופר הגדול מטא זמנא למתבלע ומרתיע ומתבלבל ולית ליה
פנאי למעבד קטיגוריא, וכן הביא הפרדס לרש"י ירושלמי זה (סב ב), ולא
נמצא הירושלמי הזה לפנינו, ועוד נמצא דבר חידוש בהפרדס, למה אנו
אומרים בר"ה היום הרת עולם, וכי בר"ה נברא והלא בכ"ה באצול נברא
העולם (עי' תוס' ר"ה ח. ד"ה לתקופות), פי' רבינו הרת לשון דין, ומצינו
ראיה מן משלי בכ"מ שכתוב ריב או מדון או מצה מפרש התרגום הרה, לכן
אנו אומרים בר"ה היום הרת ואין הרת אלא דין, לפנינו בתרגום לא מצינו
(עי' משלי סו יח), ישקיס ריב, ת' מדעך חרתא, אולי צ"ל חרתא, (ושם כו
כא) להחרר ריב ת' מחרה בהותא, צ"ל חרתא וכן (שם סו כח) ותרתנא צ"ל
הרתנא.

(חם לה) וחמר גיסוכה וצ"חיתא דמיא וכו', ובת"י (בראשית לה יד).

יִסַּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ, וְנִסְיָךְ עָלֶיהָ נִסְיָךְ חֶמֶר וְנִסְיָךְ מוֹי, אַרְוֶה כְּדִין עֲתִידִין
לְמַעַבְדֵּךְ בַּחֲגֵי דְמַטְלִיא, וְעַיִן בְּתוֹרֵי (זְבַחִים פִּי"ג מִשְׁנֵה ר').
(ל' י) וְנִדְרָא דְאַרְמֵלָא וּמִתְרַכָּא, בְּעֵרוֹךְ עֵרֶךְ שְׁבַק, גְּרוּשָׁה תִּיִּי מִשְׁבָּקָא
וְכֵן וְנִדְרָא אֲלֵכְנָה וְגִרְוִשָׁה, וְלִפְנֵינוּ חֶסֶד.
(ס"ט יג) כָּל אִפְקוֹת שְׁפִמָּה, (וִיקְרָא יג מה) וְעַל שְׁפִס, תִּיִּי שְׁפִמָּה.
וְיִוְהָר נִכּוֹן שְׁצִי"ר שְׁפִתָּהּ כִּמוֹ (בִּפְסוֹק ז' וט').
(ל"א ה) גּוֹבְרִין צִדִּיקִין וּמִסְרוֹן נִפְשֵׁיהוֹן, סְפָרֵי בְנֵי אָדָם צִדִּיקִים
וְכֹשֵׁרִים וּמִכְרוּ נִפְשָׁם עַל הַדָּבָר, ר' נָתָן אוֹמֵר, אַחֲרֵם מִסְרוֹם אִישׁ פְּלוֹנִי
כִּשְׁרֵי אִישׁ פְּלוֹנִי צִדִּיק יֵצֵא לְמַלְחָמָה, וְעַיִן יְרוּשָׁלַיִם (סוֹטָה פ"ח ה"ט) דְּמַר
שְׁהוּא מִתִּירָא מִעֲבִירוֹת שְׁבִידוֹ עוֹד הוּא צָרִיךְ לְהַבִּיא רֵאִיָּה.
(ס"ט ח) כִּיּוֹן דְּחֵמָא בִּלְעָם וְכוּ', וּפְרַח בְּאוֹרֵי שְׁמִיא, עַיִן בְּמִדָּה, בּוֹהֵר
(בִּלְקָצֵד), כִּיּוֹן דְּחֵמָא לְפִנְחָס פְּרַח בְּאוֹרֵי וְתִרִין בְּנוֹי עֲמִיה יוֹנוֹס וְיוֹמְכִרוֹס
וְכוּ', וְלִפִּי הַזֶּה הָיוּ בְּנוֹי שֶׁל בִּלְעָם, וְעַיִן תִּיִּי (לְעִיל כ"ב כ"ב).
(ס"ט טז) הַנּוֹן דְּהוּא "תּוֹקְלָא" לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ', רַמְבָּם (ה' אִיסוּרֵי
בִּיאָה פִּי"ב ה"י) יִשְׂרָאֵל שָׁבָא עַל הָעֲכוּרִים בּוֹדוֹן הָיוּ נִהְרָגָה מִפְּנֵי שָׁבָא
לְיִשְׂרָאֵל "תּוֹקְלָה" עַל יְדֵיהָ כִּבְהֵמָה, וְדָבָר זֶה מְפֹרֵשׁ בְּתוֹרָה שְׁנֵאמַר הֵן הִנֵּה
הָיוּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ', וְרִשְׁיִי שֶׁהָיוּ מְכִירוֹם אוֹתָן זֶה הָיָא שְׁכַשְׁל פְּלוֹנִי בְּה,
ר"ר שְׁגִרְמוּ לָהֶם זִנוֹת וְע"ז, וְע"ש בְּמ"מ.
(ס"ט יח) סְמִקִּין אִפְהָא הֵיךְ נוֹרָא, (יְבָמוֹת ס'). דָּא נִזְכָּר כִּי אִם כָּל שְׁאִין
פְּנִיָּה מוֹרִיקוֹת.
(ס"ט כ"ב) וִית קֶסְטִירָא, וְכֵן תִּיִּי, מִתּוֹרְגָמָן עֵרֶךְ אֲבָק, וּבְעֵרֶךְ בְּעֵץ הַבַּדִּיל
ת' יְרוּשָׁלַיִם בְּעֵצָא, וּבְעֵרֶךְ בְּעֵץ תִּיִּי הַבַּדִּיל בְּעֵצָא וְתִרְגוֹם שְׁלֵנוּ אֲבָצָא.
וּבְעֵרֶךְ קֶסֶטֶר, תִּיִּי קֶסֶטֶרָא כְּתִרְגוֹם שְׁלֵפְנִינוּ ?
(ס"ט ל) יֵאֵתָא מִפְּרִנְקָא, בְּדָפּוֹס בְּאוֹזִילִיָּא יֵאֵתָא חֲסִייתָא מִפְּרִנְקָא,
וּבְעֵרֶךְ עֵרֶךְ חֵט א' מִפְּרִנְקָא וּמִחֲטִיתָא, הִרְכָּה בֶךְ וְהִעֲנָה (דְּבָרִים כח נו)
תִּיִּי דְמִחֲטִיתָא בְּכוֹן וְדִמְפְּרִנְקָא.
(ס"ט ל"ב) שִׁירִיא מִן אֲדִרְעָהוֹן, עֵרֶךְ עֵרֶךְ שֶׁר א', שִׁירִין מִן יִדְהוֹן וְעַיִן תִּיִּי
(בְּרַאשִׁית כד כב, וְשִׁמּוֹת ל"ה כ"ב).
(ל"ב ז) וְלֵמָּא תְּבַטְלוֹן, וְכֵן ת' (לְעִיל ז' ו) עַל הַגֵּיא אֲבִיָּה, וִירוּשָׁלַיִם,
ת' וְלֵא תְּתַבְרוֹן, כְּפִי הָרָאב"ע תְּנִיאוֹן כְּכוֹ הַשְּׁבָרוֹן.
(ס"ט כ"ה) בְּאַסְכְּמוֹתָא חֲדָא, כְּפִירְשִׁי כָּלָם כְּאִישׁ אֶחָד, דְּלֵמָּה כְּתִיב
וַיֹּאמֶר לְשׁוֹן יָחִיד וּבְנֵי לְשׁוֹן רַבִּים, כְּעֵין זֶה מְצִינוּ בְּמִשְׁנֵה (זְבַחִים פ"א י"ג)
מְקוֹבֵל אֲנִי מִפִּי שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם זָקֵן, וְהִגְמָרָא פְּרִיךְ לָמָּה לִי לְמִיתָנָא שְׁבָעִים
וּשְׁנַיִם זָקֵן ? דְּכוֹלָהּ בְּחֵדָא שִׁיטָּתָא הוּא קִיכִי, פְּרִשְׁיִי לִיתָנִי זָקֵנִים, בְּחֵדָא,
בִּישְׁבִּיָּה אֶחָת הָיוּ יוֹשְׁבִין, וְכוֹלָן הָיוּ כְּאִישׁ אֶחָד.
(ס"ט ל"ד) מְדַבְּשָׁתָא וִית מְכַלְלָתָא, וּבְאוֹנְקֵלוֹס אֵין תְּרַגּוֹם רַק מְעִתִּין גִּי"כ
דִּיבּוֹן וְעִטְרוֹת, וְלְעִיל פְּסוֹק ג' ת' כְּתִיִּי, מִזֶּה רֵאִיָּה שְׁאִינוּ מְאוֹנְקֵלוֹס רַק תִּיִּי,
זָכֵן נִרְאָה מְגִמָּרָא (בְּרִכּוֹת ח), אִפִּילוּ עִטְרוֹת וְדִיבּוֹן וּפְרִשְׁיִי שְׁאִין בּוֹ תְּרַגּוֹם.

הנה בגמרא (שם) לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד, "תרגום", אמרו סתם, "תרגום" שכוונתם דה"ה לכל דע"ז הוי כמו התרגום, כמו שכתב הש"ג על הרי"ף, ובזמן התלמוד לא היה להם תרגום מיוחד לתרגום את התורה, אלא כאו"א תרגום את התורה לפי קבלת רבו, וראיה לזה מירושלמי (מגילה פ"ד ה"א) חד מחזר מנא, וחזרונה מחזר פטירין עם ירקונן, ר' פנחס מחזר פטימין בני תורין.

(ל"ג לה) בכרך תרגולא. בספר ציוני, וז"ל כתבו המקובלים שנקר' עציון גבר" לפי שישבו שם אנשי מועצות דבקאי הוו בחכמת התרגול הנקרא גבר. וזהו סוד עמוק, כי הוא מבחין בין יום ובין לילה. אף בצורתו וכרבלתו נכמסים דברים נפלאים וכו'.

(ס"ט מו) תמן אתכסיית מנהון בירא על דשבקו פתגמי אורייתא דבטימין כדבלתא, וכתב מלבי"ם שהוא המקום שנקרא בארה (לעיל כא טז). (ס"ט מט) במישרא דמואב. כל המסעות מ"ב תחלתן רעמסס וסופן ערבת מואב. במס' סופרים (פ"ב) בשיטין נותנין טעם במסעות ארבעים ושנים, ובהגהות מימוניות (ה' ס"ח פ"ז אות ח') מ"ח שיטין כנגד המסעות ס"ס. ובספר גנזי מצרים המיוחס לר"י ברצלוני וז"ל בשו"ת מר רב הילאי גאון מצאתי בקצת מדרשות דר' תנחומה בפרשת ואלה כסעי שהלוחות שהוריד משה מסיני היה בה מ"ב שרטוט כנגד מ"ב מסעות, וצריך מנין השיטין בס"ת בכל דף ודף מ"ב עכ"ל.

(ס"ט נה) לסכיין בעינא בישא בכון, המפרש יונתן לסכין יהדות או קוצים, והוא שגיאה גדולה, ואיך בא לפרש כן, הוא שבקש בספר הערוך ביאור שורש סכין, לשכים בעיניכם ת"י, "לסכיין בעיניכון" וראה גם פירש"י לשכים ליתדות, אבל פירש"י והערוך לחוד, ות"י שלפנינו לחוד. וכוונת התרגום לסכיין מלשון סכא שהוא תבטה שיביטו עליכם בעין רעה. אבל ת"י שהביא הערוך אינו ת"י שלפנינו. אלא בלי ספק הוא מהתרגום ירושלמי שחסר, ופירש לשכים כמו שפירש"י.

(ס"ט כתריתין) בסיטריכון, ערוך ערך רמח לרמחין בסטריכון, ולפנינו חסר ת' ירושלמי זה. (ל"ד ד) ויעבר לקיסם, בירושלמי ויעבר בקסם, כתב המתורגמן מן עצמו, מן קסם.

(ס"ט ו) ימא רבא אוקיינוס, בירושלמי ימא רבא, הוא אוקיינוס, יש להעיר (מכות ד.) ים הגדול דקאי וקיימא, (ובעירובין מו.) ימא באוקיינוס מינד ניידי?

(ל"ה יא) קוריין בשוקין ובתי חיותא, כן נוסח בדפוס ווינא ואמשטרדם. בילקום ישעיהו, למה צריך דוקא בתי חיותא אפשר כדי שיראו משם הצופים למרחוק אם גואל הדם אינו מביא עמו חיל ע"י ברש"י (מכות י') ד"ה במקום, הראיתם פירוש נפלא כזה. בלתי ספק צ"ל, "ובתי חיותא", בספרי "בתי המחיה" (ושם) במקום שוופים וכו' שואמר וחי עבד לך, מגיד דתהוי

ליה חיותא, פרש"י במקום שווקים שימצאו מזונות לקנות, וכן דרשו תלמיד שגלה מגליל רבו עמו שנאמר וחי עבד ליה מידי דתהוי ליה חיותא. והרמב"ם (ה' רוצח פ"ז ה"א) עשה לו כדי שיחיה וחי בעלי חכמה ומבקשה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין.

(טס כה) דרבי יתיה סניא. המלה "סניא" נראה לי לפרש, עפ"י שפסק הרמב"ם (כלי המקדש פ"ד ה"ג) כשם שרבי בגדים שבעה כך משיחה בשמן שבעה יום אחר יום, ולא סני ביום אחד. ולא נעשה כ"ג לכל דבר לכתחלה, עד שנמשח שבעה, וזה הוא שתרגום דרבי יתיה סניא, אבל אין זה במשמעות מלת "אחר", ע"י רש"י.

(טס) ומסור דלא צלי ביומא דכפורי וכו'. (מכות יא.) שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו, ולא דוקא ביומא כ"פ.

(טס) על תלת עבירין קשיין וכו'. (ביומא ט.) מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו עכו"ם וגילוי עריות ושפיכות דמים, וכך היתה תפלתו של שמעון הצדיק "על מקדש שלא יחרב", ירושלמי (יומא פ"ה ה"ב).

(עוד יבא אי"ה).

מנשה נראמבערנ וראמסנייט.

מכתב

מאת כבוד הרה"ג הנודע וכו' מר"ה יוסף הלוי נ"י.

ב"ה יום א' כ"ז סיון תרפ"ד לפ"ק.

אחד"ש.

ומה דברך לן מר בהלכתא למשיחא אם בזמן המקדש כשהיו ב' ימים ראש חדש הקריבו קרבן מוסף ביום א' או ביום ב' של ר"ח? וזאת לדעת אף שלא הוזכר בפירוש בגמרא שעשו ב' ימים ראש חדש בזמן שקדשו ע"פ הראיה אמנם חדש מלא וחדש חסר הוזכר בש"ס כיהו בירושלמי פרק י"ד דשביעית הוזכר יום ראשון ויום שני וכבר היה בימי שאול ודוד כדכתיב מטרת החדש השני ע"י תרגום יהונתן וירושלמי פ"ד דתענית הלכה ג' ובאמת צריך טעם למה עשו ב' ימים? וביותר קשה הלא קדשו אז ע"פ ראייה ולא היה ספק בקביעות. אמנם הענין כך הוא שהיה להם בקלה איש עפ"י איש שחדש הלבנה הוא כ"ט יום וי"ב שעות (ותשצ"ג חלקים) ור' גמליאל העיד (ר"ה דף כ"ה) שקבל כן מבית אבי אביו אבל נודע קודם לעדות של ר"ג נמצא פ"י זה בחדש מלא שיום ל' של החדש שייך חציו לחדש הבא שהרי

לאחר כ"ט יום וי"ב שעות מתחיל חדש אחר וביום ל"א נשלם "ראש חדש" ע"י צירוף של י"ב שעות לפי זה העיקר ראש חדש בחדש מלא הוא יום שני אך מפני שקצת היום של יום למ"ד נבלע בו קדשו ג"כ יום ל' אבל לקרבן עיקר ראש החדש הוא יום שני וכן מדויק בלשון הרמב"ם פ"ח מה' קידוש החדש הלכה ד' ע"ש"ה.

ראה זה מצאתי בלקוטי פרדס (מתלמידי רש"י) בענין ראש חדש שכתב בפירוש שאלתי את פי מורי צדק על שם מה אנו עושים שני ימים ר"ח והשיב בקצרה שיום שלשים ראוי לעולם להיעשות ראש חדש שאע"פ שעשינהו מן הישן ע"י חצי יום של החדש הבא שצירפנו על כ"ט יום וחצי של עצמו מכל מקום חציו מן החדש הוא ודרך להיראות בו לבני מערב לכך קורין לו ראש חדש מיהו השיר והמוסף לא היו עושין אלא ביום שני ובו מחשבין את המועדות.

ולענין חשבון יש חלוקי דעות אם ראש חדש א' או ב' הוא תחלת החשבון של שטרות וגטין והאריך בזה התשב"ץ ח"א סי' קנ"ג אבל אין שום אחד מכל המחברים הזכיר מענין קרבן ושיר של ר"ח.

וראיתי דבר חימה בחידושי אגדות למהרש"א על בבא מציעא דף נ"ט במעשה דחרם של ר' אליעזר שלא ידעה אשתו של ר' אליעזר שהחדש מלא וביום א' דראש חדש נפל על אפיו (ואמר תחנון) עי' רש"י וכתב מהרש"א ואיפשר זה בזמנם שהיו מקדשין ע"פ הראייה ולא היו מחזיקין ר"ח גם ביום ל' במלא אלא ביום ל"א אבל אנו נוהגים גם במלא כנהוג ר"ח גם ביום ל' כו' עכ"ל.

(רמב"ר מהרש"א הללו בחידושי אגדה העתקתי מש"ס ד' ווילנא ויש די ס' מהרש"א דפוס ברי"ן שלא נמצאו דברים הללו במהרש"א).

אבל עכ"פ מדברי ש"ס ופירש"י למדין שלא היה יום ראשון מקודש כל כך כמו יום שני אף שנראה לכאורה שמצוה לקדש החדש בזמנו ויום ל' מקצתו ראוי לקדשו אפי' הכי לא היו נוהגין כן שהיה להם בקבלה שבזמן המקדש הקריבו הקרבן ביום שני.

כ"ד הדורש בשלום תורתו.

הק' יוסף בלא"א הר"ר מתת' הלוי ז"ל.

בבורה של תורה

מהדורא הניינא

(המשך משע"ת חוברת א' תרפ"ד).

קג) בפ' פנחס (כ"ז פסוק י"ט) ולוית אוהו לעיניהם, וברש"י על ישראל דע שטרמינן הם סדננים הם על מנת שהקבל עליך, ולריך להבין למה זה דוקא שיאמר לעיניהם ולבאורה ה"י שייך זה שלא בפניהם שהעיקר שהוא יקבל ויגל להסמך על זה המימרא דרבה דערכין ט"ו סע"ב כל מילתא דמיתאמרה באפי מרה לית בה משום לישנא בישא אמר לי כל שכן מולפא ולישנא בישא א"ל אנא כר' יוסי סבירא לי דאמר ר' יוסי מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאמורי ע"ס והכסף מושנה בפ"ו מהלכות דיטות גרים רבא וכתב ויש להמוס על רבינו למה כתב דלא כרבא, הרי שדפחו דמספר לשון הרע בשני חבירו לית בה משום לישנא בישא ומהאי טעמא לוא הקב"ה שיאמר משה ליהושע זה בפני ישראל בלא יהיו נראין דבריו כמספר לשון הרע ויש סמיכות בזה להגמרא דערכין הנ"ל וליכא מידי דלא רמיז בחורה, ועיין ברמב"ן.

קד) (כ"ז פסוק י"ח) ויאמר ד' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ירך עליו, ובעש"י כתיב בפסוק כיג ויסמוך את ידיו עליו וילוו כאשר דבר ד' ביד משה, הנה הש"ס אמר וסמכת את ירך יד אחת והוא סמך שתיקן כדכתיב ויסמוך את ידיו עליו וברש"י שמלאו חממתו בעין יפה יוחר ויוחר ממה שלטוהו כו' נ"ל להסמך על זה דבר הלכה והוא דאיתא בכתיבות דף ג"ס פ"ב איבעיא לכו אמר לי זבין לי ליכא ואזל וזבן ל"י כורא מאי מוסיף על דבריו כוא וליכא מיהו קני או דלמא מעביר על דבריו הוא וליכא נמי לא קני אמר רב יעקב מנהר פקוד משמ"י דרבינא ח"ס אמר בעל הבית לשלומו תן לן התיבה לאורחין והוא אומר סלו שמים וכן נעלו שלש כולן מעלו אי אמרת בשלמא מוסיף על דבריו הו' ממוס הכי בעל הבית מעל אלא אי אמרת מעביר על דבריו הו' בעל הבית אחאי מעל והתן השליח טעשה שליחותו בעל הבית מעל לא טעה שליחותו שליח מעל הכא במאי עסקין דאמר לה עליו אחא מדעתו של בעה"ב ואחת מדעתו ושקלי אינהו חלת ח"ס כו' עד ואיכא דאמרו הא לא היבטי לך איכא דאמר לי זיל זבין לי ליכא וזבין ל"י כורא דודאי מוסיף על דבריו הו' כי היבטי לך כו' ע"ס ובבב"ס יוסף חו"ס ס"י קפ"ב אות י"ג כהב

ונראה מדברי הפוסקים דבנעיל קמייחא נקטינן כלישנא בחרח דפשיטא לוי דמוסיף על דבריו הוי וכן דעת הרמב"ם בפ"א מהלכות שלוחין ע"ש ואיפסקא להלכה בשו"ע שם סעיף ח' האומר לשלוחי מזור משרי בית סאה והלך ומכר בית סאתים הרי זה מוסיף על דבריו וקנה הלוקח בית סאה בלבד ובסמ"ע כלומר אין זה נקרא עובר על דברי המשלח לאחר שיוכל לחזור בו המשלח בכולו אלא מוסיף על דבריו הוי דמכר יותר ממה שאמר לו למכור והחקק קיים כמה שנהו להשלוח ובמותר לבדו הוא חוזר מיהו הברירה ביד הלוקח ובדמיון. ומה שהוסיף משה על לוי השי"ת יש סמך להלכה הזאת דמוסיף על דבריו הוי דאי תימא דמטביר על דבריו הוי לא הוסיף משה להמכר בשתי ידיו ואע"ג שרלונו של השי"ת להשיב לגדלותיו ואין סברא שיהי' בזה מעביר על דבריו כמו באדם כמובן היטב המילוק בכ"ז יש סמך מזה וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, ובמדר' משל למלך שאמר לבן ביתו תן לפלוני סאה של חטים הלך ונתן לו סאתים א"ל הרי סאה של מלך וסאה משלי נראה ג"כ שהי' קשה לו היאך הוסיף על הלווי שנגזר מפי הקב"ה ותירלו בזה המשל ודוק.

ק) בפ' מו"מ (ל"א פסוק כ"ז) וחלית את המלקוח בין חופשי המלחמה היוצאים לנבא ובין כל העדה דקרקטו בלשון חופשי המלחמה דנראה כימור לשון דהי' די לומר בין היוצאים לנבא ובין כל העדה ואפ"ל שירמזו להגמרא בעירובין י"ז ע"א ח"ר מחנה היוצאת למלחמת הרשות מותרין בגזל ע"ש יבשות ע"ש דאפילו בחלושין שרי ובשרי אע"פ שחלשים הנעלים לזרכן להיסק ויש בהם משום גזל א"ל אחרים מותר לאגשי מחנה, ובדב"ט יבנותן ואפילו מלאן חלושין שלא תאמר דוקא בשמלאן מחוברין בחוף הזרעים הוא שהמירו להם חכמים שהרי נהנה בעל הבית בעקירתם מחורף תביאחו אבל אם מלאן חלושין לא קא משמע לן ואפילו הן חלושין ויבשין הכל המירו להם חכמים לפי שאי אפשר למחנה להיות בלא ע"ש לאפות הנשילם ופחם, ואיפסק להלכה ברמב"ם פ"ו מהלכות מלכים הלכה י"ג ומביאין ע"ש מכל מקום ואפילו מלאן חלושין ויבשים אין מקפידין על כך במחנה, ויש סמך קלת לזה מלישנא דקרא דקרו לאנשי הנבא חופשי המלחמה לפי שמותרין לעשות ע"ש ואין חוששין לגזל ואם מותרים בזה במלחמת הרשות כ"ש שמותרין בגזל ע"ש מכל מקום במלחמת מלוא ואין ימור לשון במורה והכל רמזו בה.

קו) ויבטרו מקברות האבות ויחזו בחלוצות, אפשר לרמוז בזה הגמרא בסוכה ג"כ ע"ב חנא דבי רבי ישמעאל אם פגע כך מנוול זה משכחו לבית המדרש אם אכן הוא נימוח אם ברזל הוא מתפוצץ כו' ובברכות ע"ז סע"ב ואמר רבי חמא בר חיננא למה נסבחו אהלים לנחלים דכתיב כנחלים נעזו כגנות עלי נהר כאהלים נסע וגו' לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מנומא לטהרה אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות, וזה ויבטרו מקברות האבות שאם הם רוצים לנסע וליפרד מן היצ"ר שקובר ומשקע אותם בכל האמות שנעולם העלה לזה הוא לחנום בחלוצות בית ד' והוא בתי כנסיות ובתי מדרשות ששם מתבטל היצ"ר ואם אכן הוא נימוח כהגמרא הנ"ל.

(ק) ב' דברים אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי אשר יושב בשטח
ואת עוג מלך הבשן אשר יושב בעממרות בארצו, וברש"י אמר משה אם אני
מוביחם קודם שיכנסו לקל: הארץ יאמרו מה לזה עלינו מה הטיב לנו חינו
בא חלל לקנח ולמלאו עליה שאין בו כח להכניסנו לארץ לפיכך החתין עד
שהפיל סיחון ועוג לפנייהם והוריש את ארלם ואח"כ היכיחם והוא מהספרי
ע"ס וג"ל להסמיך על זה הנמרה כינמות סוף פ"ו ס"ה ע"ב ואמר רבי חלעם
חשום ר' אלעזר בר' שמעון כשם שמלוא על אדם לומר דבר הנשמע כך מלוא
על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע רבי אבא אומר חובה שנאמר אל תוכח
לך פן ישנאך הוכח לחכם ויאסרך, שהרי כחבה התורה שמובחת משה היתה
אחרי הכותו סיחון ועוג דקודם לזה לא היו שומעים לתוכחתו ולכן לא הוכיח
אותם מקודם תשמע מזה דמלוא שלא לומר דבר שאינו נשמע או חובה והוא
יותר ממלוא דהא חזיקן דמשה רבינו ה"י מונע את עלמיו להוכיח אותם מהאי
טעמא דאם ה"י רבות לא ה"י מונע להוכיח אותם שחא ישמעו לדבריו ומדפירש
התורה שמובחת משה היתה אחר הכאת סיחון ועוג כדי שלא יהי' דבר שאינו
נשמע יס' ללמוד מזה דמלוא או חובה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע
בהגמרא דינמות הנ"ל והכל נמלא בחורה דכולה בה.

(קח) (בפסוק ה') בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה
הואת לאחר, דקדקו בחיבת הואיל שגראה כיחור לשון כי מה חסר המקרא אם
ה"י כחוב בעבר הירדן בארץ מואב באר משה את התורה הואת לאחר ולמה
כתיב הואיל שהתחיל לבאר וג"ל לפי שהתורה אין לה תכלית כדכתיב בתהלים
ק"ט לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מלמדך מאד וכן באיוב קשיטול י"א פסוק ט'
כתיב ארובה מארץ מדה ורחבה מני יס' וע' בעיריבין כ"א סע"א דפסוקים הללו
קאי על התורה שאין לה קץ ע"ס דמסיים נחלא כל העולם כולי אחר משלשה
אלפים ומאתים בחורה ושס' סע"ב קוולתיו תלתלים אמר רב חסדא אחר מר
עוקבא מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ חילי חילים של הלכות, ואיתא במס'
מגילה י"ט ע"ב מלמד שהראהו הקב"ה לחשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה
שהסופרים עתידין לחדש ע"ס הרי לך שמשה רבינו לא ביאר התורה עד תכלית
ונתחדש ממנה בכל דור ודור אע"ג שהראו לו גם מה שחידש כל חכם שנדרו
כנ"ל ומשום הכי כתיב הואיל שהתחיל הביאור של תורה ולא גמרה ונמנמח
כ"ט ע"ב אמר לו אדם אחר יס' שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן
יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ חילין חילין של הלכות ע"ס ואבב
אורחא השמיטני התורה בחיבת הואיל שביאור התורה אין לה קץ ותכלית כמבואר
בפסוקים הללו והגמרות הללו והכל רמזו בה.

(קט) (בפסוק ט') ואומר אליכם נעם הווא לאחר לא אוכל לבדי שאת
אחכם, לא חלנו שאת משה לשון הזה כשעת מיניו השופטים שנפרשה יתרו
ומוכרמים אני לומר מפני שאמר לו יתרו נבול תבול וגו' כי כבר מסך הדבר
לא הוכל עשוהו לבדך ולא השיב לו משה שאינו יכבד עליו הרי הורה לדבריו
ייתר ראונו אחר זאת בעלמנו וג"ל להסמיך על זה מה דאמרין דשמיקה

כהוראה דמיא כחבואר במס' ג"מ דף ו' ע"א דהיכא דשתיק מעיקרא ועד סוף אמרינן אורוי אורי ל"י ע"ש ואיפסק להלכה דשתיקה כהוראה דמיא בשו"ע חו"מ סי' פ"א סעיף כ"ה ע"ש ובסימן קל"ח סעיף ו' שניין ששחק בתחלה הרי זה כמורה לו ע"ש בהגהת רמ"א ובט"ז ובש"ך, ובסימן רכ"ג סעיף ג' זה אומר ברשותי ילדה והאחר שחק וזה הטוען בולר, ושם בסעיף ה' אומר הלוקח גדול לקחתי והמוכר שחק וזה הלוקח בגדול, ובבית יוסף שם ובעמא משום דשתיקה א כהוראה דמיא, ובסימן של"ו סעיף א' בהגהת רמ"א שכרו בפני חבירו ושחק חבירו שתיקה כהוראה וי"ב לחת לו שכרו, והוא דין בשוכר מלמד לכן חבירו, וכל המקומות שהבאתי הוא לענין מחון ואפילו לענין איסורא אמרינן דש פרק האשה רבה היכא דעד אחד אומר אכלת חלב והלה שחק דשתיקה כהוראה דמיא ודחייב להביא קרבן ואינו נאמן אח"כ לומר לא אכלתי ואינו רוצה להביא חולין למורה וע' בית חיים סוף סימן רס"ט, ומדחייבין שאמר חסה שאמר להם שלא יוכל לשאת אותם וזה ה"ד דברי יתרו דמה שאמר בפרשה בהעלותך י"א פסוק י"ד לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבוד הוא ממני, וזה ה"ד כששאלו בשר וגם אז לא אמר זאת לישראל אלא להקב"ה והכא מהמשך הפסוקים משמע דקאי על מינוי הוי"ו כפירש"י והרי הוא לא אמר כך אלא יתרו אמר והוא שחק הרי רמזא באירייתא דשתיקה כהוראה דמיא כהגמרות ושו"ע הג"ל והכל רמזי כה.

(ק) ב"ב' ואחמנן ויתעבר ד' בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר ר' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, יש לדייק דמביא ולא שמע אלי גראים כמיומרים דהרי אנו רואים שלא שמע אליו לבוא לא"י וג"ל דאפשר להסמך על זה המימרא דר' ילחק יפה לעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין והוא במס' ר"ה ט"ז ע"א, וביבמות ס"ד ע"א איתא ואמר ר' ילחק לזוג נמשלה הפלתן של זריקים כעמר מה עמר זה מהפך החבואה מחקוס לחקוס כך הפלתם של זריקים מהפכת מדותיו של הקב"ה ממתת רגילות למדת רחמנות, הרי לך גודל מעלת העקה דאפילו לאחר גמר דין ג"כ מועיל הפלה ובפרט הפלתן של זריקים ומה שלא הועיל הפלתו של משה איתא בס' מנלה עמוקות דאלו בא משה לארץ לא ה"י נחרב הבית ואם היו חוטאים ה"י הקב"ה שופך חמתו עליהם ח"ו ומוטב שלא יבא משה לא"י וישפוך הקב"ה חמתו על עולם ואבנים של ביהמ"ק, ויש עוד טעמים כידוע וזה דכתיב ולא שמע אלי לא לגופי אחי אלא לדיוקא דדוקא אלי לא שמע כי היו טעמים לזה אכל לאחר שמוע אפילו לאחר גזר דין כד"ר ילחק הג"ל ולא לחנם נכתבו המצוות הללו וליכא מידי דלא רמזא באירייתא.

(קא) ישם (ד' פסוק ב') לא חוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא הגרסו ממני, לדיק להבין מה חסרון יש בהוספה וה"י הנוסף כאלו לא ה"י כלל ואפילו אם נאמר שעשה המצוה שלא כהקנה ד' סיה"י נחשב כמו שלא עשה כלל אבל למה יעבור בהוספה גם על לא העשה והוא מילתא דבעי טעמא וג"ל להסמך על זה מה דאמרינן בפרק אלו עריפות דף ג"מ ע"ב כל

יחד כנטול דמי והובא להלכה בש"ע י"ד סוף סימן מ"א נמצאו שני כנסים
בביתם או בשוק טריפה דכל יחד כנטול דמי והוא ל"י נטל הכבד וכן כסימן
מ"ב סעיף ד' נמצאו שתי מרות טריפה דכנטולה דמי, וכסימן כ"ה סעיף ד' אם
יש לה ב' רגלים טריפה דכל יחד כנטול דמי וכאלו חסר רגל אחד הוא, וע"ש
בט"ז סק"ד שהביא שיטות בפרוש כל יחד כנטול דמי ולהפוסק דמטריפין
בשני טחולין דכבירא להו דמה שאמרו כל יחד כנטול דמי פירשו ממקום שהוא
דנוק שם כאלו נטל המקום ההוא והוא דעת רמב"ן ז"ל והובא בסימן מ"ג
בט"ז סק"ה שרש"ל פסק כן וכן בב"ח ואפילו בהפסד מרובה יש לאסור וע"ש
בש"ך ולפ"ז לפעמים חמיר עוד יותר מנטול דהרי אם נטל הטחול כשרה
כמבואר בר"ש הסימן שם והוא מהמנהג חולין כ"ד ע"א ובשני טחולין מטריפין
הני פוסקים הרי דים מומרא ביתר מניטל לפעמים, ומה שאנו רואין שאם מוסיף
על המזה לא די שאינו מקיים את העשה אלא עובר על זה גם בלא העשה יש
קצת סייעמא להני פוסקים דיתר לפעמים גרע מניטל כג"ל ועכ"פ מזה שאינו
מקיים המזה עכור המוספת שהוסיף יש ראי' דכל יחד כנטול דמי וק"ל ל"י כמי
שאנו עושה המזה בשלימות ומנרע אותה ולהפסד דיתר כנטול דמי פירשו
כאלו נטל הכל הרי לא עשה אשלו קצת מהמזה ולמאן דמפרש שכנטול הוא
לכד ממקומו וכל יחד שאלו אתה נוטלו לכוך ממקומו טריפה אף זה טריפה הוא
לאו הכי כשירה ע"ש הלא מבואר בחזקת הבית הארוך שלא נראה כן למעשה
כמובא בט"ז סימן כ"ה הג"ל ויש סמוכות מחזות כל תוסף להלכה דכל יחד
כנטול דמי והכל נמצא בתורה.

ק"י שם (פסוק ל"ט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ד' הוא האלקים
וגו', ג"ל דבא הכתוב לרמוז בחיבת היום מה דאיתא באבות פ"ד מ"ד ואל
תאמר לנשפטה אשנה שמה לא חפנה, והכונה שלא יתעלל בלימוד ובידיעות
הנדרשות לו לעבודת הבורא עד שיהי' לו פנאי וזה וידעת היום מה שאתה לריך
לדעת דעה היום ולא תתעלל לדמות מיום ליום כי מי יודע מה יולד יום ורמז
בחיבת היום המנהג האבות הג"ל וליבא מידי דלא רמזא באורייתא, וע' באו"ח
הקדוש בפירוש הששי על חיבת היום.

ק"י ב"ב עקב (י"א פסוק ד') ואשר עשה לחיל מלרים וכו' ויאבדם ד'
עד היום הזה, מאמר הכתוב עד היום הזה נראה כיחור לשון וי"ל דבא הכתוב
לרמוז בזה מה שביא יחזקאל הנביא על מלרים שיהיו ממלכה שפלה ולא יחזרו
לגדולתם לעולם כדכתיב שם בקפיטול כ"ט פסוק ט"ז מן הממלכות הנהי' שפלה
ולא תחנף עוד על הגוים והמעטמים לכלתי רדות בגוים ע"ש בכל הגבולה
שביבא עליהם, ואע"ג דשש"י דקרא קאי על הנעבדים שגאבדו בתוך מי הים
בכ"ז אשר שרמזו גם על לעמיד שגאבד גדולתם ולא יהיו רק ממלכה שפלה
כנבואת יחזקאל הג"ל ומשום הכי כתיב עד היום הזה שאם קאי רק על הנעבדים
ידוע שגאבדו לעולם ולמה סיפרה התורה זאת אלא ודאי דבא הכתוב לרמוז
שהיו נשפלות לעולם וליבא מידי דלא רמזא באורייתא.

קיר) שם (פסוק ו') ואשר עשה לדתן ולאבירם בני אליאב בן ראובן וגו'.
אפשר לומר הענין דלא הוכיח את קרח מפני שכניו עשו חטובה והיו לדיקים
גמורים וברא מזיזי אבא בהגמרא בסנהדרין ק"ד ע"א מפני מה לא מנו את
אחון מפני כבודו של יאשי' מנשה נמי לא נמני מפני כבודו של חקי' ברא
מזיזי אבא אבא לא מזיזי ברא דכתיב ואין מידי מליל אין אנרס מליל את
ישמעאל ואין ילחק מליל את עשיו השחא דאחית להבי אחו נמי לא אימני משום
כבודו של חקי' ע"ש ובמהרש"א נהן עשס פסוס לזה שס לפי שדרך קלס רשעים
שאין רולין שיהיו בנין כמותן אלא שיהיו לדיקים ועל כן ברא מזיזי אבא שאביו
אפי"ס שרשע הוא הי' מוכיחו להדריכו בדרך טוב ואין אבא מזיזי ברא שהי' לו
מזיזי ללמוד ולא למד עכ"ל, ומה שלא זכר קרח שהי' בעיקר במחלוקת יס סתם
דברא מזיזי אבא בהגמרא הנ"ל ולכן לא חשב את קרח כזה יען כי בני קרח
לא מהו ועשו חטובה והועיל זה לקרח שלא יזכר לרע עוד וכן בתהלים קפיטול
ק"ו זכר דתן ואבירם ולא הוכיח קרח והוא מטעם הנ"ל וליכא מידי דלא רמיזא
באורייתא.

קטו) ב"ב ראה (ט' פסוק כ"א) ואת חטאתכם אשר עשיתם את העגל
לקחתי ואשרוף אותו באש, יס לרקדק למה לי האריכות הלו כול"ל ואת העגל
לקחתי ואשרוף אותו באש אפשר לומר דכא הכסוב לרמוז כזה דעת מהר"ם ד'
בטען ז"ל בדרך קפ"ח ע"כ הביאו הרב כנסת הגדולה ז"ל בס" קפ"ב בהנהגה
הטור אות כ"ב דאם המעלה חס את השליח והפחידו בדברים מחייב שולחו ועיין
בשער המלך סוף פ"ה ממלוה שפקפק בזה מהגמרא דב"ק ג"א ע"א וברשות
הרבים בור של שני שותפין היכי משכחת לה אי דשוו שליח הרויכו ואמרי ל'
זיל כרה לן ואזל כרה לכו אין שליח לדבר עבירה כו' ואמאי לא מוקי לה
בשאלנא וסוינא שליח ע"ש ואיתא בסנהדרין דף ז' ע"א וירא אהרן וכן מובא
לפניו מה ראה א"ר בנימין בר יפת א"ר אלעזר ראה חור שזבוח לפניו אמר אי
לא שמענא לכו השחא עבדו לי כדעבדו בחור ומיקיים בי אס ירהג במקדש ד'
כסן וגביא ולא הויא לכו תקנתא לעולם מוטב דליעבדו לעגל אפשר הויא לכו
תקנתא בהשיבה, והסברא נותנת דזה לא גרע מהפחידו בדברים דהרי חשש שלא
יזיק לישראל היוק מוחלט שלא יהי' להם תקנס לעולם וזה שהאריך משה רבינו
בדבריו ואת חטאתכם אשר עשיתם שלא יקל בעיניכם החטא של העגל עבדו
שעשיתם אותו ע"י שליח ואין שליח לדבר עבירה ופטור המעלה ובפרס כזה
שאמר להם ובאהרן התאקף ד' מאוד להשמירו יוצאו פתחין פה לומר כי עליו
היתה האשמה ולא עליהם מטעם אשלד"ע לכן אמר להם ואת חטאתכם אשר
עשיתם נחשב כאילו אתם בעלמכם עשיתם את העגל כי אהרן עשה את
שלוהמכם מחמת פחד בהגמרא דסנהדרין הנ"ל או בפשטות מחמת פחד שלא
יסרנו אותו ולרעה מהר"ם ד' ב"טין בכה"ג מחייב שולחו כ"ל ורמז לן קרא
דעתו דהיכא דהשליח חנוס הוא בהשליחות חייב המעלה ועוד אפי"ל ע"ש דעת
החכם בפרק מרובה דף ע"ט ע"א ר"ה נחמי דהיכא דהשליח לא ידע שיש עבירה
בדבר יס שליח לדבר עבירה דלא סייך לומר דהמשלח סבור שלא יעבור בדברי

הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין דהא הוא לא ידע כלל שיש עבירה בזה
 ובודאי יעבור ע"ש ובסמ"ע ס"י שמ"ח סק"כ הביא דעת המרדכי פ"ק דב"מ
 דכתב נסח מוהר"ם ז"ל ואם אחר קח לי שור בבית פלוני שהוא שלו
 ונמלא אח"כ שלא היה שלו אלא לגנבו נמכרין חייב המשלם באחריותו ששור במשיכת
 השליח דהא השליח לא ידע שהוא גניבה ע"ש והביא שהנמוקי יוסף חולק על זה
 והש"ך האריך שם לפסוק כדעת הגמ"י ומס"י דלכתר דמסיק משום דהוי מעילס
 ושלוחת יד או עביה שני כחובים הבאין כאחד ואין מלמדן לא חלי מירי
 בטעמא דדברי הרב וכו' ונזירם הכתוב הוא ואפילו בשוגג אין שליח לדבר עבירה
 ע"ש הרי לן דדעת החס' ומרדכי אם השליח שוגג יש שליח לדבר עבירה ומ"ב
 המשלה והבא נמי ה"י אהרן השליח שוגג בזה כדכתיב בפרשת תשא ל"ב פסוק
 כ"ד ואשליכוהו באש ויאל העגל הזה ופירש"י לא ידעתי שיאל העגל הזה ואלא
 והובא שם ברש"י פסוק ד' שמכשפי ערב רב שטלו עמם ממלרים עשאוהו
 בכשפים ע"ש ומה שאמר להם פרקו נזמי הובא ה"י מחזיק בזה לדחותם כמפורסם
 שם ברש"י שחא יתעבב הרב ונחמך כך יבא משה, וזה שאמר להם ולא
 חטאתם אשר עשיתם שש"י אהרן לא נחשב לו לעש"י שהרי ה"י שוגג בדבר
 שלא ידע שיאל העגל והיכא דהשליח שוגג נחשב כאילו המשלם עלמו עשה את
 העבירה כדעת החס' ומרדכי הנ"ל וליכא מירי דלא רמיזא באורייתא.

קצו) ישם (י"ג פסוק ז') כי יסיתך אחיך בן אהרן או בןך או בןך או
 אשת חיקך או רעך אשר כנפשך נסתה לאמר, וברש"י אשר כנפשך זה אב"י
 פירש לך הכתוב את החביון לך ק"ו לאחרים והוא מהספרי ע"ש וקשה לתא לא
 כתיב בפירוש האב וג"ל דאפשר להסמך על זה הנמרה בפרק חלק ק"ה ע"א
 אמרו כלום יש אב ששוגג את בנו ע"ש מרחיקין מהתורה קראו לאב אשר כנפשך
 הרי דחייב עליו כנפשו וכ"ש שהאב אוהב את בנו כנפשו עיין בסנהדרין דף
 ע"ב ריש ע"ב לענין הבא במחתרת כאן באב על הן כאן בנן על האב ובדין
 פסחים ריש ע"ב ברש"י ותוס' שם וגם אפשר לפרש הקרא על אהבה האב על
 הבן שהוא אוהב איתך כנפשך ויעלה על דעתך שבודאי לא יסיתך לדבר רע
 והזכירנו התורה שלא ישמע אליו ולא יחמול עליו שלא יסגור כי מצוה להרוג
 את המכזב ולא יפקד בזכותו כלל ויש סמך מזה הלשון להגמירא הנ"ל ולא לחס'
 שינתה התורה הלשון אלא כדי לרמוז לן דבר זה חש"י דמלך הסברא הוא
 שהאבה האם נשדשה בטבע ליכא מירי דלא רמיזא בה.

קצו) ב"ב' בושע"ס (י"ח פסוק ז') וזה יהי' משפט הכהנים מאת העם
 מאת זנביו הובא את שור אש שיה ונתן לכהן הורוע והלחיים והקיבה, וברש"י
 דורשי דשמות היו אומרים זרוע חתה יד שנאמר ויקח רומח בידו לחיים חתה
 תפלה שנאמר ויעמוד פתחם ויפלל והקיבה חתה האשה אל קבחה, והוא מהגמרא
 דמולין סוף פרק הורוע והלחיים ושם הגירסא דורשי דמורות וברש"י מקראות
 הסמוכות, וברש"י נכונה כ"ד סע"א דהיא היא ע"ש ולפוס דהישא קשה לחס'
 וכו' כל הכהנים בזה הלא זה ה"י ראוי לפגוע ולנכו בלעד ואפשר לומר דהכפנים
 שזכירם ביד עבדות הקרנות היו דין כמו שהזכיר שגשגתו יחד באומנות

או בעסק שמה שכל אחד מהם מרית הוא לאמנע וכן הכא מה שזכה פנחס וזה
לכל הכהנים שיעלו כולם אלו הנחנות מחולין ולפי זה הרי מוכן ראי' להדיעה
המונחת בחי' ריש סימן קע"ו דאפילו לא עשו לא זה ולא זה אלא נשתמשו
והתחילו לישא וליתן בעסק השיח' לקנות או למכור יש מי שאומר דמהני, והוא
דעת הטור שכן נראה לו וכדרך הכות מהב"י כהב באמת זה אינו יודע מנין
לו ואפשר שטעמו ממה שאכתוב בסיון שאחר זה או שהתחילו במלאכה, וכן
הכא התחילו יחד במלאכה עפ"י דרך הפשוט דזה שאמרו בזבחים ק"א ע"כ לא
נחבין פנחס עד שהרגו לזמרי והובא ברס"י בחי' ריש פרשת פנחס הוא ע"פ
דרך הדרש שדרשו זה מהכתוב והיה לו ולזרעו אחריו בריה כהונה עולם אבל
ע"פ דרך הפשט יתפרש שזכרו הוא שיהיו הכהנים הגדולים מבני פנחס כמו
שפרש הראב"ע במקומו שם והתחיל לשמש ככהונה עמ'ן ביחד וזכו כל הכהנים
בזכות פנחס שה' סוף עמ'ם ומה שנתקבר השכר לשותפות דרין השותפים
המזכיר בשו"ע שם ונס מה' מזה כעין סוף לדעת הראב"ד המובאת בהנהגת
רמ"א סוף ב' דיוקין. להקנות זה לזה אפילו בדבר שלא בא לעולם והטעם
דכיון דגופן הוא בעולם הקנין חל על גופם והוי באומר יקראו ירי לעושה ע"ס
בסמ"ע ומיבאח שם עוד דיעה דאפילו קנין אינם לריבין אלא כל מהני' זה
עס זה מתקיים אפילו באמירה בעלמא ובנהיכות סוף סק"ג ס"ס ועל כדרך
לר"ך לימר דנשתתפו שתי דאגב דלייתי אהר"י גמרי ומקני ע"ס דמהני דריבור
בלא קנין דנעשו כשכירים זה לזה, ואע"פ דהכא לא מלינו שהתנו בדין בנ"ז
כעין סוף יש לרין שותפין שנתתפו בחוב הנוף דמהני אפילו לדבר שלא בא
לעולם דהרי פנחס זכה בזרוע ולחיים וקיבה עבור מסירת נפשו במעשה זמרי
וזכו גם כל הכהנים בזה וליכא מירי שאין לו סוף בחורה.

ק"ח) שם (י"ט פסוק ט"ו) על פי שני עדים או על פי שלשה עדים
יקום דבר, אפשר לפרש ע"פ דרך הרמז שרמזו להגמרא דברכות י"ד סע"ב
אמר עולא כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעלמא,
ובמנן אברהם סוף סימן כ"ד הביא מזהר שלח דהקורא ק"ס בלא לית מעיד
עדות שקר בעלמא, והו"ו ע"פ שני עדים הוא ק"ס ותפילין בהגמרא הג"ל דלר"ך
לומר ק"ס בתפילין או ע"פ ג' עדים הוא ק"ס ותפילין וליזית בדעת הזהר
דלר"ך להיות גם לבוש בליזית בשעת אמירה ק"ס וזאת נקראת עדות שאנו
מעידים בק"ס על אחדותו ית"ש ועבור שק"ס היא באמירה בפה כתיב על פי
אע"פ שלי' ותפילין אינם בפה וע"פ העדים הללו יתקיים הדבר של ק"ס כי
בלא הם אינו מועיל העדות כלל.

ק"ט) שם (פסוק ט"ו) כי יקום עד חמש בא"ש לענית בו כרה, מיבא
חמס שגורא כיהור לשון אפשר להסמך על זה הלשון בדעת הפוסקים דגם
בממון בעינן עדות שאחיה יכול להזימה ובחומ"מ סוף סימן ל"ג כהב דהר"י
משה בשם קל' פוסקים דבממון לא בעינן עדות שאחיה יכול להזימה ע"ס
בסמ"ע ובס"ך שם האריך להוכיח בראיות דגם בממון בעינן עדות שאחיה
יכול להזימה וכתב שגם דעת הנמוהי יוסף ור"י שהביאו בשם דהב"י

לבו דכחמון לא בעינן עדות שמה יכול להזימה אין הדבר כן עיין שם שהאריך בזה ובחשבת סנהדרין דף כ"ז ע"א מומר אוכל גבילות לחיטון דברי הכל פסיל וברש"י כיון דמשום מחון קשכיד דהא שכיחא בואל עפי מדהחירא הוה ל"י כרשע דחמס ופסיל לעדות, להבעים אב"י אחר פסול דבא אומר כשר רשע דחמס בעינן וע"ש כל הגמרא, הרי דלשון חמס הוא בדבר שבחמון וברמב"ם פ"י מהלכות עדות הלכה ד' מבוחר דרשע דחמס אף שאין בו חלקות פסול לעדות ע"ש ובכסף מנהג ובלחם מבנה שם ולפ"ז לריק חיבת חמס לזה בכ"ז אפשר להסמיך על היבנה זאת דגם בחמין שהוא נקרא חמס שי"ך ב"י דין הזמה שאם אין יכולים להזימה לא הוי עדות דבא ה"י קרא בהזמה קמירי כדמסיים קרא שידרשו השופטים היטב ויקיימו בו דין הזמה ומה שלכחלה לא בעינן למקור ולדרוש חמס עדות שמה יכול להזימה דאין מודקדקין בזה משום שלא תגעול דלת בפני ליון ואמרינן מחמא יודעים באיזה יום ובאיזה שעה הוא ולא בעינן שיעירו בפירוש בעינן שהא דראוי להזמה אבל אם ידעין בוראי שאין יודעים באיזה יום ובאיזה שעה והוי ל"י עדות שאי אפשר יכול להזימה לא עדות הוא וכמו שמבאר בש"ך שם ויש סמך לזה בתורה והכל נמלא בה, והפירוש הפשוט של חמס הוא כל דבר שנעשה שלא כראוי.

קכ) ב"פ' הלא, בפרשת יבום, ואם לא יחפון האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים וגו' עד סוף הפרשה, מזה שחלתה הסורה ברגלן היבם אם יחפון ליבם או לחלוצו ולא מלינו כן בכל המלות שמה' המלות הלוי' ברגליו של אדם אם ירנה לקיימה כ"ל דיהי' סמך מזה להאיכור דבני שווא המבוארת בסוף פרק שני דנדרים על הקרא ביחוקאל כ' פסוק ל"ח ובדומי מכס המורדים והפושעים כי א"ר לוי אלו בני חשע מדות וחשיב ביניהם בני שווא ע"ש ובגין המורדים והפושעים ב"י, אלו בני חשע מדות שלפי ש"ש לד עבירה ביצירתן הוו מורדין ופושעין, והטעם של בני שווא פירש בגין שמהוך כך נוהג דעתו על אשה אחרת וכן הוא בהמשך שם והוסיף דאין זה אלא כוונה בעלמא, ובבית יוסף סימן ר"מ אחר שהאריך בזה סיים אם לא שנאמר בכל שהורהו באחת מאלה סופו להיות מורד ופושע, ולשון הטור וכל אלו ט' מדות אפילו לריבין לפד"י ורבי' כגון שאינה מעוברת אפילו הכי בכל אלו המדות פוגם הולד ונקרא פושע וע"ש בב"י דעיקר קפידא בשאינה מעוברת דחיישין שהמעבר והולד יהא פושע ובשערי הקדושה להראב"ד כחוב בו פוגם את הולד ופוגם את עצמו שהוא נקרא מורד ופושע הרי לך דלדברי כולם נפגם הולד כשיצרתו ב"י מדות הללו וזוהי שלא הכריחה אותו התורה, ליבם בכל המלות שחיוכם מוטל על האדם ואי אפשר למנוע ממנה בכל אופן שיהי' יש סמיכות להאיכור דבני שווא ואע"ג דמלך הסברא הוא שלא יתן דעתו באשם אחרת והוי כוונה בעלמא ככ"ז בכ"ז כמו דאסמיך הגמרא כל הס' מדות שזנמין את הולד על הקרא ביחוקאל כמו כן יש סמך בתורה להפגם דבני שווא דהעשה כן הבנים אינן הנוגים דהרי חיינן במלות יבום דאם לא ירנה ליקח את יבמתו יחלוצה לה ולא גזרה עליו התורה שיקחנה אע"פ שאינו חפץ בה והסברא

זמנית שהטעם הפשוט הוא כרי שלא יהא הולך מזה בן שנואם שהוא פנום וסופו להיות מורד ופושע כג'ל וליכא מידי דלא רמיזא בה.

קבא) ב' תבא, ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו', ויש לדקדק מה שאמר פרי האדמה הלא רוב המינים הם משבי העץ והיו לי' לחומר מראשית כל פרי סתם ולמה הולך לפרש האדמה וג'ל להסמך על חיבה זאת מה דאמא בפרק כ"ד מברכין דף מ' ע"א בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה י"ז ועל פירות הארץ בורא פרי העץ לא י"ז וגו', ובגמרא מאן מנא דעיקר אילן חפשא הוא אמר רב נחמן בר יצחק ר' יהודה הוא דתנן יבש המשיין ונקלץ האילן מביא ואינו קורא ר"י אומר מביא וקורא, ונחום נראה דהלכה כרב יהודה דסתם לן מנא כוונתו ואם בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה י"א, ואיפסק בן להלכה בש"ע. או"ח ריש סימן ר"ז ע"ש ומסוס הכי בחכמה התורה האדמה להשמיט לן אגב אורחא דבר הלכה דאפילו פרי העץ עיקר יניקתם הוא מהאריך כהנא ונמרא הג'ל ואע"ג דמלך הסבירא הוא דאוליין בחר יניקתו ופרי העץ גדל מן הקרקע ואין פרי האדמה יונק מעץ כג'ל וליכא מידי דלא רמיזא באורייהא.

קכב) שם (כ"ז פסוק ט"ז) ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה חוטאת ד' מעשה ידי חרש וגו', דקדקנו בחיבת מעשה שגורא כתיור לשון דהלא הוזכרה הטעם מקורם ולא היה לירך הילוך לשטות עוד הפעם וג'ל להסמך על זה החילוק בין מלאכת אומן למלאכת הדיוט לענין מלאכת חול המועד המבוארת במשנה דמ"ק דף מ' ע"ב שהדיוט מופר כדרכו והאמן מכל"ב וברך י"א ע"א במשנה עושין מעקה לנג ולתדפסת מעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן וע"ש בגמרא סיכי דמי מעשה הדיוט, ויש עוד בגמרא חילוקים בזה דמעשה הדיוט שרי ללוך המועד ומעשה אומן אסור ומבוארים דינים אלו בש"ע או"ח סימן תקמ"ט ותקמ"ז ע"ש וזה מעשה ידי חרש שרק מלאכת אומן נקרא מעשה ולא מלאכת הדיוט ואם אינו ענין לנופיו דכא משורש ב' תהו ענין לכל עשיות שבשולש ואע"ג דמלך הסבירא הוא כג'ל רמזה לן התורה זאת בחיבת מעשה וליכא מידי דלא רמיזא בה.

קכג) שם (כ"ח פסוק ד') ברוך פרי בטןך ופרי אדמתך ופרי בהמתך וגו', באלשיך בסערה ט' למה הקדים האדמה היא הדומם לבעל חי לומר החלה פרי אדמתך ואח"כ פרי בהמתך עכ"ל וג'ל להסמך על זה ההלכה המבוארת בש"ע או"ח סימן רי"א סעיף ג' הביאו לפנינו דבר שברכתו בורא פרי העץ ודבר שברכתו שהכל בורא פרי העץ קדמת שהיא חביבה שאינה פוטרת אלא דבר אחד וכן בורא פרי האדמה וסבכל בורא פרי האדמה קדמת ובמנן אברהם סק"ג אפילו הבטי חביב עליו ובסק"ד אפילו הבטי מין ו' אפילו הכי בורא פרי האדמה קודם ע"ש גם בפמ"ג ומקור דין זה הוא מהגמרא דברכות ל"ט פ"א ע"ש בפירוש רש"י ונחום, ומסוס הכי הקדמות תורה פרי האדמה לפני בהמה לכתו שגורא להדיות דרבה פרי האדמה או ברכת פרי העץ שהיא ג"כ נקראת

פרי הארמה מפני שטיקד יניקתו מן הארמה שהיא חשובה שאינה פוטרת רק דבר אחד לדבריה שהכל שכוללת כל הדברים ויש חשיבות כל דהו בתורה דנכרה שהיא מטוררת טפי לדרך להקדים כמנואר בשו"ע הג"ל וליכא מירע שאין לו רמז כל דהו בתורה דכולה בה.

קבר) ב"פ ולנים, (ל' פסוק א') והשבות אל לבבך בכל כניו אשר הדיחך ד' אלקיך שמה, יש לדייק ביחוד הלשון שמה וכן בפסוק ג' ושב וקבלך מכל העמים אשר הפיךך ד' אלקיך שמה, למה לי תיבת שמה ומה ה' חסד בלא זה ואש"ל שירמזו תיבה זאת למה דאיתא במגילה כ"ט ע"א הגיא רבי שמעון בן יוחי ואמר בא וראה כמה חניבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא שכל מקום שגלו שכינה עמיהו כו', וזהו ד' אלקיך שמה שגילוי שכינה שמה בכל מקום שגילוייה כהנמרח הג"ל וליכא יתור תיבה בתורה הקדושה והכל רמזי בה.

קכה) שם (פסוק י') כי תשחט בקול ד' אלקיך לשמור מצותיו ומקומיו הכתובה בספר התורה הזה, לדרך להבין מה שאמר הכתובה בספר התורה הזה פשיטא שכל המצות כתובים בספר התורה ואש"ל עפ"י מה שהאריך בספר חובת הלבבות בשער עבודת האלקים בפרק ג' במעלת העבודה שהיא מהערת השכל ע"ס וכתב שם והחמישי כי מצות התורה יש חכמיות להוסיף והן מניעות עד סך ידוע והוא הרי"ג מצות אך מצות השכל כמשע שאין להם חכמיות כי בכל יום יוסף האדם דעת בהן וכל אשר חסידם הכרתו ויבין טובות האלקים ועולם יכלתו ומלכותו יוסף להכניע לו ולהשפיל לפניו כו' ואומר לכל חכמה ראיתי קץ רחבה מלכות מאד ע"ס וזהו שאמר הכתוב הכתובה בספר התורה כהא שם יעשו חשובה בגלות לשמור עכ"פ המצות הכתובות בתורה אש"פ שלא ישחדלו במצות הבאות מלך הערת השכל יקבלם השי"ת וייתירם לעזוב בכל מעשה ידיהם עבור שיבטו לעבודת השם בכל לבבם ובכל נפשם כמנואר בכתוב, ויש ראי' מלישנא דקרא זה שיש מצות שאינם כתובים בספר התורה ובאות מהערת השכל בדברי חובת הלבבות הג"ל והכל רמזי בתורה.

קכו) שם (פסוק י"ב) לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה, ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה, חכמות וישמיענו אותה נראות כמיוחסות דמה ה' חסד אם ה' כתיב בפסוקים הללו ויקחה לנו ונעשנה וג"ל דבא הכתוב להזכיר בזה לפי מה שפירשו רז"ל שהיא השגת חכמת התורה כמנואר במס' עירובין ג"ס ע"א ורש"י בחומש ע"ס וההורה שכתב בלי הורס שבעל פה לא נדע המצות כמו הפילין וההרוב ועוד מצות שלא נדע אופן בלא קבלת חז"ל כידוע וזה וישמיענו אותה שלא די התורה שכתב בלבד ליקח אותה רק לדרך גם להשמיע אותה והוא מה שפירשו חז"ל בכל מצוה ומצוה וירמזון תיבות הללו שלא יסמוך אדם על דעתו בפירוש המצות רק על קבלת חז"ל שהוא אמת וכדומה לי שהוא פירוש נכון בס"ד.

קכז) שם (פסוק י"ד) כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשואו, מה שזכר הפה קודם הלב כי סתם שהקול מעורר הכונה כמנואר בשליה ובגוף

בבאר היטב א"ח סימן תרמ"ג שכל הכרכות ירגיל לומר נקול רס מהאי טעמא וע"ס.

קכח) שם (פסוק ט"ז) וחיות ורבים וברכך ד' אלוקיך בארץ אשר אתה נא שמה לרשתה, יש לרקדק שנראה כלשון כפול וחיות ורבים וברכך דיינו בך ואפ"ל שופרש הכתוב בני חיי ומזוני דמיא בסיף מס' מויק דלאו בזכותא חליא מילתא אלא כמולא חליא מילתא ואיחא בתוס' שבת דף קנ"ו ע"א דעל ידי זכות גדול משתנה המזל וע"ס וחיות פיינו חיי ורבים היא ברכה בני והיא ריבוי הכנים כמו שמלינו במס' ג"כ ט"ז ע"כ רבי"י בא לעולם ע"ס וברכך היא ברכת מזני שעיקרה היא חלוי' בברכה הארץ שיש שפע בחיין ואמר הכתוב ש"ס ישמעו לשמור מצותיו וחוקותיו ומשפטיו וי"י להם זכות גדול וזו לחיי בני ומזוני אפי"ס שלא יגיע להם לפי מזלם כי ישתנה המזל שלהם לעובדה ולפ"ו עמומו באורייתא סברת החוס' הגיל וליכא מידי דלא רמזי בה.

קכט) ב"פ וילך (בפסוק י"א) בבוא כל ישראל לראות את פני ד' אלוקיך במקום אשר יבחר תקרא את המורה הזאת נגד כל ישראל באגידהם דקדקנו דמיבנת נגד נראים כמיוותרת דהול"ל תקרא את המורה הזאת באגיד כל ישראל ואולי י"י סמך מזה התיבה דלר"ך להיות בימה והוי הקורא לנגד כל ישראל וע' בתוס' סוטה מ"א ע"א דכתבו דפירש"י חמוה דפירש דמהאי טעמא ביו"ט ראשון לא דחיקון בימה אינה דוחה יו"ט כו' מנלן דבימה משכנת ע"ס ולדברינו יש סמך מהיכא נגד דלר"ך בימה ועיין בחגיגה ע"א והכל רמזי באורייתא.

קל) שם (בפסוק י"ז) ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוקי בקרני מלאווי הרעות האלה, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלוקים אחרים, ולשון הלא הוא לשון קושיא ומשמע דהכי קאמר ואמר ביום ההוא להקשות איזה קושיא הלא על כי כו' ומתוך ואנכי הסתר כו' כך הוא שעת המסך המקראות ואין לא חזקן הכא לא קושיא ולא חירוק וגם מה שהקבו כל המפרשים כיון שדורו שעל אשר אין אלוקים בקרבם מלאם הרעות האלה אין לך תשובה מעולה מזה ואפשר דטענתם היתה מדוע יענשו על שאין אלוקים בקרבם יותר מכל האומות שגם הם מזנין על ע"ז שהוא משבע מזות בני נח כמבואר בסנהדרין ג"ו והתשובה היתה על זה לפי שישראל הם חלק השם כדנתיב בפרשת האזינו פסוק ט' כי חלק ד' עמו, ע"ס בתרומה יונתן בן עוזיאל שחלק הע' אומות לע' שרים על ידי גורל וגם גורל הקב"ה על ישראל, ומשום זה יש קפידא עליהם יותר מעל כל האומות וכן מלינו ביחזקאל כי פסוק ל"ב והעולה על רוחכם היו לא חיה אשר אלה אומרים נבי' כגוים כמשפחות הארצות לשרה עץ ואבן וכו' וע"ס ברכ"י ומהאי טעמא כתיב כי פנה אל אלוקים אחרים ולא אמר כי עבדו לאלוקים אחרים כמו שאמר בכל מקום עביר שלשן פנה ענינו נט"י אל ענין או מקום שלא הי' בו מקדש וכן הכא שישראל הם חלק השם ואם הם עובדים ע"ז הוי נט"י ממקדש ולכן מהי הסתרה בפולה כמו דכתיב ביחזקאל שם מי אני וכו' אם לא ביר חזקת וכו'.

גמ' ובחימה שפכה חמור עליכם, שיכוף אותם שיעבדו אותו ולפי' מרומן
בבאן טענתם שהיה בימי יחזקאל ומסכתם והכל רמז ברה.

קל' ב' האוני (פסוק ד') לדיק וישר הוא, אימא בסוף פ"ק דמעניס
אמר רב נחמן בר יצחק לא הכל ליורה ולא הכל לשמחה לויקיס לאורה וישרים
לשמחה לדיקים לאורה דכתיב אור ורוע ללדיק וישרים לשמחה דכתיב ולישרי
לב שמחה ובמהרש"א כתב פרש"י וישרים עדיפי מלדיקים אבל הרשב"א כתב
שהישרים היא מדריגה מטה מלדיקים כו' ע"ש וכן נראה מטעם נשמת סגורן
ישרים לדיקים חסידים קדושים עכ"ל ומהאי קרא משמע כרש"י שהרי חושב
המעלות של השי"ת שהוא לדיק וישר ומסתמא חושב כסדר מדריגתן הרי שהישרים
הם מדריגה למעלה מלדיקים ודוחק לומר דזו ואין לריך לומר זו קהני שהוא
לדיק ואין לריך לומר שהוא ישר כמו שיש בפסוקים רבים בתורה זו ואז"ל זו
והרשב"א והמהרש"א יוכרחו לפרש פסוק זה כן כדי שלא יקשה עליהם שמתבין
מובן וישרים עדיפי מלדיקים ומחלוקתן חליא אס נפרש לדיק וישר הוא בדרך
לא זו אף זו או בדרך זו ואין לריך לומר זו ויש סמך לכל אחת מן הדעות
הגל בתורה אס ישרים עדיפי או לדיקים עדיפי והכל נמצא בה.

קל' שם (פסוק ט"ו) וישמן יבורון ויבטע, גיל דאפשר להסמיך על לשון
בטיטה דנקט קרא דבטיטה הי' שינוי כמבואר ברש"י פסוק כילד הרגל דאס
הבהמה מנעטת שינוי הוא זה ומולדס דקין ומשלמין הכעלים חלי נוק ותו לא ע"ש
והכא דנשמתו מחמת רוב הטיבה שהשפיע להם קרי להשינוי בטיטה לרמו
דבטיטה הי' שינוי כהנמרא הגל וע' בשו"ע חו"מ סימן ש"ל וליכא מירי דלא
דמיא בלוי"תא.

קל' ב' ברכה, ולנפחלי אמר נפחלי שבע רצון ומלא ברכת ד' יס
ודרוס ירעה, אפשר להסמיך על חיבות שבע רצון שנראים קלח כימור לשון דהי'
די לומר נפחלי מלא ברכת ד' וגו', מה דאיתא בפ"ד דאבות איתוהו פסיר השמח
בחלקו ובמה' שבת דף כ"ה ע"ב ת"ר איתו עשיר כל שיש לו נחת רוח בעשרו
דגרי ר"מ, ובמהרש"א עיין פירש"י ויותר נראה לפרש דמירי בעושר שיש לו
רב כמו שאמר קבלת גם כל האדם אשר נתן לו האלקים עושר ונכסים והשליטו
לאכול ממנו וגו' וזה שאמר שיש לו נחת רוח בעושרו דהיינו שנהנה מעושרו וזה
מקרי עשיר ובהפך אמר איש אשר יתן לו האלקים עושר וגו' ולא ישליטו
האלקים לאכול ממנו וגו' זה הגל וגו' ויטו מקרי עושר וק"ל ויחפרס לפי' שבע
רצון שהוא נחת בחלקו וגם שהוא נהנה מעושרו דיש שוא מלא ברכת ד' ואינו
נהנה מזה מפני קמלתו כהמולי דע בזכר בקילת ויש רמז מזה להמשכה דאבות
ולפירוש המהרש"א בשבת שם ידוק.

קל' שם (ל"ד פסוק ח') ויבכו בני' את משה בערבות מואב שלשים
יום ויחמו ימי בני אבל משה, לריך לדעת אבל מאן דכר שמי' ויבכו כתיב
ומהרש"א לומר ויחמו ימי בני משה וגו' להסמיך על מינה יבל נזרת שלשים
וכן הי' דברים שאכל אסור בהו כל שלשים על שאר קריבים ואלו בן אסור
בהגלה אשילו שער בית הספרים או לישון לפורניו בכלי כמבואר בשו"ע יור

ס' ש"ל וכן אסור האכל לנפש לבית השמחה כמבואר בס' ש"א וע"ש רבסעור
 בריית מילה והוא מובל או סנדק מותר לאכול שם לאחר ז' בשאר קרובים ע"ש
 בש"ך סק"ה ובדגול מרבבה על הגליון וכן אסור האכל כל ל' יום. לישא אשה
 כמבואר בס' ש"כ וכן אסור האכל לעשות איסור הקרע רק שולל לאחר ז'
 ומאסה לאחר ל' על שאר קרובים כמבואר בס' ש"מ סס"ז וכן אסור האכל
 לילך לסירורה למרחוק ממדינה למדינה בשאר קרובים עד ל' יום כמבואר בסוף
 ס'מן ש"פ ומשום הכי הזכירה המורה אצל אש"פ שבמקום שלשה לבני הוי להם
 שלשים ימי בני לרמוז גזירת שלשים כנ"ל, ורמזו באורייתא אבילות של חוד ל'
 יום וליכא מירי דלא רמזו בה.

קלה) שם (פסוק ט') ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי במך משה אה
 ידיו עליי, דקיקנו בהיבת רוח שגראית כמיוחסת דהול"ל מלא חכמה ואפ"ל
 שרמזו להגמרא בברכות י"ז ע"א מרגלא בשומי' דרבא הכלית חכמה תשובה
 ומעש"ס כו' ע"ש ורוח הוא לשון רעון כמו ביחזקאל א' פסוק י"ב אל אשר יכו'
 שמה הרוח ללכת ילכו והרעון של חכמה הוא יראת שמים כמה שגאמר ראשית
 חכמה יראת ד' ובאמת לישנא דקרא בן הוא כדכתיב כישע' י"א רוח חכמה
 וכינה וגו' ואפשר עביר שהכל מלוי בסרטון של ארס כי הכל בידי שמים חוץ
 מיראת שמים לכן נקט לשון רוח שרצונו ה' בהחכמה מקודם.

(תם ונשלם מהדורא הנייגא בס"ד).

חנוך דוד ב"ר יחזקאל ז"ל גרינגלאס אבדיק פּענטשנא.

שלום יוסף הלוי פיינענבוים
וע"פ לאקאטש.

שער שלום

הערות בה"שערי תורה.

(א) בשע"ת ח"ג חובה ס"י ס'
שאל השואל בורחא שילאח מהאומא
כענף הילא מן הכר ולא ניכר זה שום
שורש כדרכה להיות המיד כאלו הימה
מנוף האומה כנוף אחד מוחאם ומודבק
להאומה וממקום השורש ולמעלה ממחיל
ליות לורה ורדא ככל שאר ורדות כו'
אם לא כו' זה שינתה חוברה ויטע
להחמיר מדכחב רח"א ז"ל בס"י ליה
דבאין לה הוואר ורד בראשה ויש לה
ח"ו בשורשה כשרה ולא כחב גם איפכא
דב"ל ח"ו בראשה אטפ"י שאל ח"ו
בשרשה ניכ כשרה, ש"מ דבזה אינה
כשרה עכ"ל, ושאל חו"ד זולתו בזה.
השובבה: הנה כיון שכן יש לתמוה
פל שלא נסתפק בשני מקומה, דלפי
ליורו שילאח מנוף האומא, משמע שלא
במקומה שהוא במכוון בין החיחוק
שבין אונא לאומא כח"ס בשמ"ח ס'
ליה כע"י ל' וכסהיא יולאח מנוף האומא
נראה דהו' שינתה מקומה, וזה חמור
ספי' משנתה חוברה כמ"ס בט"ז ס'
ליה סק"ו, דשינוי מקום מוכח בח"ס
הולך ח"ו ד"ה אב"ל משא"כ שינוי
חואר לית ליה סתכא כלל בראשונים,
אכן אס' באמת ליורו שילאח מנוף

האומא הוא לאו דוקא, אלא כלומר
שאל הכדל ניכר בינה ובין האומא אלא
בנראית כמוחאח ומדובקה לה ומ"מ
היא עומדת במקומה הראוי במכוון בין
חיחוק אונא לאומא, אלא שבמשך נוכח
השורש לא ניכר הכדל בינה לאומא,
ואם חואר שורש ורד ככלל הריאות
ליכא בשורשה רק בראשה יש לה לורה
כל הורדות ואין שום רעואח בחי"ן
הפוך ובכל הסימנים שנחן בה בהכ"ס
סק"ל ובשמ"ח סל"ט יעו"ס, בזה נלע"ד
(—) דאט"נ שראיתי בספר דע"ת ס'
ליה ס"ק ל"ו באמלעות דנריו ס'
שהביא מהשו' ביא"פ חו"ד ס"י י"ד
(—) ואין צירי נוף החשובה לרואה מ"ס
בזה (—) דהיכי דבראשה איכא ח"ו
ובשרשה אין לה החואר יש ללדד לכאן
ולכאן ויש להקל מסכנא גם בזה, ושם
כחב כמסנדר שם שנסוף החשובה בנה
השלה בל"ט וסוחר למ"ס בעלמו לע"ל,
עכ"ל יעו"ס (—) דלהקל שומעין בכל
כה"ג שאין לו שורש בש"ס וראשונים,
והבו דלא להוסיף עלה.
וב"ש כ"ת מולא כחב רח"א גם
ב"ל ח"ו בראשה ולא בשורשה להחיר
ש"מ דבזה ס"ל לאיסור, אומר אני אדרבא
איפכא מסתברא, דבכל כה"ג סתמא
להחיר, ומללא ביארו בזה האחרונים
לאיסור ש"מ להיתרא, וע' במק יעקב
בס' פסח ס"י חמ"ט שהביא מהראב"ד
ז"ל בספר ת"ר ס"י רמ"ה שכתב
מדהשמיט הריף ז"ל ש"מ דעשהו דנקטינן
לאיסורא, וכחב פל זה דאדרבא איפכא
מסתברא מדהשמיט הריף ז"ל וכן
הרמב"ם והרא"ש ז"ל ש"מ דס"ל להיתרא
בכל ספק דרבנן פ"ט, והנה בספר
בעלי הנפש להראב"ד ז"ל והובא
בסד"ש ס' נדה ס"י ק"ל סק"יא כהב

לענין שיטור גרים לבתמים מלא
הזכירו גרים כל מקום פלוני סתמא
להקל, והסריט הקשה אדרבא נטמא
מדתמי ש"מ להחמיר עיי"ש, ולכא"ו ז"ל
דוקא נכחם דאח"ל להדיא (חולין נ"ה)
כל שיעורי חממים להחמיר חין מגרים
של עתמים דלהקל, כחב הראב"ד ז"ל
כן כרי דלא הקפי לן מדברי הראב"ד
ז"ל עלמם סבת"ד הג"ל ודו"ק, והסריט
י"ש דברי הראב"ד עי"ד חוס' ב"ב
ג' ד"ה מכלל יעיי"ש, ולפי"ד דברי
הראב"ד סבת"ד ז"ע, והנה בירושלמי
דגטין פ"ו סוף הלכה ו"א, נבי הא
דשחטה כו' והקטיר חלבה לע"ז וליא
בה לא איסור ולא היתר ואר"ה בשם
ר"ה זאת אימרת דלא חשו (פ"ו)
לדרשב"ג דהוכיח סיפו על מחלתו
דחישב גם בשחיטה דאי תימר חשו הו"ל
להורות איסור הכי דה"פ בדאורייתא
אמרינן כן דמדלא אמרו איסור
ש"מ להיתר, אכן שם ר"י בשם ר"ה
אמר זאת אימרת שחשו דאי תימר לא
חשו לא ה"ל להורות בתמיה ע"ש
במפרשים הכי ש"ס בסנרא זאת
פלוגתא בדאורייתא, וע' בנקה"כ סי'
ל"ו ע"ד הט"ז שם ס"ק י"ד, דרעת
כט"ז מדלא פירשו לאיסור ש"מ להיתר
והנקה"כ כתב דאיסור א"ל לפרש,
והמעין בש"ס נזיר כ"ג: יראה דפליגי
ריו"ח ור"ל כה"ג ודו"ק, ומ"מ בניד"ז
שהוא רק חומרת האחרונים נלע"ד
כ"ל מדלא פ"י לאיסור הבו דלא
להוסיף עלה על חומרת שינוי חו"ה.
(ב) שם סי' י"ב אם יש בליור
חומה פאטאגראפית שנטעית, בשבט
ע"י קרני האור היוצאים מפני האדם,
מבוס מלאכה דאורייתא או לא כו'
יעו"ש.

תשובה לענין מירי ספק פלוגתא
לא נפקא ויומר נוסה לומר דלכ"ע
יש בזה מלאכה דאורייתא, דהנה בספר
משנה רוקח על התורה פ' מטות
הביא בשם נחלת בנימין דבשבת היה
אסור לשאול בלורים וסומים כיון
שה"י האופיות מלטרפות כדאי' ביזמא
ע"ג הוי ככחב עכ"ל, ובסו"ה שפיר
דעה סי' קל"ד השינוי מש"ס דעירובין
מ"ה, דדור שאל בלורים אם יל"ת
או לא, דאין לומר ששאל אי שרי
או לא ובשם היתה כפירש"י דברי
בית דין של שמואל קיים ואין שאלין
אר"ה מא"ה ע"ש, עכ"ל וביאור
כונתו מדקאמר הש"ס חילומא דשאל
אי אסור או שרי בשבת, ואין היתר
לעצמו לשאול בשבת קורס שירע דשרי
לחלל שבת במלחמה זו שלא היתה
אלא על עסקי קש רק שהיה בעיר
הסמוכה לספר עיי"ש, איז ש"מ דאין
איסור כתיבה בשבת בתשובה דאר"ה,
ואני אומר כתיבה בשבת הגאון בעל שער
כד גי"ס וס"ב אמר למילתיה דאפ"ל
שאין כונת רש"י שכבר היתה שבת
בשעת שאלה אלא כלומר ובשבת היתה,
שומן יציאה למלחמה ע"כ היה לריק
להיות בשבת אבל השאלה היתה בע"ס
מבעוד יום, ואין מזה חשש על בעל
נחלת בנימין, וראיתי עתה בספר א"ח
החדש סי' ש"מ אות ה' בהנחות הגאון
מהרש"ס ז"ל שהביא כל זה וכתב
לי"ש קישית השע"ד דוראי מלאכה
גמורה לא הוי, דלא גרע משנים
שעש"ז אלא דאיסורא מיהא איכא,
וכיון דעיר הסמוכה לספר היתה שפיר
היתר לדור לשאול עכ"ל, עכ"ל,
ובתחב"ת גם הוא לא דק, דלא הוי
כשי"ס שעש"ז וכמו דלא חש"ב זורע

ברוח כשנים שעלאה אע"ז דעיקר
הזרייה נעשית בידי שמים ע"י הרוח
וכן הניחן תבואה לאפרנסת הרחיים
לעמון, והרחיים עומדן בכת המים וכל
כיו"ב, אבל כמ"ש דלק"מ משם.
אכן באמת לרינא אינו מורה
להמערז'ק והנחלי"ב ש"ס בשאלת
א"ת מלאכת כותב, דדוקא כמה
שנעשה בטבע העלם ומנהנו במלאכה
זו היו מלאכה לחיוב שבת, משא"כ
השבות הא"ת שאפי' למ"ד שהאומות
היו מלעזרות, והיינו שנהבלטו וגם
לעזרפו על החשן, וזוהו היו כתב וכמ"ש
המנ"א ב' ש"מ ס"י ע"ש (וע'
תוס"ס ומחש"ק שם ובנש"א, ובמנ"א
במ סך השבת במלאכת הכותב, ודברי
המ"א אינם ברורים בזה), מ"מ זה
היה כנס ע"י השם המפורש שבחך
החשן, ואע"ז דכחש'ו הלק"מ כתב
שהורג נפש ע"י שם חייב, וכמו שכתוב
להרגני אחת אומר, והיה ע"י שם
המפורש במאחז"ל, שאני התם דבריבורו
פניד מוטעה, וכנחמורה ג': וב"ש
מעשה דהדינה ממש, ופשיט דהאומר
דבר ומחלל השדה קיסוףין כנסנהדרין
ס"ח חייב משום זרע ומוטע, ושוב
כשאומר דבר והם מהקבלין למקום
אחד כדחתם ע"ש היו עוקר דבר
מנידלו ומייב מהולדה דקולר, ולא היו
החיות עינים אלא עושה מעשה ממש,
ומייב בשבת כמו דהייב משום מעשה
כשפים אבל כשאל' בא"ת הוא אינו
עושה דבר וגם לא מוזיר השם, רק
שאל' ומניין, יגמרה של מלאכה בידי
שמים הוא וגבי דהיבנא ליה דהוי
כתיבה ובג"ל מ"מ המכתב מכתב חלקים
הוא חרות על החפץ ביד"ש.

אדם, וכגון בנידן דידן סה"א מעמיד
המכונה הפאטאגראפיה נוכח פני האדם
ועי"ז מתרשמים ומלטיירים קרני האור
היוצאים מו"ז פני האדם על הלוח, הוי
ממש לר' לורה וחיוב מחוללה וכותב.
איברא דלכאורה יש לומר דכח"ג
הוי רק גרמא, וכבר עמדו בסתירה
דברי הש"ס דשבת ק"כ: דשם מחבאר
דגרמא בשבת שריא, ואילו בצ"ק ס'
מבאר דשבת שפיר הוי מלאכה
מחבת ע"ש, וזכורני שראיתי בספר
חדש נקרא מנחת שבת בכוזו בקונטרס
אהב"ש שהוא מדברי הגאון מהרש"ס
ז"ל, שכתב שכבר נתכין הרא"ש ז"ל
בצ"ק שם להרץ קוביא זו, וכתב דעיקר
מלאכת זרייה כך הוא, עכ"ל, ודבר
גדול דיבר ודבריו ראויים לו, דודאי כל
שעיקרה של מלאכה זו כך היא
שהאדם בפעולתו אינו רק כעין גורם,
ומלאכתו נעשית מאליה בטבע ועומד
שבעולם, חייב, והנה כי כן הוא מלאכת
זרייה וטחינה כג"ל וגם לידה, שהאדם
רק מעמיד המלדה במקום גדודי חיות,
וכשהנע"מ נכנס סמוך להעמדתו חייב,
ע' א"ת ס' טע"ז.

רצפ"ז עדיין יש מקום לכת"ר
לחלוק ביד"ד ולומר דמלאכת כתיבה
אין עיקרה ככך, ובחשן ודאי שלא
היתה אלא בידיים ממש, אכן בחש"ו
זרע אחת שהביא מהרש"ס ז"ל בא"ת
החדש ב' של"ד אות י"ד, מירן באופן
אחר דכל שהנעשה נעשה מיד לא הוי
כגרמא וחיוב כמו זוכה עיי"ש, ולפי"ד
גם ביד"ז כיון שהליד נעשה מיד הוי
מולדת כותב, והנה כבר נדפס משמי
בשפ"ח ח"ז ס' ק"ג אות י"א ודפ"יני
הח"י ובעל הלק"ט הוכח בשע"ק,
במכער ע"י זכוכית מהשמש, אם הוי

ככפות תמרים י"ל כן, וע' באחרונים
בסי' הרמ"ז, אינן במחכ"ת מה שהביך
כן מדברי הרא"ם הורו"ז ז"ל עינינו
שם, והנה לא דובים ולא יער והנני
מעתיק לשונו שם: : נמרח. הנה עד
עבות כשר, ר"ל דלמ"ד עבות לסמן
המין אין עיכובא שיהא הענף שלוקח
עבות כמו שאין עיכוב למ"ד שעלו
ופריו שיהיה בו פירות, וכן בלולב
שיהא מן העץ תמרים ובערנות מנחל
(ע' לקמן ל"ד) ולכן אין קפידא שיהיו
ענפיו חושין עלו בהרם (אש"ג רבס"ד
הבהיר סוף ס' בראשית פוסל אש"ג
דאיהו סיבך גדוליה סימן המין מעבות
ידעינן כדמשמע לישנא דח"ק דראב"י)
אבל לראב"י עבות מעבב והכי ק"י"ל
שכ"ל, וביאור דבריו: דקש"ל מאי בינייהו
דח"ק דקאמר קלוע ודומה לבלשלת
זהו הדם, למנא בחרה דקאמר עד
עבות כשר ושאינו עבות פסול, ולכן
ביאר דמנא בחרה ס"ל לא כח"ק ולא
כראב"י, אלא ס"ל דהא דכתיב וענף
עד אבות, לא שהענף עלמו דוקא
עבות כשר, אלא שיהא ממין עד שהענף
הוא רובו עבות, והוא רק סימן להענף
שמגדל עבות, אבל אם יורמן ענף מחטו
שאינו עבות ג"כ כשר, אבל אכן ס"ל
כראב"י ודח"ק דעבות בענף מעבב,
(ובעל ספר הבהיר ס"ל דהסימן הוא
מעבות, ולא מענף עד כלומר שצ"ל
ופריו שיהא מעבות, ולא מענף עד
לא לסימן רק לעיכוב שיהיו ענפיו
חושין עלו, ודוק, ולא כמו שהבין כ"ח
כלל), וכתב דלמנא בחרה, דענף עבות
לסימן שהענף יגדל עבות ולא שהענף
שלוקח ללמנא בו מחויב דוקא להיות
עבות הוא כמו, בפסוק תמרים י"ל
שיהא מן עד שמגדל תמרים, ולא שהענף

חייב או פטור משום דהוי תולדת חמה
יפוש, אבל לכ"ע לא הוי כגרמא,
אשכ"ח שאין עושם כלום בפעולה ההפוכה
רק מעמיד הזכויות כלפי החמה והנילון
של השמש הוא המכשיר, ובודאי שנמשכן
לא היתה ההפוכה בדרך הזה אלא
בפעולה אחר ע"י הכאה מעלים ואבנים
ורעפים שהרי עין ר' יומם על המחמה
שלא יכס שרב וחום השמש ובפרט
בניד"ז שנלע"ד רגס לפימ"ש הרא"ש
ז"ל כנ"ל, אחר שנמלאת ההמלאה לזייר
ניורים ע"י חכונה הפאטאגראפית הוי
כעיקרה נכד, וכמו שלא יעלה ע"ד
האדם לומר שכחיה ע"י דפוס בשנת
לא הוי מלאכה כיון שבמשכן לא היה
כן, ולכן דואי דשומר נפשו ירחק מזה
אפי' לז"ג להלטייר בשנת ע"י נכרי
אם לא באופן שיש להחזיר עבות גמור.
(ג) שם ס' י"ד, ע"ד הלולבין
הגדלים בדקלים שאין תמרים גדלים
בכס כלל, והביא מהנהנות הרא"ם
הורו"ז בסוכה ל"ב שכתב דל"ד כפות
תמרים, ודאיה מערבי נחל דמרבין
אפי' הגדלים בכרים, ותמה עליו דאדרבא
משם ראה מדלריך קרא ערבי בלשון
רבים, והאריך בזה, חשובה: אי משום
הא דמנא כ"ח לא חברה, ד"ל דואי
לפי' חוב' דמערבי לשון רבים ילפינן
להכשיר אפי' זו שלא גדלה בנחל, הרי
לסימחם אה"י לדין דמלרכין ערבי
לעבות שחים, אין הגדלה בהרים
נשרה כמ"ש האחרונים, וכ"ש שאין
להחזיר לולב שלא מעץ תמרים, אבל
לפי' הרא"ש ז"ל שם דכוחיה ס"ל
בש"ע, דכתב דבלאו קרא דערבי
דאנצריך לערבות שהים ידעינן דל"ד
ערבי נחל אלא משום דרוב מין זה
גדל אלא כהא דהחזיר דו יחידים אי"כ גם

כל דהוא, אבל אם בגדר האשכנז
 שיקיים מצוה ועמה כחצו כחצו אמרו
 לא עליך המלאכה לגמור, וחשב אדם
 לעשות מצוה וכאנס ולא עשה מצוה
 כאלו עשה, ויתחיל לכתוב וד' יגמור
 בערו, ואם יהא כאנס ולא יגמור אונס
 רחמנא פטריה, ולא רק פטריה אלא
 כאלו גמר, וכודאי מי שברעמו לכתוב
 ס"ת וקיבץ על יד אפי' אם לפי מצוה
 לא העלה בידו לגמור רק במשך זמן
 רב, כן יעשה וכתב לו את משנה
 המורה ברבות הימים, ולא מיבעיא
 לדעת החכ"ל ז"ל. ס"י ק' שחשיב על
 הרדב"ז ז"ל ע"ש וס"ל דמוסב להשקות
 המצוה כדי לעשות המין המוכרח אלא
 אפי' להרדב"ז (ס"י אלק י"ג) דס"ל
 שלא יחמץ המצוה (וע' באה"ט א"ח
 ס"י ז' סק"א היבא בקלרה פלוגמא זו)
 וע' מה"ר ס"י ל"ה לענין שיהיו קידוש
 לבנה שהביא מבימות ליד דיהיו מצוה
 לא משהיו (והחכ"ל שם הביאו וכתב
 לחלק יעו"ש, וע' מג"א ס"י כ"ה סק"ב
 וכתב דזה דוקא כשהגדיל במה"י
 ושחא ימות הקטן והגדול לא יבא
 והירחה המצוה לגמרי, וע' חת"ס חלו"ח
 ס"י ר"ח ד"ה ומ"ש דפירוש, ובהנהגות
 מהר"ן חיות ביומא ל"ג ד"ה אין
 מעבירין עהמ"ל וברדב"ז ס"י הקכ"ב
 שהביא שם, ובשב"י ח"ב ס"י ל"ד
 והובא בגליון מהרש"א יומא וא"י, וע'
 רש"י סוכה כ"ה : ד"ה שחל ובהנהגות
 הרא"ם בורוין שם, ובבאה"ט ס"י
 תרמ"ח סק"א, ושע"ת ס"י תרג"א סק"י
 משם השב"י ובפמ"ג א"ח כוללת
 סוף חלק ה' ובחידושי לוי"ד ס"י ש"ה
 לענין פדיון בכור הארבעה בוס בס"ד,
 ואכמ"ל, מ"מ בגיד"ו דהקונה לא רק
 שא"ב מן המוכר ולא כחפץ מצוה

שלוקח יהיו בו חמרים, דוקא, וכן
 שרבי נחל דע"כ ה"י ערבה שגדלה
 בנחל (ולזה ל"ן לך ולא לך ל"ג
 שם נאמרו דברי ח"ק דאפי' הגדלה
 בהרים, ודו"ק), ולא שיהא גם הנחל
 בלקיחה, ודו"ק, כן הוא ביאור דבריו
 למענין ומבין ולא כמו שהבין כ"ח,
 וליכא למ"ד שכשר לולב שגדל בדקל
 שאינו מגדל חמרים, והדיו נותן דבין
 לחום' ובין להרא"ש הג"ל דוקא בערבי
 נחל דאפי' שלא בנחל מיהא שם ערבה
 עליה, והמורה כחבה רק שיקח מין
 ששמו ערבה, ורק משום דרוב מין זה
 גדל בנחל כתיב נחל, אבל בכפח
 חמרים ל"ל הכי, דאביו בשם, כפח"
 עדר והובל איה מין ששמו, כפח"
 או, כק"י ואין ביאור אחר להכחוש רק
 שיקח כף של אילן חמר, ודו"ק, וכ"ה
 ודאי לדינא, שאם המומחים בדבר
 ובקיא'ם בעצט יאמרו שדקל זה דקל
 סב, ורק משום שזרך להרכבה או
 שיהא סמוך וגדלה לדקל זכה, ובחסרון
 זה אינו מגדל חמרים, לית לן בה, אבל
 אם יזויר שיש מין דקל שהיה באמת
 אילן סרק ואינו ראוי לגדל חמרים
 ואפ"ה מגדל לנעין כלורתם ליכא מאן
 דמכשר.

(ד) שם ס"י ע"ה, אם מיטב שיקנה
 בית דשחא לא יהא סיפק בידו לגמור
 בבהיבה, והעלה דמיטב לקנות, ולפי
 דבריו חמיר כן הוא, דמי' גמר נכון לבו
 יבטוח לגמור, ומי' זה לידו יתקע שחעלה
 בידו, וא"ר הוא הו"פן שהמצוה לכתוב
 דוקא ולא לקטת דהוי כחיתוף מצוה,
 וכודאי מי שקרוב לודאי שלא תשיג
 י' יכלתו לגמור מצוה כתיבת ס"ת
 מסכות קרובות שהן קרוב לודאי
 שחמנענה אהו, מוטב דליעבד מצוה

נראה ודאי שיכתוב כ"ל ודו"ק.
 (ה) שם בהוספה שער דוד סי' ב',
 בעירוב שנהקלקל ולא ניתן רשות
 מהממשלה להקן עד עש"ק שהיה יודע
 א' של שבוטות, והמירו מורי העיר
 לחקנו ע"י גברי, ובשל המאמר האריך
 לאסור, לדעתו אין בדברי האיסור כלום
 כמו שאבאר בס"ד, אמת שהאחרונים
 מייירו רק בנהקלקל בשבת, אמנם בחשיו
 שמיא שמיא המחש"ק סוסי' שס"ה
 נבואה למעין שם דמהיר אפי' לא
 היה עירוב כלל קודם שבת, וכן הביא
 בא"ח החדש סי' ס"ב בהגהות מהרש"ם
 ז"ל בלות א' עיי"ש, וכח דמה שגראה
 מהטובים א"ח סי' מ"ד, ולא כן הוא
 משום דלא נחית למ"ס הפמ"א, וכלל
 בידו בדברבן להקל שומעין, וכדאי
 בעל פמ"א ז"ל לכוין עליו בשעה ד"ח,
 ומ"ס הרב האוסר דעיקר המיכה
 המחמיר עמ"ש העיטור שהובא ברמ"א
 סי' רע"ו ס"ב, והרי העיטור אינו
 מחיר רק בלא היה אפשר לעשות
 מקידם עכ"ר, הרי גם בניד"ז כיון שלא
 ניתן רשות השדרה לתקן עד האידגה
 ל"ה אפשר מקודם, וראיית המחיר
 מברכות מ"ז ט"ח טובה ונכונה, ומ"ס
 האוסר לדחות דברי בנו הרב שליט"א
 דתחם עשה דרבים כמ"ס הרא"ש ז"ל,
 הרי גם הבא הוי מלוא דרבים שלא
 יכשלו, וע' נחשו' ללעות הבית שבקוף
 ספר נ"מ לאק"ע דאפי' בשלשה חשיב
 מלוא דרבים כנגעין מ"ז כמה דברים
 שלשה, וכ"ס נעשה, וכמבואר בירוש'
 פ"ג דסנהדרין ה"ו, ומ"ס האוסר
 דברא"ש משמע דוקא עשה דרבים
 דנקדשתי בחור בניי דהיינו קידושה
 דרבים, עכ"ר, והמחיר העיר מרחבים
 פ"ט מה' עבדים וי"ד רס"ז סע"ט

דמשמע לכלל דבמ"ל מותר לשחררו,
 כנה בזה יש מבוכה ודברי המג"א סי'
 חמ"ו סק"ב הם הנא דמסייע להי"סר,
 שכתב דחוק לא הוי עשה דרבים רק
 כעין שופר שהיחיד מוליד רבים יד"ח,
 והיינו כהא דר"א דשיחרר עבדו לחפלה
 דרבים וכן באמת לראין דברי הרא"ש
 במו"ק פ"ג סי' ג' (ונשים שם י"ד :
 קורא לעשה דשחחת הרגל עשה דרבים,
 ויש לי לומר בזה דשחחה דר"א לאדם
 לשחוח יחיד, אלא במסכת רעים
 ואוהבים וכדכתיב ושחחת בתוך אחת
 ובנך וכו' והלוי אשר בשעריך כ'
 ספיר מקרי עשה דרבים, וע' סוסי'
 תרל"ז דשחחת סורים הוי עשה דרבים,
 והיינו כיון דכתיב ומשלוח מנות איש
 לרעהו וכ"ל ודו"ק, אבל מלות פסת
 מקרי בפסחים ע"ז: רק דאחי בביטופ"א
 ערש"י שם, ודו"ק, ויש לי בזה
 ארכיות גדולות בחי' לשו"ע א"ח ע"ז
 המג"א שם בפלפול עלום בס"ד ואכמ"ל,
 אכן בניד"ז לענין שבות ודאי דגם מלוא
 דרבים כה"ג שלא יכשלו באיסור המלוא
 דח"א שבות, ולענין מה שפקפק האוסר
 דר"א לאדם חטא בשביל שיזכה חבירו,
 הנה בשנו"י ח"ג סי' ק"ח כתב דאפי'
 לגבי שנים אומרים ליחיד חטא בשביל
 שיזכו השנים, יעו"ש וכ"ס לרבים,
 ובפרט דחוקין עירובין על הרב שבעיר
 מוטל, וכמס"א בס"ס דעירובין מבואה
 דדירו ביה הרי גברי דרבינו כו' לי'
 בו עירוב משוחף, וכמ"ס בשב"ק,
 ובחמ"ס בזה בידוע, ודו"ק, ומ"ס דליכא
 מלוא, רק אפרושי מאיסורא, והמולידים
 מרה"י לר"ה הם מועלים בנפשותם,
 עכ"ר, הנה אפי' נאמר שלא יכשל בוס
 א' מבני העיר בשוגג רק במו"ד, הרי
 דעת הריטב"א לע"ז וא"ז דגם למחיר

לחם חפץ חם יש חולה שדלי נלטרך
למחר בשבת לשחוט לו, ויש לו רק
בהמה אחת שאם נשחטה בערב שבת
נעבור על איסור או"ב כי חמה או
במה נשחטה היום, אם מוטב לשחטה
היום באיסור או"ב או להמתין עד מחר
שנשחטה באיסור שבת דבסקילה, ומורי
הגאון מהר"ם אריק שליט"א (כעת אבריק
טארגא) אמר לי בפשיטות דחליה
בפליגתא הרי"ה והרשב"א ז"ל עס
הרמב"ן ז"ל בפראד"מ באשחפך חמימי
דיטקא דלבהר מילה, דלהיבירים שימול
ואח"כ תדחה פיקוי"ס חם השבת דליין
למלוא אלא מקומה ושעמה ה"ג לא
ישחוט בע"ש לרחות או"ב רק למחר
שתדחה שבת מפני פיקוי"ס, אבל
להיבירים תדחה מילה, ה"ג תדחה
איסור או"ב, טכיד, אבל לענין יש
יש לחלק טובא, ולומר דאפי' למיר
החם תדחה שבת ולא מילה, היינו
משום דעכ"פ מות מילה גופה אשכחן
דחמורה טובא ודוחה שבת ונהי דמכשירים
ומכ"ש רחוקה הוינוק לאחר מילה לא
הוי דמיה, ורק משום פיקוי"ג אנו
רואים לרחות, ולכן אמרינן דתדחה
מילה לרז"ה ורשב"א כנ"ל, מ"מ כ"ל
לרמב"ן ז"ל כיון דמילה גופה דמיה
שבת, ועכשיו שאנו רואים לטעם מפני
חילול שבת, אינו דנין, ודו"ק היטב,
ומש"א איסור או"ב לגבי שבת י"ל
דכמאן דליתיה, ומכ"ש כיון דקיי"ל
באמה כרז"ה ורשב"א, ואפ"ל דדוקא
לרחות מילה בשוא"ת ומש"א לעבור
על או"ב בקו"ע אך אי"כ תקשי הא
דקיי"ל מפליגין בספינה לרבר מלוא
אפי' חוק ג"ו לשבת, עסיי רמ"ה, ולי"א
תדחה המלוא בשוא"ת, ואפ"ל דשאני
החם שעריו שבת לא חלה, ודו"ס

אנו מלוויים נהפרישם, ומכ"ש הרבים
יכשלו בשוגג, וסוף דבר דלחקן בשבת
טפיה ודלי הוחר בכה"ג, רק אם נכון
היה לחקן ביו"ט א' דשנועות, דכיון
שא"ל לזה לענין יו"ט כלל אפשר נכון
היה להמתין ולחקן בשבת, יש לעיין
בזה טובא, אכן מלבד שהדבר מסתבר
כיון דאי"ל לנו ללמס מדת יום ולילה,
ואם נמתין לחקן עד חשכה, הרי אפשר
בינו ובינו יכשלו רבים בהולאה אחר
שגבר קידש היום דשבת (והנה בשו"ת
טוסי"ד שנין המתיר, מבואר להחיר
אך לא נחית לכל מה שיש לעיין בזה,
רק בקולור יטו"ש, והנכ"ס ס"ל דגם
בשבת אין לחקן לכתחלה, וכבר ביארנו
ש"ס לסמוך על הפמ"א, ולעיד גם
הנ"ב יורה היבא דמורא יכשלו רבים,
ובזמנו לא היה הדור פרוץ כדשחא
בעי"ר שידע שבכל עיר שאין עירוב
רבים מועמי הארץ אפי' המתירים
מטעמים ואין לחושבם כמורדים וכרשעים
אלא פליגי לחוש לחקתם, וכא
דהלשיטתו וכו', ובמ"ש בחשו' רע"א
ז"ל כ"י ג"ו לענין מגלתי זקן ופאות
דהאידנא יש להכשירם לעדות יטו"ש
ודו"ק), הנה במנחות מ"ח, אמרינן
חטא בשבת בשביל שהזכה בשבת, ולא
חטא בשבת בשביל שהזכה בחול, ע"ש,
והיינו דוקא שהזכה בחול, אבל אם גם
זכירה היתה בשבת אפי' לא בשבת זו,
משמע דשפיר אמרי' חטא בשבת זו
כדי שהזכה בשבת אחרת, כ"ש חטא
ביו"ט כדי שהזכה בשבת החמורה, וכ"ש
בשבות כעיר"ה, (ומדלא אמר חטא
בשבת כדי שהזכה בו ביום ולא ביום
אחר, משמע כנ"ל דדוקא כדי שהזכה
בחול לא, ודו"ק), והנה בספרי
בתיב"ש כחו' לוי' כ"י ע"ו, כתבהי

היטב, והנה לשלפל בזה כל הנורך לא יספיקו כמה בליטות, אכן בגידר נראה ברור לעיניך, דכיון דשבות בעלמא חט פושט. ע"י גברי בוי"ט הקל, כדי לזכות בשבת החמור ובפרט לפי כל הניל, יפה הורה המחיר ולדקו דבריו מדברי אביו האוסר.

(ו) שם (ח"ב ח"ב ו' ב' ו') פ"ד השאלה כמי שלא למלחמה וליוה בפני ציר לסדר נט על הנאי לאשמה ונשמה סידור ונחמה הגט חיוה ימים ובחוק כך דרו ביתר ונתיחדו ע"ס.

רבעניי חיוני רואה מקום להחיר בפשיטות אפילו להחולקים על הרמב"ם ז"ל, ועפ"י סדרת הרשב"ץ ז"ל כמ"ס כמ"ה, דמי יימר דגם ביוצא למלחמה הדין ממש כבשכ"מ, ומאן ספין ומאן רקיע לדמותה ממש לענין זה דודאי חיוני חפיים, והרי ודאי רלא מדימין יוצא למלחמה בדרך גוהג שבשילס (ולא בבבלה וחשפון ותיכף למקום סנה ממש).

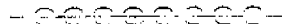
למפרש בים וליוצא בשיירה ולמסוכן, לענין שיטתו אשפ"י שלא חטו (נטיין ס"ה: וזהו ע"י קמ"א ספ"ו), ובפרט כיון דלרמב"ם אין בטעם משום פיוס, והמחבר פסק בד"ו דנתייחדו לפני הכתיבה, דהוי ספק מגורשת, ולא הביטוי כלל מ"ס כ"ח לדרר בזה לפי"ד המפרשים טעם הרמב"ם רלא הוי מחירר לשמה, משום שזו דוקא בהשמיטה היחסים שבינו לבינה, אבל בגידר הוא רק ספק מפאת הדין ולא מדר השמיטה דעת המגרש, עכ"ל, שהרי סברת רמב"ם דמדינת"ה עמה בודאי נשתנה

דעתו וביטל השליחות, ומתבאר להדיא במגיד משנה פ"ט מה"ט הכ"ה ובלח"מ ס"ט, וכן בחל"מ לעיל שם פ"ט הלכה ה' ע"ס, וזו פורש יוצא מדבריהם דס"ל להרמב"ם ז"ל דכיון שלא עשה שום מעשה בגירושין אחר הייחוד בטלה שליחותם, והוי ככתבוהו בלי שליחות לגמרי.

ועלה כדפתי לדרר היחד מהמת ס"ס, לפי מה שגלה מחב"י בחד כהונה שרמו כפח"ס קמ"א ס"ק ע', בלפיה"ל מראייתו מנ"מ נ"ט. דקאמר הכ"ס ספק א"א, דס"ל דכל יוצא למלחמה כבד איתתה חוקת חיותו ומיד הוי רק ספק ח"ו, ע"ס ודו"ק, ולפי"ו בגיד"ד א"ס ידוע ע"ס כבידור שגא נמ"ס משכנות המלחמה (דל"ל כרת מיד ואילו לבטלה ושקבותיו לא נודעו), כיו ס"ס, במא ס"א נהרג, ואח"ל חי שגא הנכה החולקים פל הרמב"ם ומח"ס ליקא חשב, ולדרכין דו כספק שגא נהרג, והוי ס"ס בדל"ל, וספק א"י בדרכין, אבל מלגד שהר"ב יחידה הוא בזה, וחלוקין עליו כל הני בנבוא"ה דאדכר לן שה"ס ס"ס (ואין כירי ספרים הללו), ודעה פשוט שגם הכת"ב רק נחמדה חייב לחיובא, דע"ס כיון בחל"ו מקרה אסון כמלחמה וזמין עליו חומרי, מתים, אבל לא להקל בזה ספק מ"ס ממש ודו"ק.

ע"כ חיוני רואה היחד לענותא דא א"ס לא מן הבאים ויחמו שיחודע ע"ס ס"ה' כמלך נטיין כיבוד כדקום בלזמן בזה ודאי ספק חי ספק מת, דלאו בשיד חוי לאשכנשי ספיקא בהגט והוי ס"ס כניל, אבל נומר דכל יוצא למלחמה הוי רק ספק חי, א"א כלל, דיש לזה סתירות רבות ואכמ"ל, ודא דנטיין כ"ח דלשמה פת הוא דל"ח אבל לשמה ומות חיישין לא יושב בגיד"ד כלל אפ"י להרמב"ם שחוק על ר"ח בתום קידושין מה: ד"ה בפירוש (פס"ה) ובנוכ"ח חו"ד ס"י ל"ה ג"ו ובתנאי ס"י ק"י ידו"ק היטב ואכמ"ל) וגם ודאי רק חיישין קאמדין (תומרא) ודא לקולא ביה"א אפילו סניף לס"ס, וכן מ"ס ח"ס' בנ"מ נ"ט: ד"ה דלמא דבשני חיישין ט"ו (נ"ט) בהגהות מהר"ם סיוס ז"ל ככ"ס קמ"ט: כהא דהא"ב שנסה כו'), לא להקל אמרו ומ"ס כ"ח עור לדרר עפ"י מה שנהנו בחקל עליו נח"ס בלא נכשל הגט ודמו (נבא"ט) ומח"ס קמ"ח בס"ס חב"י הד"ס ופ"ו, לא יושב כלום לדעת הרמב"ם ז"ל, שייחוד שאלה האמרים וקודם הכתיבה הוי כשטול בליחות דל"ל כניל, וא"כ הא קמן בלא עמד בבטותו.

הק' שלום יוסף הלוי פ"ג ענבוים חופ"ק הג"ד.

הרב שלמה אלטמאן
ווארשא.

שער שלמה

(א) ראיתי דבר הימה במשכנות
יור' סימן פ"א סק"ג שכתב שם לדעת
ההוא לא אזלינן בזה חזקה דמטיקרא
אם החזקה היא מזה רוב במקום
ש"ס חזקה דהשתא הסותרת אותה
ולדעת הרשב"א וכו"ע אף בכה"ג חזקה
דמטיקרא עדיפה במקום שאפשר לומר
עכ"פ איתרעה אבל בלא"ה חזקה
דהשתא עדיפה כמבואר בכו"ע וע"ז
כתב הפמ"ג דמחזקה מנוכרת בשעתה
חזקה דמטיקרא עדיפה אפילו אם לא
איתרעה עכ"פ ע"י"ד והוא פלא שהרי
הרשב"א והר"ן הניחו ראי' לסברתם
מכתם יבש שמתמאין למפרע לפי שלא
נעשה עכ"פ והם הבגד יש לו חזקה
מנוכרת בשעתה וא"כ מבואר להפך
מהפמ"ג וכן מושמע להפך במשכנות
ס"י ק"ה סק"ג ובס"ד כאן סק"ט ולי"ע
לישב דבריו.

ובאורו הסימן פ"א ראיתי בבאור
הגר"א חזק ע"ז בכתב שהנחבר ע"כ
ס"ל שאפשר לה לסירכא להעשות כיוון
לשחיטה דאליכ אסור מזה חזקה
דהשתא וע"ז המה המעיה והלא יש כאן
ספק ספקא ולא תירץ כלום לכן נלמד
לתרץ לפי מה שכתב הפמ"ג שהרשב"א
לא ס"ל להחיר החלב מבע"ס ס"ס וכח
הטעם משום דכ"ס ל"ט נגד חזקה

וכאן יש חזקה דהשתא לאסור ע"ס
ולכאורה דבריו תמוהים מאד ע' חוס'
חולין ד"א שכתבו להחיר בסירכא
משום ס"ס ומיירי בחלב טרפה שנחערב
עם חלב כשרה בפחות חס' או שנחערבה
בבינה עם גביית ולא בטלה אפי' באלף
עכ"פ ל"ה אלא אסור דרבנן דמה"ס
מכ"ס בטל ברוב בין בלח ובין ביבש
וע"ז פליג הרשב"א ואוסר כמבואר לכל
וא"כ קשה איך אפשר לומר דל"ט ס"ס
במקום חזקה ע' יור' סימן ק' כללי
ס"ס שהס"ד הקל בפסק דרבנן במקום
חזקה והרבה אחרונים חילקו עליו
כמ"ס שם בפמ"ג אבל ל"ט הוא
לאסור ס"ס דרבנן במקום חזקה כי
האי דהבא וכדי לישב זה ל"ל שהפמ"ג
כתב דבריו רק כשהחלב טרפה הוא
בעין שאסור מה"ס וא"ש ואמנם אגמי
קשה באמת יש כאן חזקה דמטיקרא
להחיר החלב אלא ש"ס כנגדה חזקה
דהשתא לאסור עכ"פ ל"ה וראי' אסור
כיון שב' חוקים סותרות אחת את
חברתה אי"כ איך שייך לומר שהוא ס"ס
במקום חזקה אכן נ"ל לחזק דברי
הפמ"ג מהא דכתב כאן בכו"ע וכ"כ
בחו"ס חולין הנ"ל אם נחערב חלב
מכמה בהמות ואח"כ נחלזה אחת טרפה
כל החלב אסור בפחות חס' ולדעת
ההוס' אפי' באפשר לחלית סמוך לשחיטה
נטרפה מ"מ אסור כל החלב למשרע
ולדעת הנוחבר מיירי באי אפשר לחלות
כגון היגדר פי המכה עכ"פ אינו אלא
ספק טרפה דילמא נטרפה קודם
שנחלבה בהמה וא"כ קשה מאד והלא
מיירי כיון בשני ומה"ס בטל ברוב וס'
הוא רק מדרבנן ולשון ההוס' מוכח
בפירוש דמיירי בלא עורע הספק עד
לאחר שנחערב אי"כ קשה אמאי ל"א

ספק דרבנן להקל שהרי בסיומן קי ס"ל להרבה פוסקים והבי קי"ל להחיר ספק דרבנן בשבט דאורייתא בלא נודע במקום הפ"מ וא"כ אחאי לא כתבו גם כאלן להחיר מטעם לא נודע ולא ראיתי בד"ס שער שנתעורר מדברי חוס' אלו וכן מפסק השו"ע אבל לפי מה שכתב הפמ"ג יוחא שפיר דבאן שאני ש"ס חוקה דהשתא לאסור ומשום אסור אף בלא נודע והוא חזק גדול להפמ"ג שהוא ס"ס במקום חוקה.

ובי"ן שזכינו לד"ן יוחא דלכאורה קשה על המחבר דמירי בס"ף זה כשהחל עומד בפ"ע ולא נתערב בלחור אי"כ איך החיר מטעם ס"ס והלא הוא נדר חוקה דהשתא ולפי האמור גם המחבר ס"ל שהיא חוקה טובה ולפ"ז מושב וזהו כוונת הגר"א ז"ל דע"כ ס"ל להמחבר ש"ס לחלוק בסמוך לשחיטה ולי"ס ס"ס במקום חוקה דאל"כ לי"ס ס"ס וא"כ (ע' פמ"ג דיעי ס"ס אות א ב והבנ).

(ג) בשבת (ד"ה) חוס' ד"ה אגוז י"ד גמי איהו דמכני תוהי"פ ופ"ז חמה בגליון הגר"א דספינה אינה דומה ליד אלא לעבר שהרי שניהם הולכים מאת הקונה וליד ליד שאינה עוזבת אותו וא"כ אחאי ספינה קונה יותר מעבר שחשיב חלר מהלכת והניח בלע"ג והגר"א הא דפשיטא ליה להגרע"א ז"ל שהספינה מהלכת מאת הבעלים תמוה מאד אדרבה ספינה אינה זזה ממקומה אלא ברטון הבעלים כאשר יסיד את מוסדותיה וא"כ ליד כלל לעבר שיכול לעזוב את ארזו בלא מדעתו כלל וא"כ שפיר כתבו התוס' שספינה דומה ליד וז"ל.

ובאורתו דבור כתבו התוס' א"ס

יוחנן על ארס כשהוא מלך י"ח הנחה והביאו רא"י מפ' מי שהחשיך שמי"ח על הבהמה כשהיא מהלכת וע"ז חתם רב אחד בפרוס' מאי רא"י היא זאת והלא כוניה דהתם מירי כשהאדם עומד על מקומו ונוטל כיסו ומוטו על בהמתו וא"כ לו יהא הנחה גמורה כמו"ח ע"ג קרקע מ"מ אינו עושה שום אסור כיון שלא עלתו ברי"ס וא"כ ליכא רא"י להחיר להניח על ארס מה"ך כשהמי"ח העביר ד' אמות ברי"ס לא מיבעי כשעשה עקירה גמורה אסור להניח מה"מ אלא אפילו הנחה לחדא ג"כ אסור והניח בלע"ג והוא לכאורה פלא גדול אכן כ"ל לפרש דהי דמירי התם בעומד על מקומו וכן משמע מכל הפוסקים ואור"ח סימן רבו ע"ג מ"מ משכחת לה בלחור שהחשיך לו בדרך ולאחר שחשבה נזכר באמצע הלוח ש"ס לו בללחתו כ"ס עם משות ופשיטא לכו לחוס' דכנה"ג ג"כ ד"ן שומטו על על בהמתו מהלכת ונהי דליכא בהמתו עמדו י"ס עלה אחרת כמ"ס באור"ח אבל עם בהמתו פשיטא לכו שומטו עליה כשההלכת וא"כ א"ס דלי"ס הנחה דאל"כ עכ"פ אסור מדרבנן כיון שהעבירו ד' אמות ברי"ס או כמ"ס החוס'.

(ג) בשבת ד"ז ע"ג מוטאר בשם ר' יוחנן דקרפף יותר מבית סאחים שלא הוקף ליריב הוא רה"י מה"מ ולא כרמלית ולפ"ז י"ס לחמיה על פרש"י שבת ד"פ ד"ה ויהא ש"ס חיוב שכתב ש"ס דלי"ס רה"י מה"מ להפך מהמבואר כאן וע' גליון הגרע"א שהניח זה בלע"ג וגלע"ד לחרך בשנים האחד ע' ערבין דס"ז שר"ה בר חנינא קרפף כ"ס הוא כרמלית אפילו להקל עש"ה ולפ"ז יוחא ע' פרש"י הנ"ל שנקט בקשה וקפ"ק

שלא הוקף לדירה וא"כ י"ל שנקט
בנקטה הוא כדמלית לכו"ע וזה שבח
קרפף הוא רק לר"ה ב"ח וא"ש.
והב' לכאורה קשה על רב אשי
כאן שזוקים הכרייתא בנקטה שלא
הוקפה לדירה וקשה לחני רבותא ר"ה
שהוקף לא לדירה ג"כ הוא רה"י לשבח
ולא לטומאה ובגון שיש פתח לכאן
ולכאן כמו שפרש"י על בקעה וחזק לזה
יש להבין מדין ידענו לחלק לענין
שבת בין הוקף לדירה להוקף שלא
לדירה וכן מדוע החמירו חכמים בנקטה
שהוקפה והלא הוי ב' דרבנן שהרי
מה"מ מותר לעטל בתוכה אפילו בלא
הוקף כלל לכן אפ"ל דבר חדש דר"ה
ממש בהוקף שלא לשם דירה לא נעשה
מה"מ רה"י אלא כדמלית כ"ז שלא
הוקף לדירה ול"ד לנקטה שנל"ה היא
כדמלית ולהכי נעשה רה"י בהוקף אבל
לא ר"ה ולפ"ז א"ש תירוצו של רב אשי
ובן א"ש דל"ה ב' דרבנן וגם א"ש שיש
חילוק בין הוקף להוקף לענין קרפף
כיון שגם מה"מ יש חילוק ביניהם והבן
ולפ"ז מיושב פרש"י בר"פ הג"ל שהרי
התם מורי בקרפף שהפסוק בר"ה
ע"ה וא"כ יפה כתב רש"י שאינו רה"י
מה"מ אלא כדמלית ובגון מחד.
ד) גזיר (ד"ב) הו"מ ד"ה באשה
מדאמר פרק רבן גמליאל"י כ"י וע"ז
הקשה לי המופלג מ' אלטער ראזענספיר
נ"י מורשא ודאיתי שכן הקשה בגליון
הגרש"א עכ"פ מנ"ר בת"ס שהינם
עליון יכול לגרש עכ"פ לנשתיבש ול"ה
דבר שלא בא לעולם הואיל ובירו
ליבמה א"כ הקל"ד פשיטא שיכול
לעשות שליח כמו לגבי חלה משום
עיסה מגולגלת והגיה בל"ע והוא לכאור
פליאה טעמה אכן לאחר עיון יבס ל"ד

כלל לעיסה מגולגלת שהרי אם אחר
על עיסה שהתא חלה על קמח לכשיהא
גלוש אזי שוב אינו מחובר מעשה מלך
הבעלים שהרי הלישה תוכל להיות
אח"כ גם ע"י א"ש אחר שלא נעשה
שליחו כמו באומר פרוה חלושים יהיו
חרומה על פרות מחוברים לכשיחלשו
דמהני אע"פ שנחלשו מחילא והפ"כ
הכא דמהני ומש"ה א"ש שיכול לעשות
שליח כמ"ס הר"ת לא כן יבס שהיבוס
אח"כ אי אפשר להיות מא"ש אחר וזה
הבעל"ס כידוע לכל א"כ ליכא מחוסר
מעשה גדול מזה וזה שהיבוס עליו יכול
לגרש מטעם בידו ליבס אבל לגבי שליח
ל"מ זה כמ"ס הת"ס דכל היכא
דמחוסר מעשה הוי דבר שלג"ל לענין
שליחות ול"מ מה שביר המשלח לעשות
ומהאי טעמא ל"מ אלל חלה שליח
מטעם שבירו ללוש עיסה ולעשותה
חלה על הקמח כיון שאז ע"כ עליו
ללוש בעלמו שהרי אין בידו שליחו
אחרים ולכן הוי מחוסר מעשה ול"ד
לעיסה מגולגלת וא"כ יבס ג"כ ל"ד
לעיסה וא"ש.

ה) בידוע נשאלה שאלה מאת הגאון
מקונסק ז"ל באחר שערך ביתי ומעלטין
של חברו שהובטחו בחברת אחרות
בענין שיחמלא חסרונו מאת החברה
כנהוג והל"ע שאלה אם הניזק יכול
להבזע לר"ח את המזיק שישלם לו את
מה שהזיק לו והרבה דברים נאמרו
בזה בשע"ת ודנ"ל מאת הגאון ואנשים
אחרים ול"מ לפטור את המזיק מבי
טעמים.

האחד לפי שאי אפשר לחייב את
המזיק שישלם ב' פעמים כי מולך
המזיק מחייב המזק לשלם גם להחברה
שערך ההזק שלה הוא ורק נגז חיוב

בכפל אבל לא מדק וזה דומה לשלם
ולא רזה לישבע אם נחלץ הנגב משלם
כפל לשומר לפי שהשומר נכנס במקום
המפקיד לאחר ששלם לו הנגבה והה"כ
כאן כשהחברס ממלא חסרונו נכנסת
במקום הניזק לחבוב מאת המזיק ויכול
לומר להניזק לאו בעל דבר דידי את
כמו בשלם ולא רזה לישבע שיכול הנגב
לומר להמפקיד לאו בעל דברי את
וכאשר שמע דברי מ' אלטער הניל
בעירני מכ"פ הניזק יכול לחבוב את
כספו ששלם עד עכשו בעד האחריות
שהרי זה לא יושב לו מאת החברה רק
סכום ההיזק בלבד כידוע לכל אכן
לפי' ו'א שהרי כסף זה לא יושב לו
בשום ענין אדרבה ארון הבית מחויב
לשלם בכל שנה סכום כידוע אם לא
כסונו על סכום קלוב כידוע לכל ו'א"כ
אין לו אלא חביעה נזק בלבד כן
מהחברה וכן מהמכשיר את הבערה
וע"ז יכול לומר לו לאו בפ"ד את וכו'
הניזק אם נודע להחברה שם המזיק
שפיר פטור מלשלם להניזק אבל אם
לא נתפרסם להם שם המזיק וכי חוטא
נשכר אכן ו'א מ"מ מלך הדין אי
אפשר לחייבו לשלם להניזק ואין זה
טובא ונשכר כיון שאין מרווח כלום
מהעשה וו"פ.

היזק שאינו ניכר קנסוהו רבנן חנן
מקביל לא ילפינן וחזן לזה י"ס עוד
לחלק בין החם להכא כמוכן לכל וי"ל
להביא רא"י למה שחדשתי בעז"ה מהא
דמבואר בגמרא וחז"מ סימן שפ"ו וסימן
תנ"ט שם שבר כלי של חברו הסבירים
הם של הניזק ועל המזיק לשלם רק
הפחת מבואר שהעיקר הוא מה שנחסר
ממנו ואין משניחין על מה שהיוק לו
וכ"ס ש"ס לחזק דברי מהמבואר שם
אם הנבלה או הסבירים נחלקו בין
הניזק ועמידה ברין עד ששים כמו
בהמה חיה המזיק פטור מלשלם וכאב
הסו"ט"ע. משום דהניזק אין לו הפסד
והיזק גרירא אין מביאו לחסלומו וא"כ
הה"כ אם הנוחר מן השרפה נחלק
בגמית וסוף כמו בית שלם ג"כ המזיק
פטור וממילא פטור גמ' כאשר נתמלא
חסרונו ממק"א דמאי שנא זה מזה
ויר"י בנ"ס של גדולים וקדושים מ'
חיים וואלף אוירבאך נ"י מורשא העירני
שמענו דוגמא לזה לענין קרבן בעמ'
שנושות (דל"ד) דאיחא הכס אמר רבה
הכופר בפקרין שיש עליו עדים פטור
מקרבן שבועה ופי' רש"י שלא היעילה
לו כפירתו וע"כ ישלם וזהו כמו היזק
בלא הפסד ונהי דר' יוחנן פליג עלי'
וקי"ל כר"י אכן איחא הכס טעמא
דר"י משום עדים עבירי דמיתמי ופי'
רש"י שיש כאן כפירת ממון אבל
בעלמא כולם ס"ל דאינו חייב על
כפירתו אם לא נתחבר לחברו שום
ממון ולכן מכל הטעמים האלו נלע"ד
לפטור את המזיק ויש בזה פרטים
ואמ"ל.

(ו) בשע"ת ח"א שנה יב סימן כו
הובא מה שנהנו המורים להחיר דם
עם מראה בריון וע"ז הקשה בספר

והב' לפי מה דקי"ל היזק שאינו
ניכר ל"ה היזק ופטור מלשלם ונהי
ש"ס לו חסרון כ"ס מ"מ לא חייבה
חורה על הפסד בלא היזק והדברים
פתיקים ולפי' נ"ל לחדש שלא חייבה
חורה ג"כ על היזק בלא הפסד כי האי
דכא ש"ס היזק ניכר שביטו נשרף
ומ"מ כיון שאין לו חסרון כ"ס לפי
שהחברה או קופת הממשלה ממלאת
חסרונו ולכן פטור מלשלם ונהי שאלל

יומת אדם כי יחי' בו נגע וכיו"ב שלא
נחמט בזה מלך [א"ז] שאין למד
מן אגדה] וכי' ליכ' האריך במירוד
מיוחד על כל קשיא בפ"ע ולפ"ד ל"ק
כלל כי המלך יא' מן הכלל למעלות
ולא לגריותא ולפ"ז א"ש מה שדרשו
בקום עלינו אדם ולא מלך והוא
מעלותא שאלמלי קם עלינו מלך החשוב
יותר לא היה הער גדול כל כך ומהא'
נעמא כחכ הרא"ש שפיר שפני מעלתו
של המלך לא נאסר בשמן המסכה ולא
גרע מכהן גדול לא כן בשאר מקומות
שריבם ככולם נזכר בהם אדם
למעלותא כגון מכה אדם יומת וזהו
מפני שהאדם חשוב יותר מן הכהן
וכן עומאת אהל ונגעים נובת באדם
ג"כ מפני שיש לו מעלה יותר על כל
שאר הבריות כמ"ש המפרשים וא"כ
א"ש שלא נחמט מלך אדרבה מעלתו
גדלה לו שלא יא' מן הכלל לגריותא
וה"פ.

(ח) שם בגמ' ב"ר אבא בר רב
כתב כ"ת דבעלם מחייב מב"מ שלש
הכל משום שיש רגלים לדבר והשבוש
הוא להקל על הנחנע סייד ולפ"ד ז"א
ויש להביא רא"י מדאמר רבה מפני מה
מודה במקלת העטנה ישבע ניהמני
במינו דכפר הכל ומירך דל"א מינו
דהעוה וע"ז הקשו הראשונים מהני
עיו' דאכלי חושלא דאמרינן מינו
דהעוה ומירלו לפטור ממחנן אחרין
אבל לא לפטור משבוש וב"כ בחו"מ
כללי מינו וא"כ מוכח בהדיא דמב"מ
פטור מלשלם מעטס מינו וז"ל ומ"ש
כ"ת דהרא"ש ס"ל דע"א אינו נאמן
לפטור למי שאינו יכול ליטע ומשלם
דוקא דמב"מ שמחייב בעלם לשלם הכל
ז"א ומירוש שלא ראה ברא"ש שזכר

אחד והלא מראה ברין נעשה מחטבות
שחור ואדום וא"כ ברין טרפה כמו
שחור ואדום והוא קשיא עלומה וכחכ
כ"ת למרן שראה באליקלופדיא שלבע
ברין נמלא נמשכה האדמה נמלא שאינו
פחוך משחור ואדום אלא שנעשה כך
מהחלל יצירה וא"ש שכשר מראה ברין
שנעשה ג"כ מהחלל יצירה, לפ"ד אע"פ
שיפה עשה כ"ת ליכ' הכוראס ולסמוס
פי המזגל אכן הענין עדיין לא נחב"ר
כל לרכו כי יש להקשות ע"ז והלא
מראה שחור הוא טרפה לפי ששחור
אדום הוא אלא שלקה ולכע שחור ג"כ
נמלא באדמה כמו נחלים להסקה וכה"ג
א"כ גם מראה ברין יהא טרפה דילמא
נעשה מחטבות אדום ושחור ולא
מהחלל יצירה ועכ"פ הוא ספק טרפה
כיון שעינינו רואות שמשחור ואדום
נעשה ברין אכן י"ל דז"ל ידעו שרם
שחור לא נכרא כך אלא שלקה וכ"ז
שחור לא כן ברין שאתה זקוק לומר
שמקלת דם נלקה ונעשה שחור ומקלתו
נשאר אדום ואח"כ נחטבו שניהם
ונעשו ברין כולי האי לא חייבין וטוב
יותר להלות שודאי נעשה כן מהחלל
יצירה כמ"ש כ"ת וכן ז"ל ג"כ אלל
ריאה שמראה שחור טרפה וברין כשר
ול"ת שהיה שחור מהחלל ונכון מאד.
(ז) בגמ' מ"א שנה א הוכא חוס'
ברא"ש שהקשה היך נמשחו מלכי בית
דור בשמן משהת קדש והלא כתיב
בהורה על כשר אדם לא יסך ומירך
דכתיב בקום עלינו אדם ודרשו דז"ל
אדם ולא מלך וא"כ הכ"ג כאן יש
לדרוש כשר אדם ולא מלך וע"ז תמה
סרב מאכטראו שליט"א נחמה וכמה
מקומות דכתיב אדם ולא נחמט מלך
בגו אדם כי ימות באהל מכה אדם

ג"כ שבועת שומרים (שומר שחבר
לשומר) ואיחא בנ"ב שבועת שומרים
הוא רק להפסיד דעתו של בע"ב ומ"מ
אין ע"א יכול לפטרו אליבא דהרא"ש
ומ"מ לפרש הירושלמי (שבועות פ"ז
ה"א) שכתב, מניין שקבלו הבבליים
שבועה פטור מלשלו"ס וכחב כ"ח
הכוונה שרק לאחר שנשבע פטור
מלשלו"ס דבלא"ה מחויב בעלם לשלם
הכל ו"א כי הלשון, מניין" הוא קולא
לנחכע ולטעמו ל"ל אם נשבע כמובן
לכל לכן ג"ל לפרש ולא ראינו אם לא
נמלא במפרשים לפי מה שכתבו בתוס'
ש"א מתוך אלל הסוד הואיל ור"טו
לישבע ולפ"ז י"ל שמ"רי בחסוד וא"כ
ג"ס הלשון מניין שקבל שבועה וי"ל
לישבע פטור אע"פ שבאמת ח"ט נשבע
וי"ס עוד להעיר ואמ"ל.

(ט) ב"מאצ"ר ש"ס הובא הה"כ בגין
אז מנ' כחובים כי"ר לא פרעה נרות
(שכתוב בפירוש שוהג לדורות) כה"רי
שילוח עמאים (שכתוב ג"כ שוהג
לדורות) ולא שילוח עמאים כנרות ה"ר
הקוה כו' ופי' הראב"ד נרות יש להם
מעלה שהוא חזיר והמורחי כתב דבני
כהנה ומשוי' אין למדים מהם לשילוח
עמאים אבל קשה מפני מה אין למד'ם
נרות משילוח עמאים שוהג לדורות
ול"ל קרא וכחב כ"ח לפרש לפי מה

הרב שלמה אשכנזי
מחבר ספר הנקור.

טערקישע טליתים

איך האב געפענט א פאבריק אין טוניס פון
טערקישע טליתים

דיא בעסטע קוואליטעט, צו ביליגע פרייזען.
אלע סודרי טליתים פון דיא גאנצע וועלט
ואלן זיך ווענדן צו מיר, איך וועל זיי פון
בעהאנדלען.

דיא סחורה וועלן זיין ערהאלטען
דירעקט פון טוניס.

Rabbi L. WEISBLUM,
342 East 3rd Street
NEW-YORK City.

מודעות בהשערי תורה הנפוך בארצנו ובחול מביאות לבעליהן תועלת מרובה.

יצא מכות הדפוס כבר **קיצור התניא** של האדמו"ר הוקן מלארי בעל השו"ע, מסודר לכל פרק ופרק כראש הה"ק הנ"ל עד סוף הקונטרס אחרון, גם קיצור דקדוקי שכל פרק ופרק נדפס על כל קצור מלבטת ב"ה הקיצור הנ"ל, המאמץ והאחריות והידור הדפוס כמו ספר התניא מרוב ראש בוויילנא, ויכל לערך 6-5 דפוס ביינו. הסתיר א רבע דאלר אפיקאלי, למי שיקבלו סבב נכון הנהה גדולה, נדפס עקומאס' מועטים וכל הקודם וכו'. להשיגו אצל הרב הסופרם המחבר ספר לקושים באורים על התניא, כמו"כ ויכלו להשיג אצלו הספרים, לקושים באורים, ג"כ בסתור הנ"ל, חתי משה" על הלכה בצירוף הספר, רמ"ת שמואל' אגדה ע"ד דרוש ופסול ע"ד השכלת חב"ד, סתור הנגון הסובח הנ"ל בסתור א' דאלר ע"י הכתבת.

Rabbi Abram Brudno Jerusalem Palestine.

דברי שלום חלק ראשון כולל איזה ענינים בהלכה ודעיות נשגבות הספולאות בפז ובזאורים נחשבים על איזה סאפרים ואגרות חז"ל על יסודות התורה הסופר והדעת ערבים על אונן שומעת להאמין בעתירות אומה הישראלית והנדרבים בשנה יקוצו לחי עולמים, הספוררים את לבות בני אדם לחזרתנו הקדושה ולאכינו שבשמים.

דברי שלום ואמת נערך ונסדר בשפה הסדורה (וצאוראן) לזכות הישיבות, ומסודות התורה.

מאתי העצור באלפי ישראל
שחברתי בעותי הונן לאדם דעת
הק' שלום יצחק בחרר ר' רח
בן ציון וצ"ל לעוויסטאן
רב ואבר"ק קרומאניא וצ"ל.

Rabbiner Sch. I. Lewitan.
Calmejerg 15 II.
KRISTIANA (Norwegen).

יצא לאור הספר **באור השמות הנדרבים שכתב** ה"ה ב"ה אאסו"ר הרב הנאון ר' **שלמה אהרן וורטהיימר** ז"ל, באורים מחודשים ומאוספים על השמות הנדרבים ע"ה הוראת הכתובים והסבארים הקרומים נדפסו וכו"י עתיקים, כביל 220 עמוד, סתירו 5 שילונג, בקרוב י"ל בסגנון הספר נאון **הנאונים** קובץ סמקשי וידו הנאונים סתב יד הנגויה שבסגורים וכו' נסוקי ר' נחשון ב' חשו' לנאון, השכות רב"ג לחיו, פירוש רס"ג לשה"ש, תפלות לרס"ג חשו' ר' האי וכו'. סתירו 5 שילונג.

הכתבת: Moses Wertheimer
Jerusalem Palestine.

בערך ישינים הברה להוצאת ספרו רבוחינו הראשונים ו"ל, הספרים שיצאו לאור עד לתת:
(א) פירוש י"ג שות, שהתורה נדרשת בהן לרבות עקרונות נאון ו"ל ע"ס כח"י מאקבארי עם הערות ומבוא.
סתירו 25 סקנט.
(ב) ספר הפרדס הגדול לרש"י ו"ל ע"ס הדפוס קונסטנצינה חקע"ו 400 עמוד, עם הערות ותקונים ומבוא גדול.
סתירו 3 דולר.
הכתבת: Rabbi Ch. L. Ehrenreich
DEVA Princ Carol 45
Ramania

יצא לאור ספר **מצבת משה** כולל חידושים ובזאורים על סבת סוגר קטן סכתיו הקדש שהתח אחריו כוכה הנאון האסותי סון **בישה בצלאל לוריא** וצוק"ל האב"ד דק"ק סוואלק בעת"ה הספרים, נהדר שרנא, נספח חיה, כובע ישיעה וקור ועוד, ונלוה אליו תהות והערות וקצת חידושים אשר בשם, ארון צב"י כבונים סאמי כנו והלסטר **צבי אריה לייב**, **לוריא** האב"ד דק"ק ואלודאק, סתור הספ" עם השפלות המשה והבונים, לרבות והאגרות הלופים הר"ה הוס"ר רק שלשה והבונים, סתור 149 עמודים פורסם חצי בליון, להשיגו אצלי על הארבעא הרשומה סתה.

Rabin L. Lurje ŻAŁUDOK z. Wilen. pow. Lidski.

1 אדריתא להשערי תורה זה ית מדרש:
1. Feigenbaum, Warszawa Muranowska 4, m. 30.

קובץ שאמות ותשובות, חידושים וביאורים בהלכה ואגדה

סאת רבני ותבטי ופגנו נ"י

הרב שלום מרדכי הכהן ז"ל ... (ברעזאן)	הרב יעקב שור נ"י ... (קוטק)
הרב שלום יוסף הלוי פיינענבוים נ"י (לאקאטש)	הרב אברהם הלוי עפשטיין נ"י (מאקאלי)
הרב אברהם צבי ברודנא נ"י (ירושלים)	הרב חנוך דוד גרינגלאס נ"י (לענסטאט)
הרב שלמה אלטמאן נ"י (ווארשא)	הרב מאיר רובין נ"י ... (ראדום)
הרב אלעזר הלוי אייבעשיץ נ"י (סטערדין)	הרב ישעי' אלנאי נ"י ... (אשכנז)
הרב יהונתן הלוי אייבעשיץ נ"י (פראגא)	הרב אלי' הכהן פארבסאן נ"י (ראדום)
הרב מאיר וואלפער נ"י ... (ווארשא)	

מסדר כדאסו של ה. מאלבאן בפירטקוב

יו"ל בעוה"י להנדל חורה ולהאדירה

העורך: ישראל איסר בהגאון מרן יצחק הכהן פיינענבוים זצ"ל
I. Feigenbaum, Warszawa, ul. Muranowska 4, m. 30.

9. (Maj 1924.)

ווארשא, ניסן-סיון, ה'תרס"ד.

חוברת נ' (שנה י"ד)

נוסד ע"י ר' יצחק וויזנר פייגענבוים זצ"ל.

שערי תורה

העורך:

ישראל גאסר רחוק פייגענבוים

ווארשא, מוראנו 14

גלוח לר

ירחון תלמודי

בית מדרש

העורך:

הרב שלמה אלטמאן

ווארשא, גאזאלימיע 25.

מתבקשים לנדב סכומים!
לקרן השערי תורה!

מחיר חוברת (ולחודש) 300 מר.

ווארשא לשערי תורה ויהי מדרש:

1. Feigenbaum, Warszawa Muranowska 4, m. 30.

סימן א

ה) בשע"ת (ח"ד חוב' ח' סי' ה') הקשה כ"ת בלאווי דלא תחמוד
ולא תחלוש באשת רעך ח"ל דעבר על הלאו דלא תהוורו אחרי לבבכם ואחרי
עיניכם ע"ש.

רע"ד לק"מ, דמשכח"ל חומר ח"מ מפאת שהיא אשת חיל וטובת לב ושכל
וכדומה, ובכ"ז סקר החן והכל היופי לא מלאו חסלות בלבבו, ואם הוא חמד גם
מלד חלואה מראה עינים והלך נפש כחושק בנפ"מ, באמת עובר גם על ולא תהוורו
ואע"פ דאחרווייהו לא לקי ח"מ עובר בכ' לחוין, ובמנ"ח מורה ל"ח הניח בנ"ש
נל"ה אשת רעך דא"ש עד שיקחנה, והיינו ע"כ בהפ"ר בבעלה עד שגרשה,
ח"כ ילקה דעל כל ביאה יש לאו דלא תחמוד וי"ב מעשה, ולמה כתב הרמב"ם
ז"ל דלשח"מ הוא, עכ"ד יעו"ש, ודבריו משוללי הכנה, דח"ש אשה מחפץ
בחומרו ועושה החבולות עד שבעליו מוכרים אותו או נמנים לו והוא
משהמש בו כל פסע במעשה ואפ"ה לא לקי, ומשום דהשתדלותו שטושה עס
החמודה עד בוא החפץ לידו ח"מ, ומה שטושה ח"מ בכח לידו בשלו הוא
שטושה וה"נ באשה, ולהראב"ד ז"ל שא"ש אם הפ"ר עד שנה"ל בעל החפץ
כתב שם המנ"ח דל"ק, הרי בע"כ חייב מיתה משום ח"מ, אלא דנ"מ בלא
ההו"ו בו משום ח"מ, ולוקה על הלקחה וגם על ביאותו דלא ניחן להשבין
דהא חסדה בביאותו על בעלה, כנ' כונת דבריו עי"ש, ולע"ד בשלחא בחפץ
כשטעלו מנעליו באלמות מהרין בו בלא תחמוד להראב"ד ז"ל ולוקה, דודאי
ע"מ להשתמש בו ע"י שישלם דמיו בע"כ של בעל החפץ נטלה, אבל באשה
ש"ס בה הויב מיתה, שהרי אפי' יכוף האי"ש לגרשה הוי גט מטושה שלא
כדון ובעל והיא ח"מ, ודאי על דעת להפ"ר בבעלה שיגרשה מדלוגו נטלה,
ול"ש חלקות על הנטילה, ואם רואין אותו שרולה לבא עליה ומחרין בו בלא
הנאף יש חיוב מיתה, ולא שייך אז להתרות בלא תחמוד, שכבר עבר מעשה
נטילה ודו"ק, ומה שחקר עוד כ"ג בענין חומר לבנו וכיו"ב, לע"ד אם יש
בחיתוד זה גם נלגול הנאה לעלמו כמו לבנו ולבתו דמכילתא ודאי עובר, ומשח"כ
בחומר חפץ של ראובן לשמעון, ולעלמו של החימוד אין שום הנאה והועלת
מזה, מה וז חמדה ולא יטויר כלל חימוד כזה דנדר חמדה הוא שהחומר חומר
להנאה עלמו או בנו ובתו שהנאתם היא הנאתו וכל כיו"ב, ומה שהקשה מאי
כוי"א דלכנו של"ה ברשותי מעולם לקדם עבור בנו, ל"י מאי קשיא דמ"מ

הוֹיָא שֶׁאֵם מִשְׁחַדֵּל עִם הַבַּיִת שִׁפְתָהּ אֶת בְּנוֹ לִיקַח אֶת בָּתּוּלָהּ וְעוֹבֵדָה הַשְׁתַּדְּלָהּ
חֲמִידָה בִּזְמַן יַעֲבֹר עַל לֵיתָ, וְאִי־מַעֲט מַחֲמֶט שְׁאִין בְּנוֹ מִסִּיר בִּירוֹ.
(ב) שֶׁם (כ"ט) כַּפְסָקִיָּה שְׁלֹשִׁי לֹא נִחְלָא, וְאֵם נִמְלָא כֵּן לִפִּי הַפֶּשֶׁק
הַכּוֹנֵה, מִלְּבַד בְּיוֹמֵי אֵי שְׁאִין נִכּוֹן לִהְיוֹת לוֹ וּבְדִלָּהּ. בְּשִׁים דְּהוּ לֹא מְלִי
לְקוּמוֹ בְּחִזְרָה, דִּינִיקָא קִי וְלֹא מִקְנֵי וְאִי שׁוֹב אֲבִיו אִם אַחֵר לֵלֶחֶם בּוֹ
בְּיוֹמֵי אֵי דְבַעֲיָן מִשְׁלָכֶם, וּפִירוּשׁוֹ הוּא מוֹקֵשָׁה מִכֶּמֶת אֲנָפִי וְאֶבְמִל, וְאִי־יָד שִׁיבִי
אֵי נִמָּה הוּא מִחֶרֶץ בְּסוּרֵי קוֹשִׁית הַפּוֹלֵם (שְׁנִיחְרוּ בִּזְמַן כֶּבֶד תִּי) שְׁנִיטֵי וְעִי
גַּם בְּשִׁרְיָה) דֹּאטוֹ יִכְחֹשׁ פֶּשֶׁק לִשְׁוֹן הַשִּׁים דְּקָטָן אִינוּ מִקְנֵה בְּחִזְרָה וְאִי־כֵן בְּלוּלֵב
שְׁנִיחֵן אֲשֶׁהֱקִיד לְקָטָן בְּהִקְלָהּ אִי־יִלְאִין בּוֹ גְּדוּלִים הַשְׁחָא.

(ג) שֶׁם (ס"י י"א) בְּחִירוֹשִׁי לִמֵּס' גִּידָה כְּחִבְתִּי בְּפִשְׁטוֹת לְחֶרֶץ תְּמִיחָה
הַסִּרְפִּס דְּשִׁים עֲרוּךְ הוּא בְּחִזְרָה יִי־ת. דֹּאטְרִיךְ רֵק קְדִישׁ לְמַשְׁט וְלִי חֲטָאֵת
מִהֶקְרֵבָה אֵף דְּהִלְכָּהּ גְּמִירִי לֹא דְלִמִּיחָה אִיל, מִי־ת אֵם הַעֲלִיָּה וְלֹא הוֹרִידוּ
מִעֵי־הַמִּזְבֵּחַ עוֹבֵר בְּלֹא, וְעִי רַחֲבִים פִּיגִי מִאִי־וֹיִם דְּוִי, וְאִפִּי אֵם מִה שְׁאִינוּ
סוּרִיד הוּי לְאֶבְיָם מִי־מִי דְּעוֹבֵר בְּלֹא, וְכִמוֹ דִּימֵר הֵם דְּנִי־מ דְּעֵבֶר אֲשֶׁה
עִי־ש, וְלֹא הוֹיֵל לְרִשִּׁי וְלִי לְפֶרֶשׁ בּוֹלֵד קִקְלֵי, וְכִמוֹ דְּבִשִׁים הֵם קִי־מֵר סִחְמָא
לִזְלוּת קְדִישִׁים, וְנִדְקִי דְּבִרִי מִרְן מִהֶרְשִׁי־א וְלִי, (וְאִי־ל נִדְחֹק כְּמוֹ שְׁחִירֵן בְּמִלְפִּי־א
שֶׁם דְּמִשְׁכַּחֲלֵל בּוֹלֵד תְּמִירָת עוֹנֵה עִי־ש), אֲכֵן לְחֶרֶץ דְּבִרִי רִשִּׁי וְלִי לְעֵי־ד
דְּכּוֹנָה דֹּאטִי בְּקִדְשֵׁי קִלִּים לֹא מִשְׁכַּחֲלֵל בְּאִינוּ נִפְיִיָּהוּ אַחֵר הַקִּדְשֵׁי, דִּלָּא
חַל עֲלֵיהּ אֲחֵן אִפִּי לְרִיבֵיגִי וְנִמִּשִׁים מוֹסִי שֶׁם דְּרֵי קִסְבֵּר וְרֵק בּוֹלֵד, וְעִי מוֹסִי
וְכִחִים קִי־ד. דְּרֵי וְקִסְבֵּר.

(ד) שֶׁם (בְּשַׁעֲרֵי אֵלִימֶלֶךְ אוֹת ב') מִה שִׁי־קִשָּׁה לִמָּה לֹא כְּהֵנוּ הַפּוֹסְקִים
שֶׁאֵם שִׁחַט לְחִילָה בְּשֶׁבֶת שִׁשְׁמוֹת רֵק רֹב, הִנֵּה מִה שְׁחִי שְׁחָא יִכְחֹשׁ רֵק
חֵלִי יֵא לִי מִקּוֹס, עִי חוֹלִין קִי־ג דִּילְמָא לֹא אֲחִי לְמִעֲבַד רֹבֵא, אֲכֵן לְעִי־ה
בְּלִי־ה לְקִי־מ דֹּאטִיגִי שׁוֹה אֲמַת שְׁהוֹבֵל בְּנִעִי־ת אַחֵר שִׁנְשַׁחְטוּ בּוֹ רֹב בִּים
חִיִּיב כְּמִשִׁים הַשְׁמִיגִי שְׂרָמֹה כִּי־ת, (וְיִשׁ לִי בִּזְמַן אֲרִיכּוּת וְאֶבְמִל), אֲבָל הִיִּינוּ אֵם
מִהֶקְרֵן בִּזְמַן אִינוּ תִּיקוֹן כְּגוֹן לְנִקּוּס וְלִהְשָׁקִיט חֲמִידָה וְכִי־ב, אֲבָל אֵם אִינוּ מִהֶקְרֵן
כְּלוּם, לֹא קִי־ל כְּרִשִׁים (שְׁנִיחֵן קִי־ג) דְּמִקְלָקֵל בְּחִזְרָה חִיִּיב, וּבְנִי־דִיד כְּכֵן תִּיקוֹן
בְּשִׁחִיטָה הַרֹב וְאִי־ל עִיד כּוֹס תִּיקוֹן, וְאִעִי־ג דְּבִבֵּן פִּקְעִי דֹּאטִיגִי שְׁחִיטָה רֵק
מִדְּרִבְנָן, כְּכֵן הַפְּמִיגִי בְּאִוִּי־ת סִי שְׁכִי־ת אֲשִׁי־ת סְקִי־ת דִּישְׁרָאֵל הַשְׁחִטוּ בְּשֶׁבֶת עוֹשֶׂה
אִי־כּוֹשִׁית עִי־ש וְהִרִין עִמּוֹ, דְּכִיִּין דְּלִרִיךְ מִי־הֵא שְׁחִיטָה מִדְּרִבְנָן, הוּי מִהֶקְרֵן גַּם
מִהִי־ת (וְמִה דְּבִסִּי) שִׁי־ת מִשִּׁי סְקִי־ב כְּכֵן לְהִפְךָ דְּהוּ רֵק מִלְּאִכָּה דְּרִבְנָן עִי־ש, כְּכֵן
עֲמִידָה בִּזְמַן וְכִחְבְּתִי בְּמִקְרָא וְאֶבְיָנוּ), הַסֵּם שְׁאִינוּ דֹּאטִיגִי לֹאֲכֹלוּ בְּהִיָּה בְּלִי־ת אֵם
יִשְׁחַטְנוּ, וּבְפֶרֶשׁ לְמִי־ש הַפְּרִי־ד דְּרוֹס אֵי דְּבִבִּים אִי־בֵא מִשּׁוֹם לֵית עַל הַרֹס
מִהִי־ת עִי־ש, אֲבָל הֵכָא מִשְׁנַשְׁחַט הַרֹב הוֹכֵחֵר לֹאֲכִילָה גַּם בְּלֹא מִירֹק הַשְׁחִיטָה
וְחִיִּין מִמִּילָא קִי־ת וְעִיד רִגֵּעַ תֵּלֵא הַפֶּשֶׁק וְנִמְלָא שְׁאִינוּ מִהֶקְרֵן בְּגִמֵּר הַשְׁחִיטָה
שְׁאֵחֶר הַרֹב כְּלוּם וְהוּי מִקְלָקֵל, וְכִיִּין מִדְּרִבְנָן מִזְּמַן לְשַׁחֲטוּ כָּל הַסִּמְמִיִּים הֵם
אֲמִירוֹ וְהֵם אֲמִירוֹ.

(ה) שֶׁם (אוֹת ג') מִי־ש לִי־שֶׁב תְּמִיחָה הַקְּלוּסִי־ת עַל הַפְּרִי־ת שִׁיִּין לְכָן

קטן ה'ם ושור פרוטה, ובין שני הפרוטה יש דעת אחרת מקנה ממילא אי' הקטן להחזיר כלים דשק ממונה לקולא וכעין הוראת הפמ"ג ביו"ד סי' נ"ט שפיר ס"ק י"ז עכ"ל, מאד התורה על דברים כאלה דהא איכא חשש פ"פ לא חל רק על אלו שטעמיה' ובין שיש אי' שטעמיה' אחרים חלין על כוונת להקל בכה"ל דליה רק משום קנסא, אבל הכא ממונה ובמה שצ"ך ובייה היינו בפרוטה אי' שיש דע"א מקנה אחר זכא ובה"ס כולם לא זכא ואם היה מונעו חייב להחזיר חמשה סלעים, ואפי' אם היה להיפך טובה בהרוב ולא בהמיעוט, ממונה לא בטל, ע"י בינה לי"א ומכ"ס איפ"א דהרוב לא קנה, ולא צ"ך כאן שלא חל חייב חזרה על כל פרוטה ופרוטה מספק, דאטו אם חייב להחזיר ממון אחר ובתנן שגביר הוליא זה הממון שניתן לו בנו פדיו בלא לא זכא בחמשה סלעים כדינא ובלא"ה הרי רק בחיסור קנסא בעלמא וגם רק ע"י שיוסף לבטל דרוב כהב הפמ"ג וצ"ב לכל מבין.

(ו) שם (בשער אליהו) הוא חוזר על דבריו ומתחזק לעמוד בשלו לבטל דעת הרמב"ם ז"ל וכפי שהנני רואה לא יעילו עמו הויכוחים והיו להשיב על דבריו בזה ושור כי הוא באמת ומי ישיבנו רק זאת אומר ואנלס אינו למוסר כי אין דעתם של קוראי וסופרי השערי תורה נוחה כשמדברים גבוה ונרמות רוחא נגד רבותינו הראשונים ז"ל עיניו מחזיקה משרים דרכם של כל הכותבים בשערי תורה במקום שיש להם קישי הכנה כותבים בסגנון פניה שקשה כך וכך ונ"ע וכיו"ב והולים החסרונן בקולר דעתם להנין עומק דעת הראשונים ז"ל ומבקשים לתרץ ולקיים דברי חכמים הראשונים שטובה לפירושם..... ולא לבטל מ"ו אלה הדברים ראיתי להשיב לא לכבוד עצמי ולכבוד אבותי רק לכבוד התורה ורבותינו הראשונים אבות העולם זללה"ה שאנו מחויבים לכבדם ומוזהרים להעמיד דבריהם ולקיימם.

הק' שלום יוסף הלוי פיינענברג חופ"ק לאקאטש.

סימן ב

(א) בשע"ת (מ"ד מוב' אי' בשער שלים אות ו') כתב כח"ה ע"ד שנסתפקתי בשע"ת אם יכול האב למכור את בנו לאחר חשש, כי זה מבאר להדיא ברמב"ם פ"ד משבדים ה"ד, לא א"ע מה חלל ברמב"ם מבוחר להדיא יותר מהמבואר בהורה והשנוי במשנה, כי הרמב"ם אינו אומר דא"ע אינה נמכרת אלא לשם כלסונו בפ"ג ה"ב במוכ"ד ולהוי משמע דאינה נמכרת ליהר חשש אפילו במפורש, רק כן כתב, אה"ע עונדה שש שנים כעבד שמוכ"ד שנאמר כי ימכר לך אחיך העברי או העברית ויולדת בתחלה שבע' וזהו הכתיב הכאתי בעלמי בשע"ת לרא"י דא"ע אינה נמכרת ליהר חשש דאיהקס למכ"ר, אמנם בהבתי שם ד"ל דאין הכתוב מדבר רק כשנמכרת בסחם דיוולדת בשש אבל בתנאי מפורש אפשר דיוכל האב למכרה ליהר חשש, וכן הא דשנוי במשנה קדושין י"ד ב' יסירה עליו אס"פ ט' דמבואר דקינה

עלמה בשנים והיינו בשש כע"ע ובפירש"י שם י"ל ג"כ דזה במכירה נכסם
כע"ע דריש'א דמיירי אפילו במ"ע דנמכר ליתר משש במפורש ובסמך וילא
בשש וע' באו"ח ובמקנה שם, וכן י"ל ג"כ ברמב"ם שכתב עובדא שש שנים
היינו במכירה נכסם אבל במפורש עובדא כמה שהתנו, ומש"כ בענר שמכ"ר
משום דהד"ן יציאה בשש הכתוב בחורה כפ' כתוב במכ"ר ולא במ"ע ולדעת
ח"ו ראשונים אין במ"ע דין שש כלל, וזוהי איהקש אה"ע למכ"ר דיוצאה בשש
בסמך, אבל אינו מבוחר ברמב"ם דאה"ע דינה ממש כמכ"ר ואינה נמכרת
ליתר משש אף במפורש.

ומ"ש כח"ה דאין ה"קש למחלה לומר דוקא נכסם כו' לכד מה ש"ס
לדבר בפרטי הכלל דאין הלי"מ ובפרט כזה ה"קש דיש כמה חלוקי דיינים בין
אה"ע לבשר שמכ"ר, עיניו חמוזה בדברי המשל"מ שם פ"ג הי"ג וי"ל וא"ה
ל"ל ואף לאמחק ללמד על ענק האמה ח"ל דהק"ש הכתוב עברי' לעברי' וי"ל
דלא ילפינ' מההיקש אלא שהדינים ש"ס למ"ע שיהא ג"כ לאמה משום
דמיא למ"ע אבל הענקה דלא הוי אלא במכ"ר לא ילפינ' מההיקש חי' לא
דכתב' קרא כהד"א עכ"ל וכיו"ב כתב האו"ח שם ט"ו ח' בשם המהר"ט
דבר שליחא במ"ע לא הוקש בהיקש דעברי' ועברי' ע"ה, וא"כ ליכא למילף
מההיקש דאמה אינה נמכרת ליתר משש במפורש דהא מ"ע נמכר במפורש
ליתר משש, ואף לש"מ דכתב שם המשל"מ בסוף דההיקש הוא למכ"ר הלא
כתב שם דמה דכתב קרא בהענקה ור"עיה בלשון זכר ממעט מההיקש, וכן
י"ל לענין שש דכתב קרא ג"כ בלשון זכר למעט מההיקש ולומר דאה"ע
נמכרת ליתר משש במפורש.

(ב) וביתר שא"ל דאורנה דמזה הכתוב ראי' להיפך דאה"ע נמכרת
ליתר משש ולא כמכ"ר, דהרשב"א בחרושו שם ט"ו ב' הקשה ג"כ ל"ל ואף
לאמחק להענקה אמה ח"ל דהק"ש הכתוב עברי' לעברי' ומיירי דאי לאו ואף
לאמחק הוי'א דרחמנא מיעטה דכתוב בהענקה לא השלחנו ריקס ולא כתוב
לא השלחם ריקס ואע"פ דבדריש'א כתיב נמי ועבדך שש שנים ולא כתיב
ועבדך חסם ע"כ בין עברי' בין עברי' קאמר דאי לא לחיזה ענין כתב
עברי' אבל להענקה אפשר דקאי אעברי' לחוד להכי אלטרך למוכתב ואף
לאמחק וי"ע עכ"ל, והעיר האו"ח דקשיא טפי לא לכתיב לא הא ולא וחי'
לכתיב לא השלחם ריקס ולא נלערך קרא להענקה אמה, וביותר קשה למה
באמה נכתב הקרא בלשון יחיד ועבדך שש שנים ובשנה השביעית השלחנו
חפשי, הו"ל למוכתב בלשון רבים ויחי' כמשמע עברי' ועברי' שהחזיל הכתוב
בראשו, ולכן אפשר לומר דזוהי הראה הכתוב דמה שנמכרם כאן דאה"ע
הוא בשש זה רק לעיקר דין שש היינו שא"ס נמכרה סמך יוצאה בשש אבל
במה דנכלל בדין שש דענר אינו נמכר ע"י ב"ד ליתר משש אף במפורש
מדכפלה החורה כאן דין שש במכ"ר כמ"ס המקנה שם י"ד ב' כזה לא איהקש
למכ"ר דדנויא למ"ע דמכירת האב אינו כמכ"ר ונמכרת כהנא ליתר על שש,
ולכן אי הוה כתוב כל הפסוק בלשון רבים ועבדך שש שנים ובשנה השביעית

השלחם חששי הו"א דעבר שמכ"ד ואה"ע שמכרה האב כהרז מחתא מחתניו
 דין שז וגם אה"ע אינה נמכרה ליחר משש, לכן כהנה התורה מקרא זה
 בלשון יחיד ושכך השלחנו חפשי, לומר לך דמה דילגינן מרשנה עליו הכתוב
 דין שז אפילו במשורש זה רק בעבר שנזכר ע"י ב"ד, ולא באה"ע, ואה"ע
 הקיסא דעברי ושכ"ד לומר דמכירה סתם יולאה אה"ע בשש כע"ע ואה"ע
 מיעטא דקרא דכתיב בלשון יחיד וזכר למעט דנחפירש נמכרה אה"ע ליחר
 משש כמ"ע ולא כמכ"ד, ואחרי דכהנה התורה מקרא ראשון השלחנו חפשי
 בלשון יחיד וזכר כהנה ג"כ המקרא השני בלשון זכר יחיד וכי השלחנו חפשי
 מסתך לא השלחנו ריקס, וכן הכתוב **עליו** המפרש את הכתוב הקודם
 דין העניק ג"כ בלשון זכר יחיד, וא"כ הו"א דסכתיב ממעט אה"ע מהעניק
 לכן בא אח"כ מקרא מפורש ואף לאמתך העשה כן להעניק אה"ע.
 (ג) ובה שהעיר כתי"ב על תירוני לקוים הרשבי"א בקדושין ד' א':
 אבל אף מכרה האב לעשר שנים כשהיא כבר בה י"א, וגראה דעמו דאפילו
 אח"ל דיכול האב למכרה לבתו ליחר משש אכל אינו יכול למכרה רק כפי
 השנים עד י"ב שנה מעטס חוקה דרבא, ואם מכרה ליחר מזה אינה מכרה
 כל עיקר, ואני לא כן אדמה אלא דאח"ל דמכירה האב לבתו הוה כמ"ע ויכול
 למכרה ליחר משש הוה הדין דכ"ז שיכול למכרה בסתם דמכירה לשש יכול
 למכרה במפורש לבתה שירלה וכשהביא סימנים הוה הזמן הלא לחרות כמו
 אם הביאה סימנים הוה שש במכירה סתם, וגדולה מזה גראה במ"ע דיכול
 לתכור עמנו לבתה שנים יחר משש בשנה אחת קודם היובל ואח"כ יולא ביובל
 ע' דמכ"ס שש ש"ב הי"ג אף הוה זמן יובל ידוע בשעת מכירה נכ"ז הוה מכירה
 ויולא ביובל, וכ"כ ביציאה דסימנים דאין לזה קלנה, ולפיה"ל דלכן לא מלינו
 ביציאת אה"ע בנרשון כסף שיהי' הסשבין לפי ערך השנים שעד הנערות רק
 לפי ערך שש ויובל ע' במקנה שש י"ר ב', ודאי דמסתברא דכ"ז שהיא
 ברשותו למכרה לאתה דיכול למכרה לזמן מרובה וכשהביא סימנים או שיהי'
 יובל הוה הזמן הלא לחרות, וגראה דאין לריך האב להחזיר להאדון את סבוס
 הכסף החניע לפי השבון בעד השנים הנותרות עד הזמן שנמכרה, וכן במ"ס
 שמכר א"ע לזמן ויולא ביובל הוה הזמן כיון דבשעת המכירה הוה מכירה, ועדיף
 מהמוכר את שדכו בשנת היובל לרב דאחר מכורה ויולאה בערבין כ"ע ב'
 דהמעות אינם חוזרים אף דמכירה והיציאה בשעת אחת, ולפי הנמ' דשס
 ה"ה במוכר את בתו נערה הוה מכירה לרב אליבא דמ"ד מוכר אדם את בתו
 לשפחות וכוונה כמ"ס במשלי"מ שס רפ"ד וע' בפני' ובא"ח לקדושין י"ח ע"א
 וכ"כ כה"כ שמכרה קודם נערות לעשר שנים ודאי דהוה מכירה ויולאה
 בסימנים וביובל הוה הזמן.

ורפ"ז גיב אין מקום למש"כ כתי"ב בסוף הדבור שס, לימא בפשיעות
 ויולאה חנם אלו ימי נערות נמכרה סתם אין כסף לבגרות כשמכרה ליחר משש
 במפורש ולא הלא רק בבגרות כו', דבמה יגרע נערות מבגרות דגם נערות
 הלא אפילו כשמכרה ליחר משש במפורש, ובבגרות מאי בעיא נכ"י ולא

באמר הקדא וילאה הנם לימי בנרות רק לבגר דאילונית לפי' שאתר אביי
 שם והיינו כשמכרה אביי לעשר שנים כשהיא בת י"א ולא הביאה סימני
 נערות ולא ילדה לא כבימים ולא בשש וקמ"ל הקדא וילאה חכם איך כשהיה
 בת כ' יולדה בבנרות אפלו תוך זמן המכירה וכמ"ש בשע"ט לתרץ קושיא
 הרש"א.

ואין אני קובע מסמרים בזה דיכול האב למכור את בנו ליחר משש
 כמ"ש, רק מה דפס"טא לי' לכת"ה לאידך גיסא מבעיא לי' לקדרי והרבנים
 כותבי השע"ט יהיו דעתם בזה.

(ד) ובאורו ענין תמורה לי דברי המשלי' שם פ"ג ה"א שהקשה למה
 לא אמרין בע"ע שאם הי' לרבו שתי נשים אינו נרע דבית אחד אחר רחמנא
 ולא ב' בתים כדאמרין גבי כ"ג ביומא י"ג א' וסידך דשילי גבי כ"ג דאיכא
 שמיא למיחא שמיא ימך לבו אחריהם ויבוא לידי טומאה או משום דכ"ג
 אסור לעיל ליקח ב' נשים ומש"ה אמרין דקרא נקט ביתו למעט שני בתים
 אבל לאו ממילא ביתו קא מוטע דבית לאו מוטעא הוא לשני נשים עכ"ל,
 ומהם הקרא דהא הנמ' פריך ההם הלא מעשה שתי יבמות הנאות מבית אחד
 לא יתייבמו, איך נראה בעליל דסוגית הגמ' דכ"ג דכתיב בית בלשון יחיד
 אמרין בית אחד ולא שני בתים, והדק"ל בע"ע דכתיב ואת ביתך דמיה דרש"ן
 דאם אין לרבו אשה אינו נרע, נימא ביתך בית אחד ואם יש לו ב' נשים אינו
 נרע, ולכאורה י"ל דאחרי שמתרץ הגמ' שם יבמותו יבמותו ריבה זה הוי
 גילוי מילתא דכ"ג אין למעט ממילת בית שני בתים וע"כ דרך בכ"ג
 אמרין כן מחמת הוי טעמי שכתב המשלי', אך לפי' יקשה במ"ש המשלי'
 שם ואם האדון לא כנס לאשהו אינו נרע דארוסה נא מיקרי ביתו כמו
 בכ"ג ביומא שם ואמאי לא נימא דכיון דגלי רחמנא ביבוס החולה נרבות
 הארוסה כמ"ש בגמ' שם הוי גילוי מילתא דכ"ג דארוסה מיקרי ביתו וע"כ
 היכא דגלי גלי היכא דלא גלי לא גלי איך גבי שני נשים גמ' נימא הוי דאם
 יש לו ב' נשים אינו נרע דכאן ליכא ריבוי, ואפשר לומר כמו דאמרין
 בכ"ג את לרבות ה"נ דכתיב ואת ביתך לרבות דאם יש להאדון ב' נשים
 גמ' נרע, ואין להקשות אם נימא את לרבות ב' נשים לר"ל דהיינו ב' נשים
 כתיב ואם אין לו רק אשה אחת אינו נרע ד"ל דהריבוי דואת אינו יכול
 להולי' משמעותא דביתך לגמרי לומר דאם יש לו אשה אחת אין דין רעיה
 כלל דהא ביתך משמע בית אחד וע"כ דואת מוסיף על ביתך לומר דבשתי
 נשים גמ' נרע וביתך בלשון יחיד לומר דבית אחד הוא לעכובא דאם אין
 לו אשה כלל אינו נרע וכי"כ ל"ל ביבמות מ"ד א' דפריך ותייבס לתרוויי'
 איך בית אחיו בית אחד הוא בונה ואין בונה לשני בתים ואמאי כי
 איכא תרתי לא מתקיס מילת יבוס כלל יבמותו יבמותו ריבה ע"ש ומבואר דאע"ג
 דאיכא ריבוי דהא בית אחיו ל"ד בית אחד זה רק להוסיף דגם בשני בתים
 איכא דין יבוס אבל לא להולי' משמעותא דבית אחד לגמרי ולומר דבשתי
 יבמות מייבס לתרוויי' הלא אהני משמעותא דבית אחיו דאינו בונה הלא בית

אחד וה'יג דכוהה אהני רבויה דואח לומר דבשני בחיס נמי איכא דין ר'יעה
ואהני משמטוהא דביחך לומר דבית אחד הוא לעכונא ואס. אין לרנו אסה אינ
נדלע, ועי' במשלינו שס שבהב דמאח אחרני בניס דלריך שיהי' להחון בניס
אך ייל דמוחא מרבינן ב' ריבויס חד מאח וחד מואו כמו בכחכות קיג א'.

אברהם הלוי עפשטיין ההופ"ק סאקאלי.

סימן ג

(ע"ד השאלה בשע"ת בחליצה ע"י שליח).

(א) בשע"ת (ח"ג חוב' ד' ס"י טו) הולעה שס שאלה מרב אחד ממדינת
רוסיה אס אפשר בחליצה ע"י שליח של האשה וכנה יסורו עפ"י הספר יר
שלמה שחקר בזה עס"ה.

והנהגה באמת שאלה זו שהעמיד הרב השואל הנ"ל על הפרק כאילו הוא
דבר חדש ומחודש ע"י המליצה שאלא בספר יר שלמה הנ"ל כבר ידועה בין
הלומדים ע"י שו"ת מהרש"ס (ס"י יד) שנתעורר בזה עפ"י הס' יר שלמה
הנ"ל אך חזר אח"כ מהוראח זו אחרי ראותו הטעמים והנמוקים וקול הרעש
והלפידים שהרעיש ע"י רבינו הגדול שבנולה הגר"א זללה"ה מאכזשעב ע'
שו"ת מהרש"ס (ס"י קלו) ועי' ג"כ בספר חלקת יואב (חוט"ט ס"י ד') להגאון
מקונקס וז"ל שלעק ע"ז כדרכיה שח"ו להחיר וזכירנא שבאשר נתפרסם שאלה
זו בעילס ע"י הספר שו"ת מהרש"ס הנ"ל הראה לי הגאון מ' ירחמיאל יעשי'
מינערג ז"ל האבד"ק לוקוואה דבריו הפרישה (אהע"ז ס"י קס"ט ס"ק פ"ו)
שבחב להדיא דבחליצה אין שליחה יכול לחלוק ע"ש לכן לדעתי לא ה"ו מהראוי
להציג השאלה הנ"ל ולדבר מזה כלל אך כיון שנדפס השאלה מחדש בהשג"ת
אחרתי לכתוב מה שנתעוררתי בזה.

(ב) הנהגה יש רובים לדיוק מרבני רש"י כחכות דף (ע"ד) שבי' שס
רש"י חליצה א"א לקיימה ע"י שליח דאין יכול לומר לשליחו אס התן לך
פלוגתא מאתים זו חלוק לה הלכך לאו תנאה הוא לבטול החליצה ע"ש ועי' ג"כ
בהוס' שס ומדמוינן דרש"י ומוס' נחתי לפרש מה הוא חליצה שא"א לקיימו
ע"י שליח ר"ל שהוא אינו יכול לעשות שליח משמע שדוקא הוא אינו יכול לעשות
שליח אבל האשה יכולה לעשות שליח וכנ"ל אך זה טעות דרש"י ומוס' אולי
שס לפרש דבריו הנמ' אינו חליצה מוטעת חלוק לה ע"מ שתתן לך מאתים זו
שחנאי זה הוא מעיל בחליצה שרולה ממנה ממון כדי להחירה לבוק אבל
הוא ודאי אינה מעלת חנאי כזה בחליצה לכך מליד רש"י ומוס' הכל
בדירוס אבל באמת דגס הוא אינה יכולה לעשות שליח וי"פ.

(ג) וראיתי בחיס (ח"ב אה"ע ס"י ל') שבי' הטעם דלא מהני שליח
בחליצה משום דחליצה הוא במקום ביאה וכשס שא"א ביאה ע"י שליח ה"ה
חליצה דאחיא מכח ביאה ע"ש ועי' מהרש"ס ח"א ס"י י"ד שמביא כן בשם:

מזהר"ם א"י ס"י קס"ח ע"ט וכיון הח"ס ז"ל מדעתו לדברי הראשונים ז"ל ע"ס והנה לפי טעם זה ודאי מוכרח דגם היא אינה יכולה לעשות שליח דבב"ה ל"ס שליחות בשניהם וע' במהרש"ס שם שמביא טור טעם בשם מהר"ם א"י דכתיב וחללה נעלו מעל רגלו ע"ס והנה טעם זה מובא ג"כ בהר"ם פסק מליח חליה ס"י ט"ו ע"ס ומשפט הלשון משמע כוונתם שקאי על האשה דלכ"י אינה יכולה לעשות שליח דכתיב וחללה נעלו מעל רגלו משמע שהיבמה בעצמה לריבה לחלוק המנעל מעל רגל של היבם ולא שליחה, וכנראה שהרב המהרש"ס ז"ל לא ראה את דברי הראש"ם אלו שאילו ראה את דברי הראש"ם היה מביא אותם ולא היה דוחה בקל את דברי מזהר"ם א"י הנ"ל כיון דגם בהר"ם מפורש כן ע"ס.

(ד) והנה מה שהרבנים מלאקאטש ומבאלאניש שליט"א כתבו בזה בשעת (חיד" חוברת א) התכוונו קלה למה שכבר כתב בזה הגאון מהרש"ס ז"ל הנ"ל אך לא אדע מה היה דעת הגאון הדיק מבצווארן ז"ל מתחילה שרצה לכתוב בפרט דחוקה כ"כ כדי להעמיד דברי הספר י"ס הנ"ל נגד דברי הרשב"א שמוציא הגאון מלאקאטש שליט"א ומזהר"ם א"י והראש"ם והח"ס הנ"ל שמפורש בדבריהם שאשה אינה יכולה לעשות שליח בחליה עד שלאח"כ חזר בו וכ' חלילה להקל בזה וגם בעל חידושי הח"ס ז"ל הורה לאסור בזה ע"ס ?

(ה) רבנו שהרב השואל הנ"ל הביא רא"י מקושית המהרש"א קידושין (דף י"ד) שהקשה ה"מ למיעבד ק"ו מנע דלא מהני ביבמה מהני בא"י חליה לא כש"כ ע"ס ואי אמרינן רחליה גס היא אינה יכולה לעשות שליח אי"כ איכא למיפטרך מה לגט שיכולה לעשות שליח משא"כ חליה שגם היא אינה יכולה לעשות שליח אלא ודאי שיכולה היא לעשות שליח כדברי יד שלמה הנ"ל עכ"ל, אחמה"ו וכי מפני שיכול הוא למרץ קושית המהרש"א יוליא מזה דין זה מאד הלא בלא"ה יב למרץ קושית המהרש"א באופנים אחרים מה לגט שכן מוליא בש"כ האמר בחליה שאין מוליא בש"כ או מה לשטר שכן מכנים כו' ובאמת שהפ"י ז"ל דף ג' ד"ה למשיט' חירץ כך (ובדברי הפ"י ז"ל שם בריש דבריו י"ס חמיה שהקשה קושית החוס' דלקמן אך הפ"י ז"ל בעצמו בקורא העיר על דבריו בזה ע"ס) וכי נימא מוליא חירץ המהרש"א ז"ל כן ש"מ דס"ל דש"כ יוליא בחליה אלא ראין לזה שום מקום ואפשר שזה בכלל מה שבי המהרש"א שם ז"ל ראיה לחלמודא שום פירכא או יוביא אהני ק"ו ע"ס וכונתו דאיכא למיפטרך כנ"ל מה לגט שיכולה לעשות שליח וכדומה ובנ"ל.

(ו) והנה עיינתי בנוף הספר יד שלמה הנ"ל שפ"י דבריו רלו המחירים לבנות כל בנינים וראיתי שכתב בזה"ל ועוד נראה דבר חדש עפ"י מה שהקשו החוס' קידושין דף כ"ט ע"א ל"ל אותו ולא אותה שפצורה ממילה של בנה ח"ל דהוה מ"ע שהז"ג דמילה אינה רק ביום והורלו דאחיו כמ"ד מילה שלא בזמנה גם בליה והשתא נראה כיון רחליה בליה פסולה הרי הוה מ"ע שהז"ג וא"כ מה דכתיב וחללה נעלו מעל רגלו לאו עלה קאי שטליה הוול לחלוק רק שעליו מוטל להדר שתחלוק לו ומעתה לפי שהארכנו במדושינו

לקרואין פ"ב דמא דמלוא שנגזפו איז ע"י שליח לא מטעם דחוס' רי"ד הוא שבוכחנו סס דמלואו שליחות גס בכה"ג רק דבוכ"ב דמלוא לא יהא ע"י שליח וכו'א ממה דפטרה חורב חתן ואכל מק"ש וקשה יקיים ע"י שליח והוי כמומו יע"ש ומעשה לפי מה שהעלתי דבחליצה לאו עליה דמ"ע שה"צ אי"כ שפיר מלי הוא לעשות שליח עכ"ל (ומהרש"ס ז"ל שם מביא בקולר).

הנה אס' יס מלוא חליצה עליה הוא מחליקה ישינה בין הרחשונים ז"ל כי מדברי רש"י קידושין דף י"ד ע"א ד"ה מלן משמע ד"ס מלוא חליצה עליה ע"ש וע"י מוהרי"ט מאה"ע ס"י י"ד שמסבר הא דמהרנ"ח שבי' דחליצה איננה לאו כלום הוא הוא משום דאזון פטור מכל מלוא שבחורה ע"ש משמע ד"ס עליה מ"ע זו של חליצה (ע' בח"ל ס"י א' ובשאלות יעב"ז ס"י כ"ו פ"ט) וע"י ביטעות יעקב ס"י קס"ט ס"ק כ"ד שבי' חליצה אינה המלוא חלה עליו שאינו עשה מעשה רק עליה דכתיב וחללה נעלו מעל רגלו והר"ה בספר החינוך מנה מלוא יבוס עליו ומלוא חליצה על אשה ע"ש הנה טעות יש בדבריו וז"ל מהר"ב"ס כי כן כתב הרמב"ם במהן המלוא שלו מליה רע"ז ורי"ז ע"ש אבל החינוך אדרבא במלוא תקלי"ח ותקל"ט כתב דמלוא יבוס וחליצה אינו אלא על הזכרים לחוד ע"ש וכ"כ אבודרה"ם ראשה אינה מלוא על מלוא דחליצה ע"ש והנה יש הרבה ראשונים דס"ל הכי ויש הרבה דס"ל הכי אכמ"ל בזה וכחוס' חללי במ"א יע"ש.

אך מה שה"ש הג"ל חלה זה בדין של חליצה בלילה פסולה וא"כ הוה מ"ע שה"ז כדאיתא בת"ס קידושין דף כ"ט דדבר שאינו נוהג בלילה הוה מ"ע שה"ז ונשים פטורות, הנה לא ה"י לרי"ך להביא רא"י על זה מהוס' הג"ל דגמ' מפורשת הוא שס דליות ומשליון הוה מ"ע שה"ז מפני שאינו נוהג אלא ביום ובמו' שבי' החוס' יבמות דף ע"ב ד"ה אין ע"ש אך שעה בזה ואין דמיונו עולה יפה דמי כתיב בקרא כלל דבעי' שיהא חליצה ביום אלא הא דבעי' חליצה ביום פליגי בזה ביבמות דף ק"ד ע"א ח"ק ורי"א דח"ק סובר דחליצה כשירה בלילה ורי"א פוסל וקאמר הגמ' דפליגי בזה דח"ק דמכשיר סובר דחליצה הוא כגמר דין ורי"א דפוסל סובר דחליצה הוא כחילת דין (דנוכה כתיבתה רש"י) והמילוא דין בעי' טיהא ביום דוקא ע"ש - וא"כ כיון דהטעם דרי"א דפוסל הוא משום הכתיבה, ע"כ דפסול הזה הוא רק מדרבנן דהטור בס"י ס"ו כתב דהרמב"ם והרא"ש ורבינו מאיר וכל הגאונים ס"ל דכתיבה הוא רק מדרבנן ע"ש וא"כ הפסול דחליצה ג"כ אינו אלא דרבנן ובת"ס הג"ב מ"מ ס"י קי"ד שבארוסה י"ל שחליצתה כשירה בלילה שאין לס כחובה ע"ש וא"כ כיון דתיקר כחובה אינו אלא דרבנן ובשעת אס' נשאת אלמנה ודאי דמית' כשירה אף בלילה ע' מ"ב ס"י קנ"א מ"ש וכן משמע מדברי היסודות יעקב ס"י קס"ו שכתב דאף בארוסה אין חוללין בלילה דלא חלקו חמ"ל במקומה ע"ש לשון זה ודאי משמע דאינו אלא דרבנן וא"כ הי"ך אפשר לומר שהוא מ"ע שה"ז משום דחליצה בלילה פסולה דז"א דהא מס"ס

לכ"ע חליצה כשירה בלילה לפי שמן המורה אין בה שום דין ממון כלל דכחובה
הוא רק דרבנן לרוב הנאותים בג"ל.

והנה ראיתי בפרישה סי' קס"ט (אות י"ד בהנה שם) שבי וז"ל ועוד
דכתיב ועלמה יבמחו השערה ושער חצר בי דינא משמע עכ"ל ע"ש משמע
מלשנו דמשי"ה כחב העור דחליצה בלילה פסולה משום דבעי ב"ד וכן משמע
קלם מדברי ה"ג מ"מ סי' קי"ד ע"ש ותמה אני דאם נימא דהיכי דבעי ב"ד
אינה כשירה אלא ביום אי"כ מה ק'מר הגמ' ביבמות דף ק"ד ע"א דפסמא
דח"ק דמכשיר חליצה בלילה משום דסובר לא מקשינן ריבים לנגעים ע"ש דמה
בכך ולא מוקים הא בחליצה מקרא מלא הוא של"ך ב"ד דכתיב ועלמה
יבמחו השערה ותרגמו לתרג' בית דינא וא"כ ל"ך שיהא דוקא ביום משום זה
גופא בג"ל ועוד כעגלה ערופה קאמר הגמ' מגילה דף כ"א ראינה כשירה
אלא ביום מ"ט כפרה כתיב בה כק"ש ע"ש למד ל"ך לזה נימא משום דבעי
ל"ך ב"ד כד"ל שם מקרא ומשי"ה ל"ך שיהא דקא ביום אלא ודאי דישום
זה לא בעי דוקא שיהא ביום דאף דבעי ב"ד מ"מ הרי הוא כהוראות איסור
היתר דכשר אף בלילה אלא הא דר"א פוסל חליצה בלילה הוא מטעם דמק"ש
ריבים לנגעים או משום דהוה כחילול דין משום דא"ת ממון גבה היינו
הכהונה ומשי"ה ח"ק ולא מק"ש או דסובר דהוה כנמר דין סובר דלא בעי
שיהא דוקא ביום וכשירה אף בלילה, וא"כ כיון דע"כ עיקר הטעם דפוסל ר"א
חליצה בלילה הוא משום הכתיבה ודאי דכל הפסול הוא אינו אלא דרבנן היינו
לבשר וחקנו כחובה לאשה נעשה חליצה ד"מ ופסולה בלילה כד"מ משום
דהוה כחילול דין דע"י החליצה מתחלת להביע הכחובה כמ"ש המרדכי והגמ"י
ע"ש והיאך הוה מ"ע שה"ז? ועוד דאיכא מדרשותא דפסקי כח"ק דר"א ע"י
חמ"ס ח"ב בשם ראב"ן וע"י בס' א"ז סי' תרס"ח דנדיעבד מכשיר שמואל
וע"י גי' מ"ק סי' ל"ד דהתוס' ואפשר שגם הרא"ש הכי כ"ל שהלכה כהת"ק
בחליצה כשירה בלילה וא"כ אף אן שמחמירין לפסוק כר"א מ"מ לענין להוליא
מזה קולא זרה כאשר כתב ה"ד שלמה ודאי לא אפשר כיון דאפשר דהלכה
כהת"ק דחליצה כשירה בלילה אי"כ לא הוה מ"ע שה"ז וגם חייבות בה
וממילא דאינה יכולה לעשות שליח (ובר"מ גופא יש פסקים שפסקו שאם דנו
בלילה נדיעבד ריניהם דין ע"י חו"מ סי' ה' סעיף ב' בהגיה ע"י גי' סוף סי'
ק"ד ע"ש).

(ז) ועוד אפילו נימא דהלכה כר"א והוא פסול דאורייתא מ"מ אינו ענין
להא דתפילין ול"ת ומילי דהוה מ"ע שה"ז חפני שאינו נוהג בלילה דהתם
הא דאינו נוהג בלילה הוא מלך ט"ס המלוה דהמלוה של תפילין או של ל"ת
וכדומה אין להם שייכות בלילה כלל ולהכי ספיר מקרי מטעם זה מ"ע שה"ז
כיון שהטעם המלוה אין לה ענין רק ביום דוקא משא"כ חליצה הא דפסולה
בלילה אינו מלך הטעם המלוה של חליצה וכי נזכר בקרא דחליצה בעי יום דוקא
ואינה פסולה בלילה אלא מלך ד"מ שבה אי"כ ר"א גרס לה לא מקרי משום זה
מ"ע שה"ז וכמו שכתבו זה הסברא לענין ת"ר דהו"ס שחילצו כ"אן כיון דמיום מ'

ולמטלה כשירה אף בלילה לא הוה מ"ע שהו"ג ונקשו דאכתי הוה מ"ע שהו"ג דמילה שלא בזמנו אינה כשירה כשבת ויו"ט, אלא ע"כ משום דזה הוה מכת דבר אחר ולא מלך עלם המילה ע"כ א"כ ה"ל לטעון חליה כיון דהפסול של חליה בלילה אינו מחמת עלם המלוה אלא שר"א גרס לה שיש בה ד"מ לא מקרי משום זה שהו"ג, ועוד שידוע דכרי הטורי אבן חגינה דף ע"ז רמ"ע שהו"ג לא הוה אלא היכא שאם יעבור הזמן יתבטל המלוה לגמרי כגון שופר ולילב בוכה וליית ופילין שאם יעבור הזמן יתבטל המלוה של הזמן לגמרי משא"כ היכא דלא יתבטל המלוה לגמרי כגון שריפת נוהר וכדומה הקרבת קדשים אף שאינה כשירה אלא ביום מ"מ אם יעבור הלילה יהא יכול לקיים המלוה זו למחר לא מקרי משום זה מ"ע שהו"ג שהלילה אינו מתבטל המלוה אלא מפסיק המלוה על זמן וע"י מקנה קידושין דף כ"ט ע"כ א"כ ה"ל בחליה דאף אם לא יחלוץ בלילה יהא יכול לחלוץ למחר איהו חליה ממש לא מקרי משום זה מ"ע שהו"ג וע"י כהנהגת בן המזבח מהרש"ם ז"ל שם סי' י"ד שכ' דבר נאה בטען זה בסכנת האנוה"ם והכלבו הידוע ע"כ אבמ"ל בזה.

(ח) והעיקר שאין נ"מ אי נשים חייבות במ"ע זו או לא גזכ"כ הוה דאינה יכולים לעשות שליח בחליה לא היבמה ולא היבם או משום דאחזקת לביאה וכנ"ל או משום וחללה נעלו מעל רגלו דמשמע שהיא נעלמה לריכס לחלוץ מעל רגלו ולא ע"י שליח ואשר"י ליה מארי' לבעל היר שלמה שהסיר והדפיס זה וזוה נמן ממשול לפני אלה המחפשים קולות ואומרים כבר נכחב עס הספר.

וב"ש הרב הבואל וז"ל ועוד לכאורה דמות ראי' מהא דדרשין וקראו לו ולא שליחן למה לי קרא נדרוש סמוכין לחומרא, ע"כ הו"ד ישמע אונ' מה שמדבר דאם הוא כדבריו דהוא סמוכין א"כ אדרבא קשה עליו דעכשו דכתיב בקרא וקראו אליו ולא שליחן אמאי מכשיר הוא חליה ע"י שליח אמאי לא דריש גמי סמוכין לחומרא דכמו דהקריאה אליו ה"א ע"י שליח כן חליה שלה ה"א ע"י שליח ואם יאמר הרב הזה דבאמת מקשין אמאי השמיטו כל הפוסקים דין זה דהם ולא שליחן וגם אין העולם נוהגין בזה ע"י טור אה"ע ובש"ע סי' קס"ז ובשד"ח"מ דר"ח סי' קכ"ד בשם היסועות יעקב וע"כ דסברי דהוא רק אכחזקת ע"כ א"כ קושיתו אינו כלום ואם על ההוא דמשמע מדבריהם דהוא דרשא גמורא ע"כ א"כ מה מחדך אדרבא עכשו קשה יותר דילף מהסמוכין דה"א ע"י שליח כלל וכנ"ל.

(ט) וב"ש הרב הנ"ל עוד ואין להקשות על דבריו מהא דקידש אהה משמי אחיות דחליץ לאחת ובתנאי כו' ע"כ מה שמדך וזה אינו כלום דעכ"פ הוה לו להחנא להשמיטתו דיש תקנה זו אך י"ל כיון דחליה בעי כוונה דאמר הש"ס יבמות דף ק"ב ע"כ (ע"י ח"ל סי' א') יש לומר דזה לא מקרי כוונה כיון דאינו יודע איזו אשה הוא מותר בחליה זו אך גס ו"א ועיקר דא"א לעשות שליח כנ"ל גס פשט דברי הרדכ"ז שמביא הרב (מונח בפ"ת סי' קס"ז)

משמע פשוט ראין היא יכולה לעשות שליח בשום אופן דאליכ הוא אפשר לעשות שליח עכ"פ ע"י כחכ כמו בנט ואין להאריך בזה.
 (י) תבנא לוינא דאין להשגיח ולבנות יסור על דברי הס' יד שלמה הגיל כי כל דבריו מופרכין ממילא כגיל ואוסף לך עור דהנה הא דחלילה היא ע"י שליח יליף הראש כפרק מלות חליצה מן וחללה נעלו מעל דגלו ע"ש וכ"כ בספר מהרי"ח א"י כגיל וכהנה לפי דברי חור"י דמורה שעל גופו היא לעשות ע"י שליח איכ לא לריך כלל קרא שהוא אינו יכול לעשות שליח דמילא ידעין זה וע"כ דעיקר קרא אמת להורות דגם הוא אינה יכולה לעשות שליח וגם לדבריו יוסף קשה כיון שכח דבמורה אין יכולין לעשות שליח כדילף מחמתן ואכל איכ לאה קרא דאינו יכול לעשות הא ממילא ידעין זה אלא ודאי דליחא לדבריו כלל וכיון שהמרי"ח א"י והראש והר"י שברש"א והפריש והח"ס זכר כולם לכרעה ואמריהם הרב הג' הקדוש אדומ"ר מסא"שע"א והגאון בעל חידושי הרי"ם ז"ל והגאון ר' יואב יהושע ז"ל והרב ר' ירחמיאל יב"ע ז"ל אבד"ק ליקאוואה וגם הגאון מערזאחן ז"ל הורה לדבריהם אח"כ מי זה האיש אשר יבא אמריהם להחריז מה שהם אסרוהו ובפרט באיסור ערוה כי לפי דעת המדרכי בפרק מלות חליצה וע"י חוס' חולין י"ב הוא איסור ערוה ע"ש ואני מושה את הרב השואל שעיניו ראו את דברי הספר מהרש"ם וסגולם הסכימו לאיסור ואם כן הוא הרב השואל הזה ראו לניסוח יבא מי שיהא וראוי לגזור עליו בגזירות נח"ס שלא ידבר עוד מזה כדי שלא לתת מכשול בעד... שרואים רק בזה וכמו שכ' הרב הג' ר"ש פיינגנבוים אבד"ק לאקאטש שליט"א ה' יגור פרמל ישראל ברחמים.

מאיר רובין מו"צ בראדום.

סימן ד

(א) הגרוב"י (מ"ק חא"פ"ע חשו' ע"י מהגאון דק' אה"י) ובחשו' רע"א (חשו' קל"ד) הקשו במשנה פ"ק דגיטין האומר מן גט זה לאשתי וכו' וכו' זה לעבדי אם רלה לחזור בשניהן יחזור דר"מ, וחכ"א בגיט' נשים אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לאדם שלא בפניו כו' הקשו הא אין שליח לד"ע, ורע"א מפרש הקושיא וכן הגוב"י בחשו' ע"ז דלרבנן ל"ק כיון דמדין זכיה אחינן הלא הוא שלוח של העבד, והעבד לא עבר כלום, ואף הקושיא לר"מ דאמר אם רלה לחזור יחזור, משמע דלאחר דמטא לירידה דעבד קידם שחור מהני השחרור דהוי שלוחו דהאדון להולכה, בזה יקשה הא אשל"ע, ושניהם מחרלים באופן אחד דמיידי בענין דליכא עבירה כגון לר"מ כו' והגרש"א מאריך בזה יעו"ש.

ולבאוריה דבריהם אינם מובנים מה דפשוט בעיניהם דלרבנן ל"ק משום דכוא שלוחו של העבד והעבד אינו עובר כלום, הלא גם לרבנן השליח עובר משום לפ"ע דעל ידו עובר הרב בעשה דשחרור כנוש"כ החופשת ב"מ (ר"י

פ"ב) נכתב שקידוש גרושה ע"י שליח והשליח עובר על לפ"ט, והכל ל"ט חידושים רבס, כיון דאי מקדשה לפתחו לא מחייב לא מקרי בר חיובא, והכל גם השליח מלווה על הפסד ולעולם בהם תעבורו, והנאומים הנ"ל פלפלו ברבם בדברי החוס' הנ"ל, וע"ז לא העירו.

ואין לתרץ עפ"משיכ' שם בחש' רע"א הנ"ל חבנו הר"ש דהיכי דהעבירה דק נכני השליח ולא לגבי המשלח ל"ה ש"ד"ט, וה"נ דכיוסא, דלרנן דסוי שלוחו של העבד ועל העבד ל"ה טבירה, דהוא נופה חקסי דנס העבד עובר על לפ"ט כמו שכתב לקמן [נס בעלם הכנרת פקפק ע"ז הגרע"א יעו"ש].

ואפשר לתרץ עפ"י מה שהביא הגרע"א שם בדברי החוס' פ"ק דע"ז דהיכי שהעיר יכול לטלו בעלמו ליכא לפ"ט, כמו"כ הכא בשטר שחרור יכול הארון ליטלו בעלמו להעבד, אבל י"ה קשה מה דמסיק הש"ס בקדושין (דכ"ג ט"ב) דעבד נטשה וטושה שליח לקבלה לקבל גיטו מיד רבו דגמר לה לה מאשה, עפ"משיכ' הנאומים הנ"ל הגרע"א בחש' הנ"ל והנוכחי הש"י פ' אוח א' דכתב שקדוש גרושה עיבורים וע"ז באיסור לפ"ט, כמו"כ הלא העבד עובר על לפ"ט דנקבלתו מכשיל את הארון באיסור טשה אי"כ איך יכול לפשות ולהעשות שליח הלא אש"לד"ט, וא"א ל' דמירי שהעבד כאן ויכול הארון לזרק לו הג"ש ברי"א שלו כמו דא' בש"ס גיטין י"ב ה' ב"י זריק ליה גיטא וא"כ אינו עובר העבד על לפ"ט עפ"י מה שהובא לעיל ד' החוס' פ"ק דע"ז, מלבד שהוא דוחק לזקמ' דוקא בא"פן זה שהעבד כאן, ובפרט לפמשיכ' בחש' רע"א הנ"ל חבנו הר"ש דמסתמא אין המשלח ימי שנשלח לו עומדים במקום אחד, לבר זה אינו מתורץ הקושיא, ואיסור דרנן מיהא איכא אפילו היכא דיכול לטלו בעלמו כמו"כ החוס' במה דוכתי, וגם באיסור דרנן אמרינן אש"לד"ט דמוכא בנוכחי בחש' הנ"ל, עפ"י איסור לפ"ט דרנן חל על העבד והשליח הוי שלד"ט.

וגלע"ד לתרץ דמאחר דאיכא גוונא דליכא איסור בהשחרור כדאי' ביו"ד סי' רס"ז, כגון יולא בכ"ד ר"א, חלי עבד וחב"ת, מוכר עבדו לחו"ל, הסי' רנ"ו ב"ח הניח לו תפילין, לד"מ וכו' והחוס' כתבו בקדושין (דמ"ב ע"ב) ובב"ק (דע"ט ע"א) דאם השליח אינו יודע שיש בזה איסור ל"א אש"לד"ט, עפ"י יתורץ הקושיא דהעבד וגם השליח לא יוכלו לידע שיש בזה איסור בהשחרור, דדילמא הוא לד"מ או שקיבל דמיו מאחר או בגוונא אחריהא, ע"כ הוי שליח ולי"ה שלד"ט, והגם שהנוכחי חולק שם בחש' הנ"ל וכ' דכנן זה גם בשונג אמרינן אש"לד"ט דהחוס' לא כתבו רק היכא שהמטשה כנר נטשה יעו"ש, אבל גם הוא אינו כותב הלא היכא שהמשלח יודע שיש בזה איסור, אבל כדיון דהכל שנס השלח היינו העבד אינו יודע אם יש בזה איסור, גם לדיוה ל"ה שלד"ט והוי שליח [ובשיקק הקושיא והסברא דהעבד עובר על איסור לפ"ט דרנן יש לרן דהטעם דיש איסור דרנן אפילו היכא דיכול לטלו בעלמו הוא משום דחשיב כמשייט או משום דחייב להפרישו מאיסור, אבל בהעבד

ל"ש זה נואחר דמשהחזר אפילו נט"כ, אי"כ הוי כמו חזר או כמו חז"ו ול"ש גביה איסור דלפ"ט ושלוחו ליה שליח לד"ע.

שורב מלאחי שגם נחפאי" על משניות בניטין (פ"א מ"ו) התעורר ג"כ על הקוסיא הג"ל, אך כ' להיפך מהנ"ל דכ' דהקוסיא רק לחכמים דס"ל דהשליח זכה להעבד, טכ"ס ה"ה ג"כ שלוחו של בעה"ב וכו' יע"ש, ולא אבין דבריו דמאחר דהשליח חשיב שומו של העבד אי"כ יד השליח הוא כמו ידו של העבד, דשלוחו כמיהו, אי"כ מה זה שג' טכ"ס ה"ה ג"כ שלוחו של בעה"ב, גם מה שפסוק אגלי שם דלחירוק א' של החוס' בנ"מ (יוד ט"ב) דהא דאשכ"ח ה"י וכל מחחיב המעלה ע"י המעשה, אבל טכ"ס המעשה קיים הטוב"י בתשובות הג"ל כהב דכוונת החוס' גם בחירוק האי דהמעשה בטל, וכ"כ גם מתרע"א הג"ל אך לשיטת הטוב"י שם נחשד ע"ט דבזה האופן דהשליח לא ידע שיש כזה איסור בטל השליחות דהוי שליחות בטעות ולא יח"ל לאינש דליתעביד אישכ"ח ע"י, אלא דוקא היכא שהמעשה כבר נעשה כגון בטניחה, טפ"ו נסחר מה שהירמלי דהשליח הוי שונג דאי"כ בטלה השליחות דהוי שליחות בטעות.

(ב) ראפ"ש לחרץ עפ"י שיטת הרשב"ם ב"ב דקל"ח כהא דתרי הכיתוב נכסיו לאחר והיו בהן עבדים ואמר הלא אי"כ כו', דנר"ל בכריתות ד' כ"ד נעשה הפקר דהנזון סלק עלמו מהב, עפ"י בנידן דירן לחכמים דס"ל דבשחרורי עבדים לא יחזיר מוס' דזכיה מטעם שליחות וזכה בעד העבד לא יקשה הא יהוי שלד"ע שומו על לפ"ט, דלשיטת הרשב"ם סלק האדון חומ"י רשותו מהעבד אי"כ אף אם השליחות יבוטל מ"מ רשותו דהאדון נפקט מהעבד אי"כ בטלה העשה דלעולם בהם מעבדו, ובנתינת ש"ס ליכא עשה כמוט"כ החוס' בניטין דל"ח ע"א ד"ה כל המסחרר [ומדברי ר"מ דס"ל אם רזה לחזור יחזור לא יקשה על הרשב"ם דא"ך יכול לחזור הכי בלק רשותו מהעבד, דלר"מ דהוי שליח להולכה מהאדון לא סלק האדון רשותו מהעבד עד שיקבל הש"ס] אבל טפ"י שיטת הר"ף דגם לרבנן אינו מבוחר עד שיבוא בסטר ליד העבד, והזכיה ל"מ אלא שלא יוכל לחזור בו, אא"כ [ול"ל דהרשב"ם לא ס"ל כשיטת הר"ף, ולהר"ף לר"ך לחרץ כחידושי הג"ל] וטפ"ו עפ"י שיטת הרשב"ם יחורץ גם קוסיה הגרע"א שם בחשו' הג"ל, דנימא בכל שחרור אפילו היכא דהעבד מקבל בעלמו הש"ס מיד האדון אי עביד לא מהני, ועפ"י הג"ל יחורץ מאחר דאפילו אי ל"מ אבל מ"מ רש"ה האדון נקט מניה וזכה בעלמו, וט"ו ל"ש אפ"מ כי האדון לא הפקיע ממנו העבדות רק סלק רשותו ממנו ויכול אחר לזכות בו, רק ממלא העבד וזכה בעלמו, ולדעת רש"י בניטין (ל"ט ע"ב) דהמפקיר עבדו אסור בין בשפחה בין בנ"ח מוכרח האדון לכתוב לו ג"ס, ואפילו לדעת המוס"פ שם דמותר בשפחה מ"מ ליכא איסור בשחרור מאחר דהעבדות נפקע ממנו, ומשום נתינת נט לחודיה ליכא עשה כנ"ל, ולמנינו אם ישחרר אוחו בשטר אחר או כזה

השטער, ואשליט ל"ש אלא אי ל"ח ינטל המעשה ומחוקן האיסור כחש"כ
 מהרי"ט, וסבא המעשה הוא הפקעת העבדות א"א שיחוקן.
 ראח"ז נדפס ממני החירון סוף עפ"י שיטת הרשנים בדרך אגב
 בתשובה בספרי, ברכת אברהם חלק ב' (דלי"א:) אפשר לקיים ד' ההפא"י
 הנ"ל עפ"י שחלאתי שהגרע"א הנ"ל בחשו' הנ"ל הביא שמהכח"ס (כנ"מ
 דע"א) ר"ה בשלמא משמע שהוא ג"כ שלוחו של הנוח, אולם מהה"ס (גיטין
 ד"ג) ר"ה במעמד שלשון נראה דחולקים על יסוד זה עכ"ל יעו"ש, עוד
 אפשר לקיים ד' ההפא"י הנ"ל אך לא מטעמיה, והוא עפ"י שיטת הרי"ף הנ"ל
 דגם לרבנן דזכין להעבד שלא בפניו מ"מ לדין סיניע הש"ס ליר העבד, וכי
 שלא הניע לירו אינו משומרר, ולי"א זכות הוא לו אלא לענין שלא יכול לחזור
 בו, וכ"פ גם הרמב"ם בפ"ו מה' עבדים, והשגת הראשונים שהשינו על הרי"ף
 אפשר לתקן דהרי"ף ס"ל דתן הוה כ' זכ' (בכף הדמיון) ולא זכ' ממש
 דבזכי משתחרר מיר, ובתן משמעות הלשון דלא יחול השחרור אלא כשיניע
 הש"ס ליר העבד, אלא מלד שהשחרור הוא זכות להעבד מלד זה הו' תן
 כוכי, שמחללה שלא יכול לחזור וכן נראה מסגנון לשון הרמב"ם, וכ"פ המחבר
 צי"ד סימן רס"ז סעי' ע"ג, וביד נסחלקו כל השנוהים עליו, ודעת רש"י
 נראה דה"ל דמשתחרר מיר בקבלת השליח הש"ס, דהב' במשנה סופ"ק
 דגיטין ולא נדסינן תן, שלא מסרם ליר השליח נחיו לפיכך לא נחלקו חכמים
 ברבר לומר שמשעה ראשונה וזה לו השליח להעבד להיות משחרר עכ"ל,
 ומ"מ כסב (בריא"ט ע"ב) ד"ה כאומר זכו דמי, ואין זה כשאר חופס אלא בעל
 עשאו שליח לזכות בו ואעפ"י שהעבד לא ידע זכין לאדם שלא בפניו עכ"ל
 הרי כחב רש"י, שהבעל עשאו שליח, דהו"ל לרש"י לכתוב שהבעל אומר תן
 ולי"א דרש"י ס"ל דתן הו' כמו תנאי, שכשיחן הש"ס להעבד או יחול השחרור
 למפרע משעה שקיבל השליח הש"ס ואפשר שגם דעת הסוד והרמ"א בסיומן
 הנ"ל ג"כ הרי, ואפשר שגם להחוספת ריגא הכי, ויומר נראה שרברי רש"י
 במש"כ שהבעל עשאו שליח קאי לפי שיטתו שכתב לעיל (בר"ס ע"ב) ד"ה
 לא יתנו לאח"מ ומ"מ מודו רבנן כו', דקאי שם כשיטת הרי"ף והרמב"ם דכל
 כמה דלא מטא גיטא לידיה לא הו' משומרר כו', ועי"ש בהוס' שכתבו
 דרש"י חזר בו במשנה דלא יתנו לאח"מ, גם יש דקדוק בלשון רש"י שכתב
 "הבעל דהו"ל לחינקט הארון, ואפ"ל דהנה במשנה יש דקדוק כמה דנבדרי
 ד"מ אם דלא לחזור, בנביהם" יחזור הינה, בשניהם" חומר ובלא דקדוק,
 אלא ל"ל דהמשנה אחי לאשמועינן רבואה אליבא דחכמים, כגם דעשאו שליח
 על שני הדברים ליתן גט לאשהו ושער שחריר לעבדו ועל הגט אשה ליה תן
 כוכי, אפשר על הש"ס הו' תן כוכי, ועפ"י א"ש מה דרש"י נקט לשון
 הבעל, [לאח"ז ראינו בהנהגה ר"ל חיות שהמעורר נדבדרי הרי"ף, ובמחמ"ס
 ק"מ דבריו שם אינם מכוינים יעו"ש].

אברהם צבי ברודנא רב בכמה קהלות ברוסיה וכעת
 בירושלים עיה"ק חובב"א מחבר ס' ברכת אברהם וש"ס.

סימן ה

(א) בשערי (ח' ח' ח' ח') נשאר כנ"ע על המקו"ח בבל' פסח ר"ש דני' נדיקה וביטול דמית' רח"י שמחויב מה"ס לחזור אחר מלוא מחילין קל"ט דאחריון שס יכול יחזור בהרים כדי שימלא קן ח"ל כי יקרא מוכח דבסמס מלוא מחויב לחזור ומהם שס הלא ברש"י מבוחר להיפך דדוקא משום שנאמר ב' פעמים שלח השלח הוא שדרך לחזור ע"ש ולפענ"ד נראה דהנה בשו"ס מהרש"ס חלק א' ב' ר"ש דנה להוציא מדברי ברש"י הנ"ל להיפך שאינו מחויב לחזור אחר מלוא דרך בכאן משום שכתוב שלח השלח ב' פעמים הוא שמחויב לחזור בהרים, ודמה דהתם היינו להדר על הספק שחא ימלא קן בהרים משא"כ בודאי מחויב לחזור כדי לקיים מלוא ע"ש ולפי"ז י"ל דכוונת המקו"ח הוא כן משום דבאנוס דרשין מקרא שלח השלח אפי' לדבר מלוא כדלקמן רק דהנחל דברייתא ממעט דלא נדרוש משלח השלח שמחויב לחזור בהרים ח"ל כי יקרא וא"כ המקרא הזה מגלה דלא נדרוש שמחויב לחזור בהרים רק לרבות אפי' לדבר מלוא וא"כ בשמא חס הסברא פשוטה דעל וודאי מלוא מחויב לחזור לקיים ה"י בכאן הוא לדרוש משלח השלח דכאן מחויב לחזור אפי' על הספק ולריבין למעט מבי יקרא דלא נדרוש הכי, אבל חס הסברא פשוטה היא דאפי' על וודאי מלוא אינו מחויב לחזור א"כ אין שום ה"א לדרוש בכאן מהקרא דה"י חייב לחזור אפי' על הספק ובע"כ לריבין לדרוש משלח השלח אפי' לדבר מלוא ולא לריבין למעט מבי יקרא ומשה"כ מדויק שפיר המקו"ח מכאן דעל וודאי מלוא מחויב לחזור ובנדיקה ה"י ור"י כיון דנדר המלוי הוא להיות חמץ בבית כמבואר שם ונכון.

שם (ח' ח' ח' ח') השיג כהה"ר על פירוש בהשג"ך, במבוי הרחב וראשי כחליו נמוכים וא"א לעשות לוה"פ בראשו ועשיתו באמצע" שפרספי שה"י מעמיד לוה"פ לארכו של מבוי ולריך להעמיד לחי להתיר מראש המבוי עד הלוה"פ, והקשה כ"ח עלי כלפי' לייא דהואך אפשר שיה"פ שם מחירין לפחות מ"י לא ה"י יכול להעמיד בראש המבוי ולחי ה"י מעמיד הא לחי בודאי לא מהני בפחות מ"י, הנה כוונתי ה"י שה"י מעמיד הלחי אלל הלוה"פ באמצע המבוי ולא אלל הכתלים שה"י נמוך רק באמצע אלל הלוה"פ ושם לא ה"י מסבכו להנבי' הלחי כמה שירצה וזה מבואר באבני נזר ובחקר סלכה סימן ט' שיכולין להעמיד הלחי אלל הלוה"פ במקום שיש ריווח אחת אחת בינו להכותל, ועל פירש כ"ח בהשג"ך ג"כ יש לדקדק שפירש שהשאלה ה"י מחמת שהלוה"פ לא ה"י עומד במקום המפולש לר"ה, וקשה דא"כ למה ה"י לריך לפשוט ל"י מחבוי מקום לפי פירוש רש"י ו"ל דמזה יש לדחות דשם ה"י כאלו עומד במקום המפולש כמבואר ברש"י ו"ל שם דפילוש שהוא מפולש לחבירו ה"י כמפולש לר"ה וגם הרא"ה הוא רק לפירוש אחר, הא יש לפשיט מהברייתא המובא בדף י"ד ע"כ תנא עשה לחי לחמי מבוי אין לו אלא חמי מבוי, פשיטא, אלא

הוא יש לו חלי מבוי הא נמי פשיטא מה דמיחא ליחא דלמא חמי
לאיסחממי ככולי קמ"ל, ש"מ דאין לריך להטמיר החיקין דוקא במקום
המפולש, ואם מחלק דזה דוקא במבוי סתום דמועיל לחי אבל כחפולש לא
מבוי איכ לא הי' מקמי פשיטא דיש לו חלי מבוי הא קמ"ל טובא דאף
דלופ"פ לא מבוי רק אס טומד במקום המפולש אבל לחי מבוי אפי' באומנ
מבוי ומספיק לא נחפייסתי גם בפירוש כ"מ אף דהוא קרוב יותר לפשיטו
ודו"ק.

אלי' הכהן פארבטאן משיגה העירובין בראדום.

סימן ו

בינה במקרא

בדבר מספר כ"ס הערים שנפלו לנחל'ה לשבט יהודה בנגבה (יהושע
ט"ו, כ"א - ל"ב) רבתה המבוכה בין המפרשים וכולם נלאו לכווננו, יש
מהם ששיערו כי היתרון העולה למספר תשע (כי חשבו בפסוק כ"ה ד'
ערים) הוא מספר הערים שנפלו לשמעון מנחלת יהודה, אמנם כשנעמוד על
המנין נמצא כי שמעון לקח הרבה יותר, וגם אותן שלא נשתנו כלל
בשמותיהן מספרן י"א דוק ותשכח, וכבר העיר ע"ז הרד"ק ז"ל בפירוש,
והרב המלבי"ם ז"ל אחר שדחה דברי המפרשים יאמר עם הספר כי בפסוק
כ"ה לא נחשבו ערים כלל והוא רק הודעת הכותב כי "חצור-חדתה"
וקריות-חצרון" היא חצור הנזכרת למעלה פסוק כ"ג, ובמחכ"ת הוא
דחוק כי לפי"ז ראוי היה שיבוא הכתוב הזה מיד אחר פסוק כ"ג ומדוע
זה אחרו פעמיו עד פסוק כ"ה? עוד נדחק שם לפרש כי לבאות ושלחית
היא עיר אחת והיא, לדעתו, לבאות ושרותן הנזכרת בנחלת שמעון, הנה
מלבד מה שכבר הוכחתי במאמרי בשע"ת (חוברת א' ס"י) מדברי רז"ל
ששרותן היא "יתיר", גם מדכתיב בדה"י (א', ד', ל"א): "ובבית בראי
ובשערים" יש להבין כי היא עיר בפ"ע, ולדבריו היה צ"ל "ושערים"
בלא ב' כמובן ומה שרצה להסתייע מדברי הגמרא גיטין ז' גבי קינה
ודימונה וגו' אם כי דבר חכמה אמר, אולם כשאני לעצמי איני רואה
בזה המאמר (שהמפרשים הרעישו בו עולמות) שום יתרון פליאה ממאמר
ז"ל ב"ב ע"ח: "מיד על כן יאמרו כו'" ומאמרם נדירים נ"ה: "מיד
ומדבר מתנה וכו'" (יעויין קידושין ל' מה שדרשו על הפסוק, את והב
בסופה", ויעויין ג"כ בספר הערוך שהביא דרשות חז"ל גם על קבצאל
וגו', קדש וחצור וגו', זיף וטלם וגו', ובמ"ר תשא חזקיה דרשה גם על
צנן וחדשה וגו' יעויי"ש) וכוונת דרשות כאלה כבר ביאר בטוב טעם
ודעת בספר תר"ת על התורה פ' חקת יעויי"ש מה שכתב בזה בשם הרשב"א
ז"ל, ודברי הגמרא דגיטין מובנים אצלי בפשיטות דאחרי שסידר שם

הש"ס הא דשלח ליה מר עוקבא לר"א ותשובותיו: "אשמרה לפי מחסומי
וגו', דום לד' וגו'" מסמין ליה הא דאמר רב הונא בר גתן (שנמצא אז
בבית מדרשו של ר"א) לרב אשי בשם רב גביהא דרשא מוסרית השייכת
לזה הענין, וכאשר הפסיקו רב אשי בתשובתו, מתוואת דא"י קחש"ב
א"ל אטו אנא לא ידענא וכו' ומסיק למילתיה שרב גביהא אמר בה טעמא
כל שיש לו קנאה וכו' (טעמא פירושו, ביאור, והרבה יש בדברי החכם
הראב"ע ז"ל, ויעויין חולין ב', התם כדקתני טעמא) ופריך א"מ וצלק
ומדמנה וגו' ה"נ? כלומר דבזה הפסוק כתיב ביה ג"כ לשון שתיקה
ומדמנה ומאי דרשת ביה? א"ל אי הוה רב גביהא וכו' עד שבא ר"א
מבי חוואה ודרשו כ"כ על השתיקה, מי שיש לו צעקת לגימא וכו',
ומה שלא שאלהו מהפסוקים הקודמים נחא בפשיטות כי בכולם לא באה
בהם מלה שהוראתה, שתיקה ואינם שייכים להענין שלפנינו ופשוט, ואחרי
אשר בכל המון פירושי המפרשים ז"ל לא מצאנו קורת רוח בדבר חשבון
כ"ס הערים הללו, לכן נראה לי ברור כי לשון הכתוב עצמו באמרו
כל ערים עשרים וחשע" ילמדנו בינה לדעת כי נפרטו פה בין הערים גם
החצרים, ובשביל זה שינה כאן את לשונו מבכל מקום וטרח וכתב תיבה
יתירה: כל" כלומר הס"ה מן הערים הוא כ"ס מכלל דנחשבו כאן גם
החצרים שלא נכנסו בחשבון הכולל והבן, ובפסוק כ"ה נימנו לדעתי
רק ג' ערים כמו ביתר הפסוקים, כי חצרון היא חצור" רומז אל חצור
שבתחלת המקרא, ולפי"ז היתירים הן שמונה במספר, ולמען דעת איזה הן
השמונה, החצרים שבאו בין הערים? נאמר, כפי הכלל הידוע המסור לנו
מפי רז"ל, אין דרכו של הכתוב לסתום אלא לפרש, בודאי באו החצרים
רצופין או בתחלה (עדר-יתנן) או בסוף (חרמה רמון) ולא באמצע.
דאל"כ אי אתה יכול לידע איזה הן (יעויין היטב רש"י ז"ל על הפסוק)
כי בימיו נפלגה הארץ בראשית י' כ"ה) ויען כי בשמונה האחרונים
לא נוכל להסתפק דחש"ס) מהן כבר נחשבו בין הערים" בנחלת שמעון,
אמור מעתה כי השמונה חצרים נסדרו בתחילה זא"ז והן החצרים של
העיר קבצאל" וק"ל והנה נפתרה תחידה באופן פשוט ויש"ר מאוד, ומה
שפרט חצרי עיר קבצאל" ולא כן עשה ביתר הערים קרוב לשער
יען כי הוא הראשונה, ובתוכה כנראה מצאה החכמה קן לה
ויעויין ברכות י"ח והבן) לזאת חלק זה כבוד לפורטה עם חצירה
ופשוט.

מאיר וואלפער ווארשא

נוסד ע"י דהג"מ יצחק דהכהן פייגענבוים וצ"ל.

ירחון רבני
שערי תורה

העורך:

ישראל איסר דהכהן פייגענבוים

ווארשע, מוראנאו 4.

גלוח לו

ירחון תלמודי

בית מדרש

העורך:

הרב שלמה אלטמאן

ווארשע, נאחאליפצ 25.

! מתבקשים לנדב סכומים !
! לקרן השערי תורה !

כת"י לדפוס מקבלים באופנים ותנאים נאותים לבעליהם !

האדריסה להשערי תורה והגית מדרש :

l. Feigenbaum, Warszawa Muranowska 4, m. 30.

נצוה להשערי תורה

ווארשא אדר ה'תרפ"ד לפ"ג.

חלק א

בעזרי

חברת ט

בית מדרש

ירחון תלמודי

סאטף לחידושי תורה בשיטות הש"ס והפוסקים
וחקירות והערות חדשות מאת בתורי חסד
תלמידי ישיבה ומתיבתא ושאר צומדי תורה

העורך והמזיל: הרב שלמה אלטמאן

ווארשא נאוואליציע № 25.

סימן קמא

כלומר מזלי ואדומי כדאיחא ביבמות
דס"ח ולפי' שפיר תירנו דאלטריך קרא
על מזלי ואדומי חייבי עשה דליה ממזר
ולא ס"ל לר' יהודה כר' ישבב וא"ש
אכל ים להקשות לפי מה דאיחא ביבמות
דע"ז דס"ל לר' יוחנן ב"ר עמיני ומזלי
מישראלית כשרה לכהונה וכ"כ סרמב"ס
א"כ ל"ל לחרץ דר' יהודה כר"ע ואמאי
לא תירנו בפשיטות מה לחלל וכתי
שהולד פנוס לא כן עמוני ומואבי שהולד
כשר ומשו"ס אלטריך קרא לפסול האם
אך י"ל כאן הוא ר' יהודה ולש"עמו
דס"ל בקידושין דע"ז ב"ר זכר כחלל
זכר לומר שפסולה לכהונה ומירי ב"ר
כשר וכ"ש ב"ר עמוני מישראלית ואין

א) בבית מדרש חלק א סימן
עו בקש מאת הקוראים לפרש לו דברי
החוס' יבמות (דע"ז) ד"ה מה לאלמנה
בתירולס האחרון ע"י"ד * והנה ים
להקשות על מה דמשמע מחוס' שם
דלר"ע ים ממזר מכותי ועבד אכל לא
מעמוני ומואבי והוא תמוה ממ"נ אי
ס"ל דב"י לאו דשאר א"כ גם מכותי
ועבד ל"ה ממזר ואלא מאי לאו דוקא
שאר א"כ גם מעמוני ומואבי ים ממזר
כדאיחא ביבמות דמ"ע ע"ס פרש"י ע"ס
וכדי ליכא זה ל"ל דבקושייהם כאן על
ר' יהודה כחכו עמוני ומואבי וכו'

(*) צראבונגו לא השגנו פירוש על החוס' אף לא מאחד מחובשי
נים המדרש שבשכילס נוסד ה"בית מדרש".

המערכת.

לא קיי"ל כר' יהודה ויחא אבל אבתי
קסה מאי תירנו מה לכתי ועבר שהולך
ממור והלא אפשר לומר חלל יוכיח
וחור הדין כמו שכתבו בקושייתם והוא
לכאורה קישיא עלומה אכן ע' קירושין
דע"ח הוסי' ר"ה ורבי יהודה וכ"כ רש"י
דפ"ז ר"ה ר' אליעזר דלר' יוסי וראב"י
ל"א הדר הוסי' שאין ברוב הקהל לפי
שאין פסולם שיה' עי"ר ולפ"ז מיושב
נהי דלר' יהודה שם אמרינן הדר הוסי'
אף שאין פסולם שיה' מ"מ ס"ל לחוסי'
כאן חוסי' בוגתם לעני' כיון שיש חילוק
דחוק כל כך בין חלל יוכיח ועבר שאלל
כוח' ועבר הילך ממור לכן גם לר'
יהודה ל"א הדר הוסי' שאין ברוב הקהל
ושפיר אלטרין קרא למלרי ואדומי
וא"ש ובתירו' האחרון התכוונתי למה
שכתב אלי הבאין מלאקאטש שליט"א
ואחרתי בדרך שכוונתי.

(ג) בבית מדרש' ח"ה סימן
פז הקסה הכי' פנחס בלייזוויס נ"י על
מה שכתב הירושלמי שם משיבת ארז
עי"ד כי אמ"ל ולעני' לק"מ בשלמא
לגבי ארז אפשר לומר טע"כ ונהפך
ההיתר להיות אסור והו"ל כולה חטה
לא כן תרומה שנתערבה בחולין שהרי
אי אפשר לומר טע"כ ונהפכה תרומה
להיות חולין וא"כ אי"ש שאינה מטערפת
לשיעור חלה וממילא ל"ק ג"כ מעיסת
נכרי דסרי"א שחלק הנכרי בטל לגבי
ישראל ומייבט בחלה קמ"ל להפך וז"פ.

הרב שלמה אדטמאן.

סימן קמב

איתא בפ' אלו נערום הבא על
אחותו ורמינהו אלו הן הלוקין כו'
וקיי"ל אין לוקה ומשלם והקשו בהוסי'

למה לא פריך ארישא גבי חייבי לאוין
כגון הבא על ממורת ע"ש ונלע"ד
לחרץ ע' פנ"י בהקדמה שהקשה מאי
פריך מאין לוקה ומשלם והלא אין
באים באחת שהרי חייב מלקות מיד
בהתחלת העברה וחייב ממון בלשמה
ומירץ דהו"ל עדים שאי אחת יכול
להוסי' שהרי אולם באים כאחר ופטורים
מטעם אין לוקה ומשלם וממילא גם
הכיון פטור וא"ש.

והנהגה לכאורה יש להקשות ע"ז לפי
מה דקיי"ל בקלב"מ מהניא תפיסה א"כ
שפיר הו"ל יכול להוסי' מטעם התפיסה
שהוא דבר קל כמ"ש הלח"מ הירוש'
וא"כ הקל"ד אכן באמת יש להבין איך
אפ"ל מטעם תפיסה חסיד יכול להוסי'
והלא ל"ה כאשר זמם שרנו לחייב
ממון גמור אך י"ל וכו' דוקא אם
הטעם של יכול להוסי' הוא משלם גז"כ
אז יתכן לומר דבתי מוס' כאשר זמם
אבל לפי מה שכתב רש"י ב"ק דע"ה:
שיראים לשקר דילמא יוזמו אותם א"כ
מכח התפיסה ג"כ יראים לשקר ולפ"ז
מיושבת קושיית הפני' דל"ה אפשר
להוסי' שהמקשן ס"ל שהיא גז"כ ול"מ
תפיסה להכשירם וא"ש.

והנהגה על מה דאיתא בריש אלו
נערום הבא על אשת אחיו הקשו בהוסי'
והלא כאן מיי"ר בנתיארה ונתיארה
וקנסה לעלמה וכיון שמיי"ר במפואה
א"כ הרי מחלה ותיירלו בשם הירושלמי
דל"מ מחילה בקנס ע"ש וידוע הטעם
מכוס דקנס הו"ל דבר שלא בא לעולם
שהרי אם תורה פטור כמבואר בב"מ
ר"פ המפקיד והקשו שם בהוסי' למד
תורה ואח"כ באו עדים חייב ומירלו
המפרשים מ"מ יש לו ענה להורות
עכשיו בפני ב"ד ולומר בפני פו"פ

ומש"ה ס"ל אב כותבו כו"ש המפרשים *) ס"ל גם כן דלא אלטרין קרא למעט אמה מביאה דמדיית יהא מהני וא"כ ט"כ ס"ל כרני ללמוד קידושי ביאה חובעלה וס"ל ג"כ כרנא דלא אלטרין או לחלק וממילא ס"ל ג"כ אי עביר לא מהני כמ"ס למעלה ולפ"ז הו"י מוכאן רא"י שהרמב"ם ס"ל אי עביר לא מהני שהרי הרמב"ם פסק כרב חסדא אב כותבו וליה ליה דרשה דאחרת וממילא ס"ל ג"כ ל"מ והכ"ן.

(המשך יבא).

ישראל יצחק לאנדא
מוסמך במתיבתא בורשא.

סימן קמד

המשך מבית מדרש חוברת ח סימן קל.

והגה לכאורה קשה על מה שכתבתי למעלה דלר"ע דס"ל חולין בטורה לאו דאורייתא אינו לוקה חסום הואיל ואחשיל ע"ש והוא חמוה שהרי עכ"פ מדרבנן אסור לאכלו והו"ל מלאכה שלא לדרך אכל נפש ולוקה אכן ע' פסחים דמ"ז ע"כ רש"י ד"ה כלומר יד כיון דחזי מדאורייתא פקע אסור חלקות והו"ל כאן דפטור וכ"כ בס' עשרת חכמים וא"ש דלא אחיז כר"ע והכ"ן ובאופן אחר נלמד לדרך קושית החוס' בינה דיי"ב אחיז ל"א כר"ע דלא ס"ל מחוק לפי מה שהקשו אחרונים לרע"ב הריב"א נהי דאין עשה דוחה ל"מ ועשה מ"מ פטור מחלקות אם קיים העשה

נעשה המעשה ופטור לכ"ע אף שכתבו פדים אח"כ דהו"ל עדים שאי אפשר להיות כמביאר בנ"ק דע"ה: אלל פלוגמא דסימכום ורבנן ע"ש וראיתי בספר בי"ל דפליגי בהא סומכום ס"ל אפשר להיות כדי שיחירו לשקר ומש"ה פכולים לדיריה באחרת ח"י באיזה יום ומש"ה ס"ל ג"כ להכשיר חסום, סו"ע חשי"ע להו"י אכל לרבנן אפשר להיות הוא גוה"כ ומש"ה ס"ל לפסול באחרת בפני פו"פ וכן מוכח מפ' רש"י שם וע' ג"כ חת"ם חו"מ וגמלינו למדים דל"מ מחילה בקנס הוא חסום דבטי יכול להיות מפאת גוה"כ והכ"ן ולפ"ז מיוסנת קושית החוס' שהרי כדי שלא תקשה קושית הפנ"י על המקשן ל"ל דבטי אפשר להיות מלך גוה"כ ומש"ה ל"מ חשי"ע להכשיר וא"כ א"ש דפריך מסיפא שהרי בסיפא אחיז ג"כ אשת אחיו שחשס ג"כ מוכח שיכול להיות הוא מלך גוה"כ וכן מלך.

יוסף יאבלאנסקי מולאטשוב
(כעת בקאליש).

סימן קמג

המשך מבית מדרש חוברת ח סימן קלו.

ר"ש להוסיף עוד הא דאיתא בקידושין ד"ט: דרבי ור' יוחנן שניהם ס"ל הקיטא דאחרת ומש"ה אלטרין קרא למעט אמה עכריה מקנן ביאה זה דוקא לרב הונא קידושין דס"ז אבל לרב חסדא שם דלא ס"ל דרשא דאחרת

*) פ"ש"ב נסיונו קלו הנ"ל, כמ"ס המפרשים זהו טעות סופר.
הכותב.

א"כ אחי איתא השוחט עולה גרבה
 צו"ט לוקה נימא עשה של והבאתם
 שמה נדריכם דוחה לית ועשה דיו"ט
 ופטור ממלקות אך י"ל דהו"ל עשה
 ש"שנה בשאלה ולא דחה [וגוי דאוקים
 כב"ש דלא ס"ל מתוך כדאיתא בגמרא
 ולב"ש לית שאלה בהקדש כמבואר בכ"מ
 אכן י"ל דלא ס"ל כב"ש בזה והבן] וע'
 מוס' כריתות ד"ג: דלאחר שחיטה
 אפשר לשאול על הקדשו אבל לא לאחר
 זריקה וכאב בחש' מהר"ם ח"ג סימן
 יח משיס דשחיטה לית פגורה ולי"ח
 מעשה ואחי דבור ומבטל דבור לא כן
 זריקה דהיא פגורה ומעשה ומש"ס ל"א
 דבור ומבטל מעשה עי"ד ולפ"ו מיושב
 שהרי לר"ע דס"ל במדבר לא נאסר
 בשר נחירה רק בקרבן ומחילא לדירה
 שחיטה קרבן הוה פגורה כמ"ש בס"מ
 קל הג"ל וכ"כ בס' בן פורת וס' לב
 אריה חולין דיו"ד דלר"ע שחיטה היא
 פגורה ומחילא לית שאלה אף לאחר
 שחיטה דל"א דבור ומבטל מעשה וא"כ
 שוב שייך לומר עשה דוחה לית ועשה
 דיו"ט ופטור ממלקות ובברייתא איתא
 דחייב מלקות וא"כ איש דלא איתא
 כר"ע (ע' רשנ"א שבת דל"ט: אכן
 ע' פסחים דמ"ז: מוס' ד"ה אהבערה
 וניחא והבן זה).

(המשך יבא).

משה יהודה קערשיגבוים
 מוסמך במתיבתא בורשא.

סימן קמ"ה

ידוע מה שהקשה רבינו משולם
 על מה שכתבו החוס' ב"מ ד"ג דאלטריך
 עד אחד לטענת ספק ע"פ עד והלא
 נסתבב יכול לשלם להקובע ואח"כ

יכתבנו בחזרה שנטל מחנו ממון שלא
 כדין והוא יטעון איי וכיון שגזר הכל
 חייב לישבע הו"ל מחייב שבושה ואיט
 יכול לישבע ומשלם וכ"מ שער מסייע
 פוטרו ז"א שהרי באינו ה"ל לישבע
 לית ע"א לפטור דהו"ל קם לממון ע"כ
 ונלע"ד לתרץ לפי מה ששמעתי מפי
 האמו"ר הגאון אב"ד דמאשניסקא ז"ל
 שהקשה לפי מה שהקשו בחוס' בסוגיא
 דנשכא דר' אבא גיהמניה דירי חטפתי
 במיגו לא חטפתי ותרצו הרמב"ן והר"ן
 פ' כל הנשבעים דע"א לפנין שבושה
 ה"ו כשנים לממון ומיגו בחקוק עדים
 ל"א כ"ו שלא נשבע להכחישו עי"ד
 וע"ז הקשה א"א א"כ איך כתבו החוס'
 כאן מדאלטריך קרא לע"א ש"מ דכופר
 הכל פטור והא אלטריך ע"א לנשכא דר"א
 וכה"ג דל"ו מיגו כנגדו ולפ"ו קושא
 אחת מיושבת בדרך חברתה מדכתבו
 החוס' ש"ס רא"י מע"א ש"מ שהחוס'
 מיירי אליבא דרב ושמואל דסליגי על
 ר' אבא בפ' כל הנשבעים ולדירכו
 מהני מיגו כנגד ע"א אבל לר' אבא
 לעולם אלטריך קרא דל"מ מיגו ולפ"ו
 שפיר כתבו החוס' דאלטריך לטענת
 ספק ע"פ ע"א וליק קושיא דמ"ס כיון
 שהחוס' מיירי לרב ושמואל דלית להו
 מחיך א"כ שפיר מהני ע"א לפטרו
 משבושה ונכון מאד.

מנחם מענדיל האלבערשטאם
 נכדו של הגה"ק מצאנו ז"ל
 ובן חורגו של אדמו"ר הגה"ק
 מראדזימין שליט"א.

סימן קמ"ו

איתא בגיטין ד"ב: בקיאות סס
 ואפילו לר"מ דחייב למיעוט כו' והקדש

סימן קמח

המשך מחוברת ח סימן קל"ט.

וראיתי ביד מלאכי סימן הקל"ח
שכתב כל מקום שיש יתרון לאינו תדיר
הוא קורס לתדיר ע"ש וע' פירוש
קונטרס ו סימן סד שהוכיח שמעלת
תדיר אינו דוחה אפילו דבר שהוא רק
למלוא בעלמא ע"ש וכל זה תמוה שהרי
מלוא דרבנן לגבי מלוא דאורייתא
כרשות דמילא כמנואר בשבחים (דק"ט)
כמלא שיש יתרון לקדוש היום שהוא מה"ט
ומ"מ ברכת היין קודמת לקידוש היום
מפני מעלת התדיר ונ"ע לכאורה אכן י"ל
לפי מה שכתב הריטב"א סופ"ג דר"ה
ברכת היין קודמת לפי שהנכנס
מכשרת היין לשמיה שאכור לטות בלא
ברכה ר"ל שהנכנס הוא חלק מן
הקידוש וכ"כ לפרש בס' שית השדה
וקשה והלא טעם זה לימא בנמרא
ונימא שהיה קשה לו לסריסנ"א כאשר
הקשימי למעלה מאי מהניא מעלת
תדיר לגבי מלוא מה"ט ולכ"כ כח
שהנכנס הוא חלק מן הקידוש ושפיר
מהניא מעלת תדיר ולפ"ו ליכא ראי' מכאן
שתדיר דרבנן קורס לאינו תדיר דאורייתא
דשאי ברכת היין שהוא חלק מן המלוא.
יהושע אלטמאן מבנדין.

סימן קמט

איתא בשבועות דכ"ז המקדים בלמ
ולא הוליא בשפתיו הקדשו הקדש דכתיב
נדיב לב וכ"כ הרמב"ם שם ונהלי
מעשה קדנות פס"ו כח הרמב"ם
דלא מהניא חזיה ביקדש אפילו חוץ
כדי דבור ונסתפק"ז דילתא זה דוקא
במקדים בפה אבל במקדים בלבו יכול
לחזור חוץ כ"ד ומקום הספק הוא
מחוס' מנחת דפ"א שכתב בטעם

המפרשים לרבנן נמי קשה לימא סמוך
מיטוט לחיקת ישת א"ש וג"ל ע' ספר
חזרה בלמה נטין שהקשה לירון דק"ל
אין הולכין במחין אחר רוב א"כ מאי
משני רוב בקיאים נילוף דבר דבר
מחין דל"מ רוב בדבר שבטרוס כמו
דל"מ עד אחד ולפ"ו קשיא מיישבת
בבבבבב מדמשני רוב בקיאים ע"כ
ס"ל כ"כ הולכים במחין אחר הרוב
ומס"ה מהני גם בערוה וקשה לימא
סמוך מיטוט לחיקת מחין וג"ל דלא
ס"ל סמוך מיטוט וא"כ א"ש דלא הקשה
לרבנן אלא לר"מ דח"י למיטוט בשאר
איסורים והוא מדרבנן א"כ לא כ"ש
שח"י למיטוט באסור טרוה וא"ש.

דוד זינענבערג מורשא תלמיד
ישיבת "בית ישראל" בסאקאלאוו.

סימן קמז

ובחים (דמ"ה) קדשי עזרים אין
חייבים עליהם משום פגול ונוחר
והנחתן בחוץ פסול והקשו המפרשים
אמאי עשה הכנה בזה בפ"ט והנחתן
בחוץ הו"ל לכחוב אין חייבים משום
פגול ושחטו חוץ ועוד קשה אמאי חנא
ברישא אין חייבים ונסיפא פטור וגלג"ד
ש"ש מכאן ראי' למש"כ בספר עולת
שלמה ע' זכרים נהי שקדשי פכ"ס
אין חייבים עליהם משום פגול ונוחר
מ"מ אכורים מה"ה באכילה עי"ד וכן
יש מ"אן ראי' למש"כ הו"מ קירושין
דנ"ז פ"ב דשחטו חוץ מותרים באכילה
ע"ש ולפ"ו נימא שפיר מה שלא נשנו
בבבא אחת כיון שיש חילוק ביניהם
לפנין אכילה שזה אכור וזה מותר
ומדויק נמי הלשון אין "חייבים" משום
פגול ונוחר לפי שאסורים לאכלם.
יעקב בראנשטיין מנאפעלסק.

דלחא חזרה בהקדש משום אמירה
לכניה כמסירה להריוט דמי [ולא אחי
דבור ומכסל מעשה] ובגדרים דכ"ט
כתב הרא"ש דאמירה כמסירה הוא
משום דכתיב מולא שפחך חמור ע"ש
איכ זה שייך בייקדים בדברים אבל לא
בלב ולפי' יתישב מה שהקשה הש"ך
ח"ט סימן רנה על הרמב"ם ותוס'
מב"ק דע"ג דהתם חששנו לענין חוק
כדי דבור ליכא חילוק בין הקדש לשאר
דברים דאל"כ מה מקשה הש"ם מר'
יוסי דחמורה ע"ש והניח ב"ש ולפי
האמור נראה שז"פ דחמורה מהניא
במחשבה כשאר הקדש דמ"ש ונסי
דלענין חלוקת חלקים לחלק אבל לא
לפנין חלות ההקדש ונחמך מה דר'
יוסי מירי אף כשהמיר במחשבה ולפי'
שפיר מדמה הש"ם חמורה לשאר
דברים והיינו במחשבה וליק על הרמב"ם
וג"ע לדינא.

יעקב זינגער מרישא.

סימן קג

בשע"ת סנה יד ח"א סימן יא
כתב כ"ה לחרץ קושיה הסדרי טהרה
בדה דמי' דלא מיירי בכהמת קדשים
אלא בכהמת חולין דהיינו שהקדיש
העובר בפיו כו' ע"ש ובמחשבת הוא
תחיה שהרי ק"י על רש"י שכתב
דמחשבת טעם העובר אחת ואי מיירי
בכהמת חולין איכ אחאי לא נקט
בכהמת טעם שכתב אחת ואח"כ
הוקדשה של"ס פטולה בקדש ח"ו דמיירי
בכהמת קדשים שלא חל עלי' אסור
אח"כ כמו שכתב הסוסיפות ד"ה קצת
ואחי שפיר דמיירי דוקא בעובר וכן
מוכח שם כל השק"ש ואם כן הקל"ר

סימן קנא

בשע"ת סנה יג ח"ה ס' א הקדש
כ"ג שליט"א על בית הלל יעו"ד כי
אח"ל ונלע"ד לחרץ ע' ד"ה ודבריו
הביא כ"ג מה דאיתא בכתובות דס"ד
שרבים היו נמנעים להשיא בתם לאיש
שהיה לו אשה אחרת ע"ש הטעם
ולפי' מיושב בשלמא קורס חרמיה
שאם הלך לעיר אחרת ורלה לקחת
אשה שני' הלא או מחמת מורא המניעה
לא היה מנלה להם שיש לו אשה אחרת
ואמרו להכי שייך לומר ומלאה הארץ
ומה דאיתא ביבמות דל"ז לא כן בזה"ז
שאסור לקחת אשה על אשתו ולכן מי
שהניח בנים בעיר אחת אינו נזקק
לכסות הדבר כיון שעכשו הוא פנוי
מאשה אחרתא כדי שלא יבאו לאחיו
לירי מכשול בודאי יפרסם שיש לו בנים
ואיכ איש חש"כ בית הלל בזה"ז ליכא
ג"מ בזה ועם זה יתישב נמי מה שהקשה
כ"ג בר"ה הן אות א) כמובן מאליו
ויתישב ג"כ תז"כ הבית מאיר ובינומו
שע"פ רוב מנהג הבנים עמו או שחשפו
לכל אדם שיהיו לו בנים ואם יקרה אחד
המעשים זה הו"ל מילתא דלא שכיחא
ולא גזרו וא"ש ובפשיטות י"ל דבזה"ז
משום חרס גמ"ה אם נא איש מעיר
אחת לקחת אשה בעיר אחרת הני"ר
דמתא עישה דרישה וחקירה אם הוא
פנוי או לאו וממילא יתודע להם שיש
לו בנים מבני ואיכ לא יבא לירי מכשול
וא"ש דברי הבית הלל.

יהודה ארי' פויגל מטענסטאב.

ישע'י אלגאזי
מבד'ס אשעק (פ' שערותיק).

דברי ישע'י

חוברת א

מקדש לזכר נשמת אביו הרב הגאון
הגדול המפורסם ארי' ל'ב אלגאזי
וצ"ל אבד"ק יענדלויטש פ' לאסוא.
נודע בשם "שלאונער עולות", ונזק
יהושע אביו אי"ה בחבורות הבאות.
השאיר אחריו בשה בתי ושו"ת שנו"ט
עם גדולי דורו ועם בכור סת' הגאון
בו"ה יוסף לעוויעשטיין וצ"ל אבד"ק
סערעצק ועוד.

נפטר ביום ב'ב אלול תרע"ב

=== תנצ"ה ===

יכול לאסור דבר הפקר מה"ס, דשיקר
הטעם שאין אדם אוסר דבר שאינו
שלו הוא משום שדעות בעלים מעב
שלא יוכל לאסור כדאיחא בחולין (מ"א)
דיכול לאמר לאו כל כמיך שתיאסור
ייני לאונסי, משא"כ דבר הפקר שאין
עליו בעלים, ואיחא בב"ק (סו.) הנכב
והגזלן הקדישן הקדש והרומחן הרומה
דמשיקרא חולין והשתא הקדש, והקשה
הרשב"א דאכתי כימי חיל הקדש הא
הקדיש דבר שאינה שלו, ובתב משום
דאיכא יאוש ושינוי השם דמשיקרא
חולין והשתא הקדש קנאה הגזלן בזה
השינוי וקנייתו והקדשו באין כאחד
ע"ש, וכן כתב ה"ה על הא דמקדש
אשה בגזל אחר יאוש דמקדשה אע"פ
דקיי"ל יאוש בלבד אינו קונה הכא
שהיא ביד האשה הרי יש כאן יאוש
וס"ר וכיון שקנאה היא אף הוא קונה
אומה עכ"ל ע"י בא"ע (סי' כ"ח), וצ"ל
דטעמא דסבר נמי דקנייתו וקנייתם
באין כאחד.

ועתה לפי' יהי' מיושב שפיר
קוש' הגיל, דצ"ל כיון דשחט לפי'
ואסרה בהנאה מדרבנן [דאדם אוסר
דבר שאינו שלו ע"י מועד מדרבנן]
הרי נעשה הפקר, [ע"י נחום] ב"ק
(ע"כ) ד"ה דאי ס"ר שכתב כן
דחקרובות ע"ז אפי' אינה אסורה אלא
מדרבנן חשיב הפקר, והפקר יכול
לאסור מה"ס כמש"ל הרי מנוחל אסורה
מה"ס דאיסור מדרבנן, ואיסור מה"ס
באין כאחד, כמו שכתב הרשב"א
דקנייתו והקדשו באין כאחד אי"כ הי"כ
כן, והכא כנ"ד עדיף שפי מהרשב"א
הגיל, דהאס אס נמוח דלא הוי הפקר
הרי אין לו נמה לקנות דאין כאן שינוי
השם ושיקר הקיין כא בזה דלמדין

התרבר"ש (סי' ד' סק"ט) הקשה על
כלבוס דסבר דהא דאדם אוסר דבר
שאינו שלו ע"י מעשה היינו מדרבנן,
מנח' ב"ק (ע"א) גבי טביחה ומכירה
בשלמא שחט לפי' שחיטה שאינה ראוי'
היא כו' אלא שכת למ"ד מעשה כת
דרבנן שחיטה ראוי' הוא ואמאי פטור
מהשלומי דו"ה, ופירשו סם החוס' דשחט
לפי' אהי' כמ"ד אדם אוסר דבר
שאינו שלו ע"י מעשה ע"כ, וא"כ מוכח
להדיא דדאורייתא הוא דאי דרבנן אחאי
ניחא עפי' משוחט נשצת עכ"ל, ונס
סאחרונים הקשו כן ולא תירטו כלום.
ונ"ל ליכא דאחרונים כחכו דאדם

דבוי הקדש אפי' אמרינן הקדש וקניינו
באין לאחר כ"ס בגד' דאף אם נימא
דאין אסורה מה"מ אלא מדרבנן נמי
נעשה הפקר והפקד יכול לאסור מה"מ
ודאי אמרינן דהפקד ואיסור מה"מ באין
כאחד דבוי שפיר שמיטה שאינה ראוי
משום דאסורה מה"מ.

ובזה יבי' מחזיק שפיר קושית
החוס' בחולין (מ"א) דהגמ' פריך שם
על ר"נ ור"ס ור"י דסברו דאין אדם
אוסר דש"ס מהך דהמשמא והאדמע
והזנכך וכו' ומשי' שם הגמ' דמירי
באית ל' שותפות בגוה, והקשה בחוס'
שם כיון דמירי באית ל' שותפות בגוה
ולא כאסור חלק חבירו אלא משום
שמצורב בשלו אי' היינו מדמס ע"ש.
ולפמשל אחי שפיר, כיון דחלק חבירו
אסור בהנאה משום שמצורב בחלקו
כרי נעשה כיון הפקר והפקד יכול
לאסור כרי ממילא אסור חלק חבירו
נמי מטעם מנסך דהפקדו ואיסורו
באין כאחד.

ובזה דאמרינן דחלק חבירו נמי
אס'ר מטעם מנסך יבי' מיושב נמי
קוש' זו, דלכאורה קשה דאחרונים כתבו
הא דאמרינן בישראל הזנכך יין של
חבירו ללעזרי קמיכין אין אנו מחזיקין
לודאי ללעזרי אלא ספק הו' אם ללעזרי
או לנסך קמיכין ולכך אם הי' יכול
לאסור של חבירו במעשה מה"מ לא
כרא ללעזרי קמיכין משום דבוי ספק
דאורייתא שמה למנסך קמיכין וספק
דאורייתא לחומרא רק דר"נ וסייעתו
דקאמרו בלי' שם דבישראל אמרינן
ללעזרי קמיכין היינו משום דסברו דגם
למ"ד אי' דש"ס אינו יכול לאסור אלא
מדרבנן ועמ' דבוי ספיקא אם לנסך
קמיכין ואסור מדרבנן או ללעזרי

קמיכין ומותרת לגמרי הו' ספק דרבנן
ולקולא ע"ש, וכחכ' רש"י על חזק
הגמ' שם בישראל מומר וצ"ל וסיה דמלי
לאוקמי דבאית ל' שותפות בגוה וכו'
ולכך כן סברת רש"י אחאי באית ל'
שותפות לא אמרינן ללעזרי קמיכין ל'ל
דטעמא כיון דבאית ל' שותפות כאסר
חלק חבירו מה"מ משום שמרובות יין
נסך אי' עתה דבוי ספיקא אם ללעזרי
או לנסך קמיכין הו' ספק דאורייתא
ולחומרא מה"מ לא אמרינן ללעזרי
קמיכין.

ורא"כ לפי' קשה דהראשונים כתבו
בגמ' כ"ס יין נסך כ"ס כשנוכח
לכרי כל כיון. חזק מדמי יין נסך אינו
אסור אלא מדרבנן ע"ש, ורא"כ אם
נימא במנסך יין ש"ס בו שותפות אינו
אסור חלק חבירו אלא משום שמצורב
בשלו קשה, במנסך יין ש"ס בו שותפות
אחאי משלם עבור יין של חבירו מצור
כל כיון לכרי חזק מדמי יין נסך ולא
יבי' המעוה אסורין אלא מדרבנן אף
אם ידעין בודאי דלזנכך קמיכין ועמ'
דבוי ספיקא שמה ללעזרי קמיכין הו'
ספק דרבנן ולקולא והמעוה מותרין.
ואין לומר כיון דלעזין היין דבוי
ספק דאורייתא מחזיקין דלזנכך
קמיכין ואסור בהנאה אי' ממילא לעזין
המעוה נמי [אע"ג דלא נהנה מיין
נסך דהא לא נוטל מעוה אלא עבור
חלק יין כשר והמעוה אינן אסורין אלא
מדרבנן אף אם ידעין בודאי דלזנכך
קמיכין ועמ' דמספקין שמה ללעזרי
קמיכין הו' ספק דרבנן ולקולא אפי' כן
ל'ל דלזנכך קמיכין ואסור בהנאה
דלא לכו' תרתי דסמרי לעזין היין
נימא דלזנכך קמיכין ולעזין המעוה
נימא דללעזרי קמיכין.

זה אינו דהא הפר"ח (כס"ו פ"ו סק"י) כתב דבילה מספק חרנגולות דבילה אשכ"י שהיא אסורה מחמת ספק דר"יחא אפ"ה דבילה מותרת משום דב"ל ספק דרבנן ולקולא דהא דבילה גמ"ה אינה אסורה אלא מדרבנן וטעמא משום דב"ל ב' נופים נפרדים ה"ל אסור וחרנגולות לכך דר"יחא חרנגולות ודר"יחא דבילה כל אחד לפי דינו אף דה"י מרמי דמחרי א"כ ה"נ כן אשכ"י דנענין ה"ן אמרין דלמנסך קמיכוין אפ"ה לשנין המעות דאינו אלא ספק דרבנן אמרין ללעזרי קמיכוין ומותר וכיון דהמעות מותרין אמאי חייב לשלם, אבל לפיכך כיון דנאסור חלק חבירו משום שמעורב בשלו הרי נעשה הפקר והפקד יכול לאסור הרי ממילא אסור חלק חבירו גמי מטעם מנסך אמי ספיר דלא שייך להחיר במכירת כל היין חוץ מדמי י"ן נסך דהא חלק חבירו גמי אסור מטעם מנסך.

ועתה מלי לומר בפ"י רש"י גמי כן דה"ק רש"י דמלי לאוקמי בראית ל"י שותפות בגוה וכיון דראית ל"י שותפות ונאסור חלק חבירו משום המעורבות הרי נעשה הפקר והפקד יכול לאסור מר"ה הרי ממילא אסור חלק חבירו גמי מה"ט מטעם מנסך אי הוה ידעין בודאי דלמנסך קמיכוין ועמה דה"י סתקא שחא ללעזרי קמיכוין ה"י ספק דא ר"יחא ולחומרא ולא אמרין ללעזרי קמיכוין ימ"ה חייב לשלם.

אבל עוד לרד"ק לע"י בזה.

דהנה בפסחים (כ"ט) נ"ך דאכל חמץ של הקדש בחומר מעל קאמר הגא' דל"ז כדבר הנורם לחמץ בחמון דמי דמי לא משל קסבר דבר הנורם לחמץ לא בחמון דמי ע"כ.

והקשה בזה הפ"י שם, הא הכא בחמץ של הקדש לאו נורם לחמון אלא חמון נמור כיון דחמץ של הקדש מותר להשקותו לכתחילה ולאחר המועד הוא מותר לנמרי א"כ מה טעם יש בזה לומר דהלא יאכל יחרי ומעות של הקדש להיכן ה"ך, וכתב שם דלענין הקדן פשיטא דחמון נמור וחייב לשלם הקדן להקדש והא דקמתי ה"ט אמרים לא משל היינו לשנין דשטור מחומש ואשכ"י וכו' ע"כ בפנ"י, הרי חייב דסבר דאיסור הנאה שיכול לבוא לידי היסור לאח"י ה"י חמון נמור ולא ה"י הפקר ומ"ה חייב לשלם הקדן להקדש.

ובן הר"ן בפ"ו (מ"ג) כתב וז"ל ולא רלה להנב"י עד שיבטלה העכו"ם משום דה"י חנב"י לה מקמי הכי הרי היא ע"ז דישאל שאינה בטילה טולמית ואשכ"י שאסורה בהנאה ואין צד דין חמון אפ"ה כיון שיכולה להבטל ע"י פכו"ט מלי וזי צה, הרי כזב הר"ן גמי דאיסור הנאה שיכול לבוא לידי היסור הרי יש בו דין חמון אף קידם שהימרה ויכול לזכות בה א"כ לפי"ז כ"ש לא נפקט מרשות בעלים ולא נעשה הפקר אם יכול לבוא לידי היסור לאחר זמן א"כ לפי"ז חורה קושימי לזכותא אמאי חייב לשלם ימנור כל היין לנכרי חוץ מדמי י"ן נסך ויהי' מותרת משום ספק דרבנן ועמה לא מלין לתרץ כיון דנאסור חלק חבירו משום שמעורב בשלו הרי נעשה הפקר והפקד יכול לאסור הרי ממילא אסור חלק חבירו גמי מטעם מנסך ואין כאן שום י"ן כשר, וזו אינו דהא אם רמא ריבול למכור היין חוץ מדמי י"ן נסך ואכמיה מותרין הרי מוגלס לא נעשה היין הפקר, דהא איסור הנאה שיכול לבוא

דכא ית' ביר כגדו ספק גול שחא
המעות של המוחזק ולכך כי ריקמא
ממונא תיקס ע"ש איכ היכ לל כן
כיון דכל אחר ואחר יהנה מן האיסור
ואיסור לא נתבטל לוקמי אדינא וליפטור
בהשליש, אולם זה אינו דהא מש"ס ע"ז
(גיט ב') ומחוס' שם משמע דשרי'
ליקח מעות עבור יין שנכסו דמי הדיוק
קשקיל ולא דמי יין נסך ע"ש, הגם
דמרווי הנ"ל דיהנה מן האיסור עוד
לא נרפתיו בכור הבחינה מ"מ נכון
לחרץ כן, אמנם קושי' הנ"ל בחוקפה
ימכור כל היין לנכרי מן מדמי יין נסך
וכו'.

בבאורא יס' לחרץ דמש"ס לא
אמרינן דמותר למכור היין חוץ מדמי
י"ג משום דרולה בקיומו של איסור,
דהא איתא ביו"ד (ס"ו קל"ג) ישראל
שה"י נושה בעבדים מנה ואחר לו הנכרי
המתן לי עד שאמכור י"ג שיש לי
אסור משום דרולה בקיומו של איסור
כדי שיוכל ליגבות החוב ע"ש, איכ היכ
בגד"ד דאי נמא דמותר למכור היין
חוץ מדמי יין נסך כרי הנזול רולה
בקיומו של איסור דהא אף דהמעות
מוסרינן משום ספק דרבנן אפי' לענין
היין דהוי ספק דאורייתא מחזיקין
דלמנסך קמיכוין ואסורה בהנאה כמש"ל
ואי נמא דמותר למכור היין חוץ מדמי
יין נסך כרי הנזול רולה בקיומו של
איסור דאם ישפוך קלת מין שותפות
הרי גם לחלקו נשאר פחות ולא יטו
לו כ"כ כדמעיקרא וא"כ רולה בקיומו
של איסור שלא יאבד היין של שותפות
הנאשרות משום ספק דאורייתא מש"ס
אמרינן למכור היין והמזיק חייב לשלם
עבור ההיזק, ועמה דאמרינן דאסור
למכור היין חוץ מדמי י"ג לא יוקשה

לידי היתר לא היי ספק כמש"ל, וגם
קושי' החוס' דאיכ היינו מדמע בשאר
לדוכחא,
וג"ל לחרץ כזה, דלכאורה יש
להקשים על הא דמשני הש"ס חולין
דחמני' דמשמא והמדמע מיירי באלה
לי' שותפות קשה דאי מיירי באלה לי'
שותפות אחי נמזיד חייב לשלם הא
החוס' בב"ק (ק' ע"ב) ד"ס חייב
באחריות כתב הכי דגם להמזיק מגיע
פסידא לא שייך ת"ח שלא יבא כל אחד
ואחד הולך ובטמא טהרותיו של חברו
ופטור בהיזק שאינו ניכר ע"ש איכ
היכ במנסך את היין הרי ית' יין שלו
נמי אסור ובין דגם לו מגיע היזק קשה
לימא לי' הרש"פ דהא הכא לא שייך
ת"ח הנ"ל, וג"ל לומר דמש"ס חייב
לשלם ולא יכול לפטור בטענת הרי
שנך לפניך דיהנה מן האיסור דאם
ישפך היין ית' חייב לשלם עבור ההיזק
ועמה ישפוך ביון זה, לכאורה עלה על
לבי לדמות זה, דהא כשם שאסור
להמזיק ליהנות מן האיסור כך אסור
להזיק נמי ואם נמא שהמזיק לריך
לשלם עבור היין הנזול שהניזק יהנה
מ האיסור דהא מדינא פטור המנסך
לשלם והיזק שאינו ניכר לא שמי' היזק
ועמה יקבל מעות עבור יין איסור,
ובין דס"ס כל אחר ואחר יהנה מן
האיסור לריך לאוקמי אדינא וליפטור
בטענת הרש"פ, וכן הקשה התומס
בשם כה"ג חמאי בספק דיני מחנות
רזעין בחר המוחזק הא הוי ספק גול
ביר המוחזק ובספק איסורא לחומרא,
והרי' הכנה"ג בשלמא גבי איסור אי
אמרינן להגד"א הרי נפקע איסור אבל
בבין י"ג אי נמי ד מוחזק חייב
לשם היין אנו משקעין מרי איסור גול

קש'ה החוס' דא"ז היינו מדמע דמנין
לומר כמש"ל כיון דגאסר חלק חבירו
משום שמעורב בשלו הרי נעשה הפקר
וכי' ואסור חלק חבירו נמי מעשה
מפקר דהא היין לא יבוא לידי היתר
לעולם.

אמנם זה אינו, דהא בש"ס ע"ז
(כ"ט ב') הג"ל, אמר רב חשי, נכרי
שניסך יינו של ישראל מותר ליקח מעות
מהאי נכרי דנסבו דדמי הויקו קסקיל
ולא דמי יי"ז וכו' ע"ש, וכחב הר"ן
והרשב"א אע"ג דעכ"ס לא יתיב לו
דמי' אלא אי"כ יתיב ל' ישראל חמרא
לא מתסרה מש"ס דמ"מ כרי הוא
מחויב ל' דמי ניקו ומשום תשלומי נזק
סקיל להו לדמי' ולא משום הורת מנר
ע"ש.

והרמב"ם שם כהנו דגבי ישראל
המנסך חייב לשלם אף אם לא יתן לו
היין דהא היין אסור בהנאה ואין שום
לו כלום, ואמנא לפי מה דמסיק הגמ'
דבישראל אמרינן ללעורי קמיכוין אי"כ
במנסך יין שיש בו שוהפוט אף שחייב
לשלם לו עבור ההיזק דהא על היין
הג"ל אית בו הפק איסור שמה כיון
לנסך אפי"ה אין עליו חייב לשלם אלא
אם יתן לו היין דהמנסך יכול לומר
הן לי היין ואשלם לך לדידי מותר
בהנאה לא נחטונתי אלא ללעורי ואם
לא יתן לו היין אינו מחייב לשלם לו
עבור ההיזק.

ועתה לפי"ז קשה על הא דאמרינן
דאסור לנכרי היין חוץ מדמי יי"ז קשה
הא עשה נמי רולה בקיומו של איסור
דאם ישפוך קלח מיין שיתפוט כרי גם
לחלקי נשאר. פחות. וא"כ המנסך לא
ישלם לו אלא עבור יין הנשאר. דאמר

לו הן לי כל היין ואשלם לך, וכיון דס"ס
רולה בקיומו של איסור אי"כ אחאי חייב
לשלם ימכור כל היין לנכרי חוץ מדמי
יין נסך, ועוד דהא מש"ס ע"ז (כ"ט)
הג"ל משמע דלא אמרינן כאן רולה
בקיומו של איסור דאל"כ היכי שרי
למשקל מעות מהאי נכרי דנסבו הא
החם נמי רולה בקיומו של איסור
כמובן, ועוד מלכד זה נמי קוש' החוס'
הג"ל אינו מיושב בתירוטי שכתבתי
לעיל, דהא החוס' ב"ק (ס"ט א') ד"ס
כל שלקטו כהנו נהי דהנגזל אינו יכול
לחבוט מן המחזיק בה אחר יאוש מ"מ
כיון שכל אדם אסור להחזיק מפני
שהיא לריכה להגזלן לפטור מן הנגזל
ואם זכה בה אחר חייב לשלם דמי'ם
להגזלן לא חשיב כהפקר לשטור מן
המעשר ע"ש אי"כ לפי"ז הדרה קשי'
החוס' הג"ל לזכותא דהא לא יכול
לומר כיון דגאסר חלק חבירו משום
שמעורב בשלו הרי נעשה הפקר דהא
כיון דהנגזל לריק את היין לנכות בו
ההיזק הרי לא חשיב כהפקר, דהא
דאיסור הנאה הוי הפקר היינו כיון
דאסור בהנאה כרי אין לצעלים זכות
בה יותר מאחר והוא שום לאחר ולא
יכול לעכוב לשום אדם שלא להטות
ממנו שלא בדרך הנאסו ע"י בהל"ח
בהשחטות אבל הכא כיון דהנגזל יש
זכות בהיין יותר מאחר דלריק לנכות
ההיזק כיון זה הרי לא נעשה הפקר
כמו דאמרינן אף שהגזלן לא קנה את
הדבר מ"מ כיון שהוא לריכה לו לשטור
מן הנגזל לא חשיב כהפקר לפטור מן
המעשר אי"כ הי"ז כיון שהנגזל לריק את
היין לנכות בו ההיזק לא חשיב כהפקר
לענין איסור הנאה, וא"כ ממילא קוש'
חוס' הג"ל אי"כ היינו מדמע בחוקפה.

שמעולם לא בא ברשותו האך יכל
להקדישו, ויכל דאחר שנכחו ובה ברשותו
ולא קבל הדמים אנו רואין כאלו מעיקרא
כשהקדישו ה' כבר בא ברשותו, וכן
בגזל נמי אם הקדישו הגזול ואח"כ
העמיד הגזול ברין וכו' א"כ מידו ה"ג
דקדיש וכו' ע"ש.

הרי חזינא מהשתמ"ק דסבר אף
כשהקדישו קודם שבא לידו בשם שלא
ה' יכול להקדיש אפי"ה אם אח"כ בא
לרשותו אנו רואין כאלו מעיקרא
כשהקדישו ה' כבר ברשותו וכל ההקדש
למפרע א"כ לפי"ז י"י ניתא שפיר
בגד"ד.

דתרומ' ב"ק (ס"ח) כתב דקונה
הגזל בשינוי דטביחה, ואף אם ניתא
דטביחה לא הוי שינוי אפי"ה בטבח
לע"ז הוי שינוי, דהרמב"ן ז"ל בריר
דגרמי שלו הקדש על הא דאמרין
בב"ק (ל"ט) דטבח שאינו אומן שקלקל
חייב לשלם הא הוי הו"ק שאינו ניכר
דאינו ניכר אם קלקל בשה"י ודרבנן
ובדומה, והי"ז דכיון שלא שחט כריו
השחיטה עצמה היא ההו"ק שאין זו
שחיטה אלא נמחיו ראשה בסיף והרי
ניכר בין ה' לשחיטה עכ"ל.

ורקדקון האחרונים מדבריו דהשוחט
בהמת חבירו לע"ז לענין אכילה הוי
הו"ק ניכר שחייב לשלם עבור שאסרה
באכילה ולענין הנאה הוי הו"ק שאינו
ניכר דאינו ניכר אם אסרה בנהגה או
לא ע"ש.

ודתרומ' בגיטין (נ"ב ב') ד"ה גזל
הוא כתב דהו"ק ניכר הוי שינוי לקנות
דכתב דה' הו"ק שאינו ניכר שמי' הו"ק
א"כ חשיב כאלו הוא ניכר ואין לך
שינוי גדולה מזה לקנות וקנאם בגזלן
בשינוי ע"ש.

וג"ל ליישב זאת, דהנה הרא"ש
בפרק הגזול ט"ס (ל"ה) כתב וז"ל
אע"ג דקאחר דמי פרה העומדת לילד
ודמי רחל העומדת ליגזו דמשמע דשומין
כמה היחס שזה רגע אחד קודם
ללידה והרחל סמוך ללידה והכי הוה
מסתבר וכו' מיהו אינו משלם אלא כמו
שהיו שוין בשעת הגזילה דכל היכא
דקנה גוף הגזילה בשינוי ואינו מחויב
לשלם אלא דמי חזרה השומא לשעת
הגזילה וכו' ואע"ג דאם הוציאה הגזול
מן הגזול קודם לידה וגזירה ה' נטל
בהמתו כמו שהוא דברשותו אשכח וכו'
השחא מיבד דילדה וגזרה וגסתניה
הגזילה משלם כשעת הגזילה וכל השבח
שהשביח משעת הגזילה ואילך הוי של
גזלן ולא דמי למזבחה או שה"י דתס
איכרה מן העולם דבאותה שעה נעשה
גזלן אבל הכא דהגזילה בעולם אלא
שנשחיתת וקנאה באותה שינוי משלם
כשעת הגזילה ע"ש.

וצ"ל דסבר דשיקק הקנין התחיל
משעת הגזילה משעה שגזל וגסתניב
באונסין רק יש לו חוב להחזיר החפץ
לבעלים משה' אינו שלו היא קודם
השינוי ולאחר השינוי דנסתלק ממנו
החוב מלמשיב החפץ לבעלים משום
דליריך כעין שגזל הרי קנה למפרע
בקניינו שעה משעת גזילה ונעשית שלו
מוד קודם השינוי משעת הגזילה משה'
השבח שהשביח משעת גזילה ואילך הוי
של גזלן.

ובן השטמ"ק בב"ק (ל"ג) ד"ה ולר'
עקיבא קריש כתב שס וז"ל וא"ת והאחר
ד' יוחנן גזל ולא נתייבשו הבעלים
שניהם אינן יכולין להקדיש וכו' אלמא
חזינא דהגזול שהיו שלו אינו יכול
להקדיש לפי שאינו ברשותו א"כ הו"ק

והרצין והראיה סברו להכחש
בהחמ חבירו לע"ז אסורה באכילה
לכ"ע דה"ל אסר לה אלא דלא שרי
לס ע"ש.

ועתה יהי מחורץ שפיר קשיא
האחרונים, דל"ל כיון דשחט לע"ז אף
שאינו שלו ואין אדם אוסר דבר שאינו
שלו אפי"ה נאסרה באכילה ונהי' דלא
אסר לה אלא דלא שרי לה וכיון דנאסרה
באכילה הרי עשה לו היות ניכר כחש"ל
והיות ניכר הוי שינוי כחש"ל החוס' וכיון
דהוי שינוי הרי נסתלק ממנו החיוב
מלהחזיר הנהמה לבעלים וכיון דנסתלק
ממנו חיוב השגה לבעלים הרי ממילא
קנה למפרע משעת גניבה ונעשית שלו
עוד קודם השמיטה מש"ה יכול לאוסרה
שפיר מה"מ כמו דאמרינן בהק"ד אס'
בקרית קודם שבה לירו ואח"כ בא
לרשותו חל ההק"ד למפרע א"כ ה"ל
כן כמובן.

אכ"נ עוד לריך להתבונן בזה, הא
מהר"ש משמע היכי דאיבדה מן
העולם לא אמרינן שינוי קונה למפרע
ומש"ה נחבזה או שה"ל משלם כדשחמא
א"כ ה"ל כיון דשחטה לע"ז הרי איבדה
מן העולם וכיון דאיבדה מן העולם
א"כ ממילא לא אמרינן שינוי קונה
למפרע וא"כ ממילא אין יכול לאוסרה
בהנאה מה"מ דהא לא ה"ל שלו בעת
שנשחטה לע"ז.

וע"ד חידוד עלה על לבי לישב בזה,
לפוס הסנרא רצימי לומר הא דטביחה
הוי איבדה מן העולם הוא דוקא היכי
דאסרה בהנאה בטביחה זו ששחט לע"ז,
כיון דאסירה בהנאה ואין יכול להניח
ממנה כלום דמי כחבזה או שמי' והוי
איבדה מן העולם, אבל היכי דלא
אסרה בהנאה אף דאסירה באכילה כיון

דמוסרת בהנאה ויכול למכור ולשנות
ממנה לא הוי איבדה מן העולם, והת"ס'
בב"מ (ל') ד"ה אף עובדה דניחא ל"י
הקשה שם על הא דקאמר הגמ' לענין
פרה אדומה דעלה עלי' וזכר פסולס
משום דניחא ל"י וקפ"ל שם וז"ל וח"מ
ועלה עלי' וזכר אחאי פסולה הא ודאי
לא ניחא ל"י להפסיד פרה שדמי' יקרים
בשביל דבר מועט, וי"ל דאם ניחא
כשירה הוי ניחא ל"י ולכך אין להכשירה
ע"ש, הרי חיוק מהבוס' אע"ג דעתה
שפסלינן לה הרי ודאי לא ניחא ל"י
וכיון דלא ניחא ל"י הרי לריך להכשירה
אפי"ה פסלינן לה דאם נכשירה הרי
יהי' ניחא ל"י וכיון דיהי' ניחא ל"י הרי
לריך להיות פסולה ע"כ לריך להחמיר.
ועתה לפי"ז יהי' ניחא שפיר הכא
בשחט בהחמ חבירו לע"ז נמי לריך
לומר כן אע"ג דאם ניחא דאסירה
בהנאה הרי איבדה מן העולם והיכי
דאיבדה מן העולם לא אמרינן שינוי
קונה למפרע וכיון דלא אמרינן שינוי
קונה למפרע א"כ ממילא אינו יכול
לאסור בהנאה מה"מ דהא לאו שלו
היא אפי"ה אסרינן בהנאה דאם ניחא
דאין יכול לאוסרה בהנאה א"כ ממילא
לא איבדה מן העולם בשמיטהו ששחט
לע"ז אף דאסרה באכילה לא איכפת
לן כלום כחש"ל וכיון דלא איבדה מן
העולם א"כ ממילא קנה למפרע בשינוי
דטביחה ע"ז וכיון דנעשה שלו עוד
קודם שמיטהו הרי ממילא יכול לאוסרה
שפיר מה"מ.

ואין להקשות כיון דמדרבנן יכול
לאוסרה בהנאה אף שאינו שלו א"כ
הרי איבדה מן העולם בשמיטהו ששחט
לע"ז ואסרה בהנאה מדרבנן וכיון
דאיבדה מן העולם הרי ממילא לא קנה

למפרע בשינוי דטביחה וחי' ממילא
 אינו יכול ליסרה בהנאה מהי' אך
 זה אינו דליל לפי הסגרא דדוקא היכי
 דאיבדה מן העולם ע"י היוזק ניכר כמו
 חברה או שמי' דעתה נעשה גזלן יותר
 ממעיקרא היא דלא אמרינן שינוי קונה
 למפרע אבל היכי דעשה היוזק שרינו
 ניכר אף דאיבדה מן העולם ע"י יעשה
 לו כך שלא יוכל להנאה ממנה כלום מ"מ
 לא הוי כמו חברה או שמי' ואמרינן
 שינוי קונה למפרע כיון דהיוזק שאינו
 ניכר לא שמי' היוזק הרי לא עשה לו
 כלום ועשה לא נעשה גזלן יותר ממעיקרא,
 כך ליל לפי הסגרא, ואחרונים דקדקו
 מהרמב"ן ז"ל הנ"ל היכי דשחט לע"ז
 ואסרה באכילה ובהנאה לענין אכילה
 הוי היוזק ניכר דהא ניכר לכל אדם מה
 ששחט דנתחילה ח' היחה והשתא מחה,
 ולענין הנאה הוי היוזק שאינו ניכר,
 דהא דאסורה בהנאה אינה משום שמתה
 לפנינו דהא נבילה מותרת בהנאה אלא
 עיקר איסור הנאה היא משום שחשבה
 לע"ז ובבהמה אינו ניכר אם חשב לע"ז
 או לאו מש"ה הוי היוזק שאינו ניכר
 לענין הנאה ע"ש, וביון דלענין הנאה
 הוי היוזק שאינו ניכר יחי' ניחא שפיר,
 דמשום שאסרה באכילה לא איבדה מן
 העולם ע"י כמס'ל, אלא עיקר איבדה
 מן העולם היא משום שאסרה בהנאה
 ואיסור הנאה הוי היוזק שאינו ניכר דלא
 שמי' היוזק אי' נמי לא איבדה מן העולם
 ע"י, כן עלה על לבי לישב דרך
 חידוד, אולם באמת איהא גראשונים
 דטביחה נמי בחברה או שמי' דמי
 ומשום כדשתא כשעת היוקר, ע"כ
 צריך לחלק ולומר אף דלענין משלומין
 משלם כדשתא אפי' לענין לאסור
 אמרינן דהוי שלו ממעיקרא ויכול

לאסרו בהנאה מהי', דלפחש"ל דהר"ש
 סבר דעיקר הקנין התחיל משעת גזילה
 וכו' ולאחר השינוי דנסתלק ממנו החיוב
 מלהשיב החפץ לבעלים הרי קנה למפרע
 בקניינו שטעה משעת גזילה ונעשית
 שלו עוד קודם השינוי הרי ממילא
 בשינוי דטביחה נל"כ כיון דע"י טביחתו
 נתבטל ממנו החיוב מלהשיב הבהמה
 לבעלים הרי נעשית שלו למפרע ויכול
 לאסור דמ"ש שינוי דטביחה משינוי
 דממילא, דבשלמא לענין משלומין אמרינן
 שפיר כיון דהול"ה מן העולם ע"י
 טביחתו הרי הוסיף בגזילה ועשה נעשה
 גזלן יותר ממעיקרא מש"ה אי נעת
 טביחתו היחה שיה יותר ממעיקרא
 משלם כדשתא כשעת היוקר משום
 שעתה הוסיף בהגזילה שהול"ה מן
 העולם, או כדכתב הק"ח (ס' ל"ד)
 שחייב נעת השבירה מטעם מויק ע"ש,
 אבל לענין לאסור לא שייך לומר כן,
 דהא ע"י שהוסיף בגזילה נעשה בה
 שינוי מעשה בידים לא נעקר קניינו
 שהי' לו בה משעת גזילה כמובן, מש"ה
 אמרינן שפיר דנעשה שלו למפרע ויכול
 לאסור, ועוד לפמ"ש השטמ"ק הנ"ל
 דאם הקדים קודם שבא לידו ואח"כ בא
 לרשותו חל ההקדש למפרע אי' הכא
 ודאי נל"כ דחל האיסור למפרע דהכא
 הא עדיף טפי מטעמ"ק הנ"ל דהכא
 בגד"ד הרי יש קנה קנין להגזלן בגוף
 החפץ אף קודם השינוי כמס'ל דעיקר
 הקנין התחיל משעת גזילה וכו' והא
 דמחייב להשיב את הגזילה היא לאו
 משום דלית ל' שום קנין בהגזילה רק
 דהחורה רמ"י עליו חייב להשיב את
 הגזילה דהא אף לרב דאית ל' בסנהדרין
 (ע"ב) שהגזלן קונה את הגזילה לגמרי
 נמי מחייב להשיבה לבעלים, וכן משמע

מהריטב"א [הובא בשטמ"ק בח"ל (מ"נ)]
 ד"ש קנין להגזלן בגוף הגזילה, וי"ל
 אחרת ממילא וכו' וא"ת כיון דגזלן
 ה"א מחויב באונסין למה אינו משלם
 כשעת האונס דשואל כשעת האונס הוא
 משלם כדמוכח בשמעתין לקמן, וי"ל
 דשואל לא קני כלל ולא אפקע מרשות
 בעלים כי הבעלים יכולין למכרה
 ולהקדישה הלכך חייבו על שעת האונס
 אבל גזלן משעת גזילה אפקע מרשות
 בעלים למכרה ולהקדש וכיון שכן על
 ההיא שעתה בעינן לחיובו כל דלא
 עביר בה מעשה אחרת וזהו פשיטא
 ולא אחא רבא לאשמעינן אלא דינא
 דהכרה או שמי' עכ"ל ע"ש, הרי'
 חזיון מהריטב"א שכתב דמש"ה משלם
 כשעת הגזילה משום דכשעה שגזל אפקע
 מרשות בעלים וקנה או בהגזילה קלח
 קנין שיוכל לעבד על הגזל מלהקדישה
 ולא דמי לשואל משום דשואל לא קני
 כלל הרי סבר ד"ש קנין להגזלן בגוף
 הגזילה אף קודם השינוי וכיון ד"ש קנין
 להגזלן בגוף כחפץ אף קודם השינוי
 וכ"ש לאחר השינוי ראשונה מרשות
 בעלים לגמרי וגשטר מלהשיב הבהמה
 לבעלים ודאי חל האיסור למשרע.

ועתה יב' ממורן שפיר קישי'
 חוס' חלין (מ"א ח') על רש"י שפירש
 לא מיבעי' עומדת דכשהגבי' והרבי' וס'
 קנאה בהגבהה ונעשית' שלו וכו', והק'
 שס' חוס' ה"א אף דאגבי' נמי לא קנה
 דהא גזל ולא נתייחסו כבעלים שניהם
 אינן יכולין להקדיש וכו', ועוד מאי
 פריך מהמנסך והא מנסך מבי אגבי'
 קנה וכו' ע"ש.

מלהשיב החפץ לבעלים הרי קנה ס' ד'
 בקניינו שעתה נעשה נניבס, אי"כ לפי'
 ה"א דוקא היכא דעשה קנין מקודם
 שנשמה שייך לומר דנעשית' שלו עוד
 קודם השינוי אבל היכא דלא עשה קנין
 בשעה שגנב לא שייך לומר דנעשית'
 שלו משעת גניבה כהה קנה דהא לא
 עשה שם קנין קודם כשעה לניבס.
 ולפי"ז יב' נ"חא שפיר דה"ק רש"י
 לא מיבעי' היכי דכשהגבי' קודם ואח"כ
 שחט לע"ז ועשה שינוי בזה שאסור
 באכילה דנשחלק ממנו החיוב מלהשיב
 הבהמה אף אם נמא אין ארס אוסר
 דש"ס דהא נעשית' שלו עוד קודם
 שחיטתו משעת דאגבי', אלא אף דלא
 אגבי' קודם שחיטתו דלא נעשית' שלו
 קודם ששחט לע"ז אפ"ה יכול לאסור
 דארס אוסר דבר שאינו שלו ע"י
 מעשה.

ועתה לא קשה מגזל ולא נתייחסו
 הבעלים שאינו יכול להקדיש דהא החס'
 לא ה"י שינוי שיפסוד מחויב השנה,
 וקושי' שני' מאי פריך מהמנסך וזה
 מבי אגבי' קנה נמי לא קשה דהנמי'
 פריך שפיר אי' נ"חא אי"א אי' דש"ס
 אחאי חייב לשלם הא היין מותר, ואין
 לומר כיון שהגבי' קודם שניכר ואחר
 כך אסרו בהגאה אף דלא הוי שינוי
 דהיוק שאינו ניכר לא שמי' היוק אפ"ס
 כיון שנאסר בהגאה הרי נפקע שם
 בעליו ממנו ואינו מחויב להשיב לו היין
 בחזרה והגזול אינו יכול לחבוט מהמנסך
 אלא עבור ההיוק דדוקא אחר אינו
 ראוי להחזיק בהיין כיון דלדרך לגבות
 ההיוק מן הגזול ב"ין זה, אבל הגזול
 גושא ודאי פטור מלהשיב לו היין בחזרה
 דהא בו אין שייך טעמא הנ"ל וכיון

דאס חלק פארו חיוב השבט כרי נעשים
ש'ן למפרע ויכול לאוסרו אף אי נאמא
אין אדם אוסר דש"ס, זה אינו דהא
אס נאמא אי א"א דש"ס כרי היין לא
נאסר בהנאה ולא נפקע שם בעליו
חמט, בשלמא בבוחס לע"ז אף אי נאמא
א"א דש"ס מ"מ נאסרה באכילה
כשחיתתו ששחט לע"ז משום טעמא
דגמי דלא אסר לה אלא דלא שרי לה
וכיון דנאסרה באכילה כרי עשה לו
שינוי וא"כ נעשית שלי משעה דאנב"י
יכול לאוסרו, אבל הכא לא מלי למימר
כרי מש"ה פריך שפיר הגמ' אי נאמא
אין אדם אוסר דש"ס אמאי חייב לשלם
הא היין מותר ומשני הנמ' לעולם
אמרינן א"א דש"ס הכא במאי עסקינן

דאית ל' שיחפות בגוה דנאסור חלק
חבירו משום שחטורב בשלו וכיון
דנאסרה חלק חבירו משום חטובות
יין אוסר כרי נפקע שם בעליו חמט
ונפטר מלהחזיר היין לבעלים וכיון
דנחבטל חמט חיוב השבט כרי נעשית
שלו משעה דאנב"י טור קורס שנסכו
ויכול לאוסר אף חלק חבירו מש"ס
חייב לשלם.
ובזה י"ה מחורץ שפיר קישיה
החוס' דא"כ היינו מדמט, דהא חלק
חבירו נמי אסור מטעם מנסך כמובן.

ישע'י בהרה"ב ר' ארי' ז"ל
א"גאזי אבד"ק א ש ש צ ק
והגליל.

מנחת חנוך

(הערות ופליאות בפירוש הראב"ע ז"ל על התורה.)

(א) נח (פרשה י' פסוק כ"א) כתב גם ים אומרים כי אחי חמשה חרשים מיום המבול שחברו המים הרבה אשה שם חידוש שהיה הים אומרים שדבריהם הם כנגד הנמרא בחלק דף ק"ח ע"ב ח"ר שלשה שמו בתיבה וכולם לקו כלב ושורב וחם ע"ש הרי ששם לא שימש בתיבה וחלילה להוסיף לעז על אחי לדיק ששימש בתיבה.

(ב) דף (י"ד פסוק י"ח) כתב ופירוש על דברתי מלכי לך בספר חכמות כי כהגון דבר ויפה עשה שצריך אנשים בחללה בעבור שהחנוד להושיע אשר נשבו ואחר כן אמר וברוך השם שעזרו ונתן לריו בירו ודבריו המה כנגד הנמרא וסוף פ"ג דגורים אמר ר' זכרי' משום רבי ישמעאל ביקש הקני' להוסיף כהנה משם כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום הוסיף מאברהם אמר לו אברהם ובי מקדימין ברכת עבד לברכת קוני מיד נחנה לאברהם כו' על דברתי מלכי לך על דיבורו של מלכי לך וע"ש ברין ובתוס' מה שמחללים על הקושיא דהרי אברהם נמי מוזערו של שם ה"י הרי לך דהנמרא מפרשה הפסוק על דברתי מלכי לך שעשה שלא כהגון בהקדמת ברכת עבד לברכה קוני ועבור זה נעלה מומנו הכהונה ולא יפה עשה בזה וע' באו"ח פסוק כי הפעם שעשה כן ובכל דבריו שם.

(ג) שם (י"ז פסוק י"ב) ימול לכם, מבנין נפעל וכן המול ימול, ומה שם נאמר המול ימול ילד בית פעם שנים וכן הפירוש וכן שמונה ימים ימול לכם כל זכר כל מי שהוא לכם מוזעכס ג"כ ילד בית או מקנת כסף ואהה אברהם המול ימול ילד ביתך ומקנת כסף היום ואם הם גדולים ובתם' שבה דף קל"ה ע"ב ים ילד בית שנימול לאחר ויש ילד בית שנימול לח' ויש מקנת כסף שנימול לאחר ויש מקנת כסף שנימול לשמונה ומפרש רש"י חרי קראי בחי' בילד בית ומקנת כסף חד כתיב ב' שמונה וחד לא כתיב ב' שמונה. המול ימול ילד ביתך ולא מפרש ב' לשמונה ימים וכתיב וכן שמונה ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם ומסתברא דהאי דמפרש ב' לשמונה היינו הוכח דרמי לישראל מעליא בטולד בבתו של - ישראל משקנאו דדומיא דלכם בעין דכתיב בההוא קרא ימול לכם כל זכר ודבר ילד בית ומקנת כסף כו' וע"ש כל הנמרא, ובהוס' ד"ה כגון שלקח זה שפחה וזה עובדה, ועוד אומר

ד"י דמשום דהנך קראי נימול לאחר ונימול לשמונה דיליד בית ומקנת כסף
דחב בפרשה לך לך הילכך ניחא לאשכחינהו בנה"ג דשי"ך קודם חתן מורה
דלא הוי טבילה כו' ע"ש הכי דלריכי בני קראי שיש ילד בית ומקנת כסף
שנימול לאחר ויש שנימול לשמונה ומסתמא כונחו למה נאמר פעם שניה ע"פ
דרך הפשט ובכל זה חידוש שלא הביא שהמעתיקים פירשו בזה כי סיגית
הנמרא שבניהם של ילדי בית ומקנת כסף יש שנימול לחי' ויש שנימול מיר
חובתים לפרט מהני קראי דמחי' זה לזה כמבואר ברש"י ותוס' שם.

(ד) שם (בפסוק י"ד) כתב והעושים יחשבו כי אם מה הנער ולא נימול
אין לו חלק לעולם הבא ע"ש. ובחש' סנהדרין פרק חלק דף ק"י סע"ב אומר
מאומתי בל לעוה"ב כו' רב נחמן בר יצחק אחר משעך שנימול דכתיב עני
אני וגו' מוטע נשאתי אימך אפונה ע"ש בפירוש רש"י ובפירוש מהרש"א
ה'מוד מפסוק זה וא"ך קרא הראב"ע לריעה שמוכא בגמרא הקדושה בלשון
גנות כזה ובוראי תלמידיו כתבו זה.

(ה) וירא (בפרשת העקידה בפסוק ראשון) כתב ואחרים אמרו כי פירוש
והעלהו שם לעולה שעלהו אל הכר וזאת תחשב לו לעוה"ב ואברהם לא ידע
סוד הנבואה וימחר לשחוט אותו והשם אומר לו לא בקשתי זאת, דיעה זאת
הובא ברש"י פסוק ב' והעלהו, לא אמר לו שחטבו לפי שלא חפץ הקב"ה לשחוט
אלא להעלהו להר לעשותו עולה ומשהעלהו אומר לו הורידהו וגם ברש"י פסוק
י"ב כשם המורש ומס"ס במדרש הרא הוא דכתיב (ירמ' י"ט פסוק ח') ולא
עלה על לבי זה יצחק וע' בהמשל שם.

(ו) ויישב (ל"ח פסוק א') כתב והולדו לפירוש הזה בעבור שאין מיום
שנמכר יוסף עד יום דת אבותינו במצרים רק כ"ב שנה והנה נולד און
שהוא שני לבני יסודה וגדל עד שהי' לו זרע וזה לא ימלא פחות מ"ב שנה
יעור וירבו הימים גם הרבה המד והולידה פרץ והוא בא אל מצרים ויש לו
שני בנים ואל יקשה עליך דבר בללאל כי בנעתי אל מקומו אפרשנו ומפני זה
פירש ויהי צעת ההוא וירד יסודה מאת אחיו שאין זאת העה כאשר נמכר
יוסף רק קודם המכרו והביא רא"י לזה ע"ש. מה שכתב בנעתי אל מקומו
אפרשנו הוא בפרשת תשא ל"א פסוק ב' ראה קראתי בשם בללאל בן אחי
בן מור למטה יהודה כתב שם ועל דרך הפשט בלב בן יפונה אינו בלב
בן חלרון בראיות גמורות והמשכילים יבינו, מה שכתב וזה לא ימלא פחות מ"ב
שנה הוא נגד גמרא עריכה בריש פרק בן סורר דף ס"ט ע"ב דדורות
הראשונים הולדו לשמונה שנים והביאו ראיות לזה ע"ש וחידוש שיכתוב לשון זה
זה לא ימלא כו' בדרך החלטה הי' די לומר דעל פי דרך הפשט יתפרש ויהי
צעת ההוא קודם המכירה ולהביא ראיות שלו לזה ולא להחליט הדבר שלא
הי' אפשר שיליד פחות מ"ב שנה וגם מזה רא"י למה שכתבו שחלמירוס שלו
שלחו יד בספרו.

(ז) ויגש (מ"ו פסוק י') ושאל בן הכנענית, כתב בן הכנענית לעד כי
גם הכנענים היו ארמיות ומלריות וארמיות ומדיניות, והזכיר זו לבדה בעבור

שעשה שמעון שלא כהוגן לקחת כנענית, ועל זה הדבר הזכיר מות ער ואין צעור היוחס בני כנענים, מנאחר מדבריו סיבירה לקח כנענית ממס והוא כנגד הנמרה בפסחים סוף פרק אלו עובדין ובנעני מנאן דאיקרי חגד דכתיב וראש שם יהודה בת איש כנעני מאי חילמא כנעני ממוס אפשר בא אברהם והזכיר את יצחק בא יצחק והזכיר את יעקב ויהודה אילן ונסב אלא אחר ר"ס בן לקיש בת גברא תגרא דכתיב (הושע י"ב) כנען בידו מאוני מרמה ואיבעית אימא מהבא (ישעי כ"ג) אשר סוחרים שרים כנעני נכבדו ארץ, ושם פרשת וישב ל"ח פסוק ב' כתב בן איש כנעני, יש אומרים סוחר כמו כנען בידו מאוני מרמה ועם מוספת וי"ד ולא יכ"י כנעני עוד ויתכן להיות כמשמעו, עכ"ל. וחיובו שלא הזכיר שדעת ה"ס אומרים שחב"א הוא דעת המעתיקים בגמרא וזה שכתב שעשה שמעון שלא כהוגן לקחת כנענית הוא כנגד הגמרא בסנהדרין דף פ"ב ע"ב א"ר יוחנן חמשה שמות יש לו ומרי וכן כלוא אטול בן הכנענית כ"י שאל על שהשאל עלמו לדבר מצירה בן הכנענית על שעשה מעשה כנען וברסי' מעשה כנען, וזה דראמרין צעריה פסחים ק"ג ע"ב ה' דברים לזה כנען את בניו ואהבו את הוזה, הרי שהוא ומרי שעשה מעשה כנען וכמו שהזהיר האבות ליקח מכות כנען כמו שחילטו מפורש בחורה ודאי דגם הכנענים זיהרו כזה ונטייתו לפעם ביצאה אחת לזה הפירוש בכ"ז ה"י לו להזכיר דעת המעתיקים בגמרא לענין שאלו בן הכנענית וע' בפסוק זה דרש"י בשם ה"ר רמב"ם ונס בפרשת וישב שהזכיר ה"ס אומרים שכתבי הוא סוחר לא וכן שכן דעת המעתיקים.

(ח) שם (נפסוק כ"ג) ובני דן חוששים, יתכן שהיו שנים ומת אחד מהם ולא הזכירו הכתוב כי כן דרך הלשון, זה הוא כנעני הנמרח בפרק מי שמת דף קמ"ג ע"ב מיבעי להו היכא דהוי ל"י נרחא וברחא ואמר נכסי לבניי אי קרי לכן אחד בניי או על הנח קאמר ואמר אבניי ת"ש ובני דן חוששים וא"ל רבא דילמא דרמא דבי חזקי" שהיו מרוכין בחוששים של קנה אלף אחד רבא ובני פלוג אליאב וכו' ובחוב"ש שם שהיו לו בנים כחוששים של קנה, ואע"פ שכשירד למגורים עדין לא היו לו בנים כל כך מי"מ נקרא כן על שם העמיד כדוריה אשר שם שמו"ט אל חקרי שמו"ט אלף שמו"ט (נכרות דף ז' ע"ב), הרי לך חפירה שלומדין מזה דבר "הלכה דקרי" לכן אחד בניי ואין בננות בכלל ולפי דברי האבן עזרא אין רא"י מכאן ששבור שהיו מקודש שנים נכסח בלבן רבים וכו' וא"י גם בבני פלוג אליאב יפרש גם הראב"ע שהיו שנים ובשאר אחד כמו שפירש כאן והוא כנעני הלימוד דרבא ה"ל ואע"פ שפירושו הוא ע"פ דרך הפשט נכחי חיות שלא הסכימו דעת המעתיקים ובפרט שלומדין מלשון זה דבר הלכה אב"י ורבא ה"ל.

כמו ועליו ודבר כזה שלא יבטל השטן פיהו ולפי דעתי אין צורך ויש לחזות עליו ולתת הבית מן ר' מריוס הלא הוא גמרא מפורסמת בסוטה דף י"א ע"א ונלחם בסו ועלה מן הארץ ועליו מביע לי א"ר אבא בר כהנא בארס שמקלל את

עלמו וחולו קללמו בחיבורו והוכח גם ברש"י בחומש פסוק זה, ומה שכתב ולפי דעתי אין לומר כונתו שפרש בפשוטו ועלה ישראל בעל כרחו כפירש"י בחומש וחיל פירשו דעלה מן הארץ קאי על המלכים שישראל ילחמו בהם ויגרשו לישב מחסם מסוס דמשמע מן הקרא שלא היו משעבדים בהם כלל לולא הסבה הזאת כמבואר שם במהרש"א וגם מזה ראוי שהלמידים שלו כתבו בספרו.

(י) שם (פרשה ד' פסוק ג') כתב אמר יפת בעבור שחזר ישראל שלא יאמינו לטענה ידו אם כן הי' ראוי להיות זה האות הראשון וטעם זה מפורש בגמרא דשבת פרק הורק דף ל"ו ע"א אמר ריש לקיש החושר בכשרים לוקה בגופו דכתיב והן לא יאמינו לי וגו' וגליא קמ' קוב"ה דמהמני ישראל כו' ממאי דלקה דכתיב ויאמר לו ד' עוד הבא נא ידך בחיקך וגו' ובמהרש"א שם כתב אמנם יש לעיין בזה דמה חטא משה בזה דהא גם אם קמ' שמיא גליא דיאמינו לו קמ' משה לא גליא וכי כל אדם שבה לדבר נכבדא יאמינו לו בלא אות ע"ש ולמה הביא זה מדברי יפת ודחה דבריו הלא הוא דעמס של המעתיקים וגם מכאן ראוי למה שכתבו שהלמידיו שלחו יד בספרו.

(יא) בא (בפרשת הפסח פסוק ג') כתב ויפת אמר כי מיום העשור יחלו להכין הסה יום י"ד רק לא ידפנו אם זו מלוא לדורות או על פסח מלרים ויש לחמוה מחשבה מפורשת בפסחים ל"ו ע"א מה בין פסח מלרים לפסח דורות פסח מלרים מקחו מבעבור כו' ובגמרא מנא לן דכתיב דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעבור לחודש הזה ויקחו זה מקחו מבעבור ואין פסח דורות מקחו מבעבור ע"ש כל העינין, ואע"ג דלר"ך ביקור ממוס ד' ימים קודם שמיטה אף בפסח דורות כמבואר בגמרא שם בבקרו מוכר בני ואין לר"ך ללוקחו ד' ימים מקודם, ורש"י במקומו הביא זה הדרש מהיבט הזה דלמי למעט פסח דורות דאין מקחו מבעבור, ומה ראוי ברורה למה שכתבו שהלמידים שאינם הגונים כתבו בספרו ואין למלות ביקי בריקי בהאבל הגדול הזה.

(יב) שם (פסוק ה' באמצע המאמר) כתב ובמזהו וסומחה בתוך אחת ובתך ובתך, אחת חייב ובתך ובתך רשות וע"ש, ודבריו הם כנגד הגמרא דקידושין דף ל"ד ע"א דמקשה שם על המשנה בדרך כ"ט ע"א דאיתא שם וכל מלות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבים ונשים פטורות וכו' וכלל הוא הרי מלה שמהה הקהל דמלות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות, הרי לך דנשים חייבות במלות שומחה ברגלים מן התורה ואפילו לפי מימרא דאב"י שם ע"כ דאמר אשה בעלה משמחה, והפירוש אין חיוב השמחה עלי' אלא על בעלה שישמחה וקרינן ושמחה בחיריק מוחס' הש"ן וע"ש ברש"י ומוס' ושם איתא אלמנה מאי איכא למימר בשבוי' אלנא, כלומר לא נלעויות היא אלא בעני' הכתוב מדבר שנתחייב מי שהיא שבו' אלנא לשמחה משלו במאכל ומשחה וכלי פסח, הרי אע"ג שאשה לא נלעויות לאב"י המלוה הוא כל בעלה לשמחה או השבוי' אלנא ואיך אמר' שהיא רשעה וגם מפורש בפרק ערבי פסחים דף

ק"ט ע"א ח"ר חייב אדם לשמח בנו ובני ביתו כרגל שנאמר ושמחת בחנוך
במה משמחת בין ר' יהודה אומר אנשים בראוי להם ונשים בראוי להן
אנשים בראוי להם בין ונשים במאי חזי רב יוסף בנבל בננו לנעוין בארץ
ישראל בננוי פשתן מנוסלן ונדרסת המים שם שנאמר ושמחת אתה וביהך
ונקסס שם דהאי קרא נבי מעשר שני כתיב בפרשת ראה ולא מייתי קרא
דכתיב שם נבי רגל הכיל וייל דיליף מעשר דכתיב בהדיא הרי מבורך
דחובא רמיא עלי' לשמחת ולא רשות ובתם ר"ה דף ו' פ"ב סוגר ר' זירא
דאשה ניפא חייבת בשמחה ע"ש ולי"ע ועי' בהראב"ע פרשת ראה י"ד פסוק
כ"ז ושמחת אתה וביהך.

(יג) שם (פסוק ט') אל האכלו ממנו נא ובשל מבושל במים הביא
פירושם במלח נא וכחך והנכון בעיני שאין לו חבר במקרא ופירוש הפך מבושל
והוא שנקרא חי כמו לא אקח לזכר בשר מבושל כי אש חי כו' ודבריו הם
כנגד דברי הגמרא בפסחים מ"א ע"א חנו רבנן יכול אכל כוית חי יהא חייב
תלמוד לומר אל האכלו ממנו נא ובשל מבושל נא ובשל אמרתי לך ולא חי יכול
יהא מותר תלמוד לומר כי אש ללי אש היכי דמי נא אמר רב כדאמרי פיראמי
אברניס הרי מפורש דנא אינו חי לגמרי שלא נללה כלל רק שלא נללה כל
לדבר כי חי הוא שלא נללה כלל ונא הוא הנללה קלת ומה שתרנס האונקלוס
ויונה בן עזיאל על נא חי הוא מפני שבשון ארמי גם הנללה קלה נקרא
חי אכל לא בלשון הקודש וגם עכ"פ הי' לו לזכור דברי המעתיקים פירושם
בה ובוראי הוא מהתלמידים שלו שכתבו דבריהם בספרו כידוע.

(יד) שם כתב ויחזק להיות ובשל מבושל במלח המלכים על דרך
המשקיות כי ישימו על האש כלי נחושת רחב ומלאו חזיו מים ובאשר ירמיתו
המים ישימו סיר הבשר עם מים קרים על המים הדותמים וככה יהבשל
הבשר וזה המלח מועיל יותר מכל המלח אשר יהי' קרוב אל האש כו' ואל
התמה מה לזכר לומר שני הענינים בשל ומבושל כי שני בישולים הם כמו
שפירש ובש"ס פסחים מ"א ע"א איתא רבי אומר במים אין לי אלא מים שאר
משקין חזין ח"ל ובשל מבושל מכל מקום כו' ורבנן האי בשל מבושל מאי
עבדו להו מיבעי' לי' לכדמניא בשלו ואח"כ נללו או שללו ואח"כ בשלו
חייב בשלמא בשלו ואח"כ נללו חייב דהא בשלי' אלא נללו ואח"כ בשלו הא
ללי אש הוא אחי' כו' שאני הכא דאמר קרא ובשל מבושל מכל מקום וע"ש
והירוש שלא הביא דעה המעתיקים בנפול הלשון.

(טו) שם (פסוק ט"ז) באמלע המאמר) כתב וככה ביום הראשון תשבימו
שאר מבתיכם בהכנס היום הראשון כבר נשבת כל השאור מהבתים והנה
תחלה יום ראשון סוף יום י"ד בערב ככתוב מיום הראשון עד יום השביעי
יפ"ש ובפסחים דף ד' ע"ב אמר אב"י הרי קראי כתיב כתיב שנעת ימים
שאור לא ינאץ בהכנסם וכתיב אך ביום הראשון תשבימו שאור מבתיכם הא
כילד לרבות ארבעה עשר לביעור וכו' דבי ד' ישמעאל הוא חזינו י"ד שנקרא
ראשון שנאמר בראשון בארבעה עשר יום למורש רב נחמן בר יצחק אמר

האשון דנועיקרא נשמע דאמר קרא הראשון ארס חולד וע"ש כל הסוגיא, ולפי דרשת חז"ל אפיק האי קרא אך ביום הראשון חשביו מחשמי' לפרשו מעיקרא כחיל וע"פ דרך הפסע הראשון שנוכר כאן אין זה יום י"ד רק יום ט"ו שהוא ראשון לשבוע ימי הפסח כמו ולקחתם לכם ביום הראשון שהוא ראשון לחג ודוק.

(עו) שם (פסוק יז) ושמרתם את החלות, הנה לזה להיות החלות שמורים מימות הקליר, דעמו כדעת הפוסקים שצריך לשמור חטים שיזלאים בהם י"ד מלה משעת קליה שלא יובא עליהם מים והוא דעת הרי"ף החובא בעור הלכות פסח סימן תנ"ג וע"ש בבית יוסף ובב"מ שם כתב שכן דעת הרמב"ם והסמ"ג והרמב"ם והכלבו וע"ש, ומה שלא הביאו דעת הראב"ע לפי שהוא פרשן זלא פסקן כמו שאין מביאים הפוסקים דעת רש"י בפירושו על הגמרא להלכה מעט זה.

(יו) מישפטים (פסוק ט') ואם אמר, כבר פירשוהו קדמוניו כי לא יבא נרלע עד שיהיו בו כל אלה הדברים עד כי אהבך ואת ביתך כוונה להגמרא דקידושין כ"ב ע"א ת"ר לו אשה ובנים ולרבו אין אשה ובנים אינו נרלע שנאמר (דברים ט"ו) כי אהבך ואת ביתך לרבו אשה ובנים ולו אין אשה ובנים אינו נרלע שנאמר אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני וחשיב שם עוד הרבה פרטים שאינו נרלע ע"ש כל הגמרא, ומה שכתב עד הכונה לגרף הפסוקים הנחוצים שם.

(יח) שם (פסוק י"ז) ומקלל מלאט קללה בזכירת השם כמו ויקלל בשם ה' גם בלא זכרון השם נראה קלל מלשנו ומקלל אביו ואמו חייב גם בלא זכרון השם וחמור מחשבה מזוהרת בזמ"ס סנהדרין פרק ד' מיתות דה ס"ו ע"א המקלל אביו ואמו אינו חייב עד שיקלל בשם ק"לס בכני ר"מ חז"ב וחכמים פוערין, ובגמרא יליף ל"י מקרא ע"ש הרי לך שאינו חייב עד שיקלל בשם מן השמות המיוחדים ואפילו ר' מאיר דמחייב המקלל בכני חובה דהמקלל בני שם כלל פטור וע"ש בתו"ט שחמה דהאי קרא אילטרין לדרש אחריתא והיאך ילפינן מנ"י למקלל אביו ואמו שאינו חייב אלא המקלל בשם ומסיום שאין להניח ההלכות אע"פ שיש כאן חימה ע"ש והלחם חשנה ריש פרק ה' מהלכות מומרים כתב דחרי מילי דרשינן מהאי קרא דהאי בנקבו שם יומת כול"י קרא יתירא כו' ע"ש וצריך להבין כונה דבריו.

(ט) שם (פסוק ל"ז) הביא טעם מה שהוסף השם על עונש השור יומת מן השם כו' והנאון אחר בעבור הנזק שיבא לבעל השור יומת מהשם כי בו יחדוש, ואין אני מבין שיאמר הגאון טעם החזקת בגמרא בפרק חרובה דף ע"ט ע"ב אמר ר' מאיר בא וראה כמה גדול כח של מלאכה שור שניטלו ממלאכתו ה' שם שלא ביטלו ממלאכתו ארבעה, ולמה חיפש הראב"ע ז"ל אחר טעמים הלא יש שני טעמים בגמרא טעם דר' מאיר הג"ל וטעם דר' יוחנן בן זבאי שם המוצא ברש"י בחומש לפי ששור לא נתבזה

זו הנוכח למשאלו על כחמו משלם ה' אבל שה נתנוה בו משלם ארבעה, גם
שהאן רא' שהלחמים שלו יהיו כספרו.

(כ) שם (כ"ב פסוק ל) כהנ ור' משה הכהן אמר כי הטרפה קשה
מהכלה כי יש בטרפה כדמות סר רע שיוק חולדות האדם על כן לא תסיר
להסיר לגר אשר בשעריך או לימכר לגכרי כמו הנבלה, ודבריו המה כנגד
המכילתא שהובא ברש"י פסוק זה אף הוא ככלב כו', וטעה ראיתי במנחת
חינוך מזה ע"ג שהיא שלא לאכול מן הטרפה שכתב שראה בפיוט אמה הנחלת
במוסף יום א' דשבוטות מביא שם טרפה להשליך ונכלה למכור וכן ראיתי
במח"ק להר"י מקדובל מביא מזה וז' גבי נבלה ליתן לגר וגבי טריפה לא
הביא ולל"ע בזה עכ"ל ובגמ' הוא מהמכילתא הנ"ל שמפורש בה שיכול ליתנו
לעכו"ם והוי בכלל מזה טעה זאת ובפרט שיש לחמוה על החכם ראב"ע שהביא
מפורש שלא יתנו לעכו"ם שלא מהמכילתא הנ"ל ול"ע.

(כא) תצורה (בפסוק הראשון) כחב ויש מנהג במקומות ששם זמ"ס
שיבחרו היום הך והטעם הנרגדים שאין בהם עפוש או שלא נאכלה קלחם
ומחט יטעו שמן המלכים על כן הזכיר הכתוב וך לפני כחית, הרי לך שחפרס
מלת וך על היות ולא על השמן והוא נגד הנמרח דמנחות דף פ"ו ס"א
דאיתא שם אף כל המנחות היו נדון שיטענו שמן וז"ל וך מה מנורה שאינה
לאכילה טעונה שמן וז"ל וך מנחות שהן לאכילה אינו דין שיטענו שמן וז"ל וך
הלמוד לומר וך כהית למאור ואין וך כחית למנחות, הרי שמלת וך חוזר לשמן
שי"י השמן וך בטלמו ולא עכור דהיינו שי"י בלי שמרים כמו שפירש רבינו
רש"י וך בלי שמרים והביא מהחשנה דמנחות מנדרגו בראש היות וכו' והטעם
לפי שאותן זמ"ס מנוסלים היטב ואין בהם שמרים, ואע"פ שפירשוהו הוא ע"פ
דרך הפשט בכ"ז ה"ל לריך להביא פירוש המעתיקים שהשמן יהי וך בלי
שמרים ול"ע.

(כב) שם (כ"ט פסוק מ"ג) עולת תמיד לדורותיכם, יעשה ככה בנואם
אל ארץ כנען כו' ועל דרך הסברה לא הקריבו ישראל עולות וזבחים רק
בסיני לבדו ויום הנפירות בשנה השנית כו' ומאין הו' להם בכל יום חגי הין
שמן וז"ל גם כן יין ואף יוליו כמו ארבעה עשר אלף הין ומאין הו' להם
שני ככשים בני שנה בכל יום ומוספת בשבת ובמועדים וע"פ ובנמרח דקדושין
דף ל"ז ע"ב במאי קמיפלגי בקירבו נסכים במדבר קא מיפלגי ר' ישמעאל
סבר לא קירבו נסכים במדבר ור"ע סבר קירבו נסכים במדבר וע"פ ברש"י
דלכ"ל עלמא קרבו נסכים בקרבן ליבור ומחלוקתן הוא אם קרבן יחיד
נחתיב בנסכים וכתוב יבחים קריא ע"א כתבו על פירוש הקיטור הנ"ל
ואינו יודע מי האקיקו לך ושםא משום דקחתי בספריי אחר אחד מהלחיי ר' י
ישמעאל בא הכתוב ללמדך על הנסכים שלא נחתיב יחיד על הנסכים אלא
מביאמן לדרך ע"פ.

(כג) תישא (ל"ב פסוק כ') ויזר על פני החים, הם מי נחל יורד
מן ההר וזה שיבחו כל ישראל מאלה החים, וזה ה"ל כונו ומן העפר אשר

יהי בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן חל המים וכנה המים חדשו אות בעוברי העגל בפניהם או שלכמה בשנים כי לולא זה איך הביט בני לוי מזבחי העגל מי היו ובחם' יומא דף ס"ז ע"ב שאלה אשה חכמה את רבי אליעזר מאחר שמעשה העגל היו שוין מפני מה אין מיתחן שוב אחר לה אין חכמה לאשה אלא בפלך וכן הוא אומר וכל אשה חכמה לב בידה' עיי' איתמר רב ולוי חר אחר יצח וקיסר כסיף גיפף ונישק במיתה שמח בלכבן בהוריקן וחר אחר עדים והמראה כסיף עדים בלא המראה במיתה לא עדים ולא המראה בהוריקן, והעצם שעדים והמראה היחם מיתחן כסיף ולא בסקילה לפי שגידונו כמשפט אנשי עיר הנדחת שכן מרובים ולא כיחיד העובר שמיחתו בסקילה כמבואר ברש"י בחומש פסוק זה וע' ברש"י בגמרא ובמהרש"א שם, ומידוע שלא הזכיר כלל דברי המעתיקים דהרגו כסיף רק ע"פ עדים והמראה לאחר מאן דאמר ולא מביחם.

(כד) שם (פסוק כ"ז) כתב ורבים פירשו האומר לאביו ולאמו על זה המעשה והלכנו לפרש אביו ואמו אבי האם ואין לורך כאשר אפשר במקומו, והוא פירוש הגמרא ביומא שם ולא הביא פירוש זה בשם המעתיקים ובסדר ברכה הביא זה בשם יש אומרים.

(כה) ויקרא (פסוק ו') והפשיט, כהן או הלוי כלזה אליו ולא ידעא למה לא כתב או זר שהרי גם ישראל כשר להפשיט וניתוח כמבואר ביומא כ"ז ע"ב אחר חוקי' מניין להפשיט וניתוח ששם בזה שנאמר ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבחה וניתח אש בעיני כהונה הפשט וניתוח לא בעיני כהונה וע"ס וגם איזה חילוק יש בין לוי לישראל דהרואהו זרים הם אלל כהונה ובדחלי לוי שכתב הוא לאו דוקא רק עבור שיש לו שייכת בעבודה של המקדש בעיר יש לו קדימה בזה והוא כעין שכתבו המוספים בכתובות כ"ד ע"ב ד"ה חר אחר מעלין, ובספר הישר פירש ר"ח ב"ר כגון הפשט וניתוח דברים הכשרים בזרים דלא היו מניחין לעשות אותם אלא למיוחדים מן המשיחין לכהונה ע"ס.

(כו) שם (פרשה ב' פסוק נ) והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו, כתב ולכל הכהנים בשם ובמשנה דיימא דף י"ד ע"א שכן גדול מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש ובגמרא דף י"ז ע"ב חנו רבנן כינר מקריב חלק בראש ב"ר כינר נוטל חלק בראש אומר העאת זו אני אוכל אשם זה אני אוכל ונוטל חלה משהי חלות ארבע או חמש מומעשה לחם הפנים רבי אומר לעילם חמש שנאמר והיתה לאהרן ולבניו מחלה לאהרן ומחלה לבניו וע"ס ואיך כתב ולכל הכהנים בשם ולא הזכיר כלל דעת המעתיקים בגמרא וי"ט.

(עור יבא א"ה).

חנוך דוד ב"ר יחזקאל ז"ל גרינגלאס אבד"ק לעגנסשנא.

המזל: ישראל איסר בדיג"מ יצחק כהן פייגענבוים זצ"ל.

מאסף תלמודי

שער בת רבים

הוצאת ספרים מעוטי הכמות ורובי האיכות

מאת גדולי וחכמי זמננו נ"י

ספר ראשון

ש ו ל י

שער יעקב
שאלות ותשובות (חוברת א' וב')
הג"מ יעקב שור נ"י אב"ד קוטב.

שלום ירושלים
בירור הלכה ע"ד השמיטה
ודיני איי בזמן הזה
ההג"מ יהודה נח בר-אזוער נ"י אב"ד בארנוב.

שער יהונתן
שו"ת (ספר א')
ההג"מ יהונתן הלוי אייבעשיץ נ"י
החוב"ס פראגא.

המחיר 1000 מ"ק.

!!! כת"י לדפוס מקבלים באופנים ותנאים נאותים לבעליהם !!!

חארטא, אלול התש"ב.

האדרסה להמיל: 30, m. Warszawa, Muranowska 4, I. Feigenbaum.

כבוד חכמים יגדלו.

בהוציא לאור בעזה"י הקובץ שער תורה המוסד ע"י מר אבי הרב הנאה"ל זצ"ל נתעוררתי ליסד מוסד חדש בשם שער בת רבים שעי' יופיעו ז"ל כמה ספרים יקרי ערך כאת נאוני והכמי ומגנו"ג"י.

כל אוהבי תורה ידעו נכון מצב העיון ולימוד תורה"ק בימינו אלה ומצבם החומרי של רבים מה"ה בוס"ן הזה שתורתם אומנותם וכמה קשה ובלתי אפשרי עתה הדפסת והפצת חי' תורה ברבים ויבינו וירגישו היטב את חומלת המרובה מסודות כאלה וכיו"ב וגודל המצוה להזק ולחסוך את גדולי התורה להפיץ מעיינותם חוצה להגדיל תורה ולהאדירה.

והנה בהוציא לאור בעזה"י הספר הראשון מהקובץ שער בת רבים לכבוד ולתפארת תורה"ק הנני רואה לנכון לעשות בזה מוכרת כבוד להמסדר עזרת תורה שבמדינת אמריקא וביתור לסנהלי המוסד ה"ה הרבנים הגדולים הנודעים לשם . . .

הרב ישראל ראזענבערג נ"י הי"ד

הרב דר' פיליפ קליין נ"י הגבור

הרב יעקב איסקאלסקי נ"י המוכיר

שביסין צדקתם המה לאחיעזר ולאחיסטך לכל מוסדות התורה הקורשים עזרתם ותמיכתם והספר הזה מוגש לאות תודה בעד מפעלם הטוב.

מאת המו"ל אשר בכבודם יתכבד

ישראל איסר בהגאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל

תראב"ד דפ"ס ווארשא.

המאמריצין נעשו בדפוס של ר' העניך פאלמאן, במיעטרקוב.

ספר

שער יעקב

חוברת א' ב'

בו נלקטו ונתאספו ויוצאים לאור כמה וכמה תשובות לשאלות
קשות וחמורות שהשיב לכל השואלים דבר ה' זו הלכה

ה"ה

הרב הגאון שר התורה המפורסם לתהלה

וכו' כקש"ת מ' יעקב שור שליט"א

אבד"ק קוטב והגליל

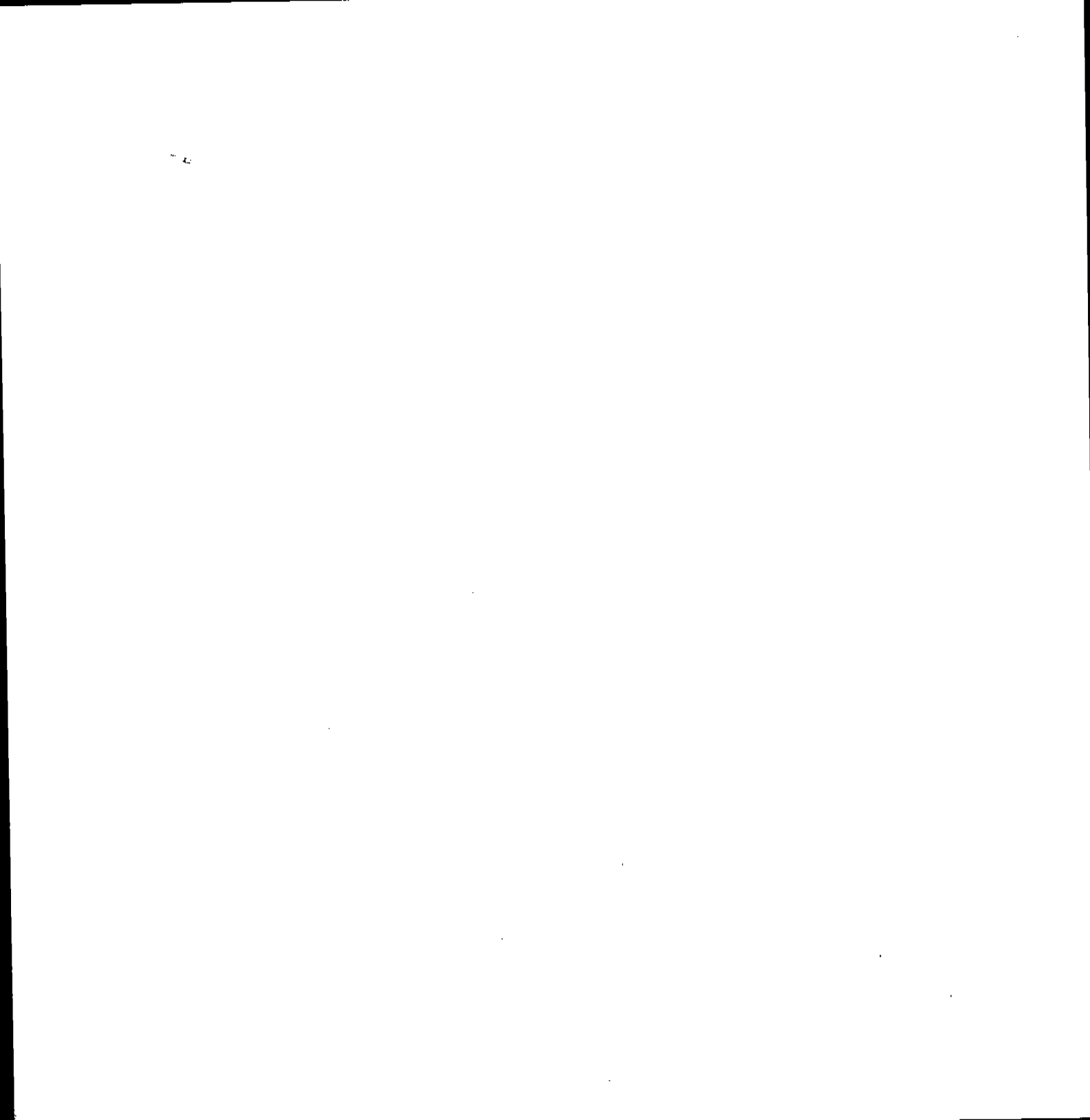
נדולי דורנו שליט"א שנמצא בידם תשובות
מהרב הגאון שליט"א מתבקשים לשלוח
התשובות למערכת השערי תורה.

פיעטרקוב

בדפוס של ר' חנוך העניך פאלמאן נ"י

שנת תרפ"ב לפ"ק

שער יעקב

סימן א *

איש חמדות שלם במעלות ומדות, כביר מצא חכמה עשר ידות,
מע"כ הרה"ג הרריף ובקי המפורסם מופלג בתורה ויראה מו"ח.
אבא צומויר נ"י אבר"ק אוסטרעא יע"א.

נזדרזתי להשיב לפרומ"ה ברבר האשה מ' בראנדל בה ר' שמואל ליב מקהלנו
שהיתה נשואה לאיש ישעיהו בר' אברהם מק' אוסטילא וזה כשני ירחים שנחנשה
מנעלה הג"ל בק' מוזאקס אלל הרב ונכתב שם הבעל בגט ישעיה דמחקרי שעה
וכעת בא המגרש והביא נכ"ע מהכ"ד דקהלנו שהוא נקרא ממיד לס"ח בשם ישעיהו
[בה' קמולה ובוא"ו לבסוף] ולסיבות חביבות ממון שהי' לו עליה ולא החזירה לו,
ולזה נחתכם בערמה להטיל פיסול בגט וכיחש לפני המסדר ואמר שנקרא לס"ח
ישעיה וכאמת הוא נקרא לס"ח בשם ישעיהו בוא"ו וחתימתו היא ישע"י ברשימה ע"ג
י"ד האחרונה עכמו"ד.

תשובה מלך עלם השינוי בשמו יש לפסול הגט דכיון שקריאתו לתורה היא
ישעיהו וכן יתפרש גם חתימתו ברשימה ולעולם יש לנו לפרש החתימה להשוות עם
קריאתו לתורה שכן דרך בניא לחתום את שם בשם העקרי וכמ"ס ג"כ בשו"ת
החס סופר חאה"ע ח"ב סי' כ"ה כנ"ד ממש ע"ש ובפרט לפמ"ש בספרי הפוסקים
דבוא"ו כותבין רשימה גם על חסרון שמי אותיות כמו שהוכיח ג"כ בשו"ת דברי
חיים ח"ב חאה"ע סי' קכ"ג ולפ"ז הרי הכריעו הב"ש והע"ג דאם שמו ישעיהו
וכתבו בלא וא"ו אין להכשיר רק במקום עיגון ושעה"ד ועיין בע"ג בשם חוקי' ובשם
ישע"י ובשו"ת ח"ס הג"ל ובשו"ת שאל' ומשיב מהדו"ק ח"ר סי' ק"ו וסי' ק"ד וי"ל
דבנידון דידן גם במקום עיגון פסול דנהי דאם כתב ישעיה במקום שהי' שמו ישעיהו
כשר במקום עיגון אבל כנ"ד שכתב שעה דמחקרי ישעיה מיגרע גרע דבשלמא בכתב
ישעיה לבד אף דשמו היא ישעיהו אנו חושבין שם ישעיה כקילור השם והרואה שנכתב
השם המגרש ישעיה לא יתלה זה בשינוי שם אחר אלא שהסופר כתב שמו בקילור
דספרא בלירא וכמ"ס ג"כ בשו"ת מה"ד ובטו"ג שם, משא"כ כשכתב גם דמחקרי
שעה ח"כ אנו רואים שהסופר לא הספיק עלמו בכתובת קילור השם לבד שא"כ
לא הי' לריך לכתוב השם ישעיה כלל ולהספיק עלמו בכתובת שם שעה לבד שהיא
מנוכה שהכל קורין אותו, אי' דרלו לכתוב גם עיקר השם במלואו ודרי עיקר שמו

הוא ישיעו והרואה בנט שנכתב שם הכינוי שיעה ושם ישיעיה ואמר שאין זה המגרש דהרי שם הפיקר של המגרש [שכינוי היא שיעה] הוא ישיעיה בואו וה' קמולה וסבין . ואור"ם כפי חכמת המעשה בגיד אני רואה דאפילו אם לא יהי' שינוי כזה הפוסל הגט מלד עלם השינוי קרוב בשינוי שהי' גט בטל דכיון שנכתב שמו עפ"י הגדות הבטל לבד שיש לחוש שמחלה בעלילה בא לשנות את שמו כדי לקלקל הגט ולא נחביון לגרשה וכחשפא בעלמא דיהיב לה כאשר הוא עומד כן עתה בפירוש שלחלית זה הי' כוונתו לשנות את שמו וכעין זה מבואר בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת חאה"צ סי' ק"ט במגרש שהגיד ראבי המגורשה הי' כהן וכחביון בגיטו ונדע שוב דלא הי' כהן וכחב הנו"ב שם דגם אם נכשיר אם נכתוב טעות כזה שלא עפ"י הגדת הבטל אבל כאן שהבטל הוא שאמר כן להסופר ולהעדים שיכתבו ויחתמו גט לגרש בו אשתו בה פלוני ככה וכיון שהוא אינו בה כהן יש לחוש שהבטל עשה זה במכוון כדי שיהי' נכתב ונחתם שלא לשם אשתו כדי לפסול הגט ע"ש וה"כ בגיד ובאמת דב"ז של כהן הקודמין כמפורש ולא בעור חאה"צ סי' קכ"ו אם לא האריך הסופר הווי' הארוכין בנט וכחב בשם הבטל העיטור בשם הגאונים דכשהבטל כתב הגט או כשהסופר כ"כ על פי הבטל ובא הבטל ואמר כוונתו הי' לשנות כדי לקלקלה דבזה הגט פסול אבל אם אמר להסופר לכתוב ולחתום גט סתם והסופר בעלמא טעה והבטל אינו מערער הגט כשר דמלד זה שלא האריך הווי' אין קפידא בדריעבד ועיין ב"י וב"ח שם שנכתב ע"י הבטל והוא בא ומערער אח"כ אפי' ניסת תלא ובנכתב על פיו והבטל אינו מערער לכתחלה לא חנשא ע"ש ובגיד איכא הני חרתי לריעותא שנכתב שינוי שמו עפ"י הבטל לבד וגם בא ומערער שמחלה כחש בשמו והי' כוונתו כדי לקלקל הגט דבזה אפי' ניסת תלא ובפרט בשינוי בשם המגרש דחומר ועיין פ"ח שם .

איברא שראיתי בשו"ת ר"ח כהן חאה"צ סי' ס"ג שכתב וז"ל ומ"ש מחמת כוונתו שהעלים את שמו ולקלקול נחביון נ"ל שטע נכון לבטל סברא זו מחמת שמחרימין בחרס ר"ח וכו' ואיך נאמין לו שנחביון לקלקול דאיכא עבר על החרס וקו"ל דאין ארס מע"ר ע"ש וראיתי ג"כ בישועת יעקב סי' קכ"ו שכתב לחרס סברא זו ועוד הוסיף דהוי' כמבטל הגט שלא בפני השליח דאסור מפני חשש ממזרות והה"ד בזה ואינו נאמן לומר שנחביון לקלקל הגט ע"ש ואין אני רואה זה כדאי להקל בערוב החמורה והנה בכמה מקומות דמפורש דלא מבטלינן להקל מלד אין ארס מע"ר כמו בהג"ט שפגלו במקדש דמזידין חייבין וסוגיין פטורין ומי עלה אלא שפיגולן פיגול ע"ש גיטין נ"ד ואמאי נימא דאין ארס מע"ר וראיתי באור זרוע הגדול ח"ב ה' פסחים שכתב כן וכן עוד שם בש"ס גיטין בהאי שאמר ס"ת שכתבתי לפלוני אוכרות שבהן לא כתבתי לשמן דנאמן לפסול הס"ת כשעדיין בידו, והרי דר"י דאסור לכתוב בס"ת שמות הקדושים שלא לשם קדושה ואיך נאמן לפסול, וה"א ארס מע"ר ונחקקה בזה המדרש בה"ק הלכות ס"ת, וכן במשנה נדרים דף ל' דלמ"ד נאמנת אשה לומר טמאה אני לך שהי' אסורה לבעלה ואמאי נימא דאין ארס מע"ר והג"ח זה בל"ע במחנה אפרים פכ"ד מה' אישות וקודם בשו"ת זקן אהרן סי' ה' ועיין ג"כ בשו"ת ידויה הנרשני סי' מ"ו ובחסד לבי סי' ג', ובע"כ ל"ל במ"ש התוס' בב"מ דף ג'

ובכרמות ושיין ג"כ חס' יבמות דף כ"ה ע"ב דכל היכא דיל' דלעשות חסובה
נכתובין שלא יהי' נעשה איסור על ידו שפיר נאמן וה"ל כד' ועוד כל דהנה כל
טיקת הטעם דאין אדם מע"ר משום דאדם קרוב אלל עלמו ואין אדם מע"ר
לפסול א"ע כמבואר בפ"ק דסנהדרין דף ט' והנה הא דקרוב פסול אינו מטעם
דחשדינן ל"י במשקל אלא דנזכ"ר דקרוב פסול לעדות דאפילו משה לאהרן לא
מסידר ולזה באיסורין גם קרוב נאמן דבאיסורין לא בעינן תורת עדות ועפ"י כל
דא' דאמרין אין אדם מע"ר היינו דוקא כמה שנוגע לענין לפסול לעלמו דכיון
דלפסול אדם בעינן תורת עדות ממש ואין סומכין על עדות קרוב משא"כ כמה
דנמשך מזה לענין איסורא כיון דבאיסורין גם קרוב נאמן בזה שפיר סומכין על
דבריו להיות נאמן הדבר עפ"י הגדות פ"ו וכענין מה דתנן ביבמות דף קט"ז
דבאשה שאמרה מת בעלי דקברי' ב"ה דתנשא ולא חטול כחובה אמרו להם ב"ש
התרחם ערוה החמורה על פי דבריה ולא חתירו ממון הקל והשיבו ב"ה מלינו שאין
האחים נכנסין לנחלה על פיה ועפרש"י דלגבי ממון בעינן עדות שנים אבל לגבי
איסורא הרי האמינו אותה חכמים ומפורש דאף דאין סומכין על דבריה שאינם
נאמנות לענין מה דבעינן בה תורת עדות מ"מ סומכין על דבריה לענין איסורין
דלא בעינן ב"י תורת עדות וה"ל כד' דהגם לענין מה שנוגע לפסול עלמו אינו
נאמן דאין אדם מע"ר דבעינן תורת עדות ממש אבל כמה שנוגע לענין איסורין
שעל זה הוא שנא להגיד לפנינו שפיר נאמן כיון דלא בעינן בזה תורת עדות אלא גילוי
מילתא בעלמא כדל' נכון וכנראה שזה כיון ג"כ הרשב"א בחסובה חלק חולדת אדם
ס"ל לא יעוש"ב, ועוד יש להוסיף לפמ"ש המשנה למלך פ"ד מהלכות מלוה בדבור
דאיכא ריעותא לפנינו אלא שאנו מחשפקין אם נעשה בכוונה על ידו בזה י"ל
דנאמן א"ע דמשים עלמו רשע.

והא דא"ר מה שיש לחמוה על פסק זה של הבע"ב שחששו לפסול הגט ואפילו
אם ניסת חלא ע"י ערעורו של בעל שבכוונה נעשה על ידו שנכתובין לפסול הגט
ואמאי יהי' נאמן אחר נתינות הגט כל שכבר נתגרשה ובחוקת פנוי עומדת והא
בש"ס גיטין ר"פ השולח אמרינן על הא דתנן אם משהניש גט לידה אינה יכול
לבעול פריך הגמרא פשיטא ומשני כגון דהוי מהדר עלי' מעיקרא לבעול מ"ר
איגלאי מילתא למפרע דבעול בעלי' קמ"ל, וכתב הרשב"א בחי' שם דמייירו וראו
דהבעל מערער השתא לפנינו ואומר דבעול ואפ"ה לא חיישינן לדבריו כל שאין לו
ראי' דבעלי' ומנסבין לה לכתחלה א"ע דאיכא קצת הוכחה לדבריו ממה דהוה
מהדר לכתחלה לבעול מ"מ אחר נתינות הגט אינו נאמן לערער לפסול הגט בלא
ראי' ע"ש וגם הר"ן בחסובתיו סימן מ"ג האריך בזה והביא ראיות דאין חוששין
כלום לערעורו של בעל אחר נתינות הגט וסיים ח"ל וכמדומה לי שזה אי"ל לא שאלה
ולא חסובה שהדבר ברור ולאחר נתינות הגט אין בדבריו של בעל כלום אלא אי"כ
יברר דבריו בעדים דהא מכיון שנתגרשה הרי היא בחוקת פנוי ואפ"י זמן אין
אנו נותנין לו לברר דבריו עכ"ל ולפ"ז גם בנידון של הבעל העיטור כיון דמלך
שלא האריך הווי' הארוכין הגט כשר אלא שאנו באין עמה לפסולו ע"י ערעור
הבעל מה מועיל ערעורו של בעל אחר נתינות הגט כל שאין לו עדים והא"י.

דאס' אס נחשב כקלת הוכחה לדבריו ממה שנכתב הגט באיוו שינוי מ"מ לא
 יהי עדיף מהא דפ' השולח ה"ל דאע"ג דהוי מהדר לכתחלה לבטלו אפי' אינו
 גלמן השתא לימר שביטול כיון דהוי מהדר חלה לבטלו אינו פיסול הפוסל
 בנופו של נתינת הגט וה"ל כזה כיון דהשינוי מלך עלמו אינו פוסל הגט ונוף השינוי
 י"ל שלא נתינת מחלה על דה"ל כונה אלא בשגגה וחסרון ידיעה מה מועיל בטעם
 ערעורו של בעל אחר נתינת הגט כמה שאמר שגטשה השינוי על ידו בכונה
 כדי לפסול הגט בלא כירור בעדים כלל.
 וראיתי להרב בשו"ת מאיר נתיבים סימן כ"ו שהשיב בדבר הגט שנכתב
 סם המגרש עפ"י מה שהגיד שמו אלי' לבד ושוב ערער על הגט ששמו אלי'
 אחרן ובכונה השמיט השם השני כדי לפסול הגט וכן הגיד לעדים לפני כתיבת
 הגט שכתב יעשה ופסל הרב שם החלה להכשיר הגט מלך השמטות השם השני
 ישוב כתב וז"ל ומה שעלה ע"ד קצת הלומדים מאחר שבכונה העלים שם אחרן
 סבר ה' לפי טעמו שאינו גט ולא ה' בלבו לגרשה כלל וכן הגיד הבעל אחר
 נתינת הגט שנתינת הגט אינו כלום לפי טעמו ועפ"י עלה על דעתו לומר שיש
 לחוש שנתבטל כזה כל מנעשה הכתיבה לשמו ולשמה לפי שסבר ה' שהגט אינו
 בלום כשמגרש באחד משמותיו וקודם הגט נחשכס במכוון להעלים שם אחר שפ"ו
 יהי' הגט כחשפא בעלמא וכו' אבל אין זה כלום דדברים שבלב אינן דברים
 ובמה יופסל הגט ואי משום דיבורא דיד' שדיבר מקודם שדעתו לעשות כן שפ"ו
 יופסל הגט הא ודאי דכל פעולה שיפעול אינו דיבור לפסול הגט הכל מחבטל ע"י
 ביטול מודעא שמבטל מקודם כתיבה ונתינת כל פעולות הגורמין לבטל הגט ולא
 נשאר אלא הגילוי דעת מה שהעלים השם השני במכוון כאשר דיבר מחלה
 לעשות כן והרי כונתו בשעת מעשה לא נחבדר לו וגילוי דעת בגיטא קי"ל דלאו
 מילתא היא עכמ"ד הרב שם, ואמנם בדברי הלומדים כן היא ג"כ דעת ה"ל ה"ל
 ואינו מתמה' עליו שלא הרגיש כלל בדברי הלומדים כן מפורש ג"כ דעת הבעל
 העיטור והרבה גדולי ראשונים שהוכחו שם בטור ס' קכ"ו ה"ל ונפסק להלכה
 בש"ט ס' קכ"ו שם שפ"ו כ"כ דנכתב הגט עפ"י הבעל באיוו שינוי אף שאינו
 שינוי הפוסל מדינא מלך עלמו מ"מ כל ש"ל שנעשה כן בכונה מהבעל כדי לפסול
 הגט ומכש"כ אם טען כן כה"ג הגט בטל שהרי לא נעשה לשם גירושין כלל.
 ומ"ש הרב מאיר נתיבים להכשיר הגט מלך ביטול מודעא שמבטל כל פעולות
 ודיבורים שיגרמו פיסול בגט לדעתו אין זה נכון דדוקא ברעיותא הבלתי נדאית
 בגט בנופו של גט עלמו אלא שאנו חוששין פן נזרקא מפיו אינו דיבור שיהי' מויק
 בהגט הנעשה לפנינו בהכשר כזה מהני כמה שמבטל כל דיבור שיגרם פיסול
 בהגט משא"כ ברעיותא הנדאית בנופו של גט ואנו מסתפקין שמה נעשה על דה
 כוונת פיסול שלא נחבין לגרשה א"כ מה מועיל הביטול מודעא כל שהפיסול מבוזר
 לפנינו שהשינוי הזה היא לעדות שמעיקרא נכתב ונעשה הכל שלא לכוונת גירושין
 וזהו נדחה ג"כ מ"ש הרב מאיר נתיבים מלך דברים שבלב ובאמת זה אינו דכל
 שמתעשה השינוי מוכיח שלא נעשה לכוונת גירושין ה"ו כמתעבחו ניכרת מתוך
 צעצעי' ועשו"ת חכם לבי ס' א' ובפרט בשינוי השמות שאנו אומרים שכוונתו ה'

שליש חמר מגרש את זו אי"כ ה"ז כמחשבת פינול דמהני מחשבתו לפסול הקרבן
ולא מיקרי דברים שבלב יען כל השחיטה והזריקה כל המעשה נעשה על כונת
הפינול כמ"ש הרשב"א דחי' פרק הנוקין והובא דבריו בש"ך חו"מ סי' כ"ה סוף
סק"ה ועפ"י ג"כ מוכן שאין מקום לרון ככאן מלך דג"ד בניטא לאו מילתא ובאמת
אין זה ענין לכאן דג"ד בניטא היינו דוקא אם אין בגופו של גט שום ריעותא
אלא שאנו מחשפקין שח"ל בטל הגט ע"י ג"ד של קודם הגירושין שגילה דעתו
שרצונו לבטל הגט או שנתנו על לך כונה פלונית וכו' אמרינן דג"ד בניטא לאו
מילתא אבל בגונא דג"ד אין אנו דנין כלל מלך ג"ד של קודם כתיבת הגט
שאפילו אם לא נדע כלל מחשבתו שאמר שיעשה איזו פיסול בנט כדי לפסולו ג"כ
פסול בג"ד מלך הריעותא המבוארת בגופו של גט שזה מטיל ספק דכיון דריעותא
זאת נעשה ע"י המגרש שהוא לזה להסופר לכתוב כן ש"מ שכתובה ה' כדי לפסול
הגט ולא נחזיון לגרסה ואם טוען כן להדי' שכתובה נעשה כן וכש"כ אם נודע
לנו ג"כ שהתפאר כן קודם כתיבת הגט שיעשה כן ה"ז מוכיח להחזיק לנו הספק
שנסתפקנו שעל לך כונת פיסול נעשה ריעותא זו, [ועין ט"ז גיטין בליקוטי שמות
בכללים ס"ק ל"ה שרימו לחשובת המאיר נתיבים הג"ל וסיים ולפענ"ד ל"ט בזה].

ולפ"מ"ש יש לישיב מה שחממה ע"ד הכעל העיטור דמה יזיק לנו ערעור
של בטל אחר נתינת הגט דמאי שנא מהא דפ' השולח דמשהגיע גט לידה אינו
נאמן לומר שביטלו, ואמנם לפ"מ"ש י"ל דדוקא בהאי דפרק השולח דמעשה השליחית
וכל מעשה הגט הכל נעשה בהכשר ואין לנו שום ריעותא וזאת כמה שהוא טוען
עמה שביטל השליחות וזה שפיר אחר נתינת הגט בהכשר אינו נאמן משא"כ
כידון של הבהע"ט שאנו רואין השינוי בגופו של גט מה שהיא מורה שכתב על
דעת לפסול דלולא זה בודאי ה' מדקדק בכתיבתו לכותבו בהלכה וכן כפי האופן
דהנ"כ וכן דידון דידן שכל אדם זוכר בטוב. אם הוא כהן או לוי וכן את שמו
העקרי וכל שיתש בזה הדבר מוכיח שעל לך כונתו פיסול נעשה וכל שהוא טוען
עמה שבאמת לחלית זה נחזיון כמה ששינה את שמו אין זה אלא כחזק את
האומדנא, ולא שייך בזה ג"כ לומר להעמידה על חזקת פנוי' שלאחר הגירושין כיון
שכל החזקת פנוי' נמשך רק מלך גט זה והרי נסבדר לנו שצטעות נחזקת ואשה
זו בחזקת אשת איש עומדת אל תתירנה מספק כולפענ"ד נכון להלכה.

ידירו הדו"ש ומוקירו ומכברו בערכו הרם יעקב שור אבד"ק לודמיר והגריל.

באשר ה' העתק תשובה זו למראה עיני אבא מארי הרב הגאון המובהק
וזל"ה [ומלאמיה עמה מונח בחוף איזה ספר שלנו] שרטט וכחז' וז"ל עריבים עלי
דברי בני גאון יעקב שיחיה אבל תמה אני על עולם בקיאותו שלא זכר שאלה כיו
נמצא בתרומת הדשן בפסקיו סי' ר"א בכל פרטיו של הדין המ"ג והעלה דהגם
כשר וכל האחרונים לא זכרו דבריו ועשו"ת ארי' דבי עילאי סי' כ"ח דשם חשש ג"כ
לפסול כדברי בני יחי' ואישתמוע מיני' ג"כ שו"ת תרומת הדשן הג"ל ועיבה לפורקן
של ראשונים עכ"ד אבא מארי זלל"ה ואין שו"ת ה"ד עמה תחת ידי ולא אוכל
לרון על מה שלא ראינו ונש"ג בזה. יעקב הג"ל.

סימן ב

שוכטים לירידי הרב המאוהב הישיש מהר"א נ"י אבר"ק בארדווען.

הגיעני דבריו בדברי ריבות שנפל בינו ובין איש ריבו הרב וכו' בענין
עבדים שבישל לזירך חולה בשבת וגשאר מהמאכל למולאי שבת אם מותר לבדא,
והנני להשיבכו חוו"ד לרינא כמבוקשו, הנה מבואר ברמ"א יו"ד סס' קי"ג דמותר
למולאי שבת אפי' לבדא ואין בזה משום ביסולי עבדים דכל כה"ג הכירא איכא
ודין זה נובע מהר"א, והט"ז שם בס"ק ט"ז הביא דברי הרשב"א במשמרת שהשיג
על זה וכתב וחלילה וחם שלא הותר אפי' להחולה עצמו אלא בעת הצורך בלבד
דהיינו בשבת הא למו"ש חוזר לאיסורו וכש"כ דאסור לבדא ודומה לנבילה לחולה
שיב"ם דמותרת לו ואם הכריא אסור דכל דתיקן רבנן כעין דאורייתא תיקן, וכן
הסכים הט"ז והביא ג"כ רמ"א חס"י קי"ב ס"ד דבמקום שאין פלטר מזוי הותרו לו
אפי' פת של בטה"ב וזה ודאי דאחר שיבא למקום שיהי' פלטר מזוי חוזר הפת של
בטה"ב לאיסורו וה"ל כן היא ע"ש וכונת הט"ז דאף דמן הש"ע שם אין להוכיח אלא
היבא שאין לו לחם ההוא שקנה מכבר מהבטה"ב מ"מ משמע דגם הפת שכבר
קנה חוזר לאיסורו כשיבא במקום שיהי' פלטר מזוי, אבל זה באמת מערכה על
הדרוש לדעת הרא"ה הנ"ל שפסק הרמ"א כן לירידי' נ"מא באמת דהפת שכבר קנה
בהיתר הותר לו לעולם וכן מפורש בש"ך שם ס"ק י"ג בשם הרא"ה, ובגוף הדין
לדעת' פסק הרמ"א נכון להלכה והנה מ"ס הרשב"א לדמותו לנבילה וכל דתיקן
רבנן כעין דאורייתא תיקן אני חמה דהא מפורש בש"ס גיטין דף ס"ה ע"א כי
אמרינן כל דתיקן רבנן כעין דאורייתא תיקן, אלא בדבר שיש לו עיקר מה"מ אבל
במילתא דלית ל' עיקר מה"מ לא וכ"כ התוס' ב"ב דף מ"ט ע"ב לענין חכמים
עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ולא אמרינן כן בדבר שאין לו עיקר מן התורה
וא"כ ביסולי עבדים שאין לו עיקר מה"מ כמ"ס המחבר בסעיף הנ"ל לענין הגשר
כ"ח שוב לא אמרינן בזה כל דתיקן רבנן וכו', ובלא"ה אין דמיון י"ד לנבילה דנבי
נבילה דגוף הגשר אסור ונדהה לצורך חליו ולזה בהתבטל הסיבה איסורו במקומו
עומד, אבל ביסולי עבדים שגוף המאכל מותר ולא נאסר רק משום גזירות חתנות
והיבא דאיכא הכירא שרי כדמותר ע"י השלכות קיסם או בחיתוי ישראל וא"כ גם
כאן כיון דלא נאבשל אלא לצורך חולה דכל כה"ג הכירא איכא ולא החל עליו גזירות
איסור כלל ולזה שפיר הותר למו"ש אפילו לבדא, ועפ"ז נדחה גם ראיות הט"ז
מהא דפת של בטה"ב במקום שאין פלטר מזוי דשאני הקס דאף שאין פלטר מזוי
הרי באמת טעם הגזירה שייך גם אז אלא דהותרה לצורך חיי נפש ולזה בהתבטל
הסיבה דהיינו בבא' במקום שפלטר מזוי יש לומר דהאיסור במקומו עומד משא"כ
ב"ד וכמ"ס ורמ"א גדולה לדעת הרא"ה מהא דק"י"ל בלוח"ס ס"י ש"ח דהמבשל
לחולה בשבת אסור לבדא גזירה שמה ירבה בשבילו הרי דלולא זה הגזירה ה"י
מותר גם בשבת אף לבדא ומקורו מו"ס חולין דף ט"ז ע"ב ואני מתמה על
הרשב"א שדמה גירון הנ"ל לנבילה לחולה ולא דימה ל' יותר למבשל לחולה בשבת
דמוכח היפך דבריו ובע"כ כמ"ס דאין זה דומה לנבילה דנבילה גוף המאכל אסור

וזהו דמותה. ללורך חולה מ"מ לא שייך לומר דבבא הכילה ליד החולה חזר
 להיות היתר לאיסור שבג להיכן הלך אלא דאמרינן דגם אכילות מאכל האסור
 הותר לידו ללורך פקוח נפש שלא יחשב לו לעון להיות נענש ולזה לבד לאו
 כשהבדיל] האיסור נאסר לו באכילה דמה בכך שהיה מחלה ביד החולה הרי
 האיסור דקאי קאי, ולשאל' במבטל בשבת כיון דבזה המאכל מזה ענינו מותר
 והוא קודם ואין מעשה קודם אלא שנאסר מזה האדם דעבד איסורא אבל כשביטל
 ללורך חלה דלא עבד איסורא שפיר מותר גם לבדיו וא"כ גם כאן כיון דהמאכל
 מזה ענינו מותר אלא שנאסר מזה הרחקה מחמתות וכשביטל העכו"ם ללורך
 חולה דבכה"ג הכירא איכא דא"ל לגזור שוב מה לי חולה או בריא וזה ברור
 בס"ד, ואין לומר דנהי דמלך ביטולי עכו"ם לא נאסר מ"מ יהי אסור לחולאי
 שבת מלך ביטול שבת גזירה שמה ירבה בשבת ללורך חולאי שבת כמ"ס איש ריבב
 איכא שכן ראיתי גם להרב באר היטב שם שבי"ב לאסור מה"ט והם דברי שגגות
 דדוקא ללורך אכילה בשבת ענינו שייך לאסור שייך לחפש שמה ירבה בשבילו אבל לחוש
 שמה ירבה היום בשביל אכילה לחוש לא שייך לחוש כלל דהרי אפשר לו או לבשל
 בהיתר, ועוד דמה דאמרינן גזירה שמה ירבה בשבילו אין הכונה דשמה ירבה
 באיסור דלאו ברשעי עסקינן אלא דהכונה דכיון שרואה שהחירו לו לבשל אף
 הוא יטעה להחיר להרבות גם בשביל בריא כיון דבביטול אחר קא עסיק לא דמה
 לו זה לאסור ומעשה זה יתכן א"ס יהי מותר לו לאכול בשבת מה שביטל היום
 ללורך החולה שאז יטעה להרבות גם בשבילו משא"כ השתא דבשבת ענינו נאסור
 לו לאכול גם מה שביטל ללורך החולה אי"כ יודע הוא דגם מה שמתבטל בשבת
 ללורך חולה אסור לבדיו מלך ביטול שבת אי"כ איך יבא להרבות בשביל בריא
 לבשל בשבת ללורך חולאי שבת וכן מבואר באו"מ סי' שי"ח ס"ב דבמבטל ללורך
 חולה בשבת אסור לבדיו בשבת מוכח דלחולאי שבת מותר וכ"כ המג"א שם סק"ג.
 ורא' עוד אלא שאני מוסיפה על מה שלא החיר הרא"ה רק לחוש אבל בשבת
 ענינו אסור לבדיו משום גזירה דשמה ירבה בשבילו וכ"כ הרמ"א באו"מ סי' שי"ח
 וז"ל אפילו ביטול ע"י עכו"ם לחולה אסור בשבת, תוס' פ"ק דגיטין עכ"ל ואני הוזה
 דמה דאמרינן דבמבטל לחולה בשבת אסור לישראל משום גזירה שמה ירבה בשבילו
 היינו בישראל המבטל שאם ירבה יעשה איסור חורה וכ"כ הרשב"א בחי' חולין
 דט"ו וז"ל פ"י הרב גזירה שמה אחר שינית הקדירה על האש רבה שם חתיכה
 בשבילו ומש"ה גזינן שאם יעשה כך יבא לידי איסור סקילה אבל אין לפרש שמה
 ירבה חתיכות בקדירה קודם שיתן אותה על האש דאפילו עבד הכי לית כאן איסור
 דאורייתא אלא מדרבנן לבד עכ"ל וכוונתו דכיון דאין בכה"ג רק איסור דרבנן לא
 שייך לגזור גזירה בשביל זה דהוי גז' לגז' אלא דהגזירה משום חשש איסור חורה
 וא"כ במבטל ללורך חולה ע"י עכו"ם דאפילו א"ס נאסר לעכו"ם להרבות בשבילו
 לא יעשה רק איסור חמורה לעכו"ם והוא שבות דרבנן למה לגזור בזה משום
 שמה יאמר לעכו"ם להרבות גם בשבילו ומ"ס הרמ"א מהמס' פ"ק דגיטין אני
 חתמה דהמס' בניטין דף ח' לא נסתפקו לאסור אלא במזלזל להדיא לעכו"ם להרבות
 וז"ל המס' שם ונראה דלא יתכן לומר דניחש ל"י אבד אימיו ע"י ישראל דע"י

ישראל ה' אסור להרבות בשביל קטן כנחלין דף ט"ו גזירה שמה ירבה בשביל
 אבל ע"י נכרי יחא דשרי להרבות, ושמה דוקא לזרד. אמירה שרי אבל לזרד דבר
 אחר אפילו ע"י נכרי אסור עכ"ל וכוונת החסיד מובאר דבמדרבא בחלה דליכא
 איסור רק דרבנן מותר ע"י נכרי לזרד מזה קלם וכיוצא כיון דליכא אלא איסור
 דרבנן וע"י נכרי הוי מרי דרבנן ושמה דוקא גם כזה אין להחיר רק לזרד מילה
 ולא לזרד דבר אחר והיינו באמר להדיא להרבות אבל לגזור משום שמה ירבה
 לאסור גם בעכו"ם אין רמז בדברי החסיד לאיסור ולע"ג, עכ"פ מה שהחיר הרא"ה
 ופסק בן הרמ"א דמותר לבריא למוציא שבת הדיו נכון להלכה דכיון דאין בכה"ג
 לגזור משום כישולי עכו"ם וגם משום חשש דשמה ירבה ליכא וכמ"ס כנ"ל נכון בס"ד.
 ירדו הדורש יעקב שור אבר"ק קוטב.

וגב אומר במה דחקו במה' שבת דף קכ"ב נכרי שהדליק את הכר משתמש
 לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור ופרש"י אסור מדרבנן ונשאלתי כעת מהרב
 הג' מהר"מ ד"ן דק' פוזנא דמה כוונת רש"י בזה וכי הוי ס"ד שיהי' מה"א אסור
 והדי אפי' באמירה לעכו"ם להדי' אינו רק שבות וכש"כ בהדליק מעלמו ובפרט
 לענין הנאות חשמים, ולדעתי י"ל דכוונת רש"י לומר דהיא חומרא דרבנן דהא במשכ
 בשבת בשוגג יאכל ואפי' בו ביום כדמ"ל לר' מאיר ורב אורי כן לחלמירו וא"כ
 בנכרי שהדליק לא גרע יזה והרגיש בזה הר"ן בשבת ט"ס וכחצ' דהחמירו חכמים
 עפי' במלאכת גוי ממלאכת ישראל בשוגג עיי"ש בדבריו וזה ג"כ כונת רש"י
 דמדרבנן החמירו בזה טפי כנ"ל כעת.
 יעקב

סימן ג

יבורך גבר, כבוד החרף וגבין דבר מו"ה זאב דוב
 הבכונה א"טר סייער ג"י הלוי בק' סאניק.

אגרתו הגיעני, ע"ד שאלתו בס"ת שנחקק מקל"ה מהשם ונשאר הנטפל לאחריו
 אם מותר הנטפל במחיקה אף שנתקדש מחלה ומרמה ל' להא דש"ס שבת
 דף קט"ז לענין גליונות ס"ת דאמרינן דכיון דרק אגב כתב היא דנתקדש
 או"ל ל' הכתב או"ל ל' קדושתו וה"ל בזה כיון דנחקק עיקר השם או"ל
 ל' גם קדושת הנטפל עכ"ל ד'.

תישובה בשו"ת הגרשוני סי' ל"ה לענין שם אלקים שיה' לר"ך
 להיות נכתב אלקים הורה שיעשה מן ה"כ כסופה מ' סחומה ושוב מותר לחקוק
 אות מ' השני' אע"ג דכבר נתקדשה וגם הנטפל היא כשאר אותיות של שם שאינו
 נחקק עכ"פ מדרבנן כמ"ס הרמב"ם בה' יסודות מ"מ הרי השתא האות מ' האחרונה
 אינו שייכא להשם כלל ולא נטפל אליו ומותר במחיקה ע"ש וא"כ כש"כ כשנחקק
 השם לגמרי ללא נטפל עתה לשם דמותר במחיקה, וכ"כ גם כן קסת הסופר
 דנחקק השם או"ל ל' קדושת הנטפל ומותר במחיקה ומרמה ל' להא דש"ס שבת
 הנ"ל כמ"ס רומ', ובאמת דא"ל לחקור זה בנטפל דוקא ולדמותו להא דש"ס שבת

דמחוקמו מוכרע גם בשם הקידוש עלמו שאלו נמחק אות ראשונה מהשם אין איסור מחיקת השם בשאר האותיות דהא מבוחר בש"ס שבוטות דף ל"ה דשר או ל"ב נמחק וא"כ מבוחר דלא מהני קדושת השם לאיסור האותיות השם במחיקה אלא כשהשם נכתב שלם במלואו אבל כל שאין השם שלם בכתיבתו אף שכתב מקצת האותיות בקדושת השם ובמקום הראוי להיות שם הקידוש אפי"ה אין בהם איסור דמחיקה. השם וא"כ ה"נ כשהי' השם כתב מתחלה ושוב נמחק אות הראשון שהאותיות הנשארים אינם עוד שם לעלמו בעל איסור מחיקה באותיות הנשארים, ולא שייך בזה לומר וכי קדושה שבה להיכן הלכה יען דמתחלה לא נחפוס בו קדושה לענין לאו דמחיקה. השם אלא כל זמן שהשם שלם אבל לא כשנכתב השם, ואינו דומה למסרם אחר מסרם או מחמץ אחר מחמץ דחייב דהאם נאסר הסירוס בבעל חי זה ולזה במסרם אחר מסרם הרי עכ"פ מוסיף סירוס בבעל חי וכן במחמץ אחר מחמץ הרי עכ"פ מוסיף חימוץ במנהג זה הנאסר בה חימוץ שהרי גוף הבעל חי או גוף מנהג לא נכתב ע"י הסירוס או החימוץ הראשון, משא"כ בנמחק אות ראשון מהשם האותיות אשר נשארו אין עוד שם קידוש עליהם שנכתב השם ולמה יאסר בהם המחיקה ובשלמא במוחק אות מ' האחרונה משם אלקים ובא אחר ומחק האות יו"ד שפיר חייב גם השני משום מוחק אחר מוחק כיון שערין נשאר קריאת שם קידוש גם אחר מחיקת האות מ' אבל אם במחיקה ראשונה נכתב השם אין עוד איסור מחיקה על אותיות הנשארים וכמ"ס, הן אמת שראיתי בס' בני יוגה סי' רע"ו שדעתו דגם בנמחק אות ראשונה מהשם אם בא אחר ומחק האותיות הנשארים חייב ב"כ משום מחיקת השם, והסכים על ידו גם בשו"ת שאל ומשיב מברוך ח"ג סי' ר"ד וכתב שם כן גם בשם סי' משנה חכמים, אבל לדעתי ל"ע וראיתי גם בשו"ת ר"ח כהן סי' מ"ג שכתב בפשיטות דבנמחק אות ראשון מהשם מותר שאר האותיות במחיקה וכ"כ בשו"ת ר"ע איגר בתשובה שכתב סי' בית אהרן ה' ס"ח וכ"כ בשו"ת דברי חיים ח"ב חו"ד והשיג על הבנ"י וכ"כ גם הרב מהרש"ק בשו"ת קנאת סופרים סי' פ"ד עי"ש ועת"ש ג"כ בספרי שו"ת דברי יעקב סי' י"ח. וראיתי בשלטי הגבורים פ"ד דשבוטים שכתב דדיו שנפל על אותיות השם כיון שהשם מחוק מותר מה"ט למוחקו ורק מדרבנן אסור ומותר לזורק תקין וכתב דאינו דומה למסרם אחר מסרם ומחמץ אחר מחמץ דאסור מה"ט דהאם עושה השני מעשה מחודשת במה שלא עשה הראשון משא"כ כאן שמוחק באותיות שכתב נמחקו ע"י הדיו שנפל עליהן ע"ש ונראה שהש"ג הולך לכאן כן כגון שנפל דיו על אותיות הראשונים משם הוי' או שאר שמות דאסורים מה"ט במחיקה מ"מ כ"כ להחיר למוחק דאין בהם איסור משום מוחק אחר מוחק כיון שמוחק אלו האותיות בהם חסובים כמחוקים אבל אם כבר נמחק לגמרי אותיות הראשונים גם אם בא ומחק אותיות הנשארים אף שבהם עושה מעשה מחודשת במה שלא עשה הראשון מ"מ אין בהם איסור של מחיקת השם כיון דאינם השם שם כלל והרי הם לענין זה כמחוקים וכש"כ באותיות הנכתב לשם דכל איסור מחיקה בהם רק מדרבנן דכשה"ג שכתב נמחק עיקר השם דמותר למחוק אלו האותיות הנכתבין לזורק תקין הספר ככ"ל לדינא

וראיתי מ"ס דר"מ בענין העברה בקולמוס על אלו האותיות לשם קדושה
והעיר מדברי הלבוש בזה"ע דהיכא דכחש הראשון נכתב לשמה ושוב העביר עליו
קולמוס לשמה דג"כ פסול משום כחש ע"ג כחש, הנה כבר השינו ע"ד הלבוש
בזה רוב הפוסקים האחרונים דאין לחוש משום כחש ע"ג כחש, אפס אזכיר מה
שראיתי להגאון נישועה יעקב אה"ע ס' קכ"ה שכתב להביא רא"י דלא כהלבוש
מ"ס גיטין דף נ"ד ע"ב בה"א דאחא לקמ"י דר' אחי וא"ל ס"ת שכתבתי
לפלוני אזכרות שבו לא כתבתי לשמה א"ל ס"ת ביד מי א"ל ביד לוקח א"ל נאמן
אחא להפסיד שכרך ואי אחא נאמן להפסיד ס"ת וכו' ופרכין וליעבר עליו קולמוס
וליקדש' כמאן נ"מא דלא פרי' וכו' ע"ש ולדברי הלבוש הרי כיון דאינו נאמן
לפסול הס"ת והס"ת כשר אי"כ מאי פריך וליעבר עליו קולמוס וליקדש' והא הוי
כתב ע"ג כתב א"ו דכל דשניהם נכתב בכשרות אין בו פיסול משום כחש ע"ג כחש
ועו"כ זאני מתמה על הגאון וז' שגה במח"כ בפשטות דברי הגמרא דמשולס
לא עלה ע"ד הגמרא להקשות להל"ך באמת העברה הקולמוס על האזכרות דכיון
דאינו נאמן לפסול הס"ת והס"ת כשר מה חפץ להל"ך העברה הקולמוס וכבר
כתבו החוס' ב"ב דף ל"ג סע"א דכיון דהס"ת ביד לוקח כאילו יש עדים שנכתבו
האזכרות לשמן, אבל מה דהקשה הגמרא וליעבר עליו קולמוס וליקדש' מוסב על
הא דאמר ל"י ר' ירמ' לר' אחי נהי דהפסיד שכר אזכרות שכר דס"ת כולה מי
הפסיד ומשני ל"י אין שכל ס"ת שאין האזכרות כתובות לשמה אינו שוה כלום
והיינו כמ"ס החוס' ב"ב דף ל"ג הנ"ל דהא דמפסיד שכרו כיון דלדבריו מודה
הוא שאין חייב' לו כלום, דכיון דאמר שלא כתב האזכרות לשמה הרי לדבריו אין
להס"ת עוד תיקון אי"כ הודה שאין חייבין לו כלום, ומעתה זה יתכן היכא שאם
באמת לא הי' נכתבו האזכרות לשמן לא מהני להו העברה הקולמוס לשמה בזה
שפיר בזה שאמר שלא כתב האזכרות לשמה הרי הודה שאין חייבין לו כלום
זאנו מאמינים לו לענין זה להפסיד כל שכרו אבל אם נאמר דהיכא דבאמת
לא נכתבו האזכרות לשמה מהני העברה הקולמוס עליהן להכשיר כל הס"ת אי"כ גם
לדבריו הרי לא הודה רק על שכר האזכרות שאין חייבין לו וא"כ למה יפסיד
שכר כל הס"ת ממ"כ לדיון הרי הס"ת כשר בלי העברה הקולמוס ואנו דנין רק
על מה שהודה בנאמנות דבריו לענין הפסד שכרו הרי לא הודה רק על הפסד
שכר האזכרות דהא לדבריו לא הפסיד כל הס"ת כשיחוקק בהעברה הקולמוס, ומה
דפריך הגמרא וליעבר עליו קולמוס וליקדש' אין הכוונה על ס"ת זו בה"א דאמי
לקמ"י דרב אחי דהא הס"ת בלא"ה כשר וכמ"ס אבל הקושי' מוסב על הא דהשיב
ר' אחי לר' ירמ' שכל ס"ת [שבאמת] אין האזכרות כתובות לשמה אינו שוה
כלום ולזה גם בנ"ד הפסיד הסופר כל שכרו וע"ז הקשה דבס"ת שבאמת לא
נכתבו האזכרות לשמה ויעבר עליו קולמוס וליקדש' וכל הס"ת כשר וממילא גם
בנ"ד דר' אחי לא יפסיד הסופר רק שכר כתיבת האזכרות וכמ"ס, והדברים
ברורים לכל משכיל ע"ד אחא.

ידירו הדו"ש יעקב שור אברפ"ק קושב והגל"י

סימן ד

כבוד ידירי פאהבי הרב הגדול מעוז ומגדל הריף ובקי המפורסם לשבח
פעלו מזה אהרן נפתלי ואוולאדווער נ"י מו"צ דק' ווארשא יע"א.

השגתי חמול מלכצו מיום א' טקב ואישתהי אישתי, ושחחתי להקשיב מעט
שלומו כן ירבה וגדרותי להשיבו על שאלתו כמבוקשו, ואני אמנם מחוסר
ספרים לגמרי ואני כותב רק מהעולה על רוחי למיטע. זכרונך והשגתי
יעמידנו בקרן אורה וינחני במעגלי נדק.

ע"ד שאלתו שסידר בע"ש נט שכיב מרע ולאשר ה' הוצן בהול כשצא
חתימות העדים שעשה אותם העל שליח לחתום ולקיום כי חש הסופר שהגם
חלומים על מעשי הכתב ושחא יקלקלו הגט בחתימתן ולזה החיר ד"ר להסופר
שיאחו גם הוא בהקולמוס עם העד לסי' לו קצת [וכן בחתי' השני] ועמה נפשו
בשאלתו אם אפשר להחיר להאשה להינשא בגט זה בלא חליצה [כי החולץ הוא איש
קשה ואינו חפץ לחולצה] עכמ"ד שאלתו בקלרה.

תשובה כבר ראתה עיני דברי הג"פ בשם ריא"ז שהוחס ע"י לבלר
שהבללר אחו ידיו וכותב אין חתימות מועלת כלום שאין זה כתיבת החותם ומדמה
ל' לדין המבואר ב"מכ"ס ה' שבת ומקורו מהתוספתא דקטן אחוז בקולמוס והגדול
אחוז בידו וכותב בשבת והגדול חייב ואם הגדול אחוז בקולמוס והקטן אחוז בידו
זכות פטור ומבואר מזה דבכל כה"ג כל מעשה הכתיבה נחיסה להאחוז ביד
החותם ולא להחותם ע"ש"ב אמנם באמת הבדל גדול יש בין זה לגידון של ר"מ
יטן דשם דהבללר אחוז ביד החותם וכותב הרי כל כח ומעשה הכתיבה נחפעה רק
מהאיש האחוז ביד השני שאחוזו בהקולמוס וזה שהאחוז בהקולמוס נחשבה ע"י רק
בקולמוס נסה דהרי הוא לאו כלום עבד כי אין זה שאחוז בידו ומוליד את ידו
כמובן, אבל כעונא דג"ד שהסופר והעד שניהם אחוז בהקולמוס וכתבו הנה זה
דין המפורש בב"מ"א המובא בש"ס שכת דף ל"ב סע"ב דח"י החס בעשותה
העושה את כולה ולא העושה את מקלטה כ"ד שנים אחוזים בקולמוס וכותבין יכול
י"י חייבין ח"ל בעשותה העושה את כולה ולא העושה את מקלטה ע"ש. מבואר
דבכה"ג נחיסה המעשה הכתיבה לשניהם, והנה ב"ד"ר סוף ס' ב' פסק הש"ע [בשם
הרשב"א] ה' ישראל ופסול אחוז בסכין ושחטו פסולה ודין זה למד הרשב"א ממה דתנן
במ"י חולין דשנים שאחוז בסכין ואחד שוחט לשם דבר את פסול פוסל השחיטה,
והמהרש"ל ג"ס ש"ש השי"ג עליו והביאו הש"ך שם סק"ל וכתב דלא דמי דשם
מחשבה השוחט לשם דבר פסול היא הפוסל את השחיטה משא"כ הכא בסתם
פגזים ומומר דלא חסיר אלא אשום דלאו בני שחיטה נינהו וא"כ כשיש אחד ב"ר
שחיטה זולתו די צאה וכשר יפוש"ב ודו"ז בעל חב"ש בבכור שם השיג על זה וכתב
דכיון דכח שניהם היא השחיטה פסולה דה"ל כאילו שחט כל אחד חציו ואפי' אפי' ל
דהוי כאילו שחט כל אחד כולו מ"מ מאי חיות ראויות בחר הכשר ז"ל בחר הפסול
והז"ל נבילה ע"ש ולרעתי דברי המהרש"ל נכונים וישרים דבאמת אי אפשר להפריך כח
המעשה לחלוק לחלקים מקלטה לזה ומקלטה לזה וגם לא שייך להפריך ולומר שזה

קחט כולו וזה כולו כי אם זה עשה כולו לא נשאר עוד להשגת חבל ענין הדבר
 שהמעשה הנעשה בתערוכות שתי כוחות לאחת נתיחסה ציור המחשבה מקלת לזה
 ומקלת לזה ועשׂו חבין דבשלמא בשנים שחקו ואחר שחק׳ לשם דבר הפוסל נהי
 להשחיתה מזה פלוגה נעשית בהכשר מ״מ תערוכות מחשבה של זה לשם דבר הפוסל
 פסלה אם השחיתה כתערוכות איסור בהיתר ומה בכך שאחר לא חשב לפוסלה
 מ״מ הרי השני הטיל בה פיסיל ושד׳ חובלי ככולה׳ משא״כ בגוי וישראל שאלו
 בסבין ושחקו הנה כל שחיתה הנעשית כהוגן לריכה שיהי׳ נעשה גם ע״י כח המכשיר
 השחיתה וכשנשחטה ע״י כח גוי לא נעשית ע״י כח המכשיר אבל כשנשחטה ע״י גוי
 וישראל כאחד יש כאן תערוכות כח המכשיר וכח שאינו מכשיר וא״כ מה בכך דכח
 שאינו מכשיר לא הועיל במעשה השחיתה מ״מ הרי גם כח ישראל המכשיר נעשית
 בשחיתה זו והיא המכשרת השחיתה ודי בזה והכח שאינו מכשיר לא יוכל לבטל את
 כח המכשיר כי הכח שאינו לא מבטל את הכח היש אדרבא הכח המכשיר היש עולה
 על הכח שאינו מכשיר וכענין מ״ש הרמב״ם בנדרים דף ג׳ ע״ב בגידולי איסור והיתר
 והאיסור דרכו להבטל מפני ההיתר ולא ההיתר מפני האיסור והדברים ברורים
 למתבונן, ועשׂו גם בנדרין דין הרי שמו״ת העדים שנעשו שלוחים לחתימת הגט
 נכתבו ונחתמו כהוגן אלא דאנו לריבין שהעדים נעלמו וכתבו שמו״תם על הגט
 [ולמעיד על חתימתן] וכשאלו הסופר עם העד וכתבו האותיות נעשה בכח שניהם
 וזהו דמערב בו גם כח הסופר שאינו מכשיר אבל גם כח העד המכשיר חתימתו
 לא נכתבה ובגיד גם להרשב״א אין שום חשש דבשלמא גבי שחיתה דהל״ל באיסור
 והיתר שהשחיתה אסורה כשנשחטה שלא ע״י כח המכשיר ס״ל להרשב״א דכל
 שמערב בשחיתה ישראל גם כח שאינו מכשיר השחיתה פסולה אבל כאן אנו
 בעינן שהעד המעיד יחתום שמו ויעיד על חתימתו והרי חתם ומה בכך שנערב גם
 ע״י אחר ולא שייך בזה חשש משום מזיוף מתוכו שהרי לא נעשה כל אות מהשם
 כאילו ה׳ הסופר כותב לבדו שהרי העד שאחז בהקולמוס והוליך את הקולמוס
 בצירוף אחיות הסופר בכתיבת האות עתה האות כפי אומנתו אשר בכוונתו ועזר
 הסופר ה״י לכלכל את הקולמוס בכתיבתו עמו שלא תעבור גבול הקלקול וא״כ שפיר
 יכול העד להכיר את חתימתו ולהעיד עליו והדברים ברורים.

וגם אין לחוש בזה מזה שינוי בשליחות שהרי הבטל עשה אותן שלוחים שיחתמו
 על הגט והיינו המה בעלמם לא גם בעזר ע״י אחר, אבל אין זה כלום דמלבד
 דכפ׳ ההגוז שהמגרס אומר שיהי׳ עד לחתום הגט שיכתוב הסופר עה״ש יהי׳ כשר
 לפי דעת הרב המסדר הגט וא״כ כאן שהמסדר הגט חשש שבחתי׳ עלמם בלא עוד
 מהסופר לא יהי׳ הגט כשר שחא יקלקלו וההכשר הגט יהי׳ בטוב״א אם גם הסופר
 יעזור להם באחיזות הקולמוס עמהם והרי הוא מסר להם ענין חתימתן כפי דעת הרב
 המסדר וא״כ שום שינוי בשליחות כלל, וזאת זה הנס מזה הלשון שיהי׳ עד לחתום הגט אין
 כאן שום גילוי דעת שלא יהי׳ בעזר אחר עמהם ועיין שבת דף קצ״ו פ״א ועימר
 דבי את השרה דפריך וכי רבי בנפשי׳ עימר כל השרה אלא שליוה ועמרו גם
 אחרים עמו מ״מ קאמר ועימר רבי כל השרה לפי שהוא ה״י העיקר ע״ש, וגם
 דאין חשש משום שינוי בשליחות אלא היכא דיש אומדנא דאיכא קפידא להמשלח

בזה הכלל הכלל מלי קפידא איכא ועיי' במשנה למלך פ"ז מהלכות אישות ה"כ שחקר
בעשה לאחר שליח לקדש לו אשה והשליח קידשה בקידושין דהוי ספק מקודשת
אם סתם קידושין משמע שיהי' ודאי קידושין י"ל דהוי שינוי בשליחות משום דאיכא
אומדנא דלא עשאו שליח אלא לקדש לו אשה בקידושין ודאי שאם יקדשה אחר אח"כ
לא יחולו הקידושין, ושוב חקר דכיון דרק מלך אומדנא קא אחיז שדרי לא אמר לו
בפירוש שיקדשה קידושין ודאי שוב י"ל דאם אמר המשלח דלא קפיד מהני ע"ש
ובג"ד הרבבא הכי איכא אומדנא דלא קפיד שיהי' העדים חותמין בלי שום עזר
מאחר דוקא דהרי הוא ה"י מהדר לנרשה לפטורה מחליצה ולא הי' אז שם עדים
אחרים לחתום וזאת עדים אלו וא"כ בודאי בכל אופן שיחתמו העדים שיהי' חתימתן
כשר נחא לי' וכה"ג מפורש בש"ס גיטין דף ס"ג ע"א האומר לשלחו להתקבל גט
זה לאשתו ה"י גט אף דבעל לאו בר שוי' שליח לקבלה היא אמרינן כיון שנתן
עיניו לנרשה מימר אמר היגרשה כל היכי דמיגרשה ואם לא מהני ע"י שליח
לקבלה יהי' שליח להלכה ע"ש הרי אף באמר בפירוש התקבל מפרשין דלאו
דוקא קאמר אלא כוננו באופן שיהי' מועיל לנתינת הגט כש"כ בזה שעשאו שליח
בסתם לחתום שפיר מפרשין שיחתמו כל היכי דמיגרשה, ועל כן אין אנו רואה
בכאן שום ענין פיסול בהגט לא מלך שינוי בשליחות ולא משום חשש של מזויף
מתוכה ואם א"א בקל בחליצה מותרת להינשא ע"י גט זה ואין לעננה כלל פטור.
ואמ"ם באמירות חיים וברכה למשמרת שוכ"ט כנפשו היפה ונפש ידירו
דו"ש באהבה ומכרכו בשנה טובה ומתוקה.

יעקב שור אבר"ק קוטב והגליל

סימן ה

לכן ידירי אהובי מחו' וש"כ הרב הגאון אבר"ק פלונסקי,
האברך החריף ושנון ויתרענן מו"ה אברהם חיים ג"י טיכלזאהן.

אגרתו הניעני תמול, ועד"ת אשר כאל באחד שקנה שטר גורל אלל
קולקטור המוכר שטרי גורלות וכל שטר מסומן מנומר מיוחד וכל נומר מחולק
לחמשה שטרות הנקרא חמשה קלאסין שבחודש הראשון זה הלוקח ממנו לוקח שטר
אלל מנומר פלוני שטר קלאסע, א"י, ושוב מנומר זה בחודש השני שטר קלאסע, ב"י,
וכן להלכה, וענין שטרי גורלות אלו שיש עד"מ עשרים אלף נמדין שנומדין כולן
בקלפי ומולאן במשך חמשה חדשים בכל חודש, עד"מ אלף נומדין מכולן ואלו
החמשה אלפים נומדין שעלו בגורל המה הרוויחו והנומדין הנשארים בהקלפי
הפסידו, והנה זה קנה ממנו שטר גורל המסומן בנומר 2534 ולקח ממנו
ארבעה קלאסין ושוב בחודש חמישי כשנא זה לקנות ממנו הקלאסע החמישי
מנומר הג"ל נחן לו המוכר קלאסע חמישי מנומר אחר עד"מ 2284 וזה קיבל
ממנו השטר מנומר זה ועתה זכר בגורל זה הנומר האחר אלל הנומר 2534 לא

אל בגורל וטוען הקולקטור המוכר שריוות זה שייך אליו כי בטעות נתן להקונה קלאסע החמישית מה מר האחר והקונה טוען בהיות שהוא מחזיק בנומר זה שנתן לו המוכר קודם ההגרלה מזלו גרם שזכר אשר השטר שאללו י"י יולא בגורל עכ"ל.

תשובה כפי הנאמר לי בחוקי עסק זה שאם לא נמלא תחת יד הקולקטור איזו קלאסע מנומר פלוני שמכר ע"י שנאבד אללו וכיוצא אז נותן קלאסע זו מנומר אחר הנמלא תחת ידו, וא"כ בגיד לריך הקולקטור לברר תחת אס מה שלא נתן לזה קלאסע חמישית מנומר 2534 הי' ע"י שגטות טעות שנחלפה אללו בנומר 2234 שאם לא נחברר שהי' ע"י שגטות טעות אין טענית הקולקטור בלום, ואף שהנומר 2534 שקנה זה מראש נחברר עתה שלא יולא בגורל מ"מ אין זה דומה כלל להא דכתובות ל"ז ע"א דאמרו דזיני בטעות הוי יטן דשם בטעות המכירה כבר הי' חסדי בעקלי קיימי אלל שהמוכר ביטו לא ידע וספיר אמרין דאיגלאי מילתא למפרע דזיני בטעות הוי אבל כאן שהדבר חלוי בהתחשבות עמידות לא אמרין בזה איגלאי מילתא למפרע וכמ"ס החוס' ביבמות דף ל"ה ע"ב ד"ה חוקלי ועיין ספר שערי תורה ח"ו סימן ס' בתשובה הנדפס שם ממני הארכתי בזה, וזילת זה הרי בגיד כפי דזה שלוקח איזו נומר מחזיק בנומר זה בכל הקלאסין, וכן על הקולקטור המוכר לתת לו כל החמשה קלאסין מנומר זה שלקח מקלאסע ראשונה מ"מ כל קלאסע וקלאסע היא קנין חדש ושטרות אין גקנין אלל בכחיבה ומסירה ושטרי גורלות אלל אף שהם כשטרי ממריס דלא בעי בחיבה אבל מסירה מיהו בעי וא"כ שטר זה מקלאסע חמישית אשר לא נמסר אליו מנומר 2534 הרי לא נקנה לו כלל ואם הי' נומר זה יולא בגורל לא הי' הקונה זוכה בהריוות זה כלום והיא של הקולקטור והקנין המועיל היא השטר מקלאס חמישית של נומר 2234 שנמסר לו מהקולקטור ובו זכה גם בהריוות בשיאל בגורל, ואמנם אם יחברר שעי' טעות נחלפה להקולקטור שנתן לו תחת נומר 2534 שחשב אז לתת לו באשר נומר זה קנה זה האיש מראש בזה נראה לכאורה דהקונה לא זכה בשטר זה דאף דזה הלוקח נחלפה לקנות השטר שמנומר זה תחת נומר שקנה ממנו בקלאסין הקודמין מ"מ המוכר לא הי' דעתו להקנות לו שטר מנומר זה כי אם מנומר הקודם ואף דשתיבן שטרי גורלות הן מ"מ הוי כמוכר לו חסדי לבנות ונמלאו אדומות דהוי מין אחר דשתיבן יכולין לחזור עחו"מ ס"י רל"ג והיינו משום שהשטרות המראה הוי סיגוי הניכר בגופו שמחשבו למין אחר וה"ל כאן השטרות הנומר מחשבו למין אחר, אבל מ"מ ג"ל בגיד כיון דניחא ל"י לקולקטור למכור כל נומרין שיש לו אלל דהקונה קלאסע אחת מאיזו נומר חדש אף שיש הקלאסע החמישית חייב הוא לשלם הדמים הקבוצים גם בעד הקלאסין הקודמין שמנומר זה א"כ בשלקת זה הקלאסע החמישית מנומר זה החדש ספיר קנהו דמה ג"מ להמוכר אם קנהו זה או אם הי' מוכר אותו לאיש אחר אלל שחייב זה עתה לשלם הדמים הקבוצין גם בעד הארבעה קלאסין הקודמין ודומה לדין המבואר בחו"מ ס"י ר' סעיף י"א ע"ש דמבואר דבכ"ג אין המוכר יכול לחזור וס"ג בגיד, ודנה גם בלויסן שנאמר דהקונה לא זכה בשטר זה שכל לו ע"י חילוף

בטענה ג"כ נראה דעכ"פ מחליט בריוט שיך להקונה דלפי הנאמר לי מחיקר
טעם זה שכל העמרים אשר נשארו תח"י הקולקטר שלא מכר אותם מחייב לבלות
אותם בחורה אל בעלי השטרות יום או יומים קודם יום ההגרלה ואם לאו מחויב
הקולקטר לשלם דמיהם ונשארו שלו ולפי' כד"ל אם הקונה לא ה"י מחלה או
לקבל שטר מקלאספ תמימים מנומר 2234 תחת נומר 2534 המגיע לו הרי אז
לפני יום ההגרלה ה"י המוכר שולח בחורה נומר זה 2234 [שלא בנוהל] לבעלי
השטרות ודק ע"י שנחלה הקונה לקבל זה תחת זה בא מעשה בריוט להקולקטר
ובכה"ג שניהן זכין לחלוק בהריוט בשוה כמבואר בכה"ג בראב"ן סי' ג' ובחשונה
מיימוני לס' קנין סי' כ"ב בשם ת' רב למח בלחך שמכר סחורה לעכו"ם ואמר
לאחר לסייעו לו למדוד הסחורה לעכו"ם וזה השני הטעה להעכו"ם בהמירה
ופסק דשניהם חולקין בריוט הטעה יען דאי לאו סחירתו של זה לא ה"י לו
להשני כמה להטעמו וכמו כן אי לאו זה שהטעהו לא ה"י בא בריוט לבעל הסחורה
ועל כן חולקין בשוה ועיין רמ"א חו"מ סי' קפ"ג ס"ז ולדעתי יש לדמות זה גם
לאיבעיות הש"ס כדברים דף ל"ז ע"כ דהיכני' להו התורם משלו על של חבירו
טוב"ג למי' מי אמרין אי לאו פירי דהאיך מי' מתקנא כרי' דהדין, אור"י אי לאו
כרי' דהאיך לא ה"י פירי דהדין תרומה ע"ש, וגם כד"ל כיון דגם הקונה הועיל
לסיוט השטר מנומר זה נחא, כלי' ח' שטר זה בחורה בריוט והתחלק בין
שניהם והבן, אבל כבר כתבתי דלדעתם באמת הקונה זכה בשטרו שקיבל אף אם
נחלט שהגיע לו זה ע"י חילוף טעות המוכר ואין להקולקטר שום חלק בריוט זה
כג"ל נכון לדינא.

והנני הדו"ש באהבה ושלום מר אביו הרה"ג שיח"י
יעקב שור אברפ"ק קוטב והגליל.

סימן ו

כבוד ירדתי חביבי המופלג בתורה טובחה באומנותו
ותורתו מו"ה רוד הכהן ג"י סופר סת"ם דפ"ק.

ע"ד שאלתו הושב בכפר ואין שם מנין ומוכרח לילך להספיל בש"ק לכפר
השני הסמוך אבל יש מביטו עד מקום הספלה ד' אלפים ושלש מאות אמה
אם מותר לילך ע"י עירוב לסמוך ע"ד הר"ם דס"ל דגם בהולך נגד פניו
נוסחין לו האלכסון העולה ת"ת אמות יותר והביא מוספר תפארת ישראל
בפתיחה למס' עירובין שכתב דבשעת הדחק יכולין לסמוך על דיעה זו ושאל
ממני דעתי להלכה למעשה.

תשובה כדעת התפא"י כג"ל כן פוסק גם בח"א ריש כלל ע"ז, ובש"ת
בית שלמה רס"י ג"ז לא ראה רק דברי הח"י אדם וכתב עליו דישחקט הדבר ולא
יאמר ע"ש ולא כתב כלום למה הפליג דבריו כל כך כי הנס' שכתב הח"א
שם ח"ס ל"י פירכא וכמ"ש שם [האמנם גם בספר מעשה רוקח על הרמב"ם

ספכיו מה' שבת כחב ק"ו זה] אבל מ"מ הרי קי"ל כדברי המיקל בעירוב ובספכ
בע"מ ולהר"י חנן דלא אמרו ב"י להחמיר. אלא להקל עיין עירובין נ"ח סע"ב וא"כ
נהי ד"ל בדקיעה הנדחית מכל הפוסקים לא אמרין הלכה כדברי המיקל בעירוב
קמ"ס בספר יד מלאכי בשם שו"ת זקן אהרן. אבל מ"מ לענין שעת הדחק שפיר
יש לסמוך ע"ד הר"ם ובפרט כי אין זה כל כך דעה הנדחית מכל הפוסקים שהרי
הרשב"א בספר עבודה הקודש שער חמישי סי' ב' כתב וז"ל יש מהגאונים שהורו
כי לעולם רשאי להלך אלפיים ות"מ מאות אמה כמדות אלכסון אפי' הולך אל עבר
פניו ויש מי שהורה שאין לו אלפיים אמה אלא כשהולך באלכסון וכו' עכ"ל הרי
הביא שתי דיעות ולא הכריע והביא דעת הר"ם ראשונה, וגם הרא"ש ספ"ד דעירובין
אף דקשה על שיעוט הר"ם אבל לא דחה דבריו מהלכה וא"כ עכ"פ כדאי היא
הר"ם לסמוך עליו בשעת הדחק בע"מ הקל כדקיי"ל דסמכין בשעת הדחק אפי'
על יחיד נגד רבים ודברי החפ"א והח"א הנ"ל הם דברים אשר ניתנו להחמיר
ודלא כהרב ב"ש הנ"ל.

אכנס למיחשב שעת הדחק כדי לילך להתפלל בלבוש צ"ע טובא והנה הרב
גט פסוט בסוף ספרו כלל ו' הביא מש"ס ברכות לענין ק"ש וכן לענין סוכה דמוכח
דאפי' בלדוריי"תא סומכין ע"ד יחיד בשעת הדחק והעלה בדורות האחרונים אין לנו
להקל בדברי חורס לסמוך על מיעוט פוסקים להקל בשעת הדחק אף שיש בו גם
הפ"מ אבל בלדוריי"תא דרבנן גם אנחנו סומכין בשעת הדחק על יחיד נגד הרבים וע"ס
ומ"מ עוד לא מוכרע ביד דהרי בש"ס סוכה דט"ז ע"ב לענין מחילה תלויה מחלק
הש"ס אליבא דר' יוסי דאף דמהני גבי סוכה מ"מ לא מהני לענין היצר טלטול חצר
דעד כאן לא מחיר אלא לענין סוכה דהוא מ"ע וקילא להיות מהני אף בלדוריי"תא
אבל שבת דאיסור סקילה בזה מחמירין טפי אפי' במירי דרבנן דא"ת ב"י דאף
בעירוב טלטול מחצר לחצר רק דרבנן אפ"ה לא מהני ב"י מחילה תלויה ע"ס הרי
דחמיר טפי איסורא שבת דרבנן אף מ"מ דלדוריי"תא וכש"כ משאר איסורי דרבנן
וא"כ י"ל דלא מהני ב"י לסמוך בשעת הדחק על יחיד נגד רבים אבל יש לחלק דזה
דוקא בענין הולאה מחצר לחצר כיון דמרה"ר לרה"י הוי מלאכה דלדוריי"תא של
סקילה ולזה גם בטלטול מחצר לחצר החמירו כעין דלדוריי"תא ועיין ג"כ פנ"י שם
משא"כ בתחומין דגם להירושלמי דתחומין די"ב מיל מה"ט אינו בסקילה וכש"כ
לרוב"פ דס"ל דגם תחומין די"ב מיל דרבנן וא"כ י"ל דקיל טפי גם משאר איסורי
דרבנן, אבל מ"מ לריכין לשקול גדר שעת הדחק והרי לדעת המהר"ל הובא במג"א
סימן שט"ז וספק שאין להתיר לערוב ע"מ כדי לילך להתפלל בלבוש וע"ס במהרי"ל
שכתב דלא מנינו שהריכו חכמים להתפלל בעשרה והסבירי דבריו על נכון בספרי
עמים לבינה סימן מ"ה אות קכ"ח דחז"ל לא תקנו למנוח תפילה בלבוש אלא שאמרו
במעלות תפלה בלבוש דתפילתו קרובה להיות מקובלת וע"ס בדבריו וגם משום
לשמוע קריאת התורה מבואר ברמב"ן במלחמות פ"ק דמגילה שזה רק מנוח לבוש
אבל אינו מנוח יחיד שיהי' כל יחיד חייב כמו קריאת מגילה וק"ס וכיוצא בהארכתי
לחוק הדברים בראיות בספרי ע"ל הנ"ל בס"י קע"ו אות נ"ז וע"ס גם בס"י קע"ח
אות פ', ואף אם נאמר כהחמירין להניח ע"מ בשביל תפילה בלבוש ושמיעת קה"ס

כח דעכ"פ לאח דמלוה הן וכשחמרו אין מערבין אלא לדבר מצוה נמטע דבר
הרשות שאין בו סרך מלוה, אבל מ"מ אין זה בגדר שעת הדחק להחיר גם בשביל
זה מה דלרוב הפוסקים היא הליכה חוץ לחומס ולסמוך ע"ד יחיד והרי לדעת
הר"י אין להחיר גם שבות דאמירה לעכו"ם לטלטל ס"מ כדי לקרות בו בלבוש אף
דרך כרמלית ודבנן ועיין בחי' רשב"א גיטין דף ח' ע"ב ובחומס' שם וגם להחולקים
בשם להחיר היינו משום דהוי מצוה דרבים וכהא' דאמרינן בש"ס ברכות דף מ"ז
ע"ב גבי ר"א שחזר עבדו אבל יחיד לעלמו אין זה נקרא שעת הדחק להחיר
בשביל הליכה לביהכנ"ס איסור הליכה חוץ לחומס בסמוך ע"ד יחיד, ועוד י"ל
לסו"ף ק"ו לדירון כבר נפסק להלכה בטור וב"י [שקבלנו עלינו הכרעות פסקם]
להדי' הדעת רבים החולקין על הר"מ ודלא כהר"מ שוב בכה"ל לא מהני לסמוך
על דעת יחיד גם בשעת הדחק ואף בדבנן כמפורש בש"ס נדה דף ט' ע"ב
אילימא לאחר שזכר דאין הלכה כר"א אלא כרבנן בשעת הדחק היכי עבד כוותי'
ע"ש ואף דמעלי' דבגדה רק מדרבנן וכבר הארכתי בזה בחשונה להרב אבד"ק
קנטעניטש ועל כן אני איני רואה להחיר כר"ד בשביל לילך להחפול בלבוש,
הגם שהח"א בספרו זכרו תורת משה כתב בפ' שלילך בזה יש להקל כדעת הר"א
לחשוב גם האלכסון שהוא ס"מ אמות ולדידי ל"ע, כש"כ אם היא במקום שנהגו
להחפול בזמן מאוחר אשר כבר עבר זמן הפילה דאז ממילא ליכא בזה משום, מטעם
הפילה בלבוש כלל, ויותר אין להארי' בזה והנני ידוהו החפץ בטובו.

יעקב שור אב"ד דפה.

סימן ז

לחכם אחר,

בהיותי עתה בסנך הטרדות במילי דשמיא ובמילי דמתא הניעני מכתבו
פס שאלתו וביקש ממני תשובתי בדבר האשה מ' פראדיל בת הר' שמואל
הכהן אשר עודנה ברכות שנותיה מת בעלה הראשון וגם השני וכעת נודמן
לה אשר בן אחי אביה חפץ ליקח אותה לאשה אם חשיג היסר מזד איסור
קטלנות, וכבוד ר"מ הפליר צי להודקק בהיתרה להיומה אשת חיל ומללחת
במו"מ שלה ושאר איזו אמתלאות לבקש לה היסר ואלא לעגנה.

תשובה הגה בש"ס יבמות דף ס"ד קאמר רב הונא דטעם איסור קטלחת
משום דמעין גורם [דיש לה מקור משחת המזיק לבעלה עד כי יחליש וימות] ורב
אשי אחר מול גורם ואמרינן שם דנ"מ באירסה ומת או נפל מן הגג ומת דלטעמי'
דרב אשי גם בהי' יש איסור קטלנות משא"כ לטעמי' דרב הונא, ושוב קאמר שם
רב יוסף דקיי"ל כרבי נגד רשב"ג דגם בחרי זימני הוי חזקה לחוש משום קטלנות
ובש"ע אהע"ז ס' ט' פסק כרב אשי דמול גורם וגם דבחרי זימני הוי חזקה וע"ש
בצ"י, והדבר הקשה אללי דכיון דרב הונא דהוא אמורא קדמון מגדולי תלמידי רב
סובר דיש באיסור קטלנות חשש סכנה טבעיות דמעין גורם אי"כ מה ראה רב אשי
לחלוש עליו בלא טעם וראי' ולומר דאין מעין גורם ולחלוש האיסור יותר בחשש

ככה סגולות דמול גורם, אשר על כן נלפטי' דמה דקאמר רב אשי מול גורם לא לחלוק על ר"ה אמי אלא דקאמר, דאף מול גורם דרב הוה ס"ל כרב רבי בשם שבת קנ"ו דאין מול לישראל ורב אשי לשיטתו דס"ל בשם שבת שם דיש מול לישראל והיינו דקאמר הנמרא דאיבא בינייהו באירסה ומת או נפל מן הגג דלר"ה רק מעין גורם ולא מול גורם ולזה נכס"ג לא שייך איסור קטלנית אכל לרב אשי דלפעמים גם מול גורם ולזה גם נכס"ג יש לחוש לקטלנית וראיתי ג"כ להט"ו באהע"ז שם שכ"כ דלרב אשי היינו דאף מול היא דגורם וכן מלאמי מבוחר גם בשו"מ הריב"ש סימן רל"ג [והגם דמדברי הרמב"ם בחשובה בפאר הדור לא משמע כן י"ל דכוונתו בארוסה או דס"ל דגם לר"ה היא רק כענין יחוש שמזיק לגופות החלושות עש"כ] ועפ"ז אין מקום להקולא שהמציא הנו"ב בחשובה באשה שהיא אשת חיל ומולחת במו"מ שזה רק אם נאמר דמול גורם ולא מעין גורם אבל לפמ"ש דלכ"ע אמרין דמעין גורם אי"כ באשה שמחו בעליה אחר הנשואין אין מקום לקולא זו [מלבד מה שהשיב עליו בשו"מ ח"ס] וזה דבר חדש שלא הרגישו בו האחרונים וחשבו דלמה דקיי"ל כרב אשי דמול גורם היינו מול גורם ולא מעין גורם ובאמת זה אינו כמ"ש.

אבל נהבונני בדברי שאלתו הנה נגלה לי היתר מרווח בנ"ד לכ"ע כי ראיתי בדברי מחברו שזאת האשה היא בת איש כהן ובעליה הראשונים שהיתה נשואה להם ישראלים היו והנה מפורש בשם פכחים דף מ"ט ע"א דבת כהן לישראל אין זיווג עולה יפה והיא קודמתו ע"ש ולפ"ז הרי פשוט דבין למ"ד מעין גורם בין למ"ד אף מול גורם היינו כשאין סיבה מוכחת כמה לתלות בו סיבות מיניות בעליה משא"כ בנ"ד שיש סיבה נגלית דלא מעינה ולא מולה גרם אלא שהמה התחייבו בנפשו כנשואי בת כהן וכדאסמכ"י שם גם אקרא ונהיות שזה האיש אשר נכבדות ידובר זה הוא בן אמי אביה שהוא ג"כ כהן שפיר הרשות בידו ליטא אותה בלי שום חשש סכנות קטלנות כלל יראה זרע ויארץ ימים, ויותר אין להאריך.

ידידו הרו"ש יעקב שור אבד"ק קוטב.

לימן ח

כבוד ידידי הרב המאוהב שגשן סודות בנגלות ובנסתרות
וכו' מו"ה ישראל בערנער אבד"ק פרובינא בעהמח"ס עט"י.

מכתבו הגיעני ומלאמי מבוקשו להשיבו חיבך להניחו מעלבו כאשר לפי מכתבו רבו עליו עוררים, ויפה הורה מע"כ להכשיר השומן ולפמ"ש ר"מ, ועל המותר אמרה אשת הישראלי כי מוכרת בטביעת עין את שומן הנקדש עד שפת הכלי גם מוכרת את הכלי בטביעת היעב"י אי"כ צוודאי יש להכשיר השומן ועיין בפרי חדש י"ד סי' קי"ח הביא דברי הב"ח דאם הישראלית לוקחת את השומן בכף ומכרת הגומא שהיתה בו כמו שהניחה מותר ומסיים הפרי חדש ואין ה"ג שאם בלא"ה יש לה טביעת בגוה דשפיר דמי ע"ש ומדכריהם מבוחר דגם אשה נאמנת

בטבע אלא דלשון הכיח המובא בט"ז וי"ד סס" קי"ח שם היא בישראל המכיר
בטבע וא"כ אין ראוי להאמין לאשה לסמוך על טבע דידה וכבר חקר בזה רז"ו
סבא קדישא במבואות שור סס" ס"ג ובזה שיש לחלק בדבראורייתא אין להאמין לאשה
דרעשה קלה ואומרת בדרמי וע"ש בשמ"ח טע"ז וא"כ בנ"ד דיש ספק שמה שזמן
עריפה היא אין האשה נאמנת, ובטב"ט שם כתב דלפמ"ש המוס' דעס הארץ יש
לו טב"ט דאלי"כ. אך בנ"א מותרין בנשותיהן כלילה כדאמרו בש"ס מולין וגיטין
ה"כ איכא להוכיח בנשים הא"ך מותרין בנשותיהן בש"ס הא"ך בנ"א מותרין בנשותיהן
ה"ס של שלמה בחילין פרק ג"ה דהא דקאמר הש"ס הא"ך בנ"א מותרין בנשותיהן
כלילה הכונה במלאה במטה שאינה מיוחדת לה דיש חשש איחלופי אבל כלא"ה
אין צורך לטב"ט כלל דלרשעי לא חיישינן ע"ש ולפ"ז שוב ממילא דהאשה מותרת
לבעלה בלא טב"ט. דידה דאם הוא מותר בה ע"י טב"ט שלו ממילא ידוע לה דהיא
בעלה וא"כ לטב"ט כלל כמובן ולרשעי לא חיישינן, אבל בנוף הדבר לדעמי הדבר
מפורש בקידושין דף ע"ג ע"ב דנאמנת החיה לעולם בבני התערובות שולדו בבית
אחד לומר זה כהן וכן זה נתיב או ממזר וכן נאמנת האם כל שבעה בחלומים
שילדה לומר זה ילד ראשון לענין כבוד ע"ש הרי מבואר בדברר החלוי בהכרה
ע"י טביעת עין גם אשה נאמנת בדבר המסור בידה אף דיש לחוש לאיחלופי כמו
שם בבני התערובות והחומים דסומכין על טב"ט דידה כשאמרה שהיא מכירה
בטב"ט שזה הוא הבן של פלוני או זה הוא שינא ראשון ומוטיל גם לדאורייתא ועיין
ג"כ בב"י וי"ד ס"י קפ"ח שכתב בשם הרשב"א דאשה נאמנת לומר כזה ראיתי
ואבדתי לפי שאין מחזיקין אותה בטענה בדמיונות ע"ש מבואר ג"כ דאשה נאמנת
בטב"ט דאין לחש מן הסתם שמה אומרת בדרמי וכ"כ בשו"ת מעיל דקדק סימן
ס"ג וא"כ בנ"ד יפה הורה רז"מ להכשיר השומן.

אמנם מ"ש רז"מ בשם ספר חכמות אדם כלל כ"ז אות י"ד שכתב דאפי" לא
הי' להם טב"ט בזה אלא שהי' להם טב"ט בכלים נמי מותר ורז"מ פלפל בזה הי'
חיישינן לשמא פינה, הנה בס' חכ"א שלי דפוס ואלקטורא לא מלאמי שם שכתב
שהי' מצי' ובי"ט של הכלים להכשיר השומן רק העתק לשון הב"ח שהובא בט"ז
שם סס" קי"ח וז' וז' לגבי השומן לא שייך לומר להעמיד בחזקת כשרות כיון
שאינו דנין שמה שזמן הנמצא שם אינו השומן שהי' מחלה אלא שזמן עריפה היא
ועריפה משיקרא היא ולא היו לו חזקת כשרות מעולם, ואולם בנוף דב"ז אי ניווש
שמה פינה והחלף בשומן אחר וע"ז הביא רז"מ דברי הב"ח במשובותיו ס"י פ"ו
שהקשה על הש"ס יבמות קט"ז ע"ב דחיישינן שמה פינה מש"ס ב"מ כ"ד במלא
חביות בעיר שרובה גוים דאם בא הישראל ונחן בה סימן דמותר בשמי' ולא
חיישינן שמה עירה הגוי יין הכשר ונחן בה יין נסך אלא מולין שלא הוחלף ומזה
רז"מ שנעלם ממנו מ"ש הרשב"א והר"ן ופסק בן בחו"מ ס"י רנ"ט וי"ד ס"י
קכ"ט שכתבו דמייירי שהי' סתומה ובע"כ דלא הי' ביד עכוס' דאין דרכו של עכוס'
לסתום ע"ש ומיושב קושיותו עכתי' דבמח"כ לא דקדק יפה וכי שייך לומר שאין
דרכו של עכוס' לסתום אלא מניה י"נו פתוח אלא דהרשב"א והר"ן כחבו בן על
הושיטם דניחוש שמה הי' היין ביד עכוס' ונגע בו בלקיחת י"ג ממנו וממילא

במסך המוחר וע"ז תירלו דמיירי שמאלו סמינזה כבחהלה ואילו נגע בו ידי עכ"ס
לא ה" חושש לחזור ולסחוס אלא ה" לוקח לו יין והולך לו ע"ש אבל קושיות
הב"ח ה" דאי חיישין שמה פינה ניוש שמה פינה עכ"ס היין הכשר ושפך
אח"כ לחובה יין שלו וסחמה ושוב נאבד ממנו א"ו דלא חיישין שמה פינה ולזה
הקשה מה דר"ם יבמות קט"ו, אלא שאני המה על הב"ח דלפי הבננו למה לא
הקשה יותר ממשה שלימה בגיטין דף כ"ז ע"א דחנן המביא גט ואבד ממנו מלאו
לאחר כשר ואם לאו פסול מלאו בחפיסה או דלוסקמא אם מכירו כשר וע"ש
בפרש"י ותוספות דף כ"ח ע"א ד"ה מלאו דאף שאינו מכיר את הנט
אלא מכיר את הכלי בטביעת עין כשר ע"ש וקשה מדוע לא חיישין שמה אין זה
גט שלו ואיש אחר נתן גיטו בחובה ונאבד ממנו ומה מועיל סימן הכלי לנבי
הנט, ומהם מבורר ג"כ דאין חילוק בין זמן מוטע לזמן מרובה דלא כמו שמחלק
הב"ח בזה, אבל באמת קושיות הב"ח לק"מ דנהי דבדבר שהי' ביד האדם יש לחוש
שמה פינה כאשר כן רגילין לפנות ולתת אח"כ אחרת ולפעמים בזמן מוטע
ולפעמים בזמן מרובה כפי ענין המקרה וכ"כ החוס' יבמות דף קט"ו ע"ב אבל
בזה שאין יודעין אם הי' ביד אדם כלל ובאנו לחוש שמה פינה ונתן אחרת ונאבד
אח"כ ממנו ג"כ לכולי האי לא חיישין לאחזיקי רישותא ויותר ראוי לומר דהיא יין
ונט הנאבד היא יין ונט הנמלא ועיין ג"כ בשו"ת רח"כ חאה"ע"ו סי' ל"ג, ולפי
בכ"ד שהשומן נמלא ביד עכ"ס בזה ודאי יש לחוש שמה פינה שומן הכשר ואכלהו
או מכרהו וכיוצא ואח"כ נתן בהכלי משומן עריפה שלו ומה מועיל טביע של הכלי
שהי' של ישראל.

א"א שראיתי להרב לחם הפנים סי' ק"ח שהעתיק בשם שו"ת נחלת שבעה
שהורה להחזיר השומן בנידון כזה מטעם שאין הגוים שם עושין שמן אוזן והמח יסודו
ע"ד הר"ן בהשבעה שהחזיר ככה"ג ע"ש ועש"ס חולין פרק גיר הגשה שקול לגפסך
האידנא דהחזיר שכיחי ע"ש ועיין ג"כ בדרכי יוסף שם שנשאל כעין עובדא זו
בכד שומן אוז של ישראל שהי' ביד עכ"ס ולא הי' לו טביע בהשומן ומחזיר מטעם
שאין שומן אוז מלוי שם אלא עכ"ס והביא ג"כ משו"ת נחלת שבעה הג"ל ומעתה
בכ"ד אף אם לא הימה להאשה שום טביע על השומן אוז המורה להחזיר היכא
שבאותו מקום לא נמצא אלא הכבדים שומן אוז אין מוסיחין אותו עכ"פ לפח"ש
דו"מ בתמונת השאלה שלו שהאשה אומרת שמכירה בטב"ע השומן הנקרא עד
שפת הכלי שהיא שומן שלה אין מחזיקין אותה בטועה בדמיונות ויפה הורה להכשיר
השומן, ויותר לא נפיתי להאריך וד' שכותיו יאריך כנפשו ונפש הדו"ש.

ידידו יעקב שור אבדפ"ק קושב.

שער יעקב

סימן ט

לכבוד ידידי וחביבי הרב הגדול חריף ובקי מוכא מופלג בתו"י וכו'
מוה' דוב בעריד קיסמפל ג"י ראב"ד קניהניטש בעהמ"ס בית הלוי.

ע"ד שאלתו: ענין נשחטית אשתו של האב"ד הרה"ל ר' אורי בן הרה"ל
ר' אברהם ז"ל י"ד קהלנו אשר כבר השיג הימר לקחת אשה אחרת עליה
בהית' ק"ר וברחשס היו הרב הגאב"ד וויילען ג"י והרב הגאב"ד פטסט
במדונית הגר ובאו אז על החמס עמהם בערך שמונים חכמים וגמסר
עוד ערך עשרים ואחר זמן נתקבץ עוד עשרים להשלים המנין מאה רבנים
אבל בינו לביןו נתפסקה האשה והיא משכלת כאחד האדם והרב ר' אורי
עוד לא נשא אשה אחרת ולזה כתב לו הרב אב"ד בובקא [רשם האשה]
שהימר בעל נאשר היא אינה חפלה לקבל ג"פ בשום אופן ודעת רומ'
נוט' היתר כיון שאשה זו ע"מ וע"ש שרעת האחרונים להחיר ע"י ק"ר
בע"מ יע"ש גם בעת חלימה וע"ז נבנה מראש יסוד ההיתר של הרב אב"ד
וויילען וכיון שהיא אין רלוונה עמה לקבל ג"פ אפי' בנתיבות תרקבא דדיגרי
א"כ ההיתר בתוקפו עכמ"ד בקלרה.

תשובה: הנה בהיתר הרגמ"ה נשחטית כתב הבית שמואל בשם הב"ח שקבלה
סייע הענין לפני הגדולים והמה יסכימו בהיתר מאה רבנים וגם יחן גט' ביד שליח
להולכה שיהי' הגט בידו עד זמן שתשחטפה וכו' וסוים, ואחר שתתפא ח"יב לגרשה מיד
כדי שלא יהי' לו שתי נשים וסוים זה ואחר שתתפא וכו' כדי שלא יהי' לו שתי
נשים ליתא בבית שמואל מהדורא קמא שיטתו תחת ידי אבל כ"כ הב"ש במהדורא
בתרא ועיין בשו"ת נ"ב מהדורא חאה"ע ס"י ג' שכתב שכן משמעות כל חכמי הדורות
שבמדינה זו שהרי לכך הוכרח להשליש גט ביד שליח בשעת החרה כדי שיהי' מוכן
לגרשה תיכף כשתתפא ע"ש ובאמת אין מזה הכרח ד"ל שזה לאיבת האשה שלא
תהטגן דשמוא אחר שיא אחרת ירצה לענן את זו וישמיע ענינו מלגרשה, והנה
בתקנת רגמ"ה המובא בשו"ת מהר"ם מינץ ובכל בו שם נאמר חרס רגמ"ה שלא
לישא שתי נשים ואין להחיר רק במאה אנשים משלש ארצות ושלש קהלות, וגם
אותם לא יסכימו עד שיראו טעם מבורר לישא אשה אחרת ולא הוטל שום פרט

שנשחטת וכו' ולא יהי' מותר לו כל זמן היותה נשחטת שהי' נושא אשה אחרת
 עליה שא"כ לא הי' לורך להיחר ק"ר ויספיק שהרב שנעירו יקבל עדות ושיתכבד
 לו היותה נשחטת ויחר לו נושאי אשה אחרת א"ו שתקנת הגאון היתה בלי שום
 תנאי ובכל אופן שנושא אשה על אשתו עובר על חרגמ"ה אלא שנתן הגאון רשות
 למי שירצה לישא אשה אחרת על אשתו זאת שיכול לישא ע"י שיחירו לו אחרת
 לגמרי בהסכמות מאה רבנים אבל הוזהר לאלו המאה אנשים שהמה לא יסכימו
 להתיר החרם אלא כשיראו טעם מבורר להתיר לו ולפי הסכמות הפוסקים אם
 נהיה שאלהו נשחטת וע"י זה חפץ להבעל להתיר לו החרם ולישא אחרת עליה
 הנה זה אחת מהטעמים המבוררים שרשות ביד הק"ר להתיר לו החרם ולפי' אחר
 שהתירו לו הק"ר את החרם שהי' עליו בנשואי אשה זו ברשות שהי' להם להתיר
 מה בכך אם אח"כ נתרפאת האשה הרי כבר הותר לו החרם ומי מטיל עליו חרם
 מחדש ואני חמה עמ"ש בפ"ה סי' א' סוף ס"ק ט"ז בשם הרב מטיקטין דאם אחר
 שהתירו לו הק"ר קודם שנשא אשה אחרת נתרפאת זו לגמרי רפואה גמורה פשוטה
 דחוזר האיסור למקומו אלא דאם נתרפאה אחר שכבר נשא אחרת ודאי אין בזה
 חשש ע"ש ופסרה זו לא ידעתי מה טיבה דאטו הנשואין גרמו הלא הותר הק"ר
 גרמו וממ"כ אם לא התירו לו אלא בעודה נשחטת מלך שא"ל לו לדור עמה א"כ
 גם בנתרפאת אחר שנשא אחרת חל עליו החרם מיד ויחייב לפרוש עד שיגרש
 אחת אבל באמת הרי הותר נשחטת היא אחר התרות החרם שרשות ביד מאה
 רבנים להתיר החרם כשים להם טעם להתיר א"כ שוב מה בכך שנתרפאת קודם
 שנשא אחרת הרי כבר הותר לו החרם של נושאי אחרת על זו האשה וכ"כ בשלטי
 הגבורים על המרדכי ביבמות פ' החולץ בשם שו"ת מהר"ם בא"ש ואשה שקבלו
 שידוכין בחרם הקהלות והמיר האיש דמו ושוב חזר והציב מהר"ם דהיכא שבאה
 לב"ד כשהמיר והתירו לה החרם והתירו לה לישא אע"פ דלא נישאת לא תלא
 מהתירה הראשון דהואיל ואישתרי ואישתרי נמי אפי' כשחזר בחשובה כדאמרו גדר
 שהותר מקלחו הותר כולו הי"ג הואיל והותר שעה אחת הותר עולמית עיי"ש ועיין
 מחנה אפרים סי' נדרים סי' ל"ט שכתב להסביר כיון דהחרם היא על דעת ב"ד
 וא"כ כשהתירו לה הב"ד הרי הותר החרם מעיקרא א"כ ממילא שנשאר הותר
 עולמית ע"ש וה"ז מבורר כמ"ש לענין נ"ד, אשר על כן ג"ל ברור דמ"ש הב"ש
 דאחר שנתרפא חייב לגרשה מיד כדי שלא יהי' לו שתי נשים חוספת זהירות בעלמא
 היא שחשו האחרונים שלא יבא המון לזלזל בענין חרגמ"ה כשרואין שיש לו אשה
 על אשתו הפקחת וכיון שהיא עתה בת גירושין ולזה כתבו להחמיר שלא יעב
 הגירושין של אשתו הראשונה דנהי דבעודה נשחטת נודע לכל כי התירו לו נושאי
 אשה אחרת כדי שלא יתעין אבל השתא שכבר נשא אשה ואשתו הראשונה נתרפאת
 והוא בת גירושין אם יעב גירושיו אשתו הראשונה נראה להם כאילו הותרה בקל
 נושאי שתי נשים ויזלזלו באיסור חרגמ"ה, משא"כ היכא שהותר לו חרגמ"ה בעודה
 נשחטת ובטרם שנשא אחרת נתפקחה הראשונה והוא אין רלוו לישוב עמה שמאוסה
 בעיניו או שחש שזמן קצר תחזור לחוליה והיא אין רצונה בגירושין בשום אופן
 הרשות בידו לקחת אשה אחרת עליה כיון שמלך הדין אין שום איסור עליו אין

לנו לחוש לחוספת והירות ככה"ג וכמה חשו חכמים להחיר במקום עינון האשה
כש"כ במקום עינון האיש ועיין רמ"א אהע"ז סס"י ק"י.
ובענין תלל ריגא בעידון רז"מ כיון שזאת האשה הוחזקה איזו פעמים
להיות משוגעת וגם שתי אחות אבנ' אחיה ובת אחי אחיה היו משוגעים וכבר
הותר לו ע"י ק"ר נשואי אשה אחרת והגם כי קלחן השלימו המנין אחר שנחשקה
מ"מ לא ה"י ההיתר בטעות ומהני עכ"פ בדיעבד שהרי דעת קלחן אחרונים להחיר
ע"י ק"ר גם בע"ה וע"ש גם בעת חלימה וכו' שכתב הותר לו והיא אין רלויה
בשום אופן לקבל ג"פ ורלויה רק לעגנה ובעלה לעיר לימים ולא ק"ס פ"ר גם
הוא אומר שמביר אותה שגם בימי חלמונה אף שתדבר כאחד האדם השגוען
בוטר בלבה וא"א לו לדור עמה הנני מורה להחיר לו לקחת אשה אחרת אחר
שיקיים כפי המוטל עליו בהיתר נשמיט ויותר אין להאריך.

ידידו הד"ר שטרוד סאד, יעקב שור אברמ"ק קוטב.

סימן י

שוכ"ט לכבוד הרה"ג וכו'

מכתבו הניענו וע"ד ראובן ובנו הבחור שהתקשרו עלמן בשידוכין עם
שמעון ואחותו הבחולה ושוב אחר איזו זמן הבין שמעון שאין לב החתן שלם בקיום
השידוכין וכשהגיע קרוב לזמן החתונה בא שמעון אל ראובן ובנו החתן לדבר בפריטים
הטונגים לעשות החתונה והחתן השמיט עלמו מלהתראות עם שמעון עד שפגע
שמעון בהחתן והתחיל לדבר עמו והשיב לו החתן במעמד עדים מה לורך להרבות
דברים בזה הנה אין אני חפץ בקיום השידוכין בשום אופן וגם בשעת התקשרות
בשידוכין לא חפצתי אלא שאבי הפליר כי מאוד ולא יכולתי אז לסרב נגדו ועשיתי
עלמי כמרולה ועתה הנני אומר שאין אני חפץ בשידוך בשום אופן ואין לאבי שום
כח עלי ועוד דברים כאלו ואחר רובי הפלרות כשראה שמעון שהחתן עומד באחת
שאין רצונו בקיום השידוך אמר לו אם באמת אין אחה רולה כלל בהשדוך אין
אני יכול להכריח אותך ונפטרו והלכו זה מזה ואחר איזו שבועות שירך שמעון את אחותו
עם אחר והנה שמעון הובע עתה את ראובן ובנו בתשלומי חלי נדן קנס וגם
תשלומי הילאות שה"י לו בהשדוכין, ודעת רז"מ דמיה שאמר החתן שלא בכ"ד חיו
כלום וערס שטעה שמעון שידוכין עם אחותו ה"י לו קודם להזמין את החתן בפני
ב"ד ואפשר שאם ה"י בכ"ד מודיעין להחתן חומר המ"כ שהיו ביניהם ועבירות מרס
השדוכין ה"י חוזר ומתחלה בקיום השידוכין ואחר שטעה שמעון שידוכין עם אחותו
שלא בהיתר ב"ד הנה עכ"פ אין לו טענה ומביעה על החתן עכמו"ד.

תשובה הנה ז"פ דבמה שאמר החתן למחותנו שמעון בפני עדים שאין
רצונו בקיום השידוכין בשום אופן וכלל הדברים הנ"ל לא ה"י שוב לשמעון שום
חיוב עוד לקיים השדוך מלד המ"כ שה"י ביניהם ואף אם ה"י החתן חוזר אחר
איזו זמן ויאמר שמתחלה בקיום השידוכין לא מהני חזרתו אם שמעון ואחותו הכלה

לא יתירו עוד ואף דמבואר בחי' מ' קפ"ט דבמקח הנגמר כל אחד לפי קנינו
 אין שום אחד יכול לחזור בו ואפי' מחל זה לזה אח"כ לא מהני אלא לריבין לחזור
 ולבקעות זה לזה היינו בקנין חפץ שבין שזה החפץ נקנה לו בקנין המועיל אין
 הקנין נחבטל בדברים בעלמא אלא כשיחזור ויקנה לו אבל בשידוכין לא החסן
 קונה את הכלה ולא הכלה את החסן ואין בהשדוכין אלא הבטחות דברים שיא
 זה את זו וזו לזה והח"כ היא כשבועה לקיים הבטחות הדברים והבטחות דברים
 אלו נחבטל ג"כ בדיבור גרידא כל שאומר בפני עדים שאין רלונו עוד וחזור
 מהבטחות הדברים שהבטיח מחלה ובעל בריוי שיהם וכן מבואר בהגהות מורדכי
 ביבמות פרק החילץ וז"ל הלכה רווחת שבחרם השידוכין אין לריך רק שיפטר זה
 את זה בעדים כשרים ברלון נפסע עכ"ל וכיון שחמר זה שאין רלונו עוד בקיום
 השידוכין הרי ממילא פטר את הכלה מהשדוכין והח"כ שהי' ביניהם ועיין
 ביו"ד סי' רל"ו בשנים שנשבעו זל"ז שאם עבר אחד על שבועתו גם השני פטור
 ומ"ש ר"מ שהי' לו ללד הכלה להזמין את החסן לב"ד ואפשר שאם הי' הב"ד
 מודיעין להחסן חומר האיסור הי' חוזר ומתירא בקיום השידוכין הנה טעם זה
 אפשר שהי' לו לאמחלל לגבי עונש שמים על שבער על החרם השידוכין להקל
 עונשו אבל במה שנוגע לענין החרת קשר השידוכין וחייב תשלומי חניק והולאות
 מה לו ללד הכלה לבקש תחבולות להיות מוכרח בקיום השידוכין דכיון שבע"ס
 אחר שאינו חפץ בשום אופן בקיום השידוכין ולעשות נשואין וביטל הקטן שהי'
 ביניהם ממילא הותרה להכלה להשתדך עם אחר דער מתי ליתער ולזל ולהיות
 קשורה עמו לפי רלונו ועיין ג"כ בשו"ת רדב"ז בראובן שררה לשדך אשה לעמו
 וקנו מידו על התנאים ועל הקנס וכשבאו אל הכלה לא נחרצית ולמחרת שלחה
 שהיא נחרצית עתה וקנו מידה וכשבאו אל החסן אמר כיון שלא נחרצה ג' שבו
 אליה טוב הוא אינו חפץ עוד בה וגשאל אם פטור ראובן מן הקנס והש"ך ד"פ
 דראובן פטור מן הקנס דכיון דלא נחרצית נתפרדה התבילה ואפי' הימא שבועה
 פטור שלא הי' בדעתו להיות קשור עמה לפי רלונו ע"ש בפ"ת אהע"ז סי' כ"ה סק"י
 וה"נ בג"ד והי' רשות ביד הכלה להשתדך עם אחר שהחסן מיאן בהשדוכין ולר
 החסן נחייב בחניק ותשלומי הולאות כנלפע"ד וא"ל אריכות יותר.

והנני ירדו יעקב שור אבד"ק קומב.

סימן יא

דכבוד ירדו הרב המאה"ג החריף ובקי וכו' מוה' שמו
 גאב"ל נ"י אבד"ק ברעזוב יע"א.

ע"ד שאלתו א' אי מותר לגרור בהס"ת סביבות האותיות השם הקודש ליפות
 האותיות אשר נעשטשו ונעשה מהם גיפלאם ע"י הגשם אשר דלף עליהם אם אין
 בזה משום לחא לאו דמחיקת השם יטן לדעת המצ"ח אסור לגרור גם קלח מטוני
 אותיות השם מטעם מ"ש ראסור מה"ח, ומה יעשה בשם אחר אשר ע"י הדלף
 בעשה רגל האות ה' השמאל' כנגיעה לגנה וגשמה לאות ח' כ' אם נכון יותר

לסלק היריעה כולה ולהחליף את זו בחדשה כדעת הח"ל. בתשובה נשם הס"ח
 שמהיר להחליף יריעה הנכתבת בכחב שאינו יפה להחליפה ביריעה אחרת נאה
 אבל שאר אחרונים חלקו עליו בזה. (ג) בנ"ד שרק דף אחד מהיריעה נתקלקלה
 אם מותר לחתוך רק דף ההוא כדי שלא להוציא שאר הדפין הכשרים ליד. גזירה
 וכתוב יריעה אחרת בת דף אחד ואף דאין עושין יריעה בס"ח פחות מנ' דפין
 י"ל דבנ"ד מיקרי דיעבד. אלו ספיקיו בזה.

תשובה הנה להספק הראשון במה דס"ל להמניע לאסור מה"מ גרידה קלה
 טובי אומיות השם מטעם ח"ש דאסור מה"מ לדעתי אין זה דמיון לח"ש באיסורין
 דעלמא והנה הרשב"א נשאל בתשובותיו ח"א סי' תל"ט דמאיזו טעם נאמר דח"ש
 אסור מה"מ ואין בו מלקות הלא מאחר שאסור אסור בו אסור מזהר על אכילתו
 והאיסור והעונש והאזהרה אחת היא ע"ש. ובישוען של דברים נראה דנאמרו בכל
 האיסורין לא תלמא רחמנא האיסור להיות חלוי בהשעור כי בדברים שבעלמא
 אסור הרי כל חלק וחלק הוא דבר האסור אבל נמשך מזה עוד אזהרה ועונש
 לאדם האוכל ממנו כעין סדרות המהרי"ט בתשובותיו בענין גדרים שהיא איסור
 חפץ דוודאי איסור גזרא ג"כ היא אלא שנמשך האיסור על האדם מזה חלות האיסור
 שחל על החפץ וה"ל בכל איסורי חורה ומענה נבין כי מזה הדין שנאסר הדבר
 בכלל באמת לא יתכן לחלק בין ח"ש לשעור שהרי על כל חלק וחלק יש בו חלות
 איסור ואם נגפרד לא הדי' בו איסור לא יהי' גם במחזור ושוב ממילא דאסור
 לאדם לאוכלו בין אם רב בין אם מעט מהי' שהרי היא דבר הנאסר. משא"כ
 במה שנמשך גם טעם מלקות או מיתה על האדם האוכלה בזה היא שהולאה חורה
 בלשון אכילה שלא הדי' עליו העונש רק באוכל כמות איסור בזוית לא בפחות.
 ולא שייך קושיות השואל ברשב"א הג"ל כיון שאסור אסור בפחות אסור מזהר
 בטעם על אכילתו דזה אינו יען דאין האיסור חלוי בהעונש אף דשניהם מכלל
 אזהרה אחת מ"מ הם שני ענינים מחולקים האיסור הוא מזהר עלמיות הדבר וזה
 הוא גם כן שהו אכל העונש על עבירות האזהרה היא מזהר ריבוי אכילת האיסור
 שמוזהר האדם. וזה ג"כ כוונת הר"ן בדברים דף י"ח ע"א ד"ה הלכך שכתב לחלק
 בין גדרים לשבועות וז"ל משום דבגדרים כי היכי דאית בהו איסור חפלא איסור
 גזרא נמי אית בהו שהרי מכיון שנאסרו עליו קאי עליו בלא יחל דברו והאי לאו
 איסור גזרא היא ככל לא תעשה שבחורה עכ"ל וכוונתו ככל ל"ת שבחורה אשר
 מלבד האיסור חפלא היא גם איסור גזרא משא"כ שבועות דהיא רק איסור גזרא
 [ודלא בהשועת יעקב אר"ח סי' תפ"ה שהבין כוונתו דס"ל דכל ל"ו שבחורה
 היא רק איסור גזרא]. והנה זה ניחא באיסורין דעלמא משא"כ באיסור לאו
 דמחיקת השם דאזהרת' מקרא דכתיב ואזהרתם את שםם לא תעשון כן לדי' עש"ס
 מכות דף כ"ב וא"כ לא נאסר מחיקת השם אלא במאבד השם שבמחיקת האות
 אין כתיבה השם במציאות משא"כ במחיקת רק קלת מעוטי האות והשם עדיין נשאר
 בכתיבתו לא שייך בזה לומר דאסור מזה ח"ש דהרי לא החליל בזה איסור כלל
 שהרי גם כפי הנשאר אחר המחיקה אם הי' נכתב כן מחללה הי' השם כשר
 לכחלה. וא"כ איך תאמר שבמחיקה במקלת מהעוטי האות הי' אסור והרי לא

התחיל בזה מעשה איבוד כלל לדין מטעם ח"ס. והבין בדברים. אלא דמי' י"ל לאסור מחיקת מקלט טובי האות כיון שכל טובי האות
 היו לירוף אחר שבכך מחקיים האות והמורה הזכירה שלא לאבדו אי"ב במחיקה
 מקלט טובי התחיל בו מעשה איבוד דכיון דגם בזה לבד ה' נחשד אס' יהי' מחק
 טוב השאר וכשהוא מחקו גרם למחיקת השם וזה חלוי במחלוקת ר"ג ור"ס בש"ס
 שבה דף ל"ד ע"ב כהא דהמולש שערות סימני טומאה עובר בלי"ה ואמרינן איהמר
 אחת משתים חייב דסקלה לטומאה [שלין מטמא בפחות משתים] אחת משלש ר"ג
 אמר חייב רב ששם אמר פטור ר"ג אמר חייב אהני מעשיו דאי מישתקלא חדא
 אחריתא הא אולי ל"י טומאה. רש"א פטור השתא מיהא הא איתא לטומאה ע"ס
 וה"נ בנ"ר ולפי מה שפסק הרמב"ם בפ"י מה' טומאה לרעה כרב ששם נחבאר
 דגם בנ"ד לא מיקרי בזה אהני מעשיו אלא דו"ל דלענין איסורא בעלמא אסור
 דהוי כגרם מחיקה. ועש"ס שבה דף קכ"ב. אך הא חינוך במחוק במקלט טובי
 האות משא"כ בנ"ד שגם אס' לא יגרור מה שנמשך הגיפלאס לא יועיל זה להליל
 על אותיות השם שהרי אס' יהי' נמחקין גופן של אותיות לא יהי' מוכשרין ע"י
 רשמי טשטוש אלו וא"כ אין בהם מחיקה של איבוד כלום אדרבה במה שהיא
 ליפות האות הוי כמחוק ע"מ לתקן דמותא אף שכבר חל עלי' קדושה כמבאר
 בכ"מ ה' יס"ח וז' כלי המקדש. שוב ראיתי מפורש בשו"ת הרא"ש כלל ג' דמותא
 ליעול דיו מאותיות כדי לכתוב בו אות אחר או כדי שיתייבש מהר דכיון שנכתב
 התיבה אינה נכחשת בנטילת מקלט הדיו וכזבא להלכה ברמ"א יו"ד ס' רע"ד
 ס"ה וכחב הש"ך שם סק"ה דאפי' מאותיות השם יכול ליעול הדיו כדי שיתייבש
 מהר והשתא אס' מותר לכתחלה ליעול דיו גם מאותיות השם בעדו עליהן כדי
 שיתייבש מהר וכש"כ שמומר ליעול דיו זה הנעשה כעין גיפלאס מהאותיות כדי
 ליפות האותיות ואף להט"ז שם החולק על דין זה משום דס"ל דכל כמה שהאות
 ממולא יותר בדיו היא מחקיים יותר יעו"ש בסק"ד משא"כ בנ"ד הרי בזה שיגרור
 גיפלאס זה לא נכחשו האותיות ולא יתקיימו יותר בין שיהי' נשאר הגיפלאס בין לא
 ובזה ודאי אדרבה ראוי לגרור כדי ליפות השם.
 ואולם במה שנמלא בשם אחד אשר רגל ה' אחרונה נדבקה בשריטה לגג
 ע"י גיפלאס והראה למינוק וקרא לה ח' ושז קרא לה ה'. הנה אס' יהי' נגיעה
 שבה אף דהמינוק חזר אח"כ וקראה ה' אין סומכין בכה"ג על קריאת מינוק כלל
 והי' מותר למחוק כל הרגל מלמטה למעלה עד גגה ולכתוב רגל אחר חלוי'.
 אולם היבא דהיא נגיעה דקה בזה מסתפק הר"י אסכנדר' שהובא בב"י יו"ד ס' י'
 רע"ו וכחב וז"ל ואיכא למיבט' היבא דחד ה' מאותיות השם לא חלה כרע' כדקא
 יאות וכגון דדבק בגגה בחוט השערה וכ"ע קרי ל"י ה' היבא ליעבד' דאי גריר
 לסאי דבק הו"ל חק תוכות ואי מניח ל"י הכי הא בעינן להיות חלוי' כרע' דאז
 ה' ופ"ס שכתב בזה לגומה להיריעה דלמחוק להרגל אי"א דהא כ"ע קרי ל"י ה'
 ולא בטלה לורת האות ע"ס ואני חמה דממ"ג אס' שריטה זאת לא קלקל לורת
 האות כלל אף לגבי קריאת המינוק איזה חק תוכות שייך בגרירות השריטה ואס'
 חשוב ל"י בגרירה לפסול משום חק תוכות לאשר כי השריטה קלקל לורת האות

להיות מתדמה לאות ח' אלא שאנו קורין לה ה' מלך שאינו ח' ממש וכיכר ע"י
 סימנים שזה רק: הבהוה נגיעה א"כ הרי עכ"פ נחבטלה לורה האות ומותר
 במחיקות כל הרגל וכבר הארכתי בתשובה אחרת דמה דנפסל באות שנשתנה
 לאות אחרת לא בעינן דווקא שי"י דומה ממש להאות שנשתנה אליו אלא כל
 ש"ל האות מזורחו המחייב להיות אף שלשהאות שנשתנה אליו ג"כ אינו דומה
 ממש מ"מ היא פסול. והיינו דאמרינן בש"ס מנחות כ"ט ע"ב בה"א וא"ו דנודמן
 בניקבא אי קרי ל"י ויהרג כשר ואי לא ויהרג היא ופסול. ולא קאמר ואי קרי ל"י
 ויהרג פסול א"ו כמ"ש דאף שבאמת ה"י האות דומה יותר לאות וא"ו שהרי וא"ו
 נכבדה מתחלה וא"כ לא ה"י לו עוקץ השמאלי אשר מחייב להיות בתמונת אות
 יו"ד וגם רגל הימני הקלר לא נמשך עקום מעט כדרך לורה אות יו"ד ותמונת
 וא"ו נכתב שם אלא דאידומן בניקבא מ"מ כיון שאינו קורא לה וא"ו אף דגם
 יו"ד אינו יכול לקרואה היא פסול וכ"כ בשו"ת רמ"א ע"ש. וראיתי בשו"ת טו"ט בקינטרם
 קנאת סופרים שכתב דבנגיעה דקה נהי דהר"י אסכנורי הוא מחמיר שלא
 למוחקו מ"מ נראה דיעשה כך דיענה קלה להנגיעה והרי עדיין אינו מוחק ושוב
 כשי"י ענה יותר מותר למוחקו ע"ש ולא ידעתי מה הועיל בזה דכיון דלדעת
 הר"י אסכנורי כל כה"ג דכ"ע קורין ל"י ה' אסור במחיקה א"כ הא"ך כתב הוא
 להחיר לעבותה להוליאא לגמרי מואות ה' הלא זה מחיקה ממש כמו בגרירה דמה
 לי אם קלקול השם ע"י מחיקה או ע"י כתיבה וכן היא ירושלמי שפורש במס'
 שבת פרק כלל גדול ה"ב י"ג שהוא כותב נקודה אחת ומייב עליו משום כותב
 ומשום מוחק הא"ך עבירה היתה ריש ועשהה ר' [דהיינו שמשך קלת הנג] מייב משום
 כותב ומשום מוחק ע"ש ומפורש דמה שהחליף לורה הרי"ש ע"י כתיבה לעשותה ד'
 מיקרי בזה מוחק האות ר' ומה נלמוד לגיד רלא הועיל המהרש"ק כלום.

אבל לגוף הדין אף שהפוסקים חשו מאוד בעניני חיקון השם שלא לפגוע
 איסור לאו דמחיקת השם לדעתו זה חומרא יתירה כל דלכבוד השם נעשה כדי
 לתקנו וליפוחו אין אני רואה לר איסור וכהאי דאמרינן בסנהדרין דף מ"ז ע"א
 דמותר להלין המה לכבודו אפי' רק להבאות מקוננת דכי אמר רחמנא לא חלין
 נבלתו על העץ דומ' דחלוי דווקא דאית ב"י בזיון אבל הכא כיון דלית ב"י בזיון
 שרי ע"ש וה"כ בגיד כי אמר רחמנא לית כן לד"א דומיא דואצדקה את שמים
 דאית ב"י בזיון אבל כל שהמחיקה היא לתקן השם אפי' רק כדי ליפות האות יותר
 דלית ב"י בזיון אדרבא לכבוד השם נעשה אין בזה התחלת איסור כלל ונכון עפי'
 לכבד השם כדכתיב ז"א ואמרו ושמילא את חסי' הנגיעה רק נגיעה דקה אפי'
 באופן שחסי' האות כשר מ"מ כשי"י רק לר ספק פן נשתנה ע"ז האות מותר
 למחוק כל הרגל ולכתוב אחרת. וכש"כ בגיד שהמחיקה אינו יודע לקרואה ה' שהרי
 בתחלה נדמה לו לאות ח' בודאי מותר בזה במחיקת כל הרגל ולכתוב במקומה
 כרע"י חלוי'.

אבל בגיד שגם לולא זה נחלקלך הדף במקומות שונות ע"י דליפת הנשם
 ויצטרך למחוק במקומות אלו ויה"י השם מנזמר במקומו נראה יותר שיחמך הדף
 כהוא ולכתוב דף חדש במקומה ואין לחוש בזה שחסי' ירייה בזה דם אחד איכבא

דבוק נראה כדעת הח"ל שהביא מהס"ח דכל שהיריעה כולה עלמה אינו יפה
כאחרים דמותר להחליפה ביריעה אחרת היפה ודלא כהאוסרין וגיל ראי' לזה
מהא דאשכחן בש"ס ע"ז דף מ"ג ור"ה דף כ"ד דמלכי חשמונאי עשו מטרה של ברזל
העשירו עשאוהו של כסף חזרו והעשירו עשאוהו של זהב והנה מה דהחלפו משל
כסף לשל זהב אין קושי' כיון דמה"מ מלוה להיום בזה וזה ולא הותר בשל מחכות
אלא היכא וא"ל בענין אחר כמוכר בש"ס מנחות ולזה בעת שהעשירו החליפוהו
בשל זהב בעיקר מלוה אבל קשה דאיך סלקו המטרה של ברזל ועשו של כסף
דכל שאינו זהב אין חילוק בין ברזל לכסף לענין עיקר הדין, א"ו דגם במלוה
העשו' ועומדת י"ש לנו לבטלה להחליפה באחרת נאה הימנה ולזה גזוהו למטרה
של ברזל והחליפו במטרה של כסף ור"ה לענין נ"ד, והגם דבאדם שהחזיק באיזו
מלוה של רבים כתבתי בתשובה דאין להורידו להחליפו באחר גם אם י"ה השני
מכובד ועדיף מהראשון היינו מלך בזיון האדם ולחזק ידי עושי מלוה אבל גבי
מלוה הטו המליה בר' בושט היא ואין זה אלא מלך שלא י"ה המלוה בזויות על
האדם ועש"ס שבת דף כ"ב משא"כ בכה"ג שמבטל הדבר ממלוה כדי לקיים
המלוה ביותרת הכבוד והידור טפי טוב לא שיך לומר שלא יהיו מלוות בזויות עליו
ופ"כ הלבוש בא"ח סי' ט"ו דאם רוצה להתיר הל"ית מן הבגד ולהשליכס לעשות
בהבגד ל"ית יפות מהראשונות דמותר ועיין מה שהאריך בס' ברכי יוסף א"ח
סי' ט"ו שם.

ואמנם כנ"ד שדפי היריעה המה כתיקונם ורק דף אחד שנתקלקל כעת
בזה ודאי מותר לחתוך דף זה ולעשות טוב יריעה בת' דף אחד חף שאין יריעה
כזו מנוי' הספר מ"מ אין להביא ע"י זה שאר הדפין היפין לירי גניזה וכבר נחלקו
בזה מוכזרים האחרונים ועיין בספרי שו"ת דברי יעקב סי' מ"ח שכתבתי להוכיח
מש"ס מפורש במנחות דף כ"ט דמוכר דמחירין חשש דמיחזי כמוכר דבעלמא
פסול כדי שלא להביא דף כשר לירי גניזה כש"כ בזה דמה שחסי' רק יריעה בת'
דף אחד שאין בזה כל כך גנאי להספר שיש להחיר כדי שלא להביא שאר דפין
הכשירים לירי גניזה ומ"ש הט"ז ביו"ד סי' רע"ב סק"ד להכשיר יריעה בת' שתי
דפין לאו דוקא דלא יימנו שהביא מוכיח דגם בדף אחד כשר וכ"כ בפ"ת שם בשם
התפארת למשה ושו"ת פמ"א, וברמב"ם וש"ע כתבו דיריעה בת' ג' דפין היא רק
למלוה מן המוכר ובאמת לא נודע הטעם במה היא גנאי הספר כשהיא היריעה
בת' דף אחד ומנוי' הספר כשהיא בת' שלשה דפין ולדעתי י"ל עפ"י המבואר
במ"ס סופרים דכשנוללן הספר לקריאה בלגור י"ש לפתוח שלשה דפין ע"ש ולזה
פ"ן דכשיעור הזה נפתח לקריאה יש הידור שלא יתראה שום תפירות ומהו מוכן
דאין זה רק ע"ל היותר טוב והידור בעלמא ואין להקפיד כלל שעי"ז יגרום גניזה
לדף כשר, ומעתה ר"מ יבחר לו אם למקן הדף שנתקלקל וכפי שכתבתי לו או
לחובכו ולגזו ולכתוב יריעה חדשה בת' דף אחד כמדות כתב הס"ח, וזה האחרון
י"ל יותר נכון אם אפשר, ותו לא מירי.

יעקב שור אבר"ק קוטב.

סימן יב

להרבי הגדול

(א) בדבר שאלתו בעסק ד"ת שבה לשני בחדר שזכה גם לאשתו הנשחטת ובהשלשת כתובה וז"ל לאבי האשה ונשא אשה אחרת בהתרת מאה רבנים וסוב מחה אשתו הראשונה בעורה נשחטת אם מחויב הבעל לתת לזרתי קבורה וטענות הבעל לאחר שכבר זיכה לה גם עם הכתובה אין זו עוד אשתו ואבי האשה טוען כל שעדיין לא קבלה גם אשתו היא ומחויב בקבורה והכתובה והמ"כ שנתן כבר כפלה עבורה ועל חוליה במשך הימים הראשונים והשלישו משכנות אלל רז"ח עד יבא ממני דבר המשפט.

ראשיבדרו בקלרה הנה רז"ח נסתפק כיון דנכח"ג שלא נהגרשה ממנו הבעל יורשה למה לא יהי מחויב בקבורה, אך י"ל כפי מה שפסק המהרש"ל ביום ש"ס והחזיק על ידו בישועת יעקב דנכח"ג דנ"ד אין הבעל מחאבל עליה אי"כ אם פטור מאבילות איך יתחייב בקבורה ומיחוי קלת כחובא עכומ"ד, והנה זה אמת דכל שהבעל יורשה הוא מחויב בקבורה ואף שכבר פרע הכתובה להקרובים מבואר בשו"ת חשב"ץ ח"ב סי' קי"א דגם בפרע הבעל הכתובה להקרובים מחויב הבעל לקבורה משלו שהרי אפי' בכנסה ערומה מחויב בקבורה כמו שהביא שם מהירושלמי ע"ש, ומ"ש רז"ח דאם פטור מלהחאבל עליה אם יתחייב לקבורה מיחוי כחובא, אין זה כלום דידוע דהרבה מקילין באבילות וכמ"ש התוס' בנדה דף מ"ד ע"ב כגון שמת ביום למד דפטור מלהחאבל עליו דחשבין ל"י כנפל להקל באבילות מ"מ לענין חליצה פטור וחושבין ל"י כגון קיימא ע"ש אף דזה ודאי נראה כהרמי ושחרי אלא משום דידוע דבעלילה כל דהו מקילין לענין אבילות.

ובברר חשכתי פעמים רבות מילתא דתמיה טובא בעיני להיפך בהא דחייבת האשה להחאבל על בעלה [וכן הבעל על אשתו] והרי מיתת הבעל מחרת גם לענין איסור אי"א דאורייתא דצמת הבעל ברגע זו בטלה קרבות האישות ממנה ולולא איסור הבחנה מותרת להינשא מיד ולכל הדברים הרי היא כפטור' לנחרי ואם לענין איסור דאורייתא בטלה איך תהי' נשאר קורבת אישית לענין חיוב אבילות ובפרט דבגמרא ילפינן דמיתת הבעל מחרת דאיתקיש מיתת לגירושין מה גירושין שרי' וגומרת אף מיתת הבעל שרי' וגומרת עש"ס קידושין דף י"ג סע"ב ובגירושין בכל אופן אינה מחאבלת ומה טעם שהתחייב באבילות במיתת הבעל להחאבל עליו ולע"ג.

אבל מ"מ נראה דכיון דז"פ דכל שאין הבעל יורשה אינו מחויב לקבורה והנה דעת הרשב"ם דגם כגון דעתו לגרשה שוב אינו יורשה אלא שהראשונים חלקו עליו דכל דלא נהגרשה ממנו הבעל יורש אותה כמבואר באהע"ז סי' ל' אבל בג"ד שסלק את הגדולי' וכל אשר לה אי"כ ודאי מחל הכל ולא הי' מחילה בטעות דאין סהרי דודאי חפץ לגרשה כדי להחיר לו נשואי אשתו השני' אי"כ עכ"פ לענין ירושה הי' האב יכול לטעון קים לי כהרשב"ם שאין הבעל יורשה ושוב אין חייב הבעל לקבורה ועיין בסו"ל כ"ה ובבית שמואל שם דאף דמן הדין הבעל יורש אשתו בשם הראשונה מ"מ כיון דלחקנות שו"ס חוזר הגדולי' לאביה שוב אין הבעל

קִיבְרָה וְהָיָה בְנִי ד' הָרִי חֲזָרָה הַגְדוּלָּה לְאִבִּיהָ וְזָכָה בָּהּ אִבִּיהָ שׁוֹב אֵין עַל הַבְּעַל
לְקִיבְרָה וְעֵינֵי בְנֵי סִי עָיִן לַעֲנִין מוֹרֶדֶת דְּאִתְּרָא יִבְיָה אֵין הַבְּעַל מַחֲוִיב לְקִיבְרָה
כִּיּוֹן דְּפִטּוֹר מִן הַבְּחֻבָּה וְהָיָה בְנִי שֶׁכָּבֵד סִילָק לֵה הַכֵּל וְאֵין לֵה מֵה לְיִרְשָׁה
אִיכָּד פִּטּוֹר מִלְּקִיבְרָה וְכֹונֶסָה עֲרוּמָה שְׁאֵי דְמִסְקִירָא אֲרַעְמָא דְהָיָה נִכְנָס שְׁלֵא
לְיִרְשָׁה מִשְׁאִיכָּ בִּזְהָ כְּלַפְטַעֲנִיד.

(ב) וְעֵיד הַעֲוֹפֹת שְׁלֵא נִתְגַּדֵּל עַל כָּל הַנוֹף הַנוֹלֶה הַגְדוּלָּה שִׁישׁ לִפְנֵי קִינִים
מִד' אַחֵר ב' ג' מִדְּשִׁים אִם יֵשׁ לְאִסּוֹר שְׁחִיטָתָן בְּתוֹךְ הַזֶּמֶן הַהוּא, הֵנָּה לְשׁוֹן הַשִּׁעַ
בְּיִדְרֵי רַסִּי עָיִן דְּאֲפִרּוֹת לְאַחֵר שִׁילָא לְאִוִיר הַעֲוֹלָם מוֹתֵר מִיד וּבְבִי שֶׁס הֵבִיא
עָיִן דְּבִרֵי הַגְּהֻזָּה אֲשֶׁר־יֵשׁ אֹרֶז וְזֹרַע לְאִסּוֹר כָּל זֶמֶן שְׁלֵא נִתְגַּדֵּלוּ כָּל הַנוֹלֶה הַגְדוּלָּה
וְאִתְּרָא שְׁהָיָה דְּחָה זֶה מִהֲלַכְהָ מִמֵּה הַסְכִּימוּ הָאֻרִּיָּה וְהַשִּׁיךְ לְחוּשׁ לְרַעַת אֹרִי לְאִסּוֹר
מִשּׁוּם מִיֵּאוּם וְעֵינֵי בְּנֵיכֶם וּפְרִיָּתָ וְכִיּוֹן דְּהִיאִסּוֹר מִשּׁוּם מִיֵּאוּם בְּעוֹפֹת הַלֵּל תְּלִי
כְּפִי דַעַת הַבְּרִיּוֹת אִם יֵשׁ הַרְגֵּשׁ מִיֵּאוּם בָּהֶם וְעֲשׂוּיָת שׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב מַהְדוּק חִיג
פִּי קִטְרוֹ שֶׁנִּשְׁאֵל בִּזְהָ וּפִסְק לְהַקֵּל וְזֶה שֶׁחָקֵר שֶׁס אִם הִיאִסּוֹר מִשּׁוּם כָּל חֲשִׁקָּו
אִם הִיא מִהֵיָּת עֵינֵי הוּא מְבוֹאֵר בְּפִרֵי מַגְדִּים סִי עָיִן בְּשִׁיךְ שֶׁס אֹרִיכָּ ב' שְׁכַתָּב
יִרְאֵה לִי דָגֵם לְחִידָ כָּל חֲשִׁקָּו הוּי דְּאִוִירִיָּתָא זֶה אֵינוֹ רַק מִדְּרַכְנָן עֵינֵי וְכִסֵּי דַעַת
קְדוּשִׁים כְּחַב שְׂרָאָה בְּיוֹנִים הַקְטָנִים שֶׁעַל שֶׁטָּח נּוֹפֵס בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת חֲסֵר הַנוֹלֶה
וְכַתֵּב דְּכִיּוֹן שְׂרֹב הַנוֹף מְכֻסָּה בְּנוֹלֶה דִּי כִכָּר וּבְפִרְטָּ כִי לֹא נִמְלָא חֲבֵר לְרַעַת הָאֹרֶז
זֹרַע וְאֵין לָנוּ שׁוֹרֵשׁ לְהַלְרִיךְ נוֹלֶה גְדוּלָּה יַעֲוֹשׁ־בִּי וְאַמְנֵס לְרַעַתִּי דְּרַבֵּר מְבוֹאֵר מִשְׁסִּים
מוֹלִין דָּף כִּיב עֵיב דֵּשֶׁס אֲמִירָן חוֹרִים גְּדוּלִים וְלֹא קְטָנִים בְּנֵי יוֹנָה קְטָנִים וְלֹא
גְּדוּלִים וְאַמְרוּ מִאִמְתִּי בְּנֵי יוֹנָה כְּשֶׁרִים מִשְׁיַעֲלֵעֻלוּ וְהֵייוּ מְכִי שְׁמִיט גְּדִפִי מִיִּיָּהוּ
וְאִתִּי דְּמֵא וּפְרַשְׁיִי מִאִמְתִּי בְּנֵי יוֹנָה כְּשֶׁרִים דְּכִיּוֹס שְׁטוֹלְדוּ מוֹאֲסִים הֵם וּמִאֲמִתִּי
כְּשֶׁרִים עֵינֵי הָרִי מְבוֹאֵר דְּכִיּוֹס שְׁטוֹלְדוּ הֵם אֲסוּרִים מִשּׁוּם מִיֵּאוּם וְלִזְהָ גַם לְגְבוּהָ
כְּסוּלִים מִשּׁוּם הַקְרִיבָהוּ נֹא לְפַחֲתָךְ וְקִאֲמֵר דְּהַשִּׁיעוֹר לֵהִיּוֹת כְּשֶׁרִים מְכִי שְׁמִיט
גְּדִפִי וְהֵייוּ מִשְׁיַתְּגְדֵּלוּ הַנוֹלֶה עֵינֵי וְהִיא כְּדְּבִרֵי הָאֹרִי [וְלִהְרַמְבָּם גִּירְסָא אַחֲרָה
בִּזְהָ עֵיין כִּימ פ"ג מִאִסּוֹרֵי הַמִּזְבֵּחַ ה"ב] וְלִפִּי הַמְּבוֹאֵר דְּהַשִּׁיעוֹר גְּדוּלָּה הַנוֹלֶה
שִׁיָּהוּ לֵהֶם דֵּס מוֹלִי בְּבֶשֶׁר מַעֲתָה בְּעוֹפֹת הַלֵּל קְשִׁיכֵר שִׁישׁ לֵהֶם דֵּס מוֹלִי
בְּבֶשֶׁר שׁוֹב מוֹתֵר לְשׁוֹחֲטֵס וְהֵבֵן.

יִדְרוּ הַרְוִישׁ יַעֲקֹב שׁוֹר.

סימן יג

חַג הַמִּצּוֹת יַחֲוֶה בְּדִיצוֹת וּבְכַשְׁרוֹת כְּבוֹד אֲהוּבֵי שִׁיב וּפְחֹי הָרֵב
הַגְּדוֹל חֲרִיף וּבְקִי שְׁנוֹעַ קוֹדֵשׁ מַחֲצִבְתּוֹ מוֹהָ צְבִי יַחֲזִיקָא מִיְּבִיזְאָהוּן
אֲבִרָק קְרַאסְנִיבְרָאד נִי וְכַעַת הָרֵב הַגָּאוֹן אֲבִרָק פְּלוֹנְסָק.

מִכְתָּבוֹ הַגִּיעֵנִי לִנְכוֹן וְאֲכַרְכְּהוּ בְּכִרְכַּת מוֹיֵשׁ אֲשֶׁר עָלָה לְשַׁבַּח עַל כֹּסֵף
הַרְבֵּנוֹת וְזִכְרָה לְהַבִּין וְלִהְיוֹת בְּלִי שׁוֹם מַכְשׁוֹל וּשְׁגָגוֹת הוֹרָאָה וְכוּ' וְהֵנָּה
הוֹדִיעֵנִי רִימָה כִי מוֹכֶרָה לוֹ שֶׁס לְהַנְהִיג לַעֲשֶׂה בְּמִכְרֹת שֶׁטֶר מַכִּירָה כְּלָלִי
וְשִׁאֵל מוֹמִי כִיזֵד לְהַתְּנֵהג בִּזְהָ וְנוֹסֵחַ הַשְּׁטָרוֹת, וּמִלֵּאֲתִי רְלוֹנוֹ.

והנה דעתי נוחה יותר להיות כגדר הרשאה אשר יתנו לו אנשי עירו
 שממנים אותו למורה על מכירות חמולס והשכרות המקומות ויבא כל אחד על
 החמולס כשטר ההרשאה וכל אחד יכתוב לו מיני חמולס שימכור עם הפריז
 והמקום שיסביר אשר שם החמולס, הגם כי במכירות חמץ גם שליחות נפה לחוד
 למכור חמול ג"כ מהני, ונראה עוד דאם ראובן יודע בשמעון בערב פסח קרוב
 לזמן האיסור שערדין לא מכר שמעון חמול ואין האיש צדיקו יכול ראובן למכור
 מעלמו לאיזו ערל חמול של שמעון בלי ידיעת שמעון כלל ומותר לאח"כ גם
 לישראל דברי זכות גמור הוא לשמעון שלולא מכירות ראובן יפסיד הכל ובמכירות
 ראובן לאיזו ערל שיהי לא שייך לומר שלא יהי ניחא לבעל החמץ שהרי לעולם
 נהוג למכור לערל עני ערעילאי יטן דבשאר מכירות מטלטלין בהקפה אם לא
 ימכור יכול לעכבם לעלמו אלא שמוכר עשה לאיזו הנאות ריווח וכיוצא ולזה במוכר
 בהקפה כשיש לו איזו חשש פן יבא לידו הפסד מחזק את המכירה באופן שיהי
 בטוח ומבקש לו רק סוחר בטוח אבל במכירות חמץ אלמלא שימכור החמץ עשה
 להעכ"ס בודאי מפסיד הכל דהא אסור בהנאה גם לאח"כ א"כ ענין המכירה
 היא אללינו רק להלכה פורתא שזקק על הערל הקונה את המעות במלוה ומאליס
 המכירה בהשטר בכל אופן היותר מועיל כפי נוסח ס"מ המחוקק למשן לא יעבור
 גם על איפור כל יראה מלבד הפסד כל חמול וכשאר החמץ באמת חמול של נכרי
 ואם הנכרי יפסיד החמץ בימי הפסח ולא יהי לו לאח"כ לשלם להישראל מעותיו
 באמת רע היא לישראל שמכר אבל מ"מ הישראל מוכר לו קודם הפסח כאשר
 עפ"י רוב א"ן הערל הקונה מפסיד החמץ ואח"כ ימכור החמץ להמוכר כפי
 ההשאלה בנכון דמי ההלואה שמגיע לו וא"כ ענין מכירה זו זכות גמור לבעל החמץ
 הן זכות הלכות ממון הן זכות שלא יעבור בכל יראה.

ורב"ב העלה המח"א ה' זכ" ס' ו' שלשה חלוקים בענין זכין שלא בפניו
 ואחד מהם דכל דהוי זכות גמור אפי' אי אחי אח"כ לקמן ולווח דלא ניחא לי'
 לא משנתינן ב' ט"ס ועיין להר"ן פ"ד דגיטין גבי פרוזבל ועשו"ת שואל ומשיב
 מהדורא שלימות ח"א ס' קצ"ב שכתב בדבר שזקק שמכר החמץ שלא בידיעת השני
 וז"ל יפה כתב להכשיר עכ"פ למכור לגויס דאף אם לא ח"י אימרים לו כלל ואחד
 מכר החמץ בודאי הוי מכירה גמורה דאנן סהדי דניחא לי' שימכור החמץ ועיין
 במעשה דיומין חקוקאה עכ"ל וכוונתו לש"ס פסחים ד"ג.

ובאמת דלדעתי הוי מכירה גמורה גם להיות מותר לישראל אח"כ,
 איברא דיש לדון דהא כל ענין מכירות חמץ היא הערמה וכמ"ש גם דו"ז הכב"ש
 בח"י פסחים לענין מכירות קבהמות אלא דבאמת מה בכך דהיא הערמה הרי מ"מ
 הוא עושה עם הגוי הקונה מעשה ממכר ומוסר לו שטר גמור בכל אופן היותר
 מועיל ויכול העכ"ס ליקח לו החמץ בדין ומה לנו להערמת המוכר הלא הגוי יקחה
 את שינוי בדין ויוליא ממנו החמץ בפ"כ ועיין מה שחמה מה"ט ג"כ בשו"ת מ"ב
 מהדו"ק חא"מ ס' ח"י על דברי הט"ז ס' חמ"ח והב"ח שאוסרים החמץ בלא
 מסירות מפתח, והנה זה ניחא היכא שהי' מעשה המכירה מבעל החמץ עלמו אבל
 היכא שמכר לו אחר בלא ידיעה דמי החמץ כלל וא"כ אין להערל הקונה שום

שטר המועיל לחזק קנינו על החמץ של הבטי שיהי יכול לכופו להמכר ל ס המכירה שהרי כל אימת שירצה בעל החמץ לבטל מכירה זו הרשות בידו ולא יהי אפשר להערל לכופו בדרינו כל שזה אומר שרואה לעבור על ביי ורואה להחזיק החמץ לעצמו באופן שהעבדים שיש לו שטר מכירה מאיש אחר שמכר לו חמץ של הבטי האז שטרא כמו חספא בעלמא והיא ממילא עדיין חמץ של ישראל.

אמנם נראה דבאמת כיון שאנו נוחזקין רשות לזה למכור חמץ של שני בלא ידיעתו מלך זבי דבודאי ניחא לי איכ לגבי הערל הקונה נעשה המכירה ככל מכירה גמורה שאי לא לחזור עוד שהרי אנו מחזיקין שאם יחודע לו חמץ בודאי ניחא לי ומסכים על המכירה מלך זבי דבכך כה"ג כשליח שטעמו מהחילה בפירוש ומה שאנו אומרים במכירות חמץ שהיא הערמה ו רק מלך זרות המכירה אבל מלך עלם המכירה לענין שלא יעבור על כל יראה בזה ודאי הרי דעת כל איש יהודי להיות החמץ נמכר להעבדים ככל מכירה גמורה בכל חוקה היותר אפשר דמי פהי ירצה לעבור על כל יראה ויפסיד חמץ מדינא הלא טוב לו יותר שלא יעבור על ביי ואפשר שלא יפסיד גם דמי שווי של החמץ וממילא גם כנ"ד והי שאם בעל החמץ יאמר אחר המכירה שמכר אחר חמץ שאינו מרואה בהמכירה ולא ניחא לי אפשר דעובר עליו ואסור לאחזק"ם [וגם זה ל"ע דהא בזכ"י גמורה איש אחי ולווח דלא ניחא לי לא משנחין ביי] אבל אם אינו אומר שאינו מרואה בהמכירה איכ הוי מכירה גמורה ככל מכירות ואי משום דבענין שטרא הרי השטר מלך עמום היא באמת שטר גמור בכל אופן היותר מועיל ששניהם אין יכולין לחזור כל שזה אומר שרואה בהמכירה ואינו דומה לעבדים אנם דהתם מוירי היכא שהחמץ הוא של העבדים אלא שהעבדים יאנסנו לשלם אם יארע הפסד ברשותו של ישראל כחמירא דבני חילא ולזה חשוב עיי' כחמץ של ישראל משא"כ כנ"ד חף אם יבקש לו הנכרי טענה כשיארע הפסד שלא יהי חייב לשלם אין זה רק הפסד דמים שמפסיד הדמים שזקק עליו במלואו וזה באמת הי דעת הישראל מתחלה שנוכר לו החמץ רק להללה פורחא ואם יארע הפסד ולא יהי יכול לתפוע להגוי הקונה יפסיד כיון דלא סגי לי בלאו הכי אבל מלך הרין הרי עכ"פ חייב הגוי לשלם בלי שום טענה ואיך יהי נחשב עיי' באחריות ישראל.

ועפ"ז נסתר דברי המקור חיים בס" ת"מ במה שחידש דלא מהני במכירות חמץ היכא שהישראל משכיר לו החדר כיון שאם יארע הפסד לא ישלם לו הנכרי הוי כעבדים אנם והוי חמץ של ישראל באחריות ישראל וברשותו ע"ש ולדעתי זה אינו דמה בכך שיפסיד הישראל הדמים למה נחשב עיי' באחריות ישראל ואינו אחריות תשלומין יש עליו שיהי נחשב עיי' חמץ שלו והרי אין לו רק הפסד ממנו שווי של החמץ וזה באמת דעת הישראל המוכר הי מתחלה שיהי מכירתו מכירה גמורה חף אם יארע שהעבדים יפסיד החמץ ולא ישלם המעות כנ"ל בדור, שוב מלאמי בצו"ת פנים מאירות ח"ב סי' נ"ב בסופו שכתב לענין בהמה מוכרת שמכרה אחר לגוי בלא ידיעת הבעלים וילדה בכור דפטור מבעורה דהוי מכירה גמורה ככה"ג גם בלי ידיעת הבעלים דזכות גמור היא וזכין לאדם שלא בפניו וסיים שם דכמו כן בחמץ אם לא הי' הבעה"ב בביתו ומכר איש אחר חמץ הוי כשליחו כיון

דכות גמור הוא לו עייש ועכ"פ ע"י שטר הרשאה חף אם לא חת"י כל כן
מזוקקת כגון בחסס במסירות הקולמוס כדל"י מבני דהא חזקן עכ"פ דניחא ל"י
ש"י"י זה שליחו למכור חמול, ולא נפתיי כעת להאריך בענינים אלו ועשית גלות דשא.
ידידו ש"ב הרו"ש באהבה רבה המרוד יעקב שור אבדפ"ק דארנא.

סמן יד

כבוד הרב המאה"ג החריף ובקי וכו' מו"ה זאב
אביגדור פינק ג"י מו"צ בק' טארנא יע"א.

ע"ד שאלתו באשה שיש לה וסת קבוע אבל החזיקה לראות פלאסין ע"ס
מראות טהורות ולפעמים קו אדום סביב [כעין עובדא דש"ת רמ"א מונא
גם בט"ז יו"ד] ופעמים שמור ועבור ומולדת כן שלא בשעת וסתה שלא
בהרגשה אך בהרגשה זיבת דבר לה ולפעמים גם קודם חשמים ולפעמים אחר
חשמים אי' הוי כרואה דמ"א עכ"ר שאלתו.

תשובה כריש כל מראין אומר כהא דתנן בחס' נדה דף ג"ח ע"ב וחולה
בכל דבר שיכולה להיות וכו' אם יש בה מכה והיא יכולה להיגלע ולהוליד דס' ה"ז
חולה ומעשה באשה אחת שבאה לפני ר"ע וטהרה ר"ע, ראה תלמידיו מסתכלין
זה בזה אחר להם מה הדבר קשה בעיניכם שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר
אלא להקל שגומר דס' יהי' זוכה בבשרה דס' ולא כחם ע"כ, ולגאורה הדבר חמור
דמה ראו חכמים להקל בכחמים ביותר ובעלילה כל דהו מחירין ומש"ע אמרו ג"כ
בש"ס חולין דכל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מגרים של כהמים והלא כיון שאין
בזה רק ספק מעלמא ספק מן המקור וא"כ מאי שנא מכל ספיקי דאורייתא והיא
לחומרא ובפרט לפמ"ש בכסף משנה רפ"ט דספק דמעלמא לא מיקרי ספק מאחר
שאין לה דבר לחלות בו ע"ש וכן אמרין בש"ס ריש נדה דף ג' סע"א מודה שמא
בכהמים מ"ט בלפור לא נהעסקה וכו' האי דס' מהיכי אחי' וא"כ אדרבא ה"י ראוי
להחמיר בכהמים יותר מכל ספיקי דאורייתא, והטורי והב' כתב ברס"י ק"ל דספק
מן הלדדן לא מיקרי ספק דרוב דמים מן המקור ע"ש ועש"ס נדה דף ח"י דחוקת
דס' מן המקור ועשהו כדל"י [ומ"ש הע"ז ע"ס דאינו דומה למ"ש הרמ"א בס"י
קפ"ז ס"ה למיחשב ספק מן הלדדן דס' יש מכה וע"ז קאי הס"ס, ודברים אלו
אין להם מובן כלל כמו שהרגיש ג"כ בהגהות הרב הגאבד"ק לבוב ול"ל שכוונת
הט"ז דכל שנהקלקל חוקת גופה בנכס שבס' ולזה שוב קרוב להסתפק ג"כ שמא
בא דס' מן הלדדן משא"כ בכחם כד"ל] וגם אינו מובן תשובת ר"ע לתלמידים מה
הדבר קשה בעיניכם וכו' שהרי לא ימלט שידעו התלמידים שיש ספק בכהמים שמא
אינו דס' מן המקור אלא סבברי שיש להחמיר עכ"פ ככל ספיקי דאורייתא וא"כ
מה חידש להם ר"ע במשיבתי שגומר דס' יהי' ולא כחם הלא מטעם זה הוא דסברי
התלמידים שיש להחמיר ביותר כיון שהמורה טימא דס' נדה ויש ספק בכחם זה
שמא דס' נדה היא דרוב דמים מהמקור וגם מה הלשון שלא אמרו חכמים הדבר
להחמיר ולא ידעתי מה חכמים אמרו בזה והרי לא נשחטה מכל האיסורי תורה

ספק דאורייתא לחומרא, וראיתי להחכם יו"ט שם פ"ח מ"ג שכתב וז"ל דם ולא
 כחם קשה לי לראותי הו"ל ספיקא דאורייתא דהיא לחומרא וסירך דכיון דשלא
 בהרגשה חו"י אף ד"ל דארגשה ולא אדעתה מ"מ לא הו"י כשאר ספיקא דאורייתא
 עיי"ש, ועדיין לא הועיל בתירומו דנהי דהעדר הארגשה מביא לנו הספק להסתפק
 דשם בא מעלמא אבל אכתי מירי ספק לא ילא שם דם נדה מן המקור היא
 וארגשה ולא אדעתה כיון דרוב דמים מן המקור ועש"ס נדה דף ב' רע"ב דלשה
 כיון דמגופה חו"י מיקרי מועדה ועלולא לראות ע"ש.

והגלפעינדי לחדש בזה לפי מה דאמרינן בש"ס קידושין דף ע"ג סע"א
 דבר תורה שחוקי כשר דאף אי אולי היא לגבייה דהו"ל קבוע וכמחלה על מחלה
 מ"מ התורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ד' ממזר ודאי" היא דלא יבא הא ספק
 ממזר יבא ע"ש וביאר המהרי"ט בתשובה בשניות ריש חו"ר דכיון דאמי רחמנא
 להחיר ממזר ספק לגמרי שרי שלא יהי בחורת ספק ועיין פני יחושע נח"י קידושין
 שם דכתב רחמנא להחיר ספק ממזר אפי' היכא דאיכא רובא לאיסורא וכי"כ הפרי"ח
 דאמי למישרי ספק ממזר אפי' היכא דאיכא חזקה כגון בספק גירושין דאיכא
 חזקה אשת איש ע"ש ועפ"י מוכן גם תשובת ר"ע כאן דבאמת התלמידים חשבו
 שד"ן כתמים היא בכל ספק דאורייתא דעלמא ולזה הסיב ר"ע שאין דין כתמים בכל
 ספיקא דאורייתא יטן דהתורה אמרה, דם"י"י וזכה בבשרה ודאי דם המקור
 היא דאסרה תורה ולא דם ספק ואמי רחמנא להחיר כתמים לגמרי שלא יהי
 בחורת ספק וכשחמרו כתמים ותולה בכל דבר לא להקל עד"ה באו שהרג מדינא
 שחי"י גם שלא בחורת ספק אלא להחמיר עד"ה אמרו להלכרי עכ"פ מידי לתלות
 בו וכיון שרק חימרא בעלמא היא שהחמירו ולזה סגי לתלות בעלילה כל דהו
 ולהחיר וזוה איש הכל, והיינו ג"כ דאמרו בש"ס נדה דף י"ח דם הנמלא בפרוודור
 הלכו בו כתמים אחר הרוב ועשהו כדאי יטן דאם יהי רק דם ספק הרי הותרה
 חורה אפי' היכא דאיכא רובא לאיסורא כמו בממזר, ועפ"י עמדנו על נכון בשיטות
 הגאונים שהביא הראב"ד בבעל הנפש דגזירות כתמים לא נאמרה רק לטהרות אבל
 לא לבעלה ע"ש וזה מוכח ג"כ שיטות הרי"ף שהרי השמיט מלכתוב דיני כתמים
 בהלכותיו, וא"ש לפמ"ש והיינו לפי מה דאמרינן בש"ס נדה דף ג' ע"ב מיהו טעה
 סייג לדבריד דמ"ש מכל החורה דעבדין סייג א"ל א"כ בטלת בנות ישראל מפני
 והילל מפ"י מי אמינא לטהרות הוא דקא אמינא ע"ש הרי דדבר שאין בו איסור
 בעלמא ח"ן לגזור בו לסייג אלא לטהרות אבל לא לבעלה ולזה שפיר ס"ל להגאונים
 הנ"ל דאין דין כתמים רק לטהרות כיון דכל ראיות דם כשהיא ספק דם מן המקור
 לגמרי התירה תורה וכמ"ש, והנה אמנם זה דבר חדש ומסתפיק לבעות עליו
 בנין לחדש לדדי קולות מ"מ כחבתי להעיר, אולי אזכה עוד לקבוע בו מסמורות.
 והנה בנידון קאלות ר"מ ראיתי כי זיין לכמה ספרי אחרונים מ"ש בזה.
 זה בכה וזה בכה ואני עשה מחוסר ספרים לגמרי, והנה לדעת המרדכי ריש שבועות
 לפי פשטות דבריו באשה שיש לה וסת קבוע כל שהיא מלאה שלא בשעת וסתה
 חלין שהיא דם טהור ועכ"פ לענין דלא הו"י רואה דם מ"מ עיין בש"ך סי' קפ"ו
 ב"ק ב' ואף כי במסגר שם כתב דוקא בים לה מכה והחזיק כן בחורת השלמים

כבר השיג עליו בשו"ת חכם לבי, והנראה שדעת המרדכי כמ"ס בשו"ת פני יהושע
ומי' כן גם בשו"ת ר"ח כהן דכל אשה שלא בשעת וסתה היא בחזקת מסולקת
דמיס והוי חזקה. הגוף דעדיף ע"ש ולדירי ל"ע בהא בש"ס ריש בתובות אמרינן
דבפירסה נדה שלא בשעת וסתה לא מיקרי אונס במקרה חולה דכין דליכא נשים
דחשני ווסתיהו כשעת וסתה דמי ע"ש וא"כ מוכח שאין לאשה חזקה הגוף שחשמוד
כך נוסחה מבלי לשנות מלהיות רואה גם שלא בשעת וסתה ובאמת כמה סיבות
חילוניות מניי באשה המטוררים רא"ת דס שלא בשעת וסתה פעם ע"י חימוד ופעם
ע"י פחד כמו שדרשו ע"פ וסתחלחל המלכה ועוד כיוצא וא"כ איך נאמר שיהי'
מיקרי חזקה הגוף שלא בשעת וסתה שיהי' מסולקת דמיס, אלא דמ"מ לענין שלא
סהי' מיקרי רואה דמ"מ כיון שאנו דנין רק על פרט זה בזה ודאי דייל דמוקמינן
לה על חזקה הגוף שלא תראה מ"מ, אבל בנ"ד שרואה בהרגשת זיבת דבר לח לדעת
הנז"כ הרי זה הרגשה דאורייתא, אבל רחוק אללי שבשעת השמים מרגשת לזיבת
דבר לח, וגם לדעת הנז"כ הרי י"ל בכלן שהרגשה היא הרגשה הפלאס כדעת השב
יעקב ושו"ת בית יעקב ועיין חו"ד סי' ק"ל והנה לפי המבואר בש"ס ב"מ דפ"ד
בעובדא דר"א צ"ל שמעון אייתי לקמי' שיתן מיני דמיס וטיהר לכולס וא"כ מוכח
דהרבה מיני דמיס טהורים יס ולפ"ז י"ל כיון דראי' זו בנ"ד משונה מדס נידתה
איכ"ל לענין רואה דס מ"מ דהוי ס"ס ספק שמא אינו דס טמא כלל ואח"ל דס
טמא היא שמא אחר השמים ראתה טוב מלאמי כן ג"כ בשו"ת רבינו חיים אור
זרוע סימן קי"ב יעוש"ב, ויפה כתב הש"ך בסי' קפ"ז דהרי כמה קולות הקילו
חכמים משום טעונה וה"כ לענין שלא להוליא אשה מבעלה ע"ש ובאמת באשה זו אם
דרכה עפ"י רוב לראות פלאסין במראות טהורות כבר כתבתי בהשגחה בספרי שו"ת
דברי יעקב סי' כ"ז להקל על אשה כזו שלא להלריכה בדיקת פנים כלל והבאתי שם
תשובת אבא מארי הגאון ז"ל ושם כתב בשם המגיד מבראד ז"ל בשו"ת קנאת
סופרים סימן ס"ו שלא להלריכה בדיקה כלל בכל ימי טהרתה דכיון דהחזקה
במראות טהורות טוב אין לה לעיין ולבדוק כלל אחר הרגשת זיבת דבר לח ע"ש
אך בכלן שמואלא לפעמים גם קו ארוס סביב ולפעמים שחור איכ הרי גם הע"ז
בססי' ק"ל החולק על הרמ"א בתשובה מודה בזה לאיסור ע"ש בסו"ד, ומ"מ לענין
שלא הוי נקראת רודמ"מ נ"ל להקל אם יסכים עוד רב גדול דריגא בהדי'.

ואכיים באמירות חיים וברכה לסשטרת שרום כנפשו המהורה

ונפש הדו"ש, הטרוד יעקב שור אבד"ק קומב.

סימן מז

שלוכ"ט על דייני ישראל המופלגים הריפים ושנונים ד' עליהם יחיו.

ע"ד הרי"ט אשר ננדרהם לדון באחד ששלח מואמעריקא סך ארבע מאות
דאללער לחלקם בזה לעניי קרוביו אשר בעירכס שהמה קרובים לו עד שני בשני
והנה יס ביניהם אחד שהוא קרובו שני בשני והוא עני שאין לו טעה מעות לפירסותו
אבל מונח בערכאות חלק ירוסה עבורו שעידי' לננות בטח אחד מספר זמן של שמים

ושלש ירחים, והנה קרובו זה חפץ ג'כ לקחת חלק המגיע לו מהסך הנשלח באומרו כי גם הוא מהקרובים העניים נחשב עתה, והאחרים הקרובים עומדין שאין זה בכלל כיון שירושם ממון רב מונח עבורו לקבל בזמן קלר הרי עשיר היא ואם גם נלטרך עתה איזו סכום לפרנסתו המה ילוו לו כדי לורכו עד זמן גביית מעות ירושתו עכמ"ד השאלה.

תשובה הנה אם בזמן שגדר הנדיב מאמעריקא הסכום הנ"ל עבור עניי קרוביו שבצרכם עדיין לא הי' מונח בערכאות חלק הירושם עבור הקרוב הלו הנה גם עתה נשכח המעות הנ"ל אף אם נחשש קרובו הנ"ל ג'כ נראה דזכה לקחת חלקו המגיע לו לפי מספר הקרובים יען דמשתת אמירה שגדר כך וכך שיתחלק לעניי קרוביו שבצרכו לכל אחד חלק שזה הנה זכה בו כל אחד שהי' אז עני וזכה אז בו ממילא גם זה הקרוב שנחשש אחר קודם שגב המעות להתחלק בין כולם ועיין בפ"ט יו"ד סי' רנ"ח אות ואל' שהביא כן בשם שו"ת פני ארי' דכל שהנודר אינו שואל על נדורו לריך ליתן כל מה שגדר ליד פלוני המקבל אף שנחשש עתה ע"ש אלא שכפי הגדלה נעלם ממנו שנחשש כזה המחנה אפרים הלכות לזקה סוף סי' ואל' ע"ש שכתב וז"ל ומספקא לי דאם נדר לעני מחנה וקודם שהספיק ליתן לו העשיר העני אם חייב עכשיו ליתן לו מי אמרינן משעת אמירה כבר זכה בו העני ואותו שעה עני הי' או"ד זה לא נדר אלא כדי לעשות מלוא בממונו שיהי' ידקתו עומדת לעד ועכשיו כיון דהעשיר העני אין כאן לזקה עכ"ל ולא יתפשט ל' ואני איני מבין לזדי הספק שבו דממ"נ אם נחליט אשר בשעת האמירה כבר זכה בו העני יען שבאותו אותו שעה עני הי' א"כ מה בכך דאח"כ בשעת גיבוי הי' עשיר הרי מ"מ כבר זכה והי' כעני והעשיר שאל להחזיר מה שקיבל בעודו עני ואי משום דבשעת גיבוי המעות שאז הי' עיקר קיום מלות לזקה במה שהעני יהי' לו להחיות נפשו בממונו וזה שהעשיר אז א"כ אין כאן לזקה ובטלה הזכ"י מטיקרא, הנה זה באמת הי' שייך לומר אם נדון רק לענין היחוד נדר שאם לא זכה בו העני בשעת האמירה אלא שנחייב ליתן לו מלך נדרו י"ל דבכה"ג שנעשה עשיר בשעת נהנה בטלה הגדר דהוי כחולה נדרו בדבר עיין משנה גדרים דף ס"ה ובגמרא שם אבל לענין זכ"י לא שייך זה כיון דבשעה שזכה לא הי' הזכ"י בטעות שהרי אז עני הי' ועיין ש"ס כתובות דף ג' ע"א בהאי דובין ולא אילטרין ל' וזו יעושה.

ואתנם בג"ד בודאי זכה הקרוב הלו בחלקו המגיע לו כיון שעמה גם בשעת החלוקה עני היא ואין זה טענה במה שיאמרו האחרים שרולים להלוה לו מעות שזה אינו רוצה לקחת כהלוואה שמה יודמן איזו סיבה שלא יוכל לגבות אח"כ הירושם מהערכאות ואם גם יצב שמה עד ההחזרה יודמן לו איזו אונס באופן שלא יהי' לו לשלם להם ויחיל ל' שלא יהי' לו רשע ולא ישלם ואין לנו לדון בשום דבר אלא מקומו ובעתה והכי חנן במפורש במשנה בפ"ה דמס' פאה דבעה"ב העובר ממקום למקום ולריך לטול מטעם עני יטול וכשיבא לביתו א"ל לשלם ועיין רמב"ם פ"ט מהלכות מתנות עניים הט"ו שכתב דבעה"ב שהי' מהלך לעיר והמו לו המעות בדרך ואין לו עתה מה יאכל הי' נוחל ליהנות מן הדקה וכשיבא לביתו אינו חייב לשלם שהרי עני הי' באותו שעה הא למה זה דומה לעני שהעשיר שאינו חייב לשלם ע"ש אף שבו

ידוע בעת שלריך ליטול מן הלדקה שיש לו עישר בביחיו והי' אפשר להם לו רק בחורח
הלואה לשלם אח"כ כשיבא לביחיו אפי"ה אמרינן דלא נחתיב לקבל בהלואה וכיון
שעתה היא עני שאין לו לפרנסתו דינו ככל עני שמוחר לו לקבל בהורה לזקה
והי"נ בנ"ד כנ"ל, שו"ר בשו"ת מהר"י הכהן מחו"מ סי' י"ד שנשאל ממש כדיון שלכם
ופסק ג"כ דהואיל שאין לו טכסיו אף שיהי' לו בודאי אח"כ לא הפסיד חלקו והביא
ראי' מש"ס ב"ק דף ק"ז בה"י גברא דהו"ל ארנקא של פדיון שבויים סלקא גבי
ושקיל ויהיב לכו הארנקי אחי לקמי' דרבא פטרי' דאין לך פדיון שבויים גדול מזה
וכתבו החי"ס שם דאע"ג דהוא עשיר מ"מ הואיל ולא הי' לו באותו שעה ע"ס,
וא"ל לזה שהדבר מפורש מהמשנה הנ"ל ומו לא מדי.

ידידו הדו"ש יעקב שור אבד"ק קוטב.

סימן טז

הג העצרת, יחונ ברב תפארת, ה"ה כבוד החריף
ושנון, וכו' מו"ה אברהם יהושע העשיל נ"י.

ע"ד שאלתו בבחילה שהמירה וניסת לעכו"ם וילדה ממנו בן ושוב חזרה היא
ובנה לרת יהודית והיא אומרת שהוא כבוד פטר רחם אם יחתיב לפדות א"ע לכשיגדל.
הנה הדין פשוט בעור יו"ד סי' ש"ה ובש"ע שם דבת ישראל שילדה בן בכור מעכו"ם
חייב בפדיון לכשיגדל ומקורו מש"ס בכורות מ"ז דקיי"ל דבנה הבא מן הנכרי קרוי
בנה ולא בנו ועיין כמה שהאריך בזה בר"ט אלגאזי פ"ח דבכורות, וגם להסוברים
דמ"מ לריך גירות מ"מ לכשיגדל ונתגייר חייב בפדיון כמו שהעלה הגאון מליסא
במשכנה הגדפס ממנו בשו"ת חמדא שלמה, וממילא גם בזה שילדה מהגוי בעודה
מומרת וכמ"ש בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת חאפע"ז סי' ק"ג דהכל מודים דולד
מומרת אפילו מעכו"ם ישראל גמור היא לכל דבר דאעפ"י שחטאה ישראלית היא
לענין ילדיה, וכ"כ המרדכי ברפ"ר דיבמות וז"ל כיון דפסקין דגוי הבא על בת
ישראל הולד כשר ל"ש פנוי' ול"ש אח"כ כי המירה וילדה מגוי הולד כשר וקידושיו
קידושין ואסיר להלוותו ברכות עכ"ל וא"כ ממילא דהה"ד לענין חיוב פדוי' , והנה
באהע"ז סי' מ"ד סי' פסק דאפי' זרע מומר שהוליד משהמיר אם קידש אותו זרע
ישראלית קידושיו קידושין ובבאה"ט שם ארי"ק ה' הביא בשם משכנה להר"י בן חביב
והסכים עמו בשו"ת מהרשד"ס שזה דוקא בזרע מומר שהמיר אביו לאונסו אבל
בזרע מומר שהמיר אביו מרצונו בלי שום אונס דין זרעו כעכו"ם שאין קידושיו
קידושין ע"ש ובאמת דין זה שכתב בש"ע דאפי' זרע מומר אם קידש אותו זרע
ישראלית קידושיו קידושין מקורו מהרב המגיד פ"ד מה' אישות הע"ז שכ"כ ע"ד
הרמב"ם דשם והרי הרמב"ם כתב שם להדי' אע"פ שהוא עובד עכו"ם מרצונו
ואין שו"ת מהרשד"ס חת"י לעיין בדבריהם ומסתימות כל הפוסקים מוכח דאפי'
במומר לרצון אמרינן דבישראל היא וגם הרא"ם במשכנה שהביא חולק על מהר"י
ב"ח בזה ולכאורה הי' אפשר לומר דנהי דלענין קידושין לחומר אשת איש אמרינן
דגם קידושיו זרע מומר [שנשתמד ברצון] הוי קידושין אבל לענין פדיון הדין מספק

כל שאמו נשתמרה בריון פטור מפרה"ב אף דעכשו נהגירו כיון שהי' פטור מספק בשעת לידה כמו בנן גירות ואולי שיפרה א"ע במתנה על מנת להחזיר ואין לנו לזוז מפסק הש"ע והרמ"א דקידוש' מומר וזרע מומר גם בנשתמך בריון הוי ודאי קידושין והה"ד לענין פרה"ב שנחייב בפדיון ועכ"פ במתנה ע"מ להחזיר, ואמנם בג"ד בודאי פטור מפרה"ב דמי יעיד עליו שהוא בכור פטר רחם דאמו אינה נאמנת עמה להעיד עליו שהוא בכור כמו בכור לנחלה דאין האם נאמנת אלא חוץ שבטעם ימים ללידתו כמבואר במשנה סוף קידושין וא"ך תהי' נאמנת עמה לחייבו בחמשת סלעים ובפרט שגם חזקת כשרות לא הי' לה א"כ אפי' אם יהי' עדים כשרים שיעירו שהוא הבן הנולד לה ראשונה דילמא אינו פטר רחם שהרי מומרת הייתה אז ושמא כבר הפילה וז"ל, ועיין ג"כ בשו"ת למח דקק סוף סי' קכ"ה.

(ב) טח. שהקשה על מה שפסק הרמב"ם דאין לוקין על הגזל דהוי לאו הניתק לעשה והוא גופא פסק בפ"א ה"ו מה' גזילה דגזלן עובר בג' לאוין על לא חבול ועל לא תחמוד ולא תחאזה והרי בש"ס תמורה דף ד' אמרינן דלא אחי' חד עשה ועקר חרי לאוי עכ"ל, קוש"י זו כבר הקשו כן החוס' במס' זבחים דף ק"ד ע"ב ד"ה אלה דבש"ס ב"מ ק"א אמר רבא זכו עושק וזכו גזל ולעבור בשני לאוין א"כ למה הוי גזל לאו הניתק לעשה והא לא אחי' חד עשה ועקר חרי לאוי ותרצו דלא אמרינן כן אלא אם השני הלאוין סמוכין אלל העשה דלהכי אסמכוה לומר שאין העשה מנתקן אבל בלאוין שאינם סמוכין להעשה שפיר הוי לאו הניתק לעשה שלא ילקה ע"ש ועתה חולין דף פ"א שתרצו עוד תירוצ' אחר בזה ועכ"פ גם פסקי הרמב"ם נחישכו בזה ונ"ל להמחיק סדרות החוס' בזבחים הג"ל דבאמת מבואר בש"ס נוזר דף מ"ח סוף ע"ב ולר"י כ"ג ונוזר מנ"ל ומשיב כיון דשרי רחמנא חד לאו גבי מח מזה מה לי חד לאו מה לי חרי לאוין ע"ש ולפ"ז גם בלאו הניתק לעשה כיון דמהני העשה לנתק הלאו מה לי חד לאו מה לי חרי לאוי ולזה כתבו החוס' דבתרי לאוין הסמוכין אלל העשה אמרינן דלהכי היא דאסמכוה תריו' לומר שאין העשה מנתקן וגלי לן קרא אבל כל שאין הלאוין סמוכין ממילא כל שהעשה מנתק ללאו אחד הסמוך להעשה הה"ד דמהני לנתק ללאוי אחריני דמה לי חד לאו מה לי חרי לאויך כנ"ל נכון ועיין בשער המחך הלכות חמץ ומלה דשם האריך לפלפל בדב"ז ובדעת הרמב"ם אבל אינו עתה תחת ידי.

יעקב שור אבד"ק קוטוב.

נמסרו לנו למכירה אלה הספרים

- (6) יד רמ"ה ביאור גדול ורחב על מס' סנהדרין מרבינו הרמ"ה נ"ל נדפס ברוב פאר והדר בנייר ריגאל ע"י מו"ל השערי תורה.
- (7) תוספות הרא"ש על מס' סוכה מרבינו הרא"ש ז"ל עם הנהגות וצינונים בשם, תוספי תוספות מהרה"ג ר' שלמה אהרן ווירטהיימער נדפס בירושלים ע"ה"ק.
- (8) חידושי המאירי על מסכת עירובין מרבינו המאירי ז"ל.
- (9) מלבושי יו"ט ב"ה התוכן פנים הספר קיצור לבוש האו"ה וסביב לו הערות והנהגות על הלבוש מאת רבינו התו"מ ז"ל ובסופו קונטרס זכרון מרדכי ע"ד מצות מציצה מהגאון מו"ה יצחק הכהן פיינענבוים זצ"ל ראב"ד ק"ו ווארשא.
- (10) חסדי דוד מאת הגאון הספרדי הר"ד פארדו ז"ל והוא ביאור מספיק ורחב על כל התוספות מסדר קדשים נדפס מתוך כת"י בירושלים ע"ה"ק (בש"ס ווילנא נדפסו ההנהגות מספר חסדי דוד על שאר הסדרים מלבד על סדר קדשים שלא נדפס בש"ס זה כלל).
- (11) ערוך לגר קובץ גדול וביאור מספיק על גפ"ת שבמס' יבמות, הספר הזה זכה לשם גדול וחשוב בעולם התלמודי והוא נצרך מאוד להלומדים מסכת זו.
- (12) מתנה אפרים נמצא אצלי עקועמפ' מועטים וכל הקודם זכה.
- (13) סדרי טהרות מאסף כל מאמרי חו"ל התנאים והאמוראים בכל מקומות פזורים השייכים להמשניות שבסדר טהרות עם ב' פירושים (א) פי' הארוך המבאר ומלבן ההלכה בפלפול רב עפ"י דברי גדולי הראשונים.
- (14) פי' הקצר המבאר דברי חו"ל שבמסכת זו בדרך קצרה נלקט ונתחבר בכשרון רב בסדר נכון ונפלא ע"י גבר חכם בעוז ה"ה הרב הגאון הק' מו"ה גרשון חנוך זצ"ל האדמו"ר מראדווין.
- (15) שו"ת מהרי"ל דיסקין מאת הגאון הר' משה יהושע יהודה ליב זצ"ל האב"ד ק' בריסק ומנו"כ בירושלים ע"ה"ק כולל ג"ח. (א) "פסקים".
- (16) כתבים. (ג) חלוקי דרבנן.
- (17) רב פעלים מאת הגאון הר' אברהם בהגר"א מוילנא ז"ל מפיץ אור בהיר על כל ספרי מדרשי חו"ל מאין יצאו ולמי הם ואיה הם מובאים עם הנהגות והערות רבות וצינונים מאת החכמים הר' שלמה באבר ע"ה והר' שמעון אאנעס ע"ה.
- (18) הי' מהרא"ך (ח"ב) על יו"ד וסגיות הש"ס מאת הרב הגאון מו"ה אלעזר הכהן זצ"ל אב"ד ק' פאלטוסק ובסופו "מגלת יוחסין" שלשלת יחוסו של הרב המחבר ז"ל וכל הקורות אותו ובו חומר רב בתולדות רבותיו האדמו"רים מוהרש"ב מפרשיסחא, מהרמ"מ מקאצק, מהרי"ם מגור זצ"ל ועוד.
- (19) תולדות הפוסקים מפיץ אור בתולדות כל גדולי ההוראה מהראשונים ועד האחרון שבאחרונים הייהם ושמות ספריהם וכל הקורות אותם מאת הרה"ח הר' שמעון אאנעס ע"ה.
- (20) טהרת ישראל (ב"ח) (א) הלכות וסתות ונדדה. (ב) הלכות טבילה ומקואות. ועוד נלקט מכל ספרי הראשונים והאחרונים הלכה ברורה ומסודרת היטב ע"י הרב הה"ג החסיד מו"ה ישראל יצחק ג"י רב בפראגא נחנך מאוד.
- (21) שערי תורה מכל השנים (מלבד חלק ב' וחל' ו' שנחסרו לנו).

מערכת ה.שערי תורה.

המקום נודיע לכל השולחים טיקאות לתשובה.

האדרעסא: 1. FEIGENBAUM, WARSZAWA, Muranowska 4 | 30.

הוספה להשערי תורה

שער

שלום ירושלים

חוברת א'

המדבר בוסן הזה על דיני בנין ועבודת בית המקדש וקדושת
ירושלים וקדושת הארץ ושמיותי' ואתרוני', ועל דיני קנין
נכרי' וחניי' בארץ ועבודה בשדותיהם והיתר פירותיהם,
ועד הערמת מכירת ושכירת שדותנו על שנת
השביעית, עפ"י תורת העולה מים התלמוד
בבלי ירושלמי ספרא וספרי ופוסקים
ראשונים ואחרונים ותשובות
גדולי זמננו שליט"א.

ממני המחבר

יהודה נח ברה"ג ר' אברהם אלכסנדר אבד"ק בארנוב
בעמ"ס "הקל תפוחין קדישין", "וילקוט פרי עץ הדר", המחזיק במעוז
טעות נטילת אתרוני ארצנו, בימי שמחתינו כזמן בית מקדשינו,
ת ו ב " ב

פיעטרקוב

בדפוס של ר' חנוך העניך פאלמאן נ"י

שנת תרפ"ב לפ"ק

הסכמות גדולי ישראל שלישי

○○○○

ב"ה

בעזרי יום ד' לסדר צדק
צדק תרדוף.

בן בקודש חזיתי קונטרס
ש"ס ירושלים הנוסד
על ה' שמיטה, שחיבר כבוד
ידידי הרב הג' החריף
ובקי, משנתו קב ונקי,
המפורסם לתפארת גפן
אדרת, לנא מלא ספרא,
כשי"ת נח איש צדיק
הגאון דק בארנוב חסן
הגאון המפורסם מוה"ר ש"ס
האבד"ק ביאלא שליט"א,
ומלאכי בו ששהבה נפשי,
שהעלה בכרס קונטרסו
הגיל שושנים יקרים ופרחים
נחמדים, בפלגול ובקיאות
נפלא חשוקים, על אדני
האמת מיוסדים, ונפלאותי
על עולם בקיאות במקצוע
הזו, אשר לזאת גם ידי
תכון עמו אף זרועי תאמלנו
להוילאו לאור למען יתענגו
ב חכמי לב, ואזקק
מהחכ"י ד' בכל אחר
ואחר להיות לו לאחי' עזר
ולאחי' ממך ולקניית ספרו
הגדול ש"ס ירושלים
הגיל בכסף מלא כי ברכה בו.

הנה כבוד ידידי המוכ"ז
הרב המאזכ"ר חריף

ובקי למ"ס חז"ל וכו' וכו'
מוה"ר נח שליט"א,
בהר"ג רב אברהם
אלכסנדר ז"ל, אב"ד
דבארנוב, את קונטרסו
הנוסד על הלכות
שמיטה, ומדי עיינתי
בו ראיתי שעתה
בירו לגבר בספרות
נכוחות ובקיאות נפלא
את כל עיני השמיטה
וברלון הרב המחבר
שליט"א להוילאו לאור
הדפוס, לזאת מזה
רבה לקרנו ולסמוך
את ידו שיקחו אחי'י
השוקרים בחורה את
קונטרסו בכסף מלא,
ולראי' בעה"ח א' ויגש
ע"ה לפ"ק.

שמואל שלמה
ב"ר אברהם ז"ל
חונה בלוקאווא.

○○

יצחק מאיר במו"ה צבי
ז"ל אבד"ק יאנוב.

אלא אחת באטה"ח פה לובלין ד' שופטים ע"ה לפ"ק אברהם ירחמיאל האבד"ק
לענשנא טח"ב, עמק אברהם.

□ □ □

ב"ה

הפקר ב"ד, ואי דא"כ אף בלא פרוזבול
לא יהי' משמט, ז"ל דרלו שיהי' זכר
כיון דלא נהג מידי, וזכו דלא כדברי
הוס' בדעת רש"י, עשה"ט, השיבו
על אחר הרב המחבר בעל שלום ירושלים;
בס' השני' לא מלינו זאת, ובאיוספר
שנמלא זאת ז"ע, איך נוכל לפרט
כן דרבנן סברי רק שמטת כספים
דאורי' ולא שמטת קרקע, הא בהדיא
בספ"ק דמועד קטן פירש רש"י בדיה
רבא אמר אפי' רבנן כ' אבות אשר
מחמלא היינה חרישה וזריעה כ' ע"ש הרי
לרבנן דרבי גס שמטת קרקע דאורי',
וחו ז"ע הא"ל דיעשו זכר לשמטת קרקע
מדבריהם, וביותר ז"ע מ"ש, ועי'
ברמב"ם דפסק כן דגס ש"ק נוהג בזה"ז
מדאורי', משמע מזה דלהרמב"ם כספים
ודאי מדאורי', הא בכספים כ"ע מודה
דהרמב"ם מדבריהם, ובאמת לדרי' גס
קרקע מדבריהם כמ"ש הבית יוסף ביו"ד
(רס"י שלי"א) ובהשו' אבקת רוכל (ס"י כ"ג)
ובהשו' הרשב"ש (ס"י רנ"ח) וכן הסכימו
כל האחרונים בדעת הרמב"ם ז"ל עכ"ל.

כאשר

הרב המאור הגדול עדין
לגאון כו"ט מוה"ר נח
בראיוער הרב שבארנו הרבה לפני חיבורו
ש"ס ירושלים" על הלכות שביעית
בזמן הזה אשר בו זירף וליבן כל שיטות
הראשונים בענין זה בחריפות ובקיאות
ובפול ישר לחסוקי שמועמא אליבא
דהלכתא, לכן הנני להסכים על ידו
להוציא חיבורו לאור הדפוס ויהיו רבים
מאור תורתו להגדיל תורה ולהאדירה
ומנוה גדולה לתמוך ביד הרב המחבר
בכבוד הראוי לחכם בתורה כמוהו ולקבל
חבורו בסבר פנים יפות
ולמען כבוד התורה והוגי' באעה"ח יוס
ס' ט' עבת הרע"ג פה ווארשא
שלמה דוד בהנא מ"ץ דפ"ק.

כא לפי הרה"ג חריף ובקי במדרי
תורה לנא מלא ספרא פאר הדור
כ' מוה"ר ר' נח בהרב אברהם אלכסנדר
אבדיק בארנוב שליט"א, והביא בידו
ספרו ש"ס ירושלים" על הלכות שביעית
שחקר ודרש בסוגיות - התלמוד ובדברי
הפוסקים ראשונים ואחרונים בעמק העיון
לאמירה של תורה כאחד מגדולי דורו,
הנני מסכים להדפיסו שיהנו רבים מזיו
תורתו, ומנוה רבה לסייעו ולתומכו
שיוציא לאור ספרו הנ"ל, ולראי' באחי
עה"ח במו"ש ק"י עבת שנת תרע"ג
פה ווארשא.

נאום פתחי' האריגבלאס חפ"ק ווארשא

וגם אני באעה"ח לראי' צמט"ק י"ב

עבת תרע"ג.

נאום חיים יהושע גיטשעכטר דומ"ל
פה ווארשא.

ובעיונו בספרי פתחי משפט (רס"י

ס"ז) מה שכתבתי בשם
השני' דעת רש"י (בגיטין ל"ו) דמתוך
הפקר ב"ד הפקר קאי ג"כ אליבא דרבנן
דרבי דשביעית בזה"ז דאורייתא, היינו
דוקא כוונתו אליבא דרבנן שהשמטת
מלוה דוקא דאורי' אבל לא שמטת קרקע,
משא"כ בסלקא דעתך דהלל קאי
בזמן דהי' נוהג שביעית בכ"ד ואף
בשמטת קרקע אין שייך הסירוק דהפקר
ב"ד, והיינו משום דלכאורה קשה דאי
מלך הפקר ב"ד למה תקנו כלל פרוזבול
יאמרו דלא משמט אף בלא פרוזבול,
וזה א"ל דרלו שיהי' זכר לשביעית, ז"ל
דהרי עדיין יש זכר בשמטת קרקע,
א"ל כ"ז בסלקא דעתך על הלל דקאי
על זמן דהי' נוהג שמטת קרקע ג"כ,
משא"כ עתה לרבנן דרבי דרק שמטת
הלוואה נוהג בזה"ז מדאורי' אבל לא
שמטת קרקע שפיר יוכל לומר דמלך

תניא בריש פ"ק דמועד קטן ובפ' השולח רבי אומר וזה דבר השמטה שמוט
בשתי שמיטות הכתוב מדבר כ' בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט
בספים, ובירושלמי דגיטין ופ"י דשביעית. רבי אומר שני שמיטין הללו, שמטה
ויובל, בשעה שהיובל נהג שמטה נהגת ד"ת, פסקו יובלית שמטה מדבריהם,
אימתי פסקו היובלית כ' כיון שנלו שבט ראובן וגר וחצי שבט המנשה בטלו
היובלות, וכן איתא בשלהי ערכין ע"ש, —וזאת נרמז בשם **שלום ירושלים** :

שמוט ל"היקט וריבוי, כ"התורא ידרוש רבי, **ושביעית** ל"יובל מקיש,

יובל ראש יסוד שמיטין, לעולם יחדיו מצומדים,

יושביה רוב דרורים, שמיטין להוויית יובל מדאורייתא

יושביה ריצוצים ונולדים, שמיטין להפסקת יובל מדבריהם

יגלו רחמך, להשב שבותינו להחלתו, ל"י מלכנו

יהודה ראשונה לישראל שלכת לה' ישבתו מתורתנו.

ומ"מ גם כוה"ו טחובים אנו לשמור מצות שמטה בכל האפשרות בלי ערמה
כמו בזמן שביעית דאורי', כי אין לעשות טרדקי למיפטר נפשיה, כדאיתא
במנחות (מא.) וברמב"ם פ"ג מה"ל ציצית (היא), בשם יושבי על מדין וכס
הוראח יודעים לשער עד כמה יש להתרחק גם מהערמה המותרת, כי גם במכירת
חמץ כמעט עוברים על כ"י וב"י, והר"י — כי החמץ שמוכרים אינה בכלל הנוסחא —
ובטח בזכות שמירת שמיטה יתעורר רצון דלעילא לזקוני בשמיטין ויובלות
דאורייתא בשפע ברכה והצלחה בבית ובשדה כהבטחתינו בתה"ק ונתנה האבן
פרו', ואכלתם לשובע, וישבתם לבטח עלי', וצויתי את ברכתי לכם בשנה
הששית ונ', וכמ"ש בס' מגלה עמוקות פ' בהר ששת ימים תעשה מלאכה
מעצמה כשתשמרו את השבת, כהוא עוברא דחסיד (שבת) שנעשה לו גם ועלה
צלף ומטנה פרנסת ביתו, ז"ש שש שנים תזרע ותזמר ותזכה לאסוף את תבואתה
הכל מטעם שתשמור את שנה השביעית. והוא ע"פ מדרש ר"א בן הפקר (שיר
ה') אם לא שמרתם שמיטין ויובלות סוף שהמכור מטלטלים בית ושרה ועצמכם
[ע' קידושין (כ.) ערכין ל' ותנחומא פ' בהר] ז"ש והיתה שבת, הארץ לכם
לאכלה, ר"ל זכות שיהי' שבת לארץ שמטה זה יהן לכם לאכול לשבעה כל
השש שנים ז"ש רש"י שבת לה' לשם ה', ר"ל מאחר שאתה שוכת יום זה
לשם ה' בדרך שאמרו בשבת בראשית שאותו זכות יעלה לרצון ליהן לכם
לאכלה כל שש שנים הנותרים כך ולעבדך וגו' ע"ש. וז"ל הוה"ק (בהר ק"י):
כתוב (שמות ט"ז) ראו כי ה' וגו' נתן לכם ביום הששי לחם ימים ונ' כנוונא
דא וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ונ', ועד"ו יש לפרש המאמר הוה"ק
(פ' יתרו) על שביעית כנוונא דאתמר בשבתא, כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא
שביעאה תליין כ' ע"ש, כן בשביעית כל ברכאן דלעילא ותתא בשביעאתה
(בשמיטתא) תליין, ובהוא שתא מהברכאן מינה כל שיתא שנין עילאין, וכל
חד וחד יהיי מוניה לתתא כל חד בשתא דירה מהתא ברכה דמהברכאן

בשתא

בשבת שביעית ודביעור מהבית להשרה הוא בעין סידורא דפתורא בנהמא ובמוני בנין דיתברך פתורי כל אינון שיהא שנין, וז"ל הוה"ק (פ' בחר) ושבתה הארץ שבת לה, שבת לה' ממש. (ועי' אע"ז ורמב"ן בפסוק זה), תו פתח ר"א כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד וג', בנין דכל בר ישראל דאתגור דאית ביה רשימא קדושא אית ליה נייחא בשמטה, דהא דיליה הוא ההוא שמטה לנייחא ביה, ורא אקרי שבת הארץ, וראי חירו אות בה, נייחא בה כמה דשבת נייחא הוא דכלא ה"ג שמטה נייחא הוא דרוחא וגופא עכ"ל הוה"ק. ועיקר נאולתנו תלוי בקיום מצות שמטה במש"נ או תרצה הארץ את שבתתיה וג', וכדאיתא במדרש תהלים (פ"ה) רצית ה' ארצך שבת שניה יעקב, וש"ה ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד וג', הקב"ה הופך ומהפך בה ונותן עינו בה עד שתרצה מעשי להקב"ה והמצות שנצטוו ישראל עליהן אם הוציאו את המעשרות ועושים את השמיטים אותה שעה היא מרצה יי מעשי להקב"ה, וכה"א או תרצה הארץ את שבתתיה, לכך רצית ה' ארצך וג' עכ"ל.

וזה"ל התומים (רס"י ס"ו) וס' פאת השלחן (סכ"ט סק"ד) הנביא הזהירונו בנולח. הציבת לך ציונים וזכר למצות ה' כשהיינו בארץ ישראל בהלו נר ה' על ראשו, כמה גדולה מצוה זו אשר בא בנולח גם גלו לכל בארצנו ועדתנו, אשר תמיד בשנה הששית לשמטה בדקדוק נהן הש"ת ברכה בנידולו תלואה ופירות ארץ זאת למדינה עד די סופק לשלוש שנים, ובעת סמיכת שביעית ליוכל לארבע שנים לכל אחינו בית ישראל שהי' בא"י, ככה טובב תמיד לא הקרים ולא איהר, ובוה הודיע לכל כי לא בא זה במקרה מפאת כוכבי השמים וכסילתם, אשר שמם משמרם בארץ, כי המקרה לא יתמיד וכוכבי השמים נכונים בארץ לפי מסילתם פעם שנה זו או אחרת לא יסבו בלכתן להסכים תמיד על שנה א' וידעו כולם כי ה' בקרב עמו וארצו וישם ח"ל גבול לארץ ישראל. ואשר חוצה לה מסביב לא ה' כואת, ולואת נקראת "ארץ" ישראל, ארץ לשון רצון. כמ"ש במ"ר בראשית שנקראת ארץ שרצתה ועשתה רצון קונה, הכי נמי ארץ ישראל רצונה בשבת ערת ישראל בתוכה, שומרי מצותיה ושמטותיה או נתנה יבולא משנה אחת לג' או לר' שנים להספיק יושבי' מעם ישראל שלא ה' ככה בשאר השנים ובשאר הארצות וגם בה בזמן שאין כל ישראל בתוכה ואין מקיימין שמטותיה, ובוה יכירו כל עדתינו כי ימינו כצל גרים נהנו כאבותינו אריסי בתי אבות ול"ה הארץ ומלואה בקיום מצותיו ית"ש יופיע חיותם בלי חרישה יוריעה כלל וידע כי לא שלמות אנושי לעסוק בקיבוץ הקניינים חמרים חמרים יצבור ול"י מי יאספם כי יראה כי שבתה הארץ שבת לה' ויד הכל שוה בארץ אשר עיני ה' בה תמיד רומז על עולם שכולו טוב ששם ינחו יגיעי כח מעצבם ועבודתם להוציא לחם מן הארץ עשיר ורש נפגשו קטן וגדול שם הוא ועבר הפשי מארצו היא שנת שביעית שנת רצון לה' אשר ישלך איש אליו כפפו וזהבו ולא יאמר אלקינו למעשי ידינו הוא היקום והרכוש, כי או אין כסף נחשב לכלום ולא יועיל הון ביום עברה, ולכן נוהג שמטת כספים בשנה זו שבתה נוגש על מדהבה, ומצוה זו נרמזת לישראל שלא נשתקעו יותר מראי בעסק מ"מ ולהרבות בסחורה לבלות ימים ולילות ולא כל המדהבה בסחורה מחכים

כי לזה צריך ללות איש מאחיו ולהיות נושר ברעהו לזמן וזה א"א בהחזיק מצוה הזאת כי בהגיע תור השמיטה הנושה יצא נקי מכל חובו, וא"כ ה' חובה עלינו להחזיק במדת ההסתפקות כראוי לעובר השלם מכלי לשום כל חילו כהכל המדומה והחבולות לאסוף עושר שלא כמשפט התורה, כ"א להיות מתמימי דרך ההולכים בתורת ה' ולבטוח בו ית"ש הנותן לחם לכל בשר ובתורתו יתגב יומם ולילה עושר וכבוד אהה, וכמו אבותינו חקרושים לא פנו אל הון, רועי צאן היו מנו כבשם יתחטמו ומחלב עתודים ישתו וברכת ה' היא תעשיר, ברצונו נתן וברצונו לוקח ושוא כל תחבולות אדם, והיא המצוה הראשונה שהיתה סיבת גלות הארץ [ע"י אבות פ"ה ושבת ל"ג]. כמש"נ או תרצה הארץ את שבתת' כל ימי השמה, ומאז חדלנו והלכנו בקרי באנו מדחי אל דחי מארצינו ובית מקדשינו ונתקטנה הארץ שהיתה ר' מאות פרסה, ובקיבוץ בניה לתוכה מתרחבת לקבץ אוכלסיה, הדא היא שמה ארץ ישראל רצונה רק בשבת עם הקדוש אחינו בית ישראל בתוכה, כי ע"כ מה מאד צריכים להתגבר בקיום מצוה זו, בפרט אחינו אשר זיכס אלקי הארץ ליישב בתוכה בחורבנה, וזכה ירושלים ימי עני' ומרודי' כל מחמר' אשר היו מקדם בשמרנו המצוה הזאת לזאת כל חדר לדבר ה', מי שישלז קרקע בארץ ישראל יתגבר כארי לשמור כל תורת א"י הכתוב בספר הזה (ס' פאה"ש) כל פרטי הלכות שביעית וכל מצות א"י המפורשים, וכן לשמור דיני שטת כספים ביתר שאת ויתר עז ולהזהר בכתובת הפרוזבול לכל ישבח מצוה זו מקרב הארץ ובקרב ישראל, ובגלל הדבר הזה יתברכו בארץ בכל טוב, עכ"ל פאה"ש בשם התומים במעט נופך משלו, ובגלל דבריהם הם מעמי מצוה זו הכתובים בס' התנוד וס' כלי יקר פ' כהר ע"ש.

מרים ומקדש

לכבוד אחי הרבני הגביר המפורסם ירו"ש
כש"ת מוהר"ר ברוך בראווער נ"י
בק"ק דזיקוב יצ"ו.

א כתב הרמב"ם ספ"ו מה"ל בית הבחירה, ולמה אני אומר במקדש ירושלים קדושה ראשונה קדושה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בזה לא קדושה לעתיד לבוא, לפי שקדושת המקדש ירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם, ואמרו חכמים אע"פ ששמומין בקדשתן הן עומדים, אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים, וכיון שנלקחת הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטר מן החורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל וכיון שענה עזרא וקדשה לא קדשה בכבוש אלא בחוקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקדש היום, ואע"פ שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות הרומה עכ"ל—הנה מה שעמד שם הכסף משה בל"ע, אינו יודע מה כח חזקה גדול מכח כיבוש, ולמה לא נאמר בחזקה ג"כ משנלקחה הארץ מידנו בטלה חזקה ב' ע"ש, ע"י ח"ט פ"א דעדיות (מ"ו) והל"ח רפ"ט דברכות (ד') והח"ט ח"ד חש"י רל"ג, והסדרי טהרות צפ"ק דכלים (כ"א) ומלא הרוטים הוה קדושה ובה"ז זבחים (ד') שמילו משום שלא החזיקו בדרך כיבוש רק מדעת הנותן המלך כורש וגם כוונתו להחזיק ולהקדיש את הארץ בחזקה זו ע"כ אינה בטילה בשום ענין, — וא"ש הרמב"ם וחייב בשביעית ובמעשרות ב', ע"י השו"י מבי"ט ח"ב (סי' ס"ד) ופ"ח השלחן (ס"ג סק"ג) שכוונתו כמו שביאר בספ"א מה"ל תרומות שזמון הזה ואפי' בימי עזרא שביעית ומעשרות אינם מה"ל משום דלא ה"י ביאת כולם בימי עזרא.

ב ורענין אי ירושלים בטלמה חייב בזה"ו מדאורי' בתרומה ומעשרות, כתב

בע"ח (פרט ב) במכתב הר"י מקוטנא דאינו רק מדרבנן ע"ש, ולכאורה ל"ע לא מבעיא לשני תי' חוס' (יבמות פ"ב) בד"ה ירושה, דקדושת ירושלים משום דאקרי נחלה אין לה הפסק א"י משום דכתיב זאת מנוחתי עד"ה עד (וה"ט) דהרמב"ם הג"ל מפני השכינה כ' גם מוכח קרקע נוהג מדאורי' בזה"ו בירושלים אלא אפי' לתי' אי שבתים שם שקדושת מחילות קיימא כל שעה מאשר לו חומה כ' ע"ש, מ"מ אי אפשר לומר שבה"ז רק אוירה קדוש ולא הקרקע כעין חמיתה חב"ה מאי (זבחים ס"א), שתימא לומר שקדושת הבית קיימא כ' ולא יחייב בתרומה ע"ש, וא"כ מ"כ דתימא הוא לומר על אותה קרקע גופה דירושלים, שמקודשת היא בקדושה חמורה גם בזה"ו לעבודה ולאכילת קדשים קלים ומעשר שני, (אלמלא חסרון מוצח וטהרהו, ע"י רמב"ם שם (ה"ל ט"ו) ובפ"ב ה"ל מע"ש ורפ"ג מתרומות), ולא יחייב בחלה ובתרומה, אחתמה. שו"ר דהרדב"ז סי' תש"א כתב ג"כ דתרומ' בזה"ו אפילו בירושלים אינו רק מדבריהם ע"ש. —

אומ"ר מלאהי במנחת חינוך (חלות רפ"ד) שנתקשה בזה וכתב, ולומר דבאמת ירושלים חייב בחלה ובתרומה לקט שו"פ ער"ה וחדש ודומי' מן החורה זה לא מלינו כ', ומ"מ אפשר להר"ן זה בדיוק קצת דמלות ההלויים בארץ דהיינו חלה תרומ' כ' זה אינו בגדר קדושה כלל ולא נחתיב ארץ ישראל בזה אלא מפני שהוא ארץ כ', ור"י ממשיכתו פ"א דכלים דהן, אי מקודשת מכל הארצות דמביאין ממנו עומר ובכורים ושתי הלחם, אח"י לא הני דמקודשת מכל הארצות שנהג בה כל מלות הה"ב הרומה וטעמות חלה לשו"פ כ', הלא ז"ל דזה לא מקרי קדושה כלל, איכ' שפיר אינו מופיל הקדושה חמורה לזה

לענין שביעית נמי אינו נוהג מן ההורה, ולענין מעשרות חלאו הכתוב בארץ המיוחדת לך, ואע"כ דלא כתיב בארץ גבי מעשר אלא אשר את כל חבואם זרעך, בימי טורא לא היו חייבים במעשרות מן ההורה אחר כן כשנתייטבו והקויקו בה חוקה נתייטבו במעשרות מה"ט (*) כל שכן בימי מלכי חשמונאי, וכשגלינו בחרבן בית שני נפטרו מן המעשרות, ולכל הפירושים אין תרומה נהגין בא"י בזמן הזה אלא מדרבנן עכ"ל הטור, (וי"א שהוא מה"ט) אך רמב"ם המכ"ח ממנה דכלים דמזאת הפ"ב אינו נגדר קדושה כלל ל"ע, דהא נגישין (מז.) מלינו, לי קדושת הארץ גבי מעשרות, ומו למה מני במשנה דכלים (שס) בכורים דהס ג"כ רק חובת הארץ כמו תרומה, ע"ש בא"ר, והאי דלא חני שס שא"י מקידשת מכל הארצות שנהג בה כל מלות התלויות בארץ, פי' דס"ט פ"ק דכלים (מז:) דר"ה כל, דסס ס' דרך הקדוש, ומה שהירץ דלא חשיב

(ר"ל קדושת השכינה אינו מועיל לחייב במזאת התלויות בארץ), ולא הוי קדושה רק מלות נוהגים בה כ', אך זה ר"ל דבגלות בבל ה' ירושלם חייב בכורים וגם הם ה' רואים להקריב עומר ושתי הלחם ה' יכולים להקריב אז ממה שגדל בירושלם כי זה נגדר קדושה כמבואר במשנה דכלים הנ"ל אי"כ ה' מועיל בקדושה החמורה לקלה, אך אין כ"מ מאי דהוי הוי, ופחה נלא"ה מקודשת בענינים אלו מחמת קדושת עזרא ול"ע עכ"ל, — הנה מ"ש המכ"ח דמלות המכ"ח חלוי בארץ, מלאמי לו און בעור ה"ל ארץ ישראל (נדמ"ח לונדן תר"ס) דין חיוב חלה (ס"ט) וז"ל בבית בני לא נהג מעשרות אלא מדרבנן, מדאמרינן בשלהי מכות ג' דברים עשו ב"ד של מטה והסכימו עליהם ב"ד של מעלה מקרא מגילה ושאלת שלום והבאת מעשר וקאמר מאליהם קבלו עליהם מעשרות (*) כיון שאין ג' יושביו עליה (ואין נוהג יובל) אע"פ שקדושת הארץ קיימת,

(*) **ויצ"ע** בדברי הטור שהחיל בטעם, כיון שאין כל יושבי עליה, אי"כ מוט מהני כשהחזיקו בה חוקה אח"כ לחייב במעשרות מה"ט, וביותר ל"ע בסעי', יו"ד (סס) וז"ל, ולפי דעתי לא בעיא קדוש מקום מכל מה שכבשו, עולי מצרים ואפילו היום אם תהי' עיר אחת בא"י מיוחדת לדירת ישראל והשדות מיוחדת לישראל ולא יהי' הימח גוי שיוכל לנרשם ממנה זו היא קדושה וחייב במעשר דאורייתא עכ"ל הטור, הא קדושה ראשונה בטלה לכ"ע, היינו במקום שכבשו רק עולי מצרים, ונראה דעמו דלא בעי ביאת כולם בתרומה ומעשרות, כמו שחשיב בעור יו"ד רס"ו שלא על הרמזים ספ"א מתרומות ע"ס, ובני לענין תרומה רק מה שהוא ארץ, משא"כ לענין שמיטין ויובל בעי רוב יושבי עליה משום שאמר ביובל לכל יושביו, ושמיטה חלוי. ביובל כרבי וכמו שפסק הטור בי"ד שם דהאידיא שמיטה דרבנן ע"ס—ובל"ל שם בסעי' ט', ואין טהב יובל, כיון שאין כל יושביו עליה, ואע"פ שקדושת הארץ קיימת, לענין שביעית נמי אינו נוהג מן ההורה, והוא ענין בפני עצמו, ואח"כ חוזר הטור לענין מעשר וכחז, ולענין מעשרות חלאו הכתוב בארץ וכו', וע"ש בבית יוסף ומחבר ורמ"א סעי' ז') ובהגר"א (סק"ו) דבזמן הזה תרומה מדבריהם, משום דבעינן ביאת כולם גם בתרומה, וא משום דבטלה קדושת הארץ, ולא תליא בארץ לחודא.

במחנה רח קדושה שמי אפשר שהחול
על שאר ארצות, ומה שמלות הפ"ב אין
נוהגין בח"ל הוא רק מפני שלא נכבשה
חמה ידיו אבל אם יכבשו אותם אחר
כיבוש כל הארץ יתקדשו ג"כ בקדושת
א"י ויהי כל מלות נוהגין בהם ג"כ כ'
אכן הא דחשיב עומר ובכורים ושמי
הלחם שמיאין ממנה דהם לאו משום
דהם חלוק בארץ אינן באים מח"ל, דהא
מעבר הירדן נמי אין מביאין העומר אף
שכל מלות הח"ב נוהגין שמה, וזהו
קדושה קבועה בא"י שגשגל בהחלט מח"ל
עכ"ל, לע"ד נ"ע דהא מלשון הרמב"ם
פ"א מהרומות ה"ג דכל הארצות אחר
שנכבשו כדין הוא בארץ ישראל לכל דבר,
משמע דמביאין מהם גם עומר ובכורים
ועה"ל ע"ש. ובס' כפתור ופרח רפ"י
חירץ בשם רבינו שמעון ז"ל, הא דלא
קמני שחייבת בתרומ' משא"כ בשאר
ארצות, משום דרבנן מיהא שאר ארצות
הי"ב ע"ש.

ובי"ש המנ"ח ועתה בלא"ה מקודשת
בעינינו אלו כ', ע"י השו'
ד' בללאל אשכנזי (ס"א א') ובב"ח יו"ד
ס"י של"א (סד"ה ומ"ש אבל ר"י) וביאור
הגר"א שם (סק"ו) שפירשו דרמב"ם סובר
דקדושת עזרא שלא היחה בביאת כל
ישראל ולא קדושה אלא לנחוג בה מרומ'
מדרבנן אוהה קדושה דרבנן עומדת
לעולם לשעשה ולע"ל עד שיבאו כל ישראל
בירושה השלישית.

ועי"ף טעם לפטור פירות ירושלים
מחלה ותרומ' משום דירושלים
לא מחלקה לשבטים ויש גם לשבט לוי
חלק בירושלים וחוב הפרשת תרומ'
וחלה הוא חמת חלק הארץ, ואם היו
גוטלין חלק בארץ לא היו תרומ' נוהגים
בהם, (ע"י ראב"ד וכו"מ סוף ה"ל שמטה
ויובל ה"א) ובס' פרשת דרכים, דרך
הקודש דרוש ר'): וא"כ פירות ירושלים

לפולם היו פטורים מחלה ותרומ' אפי'
בזמן שהיו מלות הח"ב מדאורי' בארץ
ישראל.

ג] דגד' הדב"ז בחדשות (ס"א) ש"א
וקל"ם) כתב בזה"ל, פירות

הגדלים בחור חומות ירושלים אם נוהג
בהן דין נטע רבעי כ', לא ידעתי מקום
לשאלה זו כיון שפירות נטיר דינם
להעלותם לירושלים, העולות בירושלים
הרי אוכלם בחור ירושלים וא"ל לא פדיון
ולא חילול, ומה שלא הוזכר בפוסקים
לרוב פשטותו או משום שאסור לנטוע
גנות ופרדסים בירושלים ועתה שהגויס
נוטעים בה אילנות ג"ל דאפילו ישראל
מוחקין כ', ומה שיש לדקדק בזה אם
ישראל עתה בחור חומות ירושלים הראשונה,
כי נראה ששכונת היהודים הוא בעיר
ליון וכן אומרים הישמעאלים עד היום,
(וכ"ה בס' כו"פ ס"פ מ"א, ובהגה' שם
מליין לחשו' רדב"ז האלו ע"ש) הלכך
אם הפירות ההם גדלו בחור ירושלים,
כלומר מתחת השוק מלפנים אוכל אותם
שם בלא פדיון כלל, ואם גדלו הפירות
בחור השכונת לריכין פדיון מן הספק
ולא יברך, כי שםא' אנו דרים בחור
מחולות ירושלים, ומסתברא לי כיון
שהדבר ספק מחלל אותם לכתחלה על
ש"פ ודיו, ומעשר שני אין נאכל
בזה"ז בירושלים ואין פדיון אותן בירושלים
אז"כ נטמא, ונטע רבעי נאכל בזה"ז
בירושלים הלכך נפרה הוא בירושלים אע"פ
שלא נטמא דהא בזה חליא עכ"ל.

ובעל פאת השלחן (ס"ג סק"ל) משיב
עליו וז"ל, דהא נטע רבעי למד
ממעשר שני לכל דבר כמ"ש בקידושין
(כ"ד:): אלימא ר"מ כ' וגמרי כמעשר
שני כ', ובירושלמי פ"ז דפאה ופ"ה
דמע"ש לבית הלל למד נט"ר ממע"ש
לכל דבר, וכו"פ הרמב"ם רפ"ט דמע"ש,
ובקטוש"ע יו"ד ס"י רל"ד ס"ז מפורש

דנט"ר

דנטי' דיני כמעט לכד והאידגא יליף נכור בשור דליתקש כדמו ושור
 שא"א להעלותם לירושלם כי פודה ב' יליף מעשר דליתקש לבכור, זקקשה ולי
 וכמעט בפ"ה דמע"ש (מ"ו) זכ"ה חומרים דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש
 א' כסף וא' פירות וכמעט בפ"ה דמע"ש כי דם זכר חדא מלחא הוא, והנה זה
 שייך לתרץ גבי מעשר, ועכ"פ מעשר ודאי דבר הלמד הוא מזכור ואין נילף
 שוב רבעי בג"ש דקודש קודש, והרי
 דבר הלמד בהיקש ודאי אינו ומלמד בג"ש
 כדאמרינן שם (מ"ט): והניחא למ"ד בחר
 למד אזלינן ונע"ר חולין הוא (*) אבל
 למ"ד בחר מלמד חולין, והרי בכור שהוא
 המלמד ודאי קודש הוא, וא"כ איך כחם
 רבינו הגדול להשוות נע"ר למעשר לכל
 דבר אכילה, ול"ל כיון שזה פלוגמא חס
 אזלינן בחר מלמד או בחר למד פסק
 לחומרא עכ"ל הגל"ח, — ואנ"י לא אדע
 למה החמיר מספיקא, הא הגל"ח בעלמו
 העלה בזכרות (ל"ו) דלהרמב"ם בפ"ה
 מתרומות גם כרם רבעי לא נהג בל"ו
 אפילו בימי עזרא רק מדרבנן משום
 דכתיב בערלה וכ"ר כי תבוא
 דמשמע ביאת כולם, וא"כ ספקא אם
 מותר לאכול כרם רבעי בזה"ל בירושלם
 בלא פדיון הוי ספיקא דרבנן ולקולא
 ואף דהספק הוי בדבר שיש לו מתירין
 שיכול להוליאן חוץ לירושלם ולאכלן בפדיון
 ז"א לא מבעיא להרמב"ם בפ"ו דמע"ש
 ה"ד, ופירוש המשנה רפ"ב דמס' בכורים
 (מ"ב) היבא דלריכים הולאת להוליאן או
 לפדותן לא הוה דשיל"מ, אלא אפי'
 לשיטת הר"ש שם במשנה, ורש"י בפ'
 הזהב (ג. ד"ה ועולין, וחוס' ב"ק
 (ס"ט). סד"ה כל, ור"א שורין בגדרים
 (ג"ח). ג"כ מידון דידן לא הוי ספק
 בדשיל"מ, כיון שאכור להוליאן חוץ

דנטי' דיני כמעט לכד, והאידגא יליף נכור בשור דליתקש כדמו ושור
 שא"א להעלותם לירושלם כי פודה ב' יליף מעשר דליתקש לבכור, זקקשה ולי
 וכמעט בפ"ה דמע"ש (מ"ו) זכ"ה חומרים דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש
 א' כסף וא' פירות וכמעט בפ"ה דמע"ש כי דם זכר חדא מלחא הוא, והנה זה
 שייך לתרץ גבי מעשר, ועכ"פ מעשר ודאי דבר הלמד הוא מזכור ואין נילף
 שוב רבעי בג"ש דקודש קודש, והרי
 דבר הלמד בהיקש ודאי אינו ומלמד בג"ש
 כדאמרינן שם (מ"ט): והניחא למ"ד בחר
 למד אזלינן ונע"ר חולין הוא (*) אבל
 למ"ד בחר מלמד חולין, והרי בכור שהוא
 המלמד ודאי קודש הוא, וא"כ איך כחם
 רבינו הגדול להשוות נע"ר למעשר לכל
 דבר אכילה, ול"ל כיון שזה פלוגמא חס
 אזלינן בחר מלמד או בחר למד פסק
 לחומרא עכ"ל הגל"ח, — ואנ"י לא אדע
 למה החמיר מספיקא, הא הגל"ח בעלמו
 העלה בזכרות (ל"ו) דלהרמב"ם בפ"ה
 מתרומות גם כרם רבעי לא נהג בל"ו
 אפילו בימי עזרא רק מדרבנן משום
 דכתיב בערלה וכ"ר כי תבוא
 דמשמע ביאת כולם, וא"כ ספקא אם
 מותר לאכול כרם רבעי בזה"ל בירושלם
 בלא פדיון הוי ספיקא דרבנן ולקולא
 ואף דהספק הוי בדבר שיש לו מתירין
 שיכול להוליאן חוץ לירושלם ולאכלן בפדיון
 ז"א לא מבעיא להרמב"ם בפ"ו דמע"ש
 ה"ד, ופירוש המשנה רפ"ב דמס' בכורים
 (מ"ב) היבא דלריכים הולאת להוליאן או
 לפדותן לא הוה דשיל"מ, אלא אפי'
 לשיטת הר"ש שם במשנה, ורש"י בפ'
 הזהב (ג. ד"ה ועולין, וחוס' ב"ק
 (ס"ט). סד"ה כל, ור"א שורין בגדרים
 (ג"ח). ג"כ מידון דידן לא הוי ספק
 בדשיל"מ, כיון שאכור להוליאן חוץ

(*) דגם מע"ש חולין הוא, כדאיתא שם בזבחים (ס. א) אפי' דמעשר וזכר
 רבעי מקרי קודש ומחול גבוה הוא (ע"י פ' האיש מקדש (כ"ד):) ובזבחים פ"ר
 מחע"ש ה"ו ורפ"ט) — ול"ע כעת למה הטע"ע השמיטו דין זה אם מקדישין
 אשה בהם.

חלק בירושלים, ומיב הפרד"ס תר"מ הוא
 חתם חלק החרץ, (ע"י ראב"י וכ"מ כוה"ק ה"י
 ש"י (ה"א) ובס' פ"י דרך הקודש
 דר"י), ועל זה השיב הרדב"ז דנוהג נט"ר
 בפירות ירושלים, וא"כ שפ"ס פסק הרדב"ז
 דנטע רבעי מפירות ירושלים נאכל בירושלים
 גם בזכ"ז בחורף ממנ"פ, אם חתקש
 נט"ר למע"ש לכל דבר, פטורים פירות
 ירושלים מנט"ר כמו מעשר שאינו נוהג
 בפירות ירושלים, ואם לא חתקש נט"ר
 למע"ש לכל דבר טוב מותרים הם באכילה
 בירושלים בזה"ל אע"פ שאין מוצח, דרך
 מע"ש נלמד לענין זה מבכור לא נטע
 רבעי.

(ד) ובמ"ש הרדב"ז ועמ"ה שהגויס נטעים
 ב', נראה טעמו משום דאין
 לנכרי רבעי גם בא"י אפי' למ"ד אין
 קנין לנכרי, ומכ"ש למ"ד יש קנין,
 משום שלמדו רבעי ממע"ש דאינו נוהג
 בשל נכרים ואינו נוהג בח"ל, כמבואר
 בב"י יו"ד סי' רל"ד (נד"ה) ומ"ש שאין
 נט"ר) טעם הרמב"ם שכתב הרשב"א,
 וזהו שכתב המחבר שם ס"ז ויש מי שאומר
 שאינו נוהג אלא בארץ כ' כמ"ס בזה"ג
 (אב"ב)—וע"י ח"י הרשב"א פ' מרובה
 (ס"ט) הג"ל, —בשגס בזה"ל יש קנין לנכרי
 בא"י כמו בבוריא, ע"י ב"ח יו"ד (רס"י
 של"א) סד"ה ומ"ס אב"ל ר"י, וביאור הגר"א
 שם (סק"ו וס"ק כ"ח) ומל"מ פ"י מהל'
 מ"א, והל"ל ברכות (ל"ו), ובדרבנן
 לכ"ע יש קנין לנכרי, וממילא דגם
 בירושלים יש קנין בזה"ל כג"ל משום דבעינן
 גבי מעשרות חרץ. —וע"י מג"ח (מז"ה)
 רמ"ו בק"ח) שהביא רא"י להמלינו ולהל"ל
 הג"ל דבכל מזה שנאמר כי חבאו הי'
 גם בימי עזרא מדבריהם להרמב"ם ספ"א
 מתרומות, מדהעתיק הרמב"ם בפ"י ממע"ש
 ה"ט דין זה שנטעו עכו"ם עד שלא באו
 אבותינו לארץ פטור כ' דלכאורה קשה
 הא אין שום ג"מ בזה אפי' להלכה
 לנשיחא דמה שכתב עבר, אלא מוגדת
 ללהרמב"ם

מירושלים לאחר שקלטו מחילות גם בזה"ל
 ובאופן כזה שאינו עומדים להוליחן לכ"ע
 לא היו דש"מ, כמבואר באריכות
 בפ"ח יו"ד סי' ק"ב סק"מ ובשער המלך
 פט"ו מהל' מ"א ע"ש, בשגס להל"ל
 פ"ח"ס (ל"ו) תבואה שגדלה בירושלים דלא
 הי' לה בשום זמן דין פד"י אם הוליח
 ג"כ אין פודין כי בכה"ג קולטין המחילות
 מן ההורה ואין להם פדיון מה"ט, ודאי
 דנטע רבעי מפירות ירושלים לא היו
 דשיל"מ, וגם חוץ לירושלים לא היו דשיל"מ
 מכח שאין בהיחר למה שה"י אסור,
 דהיינו לאוכלו בלא פדיון בירושלים,
 כמבואר בפ"ח סי' ק"ב סק"מ ע"ש
 ובתשו' כתב סופר חיו"ד סי' ס"ז, ואם
 גאחר דחובת קרקע בירושלים, כגון
 תרומה ערלה וכ"ר גם בזה"ל שם דאורי'
 כמו קדושת המחילות מקדושה ראשונה
 דקדשה לשטחה וקדשה לפ"ל, והוא נידון
 דידן כרם רבעי מאילנות העולות בירושלים
 ספיקא דאורי', מוכרחין לומר דהרדב"ז
 סובר כשיטת הפוסקים דלא לכל דבר
 איחוקש כרם רבעי למע"ש, דמלינו דמעשר
 אינו נוהג בח"ל ובשביעית ואינו נפדה
 במחזור משא"כ בכרם רבעי להפוסקים
 אלו, ע"י חידושי הרשב"א פ' מרובה,
 (ס"ט) בד"ה וראיתי, ועוד שם באינו
 מקומות, ובכ"מ פ"ט מהל' מע"ש ה"ב
 בשם חשו' הרמב"ן, וטוב"י וש"ע סי'
 רל"ד (ס"ז וס"ז), אמנם מהבאר לעיל
 (אות ב), שגם פירות ירושלים בזה"ל
 אינו חייבים בתרומה וערלה וכ"ר רק
 מדרבנן, משעם דבעינן ארץ המיוחדת
 לך גבי מעשרות, —ועי"ל ליישב את
 הרדב"ז, דכפי הנראה סברה השוללים
 הי' לפטור פירות ירושלים מנטע רבעי,
 אי משום דנט"ר איחוקש למע"ש דכתיב ב'
 פדיון, וכיון דבגט"ר מירושלים לא שייך פדיון
 לא ינהג בהם כלל דין נט"ר, ואי משום דנט"ר
 איחוקש למע"ש, דאינו נהיג בפירות ירושלים,
 משום דלא נחלקה לשבטים והיה גם לשבט לוי

דלהרמב"ם ערלה בזה"ז דרבנן נס בא"י
 כמו תרומה אף דקדשה לעילמ"מ מדכתיב
 כי חבאו לריך שיהי' ביאת כולם ועם
 עזרא לאו כולו סליק ע"ש, א"כ כיון
 דבגלות נ"נ בטלה קדושת הארץ ואח"כ
 לא הי' ביאת כולם ולא נחקייס חבאו
 ונטעמס, וא"כ לעיל כשתחזור ונחלא
 נטוע מעכו"ם הנטיעות הללו לא יהי'
 חייבים בערלה רק לאחר כשבא כולנו
 והנטיעות לאח"כ יהי' חייבים מן התורה.
ה] ועי' מנ"ח מלוה רמ"ז (סקי"א)
 טהב וז"ל והנה בעכו"ם כס
 שחייב בערה (עי' רמב"ם פ"י ה"ה)
 כן חייב ברבעי, והיינו ששם ישראל חסור
 לאכול מפירות של שנה הרביעית עד שיפדה
 כמו ערלה, והנה מבואר בלשון הרמב"ם
 פ"י מהל' מע"ש (הל"י) וז"ל הי' לעכו"ם
 נטע רביעי ששם בא לנהוג במלוה זו הרי הוא
 קודש כנע"ר של ישראל, והוא מהירושלמי,
 ואינו מבין כוונתו מאיזה ששם בא לנהוג
 דודאי אם נוהג בעכו"ם חסור לכל ישראל
 לאכול מפירות אלו כמו שחסור לאכול ערלה
 של עכו"ם וחדש להאוסרים כמו כן נע"ר
 דנוהג בשל עכו"ם דישלח לריך לאכלס
 בקדושה, ואפילו אם העכו"ם אינו רוצה
 לנהוג קדושה והעכו"ם נודאי אינו מלוה,
 ואינו מבין הכוונה והירושלמי אינו ח"י,
 ועמ"ש לעיל לענין ערלה דלדעת הרמב"ם
 דסובר יש קנין לעכו"ם כל זמן שהוא
 אצל העכו"ם, א"כ באילן של עכו"ם למה
 נוהג נטע רבעי, כיון דהוי כמו חולה
 לארץ, ובח"ל שיטת הרמב"ם דאינו נוהג
 רבעי כלל וז"ע עכ"ל, ולעדינן שהרמב"ם
 סובר דנע"ר אינו נוהג בשל נכרי
 דאח"כ למע"ש, כמבואר בחי' הרשב"א
 צ"י מרובה (ס"ט) צ"ח וראיתי, ובהגר"א
 סי' רנ"ד סי' כ"ח שדברי הרמב"ם
 לקומין מהירושלמי פ"ה דמע"ש שאין נע"ר
 בחולה לארץ, וה"ה שאין נע"ר בשל נכרי
 ג"כ לקיח מהירושלמי הזה עש"ה מוטעם
 דאח"כ נע"ר למע"ש, והא דכתב הרמב"ם

צ"י ממע"ש הנ"ל ששם בא לנהוג במלוה
 זו כ"י, כבר הראה הכסף משנה שם
 מקורו במשנה ספ"ג דתרומות בשם דילן
 ובהנא קמא דר' יהודה וע"ש בפ"ה
 להר"מ, א"ל דהרמב"ם פירש פלגת
 ר' יהודה וח"ק (היינו חכמים) בנע"ר,
 כמו שהוא הפירוש שם ברישא דמשנה
 דתרומות אם ראה הנכרי ועשה תרומות
 ומעשרות דהם קודש, כן הוא בנע"ר
 אם הנכרי הקדים פירותיו לנטע רבעי
 הרי הם קודש כנע"ר של ישראל—ומיושב
 כל ההערות של ג"ח הנ"ל.
ו] כתב הרמב"ם צ"י מהל' בבה"ח
 (היד) ירושלם מקודשת משאר
 העיירות המוקבת חומה שאוכלין שם
 קדשים קלים ומעשר שני לפניס מחומה,
 והלו דברים שנאמרו בירושלם, אין מליין
 בה א"ת המס, ואין מעבירין בחוכה
 עלמות אדם, ואן משכירין בחוכה בחיס,
 ואין נותנין בחוכה מקיס לגר חושב, ואין
 מקיימין בה קבדות חוץ מקברי בית דוד
 וקבר חולדה הנביאה שהיו בה מנוות
 נביאים הראשונים, ואין נטעין בה גנות
 ופרדסים ואינה נורעת ואינה נחרשת
 שמא חסרה, ואין מקיימין בה אילנות
 חוץ מגינת ורדים שהיתה שם מימות
 נביאים הראשונים, ואין מקיימין בה
 אשפה מפני השרצים, ואין מוליין הימנה
 זיין וגזוזטראות לר"ה מפני אהל הטומאה,
 ואין עושין בה כבשות מפני העשן, ואין
 מגדלין בה חרנגולת מפני הקדשים, וכן
 לא יגדלו הכהנים חרנגולים בכל א"י מכרי
 הטברות, ואין הנית נחלט בה, ואינו
 משמא בנגעים, ואינה נעשית עיר הנדחת,
 ואינה מביאה עגלה ערופה לפי שלא
 נתחלקה לשבטים עכ"ל, וכתב ע"ז הכפחור
 ופרח (פ"ו) ומסבירא שמאלו הקדושות
 קלהם נוהגות שם היום, וכמו שבארנו
 (פח"א) במעשר שני (ובפרק ג"ד) ובענין
 כרם רבעי י"לה לירושלם, וכ"ש אלו
 דברים שבה פ"ד קדושת העיר וקדושתה
 לעולם

דרושה עכ"פ אי אפשר להקיים
שאל לא יעשו ישראל יעשו עכ"פ
ומה הועילו בתקנתם עכ"פ ע"פ, ועי'
בחד"ה מש"ס (סוכה ל.) דלולב של אשירה
אינו פסול משום הכ"ע, דפסול מהב"ע
הוא דוקא היכא שעל ידי העבירה באה
המלוה ע"פ, וגם י"ל כסדרת ח"י ב"ש
ביבמות (ק"ג:) דלא חיישין להב"ע
היכא שעל ידי זה לא יחוקק האיסור אם
ימא דלא ילא, ועי' בס' דרוש וחדוש
מערכה י"א ובחשו' תורת חסד (ס"ל)
וא"כ לכל הל"ן טעמי ברור דנידון דידן
לא הוי מהב"ע.

ובי"ש הכ"פ ושאל י"ש חילוק כ' כענין
שאמרו בשביעית, ר"ל כמ"ס
שם בפרק מ"ז, דלהלכתא מודה הכ"פ
להרמב"ם בפ"ד ה"ל שמטה ויוכל (הכ"ט)
דאינו חל שביעית על פירות גוי, וכמבואר
שם בכסף משנה ובחשו' מרן באבקה רובל
(כ"י כ"ד וכו') ובבית יוסף ביו"ד רס"י
שלי"א (בד"ה ואין בה) ובחמ"א שם (סס"י
י"ט) ע"פ, וכן נוהגין בארץ ישראל כמו
שהאריך בזה הפא"ח השלחן סכ"ג סקכ"ט ע"פ
והכא בנ"ד ק"ל טפי גס להכ"פ משום
דאיסורא. דאין נוטעין הוא רק מדרבנן
ויש קנין לנכרי בדרבנן וא"כ ל"ע במה
שכתב הכ"פ, ושאל י"ש חילוק כ', ואפשר
ספיקו במשי"ת אי"ה לקמן אם דנין על זה
הפרט שהוא אסור דרבנן או דנין על הכלל
כולו כלומר אחר עיקר קדושת ירושלים,
דקדושת ראשונה שלה קדשה לשעמה וקלע"ל
כמ"ס הרמב"ם בפ"ו מבית הבחירה ה"ל,
וכיון דאין קנין הנכרי מועיל בירושלים
להפקיע עיקר קדושה דהווי מדאורי, ה"כ
לא מהני הקנין גס לענין אותן הדברים
דהווי רק מדרבנן.

ובענין מעשר שני בירושלים בזה"ז
ע' רמב"ם פ"ב הל' מע"ש
(ה"ד) ובמהבר סי שלי"א סעי' קל"ה וז"ל
כשם שאני אוכלים מע"ש בזה"ז בירושלים

לעולם עומדת, אבל אין משכירין בתים
בירושלים מהבב"א שאינו אלא בזמן
הבית כ' ע"פ—ולכן בס' פאת השלחן
(ס"ג ס"ט) לא העתיק מהם רק דברים
הנוגעים בזה"ז: אין מליכין כ' ואין מעבירין
כ' ואין נוטעים בה גו"פ ואינה נזרעת
ואינה נחרשת שמה חסרה ע"פ, ועל
האי דאין נוטעים כ' כתב שם הכ"פ
פא"ח שאל ה" בירושלים היום דקל
שלולבו פסול וכיוצא בזה והוא לי' מלוה
הבאה בעבירה, כענין שאמרו הרי שגזל
סאה אין זה מברך אלא מנאץ, ושאל
י"ש חילוק בין נטעו ישראל לנטעו גוי
כענין שאמרו בשביעית עכ"ל, ועי'
בקינתים תקוני השניאות (דפוס ברלין
תר"י) שהגאון יעב"ץ כתב ע"ז, נראה
לי' שיבוש, מה לכאן ענין מלוה הבאה
בעבירה, אפילו נטעו ישראל עתה
אין עבירה, לא נאזרו בה דברים הללו
אלא בשלושה מפני כבוד וקדושת
בהמ"ק, וגם אם עבר אדם ונטע בה
בשעת שלוחה לא נאסר הפרי למלוה
אסורא דעביר עביר, ולא דמיא להא
דמבט"ל לריש לקיש (ע"ז דמ"ו.) המשמחה
לדקל וק"ל עכ"ד, ועי' רדב"ז ח"ב חשו'
תרל"ג (הוצא בחשו' תורת חסד סס"י
י"ז) שהאריך ג"כ בהשגת דבריו אלו,
ובתב"ש דע"ג דירושלים קדושה ראשונה
קדשה לשעמה וקדשה לעמיד לבוא, היינו
רק לדברים הנוהגים בה מד"ת, אבל
מה שהוא מדרבנן אם נסתלק הטעם
נסתלק הגזירה, והטעם הוא מפני אהל
פטומא ולא שייך האידנא, והאריך
לבאר שם טעם כל אחד ואחד מקדושת
ירושלים ובתולס בזה"ז, וא"ת כל גזירת
חכמים אע"פ שבעל הטעם עדיין הגזירה
קיימת, לא קשיא דגזירה לחוד וקדושה
לחוד, וכיון שנחבטלה הבב"א נחבטלה
בקדושה, וחו' איכא טעם כללי שלא גזרו
אלא בזמן שאפשר להתקיים, אבל האידנא

כך אין פודין אותו שם כי לפיכך אין
 מפרישין מע"ש בירושלם בזה"ל אלא מוליאין
 בטבולין חוץ לעיר, ומפרישין אותו שם
 ופודו, ואם הפרישין שם בזה"ל ירקב,
 בזה"ל במע"ש שלא נטמא אבל אם נטמא
 פודין אותו בירושלם, (הג"ה) ויש להכשירו
 כדי שיקבל טומאה ויהא לו היתר בפדיון
 עכ"ל, והנה הכ"מ שם בפ"ב ממע"ש
 הראה מקור להאי דמוליאין בטבולין כי
 לסירוסא פ"ג דמע"ש (ה"ו) אמר ר"ז
 ר' חנינא ור' יונתן ור"ל עלו לירושלים
 נתמנו לכן פירות ובקשו לפדותם בנבולין
 (כנבולין אמר לון חד סבא אבוכון לא
 הוון עבדין כן, אלא מפקן חוץ לחומה
 ופודין אותן שם עכ"ל, ופ"י הפני משה
 שם דחוק מאוד ע"ש), ומוכח מלישנא של
 הרמב"ם והמחבר הג"ל שכתבו, מוליאין
 בטבולין, שפירשו את הירושלמי כפירוש
 הגר"א ביו"ד (שם ס"ק ר"ה) ובביאורו
 להירושלמי (שם) דמיירי בפירות שנגמרו
 מלאכתן דאילו לפי הס"ט בפ"ק דכלים
 (נ"ח.) ע"ש שפירות של אביבין שאמר
 סבא מיירי בלא נגמרה מלאכתן, אבל
 שנגמרה מלאכתן לא ה"י משקן חוץ
 לחומה משום דקלטוהו מחילות, אי"כ מנא
 להו להרמב"ם והמחבר דשרי להוליאין
 גם בנגמרה מלאכתן, וחו לפירוש שם
 בירושלמי שפירות אילין רבנן ר"ח ור"י
 ור"ב"ל ה"י מעשר שני, מה ה"י יודעין
 הם לעצמן, מהשוכח סבא שהיו פירות
 שלא נגמרה, לפירושיהן שה"י מע"ש,
 אלא מוכרח כפי הגר"א הג"ל.
 [ח] ור"ש הרמ"א הג"ל ויש להכשירו
 כ"י ע"י כ"מ פ"ב דמע"ש
 הג"ל שהביא ע"י הירושלמי פ"ג דמע"ש
 הג"ל, ר' פנחס מסאב לה ופדה לה.
 דן חשש לרו ולדין, ופ"י הגר"א שרי
 פנחס מיירי ג"כ בפירות שנגמרה מלאכתן,
 והיינו חשש לסבא דהיה סבר מימר
 דהדושה ירושלם מקדישה דאש"י קדשה

לע"ל ורואין את המחילות כאלו פולות,
 ולכן אסור לפדות בירושלם, רק דקשה
 על סבא כיון דהוי כיש מחילות הרי
 חפסן מחילות ולא מהני שויליאוס מירושלם,
 ומוכרח שהסבא סבר כר"ש בן יהודה.
 (פ"ג מס' מע"ש מ"ו) דס"ל דגם בפירות
 שנגמרה מלאכתן ס"ל לב"ה דמוהר
 לאכלן בכל מקום שאין המחילות קולטין
 בטבולין, ור"פ חשש גם לאילין רבנן הג"ל
 דהוויין סבר מימר שאין רואין את המחילות
 כאלו פולות, דקדושת ירושלם בטלה
 בזה"ל, ולכן רצו לפדותן, וסבירא להו
 כח"ק במתני' דר"ש בן יהודה (שם)
 אליבא דב"ה דבטבולין בנגמרה מלאכתן
 קולטין המחילות, ולכן לא רצו להוליאין
 ולהחמיר ע"ע, דחמ"נ אם הוי כמחילות
 קלטוהו ואסור להוליאין ואם לא אף בפנים
 מותר, והיינו ר' פנחס חשש שגוף הוי
 כיש מחילות, ושםא כאילין רבנן דהלכה
 כח"ק דאף בטבולין קולטין המחילות ואסור
 לפדותן אף בחוץ ולכן טמאן ופדאן בפנים,
 ולפי' הס"ט (שם) דר' פנחס מיירי
 במע"ש גופה, ומספ"ל לר"פ אי קדושה
 אי קלע"ל הילכך לא מצי לפדותה דלמא
 קל"ל, ולאכלה בירושלם נמי לא דלמא לא
 קדשה לע"ל, ולהכי הוה מטמא אותה
 כדי שיהא יכול לפדותה ע"ש, ג"ע כחש"ש
 בעלמו (בד"ס ר"פ) דאפי' ה"י פשט"ל
 דקדשה לע"ל ג"כ ה"י צריך לטמאה משום
 דאין מוצח בנ"י ואסור לאכלה ולפדותה
 ג"כ אי"א שהרי קלטוהו מחילות וקדושה
 ראשונה קדשה לשעתה וקלע"ל, והירוצו
 שם דחוק שכתב, ואפשר דאי פשט"ל
 דקדשה לעהיד וקלטוהו מחילות ה"י אסור
 לטמאה בידים, ורק משום דהספ"ל
 ואפשר דלא קלטוהו מחילות כלל לא
 נחפס בו קדושת מע"ש כל כך דאפשר
 דמהני לי פד' להכי הוה שרי לסאב לה
 עכ"ל, דהא מה שחשש לאילין רבנן
 משמע בירושלמי שחשש לחומרא, אבל לא

שַׁעַל יְדֵי חֶשֶׁשׁ זֶה יִהְיֶה שָׂרִי לְסֹאכָן ,
אֶבֶל לְפִי הַגִּרְיָא חֲנִיל , שָׂרִי פִנְחָס מִיִּירֵי
בְּפִירוֹת עֶבֶל . שְׁנִגְמָרָה מִלֹּאכָחָן , אֲחִי שְׂפִיר
דְּחֶשֶׁשׁ לְחֹמְרָא לֵאלִילִין רִבְנָן דְּסַבְרִי בְּחִיָּק
דְּרִישׁ בִּן יְהוּדָה הַגִּיל וְלָכֵן אֲסוּר לְהוֹלִיֵּאן
וּלְפִדּוֹתָן בְּחוּץ כְּנִיל .

[א] **אָךְ** בְּלֹא"ה מַעֲשֶׂה שְׁנֵי בִזֵּי'
בִּירוּשָׁלַם גַּם שְׁנַטְמָא אֵין פּוֹדִין
אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁהָאֲרִיךְ בִּזֵּה הַכִּפְתּוֹר וּפְרָח
(פַּחֲמָה) וּפֹאחַ הַשְּׁלַחַן (סִיג סַקְכִּיָּא)
קִלְשֵׁי בִזֵּה , מִשּׁוּם דְּזֵה דּוֹקָא בְּפִי הַבֵּית
שְׁהִיו פּוֹדִין מַעֲשֵׂה שְׁנַטְמָא וְהִיו אוֹכְלִין
דְּמִיו בְּטַהֲרָה בְּתוֹרַת קְדוּשַׁת פִּירוֹת מַעֲשֵׂה,
אֶבֶל בִּזֵּי' שְׂאִי אֲפֶשֶׁר לֵאכּוֹל . הַדְּמוּס
בְּטַהֲרָה אֵין פְּדִיוֹנוֹ כְּלוֹס , וְלָכֵן מַעֲשֵׂה
בִּזֵּי' אֵם הוּא טַהוֹר לֹא נוֹכַל לֵאכּוֹל
וְלֹא לְפִדּוֹתוֹ , וְאֵם נִטְמָא לֹא נוֹכַל לֵאכּוֹל
פְּדִיוֹנוֹ בְּטַהֲרָה , הֵלֶכְךָ אֵין לְמַעֲשֵׂה בִזֵּי'
אֵלֹא הִרְקִבּוֹן ע"ש—וּלְפִי' אֲזִידָא לִי הַפִּיקוּ
שֶׁל הַמַּגִּיחַ (מִלּוֹה תַמְיָב) וְ"ל וְלִכְלֹאֲרָה
אֲפֶשֶׁר לֹמַר כִּיּוֹן דְּקִיָּל מַעֲשֵׂה שְׁנַטְמָא
פּוֹדִין אוֹתוֹ אֲפִי בִירוּשָׁלַם דְּכַתִּיבִי לֹא
חוֹכֵל שְׂאֵתוֹ וְהִיָּינוּ אֲכִילָה כִי , אִיכָּ כִיּוֹן
דְּאֵין בֵּית (מוֹזֶבֶת) אֵין רֵאוּן לֵאכִילָה ,
אֲפֶשֶׁר שְׁפּוֹדִין גִּי' בִירוּשָׁלַם כְּמוֹ בְּנַטְמָא
כִי , וַיֵּשׁ לְחַלֵּק בֵּין נַטְמָא וּבֵין אֵין מוֹזֶבֶת,
זֶה אֵינוֹ מְחוֹסֵר , דִּיכּוֹל לִבְנוֹת מוֹזֶבֶת
כְּמִשׁ חוֹסֵי זְבָחִים (כִּט) וְלָכֵן אֵין פּוֹדִין
בִּירוּשָׁלַם גַּם בִּזֵּי' ע"ש , דִּהֵא לְפִי
מִסְקִנָּה הַכּוֹיֵפ וּפֹאחֵ"שׁ גַּם בְּנַטְמָא בִזֵּי'
אֵין פּוֹדִין מַעֲשֵׂה כְּנִיל—שׁוֹרִי שֶׁהֲרַדְבִּי'
הִי תַשְׁלִיָּא מִשִּׁיג עַל הַכּוֹיֵפ , וּמוֹסִיק
דְּמַהֲבֵי פְדִיוֹן לְמַעֲשֵׂה שְׁנַטְמָא , מִשּׁוּם דְּלִיכָא
דִי טַעֲמִים לְטִיבּוֹהֵא : שְׁעִיקֵר חִיבּוֹ בִזֵּי'
מִדְּרִבְנָן , וְגוֹף הֶקְרַקַּע שֶׁל יִשְׁמַעֲלֵל ,
וְהַפִּירוֹת טַמְאִים , וְשִׁמָּא שְׂכוּתֵי יְהוּדִים
הוּא כִיּוֹן לֹא יִירוּשָׁלַם , וּמוֹסִיִּים וְכֵן נוֹהֲגִין
לְפִדּוֹת מַעֲשֶׂה שְׁנֵי בִירוּשָׁלַם ע"ש .

[ב] **וְכִי** הֲרַמְבֵּ"ם בְּפִי' הֵיל בְּהַבִּיחַ
הַגִּיל וְאֵין מְקִיָּמִין בִּיה

קְבֵרוֹת כִי , הוּא לִשּׁוֹן . הַחוֹסֶפְחָא פִי'
דְּחִסִּי נִטְעִים ע"ש , וְהַטַּעַם מִשּׁוּם מַעֲלָה
קְדוּשָׁה יְרוּשָׁלַם שָׂא לְרִבּוֹת בִּיה הַטּוֹמָאָה,
כְּמוֹ הַרְבֵּה דְּבָרִים שְׁנֹאֲמָרוּ מִיָּט בִירוּשָׁלַם,
כְּמִ"שׁ הֲרַדְבִּי' (סִי הַרְלִיג) וְהַפֹּאחַ
הַשְּׁלַחַן (סִיג סַקְכִּיָּא) ע"ש , דְּלִפִּי פִי'
הַסִּיט בְּפִי' דְּכָלִים (סִי וּסִי' אֵי שְׁהַטַּעַם
מִשּׁוּם מַעֲלָה קְדוּשָׁה יְרוּשָׁלַם הוּא בְּפִי
עֲלָמוֹ זֹלַת טַעַם דְּטוֹמָאָה , יוֹקֶשֶׁה לֵן
קוֹשִׁית פֹּאחֵ"שׁ אֵיךְ מְקַבְּרִין עַכְשָׁיו מִחִס
בִירוּשָׁלַם , וּמוֹכֶרָה שְׁהַטַּעַם הוּא מִשּׁוּם
טוֹמָאָה דְּאֵינוֹ נוֹהֵג עַכְשָׁיו .

[ג] **וְכִי** הֲרַמְבֵּ"ם חוּץ מְקַבְּרֵי בֵית דוֹר
כִי מִיָּמוֹת נְבִיאִים הֲרַאשׁוּנִים,
הוּא כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ לֵן הַכֶּסֶף מוֹשֶׁה (שֵׁס)
הַטַּעַם דְּמַסֵּ"ה קִיָּמוֹ נְבִיאִים הֲרַאשׁוּנִים
קְבֵרֵי בִיד וְחוֹלְדָה הַנְּבִיאָה , מִשּׁוּם דְּאֵין
מִפְּנֵין שׁוֹם קֶבֶר שֶׁל נְבִיא אֵל מִלֶּךְ אֲפִי
מִירוּשָׁלַם , כְּמוֹ שֶׁכָּתַב שֵׁם הַרְמַבֵּ"ם
(הִי"ג) כְּתוּבָא קַמָּא דְּחוֹסֶפְחָא סִי' דְּבִיבִי,
וּכְפִשְׁטוֹת הַחוֹסֶפֶס דְּאֵין שׁוֹם חִילּוֹק בֵּין
קְבֵרֵי בִיד וְחֵי"ג לְשֹׁאֵר קְבֵרֵי מַלְכִים
וְנְבִיאִים אֵם הִי בִירוּשָׁלַם , וְלִרְ' עֵיקוּבָא
שֵׁם הַטַּעַם בְּחוֹסֶפְחָא דְּבִיבִי וּבִאֲבוֹת דְּרִיג
(פִּלְיָו) מִשּׁוּם שְׁהִי שֵׁם מַחִילָה , וְהֵאֵי
דְּלִיכָא שֵׁם בִּאֲדִרְיָג וְכַשְׁפִּינוֹ אֵת הַקְּבֵרוֹת
מִפְּנֵי מַה לֹא פִינוֹ , אֲמָרוּ מַחִילָה הִיא
שֵׁם שְׁהִיאָה מוֹלִיאָה הַטּוֹמָאָה לְנַחַל קִדְרוֹן
ע"ש , הוּא תַחֲנוּת טַעַם עַל מַה בִּיהַב
שְׁהִיו שֵׁם מִיָּמוֹת נְבִיאִים הֲרַאשׁוּנִים ,
וְכִי וְכַשְׁפִּינוֹ כִי הִיָּינוּ בַּעַת שְׁהוֹסִיפ עַל
יִרְמְיָאֵל וְהַנְּבִיאוֹת אֵת הָרַ הַזֵּה (ג' ק)
לְחֹדֶךְ הָעִיר פִּינוֹ מַהִיָּה מַסֵּס לִיָּק
שְׁמַחוֹךְ לְעִיר (עִי' רִדְבִּי' סִי' ה' לִיג
וּמַהֲרִיט חִיב סִי' שֶׁהֲאֲרִיכוּ בִזֵּי' מַה
שְׁכַּעַת קְבֵרֵי בִיד וְחֵי"ג הֵם חוּץ יִרְ'
סִי' מַה לֹא פִינוֹ קְבֵרֵי בִיד וְחֵי"ג ,
וּמִתְרַן בִּאֲבוֹת דְּרִיג חִלִּיבָא דְּרִי' יִבֵּא
אֲמָרוּ מַחִילָה הִי שֵׁם כִי וְלָכֵן הִי
הֲרַאשׁוּנִים קִיָּמוֹ חוֹהֵם—וְלִי' בִּזֵּי' סִי' ט
(שֵׁס)

(שם) נדיה אין מקיימן. מפליא על
 נכסיה משנה (הג"ל), כי פירשו דמוק
 בחוספ' ובאדרי' הג"ל, דתנא קמא
 דחוספ' ספיק דבי' הג"ל סובר דמפני
 קברי שאר מלכים ונביאים מירושלם
 אלת קברי ב"ד ומהי' ולר' עקיבא
 מקיימן קברי ב"ד ומהי' אפי' בלא
 מחילה, והכל מטעמא שהיו שם מימות

נביאים הראשונים ע"ש, דכא לפי הכסף
 משנה הג"ל, פי' החוספ' פשוט דאין
 שום חילוק בין קברי ב"ד ומהי' לשאר
 קברי מלכים ונביאים אס' היו בירושלם,
 וטעם זה שהיו שם מימות נביאים
 הראשונים בעי טעמא, כמפורש לנו טעם
 על גינת ורדים שהי' בירושלם מימות
 נביאי' הראשונים מפני שלריכי' לקטורת ע"ש.

שלוש

שער ב

ירושלים

יא] גרסינן נדיה פ"ק דמועד קטן
 (ב:) משקין בית השלמין
 במועד ובשביעית כ', ובגמרא קפריך
 עלה בשלמא מועד משום טירחא הוא
 ובמקום פסידא שרו רבנן, אלא שביעית
 בין למ"ד משום זורע ובין למ"ד משום
 מורש זריעה ומרישה בשביעית מי שרי,
 אמר אביי בשביעית בזמן הזה (דרבנן)
 ורבי הוא (דאמר דהוא מדרבנן ומילתא
 דפסידא שרו רבנן) דתניא רבי אומר
 חק דבר השמיטה שמוט (כתיב בהשמיטה
 כספים אחרי כתיב חרי זימני שמטה
 שמוט) בשתי שמיטות הכתוב מדבר,
 אחד שמיטת קרקע ואחד שמיטת כספים,
 בזמן שאחת שמיטת קרקע אחת שמיטת
 כספים, ובזמן שאי אחת שמיטת קרקע
 ומכלל דאיכא זמן דלא שמיטת קרקע
 ואיזה זה בזמן הזה? אי אחת שמיטת
 כספים, רבא אמר אפילו תומא רבנן
 (דפליגי עליה דרבי ואמרי דשביעית בזה"ז
 דאורי') אבות (מלאכות) אסר רחמנא
 (בשביעית) תולדות (כגון משקה זרעים
 אפי' הי' במשכן) לא אסר רחמנא כ',
 ורבינו חננאל פי' אפילו תומא רבנן,
 לא תומא. מחני' רבי ולא רבנן, אלא
 אפי' תומא רבנן כ' ע"ש.

ובגמרא דניטין (לו) בפ' השולח
 גבי הא דהלל התקין

פרובול קפריך, מי איכא מידי דמדאורי'
 משמטא שביעית והתקין הלל דלא משמטת
 (ושקר דבר מן החורה), אמר אביי
 בשביעית בזה"ז ורבי הוא דתניא רבי
 אומר כ', ובזמן שאי אחת מש"ק אי
 אחת מש"כ, ותקיט רבנן דשמט זכר
 לשביעית, ראה הלל שנמנעו העם מלהלוות
 זה את זה עמד והתקין פרובול ומי
 איכא מידי דמדאורי' לא משמטא שביעית
 ותקיט רבנן דשמט, אמר אביי שב ואל
 תפשה שאני, רבא אמר הפקר בית דין
 הפקר, דאמר ר' יוחנן גביי' שהפקר ב"ד
 הפטר שנאמר וכל אשר לא יבא לשלש
 הימים כעלת השרים והזקנים יחרס כל
 רכושו והוא יבדל מקהל הגולה, ר' אלעזר
 אמר מהכא אלה הנחלות אשר נחלו
 אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות
 וג', וכי מה ענין ראשים אלא אבות,
 לומר לך מה אבות מנחילין את בניהם
 כל מה שירלו אף ראשים מנחילין העם
 כל מה שירלו' אבטיא לכו כי התקין
 הלל פרובול לדרי' הוא דתקין או, דילמא
 לדרי' עלמא נמי תקין כ' ע"ש, ופרש"י
 בשביעית בזה"ז, והלל כרבי סבירא ליה
 דאמר שביעית להשמט מלה בזה"ז
 דרבנן הוא, ואפי' דהלל בבית שני הי',
 סבירא ליה לאביי דבבית שני האיל ולא
 היה יוכל נוהג לא נהנו שמיטין מדאורי'
 ודאמרי'

יב) וְלִכְאוּרָה לֵיע בְּפִרְשֵׁי דִּישׁ בּוֹמֵן,
 דאָסער שטאבט שס (בִּדְרִישׁ
 בִּשְׁבִיעִית) דלֵאבִי שוֹכֶכֶת דִּישׁ בּוֹמֵן בְּנִית
 לֹא הִי שְׁמִטָּה קִרְקַע מִן הַחֲדָרִים מִשּׁוּם שֶׁאֵין
 יוֹבֵל, וְחוּץ כִּדִּי רִיבּוֹר בִּדְבָרֵי רִבִּי כְּהֵב
 טַעַם אַחֵר מִשּׁוּם דִּבְטֵלָה קְדוּשָׁת הַהֶרֶץ,
 וּמִדּוּעַ שֶׁבֶק טַעַם הָרֶאשׁוֹן, וּבִפְרָט דְּמַעַם
 זֶה הֵא אִינוּ רַק עַל אַחֵר מוֹרֵכֵן וְהַלֵּל

אמר ה' יצאן הַמַּלְאָכִים וְהַגִּבּוֹרִים לְחוּץ מִפָּנֶיךָ
הַקִּדְשִׁים וְהַקְּדוֹשִׁים הָאֵל מִקְוִים לְחַקֵּת הַלֵּל
בְּרָבּוּ וּלְפָד' יֵל בְּהַקְדֵם לַיֵּשֶׁב שִׁטָּח
רִשְׁי שְׁפִירָה שִׁמְחָה קִרְקַע חֲרִישָׁה חֲרִישָׁה
וּשְׁמִיחָה כִּסְפִים הַשְׁמֵטָה מְלוֹה בְּחִלָּה
בְּזִמָּן (יִצְחָק לו) וְחִדָּה הַשְׁמֵטָה (קִדּוּשִׁין
לח) הַקְּשׁוּ מֵעַל פְּרִשְׁי דְּהִיב לוֹ לִלְבִּי
לְהַבִּיב הַבּוֹיָן דִּירוּשְׁלָמִי שְׁאִין הַשְׁמֵטָה נוֹהֶגֶת
אֵלָּא בְּזִמָּן שׂוֹבֵל נוֹהֵג כִּי כִּיּוֹן שְׂהוּא עֵיקַר
דְּמַשֵּׁס מַלְכִּית דְּשִׁמְחָה אֵינֶה נוֹהֶגֶת, עִי' ש'
בְּהוֹס' קִדּוּשִׁין הַגִּל שֶׁהֲרִיךְ בּוֹ.
ובספר גֵּרָם יִרְחִים בְּפִי הַשּׁוֹלָה מִיֵּשֶׁב
פְּרִשְׁי, דִּיל הֵלל סוֹבֵר דְּשִׁבְעִית
מְלוֹי בִּיּוּבֵל, וּבְבִית שֶׁי לֹא נִהְיָ יוּבֵל
וּמִשָּׁה הִי גַם אִזּוּ שְׁמִיטָה דְּרִבְקָן, אֲבָל
רַבִּי יֵל דְּסוֹבֵר כֹּח"כ (פ' בְּהָר הַהִל)
דִּיש שְׁמִיטָה בְּלִי יוּבֵל, דֶּק הוֹכַחֹת רִשְׁי
דִּיש זִמָּן דִּלִּין שִׁמְחָה קִרְקַע מִדְּחֵלָה שִׁמְחָה
כִּסְפִים נִשְׁק', וְהִיטוּ בּוֹהִי' וּמִשּׁוֹם דְּבִטְלָה
קִדּוּשָׁה הֲרִיךְ עִי', אֲמֹנֵס לִיעַ קוֹבֵא
בּוֹס, חֲדָא דְּהֹא מְפֹרָשׁ לְהַדִּיב דִּירוּשְׁלָמִי
(בְּפִי דְּשִׁבְעִית וּבְפִי הַשּׁוֹלָח) דְּרַבִּי מִקְּש'
שְׁמִיטָה לְיוּבֵל, שְׁאִין יוּבֵל נוֹהֵג, וְזִיל
הִירוּשְׁלָמִי שֶׁס עַל הָא דְּהֵלֵל הַתַּקִּין פְּרוּבֹרָס
כְּמֵאָן דִּאֲמַר מַעֲשֵׂרוֹת מִדְּבָרֵיהֶם, בְּרוּס
כְּמִד' מַעֲשֵׂרוֹת מִן הַתּוֹרָה וְהֵלֵל מִתַּקֵּן
עַל דָּמ' (פִּי) הַפְּנִי מִשָּׁה שֶׁס, כְּמִד'
מַעֲשֵׂרוֹת מִדָּמ', בְּזִמָּן בֵּית שְׁנִי, וּפְלוּגְמָא
הוּא לְעִיל (בְּפִי הִיא) [ר' יוֹסִי בְּרִית
וְד' אֶלְעָזָר] וְהַשְׁתָּא לְהֹא מִד' רִסִּיל דְּכַל
מְלוֹת כְּסָלְיוֹנִים בְּחָרָךְ הִיוּ נוֹהֶגֶת מִדָּמ' בְּבִית
שְׁנִי קִשִּׁיא וְכֻלָּל מִתַּקֵּן עַל דָּמ' אִיר
יוֹסִי (וּמֵאִי קִשִּׁיא לִיה) וְכִי מַשְׁעָה שְׁגָלוּ
לְבַבָל לֹא נִפְטְרוּ מִן הַמְלוֹת הַתּוֹלְיוֹת בְּחָרָךְ
וְהַשְׁמֵטָה כִּסְפִים נוֹהֵג בֵּין בְּחָרָךְ בֵּין בְּחִל'
דִּית (וְאִכְתִּי לֹא אֲסִיק רִי' לְמִילִיתִי עַד
דִּאֲקִישִׁי לִיה וְאִמֵּאִי קִרִּית לֹה לְהַשְׁמֵטָה
כִּסְפִים מְלוֹה הַתּוֹלְיוֹת בְּחָרָךְ הָרִי חוֹבֵת הַנּוֹף
הוּא וְהוֹגַת בִּיב בֵּין בְּחִל' דִּית), מִזֵּר
ר' יוֹסִי וְאִמַר (דִּהְיוּ קִאֲמִינָא דְּמַשְׁעָה
שְׁכָלוּ

שגלו נפטר מן המלות החלויות בארץ, והח"ב
 אפי"ם שחזרו בבית שני לא היו נהגות אלא
 מדבריהן, והשאלה דרשין מקרא דכפל
 וזה דבר השמטה שמוט (דכתיב שמטות
 הכתוב מדבר) בשעם שהשמטה נהגת ד"ת,
 השמטה כספים נהגת בין בארץ בין בח"ל
 ד"ת, ובשעם שהשמטה נהגת מדבריהם,
 הש"כ נהגת בי"ב בין בח"ל מדבריהם
 (וס"ל לר' יוסי דה"ל דהלל לא מתוקמא אלא
 כמ"ד ר' אלעזר) לעיל דכל מלות החלויות
 בארץ לא נהגו בבית שני אלא מדבריהן
 חמון (בבב"ל) אמרין, אפילו כמ"ד מעשרות
 מד"ס (בבית שני) מורה בשמטה שהוא
 מדבריהם, דהני וזה דבר השמטה שמוט
 רבי אומר שני שמטין הללו שמטה ויובל
 בשעם שהיובל נהג שמטה נהגת מד"ס,
 פסקו היוכלות שמטה נהגת מדבריהן,
 אימתי פסקו היוכלות, יושביה בזמן
 שיושבי עליה לא בזמן שגלו מהוכה, היו
 עליה אכל היו מעורבין שבט יהודה
 בבנימין ושבט בנימין ביהודה יכול היו
 היוכלות נהגין, ח"ל יושבי לכל יושבי,
 נמלאת אומר כיון שגלו שבט ראובן וגד
 וחצי שבט מנשה בטלו היוכלות (ואפי"ם
 שחזרו אח"כ) עכ"ל הירושלמי, הרי מפורש
 בירוש' דלרבי אין שמטה בלי יובל, ואין
 לומר דלפרש"י חזר בו רבי בש"ס דילן
 מההקיש שבירושלמי, דהא קתני בירושלמי
 חמון אמרין, והיינו בבב"ל ג"כ נשנה היקשא
 דרבי דמקיש שמטה ליובל, וזה דא"א
 לומר דבבב"ל נשנה היקשא דרבי באופן
 אחר ממה דנשנה בארץ ישראל, דהא רבי
 היה בא"י, ומהם להא הוצא היקשא
 דרבי, ואם רבי לא שנה כן הה"ל, הלא
 מטיין לן, וזהו הא מוכח כן מפרש"י
 (בקידושין לח:) שפי' דרבי מקיש שמטה
 ליובל, דו"ל רבי' בתיקשא דרבי, בזמן
 שאי אחת משמט קרקע כגון במדבר
 "ולאחר שגלו" עכ"ל, פירש משגלו שבט
 ראובן וגד וחש"מ בנמי סתורב כימי בית

ראשון דבטלו היוכלות, וגרסה סיומא דרש"י
 ולאחר שגלו, היינו סיומא דירושלמי פ"י
 דשביעית ה"ל, אימתי פסקו היוכלות,
 כ"י שגלו שר"ג וחש"מ כ', וכן נראה
 מחד"ה השמטה (קידושין לח:) ומכל
 הראשונים, בהביאם פרש"י, דלפרש"י
 סובר רבי דשמטה תליא ביובל, וכי"מ
 בחי' הרשב"א פ' השולח (בד"ה אחר אביי)
 שהקשה על פרש"י דש"ק הוא חרישה
 וזריעה, וש"כ שמטת מלוח, דהיינו דרשין
 מהאי קרא אחת ש"ק ואחת ש"כ ואחת
 שמטת שביעית, ואחת יובל דאטו בקרא
 שלשה שמטות כתיבי ב' ע"ש, פ"י שמקשה
 לפרש"י יש לרבי שלשה שמטות, והיינו
 דמקיש שמטה ליובל, והא רבי אומר כן
 בשתי שמטות הכתוב מדבר כלומר דמרבין
 משמוט יתירא עוד שמטה אחת והיכא
 נרבה עוד שתי שמטות שהי' שלשה, ויותר
 מזה מפורש כן בריטב"א ובחי' הר"ן שם,
 ח"ל הריטב"א בשתי שמטות הכ"מ אחת
 ש"כ ואחת ש"ק חרישה וזריעה, ש"כ השמטת
 מלוח, בזמן שאתה משמט קרקע דהיינו
 בשעם שהיובל נהג אחת משמט כספים,
 דפלוגתא הוא הה"ל אם נהגת שמטה
 בזמן שאין היובל נהג, ורבי סובר דאזנה
 נהגת"י ואפי"ג דהלל בפני הבית היה לא
 היה נהג יובל דכל יושביה עליה בעינן
 וליכא, זה תוסף דברי, פרש"י עכ"ל
 הריטב"א, וח"ל הר"ן בחי', פרש"י ו"ל
 ש"ק חרישה וזריעה ש"כ השמטת מלוח,
 ובזמן שאי אחת משמט קרקע דהיינו בזמן
 שאין היובל נהג שאין שמטת קרקע
 אי אחת משמט כספים אפי"ם שם מוכח
 הנוף, הילכך בבית שני כיון א' נס:
 יובל מפני שלא היו כל יושביה שם
 ש"כ לא חתא נהגת מדאורי', ואין פירוש
 מחזור שא"כ הרי השמט עיקר טעמו של
 דבר, דהיינו שאין שמטה נהגת אלא
 בזמן שהיובל נהג, ועוד דאמ"ל, דרבי
 ס"ל הכי", והרי רש"י ו"ל כח דפלוגתא

דחנאי הוא דלמא לא ס"ל הכי, דמנ"ל
דלית ליה חרי קולי, אלא הנכון דש"ק
היינו חזרת שדות לבעליהן ביוכל כ' עכ"ל
הר"ן (מקור דבריו הוא החידושי הרמב"ן
ס"ט) ותו ק"ל הא רש"י (בד"ה בשביעית
הג"ל) חסיים, ואומר אני שהוא מחלוקת,
כלומר רבי דסובר אין שמטה בלי יובל
פליג עם החזרת כהנים, ולפי דברי גרש
ירחם שגם רבי סובר כהה"כ, איזה מחלוקת
יש, הא כל תנאי שקלת מעלמא דסברי
שביעית חלוי ביוכל, ותו מאן הנא דהלל
ס"ל כוותי דשביעית חליא ביוכל, ותו הא
דאמר אב"י, הלל כרבי, משמע דלגמרי
סובר הלל כרבי, והכי נמי מסתברא
שהיקשא דרבי הוא קבלה מאבותיו עד זקנו
הלל הזקן שמקן פרוחבול, כי יולאי ירך
הלל, שלשלת הקבלה והנשיאים, עד רבי
והללא קיבל כל אחד מאבותיו, כמבואר
בהקדמה למשנה ולהרמב"ם ע"ש.
יג) **אשר** לפ"ז ברור שגם לפרש"י
שמיטה חלוי ביוכל. לרבי,
והיקשא דרבי בבבלי היינו הך היקשא
שבירושלמי רק רש"י מחולק עם תוס'
וכייעתו בפירוש המילות של ש"ק וש"כ,
כי לרש"י היה נראה דוחק לפרש כפי
התוס' דשיק יובל, וש"כ שביעית, דה"כ
קשה לן בש"ס רפ"ק דמועד קטן, הא עיקר
לימוד דחרישה וזריעה בשביעית חסר
בההיקש, כי דוחק לומר כמש"כ תוס'
קדושין (ל"ח :) בד"ה השמטה, דה"ה
דמיירי בשמטה חרישה וזריעה ע"ש וגם
ה' קשה לרש"י, הא כחש שמטה קרקע
היינו חרישה וזריעה ולא יובל. כמש"כ
בקרא (ש' משפטים כ"ג) והשביעית השמטה
פי' מחרישה וזריעה ע"ש פרש"י, לכך
פרש רש"י ש"ק חרישה וזריעה וש"כ
שמטה מלוא, אבל בעיקר הדבר רש"י
ותוס' תרומתו שוים דרבי הני שתי
דבריייתו בשתי שפות ודברים אחדים,
ותרומתו לריבא דאי תנא דק הוא דירושלמי

רבי אומר ב' שמיטין הללו שמיטה ויובל
כ', הוה אחינא, דסובר רבי שגם בזה"ז
מעשרות מד"ס דלא בטלה קדושת הארץ,
ורק שמיטה דרבנן משום שחלוי ביוכל
כמוכן בירושלמי הג"ל (אות ב), ואי תני רק
ההוא דבבלי רבי אומר כ' בשמטה שמיטת
הכ"מ אחת ש"ק ואחת ש"כ כ', הוה אחינא
דפירוש בהיקש דרבי כמו בההיקש דר' יוסי
שבירושלמי הג"ל, כלומר דרבי סובר ג"כ
הכי דשמיטה חליא בקדושת הארץ לחוד
ולא ביוכל, ובבית שני נהג שמטה דאורי'
קמ"ל רבי תרומתו, ומש"ה הקס בירושלמי
פ"י דשביעית הג"ל דמיירי בזמן הבית,
כמבואר בר"ש רפ"ו דשביעית (ובפני משנה
ס"ט) וז"ל ואמרין אפי' למ"ד מעשרות
מד"ס מודה בשמטה שהוא מדבריהן ובימי
הלל איירי ההם עכ"ל הר"ש, מוכרח הו'
הירושלמי להביא בההיקש דרבי שמקיש
להדיא שמטה ליובל, כלומר אפילו בבית
שני שהי' מעשרות דאורי', מ"מ שביעית
הי' דרבנן משום דחליא ביוכל שלא נהג בב"ס,
ובש"ס דילן בפי' השולח נראה שמייירי רק
מפרוחבול בזה"ז, מוכרח הו' אב"י להביא
היקשא דרבי שמקיש ש"כ לש"ק, דמהיקשא
שבירושלמי הו"א דגם בזה"ז מעשרות
מדאורי' דלא בטלה קדושת הארץ, ושביעית
דרבנן משום דחליא ביוכל שאינו נוהג בזה"ז
דאין רוב יושביה עליה, לכך הביא ההיקש
ש"כ לש"ק לאשמועינן דשביעית בזה"ז
דרבנן גם מטעם השני שבטלה קדושת
הארץ בזה"ז ומעשרות מדרבנן, וזהו
שפירש רש"י בפי' השולח בד"ה בזמן שאי
אחז משמט קרקע כגון עכשיו שבטלה
קדושת הארץ, ר"ל בדדיובור הקודם בד"ה
בשביעית כבר גילה רש"י לנו דלרבי שמטה
חליא ביוכל מהיקשא דירושלמי, ובזמן בית
שני היה שמיטה דרבנן משום דלא נהג
יובל, אפי' שהארץ הי' מקודשת או
בקדושת עזרא גם לרבנן דר' יוסי כמבואר
בהגר"א יו"ד רס"י של"ח (סק"ו) דרש"י

ביבמות (פ"ב) הוצר כן שם רבנן מודה לר' יוסי דירושא שמה יש להן, ורק פליגי בדיושא שלישי, דרבנן כברי דגם ירושה ג' יש להן, פ"י דבטלה קדושת הארץ דירושא שניה ע"ס, (הגם כעת לא מלאמי ביבמות דרש"י סובר כן, רק ברש"י פ' יולא דופן (מ"ו):) דר"ה הני לה מלאמי כן (ע"ס), וכאן מביור הוה, דר"ה בזמן, בא רש"י, לגלות לן שמהדיקש זה בצבלי, מדשני רבי בלישניה מהדיקש שבירושלמי שמעיין טעם השני דשביעית בזה"ז לאו דאורי' משום דבטלה קדושת הארץ כלומר קדושת עזרא, דכן הוא לקושטא דדינא שני הטעמים אחיהים ומוכרחים, ולטולם חוכן בני ההיקשים שווים, ר"ל דגם לפרש"י כגאח ההיקש שבצבלי ש"כ וש"ק הוא כמו ההיקש שבירושלמי שמיטה ויובל, והיינו דבמלות יובל יש ב' מיני שמיטות קרקע, איסור חרישה וזריעה בקרקע, והפקעת קרקע מלוקה למוכר ובשביעית יש איסור חרישה וזריעה והשמיטה כספים, ואיחיקש שמיטה ליובל בכל פרטיה דאין זה בלי זה, ואין שום דין מהם נוהג אחד בלי חבירו, וה"ל גם לפרש"י כן הוא כוונת ההיקש דהכא שבצבלי, והיינו שמיטה כספים איחיקש לשמיטה קרקע, כלומר לחרישה וזריעה דשביעית הנכלל בשם שמיטה קרקע, כי בשם שמיטה קרקע נכלל חרישה וזריעה דשביעית ודיובל והפקעת קרקע מלוקה למוכר ביובל, דאיחיקשי טולם להדדי מכת ההיקש שבירושלמי דשביעית איחיקש ליובל, ולטולם ליכא רק שני שמיטין דהיינו שמיטה ויובל ולא שלשה ("רק בהיקש דהכא חילק רבי כל דיני שמיטה ויובל לשני מינים הללו, והיינו לש"כ וש"ק, כדי להודות לן מלישנא דהיקש זה ש"כ לש"ק דיש זמן שאין אחת משמט קרקע כגון בזה"ז דבטלה קדושת הארץ, יטן דההיקש הוא לחרישה וזריעה דשביעית והיינו ש"כ דשביעית לחרישה וזריעה

רש"י בס' כפאור ופרח (פמיט) וז"ל אחר אב"י בשביעית בזמן הוה ורבי הוא כ' בשתי שמטות הכחוב מדבר אחת שמטת קרקע ואחת שמטת כספים כ', הרי שנשארה שביעית דרבנן, שמהל הכחוב שתי השמטות זו זו, ושכשוו אינו נוהג שמטת קרקע דאורייתא, ששמיטה קרקעות בשביעית חלו בחזרת שדוח לבטלים ביובל, דהכי איהא בירושלמי כוף מס' שביעית, הניא וזה דבר השמטה שמוט רבי אומר שהי שמטות שמטה ויובל, בשמטה שהיובל נוהג שמטה נוהגת דבר חורה, פסקו היובלות שמטה נוהגת מדבריהם עכ"ל כו"פ, וז"ל המצינו בקריה ספר צפ"י משמטת ויובל (מלוה לח) ונוהגת שביעית בארץ והשמטת כספים בכל מקום מן החורה בשביעית (ר"ל כספים נוהגת רק בשביעית ולא ביובל) דכתיב כי קרא שמטה לה' בכל מקום, והשמטת כספים הוקש (שם צ"ל) דבשתי שמטות הכחוב מדבר, ובזמן שאין היובל נוהג אין אחת מהל אלו נוהג כדילפינן עכ"ל פראה מדבריהם שלמדו משני ההיקשים דרבי שבצבלי ושבירושלמי הנ"ל, ושמטת כספים פירשו כפרש"י הנ"ל, ולא מלו פל לבס קושיה דרש"ל צ"ל צידושיו למס' גיטין הנ"ל (אות יב) אטו שלשה שמטות כתיב

דְּשִׁבְעִית אִיחָקָשׁ לְיוֹבֵל , כְּמִשׁ מֵהֶרֶץ
בְּשִׁנּוֹת (סָגִיב) בְּשֵׁשׁ הָרִי קוֹרֵקָם שֶׁן
הוּא לְהַדִּיחַ בְּכַתִּי שֶׁל הַרְמִזִּים וְחֵל .
בְּזִמָּן שֶׁאֵין יוֹבֵל נוֹהֵג אֵין שְׂבִיעִית נוֹהֵג ,
וְנוֹהֶגֶת שְׂבִיעִית בְּאַרְץ מִדְּבָרִים , וְכֵן
הַשְּׂמִטָּה כַּסְפִּים מִדְּבָרִים עִשׂ , וְזֶה
שֶׁהַכֶּסֶף מִשְׁנֶה שֶׁסֶּה רָאָה לְהַעֲמִים בְּרִמְזִים
דְּשִׁמְטָה קִרְקַע בְּזֶה־זֶה דְּאֹרִי , כְּכֹר הַבְּרִי
לְגִזְיָה בְּכֶסֶף מִשְׁנֶה שֶׁסֶּה פִּד (הַכֵּט) וְכֵּן
יִוֹסֵף יוֹדֵד רִמְזֵי שְׁלֵיחַ בְּדִים וְשְׂבִיעִית ,
וְכַהֲנוֹתָם אֲבָקָה רֹכֵל (ס' כד) וְכַתֵּב
שְׁדַעַת הַרְמִזִּים בְּפִי וּפִי מִשְׁמִטָּה וְיוֹבֵל
דְּשִׁמְטָה קִרְקַע בְּזִמָּן שֶׁאֵין יוֹבֵל נוֹהֵג אֵינוֹ
אַלָּא מִדְּבָרִים עִשׂ , וְכִיָּה בְּחֶסֶף הַרְשָׁבִים
סִי רִמְזֵי בְּשֵׁשׁ הַרְמִזִּים , שֶׁכַּתֵּב דְּמַת
רִמְזֵי וְרִמְזֵי הַרְמִזִּים (*) וְהַרְשָׁבִים דְּשִׁבְעִית
בְּזֶה־זֶה דְּרַבֵּן , הַרְשָׁבִים בְּחֶסֶף גִּישָׁן (לו) .
כַּתֵּב דְּאִינֶה נוֹהֶגֶת אֲפִי מִדְּרַבֵּן , וְחֹרֵךְ
וְהוֹדֶה בְּפִי בְּפִי לַעֲזֹז דְּנוֹהֶגֶת מִדְּרַבֵּן ,
וְשֶׁבְּחֹוֹתָם עַל זֶה הַרְמִזִּים וְהַרְשָׁבִים בְּחִדּוּשִׁים
בְּפִי הַשּׁוֹלֵחַ (שֶׁס) , וְאַחֲרֵי בִירוּשְׁלַיִם סְפִיט
דְּשִׁבְעִית חֹדֶר בֵּר נֶשׁ הוּי חֲשׂוֹד עַל שְׂמִיטָתָא
כִּי אֲמַר לֵה חֲלָהָא מִדְּמִי שְׂבִיעִית מִדְּרַבֵּי
גַּמְלִיאל וְחִזְרִי עִיכ , וְכַתֵּב הַרְמִזִּים פִּי
בְּהַר שְׁכִינָה שֶׁזִּכְרִי חֲכָמִים דְּבָרֵי גְרָאִים
שֶׁהֵם אֲמַת , וְכֵן דַּעַת סִמְגִי וְסִמְקִי , וְכִי
בְּעַל הֶ"ה שְׁלֹמֹה וְכֵן נִרְאֶה קֶלֶת דַּעַת
רַבִּינוֹ שֶׁמֶשֶׁן בִּיחָא , וְכֵן דַּעַת רִי יוֹיָט
הַאֲשָׁבִילִי וְהִי יְהוּדָה בְּסִי חֲקַת הַדִּינִין , אֲבָל
בְּסִי הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וְהִי יְהוּדָה אֲלֶבְרָלוֹת
הַנְּשִׁיחַ וְהִי יְהוּדָה בֵּן יִקְרָה וְהִי בְּעַל הַעֲיִטֹר
סוֹבְרִים דְּאֵין שְׂמִטָּה קִרְקַע בְּזֶה־זֶה , וְיִרְאֶה
מִדְּבָרִים דְּאִינֶה נוֹהֶגֶת , וְאַעֲפִי שֶׁהַרְמִזִּים
בְּפִד מֵהֶלֶי שִׁי כַּתֵּב דְּשִׁבְעִית נוֹהֶגֶת בֵּין בְּפִי
הַבִּית וְכֵן שְׁלֹא בְּפִי הַבִּית , וְהִי הַסְדְּרִי כַּתֵּב
בְּסִפְרֵי הַתְּרִמּוֹת דְּהוּא דְּאֹרִי בְּזֶה־זֶה (*) כְּדִלִי

דִּישׁ לֹמֵר דְּמִשְׁמַט יִתִּירָא מִרְבִּין כָּל מִינֵי
שְׂמִטּוֹת הַכְּחוּבִים בְּחֹרֶה בְּשִׁבְעִית וְכִיּוֹבֵל ,
אִלָּא כְּפִירֵי הַגִּל , רִיל דְּלַעֲלוֹס לִיכָא רֶק
שְׂנֵי שְׁמִיטִין , כְּלֹמֵר כָּל דִּינֵי שְׂמִטָּה וְיוֹבֵל—
וְזִינּוֹ אִיסוּר עֲבֹדָה קִרְקַע בְּיוֹבֵל וְשִׁבְעִית ,
וְהַפְקַעַת קִרְקַע מְלוּקָה לְמוֹכַר בְּיוֹבֵל וְהַשְּׂמִטָּה
מְלוּהָ בְּשִׁבְעִית—מִמַּחְלָקִים לְשִׁנֵּי חֲלָקִים ,
שֶׁנִּקְרָאִים שְׁנֵי שְׁמִיטִין , הֵם בִּירוּשְׁלַיִם
חֵילָק דִּינִים הֵלְלוֹ לְשִׁמְיָה וְיוֹבֵל , וְהֵכָא
בְּבִבְלִי חֵילָק אֲוָהֶם לְשִׁנֵּי חֲלָקִים לְקִרְאָם
בְּשֵׁשׁ שְׂמִטָּה קִרְקַע וְשְׂמִטָּה כַּסְפִּים , וְכֵן
יֵשׁ לְחֲלָקָם לְשִׁנֵּי חֲלָקִים לְכַוּנָם בְּשֵׁשׁ חֻבָּה
הַגּוֹף וְחֻבָּה קִרְקַע כְּמוֹכֵן בְּשֵׁשׁ קִדּוּשִׁין
(לִיח' : ע"ט)—וְאִיכָּא וְכִי בְּשִׁבְלִי זֶה גִּלְגָּלְךָ
רוֹבִיחַ טוֹבָא .

יד] זֶה־זֶה תּוֹלַת הַעֲלוֹה : דְּלִכְיֵעַ בֵּין
לְרִשִׁי כְּפִירֵשׁ שְׂמִטָּה קִרְקַע חֲרִישָׁה
וְחֲרִישָׁה , וְשְׂמִטָּה כַּסְפִּים הַשְּׂמִטָּה מְלוּהָ ,
וְכֵן לְחֹסִי וְהַגְּאוּנִים שְׂפִירָשׁ שְׂמִטָּה קִרְקַע
יוֹבֵל , וְשְׂמִטָּה כַּסְפִּים שְׂבִיעִית , נִכְלָלוּ כָּל
דִּינֵי שְׂמִיטָּה וְיוֹבֵל בְּשִׁנֵּי הַהִיקָשִׁים הֵלְלוּ ,
וְרֶק מִשְׁמִטָּה דּוֹרְשִׁין אִיכָּא בִּינְיָהוּ ,
אֲבָל לְדִינָא תְּרוּוִיחֵיהּ שׁוּיִים דְּלִיחָקָשׁוֹ כָּל
דִּינֵי שְׂבִיעִית לְיוֹבֵל , דְּבְּזִמָּן שֶׁאֵין נוֹהֵג יוֹבֵל
מִדְּאֹרִי אֵין שׁוּם דִּין שְׂבִיעִית מִדְּאֹרִי—
וְהַרְמִזִּים רִישׁ פִּיט מִשְׂמִיטָּה וְיוֹבֵל נִרְאֶה
שְׂפִירֵשׁ שְׂמִטָּה קִרְקַע וְשְׂמִטָּה כַּסְפִּים
כְּפִירֵשׁ חֹסִי וְהַגְּאוּנִים הַגִּל , עִי חֹסִי
קִדּוּשִׁין (לִיח' : סד"ה הַשְּׂמִטָּה , וְכֵן פֶּאֶת
הַשְּׁלֵחַן (סָגִיב אֲכִיב) וְכֵן תּוֹרַת יְהוֹנָתָן
(אֲכִיב) , וְכֵן מוֹכַח מִבְּעַל עֵין מִשְׁפֵּט בְּרִישׁ
פִּיט דְּמוֹעֵד קָטָן (ב : אֹהֶת ד) שְׁלִינִין שֶׁס
לְהַרְמִזִּים רִישׁ פִּיט מִשְׂמִיטָּה וְיוֹבֵל הַגִּל ,
וְהִי הַשִּׁטָּה שֶׁס מִיירֵי מִחֲרִישָׁה וְחֲרִישָׁה
דְּשִׁבְעִית , בְּשֵׁשׁ כְּכֹר גִּילָה לֵן הַרְמִזִּים
דַּעַתָּה בְּפִי (שֶׁס הֵט) שֶׁס עֲבֹדָה קִרְקַע

(*) לִיטָּה הֵא הַרְבֵּי הַסְדְּרִי לֹא הִבִּיחַ שֶׁס יוֹתֵר רֶק דְּבָרֵי הַרְמִזִּים בְּסִפְרֵי הַזִּכּוֹת
(פִּי הַשּׁוֹלֵחַ) עִשׂ , וְהִי הַרְשָׁבִים בְּעִלְמוֹ סוֹבֵר שְׁדַעַת הַרְמִזִּים דְּשִׁבְעִית בְּזֶה־זֶה
בְּרַבֵּן רִמְזֵי .

דר"פ משקין מחנגד לזאת ע"ש, — ומה
 שהרב יר"א מיישב, דרבא בר"פ משקין
 מתוך כן רק למירולו דאז"י, אבל רבא
 בעלמו סובר דרבי ג"כ אינו מקים עבודה
 קרקע ליוכל ע"ש, שינויא דחיקי ווא,
 כי פשטות הסוגיא שם מוכח דגם לרבא
 הוקש לרבי גם קרקע ליוכל, כמשנח"ל
 (אות יב) בשם כל הראשונים: במס' קדושין
 (לח:) בד"ה השמטת, ובתורה בזמן ובח"י
 הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן בפי'
 השולח (לו.) ע"ש, וכ"ה בס' בית הלוי
 (ס"ג) דמ"ש הכסף משנה לפרש דשני
 שמיטין היינו כסף ויוכל לא קרקע, בודאי
 דאי אפשר לאומרו וכדמוכח בריש מועד
 קטן ע"ש, — ותו ה"ל הכסף, משנה בעלמו
 חזר בו ומסיק להלכה שהרמב"ם סובר
 גם בקרקע שבזיעת בזה"ז דרבנן, כמבואר
 בכסף משנה בפ"ד משו"י (הכ"ט) ובבית
 יוסף ביו"ד רס"י של"ה בד"ה ובשביעית,
 ובתשו' אבקת רובל סי' כ"ד וכה"ע"ש, —
 ומה שמספק הרב יר"א, הי מיעיבו קדים,
 ודלמה חסובה זו קרמה לפי הכ"מ בפ"ד
 משו"י (הכ"ה) ה"ל, ואם הדבר בהפוך
 הוא חזרה גמורה ע"ש, לראה שספיקו
 נולד לפי שלא ראה תשו' מרן הב"י באבקת
 רובל, רק כפי שמוצאה במהרי"ט (סמ"ג)
 הביאו בספק, כמה שכתב, שמרן הב"י
 הורה לבסוף לדברי אביו המבי"ט ע"ש.
 אבל לדין ברור כשמש, שמרן הב"י החזיק
 גם בסוף ימיו בשנת השל"ד, שהוא שמיטה
 אחרונה לזמן שנתבטל מרן בישיבה של"ה,
 דשביעית בזה"ז מדבריהם בכל מילי,
 כמבואר להדיא בתשו' אבקת רובל (סכ"ה)
 ובס' ברכי יוסף חיו"ד סי' של"ה, ובס'
 פאת השלחן סכ"ג (סקכ"ט) — וכיון שהחזיק
 מרן כן בשלשה ספריו: בכ"מ ובב"י ובתשו'
 אבק"ר, פשיטא דהוה חוקה, וכ"מ בתשו' שו"ת
 המור (ס"ד) בד"ה אך אנכי הרוואה ע"ש.
 [ו] בשג"ה כל ראיות של הרב יר"א
 שט אינם מוכרחין: מה
 שהביא

כס על הרבנים הגדולים דאמר' דהיא
 מדבריהם לסמוך עליהם, וכן שכן שהרבה
 גדולים סוברים שאינה נוהגת אפילו
 מדבריהם כמו שכתבתי למעלה בסמוך,
 ונפקא לן מינה דאם היא מדרבנן אזלינן
 בה לקולא, ויש תימא בדברי הרמב"ם
 דבריש פ"ט משו"י משמע דשמטת קרקע
 דרבנן, ולמה כתב בפרק ד' בין בפני
 הבית בין שלא בפני הבית, וי"ל דבין
 בפני הבית ובין שלא בפני הבית נוהגת אם
 יש שם יוכל, דיוכל אינו חלוי בבית,
 א"כ אף רבינו יודה דשמטת קרקע דרבנן,
 וא"ת למה פסק כאז"י נגד רבא (בריש פ'
 משקין ופ' השולח) וי"ל משום דתלמודא
 דקדושין (ל"ח:) סתם לן כרבי והיינו
 כאז"י, עד כאן מוכן תשו' הרשב"ש ע"ש.
 [ו] ומ"ש בשו"ת בכורי שלמה (סל"ז),
 שהרב יר"א אליהו (תקון קט)
 העלה שהרמב"ם סובר דשביעית בזה"ז
 דאורי' ע"ש, חמ"י, ה"ל הרב ידי אלי'
 שם אינו מחליט כן בדעת הרמב"ם, רק
 כתב הכל בדרך אפשר, ואם, ובדרך
 שינוי דחיקי, דו"ל שם, ואפשר לומר
 דהוא דירושלמי שהביא רש"י בנתיבין (לו.)
 שאין השמיטה נוהגת אלא בזמן, שיוכל נוהג
 וכי' אפשר לומר דעל שמטת כספים קאמר,
 ומסיים שם, שאם דעת רבינו הרמב"ם
 כמ"ש לעיל דשמטת קרקע לעולם הוא
 דאורי' כ' ע"ש, — וגם יסוד הרב יר"א שם,
 ה"ל דברי הכסף משנה בפ"ד משמיטה
 ויוכל (הכ"ה) שחידש לן דלהרמב"ם מקי'
 רבי רק כספים ליוכל ולא קרקע ע"ש,
 אשר כבר מופרך פירכא גמורה, מכוניא
 ערוכה ושמורה ברפ"ק דמועד קטן (ב:)
 דא"כ דהר"א קושיא המקשן לדוכתא, זריעה
 וחרישה בשביעית מי שרי, כמו שחמיהו
 הגדולי תרומה (שער מ"ה) והנה"ג חו"מ
 רכ"ו ס"ז, והמשנה למלך שם בפ"ד משו"י
 (הכ"ה) והשגת ארי' בחדשות (סע"ו),
 וכמ"ש שם הרב יר"א בעלמו, שסוגיא זו

הַבַּיִת רָאִי מִלְּשׁוֹן הַרְמִיָּה בְּפִי מִשְׁוִי
(הַכִּיָּה) בֵּין שְׁלֹשׁ בְּנֵי הַבֵּית (ע"ש וּבְכֶסֶף
מִשְׁנֵה), י"ל דֹּהֲרֵי שְׁהַרְמִיָּה מִיְּרִי
בְּשִׁבְעֵיט דְּלוֹרִי, וְהֵיכָן בִּזְמַן כְּחֵז שְׁנֵים
קֹדֶם בְּנֵין בֵּית רֹאשׁוֹן, שְׁהָיוּ רֹב יוֹשְׁבֵי
בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שְׁהָגוּ יוֹבֵל, וְכִמוּ שְׁפִירְשׁוּ לֵן
הַרְשָׁבִיט בְּחֶשֶׁר אֵיל תִּיקוֹן רִנָּה, וְהַמְבִּיט
בְּשִׁלְשִׁית סִי קָלִיז ע"ש, כִּי הַרְמִיָּה קָאִי
אֶשְׁקִירָא דְּרִינָה בִּזְמַן שְׁהִי דְּלוֹרִי, כְּמִשְׁ
הַכְּפֹהוּ וּפְרַח רִישׁ פ"ה, וְהַשִּׁיב בְּיָד רִשִּׁי
שְׁלִיָּא (סָקִיג) וְהַלִּיחַ בְּרִכּוֹ (לִי) וּפִאֵה סָקִיג
סָקִיג, וְלֹאֲפֹקִי אֲחָא מִחוּסְפָּה שְׁבִיעִית
דְּנוֹהַג רַק בְּפִנִי הַבֵּית, כְּמִשְׁשׁ הַרְמִיָּה
בְּרִישׁ פ"ג מִשְׁוִי ע"ש, —וְרָאִי לְדַבֵּר דֹּהֲרָא
בְּרִישׁ פ"א מִתְרֻמוֹת כְּחַב גִּיב הַרְמִיָּה,
בֵּין שְׁלֹשׁ בְּנֵי הַבֵּית, וְהָרִי שֶׁם בְּהִלְכָּה
כִּיז כְּחַב בְּהִדְרִיא שְׁהַרְמוֹת גַּם בִּימֵי עֲזָרָא
אִינוֹם אֲלֵא מִדְּבִרִיהֶם, וְכַבֵּר כְּחַב שֶׁם הַכֶּסֶף
מִשְׁנֵה בְּעָלְמוּ בְּסִפְרָא מִתְרֻמוֹת, שְׁמֵה שְׁכַחַב
שְׁנוֹהַג אֵף שְׁלֹשׁ בְּנֵי הַבֵּית אֵין זוּ סְחִירָה
שְׁחָס הָיוּ כָל יוֹשְׁבֵיהֶם עֲלֵי לֹא הָיוּ פְּטוּרִין
שְׁלֹשׁ בְּנֵי הַבֵּית, וְאֵם כָּל יוֹשְׁבֵי עֲלֵי אֵף
בְּפִנִי הַבֵּית פְּטוּרִין ע"ש, וְכֵן גַּבִּי יוֹבֵל
בְּפִנִי הַלְכּוֹת שְׁוִי נְמִי כְּחַב הַרְמִיָּה (בְּהִיחַ)
בְּנוֹהַג שְׁלֹשׁ בְּנֵי הַבֵּית, וְהָא וְדֹרֵי דֹרֵי
נוֹהַג יוֹבֵל רַק בִּזְמַן שְׁהִי רֹב יוֹשְׁבֵי עֲלֵי,
וְהָכִי נְמִי כֵן הָא כּוֹוֹת הַרְמִיָּה בְּפִי
מִשְׁוִי הַכִּיָּה, (אֲזִמֵּר מִיב בְּסִבָּה רִשִּׁי
הִי וּבְסִפְר תוֹרַת יוֹהֲנָן אֲכִיב).

וְיָמֵי הַרְבֵּי יוֹדֵא שְׁלֹשׁ מִלִּינוּ בְּשׁוֹם מְקוֹם
שְׁאֲמֵרו שְׁחִמִים הִקְנוּ שְׁמֵטָה
קִרְקַע אֵף שְׁלֹשׁ בְּנֵי הַבֵּית כְּמוּ שְׁאֲמֵרו
בְּשִׁמְטָה כְּסָפִים דִּתְקֵנוּ רַבִּין דִּתְשִׁמְטָה זֹכֵר
לְשִׁבְעִית, וְאֵיךְ אֵיב נֹכַח לְפָרֶשׁ דְּבָרֵי
יְבִינוּ הַרְמִיָּה שְׁכַחַב דְּשִׁבְעִית, נוֹהַג אֵף
שְׁלֹשׁ בְּנֵי הַבֵּית דִּהֵינּוּ מִדְּבִרִיהֶם, דְּבִר שְׁלֹשׁ
הַזֹּכֵר אֵף שְׁלֹשׁ הַזֹּכֵר בְּשׁוֹם מְקוֹם, אֲלֵא פְּסִיטָא
דְּמִדְּלוֹרִי קֹאֲמֵר רַבִּינוּ עֲכ"ל, וְלַעֲד
שְׁפִיר יֵשׁ לְפָרֶשׁ דְּבָרֵי הַרְמִיָּה דְּמִדְּלוֹרִי
קֹאֲמֵר, כְּגִיל בְּשֶׁם הַשִּׁי הַרְשָׁבִיט (סִי
וְיָמֵי

ומש יד"א ואדרבה מדברי רבי נראה דוקא כספס חלה הכחוב ביוכל
 גזנ עזודת קרקע שהיא חלה החלויה
 בארץ לעולם היא טבחה אפי' שלא בטבחה
 כיון שהיא חלויה בארץ ע"ש, ל"א ארץ נראה
 כן מדברי רבי לא מנציח לפרש"י דשמע
 קרקע היינו מרישם וזרימה דשביעית
 ודאי דעזודת קרקע פשוט לרבי יומר
 מכספס דכזה"ל דרבנן, מ' חזיון דרבי
 חלה כספס בקרקע מכלל ד שט"ל שקרקע
 בזה"ל מדרבנן משום דהליא ביוכל ומשום
 דבטלה קדושת הארץ, כמבואר ברש"י (גיטין
 לו:) בד"ה בשביעית ובד"ה בזמן, אלא אפילו
 לפי ר"ת שס' בהד"ה בזמן ובקדושין בהד"ה
 השמטה (לח:) דשמע קרקע היינו יוכל מ"מ
 עזודת קרקע דשביעית לא גרע מכספס, כי
 כדכינו הס' שפירש לן דש"ק היינו יוכל,
 הוא שפירש לן דש"ק היינו שביעית,
 וחריבה וזרימה דידה ג"כ ילפינן דהלה
 ביוכל, כמבואר ס' בחוס' קדושין הג"ל
 ע"ש, וכן פירשו כל הראשונים ההיקשא דרבי,
 ע"י בחידושי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א
 והר"ן צ"י השולח—ואדרבה י"ט לומר מה
 שמטת כספס דהוא חובת הגוף דמסבדא
 דחינה חלויה ביוכל כסבדא המקשן בגמ'
 קדושין (לח:) השמטת כספס חובת הגוף
 הוא, ופרש"י שס' הא נמי נטעו עלי' קודם
 לכן, וכן הוא הסלקא דעתך דר' יוסי
 בירושלמי פ"י דשביעית, דפריך וכי משעה
 שגלו כ' והשמטת כספס נוהג בין בארץ
 בין בח"ל (ע"ל אות יב), אעפ"כ היתקש
 ליוכל, עזודת קרקע נהיא מזה החלויה
 בארץ, אינו דין דהיתקש למזה החלויות
 בארץ שביוכל, שנתבטלו כששפט המורבן
 על כל א"י ובגלו חובת קדושה מפני
 המורבן מאין יושב, דהא בהרואויהו בשמטה
 זביוכל נאמר (פ' בהר) כי הצאו ביאת כולם,
 דבעי רב יושבי' עלי'.

ז ומה שהרב יד"א מחמה שס' על
 המהרי"ט בשניות (ס"י נ"ב)

שהביא ראי' דשביעית בזה"ל דרבנן מדבר
 רבי, הא רבנן פליגי עלי' ואיכא למימר
 הלכה כרבי' ע"ש, נפ' לאח הא הרב יד"א
 בעלמו כבר חידן זאת שס' ד"ל דליכא
 בשום מקום חכמים שיפלגו על רבי, וזאת
 החכמים שבחורח כהנים (פ' בהר) שאמר
 שביעית אע"פ שאין יוכל, ויש לפרש שלא
 נהגו יוכל בחטאם, כמו שחידן חוס' ערכין
 (לכ:) בד"ה מו, דכן הוא עיקר הפירוש
 בח"כ, ודבא בריש פ' משקין אומר רק
 לרבלי אב"י, אבל רבא בעלמו סובר דליכא
 חכמים שיפלגו על רבי ע"ש, ועי"ל
 כמש"ל (אות כ) בשם העיטור (אות פרוכול)
 דרבי דדריש השמטה שמוט לא יחידה
 הוא, דר"א בר' שמעון בקדושין ור' יוסי
 בירושלמי פ"י דשביעית הג"ל נסבי לה.
 כוונתי ע"ש.

ומה שמחמה עוד הרב יד"א על המהרי"ט
 הא קי"ל הלכה כרבא לגבי אב"י
 ע"ש, י"ל כמו שפירש הר"ח שס' בריש פ'
 משקין, והיס של שלמה צ"י השולח (ס"י)
 (מב) דלדינא גס רבא מודה לאב"י דשביעית
 בזה"ל מדבריהם כרבי, ורק רבא חידש לן
 דרבנן נמי אחיא מהני ולא בעי לאוקמי
 רק כרבי; ועי"ל כמ"ש הבית יוסף ביו"ד
 ס"י רכ"ח בד"ה ופוחחין, ובתוספת יו"ט
 רפ"ט דנדרים, דכללא דהלכה כרבא לא
 איתמר אלא כי פליגי לענין דינא, אבל
 היכא דלא פליגי אלא בטעמא דמלחא כי
 הכא לא, ומשום דטעמי' דאב"י מסבדא
 טפי, ומחני' מחיבבא לדידי' שפיר טפי
 מרבא כדמוכח בגמרא מש"ה נקט טעמי'
 דאב"י ע"ש, וה"כ בריש פ' משקין י"ל
 דאוקימחא דאב"י מהיבבא טפי מהרי טעמי'
 חדא דלמירון דרבא שס' דמהני רבנן הוא
 דאבות מלאכות כגון זריעה וקצירה אסירי
 מדאור' גס בזה"ל, ורק משקה מים לזריעה
 שהיא מולדה דהוי רק מדרבנן ע"כ שרו
 רבנן, עדיין תקשה לן הא דמשקין בית
 השלחן בשביעית, דה"ל לומר כל דתיקון
 רבנן

יבן בעין דמור" תקנו, כדאיתא בגמרא
 יצין (סס). דבמלתא דאיה לי עיקר מן
 הסורה כ"ע ס"ל דאמרינן כל דתיקון
 יבן כ', אבל לחיובא דאב"י אחי שפיר
 דאין לומר בזה כל דתיקון רבנן כ', דדוקא
 הובא דאיה לי עיקר בדאורי' גם בזמן
 הזה בכעין זה אמרינן כל דתיקון רבנן כ',
 אבל בדבר דלית לי עיקר בדאורי' בזה"ז
 כלל לא אמרינן כ' כל דתיקון רבנן כ',
 שנית דהא במועד שרי במקום פסידא
 גם אבות דהיינו קלירה ובלירה כמבואר
 בטוש"ע א"ח סי' קקל"ז (סע"ו סע"ז)
 וא"כ הא דנקט המשנה משקין במועד,
 מוכרחין לומר דלאו דוקא תולדה נקט
 המשנה רק חני דין דהשקאה שדה במועד
 חוזה השקאה שרי ואיזה הסורה משום
 טירחא וטירא, וא"כ הניחה לאב"י דהוא
 הדין בשביעית לרבי גם אבות שרי במקום
 פסידא כמו במועד, דודאי שביעית
 ומועד דמיל להדדי, דהא גבי הדדי
 הניא במתני', משא"כ לרבא דאוקים כרבנן
 ואבות אסורי, א"כ שביעית ומועד לא דמיין
 להדדי, ויותר מזה כתב המעדני יו"ט
 ברפ"ק דברכות (סי' ה' אות א') וז"ל ואולי
 הך כללא דהלכה כרבא הוא דוקא כשחולקים
 בסברהם ולא כשחולקים בפסקי הלכה
 אליבא דתנאי עכ"ל, וכ"ה ברדב"ז בס'
 יקר תפארת פ"ש מהל' שמטה ויובל ע"ש,
 ואפי' להם יד מלאכי כללי הה"א (אות
 קריג קנ"ז קנ"ט) שמפקפק בזה משום דיש
 הרבה פוסקים דס"ל דהלכה כרבא איתמר
 בכל מקום גם היכא דפליגי בטעמא
 דמילתא, וגם פליגי בפסק הלכה אליבא
 דתנאי עש"כ, מ"מ הכא י"ל דכ"ע מודים
 דלא שייך לומר דאב"י ורבא דהלכה כרבא
 כי רבא לא אמר כאן דהלכה כרבנן, אלא
 אמר אפי' תימא רבנן, היינו דמוקי מהני"ג גם
 כרבנן, מיהו לדינא מודה רבא לאב"י דהלכה
 כרב"י דשביעית בזה"ז דרבנן, וע' בזה בס' מנחת
 יצחק (פי' על הסינוך) מלוה פ"ד — ועי"ל כמו

והוא שיראה המעיין אלא שאין הפנאי מסכים להאריך בזה עכ"ל, וכן בס' עיקרי הד"ט חיד"ס ל"ב כתב דהרב נחמה בבסק (ס"ד) מיישב מה שהקשה לן בזה הרב ידי א"ל ע"ש, ואולי זכיתי להיות בן גילם לכוון כמו שמירלו הם בקושטא כדאיתא בפ"ק דב"ב (יב) חדע דאמר גברא כ' ע"ש.

יט] ונ"י שו"ת שמן המור (ס"ד ד) שמרר דרבי ורבנן בריש מועד קטן ובפ' השולח פליגי בשמטה קרקע ושמטה כספים—ובפסקי חוס' (סנהדרין כו.) בד"ה משרבו חזינן שעשו לעיקר הירוך ב', וכנראה דס"ל דאף בזה"ו הו" דאורי', וכ"פ העיטור כרבנן דרבי—מתמה על הכ"מ בפ"ד משו"י הכ"ס מוגמרא דריש מועד קטן, וגם הפ"ח. כס' מים חיים (גיטין לו) עמד בזה, ודמה דברי מרן הכ"מ הנ"ל, והשמן המור מיישב את הכ"מ—מביא סתירה הכ"מ מפ"ד שם הכ"ס להלכה כ"ט ולפרק ט' וי"ד, וכן מתמה הרב מהריט"ל ס"י לח. רש"י סנהדרין (כו.), בד"ה פוקו, וספר התרומות ס"ל. כרבי דשביעית בזה"ו מדבריהם. גם מהריב"ה ב"ד ס"י של"א והסמ"ג פסקו הכי גם בעבודת קרקע. מתמה על הסמ"ג כיון שכתב החלה דעיקר טעמא דלא פסקינן כרבנן דרבי משום דהלל ס"ל כרבי, א"כ לא הו"ל להביא הירוך בהרא דר"ש (והוא בהד"ה בזמן גיטין לו.) אי נמי ההוא געיא אליבא דרבא כ', ומיישב דגהי דיל כהירוך א"כ ההוא געיא כ', מ"מ כיון דהגמרא גיטין לא אמר אפי' תימא רבנן כמו במועד קטן, משמע דרבא לא מחרץ קושיא א', ואין בה דקדוק לשון הש"ס אים לן למייל וליבא מלהא והם אמרו ויהי מטעם שיהי—בחופן דהדרן למאי דאחינן עלן דהאי דינא דשביעית בזה"ו אי הוה דאורי' או דרבנן נפל צרכוהא רבנן קמאי—עיקר דעת

הרמב"ם לא ברירא לן אי ס"ל שביעים דאורי', סה"י חזין למרן כה"י ביו"ד רס"י שלא שכתב דרמב"ם צ"מ ופי' משמטה ויובל סובר דשביעית בזה"ו דרבנן, גם חזין בן למרן ב"י בחשו' המובאה בתשובה מהרי"ט (סמ"ב) ומהרי"ט בשנייה (ס"י נב) כתב בן ומביא בשם מהרי" קורק"ס כתב יד של הרמב"ם דשביעית חל"י ביובול, וגם כתב מהרי"ט שבי" התרומה שער מ"ה כתב בן בשם הרמב"ם, באופן דאשתכח שדעת רובא דרבנן רבנן קמאי ס"ל דשביעית בזה"ו אינה מוגמרא אלא מדרבנן, וגם דחזינן לרבנן בחראי האחרונים דהכי עלמה הסכמחם, וכ"כ הרלב"ח בס' קמ"ג בפסק דשמטה, ומתמה על הרלב"ח דאך כתב דאין שום פוסק קטן או גדול שיאמר דשביעית בזה"ו דאורי', הא"ש פסקי חוס' והעיטור, גם המז"ט בנכיות (ס"י ס"ד) הסכים דרוב הפוסקים ס"ל דשביעית בזה"ו אינה אלא מדרבנן, ושכדאי הם הסוברים דשביעית דרבנן לסמוך עליהם, מתמה על המז"ט כמה שמדמה שהרמב"ם ס"ל כמו הסה"ת דשביעית דמיא לתרומה ומעשרות שהם דרבנן משום שנאמר כי תבאו ביאתם כולכם מתמה דרבנן דר' יוסי (יבמות פב:) דסברי קדושה ב' בטלה אדרבנן דרבי דס"ל שביעית בזה"ו דאורי', ומחרץ בפ"י ר"ח שבתוס' יבמות (שם) בד"ה ירושה אי' ירושה אברהם כ', כמו שפירש הכ"מ בספ"א מתרומות, מביא את מהרי"ט (ס"י נב הנ"ל) דשביעית בזה"ו דרבנן כמ"ש הרמב"ם בספ"א מתרומות כי הבאו ביאת כלכם, ושביעית מקי' דמלבד דביאת עורא לא מתקדשה לענין סרומות ומעשרות, למטה מהן שביעית שאף בכיבוס א' ירדה מקדושה משגלו עשרת השבטים, ומה שיש לעמוד על דברי מהרי"ט ע"י בספר ידי א"ליו, ואקום יש ליישב דברי מהרי"ט כמו שיראה

המציין, גם מהרשד"ס הכי"ס"ל דשביעית
זיהי' אינה נוהגת אלא מדרבנן—באופן
ראשונה דמלבד שרוב הראשונים רבנן
קדושי' סברי דשביעית זיהי' אינה נוהגת
אלא מדרבנן כדכתיבנא לעיל, עוד בה
שגם כל הרבנים האחרונים עלתה
הסכמתם הכי—

ומביא ח ובות מבי"ט (סי' ס"ד)
וחשו' מהרי"ט (סני"ב) בדיון
להשכיר שדה על שביעית בהבלעה,
ומפלל בדבריהם באריכות נפלא—
ומתמה על המבי"ט ומהרי"ט דמאי מהני
שכירות בהבלעה, סוף סוף הגוי עושה
עבודת השדה בשביעית והישראל מלווה
על שביעת השדה, ור"ל ליישב דדרבנן
הוי שכירות ממכר כמ"ש הב"ח בחו"מ ססי'
ש"ב, אבל ע"י שם סי' שליך סק"ב,
ומפרש טעמ' דהמבי"ט ומהרי"ט, דאם
יעכב את הגוי לעבוד בשדה בשביעית,
יתבע הגוי בעד שנת השביעית והוי
פסידא, כיון דאורחא שאינו זורעה שנה
אחר שנה וגמלא שכהוא נוטל שכר שדהו
אינו נוטל שכר שביעית אלא שכר
שאר שנים, באופן דהגם אם זורעה
בשביעית בהבלעה הוא נוטל, וממילא הוא
נמלט עפ"י חיקון זה מאיסור שביעת
שדהו, משום דאית ל"י פסידא דממונא
לפרוע מכיסו הריוח, וכל דאית ל"י פסידא
בדרבנן שרו, וא"ת איך דפסידא שרי,
מאי מקשה המהרי"ט בססי' נ"ב, וא"ת
ויפרעו דמים ולא יתרושו כ', נימא
דהיינו טעמא דר' ינאי משום דאל"ה
ה"י לריכין לפרוע מכיסם כ', וי"ל דמהרי"ט
כתב שם להירושלמי פ"ד דשביעית להסלקא
דעתך דלהעביר על דת הוי מחכוני א"ן
ישב דמשום ארנוגא מספיק, דהא איכא
לדדי' דלהעבירם היתה כוונתם וה"ל להם
לבחון אם ה"י מתרלים במזון, וסי'
מהרי"ט שלא ה"י רואים שיהי' הארץ
שממה שה"י רוב השדות לישראל ואין ספק

להנחת עולמן ה"י מחכוני' בדני'
הירושלמי, ואין דברי מהרי"ט האחרונים
סותרים הראשונים דמשום פסידא שרי,
ומחלק בין ההוא דריב"ש (המובא בד"י
ח"ח ססי' רמ"ה) שעשו הישראלים איסור
להשתתף עם הגוי בלא תנאי כ"י דהתם
קרוב לודאי שהגוי יעשה מלכה בבהמות,
אבל הכא אדרבה המנהג להוביר, ובההוא
שעתא שהשכיר לא עביר איסור שרי לה"ג
בדרבנן, ועי' ב"י שם סי' רמ"ד על
מ"ש המרדכי בפ"ק דשבת שפסק ר"מ
על אודות היהודים הקונים המכסים
ומשכירים להם גוים לקבל מהם בשבת
כ' ומיהו אפשר דבשעת קני' שרי דהא
לא עביר איסורא ולכי מטי שבת כיון
דכבר קנוי הוא שרי להשכיר לו גוי
בקיבולת לקבל לו המכס משום פסידא
עכ"ל ב"י, והא חסם עין רואה בשעת
קניית המכס שיהי' מוכרח להשכיר גוי
לקבל המכס אפ"ה אדר להחיר כיון
דבשעת הקני' ליכא איסורא, וכ"ש הכא
כיון דאעיקרא דדינא בשעת שכירות לשבע
שנים ספיקא הוי דילמא לא יורענה
הגוי בשביעית ומחלק בין האיסור העתיד
לבוא הוא דאורי' או דרבנן, ועי' מלי"מ
הל' שבת (פ"ו ה"ט) שחשיב על הב"י
הא משמע מהפוסקים שאסור גם ביש
חרהו לטיבולת דהיינו בקודם השבת
ושבות ע"ש, ומיישב שמן המור דברי
מרן הב"י דבמכס אינו מקנה שום חפץ
רק שיעבוד והוי כמרשה את הגוי לקבל
חובותיו והוי רק איסור מוקלה דשרי
ביס פסידא כמבואר בא"ח סי' שליך
ועל ידי גוי כ"ע מודים דשרי ע"ש, נכון
דברי המהרי"ט הג"ל דזמן הזה שביעית
דרבנן ולא עביר איסורא בשעת שכירות
ולכי מטי שביעית אית ל"י פסידא וספק
שמא לא יורע הגוי בשביעית שרי,
ר"ל לחלק בין השקאת בית השלחן דרפ"מ
דמועד קטן דתמיד ה"א מדרבנן משא"י
וריעה

זביעה שביעית דאסורא דאורי' הוא
בזמן שביעית דאורי' אפשר לא מהני
פסידא אלא לא סיפק בידו לפרוע,
ואעפ"כ מיקל משום דדוקא לריך ישראל
למעבד איסור דזריעה בידו או מדעתו,
משא"כ הכא הגוי זורע בע"כ שכבר
השכיר לו מקודם לשבע שנים, ומלמד
כח"ש הראש בפ"ק דע"ז (סי' כ"ב)
שדנינהם שכירות ממכר הוא.

מביא השו' מהר"ם גלאנטי שדך לא
תורע הוא בזמן שישראל שרויין
על אדמתו, משא"כ שנותנים מס חומש
למלך הוי השדות רק כמוחקרים אללם,
הגם דמהר"ם מירי כביבוס א', מ"מ כן
הדין גם בחלק ארץ כיבוש ב', אף דבבית
שני ה' שביעית דאורי', מ"מ בזה"ז גם
בחלק ארץ כיבוש ב' הוא דרבנן, שמה
בבית שני ה' דרבנן ושמה קדושה ב' לא
קידשה לע"ל, ואשהכח דלפ"ז חלק ארץ
כיבוש א' וחלק ארץ מכיבוש ב' הא והא
חדא הוא, מיקל להשכיר גם כרם בהבלעה,
אע"פ שדרכה לעבדה בכל שנה, ומאי שכתב
הרמב"ם בפ"מ משביעית ה"ו אבל לא
ימכור שדה אילן, דמשמע אילן אין תולין
שיוצרינה, הוא רק בחשוד החמירו אבל
לא בגוי, — מתיר איסור חגי' בקרקע
ארץ ישראל משום דהקרקעות משועבדים
למלך לזיס, ומהמה הא חגי' דאורי',
ואיך נסמך על היהר זה, וע"ש שמיישב
זאת (עד כאן קילור השו' שמן המור סי' ד).
כ דגנה מ"ש בהשו' שמן המור (ס"ד)
דמפסקי תוס' סנהדרין (כו.)
בד"ה משרבו, שפשו לעיקר סירוק ב'
דחוס' דהוי פיקוח נפש, נראה דס"ל אף
בזה"ז הוי שביעית דאורי' ע"ש, לע"ד
אי אפשר לומר שפסקי תוס' ס"ל הכי,
דהא שם בסמוך אחר זה, פסקי תוס'
בד"ה אגסטון כתב וז"ל, אך אריס
הכומי שמשלם קבלנותו מותר לעדור עס
הכומי ע"ש, והיינו מנעם דשביעית בזמן

הזה דרבנן ויש קנין לכומי דרבנן,
ומש"ה ב"ש פסידא לישראל שכר הקבלנות
שפרע לכומי מותר לעדור עס הכומי,
דאי אמרין שביעית בזה"ז דאורי', ה'י
אסור לישראל לעדור בשדה כומי אפי'
ב"ש לישראל פסידא, דהא בדאורי' אין קנין
לכומי והוי כשדה ישראל כמבואר בסה"ח
ה' ארץ ישראל ובכסף משנה בפ"ד משמיטה
ויובל (הכ"ט) ובביתור הגר"א יו"ד סי'
שלי"א (סקכ"ח), וא"כ בפסקי תוס' סוחרים
א"ע מיני' ובי', והו' בפסקי תוס'
(זבחים ס) בד"ה מאי, פסקו דבעלה
קדושת הארץ ע"ש, ולכן ודאי דשביעית
בזה"ז דרבנן, וגם דיל' דאין קושית
בפסקי תוס' ממסתא לחברתה, מ"מ
קושית א' מיני' ובי' קשיא, והו' הא פסקי
תוס' מיוחסים לבעלי תוס' או להרא"ש
וטור (עו') מל"מ פ"ה מבית הבחירה
ה"ד, ובס' לוי' חן על הראב"י מס'
ברכות סי' ע"ז ובשמיטות שס, ובשה"ב
אות פס"ת) דסברי שביעית בזה"ז דרבנן
כמבואר בהד"ה מחוך (ר"ה י"ג): ובחז"ה
ואלו (סנהדרין כ"ד): ובחז"ה משרבו
(שם כו.) בשמיוא קמא (שהוא העיקר
כמבואר בכללי פוסקים מכנה"ג אח"י)
ובר"ש פ"ב דשביעית (מ"ו) וסה"ח תוס'
מיוחסים להר"ם ובפירוש הרא"ש שם ובחז"ה
ספ"ק דמכות ובפ"ק דע"ז (סי' ז) ובטור
(הנדמ"ח לונדן חר"ם) — אלא ברור כשמש
דחוס' ופסקי תוס' בד"ה משרבו הכל
לרווחא דמילתא כתבו סירוק השני דהוי
פיקוח נפש, כדי שיהי' ניחא גם בזמן
שביעית דאורי', (וכמ"ש חז"ה ואלו הכל'
וז"ל, וסוחר שביעית מירי שביעית
בזה"ז דאינו אסור אלא מדרבנן, ואפי'
בשביעית דאורי' כ') כי תוס' קאי אמנה"י
אוספין כשרין ב', דרובן נשנו בימי
בית שני, שהי' אז שביעית דאורי' מזה
דנהג יובל לר"ת, כמבואר בחז"ה ובפסקי
תוס'

חוס' בזמן (גיטין לו.) ופירש חוס' בחירוק
ב' לחשום פיקוח נפש התיירו בימי כ"ס
גם חרישה וזריעה דאורי', כמו שהסיר
ר' ינאי תלמיד רבי אחר חורבן בשביעית
דרבנן, ר"ל דהכי פירשו בחוס' ד"ה
משרבו הכ"ל, וא"ת ומשום ארנוגא התיירו
לחרוש ולזרוע דהוא איסורא דאורי' פ"י
חוס' מקשה שם על הגמרא דקאמר
משרבו האגסין כ' כדמכרין ר' ינאי פוקו
זרעו בשביעית משום ארנוגא, וחזרו לומר
אוספין כשרין ל', דמאי זו ראי' מר'
ינאי שהכריז לאחר חורבן בית שני פוקו
וזרעו בשביעית דרבנן להגמרא שקאי
שם על המשנה משרבו האגסין ל' שרובן
גשנו בימי הבית, (ע"י ת"ט פ"ב לשביעית
מ"ו) בזמן שביעית דאורי', ומהרץ חוס'
חירוק א' דהגמרא ג"כ מייירי בשביעית
בזה"ז דרבנן, א"כ הגמרא מייירי בשביעית
דאורי' וארנוגא הוא פיקוח נפש דשרינן
גם איסור דאורי', כלומר גם לחירוק זה
השני שביעית בזה"ז דרבנן, רק חירוק זה
מוקי שהגמרא כאן מייירי גם בשביעית
דאורי' בזמן הבית, ומ"מ שפיר הראי'
גור' ינאי, כי בארנוגא שהוא פק"ג אין
שום חילוק בין דרבנן לדאורי', ולכן
שפיר כתב פסקי חוס' בד"ה משרבו
דלדינא מותר לזרוע בשביעית (גם בשביעית
דאורי') משום פק"ג דארנוגא, ופסקי
חוס' בד"ה אגסטון הכ"ל, מייירי בימי
ר"ש לק"ש לאחר חורבן בשביעית דרבנן
דמוהר לעבוד בשדה נכרי משום
פסידא דמונא מה שמשלם לנכרי
שכר קבלנות גם אם יוצר השדה—
וא"כ לדינא לשני חירולי החוס' (בד"ה
משרבו הכ"ל) שביעית בזמן הזה דרבנן,
ומותר לחרוש ולזרוע משום פסידא לחור,
בי כן מוכח להדיא מלישנא החוס' בכל
המקומות הכ"ל, דפשיטא להו בפשיטות
גמורה דשביעית בזמן הזה דרבנן, דז"ל
בחד"ה ואלו וסוחרי שביעית מייירי

בשביעית בזה"ז דאורי' חסור אלא מדרבנן
כ', וכן הכל בחד"ה משרבו, כתב
בזה"ל, וי"ל דמייירי בשביעית בזמן הזה
דרבנן עכ"ל, ובדאי כן הוא פסקי החוספת.
יב"ש בשמן המור, שבעל העיטור פוסק
כרבנן דרבי ע"ס, לע"ד דהעיטור
אינו מחליט כן אפילו בחמלה דבריו, כי
כתב שם דק, ומסתמא כרבנן כ', אבל
בסוף שם (אות פרוזובל) מסיק וי"ל,
האידיגא נהג עלמא כרבי דהא ר' יוסי
קאי כוותי' כדגרסינן בירושלמי פ"י
דשביעית אמר ר' יוסי וזה דבר השמטה
שמוט כ' ובשעה שהשמטה נוהגת מדבריהם
השמטה כספים נוהגת ב"ב בין בח"ל
מדבריהם, ור' אלעזר בר"ש בקדושין
(לח :) נסיב לה כוותי', הלכך השמטה
כספים כדין חובת קרקע כגון שמטת
קרקע ותרומה ומעשרות עכ"ל העיטור,
וכ"כ פתח השלחן (סכ"ג סק"ג) דהעיטור
פוסק כרבי ע"ס, וגדולה מזו ע"ל (אות
יד) בחשו' הרשב"ש דהעיטור סובר דאין
שמטת קרקע בזה"ז—ולפ"ז אורא ליי'
תמיהה שמן המור שם (ס"ד) על מהרלב"ח
שכתב, ואין שום פוסק קטן או גדול
שיאמר דשביעית בזה"ז דאורי' ע"ס,
דלכאורה נראה דבריו תמוהים דהא איכא
פסקי חוס' והעיטור דס"ל בהדיא דשביעית
בזה"ז נמי הוי דאורי' עכ"ל שמן המור,
כי לפי מה שנתבאר לדקו דברי מהרלב"ח,
כי גם פסקי חוס' והעיטור סברי דשביעית
בזה"ז דרבנן.

בא [וע"י] בשתינו שמתמה על הכ"ו
בפ"ד משו"י (הכ"ה) שחידש
ברעת הרמב"ם דרק כספים הוקס ליוכל
ולא קרקע, מהסוגיא דרפ"ק דמועד
קטן דפריך זריעה וחרישה בשביעית מי
שרי, אמר אביי בשביעית בזה"ז ורבי
הוא כ', הרי לך בהדיא דאף קרקע ס"ל
לרבי דהוי מדבריהם בזה"ז ודלא להכ"ו,
ומציא שם שגם הפר"ח בס' מים חיים

פ' השולח עמד על זה ודמה דברי נרן
הכ"מ מחמת כך סניא דמועד קטן
ונהירא שנהשו' שה"מ שם (הין ח"י כעת)
מדה נ"כ לדברי מים חיים כמה שחידש
שם בדת הרמב"ם, וכשאתי לעלמי מה
אני עיינתי בספר מ"ח, וגללה של"ע:
דהנה אחר שעמד ביום חיים על הכ"מ
בפ"ד משו"י מהסוגיא דרפ"ק דמועד קטן
הג"ל, כהה המים חיים וז"ל, ומעשה
לר"ך ליישב דעת הרמב"ם דמלשון זה
(בפ"ד הכ"ה) מוכח להדיא כחכמים
דשביעית בזה"ז דאורי', וכן צדין דהא
ק"ל הלכה כרבי מחזירו ולא מחזיריו,
וכ"כ הכסף משנה לקמן (שם ה"ל כ"ט)
בשם ס' כפתור ופרח, ואע"פ שהוא (הכסף
משנה) ז"ל כ"ב עליו דלא דק, דבהדיא
כהזכרנו (הרמב"ם) בפ"ט ובפ"י דשמעת
קרקע בזמן שאין היוכל נוהג אינו אלא
מדבריהם ע"כ, דבריו תמוהים שם
רבינו בפרק ט' אינו אלא על שמעת
כספיים אבל שמעת קרקעות אף בזה"ז
הוי מן ההורה, ומה שהביא מפרק יו"ד,
איהו ז"ל גופי' כהה לשם, שם"ש מדבריהם
לא קאי אלא לשמעת כספיים דאילו שביעית
בארץ אף בזה"ז הוא מה"ם, באופן
שבשנאה מקומוה כהה הכ"מ דשביעית
בזה"ז מן הורה, הא' זכאן (בפ"ד ה"ל
שו"י הכ"ה) והב' בריש פ"ט, והג' בפרק
יו"ד, ואע"ג שבהשגותיו לס' כפתור ופרח
(בפ"ד הכ"ט הג"ל) כהה הרב (כסף
משנה) שאינו אלא מדבריהם, שבה מ"ש
הוא עלמו בג' מקומוה, וכמי חדא מקמי
חלת, והשתא קשה טובא על רבינו
(הרמב"ם) ז"ל דכיון דמשמע בש"ס דרבי
ורבנן פליגי בתרתי בשמעת קרקע ובשמעת
כספיים מה ראה הרב לפסוק בש"ט
כספיים כרבי דהוי מדבריהם ובשמעת
קרקעות דהוי דאורי', ולא קשה מידי
דכיון דלשעת הרב בסוגיא דקאי
בשיטת התוס' (גיטין לו. ב"ה מ"י) ס"ל

דשינויא דרבא דהפקר ב"ד הפקר לא
קאי אקושיא קמייהא, איכ' ע"כ הלל וב"ד
ס"ל כרבי דשמעת כספיים בזה"ז דרבנן
ומש"ה פסק הרב כרבי בזה, אבל
לשמעת קרקעות הדרינן לכללין דק"ל
הלכה כחכמים דהויא מן ההורה אף בזה"ז
וכמורה כהנים דמייתי רש"י (שם בגיטין
בד"ה בשבי י"א), ועוד אני אומר דלשיטת
זו איכ' לא פליגי רבי ורבנן אלא בשמעת
קרקעות אבל בשמעת כספיים אף רבנן
מודו דהוי בזה"ז דרבנן, דכיון דלשיטת
זו ע"כ הלל וב"ד ס"ל דשמעת כספיים
הוי דרבנן, איך רבנן מחזירו של רבי פליגי
עליהו וס"ל דהוי מן ההורה, והא אפ"ל
אב"ה לא פליגי וכי אשכחין דפליגי
לריבנן למימר דס"ל בדבר זה לא נחלק
ב"ש וב"ה, אלא משמע ודאי דלכ"ע שמעת
כספיים בזה"ז מדבריהם, ירבנן לא פליגי
עני' דרבי וזלזל בשמעת קרקעות, והל'
דקאמר בגמרא בשביעית בזה"ז ורב
הוא, לאו למימרא דרבנן פליגי עלי' אלא
משום דאיהו אמרה בבי מדרשא אימרת
על שמי', ובהכי ניחא שפסק הרב בבי
דרבנן ופסק הרב נכון וצדור, והיינו
דברים מועד קטן איהא אפילו תימא
רבנן משום דהתם דהוי שמעת קרקעות
פליגי רבנן, אבל גבי שמעת כספיים לא
מלינן לשון זה עכ"ל מים חיים, ותשרה
תבונה בחירולו הראשון דע"כ הלל וב"ד
ס"ל כרבי דשמעת כספיים בזה"ז דרבנן
כ' אבל לשמעת קרקעות הדרינן לכללין
דק"ל הלכה כחכמים כ', הא כיון דהלל
וב"ד ס"ל כרבי דדריש שמוט יתירא
להקיש כל מילי דשביעית ליוכל כמביאר
בתוס' קידושין (לח':) בד"ה השמעת,
בשם ר"ח, אבל חכמים שבתירא כהנים
לא דרשי כלל שמוט יתירא להיקשא, הו"ל
הלל וב"ד ורבי גם כן רביש, מ"כ מאיו
טעם יש לפסוק כחכמים בשמעת קרקעות
הא גם רבי לאו יחידאה הוא בזה (ומכ"ש
לשטל

ראוריו, אבל לא בזמן הזה שבטלם
קדושת הארץ וע"י מפרשי ח"כ.

ב[ו] וּמִיָּשׁ הַמִּיחָ מִהָרָה רַחֵם
(הרמב"ם) לפסוק בשמחת כספים כרבי
ובש"ק דהוי דאורי, המעיין בחשו
החרונים יראה שהוסכם בדעת הרמב"ם
דגם שמטת קרקעות בזה"ל מלדבריהם
דשביעית איחיקוס ליובל בכל מילי, ומ"ש
הרמב"ם בפ"י משו"י (ה"ט) הג"ל
מדבריהם" קאי גם לשביעית בארץ,
כמ"ש המהר"ט בשניות (סי' נב) בשם
מהר"י קורק"ם שמואל ברמב"ם כתיבת
יד הגירסא בלשון הזה, בזמן שאין יובל
נוהג אין שביעית נוהג, ומהגם שביעית
בארץ מדבריהם וכן השמט כספים
מדבריהם כ' ע"ש—ומ"ש המ"ח דמלשון
זה דהרמב"ם (בפ"ד הכ"ה משו"י) מוכח
להדיא דפוסק כחכמים כ', ע"י ריש
אות ט"ז דיש לפרש ברמב"ם ין שלא
בפני הבית, היינו בזמן הכ"ו שנים קודם
בנין בית ראשון שנהג יובל שמיני רוב
יושבי' עלי' או בנהרס בימינו ליה"ר רוב
יושבי' עלי', אע"פ י"ד לא יהי' נכנה
הבית, —ומ"ש המ"ח דהכסף משנה שכתב
מ"ש הוא עלנו בני מקומות, וסמי
חדא מקמי תליא, אוסיף מיא ואוכ"ף קמחא,
בכסף משנה מלינו זאת ה' פעמים:
בספ"א מתרומות, ובפ"ד משו"י הכ"ה,
ובפ"ט ה"ב, ובפ"י הל"ה והלכה ט',
ושכחה אין כאן אבל חזרה יש כאן, כי
מרתן חזר והעלה בשלכס חיבוריו, היינו
בכסף משנה בפ"ד משו"י (הכ"ט), ובבית
יוסף ביר"ד רס"י של"א בד"ה ובשביעית,
ובחשובתו באבקה דובל, (סי' כ"ד וכו')
שהרמב"ם סובר להלכה ולמשה דשומטת
קרקע וכספים הם מדרבנן בזה"ל, ומרתן
החזיק כן גם בסוף ימיו בשנת השנ"ד
שמנה אחרונה עד שג בקש מרת' בשל"ה
כמבואר שם בחשו"י אבקה רובל (סי' כ"ה)
ובסי' פאה השלחן (סכ"ג בק"ט) ע"ש.

והבי

לבעל העיטור, המוביל אות כ', רבי לאו
יחידאה הוא), ואדרבה טפי יש לפטור
בזה"ל בקרקע מבכספים, דהא בפי' בהר
ביובל כתיב לכל יושבי' דבעינן רוביושבי'
עלי', וה"ל לענין שמיטת קרקעות דכתיב
שם בהאי פרשה, דיובל ושמטת קרקעות
הוקשו שם לכל דבר כמבואר ברמב"ם פ"י
הל' שו"י (ה"ל ט"ו) ע"ש, אבל שמטת
כספים דהוא חובת הנוף מהתבאר דאינה
חלוי' ביובל כסדרת המקשן בקדושין (ל"ח):
הש"כ חה"ג הוא, ולכן ל"ע גם תירוצו
ב' של המיס חיים, דממנ"פ אם דרשי
חכמים שמוט יחירא להקיש כספים ליובל
כרבי, למה לא נקיש ג' שמטת קרקעות
ליובל, דמסתברא טפי להקישן, וגם כמה
מהדוחק הגדול לפרש בחורח כהנים,
שביעית אע"פ שאין יובל שאמרו חכמים
היינו רק קרקע לא כספים, הא סהם
שביעית משמט כל מילי דשביעית: כמ"ש
הרב ידי אלי' (חקון קט) ע"ש, וגם
דוחק גדול לפרש ירולא דאבי' בהרי
אנפין, בריש מועד קטן נפרש בשביעית
בזה"ל ורבי הוא כ', היינו דוקא רבי,
ולא חכמים, ב' הם פליגי עלי' דרבי,
ובפי' השולח נפרש האי דאמר אבי'
בשביעית הזה"ל ורבי הוא כ' היינו גם
חכמים, הלא משום דאיהו אמרה בבי
מדרשא איהמרא על שמי', הא פה ושם
אמורן אבי' בחדא ליטא ובודאי דיש
לפרשן בחדא גוונא, —והא דבריש מועד
קטן אמר רבא אפילו תימא רבנן כ'
ולא בפי' השולח, י"ל בפשיטות כמ"ש
המים חיים בעלמו, כיון דלשיטת הרמב"ם
בסוגיא דפרק השולח דקאי בשביעית החוס'
ס"ל דשנויא דרבא לא קאי אקושיא
קמית', משא"כ בריש מועד קטן דקאי
רבא על תירולא דאבי' דשביעית בזה"ל
ורבי הוא, —ומ"ש המ"ח וכתורח כהנים
דמיייתרש"י, לע"ד י"ל דרש"י לא מיייתי
הש"כ רק על זמן בית בני בשביעית

הכי יל סמי חדא מקמי חלה, דמרן
 ביטל מ"ש בספר חדא, היינו בכסף
 משנה, נגד מה שכתב בשלשה ספריו,
 היינו בכסף משנה ובבית יוסף ובתשובתו
 וידוע שתשובתו ופסקיו בב"י הם עיקר
 להלכה ולמעשה, — ומ"ש המ"ח דכפתור
 ופרח ס"ל כחכמים, ע"י בס' פאה"ש
 (שם שק"ג) שכתב בשם כו"פ פרק מ"ט
 דמסיק להכריע דרבי, וז"ה שם פרק
 מ"ז דרוב הגאונים פסקו כרבי ע"ש,
 והכי מסתברא שבעל כפתור ופרח
 סובר כרבו הרא"ש, וכ"מ מחשבי הרלב"ח
 (ס' קמ"ג) שכתב אין שום פוסק
 שיאמר שביעית בזה"ל דאורי', וידוע
 דלהרלב"ח ה' ספר כו"פ, כנזכר במהרי"ט
 ח"א סי' מ"ג ע"ש.

בג' ומד שמתרץ בשו"ת שמן המור
 את הכ"מ בפ"ד משו"י הכ"ה
 הנ"ל, דבריש מס' מועד קטן קודם
 שחידש רבא לאב"י את התירוק דחולדות
 שרי בשביעית דאורי', מוכרח ה' אב"י
 (כדי לתרץ שם את רבה ורב יוסף),
 לפרש דרבי מקיש גם עבודת קרקע
 ליוכל, אבל במס' גיטין שהוא אחר מס'
 מועד קטן שקיבל כבר אב"י את תירולא
 דרבא דחולדות שרי מדאורי', גם אב"י
 מפרש דרבי לא מקיש רק כספים ליוכל
 ולא קרקע עכ"ל, לע"ד רחוק מאוד
 לחלק כן בתירולא של אב"י דבגיטין
 ה' כוונתו באופן אחר ובריש מועד קטן
 ה' כוונתו באופן אחר, הא לפנינו דברים
 אחרים בלי שום שינוי בשני המקומות,
 ובדבר סהום כוז שאין בנמרא אפילו לך
 דיוק ורמז ודאי דאין לנו לחלוק ולומר
 שזאת הוא מקור הרמב"ם במבואר בכללי
 הרמב"ם, בשגם במקום שנראה להיפוך,
 שהרי הוסי' בגיטין (לו.) צד"ה בזמן
 וחוס' קדושין (לח.) צד"ה השמעת
 כהני שם את דברי ר"ת שפירש את
 תירולא דאב"י, דלרבי אימקש גם קרקע
 שביעית ליוכל משום דדרשא זו דרבי

דרבי בבבלי הגא היינו ההוא דרשה
 דרבי דירושלמי בפ"י דשביעית. וכן
 עשו כל הראשונים שפירשו כן בגיטין
 בפ' השולח, ומאין לנו הידיים להוילא את
 הרמב"ם מכלל כל הגאונים ולומר
 שהרמב"ם סובר דלמסקנא בגיטין אב"י
 סובר דלרבי לא אימקש שביעית ליוכל
 רק לענין כספים, והו' דהא שיטת הרמב"ם
 בסוגיין בפ' השולח דרבא לא קאי לתרץ
 קושיא א' (כמ"ש הכ"מ בפ"ט משו"י
 הט"ז) הוא משום דדעתו להשוות סוגיין
 בבבלי עם הירושלמי בפ"י דשביעית,
 דעל הקושיא שם שירושלמי, והלל מוחקין
 על ד"ת כ', היינו על קושיא א' שבבבלי
 ומי איכא מידי דמדאורי' משמטא
 שביעית והחקין הלל דלא משמטא, עולה
 שם בירושלמי לכל התירולים דשביעית
 בזה"ל הוא מדבריהם ע"ש, והיינו דתירולא
 דאב"י בש"ס דילן, ואיך ניקוס ה"ן
 להפריד בין שני החלמודיים ולומר דלרמב"ם
 הכא בפ' השולח לאב"י לא אימקש לרבי
 שביעית ליוכל רק לכספים ולא לקרקע,
 במקום דבירושלמי שם מוכח דלרבי מרישה
 וזריעה נמי הוקשא ליוכל כמ"ש המל"מ
 בפ"ד משו"י (הכ"ה) ע"ש, וכ"ה להדיא
 ברמב"ן בס' הזכות ובחידושי הרשב"א פ'
 השולח (צד"ה ולענין פסק הלכה) דלרבי
 גם עבודת קרקע בשביעית בזה"ל הוא
 רק מדבריהם ע"ש.

בד' ומד שמתמה בשמן המור עלהט"ג,
 איך הביא תירוק בתרא דתרי"ה
 בזמן (גיטין לו.) אי נמי ההוא צ"ח
 אליבא דרבא כ' ע"ש, לע"ד י"ל משום
 דהוסי' וסמ"ג שם מיירי לר"ת דנהניובל
 בבית שני מדאורי' גם לרבי, שפיר יש
 לפרש תירולא דרבא רק לרבי, כמו
 שפירש בעל העיטור (אות פרוצובל) בפירוש
 קטא. וז"ל רבא אחר הפקר צ"ד
 הפקר, ומהניי אפי' בזמן השמעת קרקע
 הוא (ר"ל בבית שני, אבל בזה"ל שביעית
 דרבנן כרבי), אי נמי בזמן הזה והפ'

אליבא דרבנן (כפרשי בגיטין (ל"ו):
בד"ה רבא, (הג"ל בלוח יא) עכ"ל העיטור
וע"ל אות כז.

בה' ירמיה' בחשו' שמן המור (ס"ד) שהעלה
להשכיר לגוי הכרם ולהחנות

שלא יעבוד בשביעית ואח"כ יפקיר כרמו
בפני ג' רק לשנה שביעית, ובס' שפת

הים (אות ט) משגי עליו וז"ל לע"ד לא
אריך לתיטבד הכי, אף שכחב בש"ע כי

רמ"ו ס"ג גבי שביחא בהמור דשרי
בבה"ג, הנה שם איירי דמשכיר לזורך

חול אף מחמת דאסור להשכיר דשמח
יעשה נה מלאכה בשבת לכן אריך להפקיר,

אבל להשכיר לכחילה רק משום זה
דיעשה נה בשבת, כה"ג בהערמה זו

ודאי דאסור, דהא המג"א כתב שם
בסק"ט, דלהשכיר לכחילה על אופן זה

דיפקיר אח"כ על יום השבת אסור,
ואפילו להביח דמחיר להשכיר לכחילה

באופן שיפקיר אח"כ לפני ג' הוא רק
במשכיר על לורך חול שרי ולא במשכיר

לכחילה להפקיע מאיסור שבת, ובאמת
מלשון הש"ע משמע כהמג"א, דכתב שם

יפקירנה בינו לבין עלמו קודם השבת
או יאמר בהמתי קנויה לנכרי, כדי

שינלל מאיסורא דאורי', משמע דאיסור
דרבנן אכתי הוי בזה, ואין לומר דאיסורא

דרבנן הוא משום דבשי' שיפקירנה בפני
ג', דזה אינו מחרי טעמי, חדא דהרמ"א

מסיק דאם רולה יפקירנה בפני ג' ע"ש,
ומשמע דקאי ג"כ על איפן שכיב הב"י

דינלל על ידי זה מאיסור דאורי', ומשמע
דאכתי יהי' איסור דרבנן, ועוד דהא

באומר בהמתי קנויה לך לא הוי שום
איסור דרבנן, דהא ע"כ מיירי קנין

באופן המועיל, וגם על זה אמר, כדי
שינלל מאיסורא דאורי', אע"כ דהוי

האיסור דרבנן דלכחילה אסור להשכיר
גם על סמך דיהמר אח"כ בהמתי קנויה

לך מפני הרואים, כמ"ש הב"י בטור שם
בשם הגמ"ר עכ"ל—ולע"ד אין שום

השגה על שמן המור, כי זאת ברור
דהמחבר שם (ס"ו רמ"ו ס"ג) שכחב

לשון הריב"ש בחשוכה (ס"ו כה) כדי שינלל
מאיסורא דאורי', הוח' משום דבשי'

שיפקירנה בפני ג', כמשנת שם להדיא
ברבי"ש ע"ש, והמחבר שם מיירי מהפקר

שבינו ובין עלמו, וממילא אין הכי נמי
דאיכא ג"כ החשש מפני הרואים גם באומר

בהמתי קנויה לך בינו ובין עלמו, אבל
להפקיר או להקנות לנכרי בפני ג' מספקא

ל' להבית יוסף שם דאפשר דשרי להשכירה
לכחילה דכל בפני ג' מפרסמא מילתא—

וה"ה להמג"א בסק"ט הג"ל דקאי על
המחבר מספקא ל' זאת, כי שם כהמג"א

אינו מבורר יותר ממה שכחב המחבר—
והא דאסור להשכיר על שבת לחוד, הוא

מפני שאין זאת חשיב הפסד, וגם אפשר
על שבת לחוד שי"ך טפי מפני הרואין

שיאמרו עליהו הוא, או שימלא אנשים
שודעים מהשכירות והשאלה ואין יודעין

מהפקר, וההקנאה שהן לשבת בלבד,
כיון דרק הוא על שבת לבד, אבל

בשביעית בזה"ז דרבנן דמשכיר ומפקיר
בבית דין על כל השנה דאית ל' קול

כמבואר ברמ"א חו"מ (ס"ו יא ס"ד)
ומפורסם כן, וגם שעת הדחק ולורך

מזיה הוא, דאי אפשר באופן אחר
להחזיק ישוב ארץ ישראל השקולה ככל

מלות שבתורה, ודאי דשרי לכ"ע להשכיר
ולהפקיר עי' תד"ה דמפקרא בפ"ק דשבת

(חי:) וברא"ש שם (סס"י לג) וטור וב"י
ס"ו רמ"ו וברב ש"ע שם ס"א ובמג"א

ס"ו רמ"ד סק"ו, ובחוספת יו"ט ובחוס'
חדשים רפ"ג דשביעית ובתו"ט רפ"ק

דמועד קטן בד"ה אבל, דבשביע' דרבנן
יש להקל דלא חשו מפני מרית העין.

בן עזי אשר שאלה ארבי המדעס (סי)
 טו) שהוא יסוד חיו אחרונים
 דשביעית בזה דאורי' וארבי שאג מי
 לא יקא, ובאמת אשר זו לא נודעה
 לנו מר' הוא, אם להשא' או לבנו ר'
 אשר כמ"ס שם בשולי הגליון, ולע"ד
 חשו' זו לפ"ר. מה שמחמה שם על הכ"מ
 רפ"ט משו"י שכתב דלרבי שמיטת קרקע
 גם בזה דאורי', איכ' הדרי קושיה
 המקטן לדוכתין בר"פ משקין ע"ס, וריעה
 ומריעה בשביעית מי שרי ע"ס, כבר
 הקטן בן הרב ידי אלי' (הקטן ק"ט)
 והג"ת שער מ"ה, והמלי"ם בפ"ד משו"י
 (הכ"ה) ובשור' שמן המור (סי ד), —
 ומ"ס אכן חלונה זו לאו על הרב כ"מ
 כי אם על הרמב"ם, שהרי כתב בפ"ד
 משו"י (הכ"ה) שנהגת בין בפני הבית
 ובין שלא בפני הבית, ומשמע מפשט
 לשונו שהוא מדאורי' וכמ"ס הכ"מ שם
 ע"ס, לע"ד יל' דעל הרמב"ם גופא
 לק"מ דשלא בפני הבית, דקאמר היינו
 בזמן חכ"ו שנים קודם שנבנה בית ראשון
 שנהגו יובל וכמ"ס המבי"ט בשלישית
 סי' קל"ו, ותשו' הרשב"ש סי' רנ"ח, או
 בזמן שיהי' רוב יושביו עלי' (בב"י)
 אע"פ שלא יהי' ע"ד הבית, ואפי' לאפוקי
 מחוספת שביעית דהיו נזכרת רק בפני
 הבית כמבואר ברמב"ם רפ"ג משו"י ע"ס,
 וכעין שחירן הכ"מ בספ"ה מתרומות
 (בד"ה ומ"ס עוד הראב"ד), והרמב"ם
 קאי אעיקר דדינא בזמן שהוא דאורי',
 כמ"ס בכפאור ופרח רפ"ה והש"כ יו"ד
 רסי' של"ה (סק"ג) והג"ה ברכות (ט)
 וסי' פא"ה (סק"ג סק"ג). —

ומה שהקשה השג"א מה ראה הרמב"ם
 לפסוק בזה כרבי דאמר שמטת
 קרקעות בזה דרבנן וה"ה לשמטת
 כספיים, כיון דרבנן פליגי עלי' כדאמר
 רבא בר"פ משקין אפי' תימא רבנן כי
 וקי"ל אין הלכה כרבי מחביריו, ועוד

כיון דרבא פליג אלאבי בשני המקומות
 בפי השולח ובר"פ משקין כי ומוקי דלא
 כרבי ש"מ דכרבנן ס"ל ע"ס, באמת
 הן הן טענות הרמב"ן בס' הוכות בפי
 השולח (הוכח בבעיה"ת שמה), אשר
 כבר תירצו זאת, די"ל דרבי לאו יחידא
 הוא בזה, כמ"ס העיטור (אוח פרוצול)
 דר' יוסי בירושלמי פ"י דשביעית קאי
 כוותי', ור"א בר"ש בקדושין (ל"ח :)
 נסיב לה כוותי' ע"ס, ובתשו' הרשב"ש
 סי' רנ"ח, ועי"ל כמ"ס הרב ידי אלי' הג"ל,
 דכ"ע סוכרים כרבי דשביעית חלוי ביוכל,
 וליכא בשום מקום חכמים דיפלגו על
 רבי, והחכמים דחורה כהנים (פי' בהר)
 דסבריו שביעית בלי יובל, יש לפרש
 כמו שחירן חוסי' ערכין (לי"ב :). בד"ה
 מנו, שלא נהגו יובל בחטאם, ורבא
 בר"פ משקין חירן רק לרבני אביי,
 אבל הוא סובר דליכא שום חכמים שיפלגו
 על רבי ע"ס, ועי"ל כמ"ס הים של
 שלמה בפי השולח (סי' מב) דרבא מודה
 לאביי דהלכה כרבי, ופליג עליו רק בזה
 דכרבנן נמי אחיא, דתולדות לא אשר
 רחמנא, וז"ל יש"ש והנה מסוגיא דרבא
 משמע דהלכה כרבי, ואע"פ דהלכה כרבי
 רק מחביריו ולא מחביריו ורבנן פליגי
 עלי', מ"מ הלל לא מחוקמא חלא כוותי',
 ואע"ג דרבא לא חשני הכי, לא מיבעיא
 לחד שינויא דהוסי' (סס בשולח) דרבא
 לא קאי אקושיא קמייחא וכדקאי קאי
 דאחיא כרבי חלא אקושיא שני' קאי חירן
 תקנו רבנן שמטה כ', חלא חק לכדפירש
 רש"י דרבא אמר לעולם בין לרבנן דפליגי
 ארבי ואמרי שביעית להשמטת מלוה
 בזה דאורי' והתקין הלל דלא תשמט
 ובין לרבי דאמר לאו דאורי' ואמור
 רבנן תשמט כי ע"כ, אפי' מוכח דלא
 פליג אשינויא קמא לגמרי מדלא קאמר
 אפילו תימא רבנן תשמט דאף אינו ס"ל
 דהלכה כרבי, חלא שמאל מיהא לא לריבא

לפני דביו מדרבנן, דאפילו אי הוה
מדרבנן מ"ח הוי שפיר מיקון פרוכטול,
זכין דעם כרמב"ס דהלכה כרבי וכן דעת
הר"ן עכ"ל ישיש, וגראה דרבינו חננאל
בר"פ משקין פירש גם שם כן, אע"פ
דאיתא שם בגמרא אפי' תימא רבנן,
דכסב לא תימא מחני' רבי ולא רבנן,
אלא אפי' רבנן כ' ע"ש, וגראה הטעם
כמ"ש הראשונים ז"ל דמוכרחין לומר דרבא
סובר ג"כ כרבי, מדחזין לרבנן דתראי
סהקילו טובא בפרוכטול דמסרו מילי להדדי
מכלל דשביעית מדבריהם כרבי דאיתקוש
ליוכל, דאי הוי דאורי' לא היו מקילין
בה כולי האי, כמבאר זאת ברשב"א
והר"ן פ' השולח ד"ה ויש מן החכמים,
והלכה כהר"ן לגבי הרמב"ן כמבאר בח"ס
חיד' (סי' רל"ג) דר"ה דהא סלקין ע"ש
— בשם ד"ל שגם הרמב"ן ס"ל הכי —
ואי אפשר לחלק ולומר דדוקא כספס
הוא מדבריהם ולא קרקע, דמחני' אי
ס"ל היקשא דרבי הוי תרומייהו מדרבנן
דמוכח בר"פ משקין הגיל, וכמ"ש
להדיו חוס' קידושין (לח'): בד"ה השומטת.
דלרבי דדריש בזמן שאתה משמט קרקע
כ', אפילו לפי ר"ח דקאי איובל אפ"ה
אין שביעית בעבודת קרקע דילפינן ג"כ
מיוכל, וגם י"ל דמכש"כ קרקע דהוא
מדרבנן בזה"ז, דאם כספס דחובת הגוף
הוא כדאיתא שם בגמ' קדושין ובירושלמי
פ"י דשביעית הגיל א"ר יוסי כ' והשמטת
כספס נוהגת בין בארץ בין בח"ל ע"ש,
קרקע דחובת הארץ הוא אינו דין שהוא
מדבריהם לרבי דאיתקוש ליוכל, דבזמן
שאין יובל נוהג אין שמטת קרקעות
נוהגת, וכ"ה שם בשג"א, — ועי' ל' כמ"ש
יבית יוסף ביו"ד (סי' רכ"ח) ד"ל דכלל
דהלכה כרבא לא איתמר אלא כי פליגי
לענין דינא כ' כג"ל הוה יז ע"ש.

כיון ובי"ש ואף שהחוס' ד"ה מי (ביעין
לו.) מפרשים הא דאמר רבא

שם הפקר ב"ד הפקר לא קאי רק
אקושיא דרבא דפריך מי איכא מידי כ',
משמע דקושיא א' אי אפשר לתרץ אלא
באז"י דאמר בשביעית בזה"ז דהוי דרבנן,
הא דרש"י שם פירש דרבא קאינס על קושיא
א' כ', וכן פירש הר"ן שם, וכן נראה
באמת דעת החוס' שם ד"ה בזמן, כמה
שכתבו, אי נמי הא בעי' אליבא דרבא
כ', הרי דס"ל דתירוק דרבא אסתקת
הלל קאי וס"ל כרבנן דשביעית להשמטת
מלוה הוי דאורי' כ', וכן פ"י ברשב"א
בחדושי דתירוק דרבא קאי אקושיא
קמייחא כ' עכ"ל השג"א, ונ"ע א"כ
לפי דבריו חוס' סותר איש מיני' וביה
מחוס' ד"ה מי להחוס' ד"ה בזמן, וסו
הא ברשב"א והר"ן הג"ל סוברים דשביעית
בזה"ז מדרבנן אע"פ שפירשו דתירוק
דרבא קאי גם על קושיא א' (עי' תשובת
הרשב"א סי' תרע"ה, ובתשוב' ההמכונה
להרמב"ן סי' רכ"ו, ובר"ן סוף ד"ה ויש
מון החכמים), ומוכרחים לומר כמו
שפירשו הר"ח בר"פ משקין וה"ס של
שלמה ב"פ השולח (סי' מ"ב) הג"ל (באות
כו) דגם רבא מודה לאז"י דהלכה כרבי
ופליגי רק בזה דתקנת פרוכטול תיחא גם
בשמטת דאורי' מנח הפקר ב"ד, וכן
מוקי רבא מחני' דר"פ משקין גם כרבנן,
וע' בעל העיטור (אות פרוכטול) שכתב
רבא אמר הפקר ב"ד הפקר, ומחני' אפי'
בזמן השמטת קרקע הוא (פ"י אצל שביעית,
בזה"ז מדבריהם), אי נמי בזה"ז ואפילו
אליבא דרבנן (פ"י כפרש"י שם ב"פ השולח
בד"ה רבא, הג"ל באות י"א) עכ"ל העיטור,
וא"כ י"ל שתירוק החוס' (ד"ה בזמן הג"ל)
אי נמי הא בעי' כ' הוא כפירוש קמא
דהעיטור, ומשום דחוס' שם מיירי לר"ה
שנהגו יובל צבית שני ושביעית ה"י אה
מדאורי' גם לרבי, שפיר י"ל דרבא קאי
לתרץ גם קושיא א', כיון דגם לרבי ה"י
וזמן שמטת דאורי' בזמן של פרוכטול.

אבל בחוס' ד"ה מי הנ"ל מירי הוס' להמפרשים ולא נהג יובל בבית שני, ושביעית ה' מדבריהם גם אז לרבי, מוכרת הוס' לפרש אליביהו, דרבי לא קאי למחץ קושיא א' דאם נאמר דרבי קאי למחץ גם קושיא א', נהי' מוכרחין לומר דאמאי כרבנן דרבי דס"ל שביעית דאורי' אע"פ שאין יובל נוהג, דהא לרבי לא ה' שמטה דאורי' בזמן של פרוזבול, ובאמת הוס' ממאנים לאוקמי כרבנן, משום דס"ל להוס' דהלכה כרבי דשביעית בזה"ל מדבריהם, כמבואר במד"ה מחוך (ר"ה י"ג): ובמס' סנהדרין (כד:) בד"ה ואלו, ובתורה משרבו (סס כ"ו). בתירוק קמא, ובר"ש מס' שביעית כפ"י (מ"ג) [דסתם הוס' הוא ממנו] —.

וא"כ אינו מוכרחים ג"כ דברי השג"א שם מש"כ, אכן דעת הראב"ד בהשגות פ"ט הל' שו"י (הט"ז) דתירוק דרבי קאי אקושיא קמיתא ע"ש, וא"כ ה' לו לפסוק כרבנן עכ"ל, כי לפי דברי הנ"ל מהא לא אריא, דהרי לפנינו רש"י ומוס' והרשב"א והר"ן דפסקו כרבי, אע"פ שמפרשים דרבי קאי למחץ גם קושיא קמיתא, ומוכרחין לומר כנ"ל דרבי מודה בזה דהלכה כרבי, וכמש"כ הראשונים הטעם מדחזינן לרבנן בתראי שהקילו טובא בפרוזבול מוכח שסברי שביעית בזה"ל מדבריהם, וכמו שפירשו הר"ם והעטור והש"ס הנ"ל.

כ"ח [ומה שהקשה השג"א על פי' הוס' והגאונים (הרמב"ם והראב"ד ור"ם והר"ה והרמב"ן ורשב"א וריסב"א והר"ן והש"ס צ"ה השולח) שפירשו בצרייתא דרבי שמטה קרקע היינו יובל, ושמטה כספס היינו שביעית הא בקרא וזה דבר השמטה שמוט לא מוכר שם יובל, כלל ומה ענין יובל לכאן שלא הזכיר הכא כלל כ', ואין זה כוונת רבי במ"ש בזמן שאתה משמט

קרקע שיהי' קאי על יובל כיון שאין יובל מוכר והוא בא לפרש דשתי שמטות הנזכרים בקרא קאי אחת כל יובל, וה"ל לפרש אחת שמטה יובל, וכמו שפירש תנא דצרייתא ירושלמי, אלא ודאי אין כוונת רבי בזה שכתב אחת שמטה קרקע כ' שיהי' קאי על יובל, ועוד איך אפשר לפרש דהא דאמר רבי בזמן שאתה משמט קרקע קאי על יובל אבל גוף שמטה קרקע בשביעית מחרישה וזריעה לא מוכר בדברי רבי, אי"כ כשפריך הש"ס בריש מועד קטן חרישה וזריעה בשביעית מי שרי כ' ומשני רבי הוא כ' בשתי שמטות הכתוב מדבר כ', והא בכלן בדברי רבי לא מוכר שמטה קרקע של שביעית היינו חרישה וזריעה כלל רק שמטה קרקע של יובל ומניין לאביי ללמוד ממנו ש"ק של שביעית היינו חו"ז של שביעית שיהי' מדרבנן עכ"ל, תמיה גדולה שסותר פירוש הראשונים הנ"ל בשביל קושיותיו, אם הוא מתקשה בפירוש, אבל ודאי פירוש מוקבל בהיקשא דרבי (ועי' פר"ח סנהדרין כ"ד) במחשכים הושיבנו, אמר ר' ירמיה זה חלמוד בבלי, כלומר טעמים שלו לפונים ועלומים כמים עמוקים) שב"ס דילן, ומוכרח הוא פירוש דהיקש הוא שמטה ליובל, דאם כהשג"א דהיקש הוא רק ש"כ ל"ש"ק דשביעית ולא ליובל, הו"ל ליה היקש הזה כר' יוסי בירושלמי פ"י דשביעית הנ"ל (באות יב) ולא כרבי שם בירוש' דמקיש שמטה ליובל, אי"כ למה אמר הש"ס דילן (במועד קטן ובקידושין וגיטין), ורבי הוא כ'. הו"ל ליה לש"ס דילן לומר ור' יוסי הוא, ואין לומר דרבי חזר בו מהיקשא שבירושלמי וכבר רק היקשא דר' יוסי דמקיש ש"כ ל"ש"ק דשביעית, דהא שם בירושלמי קמי' תמיה אמרין, והיינו בבבל נשנה הו"ל היקשא דרבי שמקיש שמטה ליובל, וכמשנת"ל בפ"ס

מעשר מדבריהם, יחא תקנה פרוצבול
משום דשמעת קרקעא חיקש לתרומה.
ורבי פליג שם בירושלמי אר' יוסי,
כדאיחא חמן אמרין אפי' כמיד מעשרות.
מד' מודה בשמטה שהא מדבריהם.
משום דשמטה אינו חלוי בתרומה רק
שמטה חלוי ביובל ואפי' למה אמר אביי
בשם דין, ורבי היא כ' היל' ור'
יוסי הוא, אלא דארי' כדקאמרן דעבודת
קרקע דשביעית מוכרח הוא שחלוי ביובל
וכמו שפירש רש"י דרבי סובר כן מההוא
ירושלמי מנין כ', ואין שביעית ותרומה
חלוי זה בזה לרבי רק ביובל.

ומ"ש השג"א אבל רבנן דפליגי על
רבי וס"ל דתרומה וחלה בזה.
דרבנן, וכמו שפסק הרמב"ם ספ"א מהל'
תרומות ופ"ה מהל' ביכורים, והיקשא
דמעשר ושמטה מקרא שנה השלישית שנת
המעשר לית להו, וה"ל שמטת קרקע
לעבודת קרקע בשביעית דאורי', וכ"ש
שמטת כספים שהוא חובת הגוף שהוא
דאורי' לית להו היקשא דשמטה ליובל
ע"ש, תמוה אם בתרומה סמכין
אהרמב"ם שבוה"ז מדבריהם שאפילו
בימי עזרא לא ה' דאורי' שנאמר כי
הבואו, אפי' דלא כתיב בתרומה מ"מ סמכין
אהרמב"ם שבדאי' באי"ז דוכחא מיימי
חז"ל להאי דרשא דכי חבואו גם לענין
תרומה כמס"כ הב"י ביו"ד רס"י שלא
(בד"ה: אבל בא"י) ועי' מהרי"ט ח"א
(ס' כ"ה) ובס' זכרון יהונתן (סוף אות
כ"ד) מכל שכן גבי שמטה דכתיב להדיא
כפ' בהר כי חבואו אל הארץ, אינו
דין שהוא מדבריהם, משום דכי חבואו
משמע ביאת כללם.

בהא סלקין שחובה זו ששג"א
כולה מוקשה הוא, כיון דמשיב
על פרש"י ועל פי' המוס' והגאונים
בבבליה דרבי בזמן שאהה משמט קרקע
כ', ובתמא סוגיוס ס"ס בריש מועד
קטו

(באות יב) דא"א לומר כן מכמה הוכחות
ג"ש, וכבר כתב המוס' בד"ה השמטה
(לח): כי זאת הדרשא דהכא היינו ההיא
ירושלמי דרבי' נמי אמרה הסם ע"ש,
זכ"ש"ק הסם שם ההוא ליובל ושמטה
דהקשו זל"ז לגמרי בין בכספים בין בקרקע,
והא דגנה רבי הדיקש ג"כ בלשון הזה,
המשונה מלישנא דהיקשא דר' יוסי
ומהיקשא דרבי שבירושלמי, י"ל שגא לגלות
לן שני הטעמים הפשוטים ועלומים בלישנא
הדין, ואחא דבר אלי' (שמוט יתירא)
דשמטה אינה נוגעת בזה"ז, ושמים זו
שמענו, משום דאין יובל ומשום דבעלה
קדושת הארץ, כי גם חוס' ס"ל הכי
כרש"י כמבואר בפסקי חוס' (זבחים סו):
בד"ה מאי קסבר שבעלה קד"ה ע"ש. —
ומ"ש השג"א וחדע דאין שביעית
חלוי ביובל, שהרי אמרו
בערכין (לכ): מנו יובלות לקדש שמיטין,
הרי דשביעית צבית שני הוא דאורי'
ויובל דרבנן כדי לקדש שמיטין ע"ש,
כבר קדמו בזה רש"י בגיטין (לו). בד"ה
בשביעית וקד"ה מנו בערכין שם והרז"ה
בשבועה (הובא בבב"מ שמה). וכלל
זאת פוסקים הס כרבי, והרלב"ח בשבועה
(קס"י קמ"ג) מוקים גם סיגיא זו דשלהי
ערכין כרבי.

פמ' ומ"ש השג"א דאין לרש"י בניטין
(לו). ד"ה בשביעית לומר
דעבודת קרקע דשביעית חלוי ביובל
מההוא ירושלמי מנין שאין השמטה
נוגעת אלא בזמן שיוכל נוגע כ' ע"ש רק
אפשר לומר שרבי ס"ל כרבנן דבי רב
בכתובות (כ"ה) דתרומה בזה"ז דרבנן
כ', ויליף רבי שמטה בזה"ז מתרומה בזה"ז
בהיקשא משנה השלישית שנת המעשר
להיות שמטה בזה"ז רק דרבנן ע"ש,
ולע"ד א"א לומר כן, דאפי' יהי' הפירוש
בהיקשא דרבי כמו הדיקש של ר' יוסי
בירושלמי פי' דשביעית, דמשני דלמ"ד

קמן ובפ' השולח מוכרח הוא כפירושם
להשוות הכרייתא דרבי שבש"ס דילן טס
שבכרייתא דרבי שברושלמי פ"י דשביעית
הכ"ל, והרי כחשט מפורש הוא כן
ברמב"ם פ"י מה"ל טרי (ה"ט) שכתב
ובזמן שיוכל נוהג כ' ונוהגת שביעית
בארץ והש"כ בכל מקום מן החורה,
ובזמן שאין היוכל אינו נוהג אחד מכל אלו
חוץ משביעית בארץ והשמטת כספים
בכ"מ מדבריהם פ"כ, ומא שדחק הכ"מ
שם דכאי מדבריהם קאי רק על כספים
למודא ולא על קרקע פ"ט, כבר כתב
שב"ס (סי' ה') על זה, לא ידעתי האריך
אפשר לומר כן, דא"כ למה כתב הרמב"ם
בראשית דבריו, דבזמן שנוהג יוכל נוהג
שביעית, דלמה הזכיר כאן לשביעית כיוון
שאינו חלוי ביוכל כלל ע"כ, וזולת זאת
כבר חזר בו מרן בעלמו כחשנת"ל (אות
יד) וכ"פ כל הראשונים והאחרונים
דשביעית בזה"ל דרבנן.

פא] ור"פ' ל"ט גם בספרו טורי אבן
בחי' למס' מגילה (י) שמיישב
הסוגיא דכתובות (כה) אפי' למ"ד תרומה
בזה"ל דרבנן חלה דאורי', הא כיוון
דתרומה דרבנן ע"כ דקדושה שני בטלה
א"כ איך הוה חלה דאורי', ומירץ הטו"א
דהא דקאמר אפי' למ"ד תרומה בזה"ל
דרבנן כ' היינו רבי דבוכר ששביעית
חלוי ביוכל, דלדידי הוה תרומה בזה"ל
דרבנן אפי' אי קדושה ב' לא בטלה,
משום שהלוי ששביעית דהא דרבנן בזה"ל
שהלוי ביוכל, אבל חלה הוה דאורי' דחלה
אינו חלוי ששביעית, דהא שבע שבשאו
ושבע שחלקו, נחמייבו בחלה אע"פ שלא
הי' שביעית נוהגת אז ע"כ, ולפ"ד הכ"ל
(באות כט) מפורש יולא הוא בירושלמי
פ"י דשביעית הכ"ל דלרבי לא איתקש
תרומה לשביעית, דז"ל בירוש' תמן אמרין
אפי' כמ"ד מטער מו"ה מודה בשמטה
שום מדבריהם כ' רבי תומר ב' שטיטין

הללו שמטה ויובל בשטה שהיובל נוהג כ'
פסקו יובלות שמטה מדבריהן פ"ט. —
והנהגה כס' זכ"י (אות כ"א) הקשה
דאמאי אינערך לרש"י בב"ק
(ק"ד:) בזה"ל דתרומה למחר דאמאי
כמ"ד דקדושה שני לא קדשה לע"ל.
הא אפי' אי קדושה ב' קדושה לע"ל נמי
ניחא שפיר הא דתרומה הוה דרבנן משום
דהא הכא לרבי קיימן, ורבי הא ס"ל
דשביעית בזה"ל דרבנן, וכיון דשביעית
דרבנן הוה גס תרומה דרבנן יטן דתרומה
חלוי בשביעית, ונראה דרש"י לעמאי' איול
שכתב בניטין (לו) דהא דמוקיש רבי
ש"כ דשביעית לש"ק דשביעית ולא שמיטה
ליוכל, וא"כ אפי' אם ניחא דתרומה
חלוי בשביעית נמי אינו מוכרח כלל
דתרומה בזה"ל הוה מדרבנן משום דגם
שביעית חלוי רק בקדושה הארץ, ולמ"ד
קדושה ב' לא בטלה איכא למימר דגם
שביעית הוה דאורי' ומש"ס הולך רש"י
בב"ק לומר דקדושה ב' לא קדשה לע"ל
עכ"ל, ונפלאי הא רש"י שם בניטין
ד"ה בשביעית מביא בירושלמי דרבי
מקיש שמטה ליוכל, ועי' בזה"ל מו
ערכין (לב:) וז"ל מרש"י בקידושין
(לח:) ד"ה בזמן שכתב, ולאחר שגלו' אי
אחא משמט קרקע, והיינו בזמן שאין
נוהג יובל כחשנת"ל (אות יב), וא"כ
אפי' למ"ד קדושה ב' לא בטלה.
שביעית בזמן הוה מדרבנן משום שאינו
נוהג יובל דאין רוב יושבי' עלי', והדרא
קושימו לדוכחא, אמנם לפי מה שכתבאר
דלרבי דמקיש שמטה ליוכל, תרומה
אינו חלוי בשביעית כ"ל בירושלמי,
דאפי' מ"ד מטער מו"ה מודה בשמטה
שהוה מדבריהם, מוכרח רש"י בב"ק
לומר תרומה בזה"ל דרבנן משום דלא
קדשה לע"ל. —

פב] והגם ד"ל שהטורי אבן קאמר
לפי מ"ד פירש"י שם

מפרק יואל דופן לק"מ, דהערן שם
הוא המ"ד, הכי נמי מסתברא כ'וסנרוהו
דמ"ד חרומה דרבנן חלה דרבנן (וע"ל
סוף אות ל"ו במ"ש הכ"ח יו"ד רס"י
ש"א, וע"י חר"ה סנרוהו כר"ש ז"ב)
וידע מהברייחא דר' יוסי פוטר מחלה
בעיבה שנדמעת משום דגם חלה בזה"ז
דרבנן כמו חרומה, וא"כ אי אפשר
לחרן ולומר דר' יוסי ס"ל כרבי דשביעית
בזה"ז דרבנן ומש"ה גם חרומה בזה"ז
דרבנן, ולעולם ירושה שלישיית אין להם
לשאר מילי החלוין בחובת קרקע דהכל
מדאורי', דהא חקשה לן א"כ למה חלה
בזה"ז דרבנן, הא חלה לא אימקש
לשביעית כג"ל, ומוכרח החרן לחרן חגי
לה ולא סבר לה, והיינו דר' יוסי סובר
חרומה וחלה שניהם מדרבנן דבעלה
קדושת הארץ—אך מה שהקשינו בפירושו
ז"ע, דהא בכל דוכתא הח"ד חרומה
בזה"ז דאורי' ומ"ד חרומה בזה"ז דרבנן
הם רבנן ור' יוסי רס"ע, וכדמוכח
מח"דואל דר' יוחנן ביבמות (פ"ב) הנ"ל,
והו ז"ע בפירוש הטורי אבן דחרווייהו
רבנן דבי רב ורב הונא דרר"י סברי קדושה
שני' לא בעלה והיינו ירושה ג' אין להם,
הא נראה דמ"ד ירושה ג' אין להם, היינו
דלא יהי' עוד שום חיוב יומר מדאורי'
בביאה שלישיית ממה שמחויבים עמה בזה"ז
מדאורי', דאם יהי' נמלא שום דבר החלוי
בארץ שיהי' בזה"ז מדבריהם, שוב יהי'
להם ירובה שלישיית להחייב מדאורי'
בהדברים שהם האידנא מדבריהם ואיך
שייך לומר ירושה שלישיית אין להם, וא"כ
לפי זה איך ניקוס בשינויא דחיקא כזה
לפרש ולומר שגם הרבנן דבי רב (והיינו
רבי) דכובר שביעית מדבריהם כובר ג"כ
דירושה שלישיית אין להם, פי' קדושת
הארץ לא בעלה, וכובר חרומה בזה"ז
דרבנן, הא זאת הוא חר"ה דחר"ה כג"ל,
זמ להא דמסתברא הוא שח"ד ירושה ג'

אין להם, היינו דכל מילי החלויים בארץ
הם האידנא דאורי', ושוב לא יהי' חיוב
יומר מדאורי' כג"ל, ודי לנו בדומק
הזה שמוכרחים לומר כן במה שמיך
להו רב הונא דרר"י דאפי' למ"ד חרומה
בזה"ז דאורי' כ'.

[ג] דגם לפי פירוש הטורא דחרומה
חלוי בשביעית דהיינו ביובל
כרבי י"ל דלא קשה זאת, כי חובת קרקע
החלוי בירושה שפיר דלא יחייב עוד
יומר בביאה שלישיית ממה שמחויבים
האידנא, והו ירושה שלישיית אין להם,
אבל מה שיתחייבו לעתיד ביובל חלוי רק
באם יהי' רוב יושבי' עליה, ואם אין
רוב יושבי' עליה אינו נוהג יובל גם בזמן
שקדושת הארץ קיימת, כמו שה' בגלות
שבת ראובן וגד שפסקו היובלות עוד
בזמן בית הראשון אפי' שקדושת הארץ
לא נחבטלה עד לאחר חורבנו, וא"כ י"ל
דשפיר שייך לומר ירושה שלישיית אין להם,
אפי' דחרומה ושביעית האידנא מדרבנן,
כי הירושה שלישיית לא חוסי' לזה כלום,
אפי' למ"ד דירושה ג' יש להם, כי ביובל
בעיקר רוב יושבי' עליה, (ושלא יהי'
מעורבין שבת בשבת) דהוא טפי מהמנין
הראוי לירושה דהיינו ביאת כולכם,
כמבואר בח' הרמב"ן והרשב"א פ' השולח
(כד"ה והא דאמר אביי), בהשיגם שם על
ר"ת שכובר דנהגו יובל בזית שני, וז"ל
ואם עלו כל השבטים עד שקורא בהם כל
יושבי' עליה (להחייב ביובל) כשי"ש שאני
קורא בהם צבואכם ע"ש, פי' ולמה
החרין צבואות (כ"ה). שפטורים בחלה
משום דלאו כללו סליק.

[ד] אמנם לפי פי' החורח יחזקון
(אות י"ג) בהך סוגיא
דכתיבות (כ"ה) נראה דקשה גם קושיא
זו, וז"ל ובעיקר קושית הטורא בזה
שחמה צבואות דקאמר שם דאפי' למ"ד
חרומה בזה"ז דרבנן חלה דאורי', שהר

מדי' והטיבך והרנך מאבותיך, אבותיך
פטורים היו ונתחייבו ואחם פטורים הייתם
ונתחייבתם, אבותיכם לא היו עליהם עול
מלכות ואחם אחי' שיש עליהם עול מלכות
הנתיב לא נתחייבו אלא לאחר יד שנה
שכבשו ושחלקו ואחם, כיון שנתחייבו
נתחייבתם, אבותיכם לא נתחייבו אלא
עד שקנו כולם, אבל אחם ראשון ראשון
קנה ומתחייב, אמר ר' אלעזר מאלהין
קבלו עליהן את המעשרות כ', מה מקיים
ר"א והטיבך מאבותיך פתר לה לעמיד
לבוא, דא"ר חלבו בשם ר' יוחנן אבותיך
ירשו ארץ ז' עממין ואחם עתידין לירש
ארץ יו"ד עוממין ע"כ, ולכן נלמד
דטעם מחלוקת ר' יוסי ברי' ור' אלעזר
הוא דהא דכתיב כי תבאו, דמ"ד
שמאליהן קבלו את המעשרות ס"ל דכי
תבאו משמע באת כולם דוקא כמ"ס
הרמב"ם ה"ל דכי תבאו ב"כ משמע, וכי
תסקינהו עזרא לאו כללו סליק, ומש"ה
סובר דהרומות ומעשרות גם בימי עזרא
ה' דרבנן כיון שלא היו באת כולם,
ומ"ד דמדאורי' נתחייבו ס"ל דכי תבאו
לא משמע באת כולם וכי בביאת מקלות,
ומש"ה נתחייבו מדאורי' בימי עזרא ח"ג
דלאו כללו סליק כ'.

והרנך עוד דהא דפליגי אי הוה תו"מ
דאורי' בימי עזרא או לא, אהא
בין למ"ד דקדושה שני' נמי בטלה ובין
למ"ד דקדושה שני' לא בטלה, דמ"ד דבימי
עזרא ה' תרומה דאורי' אמר אפי' למ"ד
דקדושה שני' נמי בטלה, דמ"מ בימי
עזרא ה' דאורי', דעזרא קדשה או כמו
שקדושהו בימי יהושע מדאורי', אלא שח"כ
לאחר שגלו נתבטלה הקדושה כדרך
שנתבטלה הקדושה הראשונה לאחר
שגלו, ומ"ד מאלהין קבלו את
המעשרות אחא אפי' למאן דסובר דירושם
שלישית אין להם, דהיינו לענין כל הדברים
שהיו חייבים מדאורי' בימי עזרא מלך
הקדושה

ז' שכבשו וז' שחלקו נתחייבו כחלה ולא
נתחייבו בתרומה, והא ע"כ הא דקאמר
אפי' למ"ד תרומה בזה"ז דרבנן היינו
כמ"ד דאפילו קדושה שני' נמי בטלה, וא"כ
תקשה הא כמו שכתב קדושה הארץ לענין
תרומה כמו כן פשיטא דבטלה נמי לענין
חלה, דמ"ס חלה מהרומה הא שניהם מובח
קרקע הם ואינם נוהגים אלא בארץ כ',
נלמד ליישב דהנה הרמב"ם כהב דה'
תרומות [פ"א ה"ד] כל שהחזיקו עולי
מצרים ונתקדש קדושה ראשונה כיון שגלו
בטלה קדושתן שקדושה ראשונה לפי
שהיה מפני הכיבוש בלבד קדושה לשעמה
ולא קדושה לעמיד לבוא, כיון שגלו בני
הגולה והחזיקו במקלט הארץ קדושהו קדושה
שני' העומדת לעולם לשעמה ולעמיד לבוא
ד' ע"כ, וכ"כ בספ"ו מהל' בית המדרש
ע"ס, ובספ"א מתרומות כ"ב מהרומה
בזה"ז ואפי' במקום שהחזיקו עולי בבל
ואפילו בימי עזרא אינו מן התורה אלא
מדבריהן, שאין לך תרומה של תורה
אלא בארץ ישראל ובזמן שכל ישראל שם
שנאמר כי תבאו באת כולם, כמו שה'
בירושל' ראשונה, וכמו שהם עתידים
לחזור בירושל' שלישי, לא כמו שהיה
בירושל' שני' שהיה בימי עזרא שהיה
ביאת מקלות, ולפיכך לא חייבה אותן
מן התורה, וכן יראה לי שהוא דין
במעשרות שאין חייבין בזה"ז אלא מדבריהן
בתרומה ע"כ, ועי' מהרי"ט ח"א (ס'
כ"ה) שהאריך בזה, ואיחא בירושלמי
רפ"ז דשביעית (מובא בר"ש סס) הק'ם
ביאתן בימי עזרא לביאתן בימי יהושע,
מה ביאתן בימי יהושע פטורין היו ונתחייבו,
אף ביאתן בימי עזרא פטורין היו ונתחייבו,
ומה נתחייבו ר' יוסי ברי' חגיג' אמר
מדברי תורה נתחייבו כתיב והביאך
ב' אלקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך
וירשתה, מקום ירושתך לירושל' אבותיך
מה ירושת אבותיך מוצרי תורה אף ירושתך

קדושה שלו נתחייבו גם לאחר שגלו
משום קדושה שני לא בטלה, אבל לפני
זו"מ גם בימי עזרא לא נתחייבו מדאורי'
משום דכי תבאו משמע ביאת כולם וכי
הסקינהו לאו כללו סליק כמ"ס וזה ברור,
וקמחרי"ט (ק"י כ"ה) כתב דפלוגהתא הוי
רק למ"ד קדושה שני בטלה, ואיפלגו
אליצ"י אי ה"י דאורי' בימי עזרא או לא,
ולפע"ד לא נראה כן והדבר ברור כמ"ס—
והדמכ"ס שפסק דהרומה בימי עזרא ה"י
דרבנן יען משום דסוגית הירושלמי בכל
מקום אזלא כמ"ד דמאליהן קבלו את
המטשרות, וגם מוקמין לאיהו סהמא
דמהני אליצ"י דקד מ"ד כמבואר לעיל,
ובדאי דהני נקטינן וכן הלכה—

ושם (באות ס"ז) כתב הח"י ומעתה
מיושב היעב קוסית הטו"א
דאיך הוה חלה דאורי' אי הרומה דרבנן,
הא זה דהרומה דרבנן הוא משום דס"ל
דקדושה שני נמי בטלה כרבנן דר' יוסי
וכיון דקדושה ב' בטלה איך הוה חלה
דאורי', ובמה שכתבנו הנה נכון דהא
דקאמרי רבנן דבי רב למ"ד הרומה
בזה"ז דרבנן, לאו משום דבטל קדושת
הארץ ס"ל דהרומה בזה"ז דרבנן. אלא
דבאמה קדושת הארץ לא בטלה וכמ"ד
דירושא שלישית אין להם, ומ"מ הרומה
דרבנן משום דהני רבנן דבי רב היינו
הקד רבנן דס"ל שמאליהן קבלו את המטשרות
והרומה ה"י דרבנן גם בימי עזרא, דכי
תבאו משמע ביאת כולם דוקא כמבואר
לעיל וכי הסקינהו עזרא לא כללו סליק
ומש"ה הרומה דרבנן, אבל בחלה מודו
דהוה דאורי', משום דאש"ג דכי תבאו
משמע ביאת כולם דוקא, אבל בבואכם
דכתיבגבי חלה משמע גם ביאת מקלחכם,
דהא ו' שכבשו ו' שחלקו נתחייבו בחלה
ולא נתחייבו בהרומה, ואיך נתחייבו
בחלה בשבט שכבשו ו' שחלקו הא קודם
שכבשו לא ה"י ביאת כלם, דהא עדיין

ה"י הארץ בידי הכנענים אלא משום
דבבאכם לא משמע ביאת כולם, דבבאכם
משמע מיד כשתחילו להיכנס לה,
וכ"כ ר"ח ז"ל (הובא בשע"מ כחובות) וז"ל
לומר רב הונא ברי' דר"י אשכחתינהו לרבנן
דבי רב כ', שהרי ו' שכבשו ו' שחלקו
נתחייבו בחלה ולא נתחייבו בהרומה, פ"י
אפילו כשהיתה מקלח הארץ ביד הכנענים
כמו עשה בזה"ז נתחייבו בחלה מן החברה
ולא נתחייבו בהרומה עד שחבא ארץ
ישראל כולה ביד ישראל כ' עכ"ל, וא"כ
בזה"ז נמי אש"ג דלא היתה ביאת כולם
דכי הסקינהו עזרא לאו כללו סליק,
חייבים בחלה מדאורי', דבחלה לא בעי
ביאת כולם, ואמינא להו אגא (רב הונא
בדר"י) אדרבה איפכא מסתברא דאפילו
למ"ד הרומה בזה"ז דאורי', והיינו דק
מ"ד דס"ל דמודין תורה נתחייבו בזה"מ
בימי עזרא משום דכי תבאו לא משמע
ביאת כולם וסני גם בבית מקלחכם
כמבואר לעיל, חלה דרבנן, דהניא בבאכם
אי בבאכם יכול משכנסו בה ב' וג' מרגליה
יהיו חייבין בחלה ה"ל בבאכם דביאה
כולכם אמרתי ולא בבית מקלחכם (כ"ה)
גירסת רש"י וההוס' בנה (מ"י). בנה
ל"ג, ופירוש דבבאכם משמע ביאת
כולכם דוקא, אלא דמשמע משעה
שתחילו להכנס לה, וכן מבואר בשע"מ
וז"ל דבבאכם משמע ביאת כולם מיהו
משמע משעת התחלה להכנס לה, אבל
כי תבאו משמע אש"ג דלאו כללו אלא
שיכנסו לה לגמרי אותן שעחידין להכנס,
והיינו דאמרינן בחלה דכתיב בבאכם
דנתחייבו בה בשבט שכבשו ו' שחלקו
מפיון שהתחילו להכנס בה, ובבית עזרא
פטירי אפי' לאחר דהוה כללו משום
דלאו כללו סליק עכ"ל, וכיון דבבאכם
משמע משעת התחלה להכנס, מש"ה
קאמר יכול משכנסו לה ב' וג' מרגליה
יהיו חייבים בחלה שהרי התחילו להכנס,
ה"ל

ח"ל בבאכס בביאת כולכס אחרתי ולא
בביאת מקלכס, פי' דנהי דבבאכס משמע
משעהחילו להכנס ולא בעי שיכנסו כולם
לגמרי, מ"מ היינו דוקא אם הי' תחלת
הכניסה של ביאת כולם, אבל בביאת
מרגלים לא הי' תחלת הכניסה של ביאת
כולם, דבבאכס בעי ביאת כולם דוקא
אלא דחייבים גם בתחלת הכניסה אבל
בעינן סיהי' תחלת הכניסה של ביאת כולם,
ומשה' פטירי בכניסת המרגלים דלא
הי' אלא ביאת מקלכס, וכיון שכן דבבאכס
משמע ביאת כולם איכ' בימי עזרא
פטירי בחלה מדאורי', משום דבעי ביאת
כולם וכי אסקינה עזרא לאו כולהו סליק
ולא הי' ביאת כולם עכ"ל.

וה"ל לפי פי' הת"י בהך סוגיא
דכחובות (כ"ה), קשה כל
הקושיות הג"ל (באות לב) ונוסף להם
במה דמשיג הת"י על המהרי"ט (ס"י
כ"ה) ופירש רר' יוסי בר"ח ור' אלעזר
פליגי גם אליבא דמ"ד דירושא שלישי
אין להם, כלומר דגם ר' אלעזר דסובר
מחליהן קבלו עליהם את המעשרות סובר
ג"כ כמ"ד דירושא ג' אין להם, דהיינו
לענין כל שהיו חייבים מדאורי' בימי
עזרא מנ"ד הקדושה שלו, נתחייבו גם
לאחר שגלו משום דקדושה שני' לא בטלה
אבל לענין תרומות ומעשרות ובעל הדברים
דכתוב בהם כי תבאו היו דרבנן בימי
עזרא וכו"ז, משום דכי תבאו משמע
ביאת כולם וכי אסקינה עזרא לאו
כלהו סליק, ואיכ' ה"ה בשביעית דכתוב
כי תבאו דהיינו מדרבנן גם בימ"ע
וכו"ז, כמשיכ' המבי"ט בחשו' (ח"ב
ס"י ס"ד ובחלק ג' סמ"ו) ובמשנה למלך
צפ"י מהל' מאכלות אסורות והת"י
(אות י"ג ובסוף אות כ"ג) ע"ש, ואיכ'
אין שייך שוב לומר דסובר ר' אלעזר
דירושא ג' אין להם, הא כמעט בכל
גזלות התלויות בארז נאמר בהו"ב תבאו

דמשמע ביאת כולם, והם הי' והם
מדרבנן בימי עזרא וכו"ז, אשר לעסיר
לבוא בביאת שלישי' נתחייב בהם מדאורי',
וחו ק"ל הא כל המפרשים בירושלמי
רפ"ו דשביעית פירשו טעמא דר' אלעזר
שמעשרות מדבריהן, משום דקדושה אי'
בטלה ולא הי' בימי עזרא **פי'** ישראל
שיחזרו ויקדשו אלא שקבלו עליהן מעלמן
וע"ש, וחו ק"ל אין יסחוס הגמרא כל כך
לא יפרש כלל דרבנן דבי רב שסברי
תרומה כו"ז דרבנן סברי ג"כ דירושא
ג' אין להם, במקום שיש לעמוד ולפרש
פי' אחר, כלומר כפירוש הש"ס בכל מקום
דמ"ד תרומה כו"ז דרבנן הוא המ"ד
דירושא ג' יש להם, כדמוכח בגמרא
יבמות (פ"ב) שר' יוחנן הירץ הא מני
רבנן הוא כ', וכן בגדה (מ"ו): דמקשה
הגמ', וסבר ר' יוסי תרומה כו"ז
דרבנן, והא תניא בס"ע אשר ירש כ'
ושלישית אין להן ע"ש, הרי דהמ"ד
תרומה כו"ז דרבנן סובר דירושא שלישי
יש להן, ודי לנו הדוחק הזה בדברי רב
הוגא ברי' דר"י (שם בכחובות כ"ה)
שסובר דרק חלה דרבנן משום שנאמר
בה בבאכס, אבל היכא דכתב כי תבאו
לא משמע ביאת כולם, ואיכ' כל גזלות
התלויות בארץ הם דאורי' כו"ז, יש
עוד מקום לומר דסובר ירושה ג' אין
להן, אבל לרי' אלעזר, דסובר תרומה
כו"ז דרבנן משום דארץ ישראל לא
נתקדשה בימי עזרא בביאת הכל, וכמשיכ'
המבי"ט (בס"י הג"ל) דלהרמב"ם גם
שביעית כו"ז דרבנן כמו תרומות
ומעשרות דכולא חד טעמא הוא דלא
קדשה לכל מילי בביאת הכל ע"ש, אין
אפשר לומר דסובר ירושה ג' אין להם,
הא לריך לנו ירושה ג' שנתחייב מדאורי'
בכל הדברים שנאמר בהם כי תבאו, כמו
שפסק לגר הרמב"ם בסוף פרק י"ב
הל' שו"י, וז"ל וכן לעני' ביאת בביאת
שביעית

שלישית בעת שיכנסו לארץ יחמילו למנוח
שמיטין ויובלו ויקדשו בתי ערי חומה
ויחמייב כל מקום שיכבשוהו במעשרות
שנאמר והביאך ה' אל הארץ אשר ירשו
אבותיך וירשנה, מקים ירושחק לירושח
אבותיך ונה ירושח אבותיך אחה נוהג בה
במידוש כל הדברים האלו, אף ירושחק אחה
נוהג בה במידוש כל הדברים האלו עכ"ל,
והיינו שהרמב"ם פוסק כרבנן דר' יוסי
דירושח שלישי יש להן, כמבואר שם
בהשגות הראב"ד וז"ל, סא דלא כר'
יוסי, ע"ס. —

ונראה שבעל ת"י פירש כן משום
דאזיל בשעת המפרשים
דהרמב"ם סובר דמדארי' לא בטלה
קדושת הארץ וסובר כר' אלעזר דמאליהן
קבלו אח המעשרות, אבל אינו מוכרחין
לזה, כי יש לנו שיטת הר"ם והגר"א
(שהוא אחרון בזמן וראשון במעלה)
שכתב ביו"ד רס"י של"א (סק"ו) דרבנן
דר' יוסי ס"ל דבירושח שני' ג"כ לא
נחמייבו כלל רק מדרבנן ולא בטלה
ג"כ אף שהוא מדרבנן, ונראה בהגר"א
בס דר' אלעזר סובר ג"כ הכי, וכ"פ
הרמב"ם בספ"א מהל' תרומות, ובפי"ג
בס ה"ג ובספ"י מהל' שו"י הג"ל,
וכ"פ הש"ע ביו"ד רס"י של"א ס"ב, וכ"ה
שיטת המהרי"ט סי' כ"ה הג"ל דמדארי'
בטלה קדושת הארץ ע"ס.

וראו ל"ע שהתורה יהונקן פירש האי
דרב הוגא כר' דר"י על פי פירוש
ר"ח והשיטה מקובלת (כתובות כ"ה ה"ג),
הא שם בשט"ם מוכח להדיא דהמיד'
הרומה בזה"ז דרבנן דאמרי רבנן דבי
רב, ודאיפוך להו רב הוגא כדר"י אפילו

למ"ד תרומה בזה"ז דאורי' כ', הס
התנאי דפליגי בקדושה שני' או קדושה
לע"ל, דז"ל השט"ם, בבאבס בבית
כולכם אמרתי ולא בבית מקדשם, כלומר
, וחייב חלה נמי (נהי) דהא מניא בכיבוש
הארץ נהגו בה במדן קודם כיבוש וחילוק
שהי' רובה ביד ישראל' (כל"ל דכן הוא
בריעב"א שם, וט"ס בשט"ם שכתב,
וחייב חלה נהי דהא דמניא בכיבוש
הארץ ואנו בה ארץ קודם כיבוש וחילוק
הי' רובה ביד ישראל'), מכל מקום
בטיא שיהיו כל ישראל או רובם בארץ
כמו שהי' בזמן כיבוש ושיבה, וכי
אסקינהו עזרא לאו כללו סליק, הלכך
הע"ג דחלה נוהגת מן התורה בזמן
כיבוש וחילוק, אינה נוהגת עכשיו
מן התורה, כיון שאין רוב ישראל עלי,
ואפילו למ"ד דתרומות ומעשרות נוהגין
בה מה"מ משום דקדושה ב' [*] קדושה
לעמיד לבוא, וזו הכתוב הוא בחלה עכ"ל
השט"ם, הרי לפנינו דאס נאמר קדושה
לעמיד לבוא הוי תרומה ומעשרות דאורי',
ואילו לפירוש הת"י אפילו אי אמרינן קדושה
ב' קדושה לע"ל ג"כ יש לומר עוד
דתרומ' דרבנן כדר' אלעזר דירושלמי
הג"ל, משום דכי הבאו משמע ביאת
כולם, וכי אסקינהו עזרא לאו כללו סליק.
[ו] **ורפ"ז** נראה דהכי פירושא ביהך
סוגיא דכתובות (כ"ה.).
האי דאמר רב הוגא כדר"י אשכחניהון
לרבנן דבי רב דיהבי וקאמרי אפי' למ"ד
הרומה בזה"ז דרבנן חלה דורי', פי'
אפי' לרבנן דר' יוסי (בין לר' יוסי בר"ח
ובין לר' אלעזר שביירושלמי רפ"ו דשביעית
דפליגי אלבייהו דרבנן אי הי' דאורי'
בין

[*] נראה דט"ס שם בשט"ם שכתב, קדושה, א"י קדושה לע"ל, דהא דוקא
בקדושה שני' דהוא קדושת עזרא, דלאו כללו סליק, ש"ך לחלק בין הרומה לחלה.
מיה"כ בקדושה א' והוא קדושת יהושע, כמבואר בהד"ה ירושה (יבמות כג:) ט"ס
ולפי ההוכחות יקנים שם ביבמות, דקדושה שני' ג"כ נקרא קדושה ראשונה, לפי
שהיא ראשונה לנו, ה"ל לפני ע"ס.

בימי עזרא או לא כמו שפי' המהרי"ט
 סי' כ"ה) דסברי תרומה בזה"ז דרבנן משום
 דסברי ירושה שלישית יש להן, מ"מ חלה
 בזה"ז דאורי', שהרי שבע שכבשו ושבע
 שחלקו, שגם כן לא נתקדש עוד ארץ
 ישראל, כיון שלא הייתה עוד כל הארץ
 ביד ישראל רק מקלטה, כמו שהוא עתה
 רק מקלט ביד ישראל (כמש"פ הרי"ח
 הובא בשט"מ סס), ומי' נתחייבו אז
 בחלה, מכוס' דבחלה דכתיב בבאכס,
 החמיל החיוז מיד בחחלת כניסחן
 לארץ, באכלס שס' מלחס הארץ,
 (עי' רש"י פ' שלח בפסוק בבאכס,
 בשם הספרי), כדאיתא בירושלמי רפ"ב
 דחלה (הובא בר"ש סס) שר' עקיבא
 סובר דקמחין ובליקות שמאלו ישראל
 בשעה שנכנסו לארץ חי' בין בחלה, וכמו
 דנתחייבו בחלה בחחלת ביהא אפי' שלא
 הי' כל הארץ ביד ישראל, כן בבאכס
 משמע לחייב חחלת ביהא כלומר במקלט
 ביהא ישראל אפי' שאינו עולים כולם,
 כמו שהוא בזמן הזה, משום דחיוז חלה
 הוי כמלוה החלויה בגופו, כמש"כ חד"ה
 כל (קידושין לו.) שהחלה דומה יותר
 לחובת הגוף, שהרי החיוז בא ע"י
 גילגול העיבה שהאדם עושה, והלכך דין
 הוא שינהוג בכל מקום פ"ש, (ובזה
 מיושב קושית בעורי אבן דבחלה שפיר
 מחויב מדאורי' הע"פ שבטלה קדושת
 הארץ), ולא נתחייבו בתרומה, עד שהי'
 כל הארץ ביד ישראל איש תחת גפנו
 ואיש תחת זיתו בחלקו המיוחד לו, אי
 משום דבעין תבואת זרעך המיוחדת לך,
 אי משום דמשכרות חלוי בשמטה, ועד
 שנחלקה לא נתחייבו בשמטה כמבואר
 ברמב"ם רפ"י משמוי' בשם הכפרא
 דבני שך וכרמך המיוחד לך, אי משום
 דכתיב עשר העשר וכתיב בתרי' במקום
 אשר יבחר, ועד שנבחר סילה לא
 נתחייבו [עי' רש"י כתובות (כ"ה.) בד"ה

ולא נתחייבו, ובבא מליעא (פ"ח.) ע"ש].
 וא"כ בזמן הזה לאחר מורבן פטורים
 מתרומה לכל הני טעמי, דגם האידנא
 לאו תבואת זרעך המיוחדת לך, ין
 דאין שום שדה מיוחד להישראל
 הלוקח לבדו משום דארץ ישראל ירושה
 הוא לנו לכל ישראל בשחפופה כדאיתא
 במס' ע"ז, (נ"ג:) ובמס' ב"ב (ק"יט:)
 ועי' בטור ה' ארץ ישראל מוב"ל (אות
 ב), וגם בזה"ז שמיטה לאו דאורי' גס
 מטעם דאין רוב יושבי עלי', וגם בית
 הבחירה חרוב בעו"ה, וגם בזה"ז הוא
 רק ביהא מקלט ישראל, ומש"ה מכל
 הלין טעמי פטורי מתרומה דאורי' בין
 לר' יוסי בר"ם בין לר' אלעזר שביירושלמי
 רפ"ז דשביעית, למור כדאית ליי' ולמור
 כדאית ליי', לר"א משום דבני ביהא כולם,
 ולר' יוסי בר"ם מחמת שאר טעמים הג"ל,
 אבל בימי עזרא שפיר דנתחייבו בתרומה
 ומעשרות לר' יוסי בר"ם דלא בני ביהא
 כולם, כיבוס וחילוק לא הי' לריבוי או,
 כי כל אי' הי' נתונה במחנה לישראל
 במלות ה' ע"י המלך כורש, כמש"נ
 (ישעי' מה) כה אמר ה' למשיחו לכורש
 ואומר (עזרא א') מי בכס מכל עמו יהי
 אלקיו עמו ויעל לירושלם וגי', ומש"ל
 במלות מלך מלכי המלכים הקב"ה כל
 אחד ואחד מישראל קנה מהנת חלקו במה
 שזכה בא"י שיהי נקרא הבורה זרעך
 המיוחדת לך, וראשון ראשון קנה—ורב
 הונא בדרי', אמר, ואנוינא להו' אנא
 אדרבה, פ"י לא מויבעיא לנו"ד הרומה
 בזה"ז דרבנן דודאי חלה דרבנן לכל מר
 כדאית ליי', לר' יוסי בר"ם משום דבטלה
 קדושת עזרא, ולר' אלעזר משום דבימי
 עזרא ג"כ לא הי' הארץ מקודשת בביאת
 כולם, ובשבע שכבשו ושבע שחלקו שאני
 דנתחייבו בחלה, משום דנתקדש הארץ
 בביאת כולם, אלא אפי' למ"ד תרומה
 בזה"ז דאורי', כר' יוסי ירושה ג' הין
 נה,

לֵהָ, דָּלָה נִתְבַּעְלָה קְדוּשַׁת עוֹרָא, וְחוּמֵי הָיוּ
בְיָמֵי עוֹרָא דְּלוֹרֵי דָּלָה בְּעִי בִּיאַת כּוֹלֵם כְּתוּמָה,
מִיָּת חֵלֶה דְּרַבְּנָן, דְּחֵיטָא בְּבִאֲכָם אֶל הָאָרֶץ כִּי
בְּבִאֲכָם בְּנִיחָת כּוֹלֵם אֲמַרְתִּי כִי וְכִי אֲסָקִינְהוּ
עוֹרָא לֹאֹו כּוֹלְהוּ סֵלִיק, הֵייוּ בְּחֵלֶה בְּעִינָן
בִּיאַת כָּל יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ, אֲעִיפֵם דָּלָה בְּעִינָן
בְּחֵלֶה שִׁיחֵי כָּל הָאָרֶץ בִּיד יִשְׂרָאֵל. —

וְהִנֵּה כִּכְסָף מִשְׁנֵה סִפְיָא מִתְּרומות בְּדִיָּה
וְדַע, הַקֶּסֶף וְזֵיל מִשְׁמַע דְּרִי יוֹחָנָן
(כִּפִּי הַעֲרָל דִּפְסִינֵי) מִשְׁמַע לִי דְּרִי יוֹסִי סִבְר
תְּרומה בִּזְהִי דְּלוֹרֵי מִשּׁוֹם דְּאֲמַר דְּקְדוּשָׁה
בִּי קִידֻשָּׁה לְעִתִּיד לְכוֹא, וְאִם כְּדַבְּרֵי רַבִּינוּ
(הַרְחֵבִים) שְׁהַדְּבַר מִלּוֹי בְּנִיחָת כּוֹלֵם הָאִיד
מִבִּיא רִי יוֹחָנָן רֵאִי דְּרִי יוֹסִי סִבְר תְּרומה
בִּזְהִי דְּלוֹרֵי מִשּׁוֹם דְּאֲמַר קְדוּשָׁה בִּי קִידֻשָּׁה
לְעִל, וְהֵלֵךְ כִּיֵּן דָּלָה בָּאוּ כּוֹלֵם לֹא הָיוּ דְּלוֹרֵי
כִי, וְלִכְּן גִּיל שְׂרַבְיָנוּ מִפְּרַשׁ כְּסִירוֹשׁ רִיָּה
דִּירוּשָׁה רֵאשׁוֹנָה הוּא יְרוּשָׁה, אֲבֵרְהֵם יִצְחָק
וְיַעֲקֹב, שְׁנֵי יְרוּשָׁה יְהוֹשֻׁעַ וְחִמָּשׁ וְחִילָךְ קִידֻשָּׁה
לְעוֹלָם כִּי עֲכִיל, וְלַעֲמִיד גִּיטָה הָא מְפֻרָּשׁ לְהִדְוָא
בְּרַחֲמֵיכֶם פִּי הֵיב וְפִיִּיב מִשּׁוּשִׁי (הַלְסִי וְסִי)
סְפִירָה יְרוּשָׁה רֵאשׁוֹנָה הוּא יְרוּשָׁה יְהוֹשֻׁעַ,
שְׁנֵי קְדוּשַׁת עוֹרָא, שְׁלִישִׁית הוּא לְעִתִּיד לְכוֹא,
אַשֶׁר לֹאֹת לְהוֹמַר קוֹשִׁית הִכְיָם הִנֵּיל, הֵיִלָּךְ
מִבִּיא רִי יוֹחָנָן רֵאִי כִי, מוֹכֵרָה כְּשִׁיעַת
מִהֲרִיפֵם סִבְיָה הִנֵּיל (אֹת לִיד בְּדִיָּה וְנִרְאָה)
דְּדוֹקָא לְמִיד יְרוּשָׁה בִי יֵשׁ לֵהֵן סוֹבֵר רִי
אַלְעוֹר דִּירוּשְׁלָמִי פִיֵּו דְּשִׁבְעִית דְּמֵאֲלִיָּהֵן נִתְחַיִּיבוּ
מִשּׁוֹם דְּבְעִי בִּיאַת כּוֹלֵם לְקַדֵּשׁ אֶת הָאָרֶץ
וְלֹאֹו כּוֹלְהוּ סֵלִיק בְּיָמֵי עוֹרָא וְלִכְּן כָּל חוֹבֵת
קִרְקַע מִדְּרַבְּנָן בְּיָמֵי עוֹרָא וְכִזְהִי כִנֵּיל (אֹת
לִיָּה בְּדִיָּה וְנִרְאָה) בְּסֵם הִכְיָה וְהִנֵּירָא, אֲבֵל
לְמִיד יְרוּשָׁה בִי אִין לֵהֵן לֹא פְּלִיג רִי אַלְעוֹר
לֹאֹר תְּרומה וּמַעֲשֵׂרוֹת מִדְּבִרְיָהֶם מִשּׁוֹם שְׁנֵאִי
כִי תִבְּאוּ בִּיאַת כּוֹלֵם, דָּאִם כֵּן כָּל מַצּוֹת
הַתְּלוּיֹת בָּאָרֶץ, הֵייוּ חֹבֵת קִרְקַע הֵם מִדְּבִרְיָהֶם,
וְאִיד שִׁיד בֹּב לֹאֹר תְּרומה בִי אִין לֵהֵן
כְּמִשְׁתַּחֲוִיל (אֹת לִיָּה). —

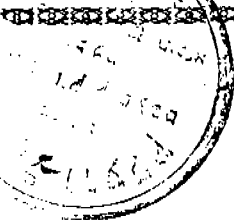
וְהִתְרַמְּבִים בְּסִפְיָא מִהֵל תְּרומות דְּפוֹסֵק
תְּרומה בִּזְהִי וְאִפִּילוּ בְּיָמֵי
עוֹרָא אִינֵה מִן הַתּוֹרָה אֵלָּא מִדְּבִרְיָהֵן מִשּׁוֹם
שְׁנֵאֲמַר כִּי תִבְּאוּ בִּיאַת כּוֹלֵם, הוּא כְּרַבְּנָן
דְּרִי יוֹסִי דִּירוּשָׁה בִי יֵשׁ לֵהֵן וְכִרִי אַלְעוֹר
סְבִירוּשְׁלָמִי דְּשִׁבְעִית הִנֵּיל, וְכַשְׁנִיָּת בְּבִיאָד
הִנֵּירָא בִּזְהִי רַבִּי שְׁלִיָּא (סִקִּין) דִּירוּשָׁה שְׁלִישִׁית
יֵשׁ לֵהֵן, וְבִירוּשָׁה שְׁנֵי לֹא נִתְחַיִּיבוּ כָּלֵל רַק מִדְּרַבְּנָן
וְלֹא תִבְּעֵלָה גִיב אִף שְׁהוּ רַק מִדְּרַבְּנָן עִיָּשׁ.

וְכֵן שְׁהִשִּׁין שֵׁם הַרְבֵּיִד בְּסִפְיָא מִהֵל
שְׁכֵתִּי, אִי אִיחָא לֵהֵל מִיחָתָא בְּחֵלֶה
הוּא דְּלִיחָתָא עִיָּשׁ, כְּכַר תּוֹרָן זֹאת הִכְיָם בְּרַסִּי
שְׁלִיָּא, דְּהֵא דְּקִאֲמַר הַשֵּׁם בְּסִיָּם יוֹלָא דּוֹסָן
וְכַפִּיב דְּכַחֲבוֹת, וְאִיחָתָא לֵהוּ אִסִּי לְמִיד
תְּרומה בִּזְהִי דְּלוֹרֵי חֵלֶה דְּרַבְּנָן דְּחֵיטָא אִם
נִאֲמַר כִּי תִבְּאוּ כִי בְּדִרְךָ דְּהִי אִיחָמַר וְכִדְרָךְ
יְדִילְמָא עִיָּשׁ בְּסִיָּפ יִידן דְּלִיכָא לְמִידְהִי
דְּשִׁאֲנִי חֵלֶה דְּכַחֲבִיב בְּבִאֲכָם, אֲבֵל לְמַסְקָא
דְּקִיָּל כְּרַבְּנָן דְּרִי יוֹסִי תְּרומה בִּזְהִי דְּרַבְּנָן,
כִּי תִבְּאוּ נִמִּי מִשְׁמַע בְּנִיחָת כּוֹלֵם (וְחֵלִיט)
בְּסִיָּם סְבִירוּהוּ אֲעִיג לְכַסּוֹף קִלִּי וּמִסִּיק הִכְיָ,
עִי תְּדִיָּה סְבִירוּהוּ בְּרִישׁ מִסִּי בִיב עִיָּי בְּסִי
חִמָּיִם דְּעִיִּם סִי רִיָּה מְדֵה דִי וְכִיָּי רִכִּין)
וְהֵייוּ גַם רִיָּה בְּרִי דְּרִי יוֹשֻׁעַ סוֹבֵר הִכְיָ
כְּמוֹ שְׁמִשְׁמַע, לֹא מִיבְעִיָּא לְמִיד תְּרומה
בִּזְהִי דְּרַבְּנָן דְּלֹאֹי חֵלֶה מִדְּרַבְּנָן כִּנֵּיל.

וְאִזְמִיר מִלֵּאֲנִי בְּמִרְאָה הַפְּטִים בְּפִי
דְּשִׁבְעִית שְׁכֵתִּי כֵּן וְזֵיל וְדַבְּרִי
רַב הוֹנָא הֵם עֵינֵק כְּמִבְּאוֹר כְּכֵמָה מִקּוֹמוֹת
וְאִפִּילוּ לְמִיד תְּרומה מִדְּלוֹרֵי קִאֲמַר, אֲבֵל
בְּאֲמַת תְּרוּוִיָּהוּ מִדְּרַבְּנָן הֵן כְּמִבְּאוֹר לְעוֹל
בְּפִרְק שְׁנֵי פִיָּשׁ, וְעִיָּשׁ בְּנִיחָת שְׁמִיָּשׁ כָּל
הַשְּׁנוֹת שְׁהִשִּׁין שֵׁם הַרְבֵּיִד וּמִפְּרַשׁ דְּבִרִי
הַרְחֵבִים שֵׁם בְּסִפְיָא מִהֵל (הֵיָּה) כָּל
שְׁהִזְקִיָּו עוֹלֵי מִזְרִים נִתְקַדֵּשׁ קְדוּשָׁה רֵאשׁוֹנָה
כִי, דְּדַעְתּוֹ לֹאֹר דְּקְדוּשָׁה רֵאשׁוֹנָה שְׁהִיָּתָה
בְּנִיחָת כָּל יִשְׂרָאֵל דְּקְדוּשָׁתָה מִן הַתּוֹרָה קִידֻשָּׁה
לְעִתִּידָהּ וְלֹא קִידֻשָּׁה לְעִל, אֲבֵל קְדוּשָׁה שְׁנֵי
שְׁלָל הִיָּתָה בְּנִיחָת כָּל יִשְׂרָאֵל לֹא קִידֻשָּׁה
אֵלָּא לְנִהוּג כֵּה תְּרומות וּמַעֲשֵׂרוֹת מִדְּרַבְּנָן
אֹתָה קְדוּשָׁה עוֹמֶדֶת לְעוֹלָם לְעִתִּיד וְלַעֲמִיד
לְכוֹא עַד שִׁיבְאוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁה הַשְּׁלִישִׁית
עֲכִיל הִכְיָ, וְכֵן פִּירֵם בְּהַרְחֵבִים הִנֵּיל הִנֵּירָא
רַבִּי שְׁלִיָּא הִנֵּיל דְּבִירוּשָׁה שְׁנֵי לֹא נִתְחַיִּיבוּ
כָּלֵל רַק מִדְּרַבְּנָן וְלֹא כְּעֵלָה גִיב אִף שְׁהִיָּתָה רַק
מִדְּרַבְּנָן, וְכֵן מִסִּיק בְּתַשׁוֹ רִי בְּלֵלָל אֲשַׁכְּנִי
(סִיָּא) וְזֵיל הַסִּמָּן (סִסִּי קִלִּיָּג) פּוֹסֵק
תְּרומה בִּזְהִי דְּרַבְּנָן וְכַתֵּב שְׁכֵן פִּסְק רִיָּי רַק
שְׁאִימַר שְׁבִימִי עוֹרָה הִיָּתָה מִהֵל, אֲבֵל הַעֲמִיד
רַבִּי שְׁלִיָּא כְּכַב, וּמִיָּת אִיכָא מִיד דְּהִלְדִּינָא
אִינֵה אֵלָּא דְּרַבְּנָן כִי אֲבֵל רִיָּי פִירֵם בְּהֵם וְאִי רִי
כִי, וּמִלְשׁוֹן הַתּוֹסֶפֶת מִשְׁמַע כְּמוֹ שְׁכֵתִּי סִמָּן,
נִמְלָא דְּהִרָמָה וְרַשִׁי וְהַרְשִׁיָּא וְהִרְשִׁיָּא
וְחִלְמוֹד הַרְחֵבִין וּסְמִיָּג וְלִדְרִי גַם הִרָמָה כְּעַל
הַחֹסֶם וְרִי סוֹדְרוֹס הִלּוֹי וְסִהֵמָה כּוֹלְהוּ סִל
תְּרומה בִּזְהִי דְּרַבְּנָן עֲכִיל.

(*) וְאִפְשֵׁר דְּכַסּוֹף בִּישׁ הִי רֹבֵחַ אִי בִיד יִשְׂרָאֵל וְזִיב קִרְיָה סִיל לִרִי יוֹסִי דִּסִּיָּע.

הוספה להשערי תורה

שַׁעַר יְהוֹנָתָן

חֹבֶרֶת א'

כולל שאלות ותשובות להלכה ולמעשה בענינים הנוגעים לארבעה חלקי השלחן
ערוך, וחידושים ופולמוס בגמ"ת, אשר חנני ה' ברוב הסדו לברר וללכך
בעומקה של הלכה, ואשר פלפלתי עצמי עם הרבנים הגאונים המפורסמים
נחמ' ערן ז"ל, ולהבלי"ח עם הרבנים הגאונים המפורסמים אשר המה
עודנה כחיים אתנו ישמרם ד' לנצח, ואני תפלה שיתקבלו דברי
לרצון בעיני רבנן ותלמידיהם, ויהא רעווא דאוסא מילתא
דהתקבל ושלא אכשל בדבר הלכה ח"ו כעתירת ועירא
דסן חברייה השתאבך בעפר רגלי חכמים ותלמידיהם
המצפה לרחמי השמים וליושועתו ככ"ע,

יהונתן הלוי אייבעשימץ

הו"פ פראנא ומלפנים בקאלשין יע"א.

פיעטרקוב

בדפוס של ר' הנוך העניך פאלמאן נ"י

אודה ה' בכל לבב ובתוך רבים אהלנו על רב חסד חנם שנמל
 אותי שהחיינו והגיענו לזמן הזה להפיץ על פני תבל תוכרת
 אחר מחירושי אשר חנני הבוית'ש ברוב רחמי' לברר וללבן להלכה
 ולמעשה בענינים הנוגעים לארבעה חלקי השלחן ערוך וחידושים
 ופלאים בנפ'ת, ולאשר אני יודע כך ערכי ושפ'ל מצבי עמוס
 התלאת ורב המירדות שאיני ראוי לאותו איצטלא להעמיד על
 דעתי ולמטוך עלי ובפרט להלכה ולמעשה, לזאת הצעתי הרבה
 פעמים דברי לפני הרבנים גאוני וגדולי דורינו המפורסמים נוחי ערן
 ז"ל, ולהבליח לפני הרבנים הגאונים המפורסמים אשר המה עודנה
 בחיים אתנו ישמרם ד' לגצת, אולם לבי תמיד רוח ועצמותי נתפרקו
 שבר על שבר, בעת זוכרי שכבר באתי לימי הבינה וימי עברו בצל
 עובר, וכיום אתמול כי יעבור, ובכל יום ויום אדם מכהה לקבר,
 כי הק הוא ולא יעבור, ונעלם מעין כל חי ואיש וגבר, עת פקודתו
 ועת נסיעתו מהעולם הזה העובר, לעולם הנצחי ששם צריך ליתן דין
 וחשבון על כל עבירות שעבר, מיום ביאתו לעולם הזה עד בואו
 לתחתית הכור שארזים שובר, ולא ישא פני גבר, ופשפשתי במעשי
 ולא די שלא כצאתי לי שום זכות ומצוה ולא שום דבר, שיגן עלי
 על הדרך שכל איש הולך ועובר, אלא אף הכעסתי יוצרי ובוראי
 במעשי אשר בכל עת אני עובר, ובפרט בראותי שעול מרדות
 הפרנסה והדאגות בכל יום ויום יותר מתגבר, וברכות הימים יהי
 החידושים נאבדו מהר, ולא יהי מי שיחוס וירחם על עמלי ויגיעתי
 שעמלתי ויגעי זה זמן כבר, לזאת שמתי אני אל לבי, דברי הרב
 חידא ז"ל בפירושו ברית עולם לספר חסידים סי' תק"ל וז"ל
 בהקדמה ס' החשוב לב ארי' כהוב משם רז"ל בזמן שביהמ"ק קיים
 כשאדם מקריב קרבן מתכפר לו וכשאדם כותב בספר מה שלומד
 איזה חידוש הכתיבה זו עולה לו במקום קרבן, ובזה פירש הרב
 הנזכר זכח ומנחה לא חפצת וכו' עולה וחטאה לא שאלת אז
 אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי שיעלה במקום קרבן
 ע"ש, וכן טובא בהרבה ספרים שיעמוד אדם בכל מהו לחדש חידושי
 תורה דחיינו להקשות ולהרץ בהנ"ך ובש"ס או לפרש פירושים
 בפרד"ס על הנ"ך וש"ס והוא תיקון גדול לכל עון ולכל חטאת
 ובפרט לעון פגם הברית שהזרע יוציא מן המוח ותיקונו שימרת
 במהו לחדש חידושי תורה ובפרט בשבת חשוב מאוד כשמחדש
 חידושי תורה כאשר הפליגו בשבתו בזוה"ק וכו' ע"ש, וגם כתבו
 הרבה ספרים שהאיש אשר חננו ה' הכמה ודעת יסדר ספר למען
 יפוצו טעיותיו חוצה ויהי שפתותיו דובכות בקבר ובזה יקנה
 זכרון ויד ושם טוב טבנים ובנות ע"ן כדבריהם, והנה את כל אלה
 ראיתי, ולא עת לחשות אמרתי, והתחלתי להוציא לאור קצת
 מחירושי, ואולי יהי בזה איזה תיקון ומזור ותרופה לרוחי ונשמתני,
 והנני בתפלת, לשפוך לפני ה' שיחתי, יהא רעווא מהאל תל אשר

הקדמה קטנה

בירו נפש כל חי, כי אלה הדברים, אשר פה בהספר נאמרים, יעלו לפניו כקרבנות ואישים, לכפר פשע, ולהתם חטאת ורשע, ולחלצני מן המיצר, ולהצילני מהיום והלילה מפיתוי היצר, וידריכני בדרך ישרה, על מי התורה להגות בה מתוך עושר ורחבה, והנה במ' חסידים מ' רכ"ד כתב וז"ל וכל האומר דבר שמועה מפיהם הם מתפללים עליו ומליצים טובה עליו ע"ש, והנה כאשר אני מביא בתוך החוברת זו תשובת הרבה גאונים ג"ע ז"ל אשר כתבו לי ופלפלו עמי, ואני אומר דבר שמועה מפיהם בודאי הם עומדים ומתפללים ומליצים טובה על רוחי וגשמת, שהשית יהי בעוזרי, שיהי ביכולתי לתקן את אשר שחתתי, מרם שיאסוף רוחי וגשמת, ושאוכל להוציא להלאה לאור יתר חירושי בחוברות הבאים איה וגם תשובות הגאונים אשר פלפלו עמי, וגם יעזור לי השית שיהי ביכולתי להוציא לאור חיבורי, חרות שמחה ע"ש מרן הרבי ר' בונם מפרשיסחא זצוקלה"ה ז"ע, וחיבורי מנחת יהונתן על תרי"ג מצות בדרך פרדים ועוד שאר ספרים אשר אתי בכתובים, ויהי מלפני אבינו שבשמים שיקים בי המקרא לא ימוש מפך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך וכו' ויארך ימינו וימי זרענו ויזו בתורה ובמצות ובמעשים מתוך הרחבה ובשפע טוב וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידינו אכ"ר :

דברי המצפה לרחמי השמים וליושעתו בל"ע.

יהונתן בן לאאיט הרבני החסיד וכו' מוה"ר יוסף יחיאל הלוי אייבעשימץ ז"ל ח"פ פראגא.

והנה מה שפלפלתי בדברי הרבנים הגאונים הנ"ל על כל פרט ופרט מתשובותיהם הנ"ל יהי נרפס איה בל"ג בחוברות הבאים איה אשר יעזור אותי השית להוציאם לאורה.

וזאת למודעי כי הכנסה ממכירת ספרי זה הקטן בעזרי מרם ומוקדש להתחזקת הירחון הרבני **שערי תורה** הנוסד ע"י אותו צדיק הרב הגאון החסיד האמיתי המפורסם מו"ה **יצחק הכהן פייגענבוים** זצ"ל הראב"ד ווארשא הנה הייתי אחד משוחרי פניו וידעתי נאמנה עד כמה החזיק את מוסדו השערי תורה ורצה בקיומו ומי לא ידע התועלת המרובה של המוסד היקר והנעלה הזאת בחיזוק התורה בימינו אלה, וכאשר המוסד הזה דרש לעזרה ותמיכה לזאת נתעוררתי ורחש לבי דבר טוב להחזיקו ולתמכו בזה :

אבקש מידידי וממכירי ומכל אוהבי תורה ושוחרי כל אתר ואתר היו שיהי גם הם ממחזיקי חרבים לקנות חוברת זאת ולמצוא גדולה תחשב להם.

בעתירת יהונתן הלוי אייבעשימץ ח"פ פראגא.

שער יהונתן

סימן א

(א) שאלה. נסתפקתי בדיון בשר טרפה שלא נמלחה שנפלה למוך קדירה שמבשלין בה בשר בשר לאחר המליחה כדיון ונשפך ואין ידוע אם הי' ס' ונסתפקתי מהו דין התבטיל כי מלד האיסור טריפה הוא מין במינו עם הכשר הכשר ודינו מבואר ביו"ד סי' ל"ח דאם הי' רוב ממינו אמרינן סליק את שאינו מינו והוא סד"ר ולקולא ולענין הרוטב תליא בפלוגתא ה"טז והש"ך שם אך מלד איסור דם דהוא אינו מינו עם החתיכות הוה פסיקא דאורייתא ולחימרא זאף דהוה דם שביטלו דאינו איסור אלא מדרבנן לדעת הרבה פוסקים מ"ט הוה דם מן העריפה ואיסור מדאורייתא והוה אי"מ עם הכשר והוה פסיקא דאורייתא ולחימרא, והנה כבוד אחי הרב המאה"ג וכו' מו"ה אלעזר הלוי אייבעשיטץ שליט"א אבד"ק סטערדין כתב אלי בתוך תשובה אחת דנראה להחיר עפ"י דברי הגו"פ שחירץ לקוסית הש"ך בסי' ס"ט ס"ק נ"ז דהקשה על הרמ"א שם דכתב דבשר שנתבטל בלא מליחה דנטל ברוב והקשה הא דרם ימן טעם כשיבטלו ולריך ס' ע"ש ומירץ הגו"פ בפלתי סק"ט וס"ק י"ד מובא ג"כ בחו"ד סי' ס"ט ביאורים סק"ב דרם עם מוהל הכשר טעם אחד להם וכמ"ש הר"ן בפכ"ה והרשב"א בחידושו לבי דוגא דאי אפשר לטיטעם הנוטף והרניש טעם דם דגם השומן הנוטף טעמו כדם וא"א להבחין ומכ"ש מוהל הכשר ע"ש וא"כ הכא כג"ד אפילו מלד איסור דם הוה מינו והוה סד"ר ולקולא עד כאן דברי אחי הרב שליט"א.

(ב) אמנם לפענ"ד לא נראה להחיר מטעם זה הכשר באכילה, דלכאורה באמת קשה דלפי שיטת הש"ך דסובר דרם עם בשר הוה מבשאל"מ וא"כ קשה דלעיל בסעיף י' בעכו"ס שנחן הכשר בקדירה ואין ידוע אם הדימו מפרש שם הש"ך בס"ק מ"ב דהמחבר סובר דלא מהני מסל"ת והרמ"א דסובר דמהני הוא משום דסמך אטעם דעכו"ס אמנקיוהא קפדי ע"ש וקשה אח"כ לא יו"ה נאמן במסל"ת דהדית הכשר הא יש לברורי לטעום הכשר אם יש בו טעם דרם והש"ך כתב בעלמו בסי' ל"ח סק"ב דהיכא דאיכא לברורי נאמן במסל"ת ע"ש ולכאורה לע"ג, אך באמת י"ל דבאמת הש"ך נמי סובר כש"י הר"ן והרשב"א דרם עם בשר הוה מב"מ ואעפ"כ שפיר הקשה הש"ך בס"ק נ"ז קושייתו דהש"ך לשיטתו והרמ"א לשיטתו דוה ברור ואמת דאף לשי"י הר"ן דרם עם בשר הוה מב"מ הוא משום המוהל הנשאר בהחתיכה אחר המליחה וזה יש לו טעם דם וכמ"ש הר"ן להרי"א אבל עלם הכשר כדל"י אין לו טעם דם והנה בש"ע סי' ל"ח סעי' ב' פסק המחבר בהרשב"א דאם נחערב מב"מ ושאי"מ ונשפך רואין שא"מ כאילו אינו ומינו רבה עליו

ומבטלו וגם ס'א"מ מותר ע"ש ומש"ה שפיר פסק הרמ"א כאן ג"כ דבשר שנחבשל בלא מליחה בטל ברוב דהא אף אם יבשלו לא יתן טעם דהא י"ה מינו והוא המהול לבטל טעם הדם וא"כ אמרין סליק את הבשר והוא א"מ כאלו אינו והמהול רבה עליו ומבטלו וא"כ הרי הוא ככל מב"מ שנחבשל בביש חד בחרי דמותר לבטלם, אכן הש"ך לשיטתו דפסק שם בס"י ל"ח סק"ח כהמהרש"ל דמ"מ הא"מ נשאר באיסורו ומש"ה שפיר הקשה גם כאן לשיטתו אמאי בשר שנחבשל בלא מליחה בטל ברוב דמה בכך שיש מהול אשר הוא מינו לגבי הדם מ"מ הבשר הוא א"מ לגבי הדם ולשיטתו הא"מ נשאר באיסורו ודו"ק כי ז"ב וז"כ בס' חומת"ה פוסע ס"י ס"ט וא"כ לפי"ז בנ"ד ג"כ אף דם הטריפה בטל ברוב המהול מ"מ הבשר דהיא א"מ נשאר באיסורו לשי" הש"ך וא"כ יש לחוש בנ"ד לשי" הש"ך ולאסור הבשר ודו"ק.

(ג) ועפ"ד"ז יש ליישב ג"כ מה דקשה לכאורה בהא דכתב הט"ז בס"י ס"ט ס"ק כ"ד והש"ך שם ס"ק ע"ז בשם המהרש"ל דאם נתערב מה שחנץ לליר בטל ברוב ע"ש וקשה דבאמת יש להקשות אמאי בטל ברוב הא הדם לגבי הבשר הוא א"מ ולריך ס' וכן הקשה בחי' רע"א על הש"ך שם ע"ש וע"כ ל"ל כשי' הכו"פ דגם ע"ש בשר הוא מב"מ ומש"ה שפיר בטל ברוב וכנ"ל וא"כ קשה אמאי כתב הרש"ל דוקא מה שחנץ לליר בטל ברוב אבל אם נתערב מה שבתוך הליר ברוב לא בטל ולריך ס' וכן כתבו האחרונים דהרש"ל מיידי דוקא שחנץ לליר ונתערב אבל אם נתערב מה שבתוך הליר לריך ס' וכי עדיף מובשר שנחבשל בלא מליחה דבטל ברוב כיון דהוא מוב"מ לשי" הכו"פ וא"כ הי"ז אף אם נתערב מה שבתוך הליר שפיר בטל ברוב כיון דהוא מב"מ לשי" הכו"פ ודו"ק, אך לפמ"ש שפיר מיושב דבאמת האי מרא דשמעתתא הוא המהרש"ל ורש"ל לשיטתו דסובר בס"י ל"ח דמ"מ הא"מ נשאר באיסורו ומש"ה פסק שפיר דדוקא שנחבשל מה שחנץ לליר בטל ברוב כיון דבלא"ה יש מקילין מה שחנץ לליר לגמרי והוא רק חומרא בעלמא לחסור מה שחנץ לליר וא"כ זה דומה למ"ש הש"ך בס"ק נ"ז דאדמחבר דמתיר בבשר ששנה ג"י בלא מליחה דבטל ברוב אף דהדם יתן טעם כשיבשלו מ"מ כיון דהוא רק חומרת הגאונים לא גזרו ע"ש וא"כ הי"ז בנ"ד כיון דמה שחנץ לליר הוא רק חומרא בעלמא לא גזרו אבל בנהערב מה שבתוך הליר דזה אסור לכ"ע שפיר לריך ס' כיון דמ"מ הא"מ נשאר באיסורו לשי" המהרש"ל ודו"ק.

(ד) ועפ"ד"ז יש ליישב ג"כ דברי גינת ורדים הספרדי כלל א' ס"י כ"ט הובא ג"כ בגליון מהרש"א על הש"ך ס"ק נ"ז דכתב שם דדם ע"ש בשר הוא מב"מ בטעמא וגם ע"ש רועב של בשר הוא מב"מ וכתב שם דכן הוא ג"כ דעת הש"ך שם ע"ש ולכאורה דבריו תמוהין מאוד דהרי מש"ך ס"ק נ"ז מוכח דסובר דדם ע"ש בשר ה"י מבשא"מ וכנ"ל אך לפמ"ש מיושב שפיר דע"כ ל"ל דגם הש"ך סובר כשי' הכו"פ דדם ע"ש בשר הוא מב"מ דאל"כ י"ה קשה למה לא מהני עכ"פ מסלי' בהדחת הבשר וכמ"ש לעיל ואעפ"כ שפיר הקשה הש"ך בס"ק נ"ז לשיטתו כיון דמ"מ הא"מ נשאר באיסורו וכנ"ל ודו"ק כי ז"ב.

(ה) אמנם באמת לפמ"ש קשה לי מאוד להבין כמה דכתב הט"ז בס"י ס"ט

ס"ק ל"ה בשם המהרש"ל בפנ"ה ס"י פ"ז דחמ"כ של נמלח שנהערכה ב' חמיות שנמלחו דמור וא"ל למלוח את כולם משפך ע"ש וקשה דבאמת קשה על זה קושיא הש"ך ס"ק ג' דם עם בשר הוה מבש"מ וע"כ ל"ל כשי' הכו"פ דהוה מב"מ אך לשי' המהרש"ל דסוכר דמ"מ הא"מ נשאר באיסורו וא"כ בנ"ד ג"כ אף דהם היו"א מהחמ"כ שלא נמלחה בטל בהמול של החמיות שנמלחו כיון דהוה מב"מ מ"מ הבשר דהוה א"מ נשאר באיסורו לשי' המהרש"ל וכ"ל ולכאורה לע"ג.

(ו) ועוד נלפענ"ד דאף אם נאמר כסברת הכו"פ דהוה מב"מ והוה סד"ר ולקולא מ"מ אם נהבשל שו"ן טריפה שלא נמלח עם שו"ן שנמלח ונשפך ו' אם ה' ס' שפיר אפשר לומר דשו"ן חמור מזה דאינו מוחזק כל כך בדם ומורה הר"ן דלא נשאר בו לאחר מליחה וה"ל מבש"מ ולר"ך ס' והוה ספיקא דאורייתא וז"ב ודו"ק. (ז) אבינום לפענ"ד נראה להחיר דהנה באמה דעת המרדכי בפנ"ה בשם מהר"ם מרוטינבערג דכתב דל"ר נבילה וטריפה הוה רק מדרבנן כמו ל"ר דגים וכו' ע"ש מה שהאריך בזה מילתא בטעמא וא"כ לפי"ז בנ"ד אף מלך איסור טריפה הוה סד"ר ולקולא, אך באמת אכן לא קי"ל כהמרדכי בזה וכמ"ס הפר"ח בס"י ע' ס"ק י"ח דכתב דאין לסמוך עליו כלל בזה מ"מ כיון דבבא"ה יש ספק אם ה' ס' שפיר יש לזרז דעת המרדכי לס"ס ואמרינן שמה ה' ס' ואח"ל דלא ה' ס' שמה ל"ר טריפה אינו אסור אלא מדרבנן ושוב הוה סד"ר ולקולא וכמבואר בה"ג בש"ך נדוני ס"ס אות ט"ז וכ"כ הש"ך בס"י ס"ז סק"י ע"ש ועיין בשו"ת ראש אפרים בסופו אחר ס"י י"ד שלירק ג"כ שם דעת מהר"ם הנ"ל לסניף ע"ש ודו"ק וז"ב ופשוט.

יהונתן הלוי אייבעש טיין חו"פ פראגע וסלפנים בקאזשין יע"א

סימן ב

עמ"י עש"ו. צום העשירי עת הקץ לפ"ק פה דאברא יע"א
לכבוד הרב האברך המופלג השנון החסיד וי"א
בש"ת מו"ה יהונתן הלוי אייבעש טיין שיחי.

אחר"שי"ה מכתבו הגיעני בשבוע העברה וכו' לאחר מנקש להשיב לו על שאלתו בדבר הלכה הנני לעשות דעונו בזה להשיב לו וזוה הנני בתפלה לדוד שלא אבשל בדבר הלכה ח"ו ויהא רעו"א דאימא מילתא דחקקל, ע"ד שאלתו בבשר טריפה שנפל לקדירה שבשלו בה בשר כשר ונשפך וא"י אם ה' ס' בבשר כשר נגד בשר הטריפה וזוה עולה ונסחפק דנהי דמלך בשר הטריפה הוה מב"מ דקי"ל ביו"ד ס"י ג"ח בנשפך לקולא מ"מ בנ"ד כיון דבשר לא נמלח ולא י"א מידי דמו ודם טריפה אסור מדאורייתא כמו חלב טריפה וזה הא הוה מבש"מ עם הבשר והוה סד"ר ולחומר"א וזוה האריך מעלתו דפלפל עפ"י הפלתי והחיד בס"י ס"ט דמוהל הבשר טעם דם יש לו וז"ל מעלתו. דגדה היטב אשר דבר מזה עפ"י הפלתי והחיד אבל כבר קדמוהו רבנן דשאלה זו בעינא אימא בשו"ת אוריין מלימאי ס' קמ"ו והרב השולל מפלפל בזה עפ"י הפלתי והחיד הנ"ל יע"ש אם ישנו ת"י.

אחנם מה דפשיטא לו דאפילו לפי"מ דקיי"ל דם שבשלו דרבנן היינו דוקא בדם
 מן הכשריה אבל בדם מן הטריפה נהי דאחר הביטול פקע לי' איסור דם מ"מ
 איסור טריפה לא פקע ע"י ביטול, לפיכך לאו מילתא דפשיטא הוא דלפמ"ש בשו"מ
 הרי"מ חו"ד סי' ו' בסדרת הפוסקים דדם שבשלו מותר מה"מ משום דכיון דהביטול
 פוגם הדם הו"ל שלכד"א אי"כ לפי"ו אדרבה פשיטא לאידך גיסא דדם טריפה שבשלו
 בי היכי דפקע איסור דם ע"י הביטול משום דנעשה שלכד"א אי"כ פקע מיני'
 איסור טריפה מוה"ט גופא, ובהכי ניחא לי ליישב ק' הג' דעק"א ז"ל בגליון פ"א
 דזבחים דף מ"ה בהא דממהו החוס' ז"ל שם למאן דלא ס"ל אחט"א אפילו בכור
 וז"א דאי"כ למ"ל קרא למעט דם קדשים מותר ועומא"ה הא בלא"ה אין איסור
 נו"ט חלים על איסור דם ע"ש שהניחו בחימא, והג' הג"ל חמה על חמיהם הא
 לש"י חוס' גופא דדם שבשלו מותר מ"ה אי"כ מאי קוש"א הא שפיר אינצטר"ך קרא
 למעט דם קדשים מו"ט אפילו אחר שביטול דפקע לי' איסור דם אולם שפמ"ש
 בשו"מ הרי"מ הג"ל ניחא היטב דכיון דכל הטעם דדם שבשלו אע"פ הוא משום
 דהוי שלא כד"א אי"כ פשיטא דמכ"ש דאז לא חיילי עליו איסור נו"ט [ועיי' במ"מ
 מזה קמ"ה דאפילו לשיטת הרמב"ם דנוחייב משום טמא אפילו בטלים ולכונן דלאו
 בני אכילה נינהו מ"מ היינו דוקא בעו"ל דהוי עכ"פ אכילת מזבח אבל בעלמות
 וגידין דאין עולין ע"ג המזבח מודה הר"מ דאין חייבים עליהם משום טמא אי"כ ה"ה
 דם שבשלו דאינו ראוי למזבח ג"כ ליכא בי' איסור טמא] ועפ"י מיושב היטב ק'
 הג' דש"א בהגהותיו ליו"ד סי' ס"ט שהקשה לפי"מ דקיי"ל דם שבשלו מותר מ"ה
 גימא ג"כ דאבמה"מ שבשלו יהי' ג"כ מותר מהקישא דאיתקוש אבמה"מ לדם ולפי"ו
 גימא היטב דכיון דהא דדם שבשלו מותר הוא משום דהוי שלכד"א אי"כ ממילא
 באבמה"מ שבשלו אסור כיון דכזה הוי כד"א ואדרבא אבמה"מ מי מותר כיון דכזה
 הוי חי שלכד"א, ועפ"י מיושב היטב מה שהקשו המפרשים לש"י הפוסקים דדם
 שבשלו אע"פ דמדוע לא חשיב במתניתין דמולין דף קט"ו חומר בחלב מבדש דחלב
 מבדש חייבים עליו מושא"כ דם וחומר דם מבחלב דדם חי חייבים עליו משא"כ
 בחלב ולפי"ו מיושב היטב דאין כאן שום חומר דבשניהם חייבים כד"א ושלכד"א
 פטור רק הא כדאיחא והא כדאיחא, ועפ"י נראה להדר פני הני חלמא בני הרב
 ק"י והפרמ"ג בס"י ס"ז בש"ד סק"י והפליתי שם דשפה אחת לכולם בדדם בי"ס
 שייך קולא דדם שבשלו והג' ר"ש ג"ז בקונטרס גופא מוגדים חנה עליהם דהא דדם
 בי"ס אין האיסור משום דם רק משום דהוי דם נבילה ע"ש אולם עפ"י דבריהם
 נכונים דאע"ג דדם בי"ס אסור משום דם נבילה מ"מ אם נחשב מותר משום
 דהוי שלא כד"א, אינרא דלכאורה דברי הפמ"ג עדיין לא יתייבשו בזה דהפמ"ג
 מגמול ידו משהלם דלפמ"ש הפמ"ג בעלמו בפתיחה לה' שחיטה בשורש הג' דנעשה
 דזבחת חייבים אפילו בכ"ש דלא כתיב בי' אכילה למזה רק לרשות ממילא לפי"ו
 גם שלא כד"א אסור מעשה דזבחת אי"כ לפי"ו אכתי קשה דכיון דדם בי"ס אסור
 משום דם נבילה אי"כ אכתי אסור אפילו אחר שבשלו דהוי שלכד"א עכ"פ מחמת
 איסור עשה דא"י והפמ"ג בעלמו כתב שם דגם בשוף איכא עשה דא"י, אחנם לפיכך
 אחר העיין אכתי יש ליישב דברי הפמ"ג דהנה החוס' בשבטות דף כ"ד ע"א ד"ה

האוכל תמחו על הסוכרים דוּבַחַתָּ הוּי עֵשָׂה זְבִיחָה אֲכֹל שֶׁאִי לֹא תֵאָכֵל דֹּאִיכ אֲפִילוּ
 לַמִּיד בְּכִיח לֹא־ע אִיךְ מִשְׁכַּח־ל אִיסוֹר אֲבִמֶה־ח דֵּהָ אֲפִילוּ לַמִּיד לֹא־ע מוֹמ לֹא
 קִימָא לֵאבְרִים בְּמַע־י הָאֵס וְאִיכ אִיךְ חִיל אִיסוֹר אֲבִמֶה־ח עַל אִיסוֹר דֹּאִיכ דֵּהָפִילוּ
 בְּמַע־י הָאֵס אֲסוֹרָה מִשּׁוֹס אִיז עִיִּש וּלְכֹאֹרָה דְּבִרְיָה־ס תְּמוּהִיס דְּמִנִּל לְחוֹס־י דְּלֵה־סוֹבְרִיס
 דּוּבַחַתָּ הוּי עֵשָׂה גַם בְּמַע־י הָאֵס אֲסוֹר בִּאיִסוֹר דֹּאִיכ דְּדִלְמָא בְּמַע־י הָאֵס כִּי־ע
 מוֹדִיס דְּלִיכָא בּוֹה אִיסוֹר דֹּאִיכ וְהַסְבֵּרָא נִוְחַנַּת כֵּן דֵּהָ וּזְבִיחָה אֲמַר רַחֲמָנָא אִיכ
 מִסְחַבְרָא דְקִרְאִי רַק אַחַר שְׁטוֹלֵר דְּבִר וְזְבִיחָה מִשְׁאִיכ בְּמַע־י אֲמַר דְּלֵאֻ בִּר וְזְבִיחָה
 דְּבְמַע־י אֲמַר אִין הַשְׁחִיטָה מִחִירָתוֹ כְּמוֹ דְקִיִּיל בִּיִּיד סוֹסִי יִג אִיכ הָא לֹא קִיא
 עֲלִיו עֵשָׂה דּוּבַחַתָּ וְאִכְלָת כֻּל כִּיִּן דֹּאִינוּ יִתֵּר עִיִּי זְבִיחָה אִז כֻּלִּל, וּבְנִקְרִי סְפִירִיס
 רִאֲחִי בִס־י שְׁעִירי שְׁמֹחָה לֵהֲג־י מִקְטַמְפָּנָה בְּשַׁע־י ו־י סִיג דְּבִלְאִיָּה תְּמוּהָ עַל חוֹס־י
 הִנִּיל דְּלֵמָה פְּשִׁטָּא לֵהוּ דֹּאִיסוֹר אֲבִמֶה־ח אִינוּ בְּמַע־י הָאֵס אֲפִילוּ לַמִּיד לֹא־ע וְאִיסוֹר
 אִיז פְּשִׁטָּא לֵהוּ דַּחַל בְּמַע־י הָאֵס וְאִסְבֵּרָה לֵה מִשּׁוֹס דֹּאִיסוֹר דֹּאֲבִמֶה־ח אֲפִילוּ
 לַמִּיד בְּכִיח לֹא־ע וְכֵל הַבְּהֵמָה אֲסוֹרָה בְּחִי־י מִשּׁוֹס אֲבִמֶה־ח וְגַם הַעוֹבֵד בְּכֻלִּל מִשּׁוֹס
 דְּבְמַע־י אֲמַר הוּי כְּנוֹף הַבְּהֵמָה מִיִּם בְּשַׁע־י שְׁטוֹלֵר דְּנַעֲשָׂה בְּרִי־י בְּפ־ע פִּקַּע מוֹיִי־י
 אִיסוֹר אֲבִמֶה־ח מִחַמַּת אֲמַר רַק דַּחַל עֲלִיו חִיכָף אִיסוֹר אֲבִמֶה־ח מִחַמַּת עֲלֵמוֹ
 מִשְׁאִיכ אִיסוֹר דֹּאִיכ דַּחַל עֲלִיו בְּמַע־י אֲמַר מִחַמַּת דֵּהוּ כְּנוֹף הַבְּהֵמָה לֹא פִקַּע מוֹיִי־י
 אֲפִילוּ בְּשַׁע־י שְׁטוֹלֵר דֹּאֲכִי אִינוּ זְבוּחַ רַק דְּבְמַע־י אֲמַר הִי־י יִתֵּר עִיִּי שְׁחִיטָת אֲמַר
 וְעַכְשִׁיו לְרִיךְ שְׁחִיטָת עֲלֵמוֹ יִעִשׂ מְבוֹאֵר מִדְּבִרְיוֹ דֵּהָ דְּפִשְׁטָא לֵהוּ לְחוֹס־י דֹּאִיסוֹר
 דֹּאִיכ חַל גַּם בְּמַע־י אֲמַר הוּא מִשּׁוֹס דֹּאִי הוּי כְּמוֹ גּוֹף הָאֵס וְגַם יִתֵּר בְּשְׁחִיטָת אֲמַר
 וְשִׁפִּיר קִרְיִן בִּי וּזְבִיחָת וְאִכְלָת עִיִּי שְׁחִיטָת אֲמַר וְשׁוֹב לֹא פִקַּע מוֹיִי־י אִיסוֹר אִיז
 דְּמַע־י אֲמַר אֲפִילוּ אַחַר שְׁטוֹלֵר גִּיכ וּמַעֲשָׂה אֲמִינָא מִלְּתָא חֲדָתָא דְּבַעֲוָף גַּם הַהוּם־י
 מוֹדִיס דֵּלָא חִיל עֲלִיו אִיסוֹר עֵשָׂה דֹּאִיכ אֵלָא מִשְׁעָה שְׁנַגְמַר וְרֹאֲחִי לְשְׁחִיטָה דֵּהָ
 עוֹף אִינוּ נוֹלֵד מִגּוֹף הַעוֹף רַק מִבֵּיִס וְעַל הַבֵּילָה לִיכָא אִיסוֹר דֹּאִיכ דֵּהָ הַלֵּכָה
 רוּחַת צִיִּירָאֵל דְּבִיִּיס מוֹתֵרִיס אֲעִיג דֹּאֲחִי מִן הַחִי וְעִיִּי חוֹס־י חִילִין דָּף סִיד עִיִּי־י
 דִּי־י שֹׁאֵס רִיקָמָה אִיכ מֵאִין יִחוּל עַל הַעוֹף אִיסוֹר עֵשָׂה דּוּבַחַתָּ קוֹדֵם שְׁנַגְמַר הָא
 וּזְבִיחָת וְאִכְלָת אֲמַר רַחֲמָנָא וְקוֹדֵם שְׁנַגְמַר הָא אִינוּ בִּר וְזְבִיחָה כֻּלִּל וְאִינוּ יִתֵּר
 בִּאֲכִילָה עִיִּי זְבִיחָה וּז־י פְּשִׁטָּא דֹּאִינוּ חַל עַל עוֹף אִיסוֹר דֹּאִיכ אֵלָא מִשְׁעָה שְׁרֹאֲחִי
 לְזְבִיחָה דּוֹקָא וּז־י בְּעִיִּי וּמַעֲשָׂה יֵלָא כְּנוֹגָה לְדָקָה הַלְדִיק הַפְּמִיג וְז־י דְּלִפִּי־י
 פְּשִׁטָּא דֵּם בִּיִּיס נִהִי דֹּאֲסוֹר מִשּׁוֹס דֵּם נְבִילָה אֲכֵל הֵאִי דֹּאִיכ לֹא שִׁיךְ בּוֹה וְאִי־י
 וְרוֹיֵק וְעִפִּיִי מְרוּחַת לֵן לִישֵׁב דְּבִרִי הַפְּמִיג הִנִּיל שְׁכַחַד דְּבַעֲשָׂה דֹּאִיכ חִיִּיִּיס אֲפִילוּ
 בְּכִיִּיס וְהֶאֱחָרוּגִיס תְּמַח־י עֲלִיו מְסוּגִיא דְּשְׁבוּעוֹת דָּף כִּיד דְּמוֹקִי רִיל לְמַהֲחִיתִין
 דְּשְׁבוּעָה שֹׁלָא אֲכֵל נִיִּי־י חִיִּי־י אֲעִיג דְּמוֹיִע מִהִיִּיס הוּא מִשּׁוֹס דְּמוֹיִירִי בְּמַשְׁפָּח הִיִּיס
 דְּחִיִּיס מוֹתֵר מִיָּה וְלֹאֻ מוֹיִע הוּא וּלְפַמִּיִּיס הַפְּמִיג דְּעֵשָׂה דּוּבַחַתָּ הוּא אֲפִילוּ בְּכִיִּיס
 אִיכ הָא נְבִילָה אֲפִילוּ בְּכִיִּיס מוֹיִע מִהִיִּיס בְּעֵשָׂה דּוּבַחַתָּ וּבְמַהֲחִיתִין הֵנָּה גַם נְבִילוֹת
 עוֹד הֶקְטוּ מֵהָא דֹּאֲמִרִין שֶׁם בְּסוּגִיא בְּשִׁלְמָא לְרִיל שְׁפִיר מִשְׁכַּח־ל בִּלְאֻ וְהֵן דְּנִשְׁבַּע
 שִׁאֲכֵל חִיִּיס כִּיִּין דְּחִיִּיס מוֹתֵר מִיָּה וְלִפִּי דְּבִרִי הַפְּמִיג הִנִּיל הָא לֹא מִשְׁכַּח־ל בּוֹה
 כֻּלִּל דֵּהָ נְבִילָה אֲפִילוּ כִיִּיס אֲסוֹר בְּעֵשָׂה דּוּבַחַתָּ עִיִּי בְּשׁוּרִית שֶׁם אֲרִי־י חִיִּי־י הִיִּי
 יֵאֵל וְעוֹד בְּאַחֲרוּגִיס וּלְפַמִּיִּיס אִי־י שְׁפִיר מִשְׁכַּח־ל לְרִיל נְבִילוֹת הֵיִינוּ בְּאַפְרוֹת

שלא נגמר יצירתו דאסור משום נבילה ואין בו עשה דזוהמת ובהכי מיירי הסוגיא
 שם ולקח על הפמ"ג, הארכנו קצת מענין לענין באותו ענין ונשיב לדברינו הג"ל
 אשר הארכנו לחזק סברת הג' הק' בעל תשובת הרי"מ זללה"ה דהטעם דהם שבשלו
 הצ"ע משום דהוי שלכד"א ומחילא דעפ"י יעלה ארוכה להחיר גם בג"ד וכמ"ס.
 ולבאוריה אכתי דברינו אינם מספיקים להחיר בג"ד עפ"י תשובת הרי"מ
 הג"ל משום היתר דשלא כד"א והוא לפמ"ס חוס' יומא דף ל"ו ד"ה לאו דנבילה
 דנטרופה איכא גם עשה דלכלב תשליכון אותו ובמנחת מלוה ט"ג כתב דלפ"ז
 טריפה אסורה אפילו שלכד"א עכ"פ מעשה דלכלב דלא כתיב ב"י אכילה איכ
 לפ"ז לכאורה אכתי דם טריפה אסור אפילו שלא כד"א מעשה דלכלב ואפילו
 נחבטל דהוי שלכד"א נמי לא מהני בזה להחיר, אמנם באמת הא לאו מילתא הוא
 דאפילו אי נימא דטרפה אסורה גם שלכד"א בעשה דלכלב מ"מ היינו דוקא טריפה
 גופא אבל דם דל"ה בכלל טריפה כמו דל"ה בכלל נבילה רק דאסור מחמת עשה
 דהטמאים היו"א מן הטרופה ע"ז לא קאי עשה דלכלב מדע מדלא משני בגמ'
 פסחים כו"ג דחוקי' בהא דפריך והרי דם כשהותרה טריפה הוא ודמה הותרו
 בקרא דלכלב אע"כ דדם ל"ה בכלל קרא דלכלב וז"ל, אמנם עדיין לא שקטה
 דעתי בזה דהא לכאורה בעשה דהטמאים גופא אסור אפילו שלכד"א כיון דלא
 כתיב בה אכילה רק דמ"מ בהני דמוחרים שלכד"א גם משום עשה דהטמאים אין
 לאסור הילא כד"א דהא מהטמאים לא מרבינן רק דהיו"א מן הטמא עמא אבל לא
 ז"ה"י היו"א חמור מגוף האיסור דדיו לכא מה"ד וכו' אבל בטרופה דגוף האיסור
 אסור גם שלכד"א מעשה דלכלב איכ גם היו"א ממנו דאסור מקרא דהטמאים ג"כ
 אפשר אסור אפילו שלא כד"א כמו האיסור גופא ופרט זה עדיין אינו ברור בעיני
 לע"ע לפי דברי המג"ח הג"ל וא"ה עוד חזין למועד, איברא דנוף דברי המג"ח
 הג"ל לכאורה תמוהים מאוד מש"ס דשבוטות דף כ"ד הג"ל דאוקמא ר"ל להא
 דקחני במחניתין שבוטה שלא אוכל נו"ע חייב במפרש ח"ש דמוחר מ"ה לר"ל ול"ה
 ע"ז מו"ע מה"ס ולדברי המג"ח דבעשה דלכלב דלא כתיב בה אכילה אפילו ח"ש
 ושלכד"א אסור איכ הא קשה הא בטרופה גם בח"ס הוי מו"ע מעשה דלכלב וגם
 הא דקאמר בגמ' בשלמא לר"ל שפיר משכחת בלאו והן והא לפ"ז בטרופה לא
 משכח"ל בהן שיחול השבוטה אם נשבע לאכול ח"ש טריפה דהא הוי איסור עשה
 והוא ככל אשר דחו הפוסקים דברי הפמ"ג הג"ל לענין עשה דא"ז ובזה לא יספיק
 גם התי' שכתבנו ליישב דברי הפמ"ג הג"ל וביחוד מהא דכתבו חוס' שם ד"ה דמוקי
 דהא דפריך ור"י מ"ט ל"ה כר"ל אע"ג דר"י ס"ל ח"ש אסור מ"ה מי"מ הוי מ"י
 לאיקמוי שלא כד"ה דאסור רק מדרבנן ולדברי המג"ח הא בטרופה אכתי גם בשלכד"א
 אסור מעשה דלכלב ובקו"ט שם ארי' הג"ל מוטיב מזה גם על הפמ"ג הג"ל לענין
 עשה דא"ז ודחי דהחוס' שם אולי בשעת הירוצ"א בחוס' שבוטות הג"ל דלא סבר
 לה לעשה דא"ז אבל בזה הדק"ל על המג"ח לכן דברי המג"ח ל"ע ואכ"מ, י"ה"י א"ך
 שיהי' כיון דעכ"פ מובא בגמ' דשבוטות ובחוס' דגם בטרופה ליכא איסור עשה בח"ס
 בשלכד"א וגם כל מו"י המלות לא מנו עשה דלכלב בטרופה איכ מובא דגם בטרופה
 ליכא איסור הורה בשלכד"א איכ כמו דברינו הג"ל דגם דם טריפה שבשלו מותר.

וְלִבְאֻרָהּ יֵשׁ לוֹמַר עוֹד בְּנִי דְהִנֵּה הִמְהַרְשֵׁא בְּשִׁנְעוֹת דָּךְ כִּי שֶׁ בְּחוּס' דִּי הָאִוֵּל הִקְשָׁה הָאֵיךְ חֵייל אִיסוּר טְרִיפָה עַל אִיסוּר עֲשֵׂה דְאִיז' וְתִי' דְאִהִיג' דְאִיסוּר טְרִיפָה לֹא חֵייל עַד אַחֵר שְׁחִיעָה דִּפְקַע לִי' אִיסוּר דְאִיז' אִיכ' לִבְאֻרָהּ לִפְיֵיז בְּדִם טְרִיפָה לֹא שִׁיךְ אִיסוּר טְרִיפָה כֻּלָּל דְּבִשְׁלֵמָא גֻּף הִבְהֵמָה דְהוּי כֻּלָּל טְרִיפָה שְׁפִיר חַל עֲלֵי' אִיסוּר טְרִיפָה לֹאחֲמֵשׁ עֲכִיפ' וְכַמִּשׁ הִמְהַרְשֵׁא מִשְׁאִיכ' הִדֵּם דְלִיָּה כֻּלָּל טְרִיפָה רַק דְהוּי מוֹהֵל הַיּוֹלֵא מִן הַטְרִיפָה אִיכ' הֵא בְשַׁעָה שְׁטוֹלֵד הִדֵּם בְּהִבְהֵמָה הֵא אִז' לֹא הֵימָה טְרִיפָה כֻּלָּל דְאִין אִיסוּר טְרִיפָה חַל עַל אִיסוּר דְאִיז' וְלֹאחֵר עֲשֵׂה שְׁחִיעָה בְּהִבְהֵמָה וְחַל עֲלֵי' הַשְׁתָּא אִיסוּר טְרִיפָה מִמִּי אִין שִׁיךְ לֹאסוּר הִדֵּם מִהֵמָה עֲשֵׂה דִהֲטֻמֵּאִים דְהַיּוֹלֵא מִן הַטְרִיפָה אִסוּר דְהֵא בְשַׁעָה שִׁלֵּא מִן הִבְהֵמָה לֹא הִי' עַל בְּהִבְהֵמָה שֶׁ טְרִיפָה כֻּלָּל וְלֹאחֵר שְׁחַל עַל הִבְהֵמָה שֶׁ טְרִיפָה דְהִינּוּ אֲחִישׁ שׁוֹב הִדֵּם בְּנוֹם וְעוֹמֵד הוּא וְלִיָּה יוֹלֵא מִן הַטְרִיפָה כֻּלָּל וְאֲעִיג' דְקִיִּיל' דְנִהִי דְאִיז' אֲעִיז' מִמִּי הִינּוּ דוֹקָא לַעֲנִין מַלְקוֹת אֲבָל חֲרֵי אִיסוּרִים יֵשׁ מִמִּי יֵל לַפְּחִישׁ הַשֵּׁךְ בְּסִי' עִיט' דְבִאִיסוּר עֲשֵׂה לִיָּא כֻלָּל הַיּוֹלֵא מִן הַטֻּמֵּא טֻמֵּא אִיכ' יֵל כִּיּוֹן דְטֻכִּיפ' בְּשַׁעָה שְׁנַעֲשֵׂה הִדֵּם בְּהִבְהֵמָה דְהִינּוּ בְחֵי הִבְהֵמָה לֹא הִי' עַל הִבְהֵמָה רַק אִיסוּר גִּירִידָא מִן אִיסוּר טְרִיפָה אֲבָל לֹא לַמַּלְקוֹת לֹא עֲרִיף מֵאִיסוּר עֲשֵׂה דִלֹא אִסוּר בִּזָּה הַיּוֹלֵא מִמִּנּוּ לַשִּׁיעָה הַשֵּׁךְ הִנֵּל שׁוֹב רִאשִׁי בְּסִי' שְׁעֵרִי שְׁמַחַה הִנֵּל בְּפִתַח הַשַּׁעַר שֶׁ שְׁהַעִיר בְּסִנְרָא וּז' עִיט' וְלַפְּעִיג' נִרְאָה רִאשִׁי בְּרֹדֶה לִסְנִרָא וּז' דְאִיסוּר וְזֶה לִיָּה אִיסוּר לֹא רַק אִיסוּרָא בְּעֵלְמָא מֵהָא דְאֲמֵרִין בְּפִסְחִים דָּךְ לִיז' תִּיר' יוֹכֵל יְהִי' אִדֵּם יוֹלֵא יִיחַ הַחֹלָה שֶׁל טַבֵּל תִּל' לִיָּת עֲלִיו חֲמֵץ שְׁבַעַת יָמִים מִלּוֹחַ תֹּאכְלוּ כֹל שְׁאִיסוּרוֹ מִשּׁוֹם בֵּל הָאֲכָל חֲמֵץ יֵלֹא וְזֶה שְׁאִין אִיסוּרוֹ מִשּׁוֹם בֵּל תֹּאכְל חֲמֵץ אֲלֵא מִשּׁוֹם טַבֵּל וְאִיסוּרָא דְחֲמֵץ לְהִיבֵן אִוִּיל הֵא מִנִּי רִישׁ הוּא דְאֲחֵר אֲחֲחֵיז' עִיט', וְכִיג' אִיחַא בְּחֻלִּין דָּךְ ק' עִיט' וְסִנְרָא רִיז' אֲחֲחֵיז' וְהַטְנִיָּא רִיז' יוֹכֵל תִּהֵא נִבְלַת עוֹף טֻמֵּא מִטֻּמֵּא בְּגִידִים בְּבִיָּה הַבְּלִיעָה תִּל' נְבִילָה וְטְרִיפָה לֹא יֹאכֵל לַעֲמֹאֵה בֵּה מִי שְׁאִיסוּרוֹ מִשּׁוֹם בֵּל הָאֲכָל נְבִילָה יֵלֹא וְזֶה שְׁאִין אִיסוּרוֹ מִשּׁוֹם בֵּל הָאֲכָל נְבִילָה אֲלֵא מִשּׁוֹם טֻמֵּא עִיט' וְעֲשֵׂהָ אִם נִימֹא דְאֲעִיג' דְאֲחֲחֵיז' הִינּוּ דוֹקָא לַלְקוֹת עֲלִיו אֲבָל מִמִּי אִיכָא אִיסוּר לֹאז' נִמּוֹר אִיכ' מִלָּה שֶׁל טַבֵּל הוּי שְׁפִיר אִיסוּרוֹ גַּם מִשּׁוֹם בֵּל הָאֲכָל חֲמֵץ גִּיכ' וְכֵן נְבִילַת עוֹף טֻמֵּא שְׁפִיר אִיסוּרָה מִשּׁוֹם בֵּל הָאֲכָל נְבִילָה גִיכ' דֹּאקוּ בִּהְיוּ קִרְאֵי מַלְקוֹת כְּחִיבָה אֲעִיכ' דְּבִכְהִיג' לִיָּה אִיסוּר לֹאז' כֻּלָּל רַק אִיסוּר בְּעֵלְמָא, וְעִי' בְּפִרְמִיג' כֻּלָּלִי אֲחֲחֵיז' אִיךְ מִשְׁכַּחֵל אִיסוּר אֲלֻמְנָה לְכִיג' הֵא מַעֲיָקֵרָא קוֹדֵם שְׁנַעֲשִׂית אֲלֻמְנָה הֵימָה אֲכֹרָה עַל הַכִּיג' מִשּׁוֹם אִיסוּר בְּעוֹלָה וְאִיכ' כְּשֶׁנִּתְחַרְמֵלָה אֲחִיכ' לֹא חֵייל אִיסוּר אֲלֻמְנָה עַל אִיסוּר בְּעוֹלָה דְהֵא אִין לֹאז' חַל עַל עֲשֵׂה וְתִי' דְכִיּוֹן דְחִיכָף בְּשַׁעָה קִידוּשֵׁן אֲכֹרָה מִשּׁוֹם אֲשִׁיז' אִיכ' כְּשֶׁנִּבְעֵלָה אֲחִיכ' אִיסוּר בְּעוֹלָה לֹא מִנִּי חֵייל עַל אִיסוּר אֲשִׁיז' וְחִמִּילָא אֲחִיכ' כְּשֶׁנַּעֲשִׂית אֲלֻמְנָה וּפְקַע לִי' אִיסוּר אֲשִׁיז' הוּלֵל אִיסוּר בְּעוֹלָה וְאֲלֻמְנָה אִיסוּר בֵּה אֲחֵת וְשׁוֹב הִקְשָׁה לַפִּימִי דְקִיִּיל' דְהֵא דְאֲחֲחֵיז' הִינּוּ דוֹקָא לַלְקוֹת אֲבָל מִמִּי אִיסוּר יֵשׁ אִיכ' הֵא אֲכֵתִי אִיסוּר בְּעוֹלָה קִדִּים וְלִיָּה בִּיז' עִיט' וְכַס' נִחֲלַת יְהוֹשֻׁעַ סִיז' תִּמָּה עֲלִיו דְנַעֲלֵם מִמִּנּוּ דְבִרִי טוֹם' יְבִחוֹם לִיג' דִּיָּה אֲלֵא מַלְיָקָה דְהִקְשָׁו דְאִיךְ הוּלֵל בִּיז' הֵא אִיסוּר מַלְיָקָה חַל מִיד' כְּשֶׁנִּתְמַלְקָה וְאִיסוּר זֵרוֹת אִינּוּ חַל עַד אַחֵר זְרִיקָה וְתִי' דְאִיסוּר יִלְקָה נְמִי אִינּוּ חַל אֲלֵא אַחֵר זְרִיקָה דְקִידֻשׁ

זריקה דחסורה משום איסור מעילה לא חייל איסור זריקה על איסור מעילה דחמור מיני' ורק אחר זריקה חיילי חרווייהו והוי איסור ב"א מבואר דאפי' דעכ"פ חייל איסור זריקה על איסור מעילה עכ"פ לאיסור מ"מ כיון דלא חייל למלקות עד אחר זריקה שוב הו"ל איסור ב"א עיי"ש, ולפענ"ד דברי הפמ"ג נכונים דבעלמא צור שאכל מליקה נהי דמיד במליקה חל עכ"פ איסור מליקה על איסור מעילה לאיסור גרידא מ"מ כיון דלמלקות לא חייל עד לאחר זריקה דלא חייל גם איסור זרות שפיר י"ל דהו"ל איסור ב"א אבל באיסור דבעולה לכי' דליה רק איסור דלאו הבט"ע דבחולה ולא בעולה אי"כ בזה לא שייך לומר דאיסור בחולה ולא בעולה אינו חל על איסור אש"א דהא מלקות בלא"ה ליכא בזה ולאיסור גרידא הא חל גם על איסור אש"א נמי אי"כ איך מלי אח"כ לחול עלי' איסור דאלמנה למלקות, אמנם לתרץ ק' הפמ"ג באמת לריבין לומר דאפילו באיסור עשה כה"ג דאיכא איסור הקדוש נהי דלאיסור גרידא חל על איסור הקדוש מ"מ איסור עשה ליה רק איסור קל בעלמא וכמ"ש לעיל אבל עשה דבחולה ולא בעולה לא חיילא עד אחר שנתארמלה אי"כ שפיר הו"ל איסור בת אחת וא"ש.

וביותר י"ל דהא דקיי"ל דנהי דא"א חע"א אבל מ"מ איסור יש היינו דוקא באיסורים שוים אבל קל על חמור אפילו לאיסור גרידא אינו חל ומונח אמינא לה ממש' חוס' יבמות דף ל"ג ד"ה אלא מליקה שבהא"י לעיל דקודם זריקה לא אהי איסור מליקה וחיל על איסור מעילה, דחמיר מיני' דלכאורה דבריהם תמוהים דלמה הולכנו להוסיף הק' ב' תיבות, דחמיר מיני' דמשמע דאם לא ה" חמיר ה" חל אחמיה הא בלא"ה אאחע"א אפילו חמור על קל אלא בכי' ונריך לומר דכונתם כלפי מה שרוצים לתרץ דאיסור מליקה ואיסור זרות הוי איסור ב"א משום דגם איסור מליקה לא חייל על איסור מעילה הקודמו עד אחר זריקה דפקע דאיסור מעילה וחילי חרווייהו ובכדי שלא יקשה ע"ז דמ"מ איסור מליקה קדים לאיסור זרות דהא עכ"פ תיכף בשעת מליקה חל עכ"פ איסור מליקה לאיסור עכ"פ אי"כ איך חל עליו אח"כ איסור זרות למלקות לפי הס"ד דגמ' שם דלאוי קמני הא אין לאו חל אפילו על עשה [וכמ"ש החוס' גופא שם דאפילו לכי' דס"ל דמשעת שנתראה לזריקה אין בו מעילה מ"מ כיון דמ"מ איכא איסור מעילה שוב לא חייל איסור לאו דמליקה על איסור גרידא דמעילה] לזה כתבו דו"א דהבא אין איסור מליקה חל על איסור מעילה אפילו לאיסור בעלמא כיון דאיסור מעילה חמור מיני' היינו מן איסור גבילה ואיסור קט"ח לא חל אפילו לאיסור גרידא והוא נכון לענ"ד, [ואין לדחות זה מד' חוס' יבמות דף ל"ג ע"ב ד"ה מיד דו"ל דש"א"ה דהוי בולל ומהני עכ"פ שחיל לאיסור בעלמא ודו"ק] ועפ"ז מושב היטב ק' הפמ"ג הכ"ל דהקשה כיון דאיסור דבעולה חל על איסור אש"א עכ"פ לאיסור גרידא אי"כ הא שוב לא אהי איסור לאו דאלמנה וחיל על איסור בעולה למלקות ולפמ"ג ניחא היטב דאיסור בעולה לא חייל על איסור אש"א אפילו לאיסור גרידא דהוי קט"ח דאש"א במיתה ואיסור דבעולה הוי רק איסור עשה [וע' בחוס' יבמות דף ל"ג ע"ב סוד"ה אחר דאיסור אש"א ק"ל דיש לה היתר במה' חוסרה מ"מ בכ"ג לא שייך קולא זו דאם יגרשנה מהי' גרשנה] ועפ"ז י"ל פרשת אחת בדברי החוס' יבמות

דף ט' ע"א ד"ה סד למטוטי עוף טמא שכתבו הא דלא גפקא לי' גרמ' מילפומא
 דר"י משום דכ"מ. לטעמ' דאין לי' אחע"א ע"ש ובגר' תמכו בזה השע"מ בפ"ד
 מה' מ"א דא"ל ר"מ ס"ל אהע"א איכ' איך יליף ר"מ למטוטי עוף טמא מוכח'ב
 טריפה למטוטי עוף טמא שאין במינו טריפה ואי' אהע"א איכ' הא איסור טריפה
 חל על איסור טמא ויש' במינו טריפה מקרי ועוד דהא' סוגיא ערוכה בכריתות
 במסניחין דיש' אוכל אכילה אחת דפרכין תמא ס"ל לר"מ אהע"א ומשנין גר'
 דאהע"א ליל איכ' ואימ' אימ' לי' איכ' הא איכ'א שמטו דר"מ ס"ל אימ' חע"א
 אלא בכ"מ דוקא אמנס לפי דברינו הכל יל' כך דהנה כבר הקשינו לעיל בזה
 דיליף ב"י דנבילה עוף טמא אינה מטמאה בגדים בגדי'ב מוכח'ב נבילה וטריפה
 לא יוכל וכו' מי שאסורה משום נבילה ילחה וז' דאין אסורה משום נבילה רק
 משום טמאה משום דאימ' חע"א דהא נהי דאימ' חע"א היינו דוקא לחלקים אבל
 לאיסור הא חייל איכ' הא שפיר גס' עוף טמא בכלל לאו דנבילה איכ' איך ממטע
 ב"י מהאי קרא נבילה עוף טמא' אמנס יל' בזה דהנה החוס' יבמות שכתבתי
 לעיל במוסגר כתבו דנבילה יש' לה קולא וחומרא קולא דהותרה מכללה במליקה
 וחומרא שמטמאה והנה כבר קהו האחרונים בזה שכתבו החוס' דאיסור נבילה יש'
 לו חומרא דמטמא דמה ענין טמאה לאיסור וע' בשע"מ ס' ובש"ס רעק"א סי'
 ק"ע עכ"פ בברא' וז' אינה ברורה דהטמאה יהי' חומרא לענין איסור אמנס החוס'
 שס' הכריחו בברא' וז' נוחתה הקוביא שהקשו שס' מהא דחולין דאמרין אמרה
 חורה ובו' איסור נבילה ויחול על איסור חלב מטעם כולל דהא הוי קע"ח דליא
 בזה כולל ומי' דחלב נמי יש' לו קולא דהותר' מכללו בחי' ואע"ג דנבילה נמי
 הותרה במליקה מי' נגד זה יש' חומרא לנבילה שזממא ע"ש ומכא' זה הכריחו
 דע"כ הא דמטמא הוי חומרא והנה השע"מ בה' איכ' פ"ז ה"ח הביא בזה דברי
 החוס' גופא במוס' מכות דף ט' שכתבו דלוי ס"ל דאיסור נבילה חייל ע"א טמאה
 אפילו למאן דלא ס"ל כולל דכיון דגלי קרא דנבילה חל על חלב וס"ה על טמאה
 איכ' דברי חוס' ס' תרתי נינהו דלפ"ז למה הולכנו חוס' יבמות לדחוק דלי' קע"ח
 משום חומרא דטמאה ולמה לא ניחא להו' בפשיטת דשאי' בהם דגלי קרא'
 ולפי עני' יל' בזה ערה"פ דזה חלוי בכך פלוגמא דפליגי ר"י ור"ש בב"מ דף
 קט"ו אי' דרשין ט"ד אי' לא דלמ"ד דרשין ט"ד וליא דהוי גוה"כ הי"ג דרשין ט"ד
 דחלב נבילה דאמרה חורה דאיסור נבילה חל על חלב משום דהוי איכ' וליא דהוי
 גוה"כ משאיכ' למ"ד לא דרשין ט"ד הי"ג אמרין דהוי גוה"כ' והנה כבר אמרתי
 זה כמה דהא דפליגי ר"ש ור"י ביומא דף ג' ובפסחים אי' טמאה הותרה בליבוי
 אז דחוי' לטעמ' אזלי דר"ש לשיטתו דדרש' ט"ד הי"ג בטמאה דרשין ט"ד דאין
 עשה דברים דחוי' לי' דטמאה והוי רק דחוי' כמו בכ"מ דעדלית ור"י לשיטתו
 דלי' ט"ד הי"ג לא דרש' ט"ד רק דגוה"כ הוא ולגמרי הנחה והנה ר"מ ור' יוסר
 סגרי ביומא שס' דע"ד בליבוי ומתלא ס"ל דדרשין ט"ד ומשנה איש' דשס' ביבמות
 דק"י חוס' שס' איכ'א רבי' דס"ל דרשין ט"ד ע"כ ליל משום כולל משאיכ' שס'
 במכות דקפי' אליבא דלוי דמ"ד סבר דלי' טר"ק שפיר אמרין דגוה"כ הוא ולא
 משום כולל ומי'שכ סקירה חוס' מעשה לאמר דבברא' וז' ספידשו רבוחינו במל'

החוס' ז"ל כהא דנבילה מטמאה הוא חומרא גם לענין איסור אף דהוא קלם נגד הסברא חלוי ג"כ בזה דלמאן דדריש ט"ד דנבילה חל על חלב משום כולל ע"כ ל"ל דטומאת נבילה הוי חומרא דאלת"ה הא בקט"ה ל"א כולל משא"כ לחי' דל"ד ט"ד רק דגוה"כ הוא ממילא כיון דשוב אין כאן הכרח ממילא טוב למינין להיפוך בסברא הפשוטה דטומאת נבילה ל"ה חומרא נגד האיסור ולפי"ז טוב מיושב היטב קושי' דהנ"ל דאין מחטט ר"י נבילה עוף טמא מקרא דנבילה הא לאיסור טכ"פ גם בעוף טמא איכא לאו דנבילה ולפי הנ"ל יחא' היטב דר"י לטעמי' דס"ל דל"ה ט"ד א"כ הא דנבילה חל על חלב הוא מנוה"כ ולא מטעם כולל א"כ ממילא ס"ל דנבילה ל"ה חמיר משום טומאה א"כ ממילא נבילה על איסור טומאה הוי קט"ה דהא נבילה הותרה מכללו במליקה משא"כ טומאה וקט"ה לא חל אפילו לאיסור גרידא , ומעתה מיושב היטב דברי החוס' זכח"ס הנ"ל דר"מ לטעמי' דס"ל אחט"א היינו דר"מ לטעמי' דס"ל דרשינן ט"ד א"כ ע"כ ס"ל דנבילה יש לה חומרא דמטמא א"כ ממילא נבילה ל"ה קל נגד טמאה וממילא עכ"פ חל נבילה על טמאה לאיסור עכ"פ שוב לא חלין למטט עוף טמא מקרא דנבילה וכנ"ל אבל מטרופה שפיר מחטט ל"י ר"מ מטרופה על טמאה שפיר הוי איסור קל דהא מטרופה מותרת לגבוה ל"ה הרמב"ם בפ"ב מה' א"ח ה"י ע"ש ובכ"מ שם [וע' בשע"מ סופ"א מה' שחיטה ובשור' חת"ס חו"ד סי' ע"ב ובשור' בית אפרים שבסוף ספר ב"א סי' ו' ע"ש] א"כ אינו חל איסור מטרופה על טמא אפילו לאיסור בעלמא משא"כ לענין חלב דג"כ מותר לגבוה ל"ה נבילה איסור קל וא"ש ע"ד פלפול ודו"ק , אמנם בגוף דברי חוס' זכח"ס הנ"ל נראה לפענ"ד דבר נכון דהנה כבר הבאנו לעיל דברי חוס' יבמות דנבילה יש לה קל וחומר קולא דהותרה מכללה במליקה וחומרא דמטמא והנה הנודב"י בם' דורש לעיון דרוש א' הקשה מגיל דמליקה אשחרי דלימא הוי רק דחוי' מטעם עדל"ת וכו' בהגה"ה שם דמליקה איכא גם עשה דאין ואין עדל"ת ועשה וע"כ דהותרה ע"ש והנה בחי' רע"א ביו"ד סי' כ"ז כתב דלר"מ דס"ל אכמה"ח אינו נוהג חלא בבהמה טהורה בלבד ויליף לה מקרא דזבחה מבקדך ולאך ע"כ ס"ל דבעוף ליכא עשה דשא"ז ע"ש ממילא לר"מ לא שייך בנבילה קולא דהותרה מכללו במליקה והנה ש' חוס' ז"ל חולין דף ק"א ד"ה איסור כולל מפרשים הא דקאמרינן בכריחות דף י"ד אקדשה מינו דאיתוסף בה איסור הנאה היינו א"ח לא מוסף הכי דלש' חוס' ס"ל לר"מ דאחט"א ומעתה מיושב היטב דברי חוס' זכח"ס הנ"ל היינו דר"מ לטעמי' דא"ל אחט"א בכה"ג דחמיר ולר"מ הוי נבילה על טמא א"ח וכנ"ל וע' בשע"מ שם קלם בדרך הזה אבל דבריו דחוקים והא דידן מדיפא לפע"ד .

ב"ז כתבתי עדיפ' למען הראות אותו דזה דפשיטא לו למעלתו לריכה טיוגא רבה אבל לדינא בנ"ד הדבר פשוט דמותר לפח"ש הנודב"י מהד"ת חלק א' ח"א סי' ס"ו דבחלב טמא דהוי רק איסור בעלמא ואין בו מלקות לכ"ע טכע"ק דרבנן ע"ש א"כ לפי"ז פשיטא דדס מטרופה עדיף מחלב טמא דטכע"ק דידן ל"ה רק מרבנן וממילא בנשפך חולין להקל ודברי הנודב"י האלו היו בהעלם עין גם מצטמח"מ שו"ת אור"ח הנ"ל שלא הביאם עכ"פ הדבר פשוט דמותר .

דברי ידירו דו"ש באהבה דוד הדבדן חיפ"ק הנ"ל .

סימן ג

וזו אשר השבתי על תשובת הרב האבד"ק דאברא וצ"ל הנ"ל.

(א) הגה מ"ס א"ל ליישב דברי הפמ"ג בפתיחה לה' שחטת שכתב דבעשה דא"י חייב אפילו בכ"ס והאחרונים תמהו עליו מסוגיא דשנועז ד' כ"ד, וכתב ליישב שפ"מ שחידש בתשובתו א"ל דבעוף גם החס' מודים דלא חייל איסור עשה דא"י אלא משעה שנמנר וראוי לשחיטה והאריך בזה אי"כ לפי"ז שפיר משכחת לר"ל בנבילות היינו באפרוח שלא נמנר לזרתו דאסור משום נבילה ואין בו עשה דזבחת ובהכי מיירי הסוגיא שם ולק"מ עכ"ל בתשובתו א"ל, ולפענ"ד אם נאמר דהש"ס בשנועות שם מיירי בעוף למה לי לדחוק ולומר דמיירי באפרוח שלא נמנר לזרתו דהא אפילו אם נאמר דהש"ס שם מיירי בעוף שנמנר וראוי לשחיטה נמי לא קשה על הפמ"ג הוה מש"ס דשנועות כיון דהש"ס או"ל אליבא דר"ל ור"ל סובר דאין שחיטה לעוף מה"מ ומחילא ליכא בעוף איסור דא"י ודו"ק וע' בשו"מ רב טובך סי' א' מ"ס בזה.

(ב) אמנם כשאיני לענאי ולפענ"ד ליישב קושי' האחרונים על הפרמ"ג הנ"ל עפ"מ דמבואר בחולין דף ע"ב ע"ב במשנה מנן לעריפה ששחיטתה מטהרת מידו נבילה בהמה טמאה אסורה באכילה ועריפה אסורה באכילה מה בהמה טמאה אין שחיטתה מטהרתה אף עריפה אין שחיטתה מטהרתה וכו' מה לטמאה שכן אין במינה שחיטה תאמר בעריפה שיש במינה שחיטה בן שמונה ח' אין שחיטתה מטהרתה לפי שאין במינו שחיטה ופרש"י ז"ל דעריפה הואיל ויש במינה שחיטה הילכך לא נפקא מבקר ולאן אבל בן שמונה ח' שגולד מבהמה ח' אין לנו לטעם אפילו נשחטה לפי שאינו בכלל בקר ולאן עכ"ל ומבואר מזה דקרא דזבחת מבקר ומלאך לא קאי כי אם אבהמה ומי' ושכלו מרשיהם אבל כל זמן שלא כלו חדשיו לא קאי עלי' קרא דזבחת מבקר ומלאך ואי"כ כיון דלא קאי עלי' קרא דזבחת טוב גם עשה דא"י אינה נוהגת בו ולפי"ז שפיר משכחת לר"ל בנבילות היינו בנן שמונה ח' שגולד מבהמה ח' דאסור משום נבילה ואין בו איסור דא"י ובהכי מיירי הסוגיא שם ולק"מ ודו"ק כי ז"ב, ובעוף קושי' האחרונים הנ"ל על הפרמ"ג כבר העיר בזה הפמ"ג בעלמו מהא דיו"ד סי' רל"ח והם דברי הש"ס דשנועות הנ"ל והארכתי בזה במקרא ואכ"מ.

(ג) רש"י להחיר בידון שאלמי עפ"י דברי המב"י שהעלה דנחלב טמא כיון דלא אחיא אלא מריבויא לכ"ע טעמ' דרבנן ואי"כ ה"ה בנ"ד הוה סד"ר ולקולא עכ"ל, לפענ"ד ז"א דהנה בשו"מ מהרש"ם ח"ס סי' מ"ב כתב לדון דבר חדש עפ"מ' בשו"מ חס"ם חיו"ד סי' קי"ד דמסקה הולא ע"י ביטולה שאסור מה"מ אלא שאינו בכלל אכילה כשכא לרצו מאכל מלקין אותו יע"ש ועפ"י ע"ה בשו"מ מהרש"ם שם דהיכא שנפל לקדירה של מאכל דכזה לוקין שפיר טע"ע דאורייתא אבל הנוביי מיירי שנחערב נחלב אחר שהוא משקה שפיר כתב דטעמ' דרבנן עכ"ל ואי"כ לפי"ז בידון שאלמי דמיירי שנבלע בבשר הכשר שפיר אמרין טעמ' דאורייתא ואין להחיר עפ"י דברי הנוביי דכזה גם הנוביי מודה וז"ב.

(ד) אמנם באמת בלא"ה דברי הטובי אינם שייכים לגיד כלל והטובי לא חידש זאת רק בחלב טמא היוצא שלא ע"י ביטול וכדומה דהיינו היוצא ע"י מליחה דבזה שפיר אסור מלד ריבויא דהטמאים משא"כ ברוטב היוצא ע"י ביטול ע"י ל"ז ריבויא דהטמאים רק דבלא"ה אסור מלד טכע"ק דאל"כ טכע"ק היכי משכחל וכן מנאר להדיא בחומ' חולין ד' קמ"ב ע"ב ד"ה ורובן דהקשו דאמאי אילטרין קרא דהטמאין חיפוק ל"י מחסרת טכע"ק ומירלו דעיקר דרשא לא אילטרין אלא לזירן משא"כ רוטב ע"י ביטול בלא"ה אסור מלד טכע"ק וכ"כ להדיא ברין שם ויע"ש וממילא טוב בגיד דהרס יולא ע"י ביטול שפיר אסור מלד טכע"ק ודו"ק. ואף לפי תירוצ השני של החומ' שם דאילטרין קרא נמי לרובן וא"כ לפי"ז טוב שפיר יש להחיר בגיד עפ"י דברי הטובי וכמובן, מ"מ כבר כתב בחומ' סי' ק"ה ביאורים סק"ב דאף לפי ח"י השני של החומ' שם נמי לא אילטרין קרא לרובן אלא משום דהוה משקה וסד"א דלא ליחייב להכי אילטרין קרא דהטמאין אבל כשנכנס הטעם לאוכל פשיטא דהוה דאורייתא מלד טכע"ק ולא אילטרין קרא דאל"כ טכע"ק היכי משכחל יע"ש. וכבר קדמו בזה ללמוד כן מדברי החומ' בפני יהושע בקונטרס החדש שכתב באמלע דבריו שם וז"ל שם בד"ה ומעשה חל עלינו חובת ביאור דכתב וז"ל דא"כ א"ס שמה לזיר של טריפה לית בה איסור דאורייתא משום דזיעה בעלמא הוא ואכילה כתיב ב'י' אלא עיקר פשיטתא דרבא לענין א"ס חזר ונבלע הזיר בבשר דהדר הו"ל אוכל כדמשיקרא וד"ז למדתי מלשון החומ' בכורות. ברך ל"ז בד"ה לירן ורובן יע"ש וכוונת הפ"י על דברי חומ' בכורות שהמה ממש כדברי החומ' חולין הג"ל ויעיין עוד שם בפני"ו מה שהאריך בזה ויעי' עוד בם' ברוך טעם בשעה"מ בדין איך משערין כזית איסור בפרק ג' דכתב ג"כ כעין זה וז"ל באמלע דבריו שם וז"ל דאפילו דחלב בפ"ע כשנימוח דינו כמשקה מ"מ כשבא לחוד אוכל נחשב כאוכל וכו' יע"ש ולפלא בעיני על הגאון האמיתי מבערזאן שליט"א [וז"ל] שכתב בספרו שו"ת מהרש"ם שהבאתי לעיל שהביא בשם החת"ם דמשקה היוצא ע"י ביטול שאסור מה"ה כשבא לדבר מאכל מלקין אותו יע"ש ולפלא בעיני דלמה לו להביא מדברי החת"ם הלא ד"ז מפורש להדיא בחומ' חולין הג"ל דריבויא דהטמאים לא זריך אלא למשקה אבל כשנבלע באוכל דשוב הוה כאוכל שפיר אסור מלד טכע"ק ובג"ל וא"כ בפשטו מיושב קושית השואל בשו"ת מהרש"ם שם ודו"ק, נחזור לענינינו דעכ"פ מנאר מדברי החומ' דהיכא דנבלע באוכל דשוב הוה כאוכל שפיר אסור מלד טכע"ק ולא מריבויא דהטמאין אי"כ טוב בגיד ג"כ אסור וכמובן.

(ה) אמנם מה דהקשה בשו"ת מהרש"ם שם על הטובי מהא דמנחות דף ה' ע"ב דפרק מה לעומר שכן מחיר חרש ומשי בשביעית ולהטובי הא אפילו בשביעית מהני העומר להחיר טכע"ק דבחדש אסור דהוה איסור לאו משא"כ בשביעית דהוה איסור עשה יע"ש, ולפענ"ד לומר דהטובי לא בא לומר דטכ"ע דאורייתא ל"ש רק באיסור ש"ס בו מלקות דוקא אבל בשאר איסורי לאוין ועשין המפורשין בתורה ואין בהם מלקות לא אמרינן בהו טכ"ע דאורייתא דזה וודאי אינו דלא מצינו שום חילוק בכ"מ בין איסורי לאוין ש"ס בהם מלקות ובין איסורי לאוין

ועשין המפורשין בחמורה ואין בהם מלקות וזאת לענין פסולי עדות דנלי בהו רחמנא דביש מלקות מיפסל מהיט ובאין מלקות לא מיפסל אבל בכ"מ שבש"ס ודאי לא מלינו חילוק בין הנך איסורין שיש בהם מלקות לאין בהם מלקות, אך עיקר כוונת הגאון הנוב"י ז"ל דרך בהנך איסורין שלא באו מפורשין בחמורה בעשה או בליטת רק אחיין מריבויין דקרא ואפילו מריבוייא דלאו כמו הך איסור דחלב טמא שדעת הרמב"ם שאין לוקין עליו בזה לא אמרינן טכע"ק דאורייתא ואינו רק מודרנאן משום דאיסור דלא חאייא אלא מריבוייא לא נלמד מאיסור נזיר והא דהזכיר הנוב"י שם ענין מלקות כוונתו לומר דאע"ג דאחיא מריבוייא דלאו של בה היענה דשייך בגוף הטמא מלקות מ"מ בהך ריבויין כיון דליכא גבי מלקות קיל הוא ול"ש לומר בזה טכע"ק דאורייתא וז"ב ומלאתי שביאר בן כוונת הנוב"י בספר תורת ח"ן וא"כ לפי"ז באיסור עשה דשביעית דבא מפורש בחמורה בלאו הבמכ"ע כמבואר בשענין דף ו' ע"ב ובפסחים ר' נ"ב ע"ב דכתיב ולבהמתך וכו' יע"ש ולא מכה ריבוייא דקרא שוב שפיר אמרינן. ב"י טכע"ק דאורייתא וזה ברור ודו"ק.

(ו) רמ"ש כונתו אחר להקשות בהא דהרשב"א ז"ל בחולין נדחק ליישב לשי' רש"י ז"ל דטכע"ק ל"ד ממשנה דחלה דהעושה עיסה מאורז וחטין אס-יס בו טעם דגן חייבת בחלה ויולא בו י"ח בפסח והקשה כבודו דהא אף נאמר טכע"ק דאורייתא ג"כ קשה דמ"מ לענין מ"ע דמזה מנ"ל דילמא רק לאיסור גלי דחמנא ולא לענין קיום מ"ע דמזה זמ"ד, הנה כבר ישב על מדוכה זו הרב פר"ח ארי"ח סי' חניג וחורף דבריו שם דלהרמב"ן ושאר פוסקים דס"ל טכע"ק ל"ד ז"ל דווקא חטים ואורז ומשום גרירה, ולדעת ר"ת דס"ל טכע"ק דאורייתא ולוקין עליו וכו' ג"כ דעת הרא"ש והעור ולדבריו חטים ואורז לאו דווקא דהה"ד לשאר מינים כל שיש בו טעם דגן יולא בכזית ממנו י"ח אף בטעמא לחוד יע"ש, אך הגאון מליסא ז"ל בספרו מקור"ח סי' חניג השיג על הפר"ח בעיקר דין זה ודעתו שיש חילוק בזה בין איסור למזה דבשלמא גבי איסור אמרינן שפיר דנהי דהממש נחבטל מ"מ לקי על הטעם דרחמנא אסרה לטעמא דאיסורא מושא"כ לענין מזה בעינן דווקא ממש ללאח בו י"ח ויע"ש מה שהאריך בזה, אמנם הגאון מהר"א מרגליות בספרו שו"ת בית אפרים חאו"ח סי' י"ג עמד לימין לדקו של הפר"ח ודחה דברי המקור"ח ונהלכה באמרו שאין לחלק בין איסור למזה בענין טכע"ק וכמו אם הי' בעיסת אורז טעם דגן של חמץ הי' לוקה עליו לשי' ר"ת השהא שיש בו טעם דגן של מזה נמי יולא בו וכו' ואם נאמר לחלק נאמא ג"כ איפכא שכלוע מולחם חמץ ואין בו משום טכ"ע דהא אמרינן היקישא שבעת ימים מי שאיסורו וכו' יע"ש שהרבה להשיב על כל פרט ופרט מדברי המקור"ח ואכמ"ל, והנה יש עוד אחי ה"ל להאריך בדברי חסובתו אבל אין בכחי לזה כעת כי גם לזה המעט אני לריך לגזול לי זמן והכתיבה קשה לי מאוד.

אלה דברי ידידו המלפא לישועת השי"ת שיאיר עיני במאור תורתו ויזכ"י ללמוד וללמד מתוך הרחבת הדעת.

יהונתן הלוי אייבעשיש"ץ חו"פ"ק קאדשין יע"א.

סימן ד

בעזרה שית' יום ו' עש"ק קדושים מ"ו למב"י תרס"ה לפ"ק פה איוואנגראד יצ"ו.

חמשה עשר לסנין, יצליח בכל ענין, ובתורה הקדושה הנקרא

קנין, כבוד מחו' הרב החריף, ובקי' אשכול הכופר החסיד

יר"א סו"ה יהונתן הלוי אייבעשימין ג"י ויופיע. ז

מ"רם כל יסלח לי על אשר לא הסכתי לו עד כה כי קודם הפסח רבו
טרדותי ואח"י נודמן לי סיבות מטרדות שונות אשר לבי כל עמי ולא יכולתי לכתוב
עד כעת, והנה בדבר מה שכחתי בכשר טריפה שלא נמלח שנפל לבשר כשר ונשפך
ולא נודע אם הי' סי' וע"ז פלפל בדברי הש"ך וכרופ' ודבריו מושכלים ואולם בנזק
הדבר מה שכחתי שגם הש"ך מודה לסכנת הפליטה דמוהל הבשר טעם דם יש בו
אולם עכ"ז בנזק החתיכה יש טעם הבשר ג"כ ולפי"ז הש"ך לשיטתי בס"י לית דאוסר
האי"מ גם כאן נאסר הבשר מלד טעם הבשר שהוא אי"מ עם טעם הדם, לפענ"ד
לא נראה כן דהנה הפרמ"ג בלי"ת הקשה דאמאי לא יאסור האי"מ בחורה את מינו
וכתב דכיון דחגיג' בש"א דרבנן [דהא המיס יאסרו בחורה את הבשר הוא מטעם
המיס דמלד הבשר מין במינו הוא] ובדרבנן הולין שיש סי' ועיין בלבוש בחיד' ס"ק
ק"ז ע"ש, ואולם לדעתי הדבר בלא"ה נכון דהנה הפרי' תואר הקשה דאמאי יאסור
שאי"מ, הא אם הי' נחערב מחחילה המינו לבד ואח"כ נחערב גם בשאי"מ הי'
מותר אף דה"י מרגישין הטעם וגם הש"ך הי' מודה דמותר וכ"כ הפרמ"ג להדיא
שם אי"כ מה בכך שנחערב ביחד כיון דאמרינן סליק נחשוב כאילו נחערב במינו
תחלה ונחבטל ברוב, אי"כ גם כעת הטעם דהיתרא הוא עם רוב מינו דהיתר ע"ש
דחה דברי הש"ך, אולם באמת הדבר נכון דכיון דאם הי' בהיפוך שאם הי'
נחערב בשאי"מ מחחילה לא הי' מועיל מה שאח"כ נחערב במינו, כמ"ש הפרמ"ג שם
אי"כ כעת שנחערב ביחד מי יאמר שהבליעה של מינו דאיסור הלך מחחילה אל
מינו דהיתר ונחערב הבליעה ואח"כ הלך אל האי"מ שנימא שהבליעה כבר נחבטל
דילמא הלך תיכף בליעת האיסור [של מינו] אל שא"מ מחחילה וכבר נאסר ואח"כ
לא מועיל העירוב של מינו, וזה דוקא לענין האי"מ שמרגישין בו הטעם חיישין
לחומרה דהוא ספיקא דאורייתא [דומה למ"ש החוס' לענין ג'ט בר' ג'ט דחיישין
שמא נגעו גוף הקטנות במחבת שלא באמלעות המיס ע"ש] אבל לענין המינו אמרינן
בהיפוך דילמא נחערב בליעת המינו בתחילה ואי"כ כבר נחבטל ואי"כ גם האי"מ
נווהר ולכך אין האי"מ אוסר את מינו, ולפי"ז זה דוקא באם הם שני דברים נפרדים
כמו חתיכות בשר עם רוטב דמוכל לומר שמחילה הלך הבליעה לחתיכות ואח"כ
לרוטב ומוכל לומר בהיפוך שמחילה הלך לרוטב ונאסר ואח"כ אין מועיל כג"ל
אבל בחתיכה אחת שיש בה מינו ושאי"מ ואי"כ הילך תיכף הטעם של האיסור ונחערב
ברוב היתר ואין מרגישין הטעם האיסור רק ברוב היתר שפיר גם הש"ך מודה
דמותר דמה בכך שמרגישין הטעם הלא טעמא דהיתרא שהוא מעורב ברוב היתר
כמ"ש הט"ז בכ"י ק"ט שהם טעם האיסור נרגש בפ"ע ולכך בי"ש שלא במינו

לר"ך ס' שאם יבש'ס ימן טעם מטעם שגרנישין טעם האיסור ולא כן נחתערב במינו
וא"מ טעם האיסור מעורב ברוב היח' ע"ש, וזכר י' לומר במ"ש הט"ז בס"י
ס"י במעשה שילוש קצוח עם בי'ים ואח"כ נזכר כיפת דם שכתב הט"ז להחיר
מטעם סליק ע"ש וכתב הפמ"ג דזה דווקא לש"י הט"ז דהא"מ מותר אבל לש"י הש"ך
דא"מ אסור גם כאן אסור ולפמ"ש בחתיכה אחת שנחתערב יורה הש"ך דגם הא"מ
מותר כנ"ל, ולש"י כאן נכשר טריפה שלא נמלח אם נימא דמודה הש"ך לסברת
הפליתי דמזהל י' בו טעם דם אף אם נימא דעלם הכשר טעם אחר י' בו מ"מ
כיון שהוא בחתיכה אחת ונחתערב סיכף ברוב טעם היח' של מינו גם הש"ך מודה
דמותר, כן נראה לפע"ד, ואולם באמת' כונת הפליתי שנוף הכשר ג"כ אין בו טעם
משונה מטעם דם וכמבואר בחו"ד שם ולא שייך כל הפלפול הזה, וכולו מינו הוא,
עכ"ז מאן ספין להכריע נגד' אה"ז הש"ך ז"ל ועכ"ז ראיתי ממורי הרב הגאון
האב"ד קאלשין זללה"ה שה"י רגיל לפסוק כהט"ז ובמעשה הרגיל בכל יום שמנשלין
בי'ים וגמלא דם בלאחר מהם שהלכ"ש בח"ד ס"ק ק"ז אוסר המים והקדירה מטעם
דברי הש"ך ע"ש לא הי' אוסר הקדירה, והגם דשם לדעתי חמור יותר מטעם
שחממתי מפי אליף נעורי הרב מוהר"ש דכיון דעיקר טעם הט"ז שמחיר הא"מ
מטעם שהטעם של מינו דאיסור הוא מעורב ברוב מינו היח' כמבואר בדבריו בס"י
ק"ט ה"ל א"כ זה דוקא בשאר דברים אבל לא בבי'ים לפי"מ דאמרינן בחולין דבילה
אינה אוסרת כדאמרי אינשי מ"י דביעי' בעלמא רק דבילה ש"ס בה ט"ד אוסרת,
א"כ איך נימא שפליטת הבילה האסורה מטעם ט"ד נחתערב בשאר בי'ים שהם מינו
ואח"כ הלך אל הרועב שהוא א"מ וגמלא שהטעם שגרנישין ברועב הוא מעורב
ברוב מינו דהיינו בי'ים דהיח' דז"א דהבי'ים הכשרים הם בולעין מבילה האסורה
אבל אין פולטין כלום שנאמר שנחתערב הפליטה מבילה האסורה ברוב וא"כ הרועב
רק בולע מבילה האסורה לבד כמובן וא"כ גם הט"ז מודה דאסור הרועב והקדירה,
אולם באמת רבים לא פירשו דברי הט"ז בס"י ז"מ דכוונתו דלכך הא"מ מותר
משום שזעורב ברוב מינו דהיח' דא"כ ל"ל כל האריכות לדמותו להא דר"י במינו
ושא"מ הלא הי' יכול לומר בקי"ור דלכך הא"מ ג"כ מותר מטעם שהטעם הנרגש
הוא מרוב מינו דהיח' כמ"ש בס"י ק"ט ולואת פירשו דכונת הט"ז להשיב על
דברי מהרש"ל דשילק הוא מלך גזה"כ דכחו דמינו לר' יהודה אחד מחזק את חבריו
ואפילו באלף לא בעיל וא"מ אינו אוסר רק עד ס' וא"כ מהר"א שבהם נחתערב
מינו וא"מ לומר שהמינו שהוא חזק יותר שאחד מחזק את חבריו יאסר יותר ועכ"ז
אמרינן סליק בהיפוך לקולא והא"מ מבטל כן לדידן דא"מ חזק יותר ומינו בטל
אמרינן ג"כ סליק שא"מ וטעמא דהיתרא מלך גזה"כ כמו אם נחתערב חתיכה איסור
בשני חתיכות היח' מותר לאכול שלשהן מטעם נהפך האיסור להיות היח' כן אם
אמרינן סליק טעמא דהיתרא הוא, וגם בהך דאמרינן בא"מ ביבש לר"ך ס' שאם
יבש'ס ימן טעם חקר הפרמ"ג בפתיחה לה' מערובות מה בכך הא טעמא דהיתרא
כיון שדבר נחתערב ונחבטל ע"ש מה שכתב שהוא מטעם חז"כ כמו נחוסף האיסור
ע"ש אולם זה דוקא היכא שאין בו שום מערובות מינו אבל היכא שיש מערובות
מינו דאמרינן סליק שפיר אין הטעם אוסר כלל כנ"ל אולם מדברי הט"ז בס"י ק"ט שם

סקיב לא נראה כן ע"ש כמוכן, ואולי מטעם דכבר כתב הפרמ"ג בל"ה בבינה דהוי חמיר ספק אם הוא במקום האוסר בחלטין או בחלטון אי"כ אחר הביטול כיון דאסור משום דם הוי דם שביטול דרבנן ובספק אף באין סי' יש להקל והגם כי לפע"ד קשה הדבר לומר בענין זה דם שביטול דכיון דהא דאוסר הוא מטעם שרי תיכלא ככולא אי"כ קשה חזא אם נ"מא שכל הבינה טעם דם יס בו אי"כ איך כתב הט"ז והפרמ"ג דהוא מכ"מ עם שאר בינים הא טעם דם משונה לפי דברי הש"ך הנ"ל ובל"ז איך ש"ך שכל הבינה אסור משום דם הא דם אדום הוא כדאמרינן בגדה וחזין דכל הבינה לבינה ול"ל דכונתם דסופו יהפוך לדם ואי"כ היכן מלינו דיאסר ע"ש סופו, ונראה דהאוסר של שרי תיכלא ככולא מטעם אחר הוא ואכ"מ להאריך, ומ"ש לסמוך על דברי המרדכי דליר נבילה וטריפה הוא דרבנן כמ"ש להרא' הראש אפרים בשו"ת סי"ד הנה הגם שדברי המרדכי הם נגד הגמ' בחולין רב מרי בר רחל אמלח לי בשר שחוטט והגם שהמרדכי תירץ זה ע"ש מ"מ כאן שכל"ה רבים מהאחרונים פסקו כדברי הט"ז דמסתבר טעמ' המחיר כהפ"מ אין מוסיחין אותו וזוה אשאר ידירו ומחו' הדושי'ת באה"ר.

שמואל יעקב קאפיל הכהן האבד"ק הנ"ל ובעת אבד"ק קאלשין יע"א.

סימן ה

בעזרת הבורא ית' ויתעלה יום ועש"ק לסדר, זאת
הקת התורה" תרס"ה לפ"ק קאלשין יע"א.

שפעת שלום וחיים וברכה מאדוקי המערכה אל כבוד האי
גברא רבא ויקירא ה"ה כבוד סחו' הרב הגאון הג' החסיד
המפורסם איש חסידות בנש"ק מגזע הרשישים וכו' כש"ת מו"ה
שמואל יעקב קאפיל הכהן שליט"א אבד"ק איזוואנגראד
יע"א, התן דורי המנוח החסיד מו"ה משה א"ב מקאזניץ ו"ל.

אחד"ש"מ כמספט לירא' ד' ולחשבי שמו, הנה זה כליזה שנועות אבר
יקרת נועם מכתבו מגילה עפה האיר לנגד עיני בעת שהייתי מוטרד בטיבדה
רבה דמלוח להכניס את בני אהרן שיחי' בדבריו של האע"ה השי"ת יוכני
לגדלו לתורה ולחופה ולמעש"ט וכו' ולאשר שחביבין עלי מאוד דברי כ"ת
שיחי' לזאת אשתעשע עמו קלת בד"ת בדבריו היקרים בהשקפה ראשונה.
(א) והנה מה שהאריך כ"ת שיחי' לפלפל בחכמה על שאלתי בבשר טריפה
שלא נמלחה שנפל לבשר כשר ונשפך וא"י אם ה"י סי' וע"י האריך כ"ת שיחי'
לדחות דבריו בהקדם מה שכתב ליישב קושיית הפרמ"ג בס' י"ח דהקשה דאמאי
לא יאסור הא"מ בחזרה את המינו יע"ש, וכחכ כ"ת שיחי' ליישב טפ"מ שהקשה
הפ"ת על הש"ך דאמאי יאסור שא"מ נחשב כאילו נחערב במינו תחלה ונתבטל ברוב
ושפיר מותר בכה"ג יע"ש דדחה דברי הש"ך מהלכה, אולם כ"ת שיחי' כתב לתוך
דברי הש"ך ולפרש כוונתו דמשי"ה הא"מ אסור מוסס דנוכל לומר להיפוך שמתחלה
הלך לא"מ ואסר ושבו אח"כ אין מועיל העירוב של מינו זה"ד, וכבר קדמו לכ"ת

שיח' בזה בהנהגות לבי ללדק על הו'ר כס' ל'ח ליישב לשון הטור שם שכתב
 ותולין לומר שמינו הי' רוב והכ'י הקשה על דבריו וחירץ הוא עפ'י דברי הט'ר
 דגם הא'מ מותר דכיון דכבר נחבטל ברוב במינו אבל הא' תינח אם פגע במינו
 תחלה אבל מ'מ יש ספק דילמא פגע בא'מ תחלה ומש'ה כתב דתולין היינו דפגע
 במינו תחלה ודבריו נכונים יע'ש, וממילא לפי'ז י'ל דהש'ך ז'ל אוסר באמת
 מספק הג'ל כדברי כ'ת שיח', אבל באמת זה ליתא דאם כדברי מעלתו שיח'
 דהש'ך אוסר מטעם ספק א'כ הוא ס'ס בדאורייתא וספק א' דדרבנן דילמא יש
 ס' ודילמא פגע במינו תחלה ויבטל ברוב ואף דמדרבנן אוסר עד ס' שוב מהני
 חד ספק דילמא יש ס' ועי'כ דהש'ך ז'ל אוסר מחמת ודאי ולא כדברי כ'ת שיח'
 דכתב דמש'ה אוסר הש'ך ז'ל הא'מ מטעם כיון שמרגישין בו הטעם הוי ספיקא
 דאורייתא ולחומרא ודו'ק כי ז'ב וכבר האריך כבוד ידידי הרב המאוה'ג וכו' מו'ה
 ר' יהושע מיימון שליט'א [ז'ל] מו'ל בפראגא בהוך תשובה אחת שכתב אלי להשיב
 בזה על הגהות לבי ללדק הג'ל וז'ב, אך באמת בלא'ה בגוף דברי מעלתו שיח'
 שכתב דמש'ה אוסר הש'ך ז'ל הא'מ מטעם ספיקא דאורייתא במחכת'ר געלם
 ממנו דברי הפרמ'ג ס' ק'ט כשפ'ר ס'ק'ט דכתב להדיא דהש'ך ז'ל אוסר הא'מ
 הוא רק מדרבנן יע'ש ודו'ק, ועפ'י'ז נלפענ'ד ג'כ להחיר בנידון שאלתי בבשר
 טריפה שלא נמלח בפשיטות דאף אם נימא דעלם הנש'ר טעם אחר יש בו וא'כ
 לש'י הש'ך דאוסר הא'מ א'כ גם כאן הבשר אוסר מ'מ לפמ'ש הפרמ'ג הג'ל
 דהש'ך אוסר הא'מ הוא מדרבנן ובספק אם יש ס' הוה סד'ר ולקולא, איברא
 דדברי הפמ'ג הג'ל לע'ג מאוד מלשון הש'ך בעלמו כס'י ל'ח דכתב להדיא דהוה
 ספיקא דאורייתא דילמא לא הי' ס' יע'ש ובמקו'א הארכתי בדבריו ואכמ'ל,
 אמנם כ'ז לפלפולא אבל לדינא אף דהש'ך ז'ל אוסר הא'מ ובשו'ת חת'ם ס'ו
 פ'ז פסק דהש'ך אבל בחידושו לע'ז ד' ס'ו הסיר חלונת רש'ל על הרשב'א דכיון
 שיש טעם היחר בלירוף האיסור בכה'ג לא אסרה הורה כלל טכ'ע יע'ש א'כ לפי'ז
 גם שאל' מותר וגם הפרי תואר דחה דברי הש'ך מהלכה וכן במנ'י כלל פ'ה
 הוא מ'ה פסק דלא כהש'ך ובלבו'ש בחי' דינ'ס סכ'ח וכל'ב פסק להקל בהפ'מ
 עכ'פ א'כ בניד' יש להקל עכ'פ כהע'ז ופ'ר'ה ומנ'י וחת'ם דהסכימו להע'ז וז'ב,
 והנה עוד הארכתי בענינים אלו בתשובה אחת בפלפול רב ואכמ'ל יומר.

(ב) והנהגה מה שהביא כ'ת שיח' בשם הרב מהר'ש להקשות בזה דנהגו
 המורים להחיר בבשלו נ' ביל'ס ונמלא בא' דם דנהגו להחירי המים והקדירה דלא
 כהל'ס והקשה דהא הטעם היולא מבי'ים המותרים מ'א דביעי בעלמא וליכא רוב
 במ'ס מטעם ביל'ס הכשרים נגד האיסור עכ'ל, כבר העיר בזה בספר יד יהודה
 ס' ס'ז וחירץ דאף הבי'ה של היחר פולטת ל'ר כמ'ש הרשב'א ומובא בט'ז
 ס'י ל'ה סק'ב רק שאין באומן הפליטה כח לאיסור שהוא טעם קלוש יע'ש, ועיין
 בשו'ת מהרש'ס ח'ס ס'ף ס'י ר'כ שהביא בשם שו'ת שארית יעקב חו'ד ס'י "ו
 שהעיר שם בזה רב א' וכתב שם ליישב דבכה'ג דהוה רק ספק איסור יש ללדק
 דעת הי'א שברמ'א ס'י פ'ז דכלל ביל'ס דינ'ס שוה ועכ'פ יש להחיר הכלים אחר
 מעל'ע יע'ש ועיין עוד בשו'ת מהרש'ס ח'א ס'י קל'ז ודו'ק, וזה לא כביר אשר

דא מי בסקר שער מורה ח"ב קונטרס ב' סי' ט"ו שהעיר שם רב א' בזה יע"ש
 אך בקונטרס ג' שם סי' כ"ד סעי' ב' כתב שם רב א' דנעלם ממנו מה שפסק
 הפרישה שם דדוקא חרמי לא אמרינן שלא ממש מהוך ביזה שאינה קלופה ונכנסה
 בהוך ביזה שאינה קלופה אבל חדא אמרינן ואשילו אם בילת האיסור אינה קלופה
 ורק ההימור קלופה נמי אסורה וכן פסק הפרי"ח ומו"א בפמ"ג שם וכן נוטה דעה
 הכופ"ז ז"ל שם יע"ש, ולא כמו שמשמע מהט"ז שם דדוקא אם האיסור קלופה וע"ש,
 אי"ב חזין דלהפליט לחור לא אמרינן דמיא דביעי בעלמא הוא ואי"ב לפי"ז שפיר
 פסק הלבוש דבהפ"מ מותר המים והקדירה דהא במים איכא טעם ומוהל של
 בילת הימור ומוצטל טעם האיסור ובהפ"מ מכלל לכמוד על הפוסקים האחרונים
 הללו, ועוד העיר שם בספר שער מורה בזה דפסקי הפרישה והב"ח וכן הסכים
 הפרי"מ דאשילו אם רק ההימור קלופה נמי אסורים הביאים דדוקא חרמי לא
 אמרינן מדברי הכלבו שהביא הב"י בפמ"ג סי' תקי"ז דביזה שולדה ביו"ט
 שנתבשל בשונג בו ביום ע"ש בשר וחבשיל הכל מותר משום דמיא דביעי הוא שאין
 נוחלים טעם כלל יע"ש אי"ב מוכח דאם בילת האיסור אינה קלופה ואשילו ההימור
 קלופה נמי אמרינן דמיא דביעי בעלמא הוא דהא בשר וחבשיל הוה כמו ביזה
 קלופה ולא כמ"ס הפרישה והב"ח יע"ש וז"ע.

(ג) ובה שהקשה כ"ח סי' דאמאי דם ביצים הוה מב"מ ע"ש שאר ביצים
 הא טעם דם מושגה, הנה כבר קדמו בזה ג"כ בס' יד יהודה הג"ל בס' סי' ט"ו
 בפירוש האריך סק"ג וכתב שם כיון [שאין] טעמן מחולק אלא מטען חשבין ל' כמב"מ
 אי"ב כאן אף דלוחו טעם מטען מחולק משאר ביצים חשבו לאסור דאף טעם קלום
 דאסורה אסור מ"מ עדיין חשבו מב"מ לגבי הטעם משאר הביצים ושפיר שייך
 סליק וע"ש ודו"ק, אמנם בלא"ה הקשו כל האחרונים על הפמ"ג דבג"ד ל"ס דם
 שבישלו דרבנן כיון דהוא דם ריקוס אפרוח ואסור מדאורייתא משום נבילה ועיין
 בהגהות יד אפרים סי' ל"ב מה שהאריך בזה הרבה וע' בקונטרס נועם מגדים
 על הפרי"מ מהגאון ר"ש ג"ז ז"ל ע"ש וע' בהגהות מהרש"ק ז"ל על הפרי"מ שם
 סי' ס"ו ובישועות יעקב שם סק"ג ובהגהות מטה יהונתן לס' סי' ס"ז שכתב דחוק
 מהדס עלמו שאר הביצה אין בו משום דם ריקוס וע"ש וכבר הארכתי בזה במקו"א
 הרבה בחשוכה אחת ואכמ"ל, ובזה אשאר ירדו המלפס לרחמי הש"י המרובים
 שיוכני עוד להגות בהורתי מתוך הרחבה ומנוחה כנפש הדו"ש וש"ת באה"ר.

יהונתן הלוי אייבעשימין חו"פ קאלשיין יע"א.

ס יבין ו

בעזתי ועש"ק תבא תרס"ה לפ"ק פה איזאנגראד יצ"ו.

אשיב ואו"ש וברכה, מאלפי המערכה, לכבוד מהו

הרב המופלג בתורה הר"ף ובקי עיניו כינוים מתרפק ער

דלתי התורה וכו' כ"ש מו"ה יהונתן הלוי אייבעשיין נ"י.

סבתבו הגיעי וטרם כל חמו הכליחה על מגעי פרי עטי כי כבר מוגד

החשובה איזה שבועות ולא הי' לי פנאי להעתיק כי איזה שבועות לא הייתי בעלמי
 בקו הכריזה ואח"י הי' לי עיכובים הרבה, וכעת אחרתי לחטוף לי מעט
 והעיקר להודיע מה הי' הסוף בדבר אשר כתב, הנס כי בעוה"י לא יאונה
 לו דבר כי המקבל עליו עול תורה פורקין מעליו עול מלכות ועול דרך ארץ
 ובחמ"א כתבתי הטעם כי ע"י התורה נתקדשו ישראל לה' הקדש חפיקע מדי
 שיעבוד, ולזאת אמר השי"ת למשה כי יאמר דרך שלשת ימים וגובה לה' אלקינו
 ולכאורה מדוע לא אמר בפשוט כי ישלח את העם ומה לו לילך במדבר, אך יען
 פרעה הי' לו שטנוד על ישראל ארבע מאות שנה [ויש לעיין בדרב"ס שכתב יען
 שלא נפרט איזה אומה, לזאת נזכר להיות פטור כי לכ"א נזכר להדחות אולם כן
 כתבו המפרשים שכיון שהשי"ת הביאם למלרים ע"כ גם חל להשעבוד של ר' מאות
 שנה] ולזאת אמר השי"ת שפרעה ישלח את העם לזכות לה' וממילא כשהתקדשו לה'
 ע"כ הקדש חפיקע מדי שיעבוד ולזאת אמר שלשת ימים כי בחלחא זמני הוה
 חזקה שקבלו עליהם עמ"ש ונתקדשו וממילא נפקע השעבוד, ולזאת לזוה פרעה מה
 זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדינו ולכאורה אינו מובן הלא לא שלח רק
 לזכות אולם לפי הנ"ל מובן שכאשר ראה כי ברח העם, הבין שעי' ששלח אותם
 לזכות נפקע שעבדו ולזאת נ"ל, הלא כי שלחנו את ישראל, היינו לזכות, הוא גם
 מעבדינו שנקטע השעבוד והארכתו בספרי פרקי שמואל על אבות ואח"כ יהי' הי'
 עמך ככל אשר תשנה תשגיל ותלליח, ואחל בעוה"י כמה שכתב.

ראשית המה כמה שכתבתי שלכך אוסר הש"ך את הא"מ מטעם שמה הלך
 לא"מ תחילה ונאסר ואח"כ אין מועיל המינו להחיר וע"ז הקשה דא"כ הוי ס"ס
 בדאורייתא וספק א' בדרבנן. דהא יש ספק אם יש ס' וספק שמה הלך אל המינו
 תחלה והביא דברי הפמ"ג שהש"ך אוסר הא"מ רק מדרבנן וכן הביא הרבה
 מהאחרונים יד יהודה וספר לבי ללדיק, והנה אין צבתי כלל ספרים האלו ומדברי
 הפמ"ג בלא"ה אין תפיסה שהרי הוא ת"י חירוף אחר על הקושיא הנ"ל אולם בעיקר
 קושייתו לא קשה כלום דהנה הכרו"פ הקשה דא"כ מותר בספק אם יש ס' בנינו
 הא יש חוקת איסור, ובחוקת איסור אפילו בדרבנן אוליין לחומרא כמביאר
 בקונטרס הספיקות אות כ', ותירץ דלעומת זה הקדירה יש לה חוקת היתר, ושזב
 הקשה דא"כ גם בא"מ יהא מותר מטעם חוקת היתר ע"ש בס' ז"ח ולפע"ד הדבר
 נכון דהנה הרמב"ם בפיה"מ בנזיר פ"ט משנה ב' כתב דלכך אוליין בחר חוקה,
 משום שאם לא ניזול בחר חוקה אלא נאמר שאפשר שגשגה הדבר מכמו שהי'
 מחזק בו לא נוכל לעמוד בשום ענין כשהאמר אפשר שיהא כך נאמר אפשר שיהא
 כך שהדברים האפשרים אין להם תכלית שנוכל לעמוד בשום אחד מהן, וזהו הפירוש
 במשנה מפני שרגלים לדבר שאין עמידה בדבר האפשרי וכלא"ה יש לו רגלים להלך
 ע"ש במו"ט כמה שביאר דבריו הקדושים הרי שטעם החוקה מטעם שצריכים לנו
 להעמיד הדבר כמו שהי' מתחילה, שאל"כ לא נוכל לעמוד, וזה דוקא היכא שלא
 נאחדש לנו דבר, שפיר שיך להעמידו על חוקתי כמו שהי' מקודם, אבל אם
 נשחנה הדבר שגב לו איסור, לא שיך לומר כן, מטעם דלא שיך הסברא הנ"ל,
 דהא ניכר שגשגה וגולר חדשות.

ולפי' מובן החילוק דגבי מינו שלא ניכר שנשחטה שפרי טעמו כמו שה' יף שנשחטה שפלי בו דבר לא ילאה כלל הקדירה. מחזקתה הראשונה וממילא שייך סבת הרמב"ם שרגלים לרבר ולריך להעמיד על חוקתו הראשונה, אבל לא כן כח"מ שמרגישין טעם אחר שפיר אחרע חוקת היתר של הקדירה וממילא יש חוקת איסור מטעם שפלי איסור, ולפי' מיושב קושיהו דלענין הא"מ אף ס"ס לא מהני מטעם שיש חוקת איסור ולא כן במינו שאין כאן חוקת איסור, ופס' מובן מה דלא גיחא לו בחירון הפרמ"ג דלכך המינו מותר מטעם דכיון דהא"מ לא יוכל לאסור א"ה המינו רק מלך חני' וחני' בשאר איסורין דרבנן ובדרכנן חלינן שיש ס' דספיקא דרבנן לקולא ולכאורה הוא תי' נכון, אולם לפמ"ש דלכך הא"מ אסור מטעם דכיון דמרגש הטעם אחרע חוקת היתר וממילא יש חוקת איסור, איכ' גם לענין שיחזור הא"מ ויאסור לא מועיל הכפס כיון שהחזקו שיש איסור איכ' אחזקו איסורא ולכך ז"ל בהיפוך דלענין המינו אמרינן בהיפוך שהלך אל מינו מחלה כמ"ש בשם.

והנהגה כמה שכתב בשם הרב מדאברא שרגל להקל בליר טריפה מטעם דברי הנובי"מ א"ח סס"ו דהיכא דליכא מלקות טע"כ דרבנן וז"ל לא עדין מחלב טמא, לא דמי כלל דמה ענין חלב טמא דאסור מריבויא דגמל או לר"ש מאת הגמל לליר טריפה דאסור מלך טע"כ או מריבויא דהטמאים, והן אחת דמגמרא (בכורות דף ו') משמע דבר אחר הוא דפריך א"ל ר"א בריה דרבא לר"א אלא טעמא דכתב רחמנא גמל הא לא"ה הו"א חלב דבה"ט שרי מ"ש מהא דתנן הטמאים לאסור לירן ורועבן וקיפה שלהם הרי דלירן וחלבן אחת הוא, אולם יש לומר דזה הכל טרם שמוסיק הגמרא דיש סברא להחיר חלב טמא מטעם דכל חלב כי אכמ"ה דמי וכו' שפיר שניהם שווים זה יולא מחיים וזה לאחר מיתה, אבל למאי שמוסיק דהיולא מחיים ה"ל לן להחיר לגמרי מטעם דכל חלב כי אכמ"ה דמי ורק דאסור מלך ריבויא דהגמל שפיר יש לומר דדוקא היולא מחיים מיטעם החורה ממלקות, כמ"ש הרמב"ם פ"ג מה' מ"א ה"ו מטעם מבשרם לא חבלו ולא החלב והב"ים אבל הו"א היולא ע"י מליחה דאסור מריבויא דהטמאים הגמרא. בשרגלים וילפינן טריפה מזה [כן לריך לומר דהרי גבי רב מרי בר רחל יליף מהטמאים לענין ליר טריפה] שפיר יש בו גם מלקות ואף לפי דברי הנובי"מ הכל טכע"כ בו דאורייתא.

ולכאורה ה"ל מוכח מדברי החוס' בחולין דגם על ליר אין לוקין שהקשו שם (ק"ב) ד"ה ורועבן דל"ל הטמאים הא בלא"ה טע"כ אסור ואיכ' אס' נימא דמהטמאים ילפינן דלוקין איכ' מאי קושיא הא מטע"כ אין לוקין כמ"ש התוספות (ל"א) ד"ה לא נלרבה ואילטרין הטמאים ללקות, שוב ראיתי דזה אינו ד"ש לומר דנוכח מדברי התוספות להיפך שהקשו בזה"ל ותיפוק ל"י ממשרת ליתן טע"כ ולכאורה שפת יתר הוא דמאי נפ"מ אס' ילפינן טע"כ ממשרת או מגע"כ והו"ל להקשות בהם ותיפוק ל"י מטעם טע"כ וע"כ ז"ל בכוונתם משום דאס' ילפינן מגע"כ דעת החוס' דאין לוקין דהוא רק עשה ואיכ' יש לומר דאילטרין הטמאים ללקות אבל למאן דיליף ממשרת יש לומר דלוקין שפיר קשה למה אילטרין הטמאים ולכך כתבו ותיפוק ל"י ממשרת.

הן אחת מדבריו הרמזים הנ"ל פ"ו מאב"א ה"ו משמע דכל דאחי מריבויה
 אין לוקין ועיין בפמ"ג בשער הכערובות בחלק ב' ד"ה ודע שכתב בפירוש דמריבויה
 דהטמאים אין לוקין לדברי הרמזים, ואולם לדברי ההוס' יש לומר דלוקין ובלא"ה
 לדברי הרמזים טע"כ דרבנן ולדברי ההוס' דאורייתא ולדברי ר"ת בחוס' פניה
 לוקין מטעם אהדרי' לאיסורא קמא וגוף הענין יש להסתפק בו למאן דס"ל טע"כ
 דרבנן אם ל"ר ורובע נחשב כחמש או רק כטעס לכד [וחזות קשה ראיתי בב"י
 וכ"מ סי' ע' שכתב הב"י שם דלדעת הרמזים כבשר טריפה שנמלח עם בשר
 כשרה אין מותר לא בקליפה ולא בנטיילה ולא בששים ג"כ אהמשה והנס' דדברי
 הרמזים מוכיחין כן שכתב שא"א לעמוד על הטעם ועל השיעור אבל הדבר תמוה
 מאוד ובפרט דלדעת הרמזים מליחה אינו מוליא רק מה שבשקט וכלן יחמיר יותר
 מבישול והוא פלג] והנה הפמ"ג כתב דשני טע"כ יש, טע"כ היכא דנתן טעם
 לכד זה אסור הלא טע"כ אבל מוחל הנפלט מנוף הבשר ע"י מלח או רוטב דין
 ממש יש לו ואני נכון בדבר הרבה לדברי רש"י דלכך טע"כ דרבנן משום דבטל
 ברוב אי"כ היכא שנפלט ע"י מלח והמלח נמש ג"כ אי"כ מי ואמר שאין במלח הנימס
 רוב נגד המהלך ובפרט רוטב מים יש בו כודאי רוב נגד הטעם הנבלע בו וא"כ
 לדברי רש"י איך יאסור, ולומר דזה גופא ריבחה ההורה מריבויה דהטמאין דלא
 יתבטל ברוב זה גופא לריך טעם ילקח מזה דכל היכא דנתן טעם לא יתבטל ברוב,
 ולריך לומר דרוטב וכן ל"ר מהפך לגמרי הטעם וזה גופא כחמש ולא כן היכא
 דנתן טעם בחמיכה החמיכה יש לו טעמו בעצמו רק דגרנש בו זה הטעם ג"כ לכך
 בטל ברוב, אבל בל"ר ורוטב שהוא מהפך טעם הדבר לגמרי זה הוא כנמחה גוף
 האיסור וכמו שמפורש שם בחוס' אי"כ אינעריך לרוטבן ואשמעינן היכא דנמחה גוף
 השרץ דהוא כמו משקה וכו', ובלא זה יש ראיה מנויר (דף מ"ה) שניתן מרוטב
 על השער נזיר מטעם דכתיב מוזבחו יהא אחמיו וזה לדברי הכל וא"כ מוכח דרוטב
 הוה כחמש וכיון דהוה כחמש לוקין עליו ול"ר ורוטב מחד קרא נפיק וא"כ גם
 על ל"ר לוקין.

וזל"ת לדברי הפ"י בקונטרס חדש שהביא מטעם שכתב דבכל דבר משקין
 היוצא מהן אינם כמותן ואה"נ אם שמה לל"ר טריפה לית ביה איסור דאורייתא
 זולה כשנבלע באלו דבר הו"ל אוכל ואסור מדאורייתא וזה חידוש דא"כ יהי טפל
 חמור מעיקר דכל זמן שה"ה האיסור בפ"ע אין בו איסור דאורייתא וכשנבלע בהיתר
 יאסר ולא דמי להא דאמרינן שהקפחו ואכלו, דהא לא בא דבר חדש רק מתחלה
 ה"י נימוח ועכשיו נקפה אבל לומר שבשכיל שנבלע בהיתר יאסר יותר מכפי שהוא
 לבדו זה חידוש וכבר דיברו מזה האחרונים ואכ"מ ואולם גם החו"ד כתב כן בס"י
 ק"ה סק"ב ומהם על הנוכ"י ויש לי בזה אריכות דברים ואכ"מ להאריך.
 והנה נמה שהקשיתי דאחרי כשלו ג' בל"ס ובאחד יש כן ט"ד טהנים להחיר
 ואם הביעים הכשרים אין פולטים כלום דהא אמרינן מ"א דביעי בעלמא הוא ובהב
 מעב"ת בשם הקונטרס שערי חורה דלהפליט לחוד לא אמרינן מ"א דביעי בעלמא
 הוא טפ"י דברי הפר"ח וכתב שגראה כן מדברי הכו"פ, הנה מדברי הכו"פ ספ"ז
 סק"ז מוכח להפוך שכתב מפורש דגמרא דילן פליג על הירושלמי, וס"ל דאם האיסור

אינו קלוק אינו אוסר אפילו אם היתר קלוק וא"כ אין הביאה שאינה קלופה נ"מ למים כלל שנאמר שהטעם מביאה שיש בה דם נחשבת עם טעם הביצים הנכשרות, רק הביאה שיש בה דם ועיין בפרי תואר שכתב רלפי גירסא דילן בירושלמי דביעא אין אוסרות אפילו קליפות בקלופות ע"ש ואולם באמת מדברי התוס' נראה דיש להסכים גמרא דילן עם הירושלמי [לפי גרסאם] שכתבו דלכך לא מוקי הגמרא בחולין (נ"ח) בינה בס' בקלופות משום דדרך לבשל ביצים בלא קליפה ע"ש בד"ה בביאת אפרוח ודבריהם אינם מובנים דלפי מה שמשמע בירושלמי דבהיתר קלוק אפילו אם האיסור אינו קלוק אוסר, א"כ ה"י יכול לאוקמי הך דביאה בס' היכא שנחבשל עם חבשיל, דחבשיל בקלופה דמיא ולכך אף אם הביאה אינה קלופה אוסר, אך בלא זה דברי הירושלמי מוקשים כמו שהקשה הכרמ"פ דאם נימא דאם ההיתר קלוק אוסר אף אם האיסור אינו קלוק א"כ יאסר תמיד אף אם שניהם אינם קלופים. דהא המים בקלופים דמי, וא"כ נאסרו המים וחגיג', ואח"כ יאסר ההיתר, ועיין בפרי"ח שהביא דאיה מירושלמי שהביא הר"ן דרבי ס"ל כנגד הנופלים ורבי ס"ל כנגד כולם הרי דס"ל חגיג' בשאר איסורין ע"ש, וז"ל דהירושלמי ס"ל דבלא נודע לא אמרינן חגיג' ולכך שפיר יש לחלק בין קלופים לשאינם קלופים באם לא נודע, אבל לפי גמרא דילן דמוכח דאין חילוק בין נודע ללא נודע כמו שהוכיח הש"ך בס' ז"ט מהא דפריך הגמרא חלב אמאי מותר חלב נבילה הוא וא"כ ע"כ ז"ל דאם האיסור אינו קלוק אינו אוסר כלל אפילו אם ההיתר קלוק דאל"כ יאסר תמיד וכמו שכתבנו, והטעם דלפלוט אינו יכול לפלוט אבל לבלוט בחיבו יכול לבלוט, וכוונת התוס' בשם (ד"ה בביאת אפרוח) דיש לומר דאפילו לפי גמרא דילן יש לומר חילוק בין קלופים לשאינם קלופים אבל לא כדברי הירושלמי לגמרי וא"כ מובן דעכ"פ הביצים משאינם קלופים אינם פולטים למים כלום וא"כ היכא שנחבשל שלשה ביצים וא"י יש בה ט"ד אין בהמים שום טעם רק הטעם מביאה שיש בה ט"ד וא"כ ה"י ראוי שיאסר ואולם כבר הארכתי במכתבי הראשון, אשתמי המכתב והנני לברך אותו בכוונת כספרן של לדיקים כנפש מחו' וידידו דו"ש"ת בזה"ר.

שמואל יעקב קאפיר הכהן האבר"ק הנ"ל.

סימן ז

בעוה"י ערב מיכות הרס"ז פה מינצק.

החזק"ש אל כבוד הרב החריף ובקי אור חברקי וך

הרעיון ותיקו חסיד וכו' מ"ו יהונתן אייבעשימין.

רב שלום ובט"ס, ידידי קונט' קבלתי זה כמה, ורציתי תיכף צ"עין

בדבריו היקרים, אך בעוה"ר מרוב צוק העתים בפה לא יכולתי

להשיב דעתי בשום דבר שצריך עיון אך כי בעת ת"כ כי נחתי

מעט כה יוסוף ה' לרחם עלינו אחותי עמי להשיב מפני כבוד התורה

אך בקיצור גמרץ ולבתה"ך הסליחה ובעוה"י עוד חזון למועד.

הנה בדבר החקירה בנשק מרופס שלא נמלחה שנפלה לתוך קדורה של כשר

בשר לאחר המליחה ונשפך וא"י אם ה' שם סי' מה דין התבטול, כי מלך איסור
מרפס הוא מנ"ח עם הכשר הכשר ודינו חבואר בי"ד סי' ל"ח סעי' ה' דאמרינן
בליק את שא"מ והוא סד"ר ולקולא, ולענין כרוטב סלוי בפלוגתא שבין הש"ך והס"ז
שם אך מלך איסור דס' חסור מדאורייתא והוא אי"מ עם הכשר והוא ששק דאורייתא
ע"כ השאלה, ראשית כתב על דברי הכ"פ סי' ס"ט דמיישב קושית הש"ך שם סי' ס"ק
כ"ז דא"ך חתיכה שלא נמלחה בטל ברוב הלא כשיבשל יק"י ניכר הדם והוא כא"מ
וע"ז מתוך הכ"פ בשם הרשב"א דמוהל הכשר והדם מר טעם הוא ולא יק"י ניכר
וע"ז כתב כבודו נהי דהדם נתבטל ברוב מוהל והוא מינו מכ"ז הכשר גופא נבלע
בו טעם דם והוא אי"מ ואסור לש"י הש"ך בס"י ל"ח עכ"ד, אכן לפענ"ד אינו ק
דפי"כ לא קאמר הש"ך זה רק בס"י ל"ח ולא נתבטל מקודם רק ביחד נתבטל
החתיכה בקדרה עם שתי חתיכות דהתם שפיר חשש דאי"מ נאסר מחילה מחתיכה
דאיסורא משא"כ בס"י ס"ט דכבר נתבטל מקודם החתיכה ולא נמלחה רק החשש
כשיבשל יכיר האיסור של דם וע"ז שפיר כתב הכ"פ דמוהל לא יכיר האיסור
דגם מוהל הכשר מכשר שוב לטעם הדם, וכבר נתבטל מקודם, ועיין ב"חרוגים שם
בס"י ל"ח ותרצה שדבריי כנים.

ובזה שמד על הש"ך בסעי' יו"ד דחקר הטעם דעכו"ם נאמן דהדין במסל"מ
מדוע לא אמר דמרתת דלמא יתן לקפילא כמ"ש הש"ך ברי"ס סי' ל"ח וע"ז בנה
יסוד דבריו ובאמת אם ה' זה קושיא לא ה"י הירולו מועיל דהרי הש"ך בס"י ס"ט
כתב כ"ז על המחבר ורמ"א והם פסקו בס"י ל"ח כהרשב"א ולא כהרש"ל, אך
באמת לא קשה כלל דבשלמא בס"י ל"ח דאיירי דנפל איסור ונתון לעכו"ם לטעום
מירחא דלמא יתן לקפילא לטעום כמו שנהנו לו משא"כ בס"י ס"ט דאיירי בעכו"ם
מסל"מ, לאחרים שלא שאלוהו, דהדין יפה לא מרתת דיתנו לאחרים או לקפילא
לטעום דהרי גם לו לא נתנו לטעום כמ"ש הש"ך בס"י מ"ג ע"ש, וכל"ז כתב
הס"י יד יהודא שם דאי"א לברר אם הדימו אם לא ע"ש, והנה ראיתי שכתב
להחיר עפ"י דברי הנוצי" מהר"ם באורח סי' ס"ז דבדבר דהוא רק עשה לא אמרינן
עכ"פ ע"כ בגד"ד דטעם מהדס עריפה לא עדיף מחלב עמא דליה רק איסור
עשה ולא אמרינן עכ"פ, וע"ז דחה כבודו דהנוצי" לא אמר רק בחלב עמא
וליר עריפה היולא ע"י מליחה דאחרבו מהעמאים משא"כ כרוטב דיולא ע"י נישול
חסור מדאורייתא כטעם דאל"כ עכ"פ היכי משכחל ומבואר כן בחוס' חילין ק"ב
ע"כ ד"ה והיטבן אי"כ בדם היולא ע"י נישול הוה עכ"פ ונריך להיות חסור עכ"ד
כבודו, ולפענ"ד זה הדימוי חוזר ונראה, אם הוא אמת כדברי הנוצי" [נבאר
בעז"ה לקמן] הלא מבואר בחוס' פסחים כ"ב ד"ה והרי דם ל"ה כבשר לענין
כבילה ועריפה ע"ש ועל דם עריפה לא לקי רק משום דם ולא משום עריפה ודם
עריפה לענין איסור עריפה רק איסור בעלמא דלא גרע מחלב עריפה דאסור
משום העמאים וכן מבואר ברמב"ם פ"ג מה' מ"א ה' יו"ד דחלב עריפה אסור
כחלב בהמה עמא דכתב שם ב"ה וא"ז דאין בו מלקות רק איסור בעלמא כחצי
שיעור וא"כ פשיטא אף דם ל"ה כבשר כמ"ש חוס' פסחים הג"ל מכ"ז לא גרע
דם עריפה מחלב עמא ויש בו בדם ג"כ איסור משום עריפה אך לא לקי ע"ז

דלא גרע מ"ס חננין סמאין דאסור משום דבא מתמליה גופן ויש בו איסור חלב
בהמה עמאה כמ"ס הרמב"ם שם פ"ו ה"א וכן שם דמוכח דעל דם של עמאה
לקי משום דם ולא אחר דחייבים ג"כ משום עמאה א"י דהרמב"ם סובר כמ"ס
חוס' פסחים ה"ל דדם ליה כנשר וליכא רק איסור משום העמאים וליכא בזה איסור
כע"פ לפי דברי הטובי ויפה אחר לכאורה הרב מדאברא, אך באמת לפענ"ד
לא נראה לחלק בטעם כעיקר בין איסור דאורייתא ובין איסור מלקות לא כטובי
דעיקר היסוד שלו מדברי הש"ך י"ד ק"ח סק"ח דכתב דלהכי חלב מותר בחומס
אחר משום דמעט חלב עמא מותר מדאורייתא דמב"מ בטל ברוב וקשה הלא בטעם
אינו שום אלא ודאי דבאיסור דאורייתא לבד מותר משום כע"פ עכ"ד הטובי,
ולפענ"ד דאין כוונת הש"ך כן דאין דרך הש"ך לסתום בדבר חדש כזה ודרכו
לפרש אכן באמת בלי ספק דכוונת הש"ך דע"כ לא חיישין שיחערב הרבה חלב עמא
דיכיר ישראל וירגיש דהוא טעם חלב עמא ומירחם העכו"ם ונדבר שהוא מירחם
מותר וכמבואר בע"ז דף ל"א בתוס' ד"ה דאמר ובכ"ד ובכ"ד רק עיקר החשש
דלמא יתערב מעט דלא יכיר ישראל א"כ שפיר כתב הש"ך דה"ל דרבנן ועיין
בשמעתא דרופ' בשלה כתב הר"ן דיש איסורים אף בשא"מ דאין נותנים טעם
אפילו בכ"ז או ל' ע"ש והא דלריך פ' משום מילתא דפסיקא ע"ש ולדקו דברי
הרב החכם שם בחסובה.

וראיתי בהגהת רעק"א ז"ל על י"ד שהקשה איך פריך הגמ' על רב מ"ס
מגבינה דחומס הלא לפי דברי הש"ך לא קשה כלל דרב סובר מב"מ לא בטל ע"כ
קשימו, ולפענ"ד לא קשה מלבד דאפשר דזה התירוצ' סובר כהר"טב"א בע"ז ע"ג
ע"כ שם בהא דסובר רב ושמאל מב"מ לא בטל רק מחומרא דרבנן ולא דפסקו
כ"י יחודא דלא בטל מדאורייתא, עוד אפשר ליישב הלא זה התירוצ' סובר דהרשב"א
סנתן טעם דלהכי כ"י בגבינה וחלב חומס אחד משום דהוא דרבנן, וכן כוננו
משום דעיקר הגזירה דחלב וגבינה שמה יתערב חלב עמא הוא חשש דרבנן
דמדאורייתא לא חיישין דיתערב משום דרוב עכו"ם אין מערבין רק כוונתו של
הרשב"א אפילו אם ודאי מערבין ליכא חשש דאורייתא ולפי"ז לא קשה קשימו הגרע"א
ז"ל דשפיר פריך הגמ' מ"ס מגבינה דגם בגבינה אם יתערב י"י איסור מדאורייתא
מן להטעם דאיתא בע"ז ל"ה דהטעם משום לחזותי חלב עמא לפרש"י וכן לטעם
דשמאל משום דמעמידין אותו בעור קיבת נבילה דהוה דאורייתא כמ"ס הסו"ס ד"ה
מפני וגם לאידך טעמים שם הכל בגבינה חשש דאורייתא ושפיר פריך הגמ' והולרך
לומר דבגבינה לא טרח ומוזיק מפני ריוח מעט כפרש"י, ובלא זה לא קשה דמאן
לימא לן דחלב עמא מבטל טעם חלב טהור דה"ל ניכר בטעמא ועיין חוס' מנחות
כ"ג ע"כ ד"ה אלא דאורו אין מבטל טעם דגן ובאמת לדקו דברי הר"ב כיון דהרשב"א
בפתיק דברי הגמ' דבחלב וגבינה לא טרח ומוזיק טוב א"ל לחפש טעם אחר, וא"כ
ז"ל הטעם דכתב הרשב"א דמי בחומס אחד מפני שהוא דרבנן לא קאי אחלב
וכמו שלא קאי הטעם דלריך ב' חוממות מפני שהוא דאורייתא לא קאי איין דהוא
דרבנן רק מפני חבית ניסוך כמבואר שם עכ"פ אין יסוד לדברי הטובי לחלק
בטעם כעיקר בין עשה לל"ת ע"כ אין להקל מטעם זה, ובפרט כי הפ"י בתוס'

פסחים אשר כתב הטוב"י בשם הפ"י לא נראה כלל דא"ז אלא דברי גבאי ודברי זה דרכו לחמם יין אבל לא שאר דברים, ואי משום מעלי"ט כמו כן שאר דברים יוכל להיות כמו יין ובאמת אין דרך להחזיק יין מעלי"ט בכלי זהב כדאי' בגמרא ומחזיקין יין בפחות שבכלים וא"ס בעירוי אפשר גם בחלב, והפ"י בתום"י כך דהמורה הזהירה לנעול מכל איסור שבנעולם לחזן דנאסר אי"כ אף לנזירים ג"כ לזיכוס להנעיל מחשש איסור יין אף דנודע דלא נשחמם דבר אחר חוץ מיין וברור הוא, שוב ראיתי בספר ברכות ראש על נזיר דכתב בדבריו והנאלי מאוד אי"כ מוכח מתוך זה להיפך, רק כיון דבארתי בדבס טריפה לא חשיב כבשר רק משום חמלה גופן פשיטא דהוה כמב"מ ע"ס נשר ע"כ אפשר להקל בזה ובלא זה פסק החו"ד והכו"פ בהט"ז דפסק כשו"ע בשם הרשב"א ראמרין סליק את שא"מ, שוב ראיתי בדרכי תשובה על הלכות מערובות סי' ל"ח ס"ק ל"ז הובא השאלה שכחב כדורו בשם שער דע להקל אף כי דבריו אין נראה לי עכ"ז לדינא אפשר להקל ככ"ל, ודע בזה שכחב הריטב"א דרב ושמואל דפסקו דמב"מ לא בטל הוא רק מחומרא דרבנן דלא כר' יהודה דאוסר מדאורייתא יש ליישב לכאורה דברי הר"ן בע"ז סוף פרק הללמים בשמעתמא דיו"לך הנאה לים המלח דכתב שם ח"ל וחוכך הייתי לומר כי קרוב הדבר לומר דרשב"ג לא אמר רק כשנחנצל כדינו מהמורה וכו' ושוב הביא מהירושלמי להיפך ע"ש ולכאורה הדבר חנוה למה הולך להביא מהירושלמי הלא הגמ' דילן להיפך דף ע"ד דפסקו רב ושמואל כרשב"ג והם סברי דמב"מ לא בטל ולכאורה הוא פלא ולדברי הריטב"א יחא דרב ושמואל ג"כ סברי דמב"מ בטל מה"ט אכן ראיתי בר"ן פרק השוכר את הפועל ששמעתמא במחלוקת רב ושמואל נראה כדאי דסובר דרב ושמואל פסק כר' יהודה ע"ש ע"כ דברי הר"ן ל"ע, והנה מפני טירדת המח' אשר אפשרי עד מאוד מוכרחני להפסיק באמצע הדברים דברי ידיו דושי"ט באה"ר ובלוג"ח כל הימים.

יחיאל מיכל במורי חופ"ק הנ"ל ונכתבה"ם גלי י"ט.

סימן ח

בעה"י יום ועש"ק לסדר ויקהל פה פראגא.

שלום וישע רב, להאי צורב, ובר לבב, הוא ירדתי ה"ה הרב המופלג
חרוך וישנן בש"ת סו"ה יהונתן אייבשיץ' שיחי' נ"י ויופיע כשמש.

אחדש"ה, מכתבו ע"ס ח"ת מיוס א' שבוע א קבלתי נכון ועתה באתי
להשיב לו תשובתי בעזר לור יסועמי.

אשר כתב ליישב דברי הש"ך מה שהקשה על הרמ"א סי' ס"ק כ"ז
וכח דהש"ך הולך לשיטתו בס"י ל"ח וכפי דברי הכו"פ זאת הוסב בעיני, אבל
מה שרלה ליישב בזה דברי המהרש"ל המובא בש"ך ס"ק ע"י, בזה לא עיין כל
העורך, דהא המהרש"ל התיר בפירוש דאס נחמרב חר בתרי אפילו בבישול א"ל ס'
אלא בעל כרוב דמאחר דמדאורייתא הד בתרי בטל אלא דמדרכנן אשר עד ס'

בניסול כדאי הם הפוסקים המחזיקין מה שחזק לזיר לשמוך עליהם בזה"ע עכ"ד.
והיינו דהוה כסדר ולקולא ולאחר ביסול בוראי יש לאסור לשיטת המהרש"ל מלך
האי"מ דרם עס נשר בוראי הוי אי"מ וכקושיות הגרע"א ז"ל, ולא דמי לבשר ששהה
ג' ימים בלי"מ דלא הקירו רק ביבש ביבש, משום דלא גזרו שמה יבשל ויתן טעם משום
דרך חומרת הגאונים הוא וכדברי הש"ך ס"ק נ"ו, אבל לא לאחר ביסול דמי"ט
באי"מ, וקושית הגרע"א ז"ל במקומה עומדת, ואנכי לעלמי רלימי ליישב לכאורה
קושית הש"ך ס"ק נ"ו על הרמ"א וגם דברי המהרש"ל בס"ק ע"ו, ע"פ מה שכתב
בהנהגות בני ללדיק על הויד ליישב לשון הטור בסי' ל"ח שכתב וחולין לומר
שמיט ה"י רוב, והנ"י הקשה ע"ז, ומ"י הוא ע"פ דברי הט"ז דגם האי"מ מותר
דכיון דכבר נחבטל ברוב במינו, אבל הא' תינתן אם פגע במינו תחלה אבל
מי"מ יש ספק דילמא פגע באי"מ תחלה ומש"ה כתב דחולין היינו דפגע במינו תחלה
ודבריו נכונים, ולפי"ז י"ל דהש"ך ז"ל אוסר באמת מספק הג"ל ומש"ה י"ל דלא
גזרו רק היכי אם יבשל יאסור מחמת ודאי ולא אם יאסור רק מספק, ומש"ה
מה שחזק לזיר מחיר המהרש"ל אף לאחר ביסול דרך הומרא בעלמא הוא ויש
ספק ג"כ דילמא לא קיבל האי"מ טעם כלל, ול"ד לבשר ששהה ג' ימים בלי"מ דהוי
חומרת הגאונים ומש"ה אסר אחר הביסול, כן דמית' קל"ת ליישב, אבל זה ליהא
דאם ה"י כדבריו לא הש"ך ז"ל אוסר כלל, דהוי ס"ס בדאורייתא וספק א' בדרבנן,
ודומה למה שמחיר הש"ך בדיני ס"ס סעיף ט"ז ע"ש, דגם הכא יש ס"ס בדאורייתא
דילמא יש ששים, ודילמא פגע במינו תחלה ובטל ברוב ואף דמדרבנן אסור עד ס'
שוב מהני חד ספק דילמא יש ס' וע"כ דהש"ך אוסר את האי"מ מחמת ודאי
ושב אין מקום לדבריו ודו"ק.

וע"ד שאלתו אשר ראה לחדש דזיר טריפה הוה רק מדרבנן, לפלא לי על
ידידו, א' דזיר ל"ה רק היוצא ע"י מליחה ולא ע"י ביסול ואף לא ע"י כגוש ע'
בט"ז ס' פ"ג סק"ו דע"י ביסול הוה טכע"ק דאורייתא אף להמרדכי, ב' מה
שכתב דהוי ס"ס דילמא ה"י ס' ודילמא הוי כדעת המרדכי דזיר ל"ה רק איסור
מדרבנן, הא תינתן דאם בוראי כדעת המרדכי ה"י רק ספיקא דרבנן לשיטתו לא
כן עתה ל"ה ס"ס כלל ואין צורך להאריך בזה.

אשר הקשה מדוע לא נאמן עכ"ס מסל"ת שהדיו הבשר מהדס הא חיבא
למיקס עלה ונאמן לשיטת הש"ך, נ"ל ליישב דהש"ך לא החיר מטעם זה רק היכי
דלא איחזק איסורא ושם איחזק איסור דם, ואף דהש"ך הביא רא"י משנוי דאין
חילוק י"ל דהיינו דוקא היבא דליכא למיקס וכו' אבל היבא דיש לגדר שפיר יש
לחלק כנ"ל בעזה"ש, מרוב השערורות הנשמע פה ומטרת הזמן אקלר ואז"ש לך
ידידי ללח ורכב על הכורה והיראה מרוב עושר ורחבה כנפש אוהבך הדו"ש הללחתך.

יהושע טיימון סו"צ דפה.

תם ונשלם חוברת א' בהל"ב

סימן ט

שילית יום ג' ליג בעומר ח"י בחודש זיו תרפ"ב לפ"ק קומב.

יהונתן נבר ענוותן, ה"ה כבוד הרב החריף ובקי טופלג בתורת
וית רענן, ידיו רב לו בפדפול וסברא וך הרעיון מו"ה יהונתן הלוי
אייבעשיטץ נ"י, מלפנים סו"צ בקאלשין וכעת חוב"ק פראנא יע"א.

מכתבו הגיעני כעת ונהניתי להקשיב מטיב שלוחו ושלום הורמו כן ירבה
זכן יפרוץ, ועד"ת אשר נסחפס בקדירה שנחשלה עם בשר ונפל לחוכה חסידת
בשר טריפה שלא נמלחה ונשפך ואינו ידוע אם הי' בו ששים דמלד איסור בשר
סריפה הא הוי מב"מ עם הבשר הכשר ורואין את שאינו מינו כמי שאינו ומיני
רבה עליו ומבטלו והוי סר"ר ולקולא [ע"י יו"ד סי' ז"ח ולענין הרועב הליא
בפלוגמא של הט"ו והש"ך שם] אך מלד איסור דם מן הטריפה דאסור מדאורייתא
י"ל דהוי אינו מינו עם הבשר והוי ספיקא דאורייתא לחומרא טכח"ה, הנה יפה
בשיב לו אחיו הרב נ"י דעטס דם הנפלט מהטריפה למהל הנבלע בחמיכות הבשר
טעם אחד להם וכמ"ס הר"ן בפכ"ה, כמובא גם בפלתי ובחז"ר סי' ס"ט סק"כ
לחרץ בזה קושיות הש"ך סי' ס"ט ס"ק נ"ז יעו"ש, ומ"ס רומ' לדמות זה יען הגם
להר"ן דרם הנפלט להבשר טעם אחד עם מוהל הבשר אבל הבשר עלמו בודאי אין
לו טעם דם וא"כ הבשר הוי א"מ ולשיטות הש"ך בסי' ז"ח הא"מ נשאר באיסורו,
ואין זה דחוי' כלל דהא הרשב"א כתב להדי' בחי' חולין פרק גיד הנשה בסוגי'
דזרוע בשלה דהמוהל בפל טע' הבשר הוי מין נמינו עם הבשר ע"ש וכיון דהרם
הנפלט למהל הבשר הוי מב"מ והמוהל ופליטת הבשר ג"כ הוי מב"מ עם הבשר
א"כ הוי הכל מב"מ, ומ"ס רומ' להקשות בזה דסי' ס"ט סי' ע"ב ע"כ שנתן
הבשר בקדירה ואין ידוע אם הדימו דמפרש הש"ך שם דלהחבר לא מהני מהל'ת
וגם להרמ"א הוא מוסס דס"ל דעכו"ם אמנקיותא קפרי והרי אפשר לברורי לטעום
הבשר אם יש בו טעם דם והש"ך בעלמו העלה בסי' ז"ח סק"ב דהיכא דאיכא
לברורי נאמן במהל'ת, והנה באמת קושיא זו גם בזולת זה יקשה דאפילו אם לא
יהי' מורגש ע"י טעימה בטעם דם אבל ה"ז פשיטא דחמישס שנמלחה ולא הודח
כלל אם יתבשל כך יהי' מורגש בו באכילה טעם מלח רב עד שיהי' קשה לאוכלו
ומה"ט כתב ג"כ בשא"ג שם המובא בסי' בשם הריב"א שלא להחזיר זה אלא ע"י
טעימת קפילא לדעת אם יש בו טעם מלח יותר מדאי וכיון שהדבר עומד להתברר
על"פ ע"י טעימת קפילא הרי לברורי הש"ך בסי' ז"ח סוף סק"ב הג"ל כיון דאיכא
למיקס עלה דמילתא להטעימו לקפילא סמכין על עכו"ם מהל'ת גם בזה"ש
דאורייתא וזוהי יחי' מיושב גם קושיות הש"ך שם בסי' ס"ח ס"ק ל"ד דהתם אינו
עומד להתברר אם מלח בכ"ר או בכלי שני ולזה גם מהל'ת לא מהני משא"כ
בסוגי' דסי' ס"ט וכמש"כ וכש"כ דבכ"ר אל' שיתברר ע"י טעימת קפילא דוקא
שהרי עומד להתברר באכילה וידוע דעת הר"מ ושאר פוסקים דכל מליחה שלט

נקרא חליט שאינו נאכל מהמת מלחו וא"כ כשלא הודח כלל הרי יורגש לכל מיר
באכילה ובע"כ ל"ל דהש"ך בסי' ס"ט הנ"ל אכתי לא עלה אז על דעתו לחדש זה
דבר דבר העומד להתברר סומכין על העכו"ם במסל"ת בכל האיסורין ולזה רומז
הש"ך בסי' ל"ח שם בס"ף ובדיו להא דסי' ס"ט בס"ף יו"ד הנ"ל לרמוז שפ"י
דבריו כאן איש בפשוט גם הא דסי' ס"ט דלכ"ע סומכין בשם על גוי מסל"ת
כנלפע"ד, ובגוף הדבר דפ"ס"א לר"מ דם טריפה שבישלה דאף דאין אסור
מה"ט משום דם מ"מ אסור מה"ט משום טריפה יש לי בזה מקום עיון כ"הרמב"ם
ברפ"ו מה' האכלות אסורות כתב האוכל כזית מן הדם במזיד חייב כרת וכו' ע"ש
כל פרטי דיני דם, ושוב כתב ברפ"ו שם האוכל כזית חלב במזיד חייב כרת וכו'
האוכל מחלב נבילה וטריפה חייב משום אוכל חלב ומשום אוכל נבילה או טריפה
ע"ש ושוב שם בפ"א כתב האיכל מגיד הגשה לוקה, האוכל גיד הגשה של נבילה
וטריפה חייב שמים ע"ש, הנה בחלב טריפה וכן בגיד טריפה מפרש רבינו להדיא
דחייב בהו' משום חלב ומשום טריפה או משום גיד ומשום טריפה וגבי דם. לא
כתב רבינו כלל דהאוכל דם מנבילה וטריפה יהי' חייב שמים, וראיתי להתוס'
בשם דף ע"ז סוף ע"א שכתבו דגיד וחלב הם בכלל בשר נבילה אבל דם' לא
הוי בכלל בשר נבילה והביאו רא"י מש"ס פסחים ע"ש לפ"ו י"ל דאין בדם משום
איסור נבילה או טריפה אלא רק משום דם ודנ"ל לדין עיון וכדי ביקור חכם והני
מחוסר ספרים אבל מלאמי נכתב אל"י בגליון ס' החינוך בזה"ל עשו"ת חסד לאברהם
חא"ח ס' מ"ו שכתב דאין איסור טמאה בדם וחייב רק משום דם לחוד, ועשו"ת
אור"ן תליתאי ס' קמ"ו בדם מבשר טריפה שבישלו אי אסור מה"ט משום טריפה
יעו"ש"ב עכ"ל ואין ספרים אלו עתה עמדי ואולי יזכני השי"ת בזמן אחר לבארני.

במה שחידש הגו"ב במהד"ת חא"ח ס' ס"ו דטכ"ע דאורייתא לא אמרינן
אלא בלאוין הלוקין אבל האיסורין שאין לוקין לכ"ע טכ"ע דרבנן והביא ר"מ בשם
הגאב"ד"ק ברעזאן ז"ל שהקשו מש"ס פ"ק דמנחות דאמרינן מה לעומר שכן מחיר
חדש ומשני בשביעית ולדהנו"ב הרי הפילו בשביעית מהני העומר להחיר טכ"ע
דאסור בחדש משא"כ בשביעית דלא הוי רק איסור עשה עכ"ד לרעתי י"ל לפי מה
דאמרינן בש"ס קידושין ובש"ס ע"ז וגבי שביעית דכתיב ב' קודש חקשי' רחמנא
עירות שביעית לקדשים ע"ש והרי בקדשים לכ"ע טכ"ע דאורייתא עיון רש"י חולין
דף ל"ו סע"ב ובתוס' יו"ט פ"י דזבחים מ"ו וה"ל בשביעית דחקשי' לקדשים כנ"ל נכון.
מ"ש ליישב דברי הפמ"ג בפתיחה לה"ש במ"ש דעשה שאינו זבוח הוא גם בכ"ס
דלא כתיב ב' אכילה, דבריו בהשכל נאמרו, ובספר מנ"ח הסניג על הפמ"ג דגם במדיו דלא
כתיב ב' אכילה מ"מ הוא בכלל שיעורין דהללמ"מ דשיעורין בזכות, והנה זה נדר המפורש
בש"ס כריתות דף ו' סע"ב דאמרינן לכ"ע קרא דכתיב על בשר אדם לא יספר הייב גם
בכ"ס ופרש"י כיון דלא אשכחן שיעור בסיכה ורק צנתינה נחלקו אם בכוית אי ילפינן בנז"ש
מנתינה דעלמא ע"ש ודברי הפמ"ג נכונים [ובשו"ת שאל ומשיב פלפל באורך על דברי
הפמ"ג הללו יעו"ש כמדומה לי שימלא שם גם דברי ר"מ ע"ש במהדורה ג' ח"א].

את זה המעט שראיתי להשיב לו בהחפזי וא"ל לי להאריך כי אני מחוסר ספרים
חיימי וקרוד משמאלי יחיהו ד' ויקיימהו וזכה לשמה בשמחת ההג הקדוש הכע"ל ברב נחת
בנפשו ונפש ידידו דו"ש באהבה.

יעקב שור אבד"ק קוטב והגליל.

מודעה רבה לאורייתא

אודיע בשער בת רבים אשר יש אתי תל חיבור גדול כתב
יד בשם **חדות שמחה** והוא כולל איזה מאות דפים
על תורה ונ"כ ומעדים וגם פלפולים בנפ"ת מאת רבינו הגאון
הקדוש מרן הרבי ר' **בינם** זצוקלה"ה **מפרשים** חתא זי"ע עם
הערות והגהות בשם **שמחת יהונתן** אשר עורני' ברוב רחמיו
וחסדיו ברוב יגיעה ועבודה רבה לקט מחידושי תורתו המפורים
בספרי צדיקים מה שהביאו בשם רבינו זי"ע, וביותר מספרי תלמידיו
קדושי עליונים זי"ע, אשר שמעו מפיו הקדוש בעצמו, וגם
מהרבה כתבי יד אשר היו לפני, וגם אשר כתבו לי רבני ונאמני
ומנינו יחי', וגם סיפורים אמיתים ודברי מוסר והנהגתו מתולדות
וקורות ימי חייו, ע"כ אבקש מאוד מאת כל מי שיודע ממנו זי"ע
איזה דברי תורה או סיפור אמיתי ודבר מוסר והנהגה טובה
מתולדות וקורות ימי חייו, או מי שיש לו איזה ספר המבא בשם
איזה דבר בשם רבינו זי"ע יודיע אותי, תיכף במוקדם האפשרי,
ויסייע לדבר מצוה, וכל מי שיכתוב לי בזה אוכיר בשמו בספרי
למוכרת נצה.

אדרעסע אל:

JONAS AJBESZYC

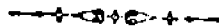
Warszawa-Praga

ul. Targowa № 32. m. 34.

יהונתן אייבעשימן.

פראגא

רחוב טארנאווע 32 מעין 34

שער יהונתן

סימן א

א) נסתפקתי בצער שנכנס במים קודם מליחה וספק אם נכנס מעליהם
אם לעסוק בהפירמ' דדס ע"י כניסה אסור מדאורייתא או כהחוו"ד דא"ט אסור
רק מדרבנן, והנה הפרמ"ג כהב כן בכמה מקומות בפתיחה לה' מליחה ובס"י ע'
בשפ"ד ס"ק כ"ט וס"י ע"ג בשפ"ד ס"ק י"ז וס"י ק"ה במ"ז סוסק"א ע"ט, ודברי
החוו"ד הוא בס"י ע' בביאורים סק"ד שהביא מדברי א"ה כלל ו' דין כ' שהוא
מדרבנן וכ"כ בס"י ק"ה במ"י סק"ו וביאורים סק"ה ע"ט, והנה המנחת חינוך
מליה קמ"ח הקשה לש"י החוו"ד ס"י ע' ביאורים סק"ד שהביא בשם א"ה דדס
היול"א ע"י כניסה כיון דנתערב במים וא"ר להקריבה מותר מה"מ וקשה ע"ז
מהא דפסחים דף כ"א דמקשה שם הש"ס והרי דס דרחתא אחר לא תאכל כל
דס יתכן אלו ואלו מתערבין באחד ונמכרין לגנבין ולזבל וכו' וקשיא לר' אביו
ומאי קשיא הא כיון שנתערב באחד היינו אחת המים שה' בעזרה שוב א"ר
להקריבה ומותר בהנאה ע"ט, ונלפע"ד ליישב בהקדם לפי"מ שד"ה"י בשו"ת הרי"מ
ז"ל חו"ד ס"י ו' שהאריך בטעמא דדס שנשלו אע"פ לפי"מ דאיתא בברכות דף
ל"ח שלקות מברכין עליהן כפ"ה ור"י אחר שהכל דוגרים שנשטנו ע"י הבישול
לאו במילתא קאי לענין כרסה ולפי"ז ה"ה בדם שהבישול מנרעו וכמ"ס הרא"ה
בבר"ה ביה ג' שער כ' דהדס נפגם ע"י המלח וכו' אי"כ מש"ה לאו במילתא
קאי ונפק ל"י מחורה דס ע"י השינוי שע"י הבישול ע"ט וכ"כ להדיא הר"ן בפכ"ה
גבי ההוא בר יונה וז"ל וטעמא דדס שנשלו דכיון שנתבשל גפק ל"י מחורה דס
וכן בדם שטלחו הואיל ומליח הרי הוא כריתה דל"י חשיב נשחפה ואע"פ ע"ט
וכ"כ בשפ"ד יו"ד ס"י ק"ה סק"ב מסבחתו ע"ט ולפי"ז כהב בשו"ת הרי"מ שם
ובספר חובן ישיעיה לחולין דף קי"ט ליישב ש"י הרמב"ם ז"ל דסובר דס שנשלו
ע"ט וקשה מהא דמנחות דאמרינן שם דדס שנשלו אע"פ טעמא הוא משום
דבישול מבעל ל"י מחורה דס וכמ"ד בברכות הנ"ל דירקות ששלקן מברכין עליהן
שהכל דאחר הבישול לאו במילתא קאי והרמב"ם סובר דס שנשלו ע"ט משום
דאין קי"ל כמ"ד בברכות שם דירקות ששלקן מברכין עליהן כפ"ה משום דאחר
הבישול נמי במילתא קאי וא"כ ה"ה לענין דס נמי במילתא קאי לעבור עליו
ע"ט, והנה בש"ס ברכות מביק הש"ס א"ר חייא בר אבא א"ר יומא ירקות
ששלקן מברכין עליהן כפ"ה, ונעמה שפיר מיושב קושית הרב מנחם הנ"ל דהא"ה
סיבר דבישול מבעל ל"י מחורה דס כיון דאישתני ונש"ה בדם שנתערב במים
כיון דאישתני כמ"ס הא"ה דא"ר להקריבה שפיר לאו במילתא קאי לעבור עליו

אולם ר' אבנהו סובר כש' רבו ר' יוחנן דסובר בצרכות שם דירקות ששלקן
מבדכין נפח'א משום דאחר הבישול נמי במילת' קאי ומס'ה אף שנמערב במים
שפיר במילת' קאי לעבור עליו ושפיר מקשה הש"ס והרי דם וכו' וז"ל.

(ב) ורפ"ז יהי' מיושב ג"כ קושית הלל'ת בפסחים שם דהקשה על מ"ס
התוס' שם דדם נבילה אינו אסור משום נבילה דאל"כ הא דפר"ך שם הש"ס והרי
דם וכו' הו"ל לתרוי' כשהותרה נבילה היא ודמה הותרה וכמו דחשני שם הש"ס
אג"ד וע"כ דדם נבילה אינו אסור משום נבילה וע"כ אין הותר בכלל שהותרה
החירה למכור נבילה לעכו"ם ע"ש וע"ז הקשה הלל'ת שם דדילמא אכתי דם
נבילה אסור משום נבילה ושפיר הוא בכלל היסור מכירת נבילה לעכו"ם ועכ"ז
אין ראי' מזה דדם שרי בהנאה דדילמא היסור כוונת המורה שיבטלו מחלה
ואח"כ ימכרו דדם שבטלו אין בו משום איסור דם שבת"ק, אך לפח"ש שפיר
מיושב דהא קושית התוס' שם הוא אליבא דר' אבנהו ולדרי' ליכא לתרוי' דאירי
אחר הבישול דהא ר' אבנהו סובר כש' רבו ר' יוחנן דסובר דירקות ששלקן
מבדכין נפח'א משום דאחר הבישול נמי במילת' קאי ושוב אף דם שבטלו ע"ע
וע"כ דדם נבילה אינו בכלל נבילה וז"ל.

(ג) ורפ"ז יהי' מיושב ג"כ קושית הפרמ"ג ביו"ד סי' ק"ה בשפ"ד סק"ב
אסוניא דנכורות דקאמר שם חלב מולן דשרי חלימא מדאסר רחמנא בב"ח והקשה
הפרמ"ג שם דלמ"ד ד"ג וג"ה א"כ חלב אסור משום דם אלא דבב"ח דרך ביסול
אסרה תירה ודם שבטלו אע"פ וכן הקשה בנבית' חיו"ד סי' ל"ו ע"ש, אך לפח"ש
שפיר מיושב דהך מרא דשמעתתא דר"ג הוא ר"מ ור"מ לשיטתו בצרכות הנ"ל
דיוצאין ברקיק השרוי ובמבטל שלא נימח משום דאחר הבישול נמי במילת' קאי
ושוב אף דם שבטלו ע"ע ושפיר מדיוק הש"ס מדאסר רחמנא בב"ח ש"מ דחלב
שרי וז"ל ודו"ק.

(ד) ורפ"ז יהי' מיושב ג"כ מה שהקשה שם בנבית' בהנ"ה שני' מנן
המחבר שם לפי"מ דקו"ל דם שבטלו אע"פ משום דנשתנה וא"ר להקדמה הא"ך
ה" הוי' בגמ' דחלב יהי' אסור משום דם הא ד"ג וג"ה וא"ר להקדמה ע"ש,
אך לפח"ש שפיר מיושב דהך מרא דר"ג הוא ר"מ ור"מ לשי' בצרכות הנ"ל דאף
אחר הבישול נמי במילת' קאי לענין הברכה וה"ה לענין דם ושוב אף דם שבטלו
ע"ע וכנ"ל ודו"ק.

(ה) ורפ"ז יהי' מיושב ג"כ קושית המג"א או"ח סי' רט"ז סק"ג דהקשה
לש' רבינו יונה המובא ברא"ש ברכות פרק כ"ד מבדכין לענין מוס"ק דסובר
דבאיסור שנשתנה אזלין בחר השתא וקשה ע"ז מהא דבכורות ה"ל דקאמר שם
דחלב חידוש הוא כיון דר"ג וג"ה הו"ל לאסרו א"כ ש"מ דאזלין בחר מעיקרא
עכ"ל, אך לפח"ש שפיר מיושב דהך מרא דר"ג הוא ר"מ ור"מ לשי' בצרכות
הנ"ל דאף אחר הבישול נמי במילת' קאי לענין ברכה וה"ה לענין דם ומס'ה
שפיר מקשה הש"ס חלב מולן דשרי כיון דר"ג וג"ה הו"ל לאסרו כיון דלי' שינוי
אבל רבינו יונה סובר כמ"ד בצרכות הנ"ל דרבנים שנשתנו ע"י הבישול לאו

במילתא קאי לענין הכרכס ומילא היה לענין דם שפיר מהני שינוי ואוליין בחר השתא ודו"ק.

(ו) ורפ"ז יהי מיושב ג"כ קושיא הנאון מכריסק שכתב לי בשמו הנאון מבטרוואן זל"ל [עיין לקמן סי' ג'] שהקדה בהא דשבת דף ע"א וכו' חומר בניין א' מבניי מינים אכל חלב וחלב בהעלס א' פטור אכל חלב ודם וכו' חייב על כל א' א"א ובג"ס מוקי לה בהם כר' יוסע דתמחויין מחלקין ופירש"י ללי ושלוק ופ"ו הא דחלב ודם הא בע"כ מיירי בחלב מבטול דחלב מי פטור וברם בע"כ מיירי בחי דמבטול פטור וא"כ הם ב' תמחויין וגם בחיין א' חייב בכה"ג ומהו החומר של ב' מינים מבחין א' עכ"ל, אך לפח"ש שפיר מיושב דהנה נודע מכללי הסוגיא דהא דאמרינן בעלמא הא מיני האני מנא הוא אף בכחם משנה דר"מ הוא היינו דבאמת ר"מ הוא רק דש"ל בהא כהאי מנא א"כ הא דאמרינן התם בשבת הא מיני ר"י הוא היינו נהי דסתם משנה ור"מ הוא מ"מ ר"מ ס"ל בהא כר"י דתמחויין מחלקין אבל עכ"פ ר"מ הוא ור"מ סובר בברכות הנ"ל דאף אחר הכישול נמי במילתא קאי וכו' לדודי אף דם שנשלו ע"ע וא"כ לפי"ו שפיר הא דחלב ודם מיירי אפילו בשניהם מבטולים ואפ"ה חייב ברם כיון דע"כ ר"מ הוא ור"מ סובר דם שנשלו נמי ע"ע וז"ב ודו"ק.

(ז) ורפ"ז יהי מיושב ג"כ קושיא הר"ן לחולין קי"ז ומש"י הרב"ז ח"א סי' קנ"ט שהקשו אח"י לא קמי חומר בחלב בנכשול דחייב וברם פטור ע"ס, אך לפח"ש שפיר מיושב כיון דסתם משנה ר"מ הוא ור"מ ס"ל דם שנשלו נמי ע"ע וכנ"ל וז"ב.

(ח) ורפ"ז יהי מיושב ג"כ קושיא הרב מג"ח שם הראשונה לשי' הא"ה מהא דמבואר במשנה פ' התערבות דם שנחערב במים אם יש בו מראית דם כשר לזרקה ע"ס, אך לפח"ש שפיר מי שב כיון דסתם משנה ר"מ הוא ור"מ סובר דם שנשלו נמי ע"ס דאחר הכישול נמי במילתא קאי ולי"מ שינוי ומש"י כשר לזריקה ודו"ק.

(ט) ורפ"ז יהי מיושב ג"כ קושיא חזקה ועלומה לפי דברי היראים סי' רנ"ג [ביראים הישן הוא סי' ר"ז] דכתב וז"ל בב"ק פרק הנוול עלים ובתמורה פרק כל האסורין אמרינן נתן לה חטים באתכזה ועשאן סולת זמים ועשאן שמן עגבים ועשאן יין חגי רב יוסף דמן לפירי ב"ש איסורין וב"ה מהירין ואמרינן טעמא דב"ה דשינוי קונה וכו' וז"ל דנשתנה לקחה בטל איסור אהנן מיני' ומותר למנוחית שירוש נתן לה חטים באהגנה ואמר לה כשיצוא איך יהי' לך באהגנהך ולא חל איסור אהנן עד שיצוא הל"י ועשאן סולת קודם ביהה ומאחר דקגאה בשינוי לא נחתיבה כי אם דמים ובשעה ביהה נחתיבה לו דמים ולא חיל איסור אהנן על הדמים דנתן בכל האסורין דף ל' נתן לה כספים דרי אלו מותרים כך נראה לי פירוש עיקר הפ"ג דהם ילא שינויהם ילא ולדוחיהן הין פירושם שיה אין בכך כלום, והמפרש ועשאן סולת לאחר שחג עליהם איסור יהן גא יתכן טעם דשינוי קונה וכי בשביל שקנאש בשינוי יהי' מותר וגו' איסור יכ' עכ"ל, וקשה דהרי בע"ז דף מ"ו ע"ב בפ"י דמי' ב"ר חמא סנהדרין יקמח חטים מהו למנוחית יש שינוי בנכסד הו' אין

שינוי בנעבד וכו' ע"ש וקשה לדברי היראים מה איכתיא ל"י הלא במחזור חז"רי
 יליף לאיסור מחמתן ו: הלא באמתן אם כבר נעשה אמתן גם בנשחנה אסור אי"כ
 כ"ש בע"ז במשחמחה לקמה דגם בנשחנה אסור וכבר ראיתי זה הקושא בשו"ת
 בכורי שלמה חז"רי סי' כ"ה אות ק"ד בשם הגאון הקדוש מקוטנא ז"ע ע"ש, אך
 לפי דרכינו נלפענ"ד ליישב בטו"ט דלכאורה יש להקשות לש"י היראים בסובר
 דאחר שחל האיסור אמתן ל"מ שינוי ואסור לגבוה וקשה דהרי מצינו לענין מוס"ק
 דמוחר לאכלו לש"י הר"י משום דנשחנה ואף דמקורם ה"י אסור משום דם, ואף
 לגבוה ה"י מותר וכמו שכתבנו להדיא ברמב"ם פ"א מה' כלי המקדש ה"ג דמור
 שפשה מרע"ה במדבר לקטורת ולשמן המשחה הוא הדם הנזרז בחיה שגורו
 ע"ש ואף דהראב"ד השיג עליו דא"כ יכנסו במעשה הקדש דם חיה אבל הכ"מ
 שם הירץ שכיון שנשחנה מזורה דם ונעשה כעשר בעלמא לכן מותר ע"ש וכן
 מבוחר להדיא ברמב"ן פ' השא בשם הרמב"ם כי מר דרור הוא מוס"ק [וכן דעת
 רבינו סעדי' גאון הובא באבן עזרא שם בשם הגאון ויודע דכוונתו על רבינו
 סעדי' וכ"ה ברבינו בחיי בשם רבינו סעדי' גאון] וכהנ' דידוע כי המוס"ק הוא
 דם נזרז בגרון החיה הידוע בארץ הודו וכו' ואחרים אומרים א"כ יכנס בקטורת
 ובשמן הקודש דם חיה עמאה, גם זו אינו קושיא כי הלכות ההוא נאסף בה
 מרוב הדם ויזוב מחנה בחי"ה אין בו לא טומאה ולא מאוס עכ"ל הרמב"ן, וגם
 ברבינו בחיי פ' השא הסכים דהמור הוא מוס"ק שבה מדם חיה וקשה כקושיא
 הרמב"ן דא"כ ראוי לקטורת דם חיה עמאה ותירץ כיון דנשחנה ונעשה ריר ע"ש
 אי"כ מבוחר מכל הכי גאונים דהמוס"ק ה"י בקטורת אף דבא מדם חיה משום
 דנשחנה ולש"י היראים הנ"ל ל"מ שינוי, אך באמת ז"א קושיא דלכאורה יש
 להקשות לש"י הדו"ה דה"י חישש לאכול המוס"ק משום חשש דם ול"מ שינוי [ואפשר
 כ"ה דעת הראב"ד הנ"ל והאחרים המביא ברמב"ן הנ"ל דמוס"ק אסור באכילה
 וכ"ש דפסול לקטורת] וא"כ אמאי דמהני שינוי באמתן וע"כ ל"ל כסגרת היראים
 הנ"ל דבאמת ל"מ שינוי באמתן רק היכי דנשחנה קודם שחל עליו האיסור אבל
 היכא דחל האיסור קודם שנשחנה שפיר ל"מ שינוי וכ"ז לש"י הסוברים דל"מ
 שינוי באיסור שנשחנה אבל לש"י הפוסקים דסוברים דמהני שינוי באיסור שנשחנה
 א"כ לדידהו שפיר י"ל דמהני שינוי באמתן אף היכא דחל האיסור קודם שנשחנה
 ולפי"ז שפיר מיושב מה שהקשתי על היראים מהא דמוס"ק דמוחר ולפח"ש ז"א
 דבאמת היראים חולק על הפוסקים הנ"ל וסובר כש"י הדו"ה דאסור המוס"ק דל"מ
 שינוי באיסור שנשחנה והא דמהני שינוי באמתן הוא רק היכי דנשחנה קודם שחל
 האיסור אבל היכא דחל האיסור קודם שנשחנה שפיר ל"מ שינוי ודו"ק, ולפי"ז
 שפיר מיושב ג"כ קושיא הגאון מקוטנא ז"ל הנ"ל על היראים הנ"ל לפח"ש דע"כ
 היראים סובר כש"י הסוברים דל"מ שינוי באיסורים ומש"ה ל"מ שינוי באמתן
 היכא שחל האיסור קודם שנשחנה אבל לש"י הפוסקים דמהני שינוי באיסורים
 ושוב מחילא מותר באמתן אף היכא שחל האיסור קודם שנשחנה וזה ה"י מסופק
 דמי' בר חמא אם כש"י הפוסקים דמהני שינוי באיסורים מחילא מותר באמתן אף
 לאחר שחל האיסור ומש"ה יש שינוי בנעבד או דילמא כש"י הפוסקים דל"מ שינוי

באיסורים ושוב לי' שניו באתן היכי שחל האיסור קודם שנשתנה ומס' אין שניו בנעבד וז"ב ודו"ק, ולפי' יהי' מיושב ג"כ קושי' החוס' שם ד"ה יש דקקבו תיחא במחבר מהיכא יליף לאיסור מאתן ובאתן פשיטא דיש שניו וכו' ע"ש, אך לפמ"ש מיושב שפיר דזה הי' איבעית רמב"ה א"ס מהני שניו באתן אף לאחר שחל האיסור ויש שניו בנעבד או דילמא דלי' שניו באיסורים ושוב לי' שניו באתן היכא שחל האיסור קודם שנשתנה ואין שניו בנעבד וז"ב ודו"ק, וזהו יהי' מיושב ג"כ מה שקשה לכאורה לשי' ברז"ה דאין שניו מחיר באיסורין וקשה מהא דבני רמב"ה יש שניו בנעבד או אין שניו בנעבד מדוע אין שניו מחיר בשם איסור ואילו באיסור נעבד מיבעיא לי' להש"ס שישי' שניו מחיר, אך לפמ"ש שפיר מיושב דזה הי' באתן כוונת האיבעיא או כשי' הסוברים דשניו מחיר באיסורים ויש שניו בנעבד או כשי' הסוברים דאין שניו מחיר באיסורים ואין שניו בנעבד וז"ב ודו"ק.

(י) אולם עדין קשה לי מאוד להבין דברי היראים הג"ל ממנאר מדבריו דאין שניו מושל באיסורין ולהכי א"ס עשאן מהחטים סולת לאחר ביאה אף שנשתנה לסולת לי' השינוי, וקשה לי מהא דאמרינן בגמ' דף ה' דמלך קרא לבחוב לחם וקלוי וכדומה דלחם מקלוי לא אחיא משום דאחיא בעינא לחם וקלוי מכדמל לא אחיא דאחיא למיפרך מה לכדמל שכן לא נשתנה מדבריו ע"ש אלמא דנריבין קרא יתירא לדבר איסור שנשתנה מדבריו ואף הלחם הי' מותר אף דכונן אסור משום דנשתנה וליחא לאיסורי' בעינא אי"כ הי"ס נגמל לה חטים באתנה ועשין סולת לאחר ביאה שחל האיסור קודם השינוי שפיר ג"כ מותר דלא עדיף מלחם דחדש דל"י קרא הי' מותר משום דנשתנה ללחם ולית' לאיסורי' בעינא ולע"ז על היראים הג"ל מהש"ס הזה וד' יאיר עיני וע' במקור חיים ס' פסח ס' חס"ו ובש"מ חת"ס חו"ד סוף ס' קיד' וס' קי"ז ודו"ק.

(א) ובהיותי בזה אכתוב מה שראיתי בשו"ת בכורי שלמה הג"ל חו"ד ס' י"א דקשה שם הגאון מבלאשקי ז"ל לפי ש"י הר"י דמהני שניו באיסור שנשתנה א"כ הנשרפין אפרן מותר משום דנשתנה ולמה כתבו החוס' במעורב דף ל"ג הטעם משום דנעשה מותרו ואין מושלין בו, וגם הוסיף להקשות למה הנקברין אפרן אסור והא נשתנה לדבר המותר לשי' הר"י ע"ש, ובמחברת' איני מבין קושייתו דהרי מנאר להדיא ברש"י ע"ז דף מ"ז דבאי"כ לי' שניו וא"כ הנשרפין והנקברין האסורין כהג"ה שפיר לי' שניו ודו"ק.

(ב) אך באתח מ"ש רש"י שם דבאי"כ לי' שניו הוא דוקא מדברין כנראה להחשיב שם דכדמל דהוה כמו חליפי אי"כ וע' בתוס' שם ד"ה יש שניו ע"ש אבל מה"מ מהני שניו אף באי"כ וא"כ שפיר הנשרפין אפרן מותר משום דנשתנה דמה"מ מהני שניו אף באי"כ ולמה כתבו החוס' הטעם משום דנעשו מותרו ואין מושלין בו, וגם למה הנקברין אפרן אסור והא נשתנה לדבר המותר לשי' הר"י דמה"מ מהני שניו אף באי"כ שפיר הקשה הגאון מבלאשקי ז"ל ודו"ק.

(ג) ורפ"ז יהי נדחה ג"כ חירולו של הגאון מצטרוזאן וז"ל בתשובתו אלי [עיין לקמן סי' ג'] שכתב ליישב קושית הרב מנחם הנ"ל על האו"ה מהא רפסחים דף כ"ב דפריך והרי דם וכו' וכתב ליישב דכל טעמא דדם שנתערב במים מותר משום דאישתמי וא"ר להקדמה והיי' מבוזר ברש"י ע"ז מ"ו דבא"ה"ג ל"מ שינוי א"כ לפי הס"ד דדם אסור בהנאה גם כגשתנה אסור לכן ד"ק שפיר דדם מותר בהנאה ע"ש, אך לפי"ז המבואר ברש"י ע"ז שם דבא"ה"ג ל"מ שינוי רק מדרבנן אבל מה"ט מהני שינוי אף בא"ה"ג וא"כ שפיר הקשה הרב מנח"ט שם על האו"ה מהא דפריך והרי דם וכו' דהתם שנתערב במים ואפ"ה הוי מה"ט ואין לומר דלפי הו"א דדם אסור בהנאה גם כגשתנה במים אסור דל"מ שינוי בא"ה"ג דז"א דמה"ט מהני שינוי אף בא"ה"ג ודו"ק, וע' בשט"ט ח"ג סי' ל"ה בשם הגאון מקוטב שיח' שדחה ג"כ חירולו של הגאון מצטרוזאן וז"ל על המנ"ח ע"ש.

(ד) ורפ"ז יהי מיושב ג"כ דברי בשו"ט הר"מ וז"ל בחו"ד סי' ז' שהמה דלמה דם ששלו אע"פ דנסי' דא"ר לכפרה מבזבז דגשתנה אכל לענין איסור כיון דהי' ראוי לכפרה וגאסר במה פקע איסורו ע"י שנעשה א"ר לכפרה והא בש"ס ע"ז דף כ"ט ע"כ אמרינן יין מבוזבז של נסך אסור ופריך פשיטא משום דא"כסל פקע ל"י איסור וכו' ואף דמבוזבז ה"ן צו משום י"ג משום שא"ר לנסך ע"ג מובח מ"מ כיון שכבר נאסר כשהי' ראוי פשיטא ל"י להש"ס דלא פקע איסורו ע"י שנכבשל ע"ש והוא ממש כמו בדם ולמה יהי' פקע איסורו ע"י בשול שנעשה א"ר לזריקה כיון שהי' ראוי וגאסר ע"ש, ותמה עליו כבוד אחי הרב המאה"ג אנד"ק סטערדן שיח' בתשובתו אלי [עיין לקמן סי' ד'] דהא מבוזר ברש"י ע"ז דף מ"ו דבא"ה"ג ל"מ שינוי דכל הנעשה מהן נאסר דהא הנאה היא ומכ"ס י"ג ודו"ק, אבל לפמ"ש דהא דבא"ה"ג ל"מ שינוי הוא רק מדרבנן ולפי"ז שפיר הקשה בשו"ט הר"מ וז"ל שם דלמה דם ששלו אע"פ דהא עכ"פ צריך להיות אסור מדאורייתא כמו בין שמבוזבז של נסך דאסור וא"ל ד"י"ג הוה איה"ג ול"מ שינוי דז"א דמדאורייתא שפיר מהני שינוי אף בא"ה"ג וא"כ גם כדם צריך להיות אסור ודו"ק, ובמקו"א הארנתי עוד הרבה בזה ואכת"ל.

(ט) ור"ד ינא ע' בשו"ט דבר שמואל סי' טע"ג ומקום שמואל סי' ק"ז ומחמ"ט כהן חו"ד סי' כ"ה וגור ארי' יהודה חו"ד סי' ל"ב וישובות יעקב סי' ט"ג סק"א ועין וזכר מערכת ג' אות ו' ובתי כהונה הובא בשערי דיעה סי' ק"ה ובית ילחק שער הספיקות סי' ע"ב ובשו"ט עמודי אש דיני או"ה סי' י"ב דהביא רמ"י דדם כבוש היה מה"ט ממ"ס ר' ירוחם ח"ה אות כ"ה וכ"כ שם בשם שערי דורא שער ב' ומחמ"ט שם בהגש"ד ויש"ש פכ"ה ומהח"מא המאחרונים שנעלם מהם דברי השע"ד והרש"ל הללו, וע' בשו"ט שו"מ ח"ג סי' ס"א ובשו"ט טומו"ד מהדו"ק סי' קמ"א שנשאלו ג"כ בזה אם להורות לז'פרמ"ג או כהחול"ד ע"ש וע' ביד יהודה סי' ס"ט סק"ז בפיה"א דמודעה שם דברי החו"ד וכתב שהרש"ל חילק ע"ז וגם על עיקר דין דם ששלו כבר לוחו קמחי דקנאוי ע"כ הרהיב כנפשו ע"ז לסוות דעתו בזה ובאריך שם הרבה וסיים וז"ל וכן הביא הפרמ"ג כמ"ס

נכסח דרס ע"י כבישה הוא מה"מ וע"ש שכתב ראי' לזה, ולפי"ז נראה ברור
לדינא להחמיר בהפרמ"ג דרס שכתבו גוראורייתא וז"ב.

יהונתן הלוי אייבעשימין חור"פ פראגא.

סימן ב

(א) הגה הבית יוסף ב"י ר"ס סי' פ"ז הקשה לש"י רש"י והרמב"ם
דסוגרין דרס שכתבו ע"ש וקשה עליו מהא דמנחות דאיתא שם דרס שכתבו
אע"פ ע"ש, וע' בקורות הכסף ר"ס סי' פ"ז שכתב ליישב דהא דמנחות מ"ירי
דרס שלא ע"י ביטול שה"מ מקודם היתר דרס שלא פירש מותר וא"כ אע"פ גם
כשלא ע"י הביטול ולא חל ענין חיסור דם ורש"י והרמב"ם מ"ירי דרס בעין
שכתבו וזש"ה סוגרין דרס ע"ש וע' פמ"ג ח"ז סי' פ"ז סק"ו ובמנחת יעקב
כלל פ"ה סי' מ"ז ע"ש, וקשה לי מאוד להבין את דבריו דהא הרמב"ם סיבר
דס האוגרין של"פ נמי חסר וכמבואר בטור סי' ס"ז ובב"י שם וא"כ ל"ש לחלק
דביכי דהרס יולא ע"י ביטול שה"מ מקודם היתר דרס האוגרין של"פ מותר אף
הרמב"ם מורה דאע"פ דז"א דהא הרמב"ם סובר דם של"פ נמי חסר והוה כמו
דם בעין שכתבו ודו"ק ולע"ג, ולכאורה יש לומר דתירוצו של הגה"כ לדעת
הרמב"ם שפיר נכון דהא דהרמב"ם סובר דם של"פ נמי חסר הוא רק מדרבנן
וגוראורייתא מותר לדי' דהמע"ן בב"י י"ד סי' פ"ז שכתב לתרץ דעת הרמב"ם
מחליטה דמותר אפילו לדעתו ומשמע שם לבי התירולים שח"י שם דהוה מדרבנן
ע"ש וכן מבואר להדיא בה"מ פ"ז מה"מ מ"א ה"ט כדעת הרמב"ם דבשר חי
חסר מדבריהם בלא חליטה ומליחה ע"ש וע' בשע"מ פ"ז מה"מ מ"א ע"ש וא"כ
לפי"ז שפיר נכון תירוצו של הגה"כ לדעת הרמב"ם, אבל עדיין קשה דהרי הגה"כ
מיישב שם נ"ב סי' רש"י ורש"י סיבר דם של"פ נמי חייב עליו כמ"ש ברש"י
זכחים כ"ז ע"א ורש"י הוריות דף ז' ע"ב ד"ה וכן דרס ע"ש וא"כ לש"י רש"י
ל"ש לחלק דביכי דהרס יולא ע"י הביטול שה"מ מקודם היתר דרס של"פ מותר
אף רש"י מורה דאע"פ דז"א דהא רש"י סיבר להדיא דם של"פ נמי סובר עליו
והוה כמו דם בעין שכתבו ודו"ק ונע"ג.

(ב) ועוד קשה לי על הגה"כ הנ"ל מהא דפריך הש"ס פסחים דף כ"ב לר"ש
דאוסר ב"ה כהנ"ה אח"י לא יליף ק"ו מחלב ומשני איכא למיפרך מס לחלב, שכן
מותר מכללו חלל חי' ובהו"ה הקשה שם גימא שוה"מ וז"ה ומ"י בחוס' שם
דקושים הש"ס הוא דבי' בכלל היתר נכילה ומש"ה ל"ש למימר מוכיח ומש"ה לא
מלי למיטב ק"ו מרס דרס אינו בכלל נכילה ע"ש ולכאורה עדיין קשה בזה
דפריך הש"ס לר"ש דיליף ק"ו מחלב ע"כ דלא כהחוס' דהא לר"ש אב"ג בנ"ט
ואינו בכלל נכילה וע"כ דהק"ו הוא כפשוטו וא"כ קשה אח"י לא יליף ק"ו מרס
[וקושים החוס' דשוה"מ יוב"ה באמת כשזר בקושיא או מסתמא יש איזה הירוח
ע"י] דע"ז ל"כא לת"ך כנוס דרס לא הותר מכללו אף אם נאמר דרס שכתבו
דרבנן יוחא דע"ז הוה מלי למיפרך מה לרס שכן יש היתר לאיסורו ע"י ביטול

ת' פרמ'ג בפתיחה לה' מליחה ובעד קדמו בזה הכו'פ' בסי' ס"ה בפליתי סק"ה
במוסגר ע"ש, אך לדברי הנה"כ הג"ל הורא קושין לריכא רינעבר ק"ו מרס
ול"ס לתרן דס שבטלו אע"פ דז"א דהא ע"כ הכא מיירי ברס הנפש דאילו ברס
האיברים אין בו כרת וקרנן ובעה"ג גם דס שבטלו ע"פ ודו"ק ולע"ג.

(ג) ורפ"ז כיון שזכחנו דר"ש ע"כ סובר דס שבטלו דרבנן ומס"ה לא
יליף ק"ו מרס דז"ל מה לדס שכן יש היחר לאיסורו ע"י ביטול יש ליישב קושית
החידושי הרי"מ ז"ל בחולין דף נ"ח דשליגי שס תנאי בזה דכתיב ולקח הכהן
את הזרוע בשילה מן האיל אין בשילה אלא שלימה רש"י אומר אין בשילה
אלא שגזבשלה עם האיל ודכ"ע בהדי איל מבטל לה מר סבר מחחק לה והדר
מבטל לה ומ"ס מבטל לה והדר מחחק ופירש"י ז"ל ת"ק סבר מחחק והדר מבטל
ורש"י ס"ב בהדי איל מבטל לה ואיבע"א דכ"ע מחחק לה והדר מבטל לה מיהו
מ"ס בהדי איל מבטל לה וז"ל בקדירה אחרת מבטל לה והקשה בח" הרי"מ שס
לש"י רש"י וסובר דס שבטלו דאורייתא איכ למ"ד מחחק לה והדר מבטל לה ניחא
אבל למ"ד מבטל והדר מחחק איכ הא ע"כ נמלח האיל עם הזרוע ביחד איכ
הא נאסר מן האיל חיבך במליחה כדי קליפה כדין מליחה בשלמא לש"י החוס'
דרס שבטלו דרבנן י"ל דלא מלחו כלל את האיל דאין שבות במקדש אך לש"י
רש"י קשה ואין לומר דמ"מ אח"כ בשעת ביטול נסחט האיסור מן הקליפה ונחבשל
בס' דהא אפ"לס אסור מדאורייתא ע"ש, אך לפמ"ס דע"כ ר"ש סובר דס שבטלו
דרבנן שפיר מיושב דהך מבטל והדר מחחק הוא ר"ש ור"ס סובר דס שבטלו
דרבנן וא"כ טוב לא קשה לדירי' דהא ע"כ נאסר האיל מן הזרוע מחלה ע"י
מליחה דז"א דהא ר"ש סובר דס שבטלו דרבנן איכ שפיר י"ל דלא מלחו כלל את
האיל דאין שבות במקדש וז"ב ודו"ק, ובהכי ארווח לן ליישב ג"כ ש"י רש"י ז"ל שס
דפירוש בליק שס דאחרין מר סבר מחחק לה והדר מבטל לה היינו ת"ק ע"ש ובחוס'
שס תמהו עליו דלפ"ז מ"ס קמא דליק היינו ת"ק ומ"ס קמא דליב הוא ר"ש לכן
פירשו דמ"ס קמא דליק הוא ג"כ ר"ש ע"ש ולכאורה קשה דלמה לא ניחא ל"י לרש"י
ז"ל לפרס כפ"י הו"ס דמרווח טפי אך לפמ"ס א"ש דלכתוס' דסוברים בלא"ה דס
שבטלו דרבנן שפיר פירשו דמ"ס קמא דליק הוא ר"ש דמרווח טפי אבל לש"י רש"י
דס"ב דס שבטלו דאורייתא לא ה"י יכול לפרס דמ"ס קמא דסובר מחחק והדר
מבטל הוא ר"ש וממילא מ"ס בתרא דליב דסובר מבטל והדר מחחק הוא ת"ק
דאיכ קשה טוב קושית החידושי הרי"מ הג"ל למקומה ומס"ה הוכחת רש"י ז"ל
לפרס דמ"ס מבטל והדר מחחק הוא ר"ש ולדירי' דסובר דס שבטלו דרבנן שפיר
לא קשה קושית החידושי הרי"מ הג"ל וז"ב ודו"ק.

(ד) ורפ"ז י"ש ליישב ג"כ קושית הפרמ"ג בספרו גו"ר כלל ג' שהקשה
דיה"י דס אסור לב"ג מק"ו דאנמה"ת דאינו ענוש כרת דמחלב איבא למיפקר
שהותר מכללו מושא"כ בדם ע"ש, אך לפמ"ס שפיר מיושב. דהרי י"ל מה לדס שכן
י"ס היחר לאיסורו ע"י ביטול משא"כ אנמה"ת דאסור אפילו בביטול וז"ב, ולפ"ה
בעיני איך לא זכר הפרמ"ג דברי עזמו בפתיחה לה' מליחה הג"ל דכתב לסד"ה
זה הסברא דז"ל ברס שכן י"ס היחר לאיסורו ע"י ביטול וז"ב ודו"ה.

(ה) ובהכרח ארוחו לן ליישב ג"כ קושיא הגאון רש"א ז"ל בהגהותיו לז"ר
 א"י ס"ט דהקשה לשי"מ דק"ל דאין היקף למחנה וא"כ לשי"מ דק"ל דדס
 זכשלו מותר מה"מ נ"מא ג"כ דאבמה"מ יה"י מותר כשכשלו מהקישא דאיהקוש
 א"ס ע"ש, אך לפת"ש שפיר מיושב ע"י"מ דהקשה הפרמ"ג בגו"ר הג"ל דיה"י דס
 אסור לז"ג מק"ו דאבמה"מ דא"נו ע"ש כרת וע"כ ל"ל דשאי דס ד"ש לו קולא
 דמותר ע"י ביטול וא"כ אי נ"מא כקושיא הגאון רש"א ז"ל הג"ל דאבמה"מ מותר
 ג"כ כשכשלו מהקישא דאיהקוש לדס וא"כ אין קולא בדס יותר מבאבמה"מ
 דבשניהם י"ס ה"מ ע"י ביטול וא"כ הדרא קושיא הפרמ"ג בגו"ר הג"ל דיה"י דס
 אסור לז"ג מק"ו דאבמה"מ ואין לומר ד"ש לו קולא ד"ש ה"מ לאיסורו ע"י ביטול
 דז"א דגס אבמה"מ מותר ע"י ביטול וע"כ ל"ל דאבמה"מ אסור ע"י ביטול ושפיר
 ל"ל דשאי דס ד"ש ה"מ לאיסורו ע"י ביטול וש"כ שפיר מיושב קושיא הגאון רש"א
 הג"ל ודו"ק כי הוא חריף.

(ו) אבנ"ם באמת בנוף דברי הכ"פ והפרמ"ג הג"ל דכתבו דמשה לא
 פריך ה"ס דנעביד ק"ו מדס משום ד"ש ה"מ לאיסורו ע"י ביטול, נלפע"ד
 לומר דאין זה חשוב ה"מ לאיסורו כיון דא"מ דבר בעלמא שאסור לא הו"מ ורק
 כשנשתנה לדבר אחר זה לא חשוב ה"מ לאיסורו וכ"כ להדיא הפרמ"ג אורח סי'
 הס"ז במ"ז סק"ו דחלב ל"ה חידוש כ"כ דדס אסרה חורה ולא כשנשתנה לדבר
 אחר וכו' ע"ש, [וע' רש"י נ"ר דף מ"ד ע"א דלא חשוב הו"מ מכללו אלא היכא
 דנאסר מחלה וחור והו"מ כמו חלב ח"ה שמתחלה נכתב סתם כל חלב לא
 תאכלו וחור והו"מ אכל היכא דמעיקרא לא נאסר כלל א"נו בכלל הו"מ מכללו
 וע' ב"ד מלאכי כלל ה' סי' קע"ח שביאר בזה דברי התוס' חילין דף קצ"ו ע"ב
 ד"ה כלאי הכרם וכו' ולא הל"א א"ס נאמר כל או לא וכו' להדיא בריטב"א חולין
 דף ק"ב ע"ש], ומעתה ש"כ שפיר קשה דנעביד ק"ו מדס דגיד יה"י מותר בהנאה
 ואין לתרץ דא"כא למיפדך מה לדס שכן י"ס ה"מ לאיסורו ע"י ביטול דז"א דאין
 זה חשוב ה"מ לאיסורו כיון דהע"ס דדס שכשלו מותר משום דנשתנה ונעשה
 דבר אחר וכמו שהר"ך בזה בשו"ת הרי"מ חו"ר סי' ז' דהדס נפנס ע"י הביטול
 ע"ש ח"כ זה לא חשוב ה"מ לאיסורו כיון דא"מ דבר בעלמא שה"י אסור לא
 הו"מ ורק כשנפנס אח"כ א"כ זה לא חשוב ה"מ לאיסורו דאלת"ה יה"י כל
 באכא"מ חשוב ה"מ לאיסורו לאחר שנפנס אמתה וא"כ בנ"ד ג"כ דהדס נפנס
 ע"י הביטול לא חשוב ה"מ לאיסורו ע"י כיון דהתורה לא אסרה רק דס ולא
 כשנשתנה ונעשה פוגם וז"ב.

(ז) ולפי"ז יה"י מיושב ג"כ קושיא הפלית ז"ל בריש סי' ס"ט שהקשה לשי'
 הפוסקים דדס שכשלו דרבנן א"כ טעמ"ק בדס חז"ל דה"ל ק"ל ד"ש ה"מ לאיסורו
 ע"י ביטול ע"ש, ולפת"ש נ"מא כיון דהדס נפנס ע"י הביטול ונעשה דבר אחר
 זה לא חשוב ה"מ לאיסורו וז"ב ודו"ק, ולשי' הנה"כ הג"ל דדס בעין לכ"ע דס
 שכשלו דאורייתא בלא"ה מיושב קושיא הפלית הג"ל דשפיר ילפינן טעמ"ק בדס
 בעין משא"כ איסורין וכו' אין לו ה"מ ע"י הביטול ודו"ק.

(ח) ולפי"ז יה"י מיושב ג"כ כהא דאמרינן בש"ס 'במות דף ק"ד רמ"מ

ס' נ' כתובים דקטן ארץ ב"ד מלווין להפרישו גבי דם טומאה ושרצים וקאמר
טלה וזריכי דאי אשמעינן שרצים הו"א ויסוס דאיסורן כמשהו אבל דם דעד
דאיכא רביעית אימא לא ע"ש ולכאורה קשה אמאי לא קאמר ה"מ אי אשמעינן
טומאה ושרצים הו"א משום דאין היתר לאיסורו משא"כ דם דיש לו היתר דדם
שבשלו אע"פ וכבר הרגיש בזה בשו"ת בית יצחק חא"מ ס' מ"ד אות י' ע"ש
אבל לפמ"ש שפיר ניחא דאין זה חשוב היתר לאיסורי כיון דנשתנה ונעשה דבר
אחר ובג"ל וז"ל, ולפי' הנה"כ בג"ל דבדם בעין לכ"ע דם שבשלו דאורייתא בלא"ה
ניחא קושייתו דג"ל דכוונת הש"ס הוא בדם בעין דבזה לכ"ע אסור אף ע"י
ביטול וז"ל.

(ט) ורפ"ז י"ח מיושב ג"כ קושיא הג"ח בפסחים כ"ב בהא דפר"ך והרי
דם וכו' והקשה דהא י"ל דילוף היתר הגאה לדם בקיו מחלב גאין היתר לאיסורו
ואפ"ה מותר בהנאה ומכ"ש דם שנוחר כשיבשלו ע"ש, אף לפמ"ש ניחא דכל היתר
דם שבשלו משום דנשתנה ונעשה דבר אחר אין זה חשוב היתר לאיסורו וז"ל.
(י) אך לפי"ז י"ח קשה בהא דנבחים דף ק"ו ע"ב לא יאמר לאו דחלב
ומימי בק"ו מנבילה וכו' מכלהו נמי שכן לא הותרו מכללן והקשה בקרן אורס
לנבחים שם דאכתי היקפי לא ניחא לאו בדם שלא הותר מכללו ונדרש בזה, ולכא"ו
י"ל דגם בדם הותר מכללו ע"י ביטול, אף לפמ"ש ז"א דזה לא חשוב היתר לאיסורו
כיון דנשתנה ונעשה דבר אחר ובג"ל ולי"ע ודו"ק.

(א) וצ"ע דלפענ"ד לומר דהנה הטעם דם שבשלו מותר מה"ט משום
דנשתנה ונעשה דבר אחר וא"ר לזריקה וא"כ כ"ז הוא רק למ"ד ד"ג וכו' ומוכח
מזה דגבי דם מהני שינוי ולהכי בדם שבשלו כיון דנשתנה שפיר אע"פ אבל למ"ד
איברי' מהפרקין א"כ החידוש הוא רק גבי אבמה"ט דמותר א"ס נשתנה ולא
באיסור דם וא"כ שפיר לדירי' דם שבשלו ע"פ כיון דגבי דם לי"מ שינוי ומה"ט
כוכר באמת הרמב"ם ז"ל דם שבשלו ע"פ כיון דפסק בפ"ט מה' א"כ כמ"ד
איברי' מהפרקין וז"ל וא"כ כיון דכל הקושיא של הכו"פ ופרמ"ג בג"ל דילוף
ק"ו מדם הוא אליבא דר"ם ולר"ם ל"ס תירושו של הכו"פ ופרמ"ג דדם יש היתר
לאיסורו ע"י ביטול דז"א כיון דר"ם כוכר בג"ל הטעם דאיברי' מהפרקין וע"כ
כוכר דם שבשלו ע"פ ושוב הדרא נקושיין לדוכחא לר"ם אמאי לא עביר ק"ו מדם
וז"ל ודו"ק.

(ב) ורפ"ז י"ח ליישב ג"כ קושיא הג"ח אורח כ"י רע"ו שהקשה לשי'
הרי" דכוכר דבאיסור שנשתנה אזלינן בזה הכחא ומה"ט מותר המוס"ק באכילה
אף דה"י מעיקרא דם כיון דאזלינן בזה השתא והקשה ע"ז מהא דבכורות דקאמר
שם חלב מנלן דשרי כיון דר"ג ונ"ח הו"ל לאסרו וא"כ שי"מ דאזלינן בזה
מעיקרא ומחלב לא ילפינן דחידוש הוא ע"ש, אף לפמ"ש שפיר מיושב כיון דלמ"ד
ד"ג ונ"ח חדשה החורה בדם עלמו דאזלינן בזה השתא א"כ שפיר ילף הרי'
דמוס"ק מותר באכילה מחלב ואין לומר דמחידוש לא ילפינן דז"א דבדם חדשה
החורה בעלמו דאזלינן בזה השתא א"כ המוס"ק דה"י מעיקרא דם שפיר מותר
באכילה כיון דבדם עלמו אזלינן בזה השתא וז"ל ודו"ק.

(ג) ורפ"ז יח' מיושב ג"כ קושיה הגאון מבלאסקי ז"ל מובא בשו"ת בכורי שלמה חיד' סי' י"א שהקשה לסי' הרי' דהנני שינוי באיסור שנשנה ח"כ הנשרפין אפרן מותר משום הנשנה ולמה נכתב החוס' בתמורה דף ל"ב הטעם משום דנשנה מלתו ואין מועילין בו, גם הוסיף להקשות למה הנקבצין אפרן אסור והא' נשנה לדבר המותר לסי' הרי' ע"ש, אך לשמ"ס שפיר מיושב דרך נדס חדשה המורה דאוליין במד' השתא באיסור שנשנה ולא בשאר איסורים ח"כ.

(ד) ורפ"ז יט' מיושב ג"כ בהא דכתבו החוס' בחולין דף ל"ז ע"א ברי"ה סד"א דלהכי ה"ו הו"א דידן דרס פסולי המוקדשין בעי קבורה משום דדמי לחלב דדרשינן ואכלת בשר ולא חלב וה"ה דם ואע"כ דאין הדרשה מיושנה על דם כמו על חלב דברי' באכילה ח"מ דם נמי כר' אכילה הוא ע"ש בחוס' ובכר' תמה בזה הגאון רע"א ז"ל כל קושי' למס' פסחים לסי' החוס' בעלז'ס דרס שנשלו מותר מ"ה"ה ח"כ שפיר י"ס לדרוש גם נבי' דם ואכלת כמו נבי' חלב כיון דרס דם שרי באכילה ע"י ביטול ע"ש, אך לשמ"ס דלר"ש דסובר איברי' מתפרקין סובר דם שנשלו ע"ש וא"כ כיון דהסוגיא בחולין שם הוא אליבא דר"ש ור"ט סובר דם שנשלו נמי ע"ש ודו"ק, ובגמ' לסי' הנה"כ הנ"ל דברס בעין לכ"ע דם שנשלו ע"ש ח"כ אין לדרוש נבי' דם בעין ואכלת כיון דברס בעין לכ"ע ע"ש אך בביטול וי"ב, אך בפשיטות י"ל דמה נכתבו החוס' דרס נמי כר' אכילה הוא כוונתם באמת כן משום דכשישלו דם כר' אכילה הוא משום דרס שנשלו אע"ש ודו"ק.

(טו) ורפ"ז יח' מיושב ג"כ בהא דהקשה החוס' בזבחים דף מ"ה ע"ב ד"ה אבל לר"ש דסובר אהרע"א אפילו בב"א ל"ל קרא למעוטי דם קדשים מותרין וטומאה מ"ל דאחצ"א ע"ש, והקשה הגאון רע"א ז"ל בגמ' הש"ס שם דהרי לסי' החוס' דרס שנשלו אע"כ ח"כ שפיר נ"מ כשיבשל דם דלאו פקע איסור דם וסוד שפיר חל איסור נ"מ ולהכי אילתרין קרא למעוטי ע"ש וכן הקשה בבבא דהרסנא בהגהות בשמים ראש סי' ל"ד ע"ש, אך לשמ"ס שפיר מיושב דהא קושיה החוס' שם הוא אליבא דר"ש ור"ט סובר דם שנשלו נמי ע"ש וכנ"ל ובשפיר הקשה החוס' ודו"ק, ולסי' הנה"כ הנ"ל בל"ה שפיר מיושב קושיה החוס' דברס בעין אף החוס' מודים דרס שנשלו נמי ע"ש ודו"ק.

(טז) ור"ד נלפ"ד לפי"מ שכתב הרא"ה בבד"ה בית ג' שער כ' בעמ"א דרס שנשלו אע"כ משום דהרס נפגם ע"י הביטול וכמו שהאריך בזה בשו"ת הרי"מ חיד' סי' ו' דהו"ו שלכ"א וא"כ ר"ש דסובר כ"ש למלקות סובר דה"ה שלכ"א נמי אסור כמ"ס המהרש"ל בשבועות וע"כ דסובר ר"ש דרס שנשלו נמי ע"ש וסוד מו"א ל"ס מירובו של הכו"פ ופרמ"ג הנ"ל ודו"ק כי קלרתי.

(יז) ובבב"א נחידו' מנכר' כתבתי ליישב קושיה הפרמ"ג רס"י ק"ה בשפ"ד סק"ב שהקשה הסוגיא דבטורות דקאמר שם חלב מלון דברי' איל"מא עדאסר רחמנא בב"א והקשה הפרמ"ג שם דהרי למד' ד"ג וי"ח ח"כ חלב אסור משום דם אלא דבב"א דרך ביטול אסרה תורה ורס שנשלו אע"כ ע"ש וכן הקשה בטע"מ חיד' סי' ל"ז ע"ש [ועי' בגמ' סי' ע"א סק"ז ע"ש], וכחנתי ליישב.

פפ"י דברי הרשב"א במ"ה דף מ"ט בניה ג' שער ג' דכתב דאף למיד דם
 שביטלו אפי' היינו דאין לוקין עליו אבל עכ"פ מיהא אסור מדאורייתא מירי
 דהוה אח"ש ע"ש וכן הביא הפרי"ח בשם הרשב"א בחידושו דף קכ"א ע"ב דכתב
 שראה בספר העיטור דליכא מ"ד דמיעבר הוא דלא עבר הא איסורא איכא
 וכו' ע"ש וע' בשו"ת נפש חי' חו"ד סי' ה' שכתב עליו שלא מלא כן
 בחי' הרשב"א רק מלא דכתב כן במשמרת הבית דפוס ברין דף מ"ט בבית
 ג' שער ג' דכתב כן וז"ל ודם מבושל דקאמר דשרי מדאורייתא וכו' ואיכא מ"ד
 דאפילו בחולין ולא למישרי' מדאורייתא אלא שאין ליקין עליו משום כל"ד לא
 האכלו ואסור מידי דהוה אח"ש עכ"ל וכ"כ בקריית ספר להמכ"ט ז"ל בפ"א מה'
 ח"א דאפי' דם ששלו אפי' וכו' איסורא מיהו איכא וכו' ע"ש, ולפי"ז שפיר
 מיושב דבאמת אי אמרינן דחלב יהי אסור משום דם שפיר קשה אמאי אסרה
 תורה בב"ח דהא בלא"ה אסור וא"ל כיון דדרך ביטול אסרה תורה ודם ששלו
 אפי' דז"א דהא מ"מ איסור תורה יש בו ולמה אסרה תורה בב"ח וע"כ מוכח
 דחלב שרי ואין לומר דשפיר הולך התורה לאסור בב"ח דהיי' חייב מלקות דז"א
 דהא לענין מלקות בלא"ה אין הוכחה הש"ס מראשון בב"ח דז"ל הניח' יסוד' לוקה
 ב' וכמו שכתב להדיא ג"כ בטובי"ט שם ע"ש וז"ב ודו"ק טוב לאחר זמן רב
 ראיתי בשו"ת הרי"מ חו"ד סי' ו' דכתב ג"כ וז"ל עכ"פ י"ל דם ששלו דניח
 דנפיק מחורה דם מ"מ איסור יולא מטמא שייך ב' דעכ"פ מן התורה אסור אלא
 שאינו עונש בלאו כמו שכתב הרמב"ם ז"ל דהוה כחלי' שיצור ומיישב בזה שם
 ג"כ קושיאם אכזרות כמו שהקשה הפרמ"ג הנ"ל ושמתני' כי כוונתי לדעתו
 ז"ל ודו"ק.

יהונתן ה"רי אייבעשיטץ חו"פ פראגא.

סימן ג

ב"ה אור ליום ה' פ' ויקהל תרנ"ז ברעזאן גאליציען.

שלום וכ"ס לכבוד ידידי הרב המאוה"ג

החרי"ב מו"ה יהונתן ה"רי אייבעשיטץ ב"ה.

טבתבון הגיעני וע"ד שאלתו בבשר שנכנס במים קודם מליחה וספק אם
 נכנס מעליע שנחלקו הפרמ"ג והחוו"ד אם דם שנכנס מדאורייתא אי דרבנן
 והח"ד הביא בשם א"ה שהוא רק מדרבנן והביא מהטעמים מ"ק סי' קמ"א
 וסמ"ח מ' קמ"ח ויד יהודה סי' ס"ט סק"ד שזה דברי הח"ד והביא מחשו'
 רמ"כ סי' כ"ד וגא"י סי' ל"ב ובשו"ת עמודי אש דיני' א"ה סי' י"ב הביא
 מהשט"ר שער ב' ורש"ל בהגש"ד דמפורש דהוי' מדאורייתא וכ"ה ב"ש"ס פכ"ה
 סי' כ', והנה הפרמ"ג רס"י ק"ה הוכיח מא"ה דס"ד דנכנס מה"ס אבל
 נמ כ"ח דבריו תמוהים דהאם בבשר שנכנס דם כח"ס נחשו' ר"מ ט"ק סי'
 קכ"ד להשיג על דברי הפרמ"ג בזה, והנה מה שהקשה בסמ"ח שם מהא דפריך

והרי דם וכו' יולא לנגנן וכו' וההם הא נחערב במים ואפי"ה הו' מהי"ה כבר כתבתי במקו"א דכל טעמא דדם שנשלו אפי"ה משום דא"ר להקרינה טעמו וכן נחערב במים במ"ש האו"ה שם להדיא והרי מנוול בדרש"י ע"ז מ"ו דבא"ה"ג ל"ז שינוי א"כ לפי הס"ד דדם הסוד בהנאה גם בנשתנה אסור לכן דייק שפיר דדם שרי בהנאה ולפי האמת דדם מותר בהנאה י"ל דנשתנה מותר ועמ"ש במיכתי דע"ת ס"י ס' סק"ה, [עיין לעיל סימן א' אות י"ג מה שדחיתי תיורן זה ע"ש].

ועוד י"ל למ"ש בנה"כ רס"י פ"ז דדוקא דדם בעין שנחשול י"ל דעובר עליו אבל דדם ש"ל מן הכשר ע"י ביטול שה"י מקודש היה דדם שלא פירש מותר א"כ אפי"ה גם כשלא ע"י הביטול ולא חל עליו איסור דם ע"ש וא"כ ה"ג בכבוס דעת או"ה דהיולא ע"י כבישה הוא מדרבנן דכל זמן שה"י בכשר ה"י מותר וכשלא תיקף נחערב במים אבל התם שה"י דם בעין ונחערב אח"כ במים שבאמה ה"י מה"מ, ובזה מיושב מה שהקשה בח"י הר"ן לחולין ק"יז והשו"ד דב"ז ח"א ס"י קל"ט בהא דקחתי חומר בחלב מדם וכו' ואמאי לא קחתי חומר בחלב בנהבשל דחייב ודום פטור ולפמ"ש נחא דבגוואל שהדם ה"י בעין קודם שנחשול כמו החלב חייב גם על הדם.

ובזה מיושב מה ששמעתי בשם הגאב"ד"ק בריסק שהקשה בהא דשנה ע"א זהו חומר במין א' מכשני מינים אבל חלב וחלב בהעלס א' פטור אבל חלב ודם וכו' חייב על כל או"א ובש"ס מוקי לה התם כר"י דתמחויין מחלקין ופרש"י ל"י ובלוק ולפ"ז הא דחלב ודם הא בע"כ מיירי בחלב מנושל דחלב חי פטור ודם בע"כ מיירי בחי דמנושל פטור א"כ הם ב' תמחויין וגם במין א' חייב בכה"ג ומהו החומר של ב' מינים מנמנין א' ולפמ"ש נחא דהתם הרי מיירי דדם בעין ודום האיברים ליכא כרה וקרבן ובע"כ דמיירי דדם הכש ובה"ג קי"ל דום שנשלו ע"ש משא"כ דדם האיברים ש"ל ע"י ביטול י"ל דאפי"ה עליו, והנה עוד הארכתי בענינים אלו בפלפול רב ואכמ"ל.

ורדינא נראה כיון דיש מחלוקת הפוסקים גם בדין כבוס א"כ בספק כבוס י"ל דהוי ס"ס בדאורייתא ובש"ס א' בדרבנן כמ"ס כה"ג הש"ך ס"י פ"ג גבי ליר דגים ועוד בכמ"ק ובפד"ט שהרי לש"י כמה פוסקים גם בשר הקדש מעלי"ע מהני ל"י מליחה אם אינו מליכלך דדם בעין דכבוס דק מפליט ומבליע ולא מנשל ועס"י ס"ט סמ"ו ובס"י יד"י שם ס"ק ס"ה ולכן עכ"פ בספק יש להקל וע' בשו"ת מגול השן ס"י כ' בש"ס ג"כ להתיר בש"ס כבוס ואף דיש לחוש לדם שפירש ממלי"ת בפני"ש ע"י הכבישה ולא נחערב במים בכ"ז יש להקל ע"ש עעמו.

וע"ד שאלתו באותן השוחטים במרחצתין או ביה העלים מפני שחייבין דפני הפאליטיא ומסבכלים אלה ואזה שמה יבוא מי מהם אם מותר לאכול משחטתם, והנה ד"ז מודען בכל מקום ונראה דאם בסו"ב אמר ברי שאין ידו מרחתם ופוחע יפה אין חשש ועיין בירושלמי פ"ז דב"ק הלכה ד' ראוהו פוחע בעיר חזקה גנוב הוא ומייב על הטניחה וההם מוקי למחניהן כר"ש והרי דשחטה שא"ר אין חייבים לר"ש ובע"כ דהשחטה כשירה וכש"ס דילו בכה

ע"ט ב' ראוהו שהטמין במרשין וכו' וכוה נראה לפרש מ"ש בתוספתא פ"ב
 רמולין ה' כוחט והרמית או שפך וגו' ושהה כדי שחיתת אחר פסולה והרי כידיו
 מרחטין יש לחוש לדרכה כח"ס הלחט"ש ובע"כ דמייירי שהי' מרחת ומפחד אבל
 אין ידיו מרחטין ואם לא שהה כשר ועמ"ש נדע"ת סי' א' ס"ק ל"ה שהבאתי
 מכת"ק וגם יעו"ש ס"ק ל"ג בענין אומר ברי לי נגד הרוב אבל בנ"ד אין כאן
 רוב ואם הסו"ב אומר ברי שלא הי' ידיו מרחטין ושחט יפה אין קצש, ומה
 שהבאתי מחיבורי דע"ת בשם לחט"פ בד"ן סו"ב שידיו מרחטין ראיא חס"ש דרסה
 ותמחתי עליו ואח"ז הראוני בה"מ על הרמב"ם שגדמ"ח ברפ"ט ווארשא המבואר
 כדעת לחט"פ ושיב מלחתי בשו"ת מ"ס חיים יו"ד סי' א' שפסק נ"כ דאם הסו"ב
 אומר ברי לי כשר בדיעבד ורק לבחילה אין לסו"ב שידיו מרחטין לשחוט פ"ט.
 ומה שהאריך בענין השלכת הדקין בלא בדיקת בועות עמ"ש בשו"ת בית
 אפרים חו"ד סי' ו' קרוב לבוף החב"ו שכח בעלמו שלא לערער על המקלים
 ובפרט אולי בדיקו וראו שרובן יולאים בהגשר, ועמ"ש בחיבורי גילוי דעת סי'
 מ"ו ס"ק כ"ז כ"ז כ"ח בד"ן בדיקת הבועות ובדין בועות ש"ס ב"ח כן חילע יעו"ש
 ס"ק ל"ב שדחיתי דברי חסו' רח"ב בדברים ברורים ושם ס"ק ל"ג רמזתי לחב"ו
 בית אפרים הנ"ל וכו'.

והגני ידיו הדו"ש הק' שלום טרדכי הבהן אבד"ק הנ"ל.

סימן ד

ב"ה ב' במדבר מ"ג למב"י חרפ"ג סטערדין יצ"א.

החור"ש אל כבוד אחי יקירי ורב חביבי הרב
 החור"ב צנמ"ס נחית לעומקה של הלכה וכו'
 בש"ת מו"ה יהונתן הלוי אייבעשימין שיח"י.

אחרשבת, באתי לקיים הבטחתי להשיבך על קושייתך על דברי סי' היראים
 צ"י ר"ז וכו' והכנת הפי' בדברי היראים דס"ל דלאחר שנעשה חתן אין מיעיל
 מה ששאלן סולת ואסור לגבי מוצא חף דנשתנה, וע"ז הקשה מגמ' מפורשת
 בריש דף ה' שהקשה הגמ' בש' למה למכתב לחם וקלוי וברמל לא תאכלו וכו'
 לכתוב ברמל לחוד וקלוי לחם וקלוי מברמל, איכא לחיפך מה לברמל סגן לא
 נשתנה מוצא"ח ע"כ, הרי חזינן להדיא אילו לא הי' נכתב בתורה דלחם מחרם
 אסור הי' מותר משום דנשתנה מוצא"הו, ולפי דעתך הוא תמו' עומה לבחורה,
 אבל דע אחי יקירי כי מלבד שלע"ד אין הפירוש בהיראים כמו שהכנת כאשר
 אבאר לקמן, אך גם לפי הבנתך הפי' בהיראים נלע"ד לפרך דבריו, והוא, דגר"ך
 להבין מוצא"ה ס"ל להיראים דלאחר שנעשה חתן אין מועיל הסינוי דסולת
 הא כ"ן דב"ה דרשו הם ולא סינויים וא"כ לא אסרה תורה רק גוף האתן
 אבל לא היכא שנשתנה, ואך נראה דסברה היראים הוא עמ"מ שהקשו בתוס'

בתמורה דף ל' ע"כ נר"ה דניחא ל' וכו' ולמה נעבד אסורין וד נעבד
ובמשחחיה לקמה מיושב הגמ' בע"ז מ"ז ע"כ אס הסילת מותר למנות אס יס
שינוי נעבד או לא וקאמר שם הגמ' דהולד נעבד אסור משום דמטיקרא בהמה
והשתא בהמה אכל כולה מעיקרא חטים והשתא כולה, וגבי אמתן הוי סברא
דב"ש לפיכך דחטים ועשאן סילת אסורין וכולד מודי דשני מדרשא דהס ולא
ולדוהיקא, ומידלו ו"ל ויש טעם לחלק דודאי גבי ע"ז ולד אסור כדמפרש הכא
דניחא ל' בנישמ' ודעתו להשתחוות לכל הנפת, אבל משהחיה לקמה אין דעהו
להשתחוות אלא למה שהוא רואה דהיינו החטים ולא את הכולה, אבל גבי אמתן
דעתה מעיקר והעילוי לפיכך גבי בהמה דדעת הוונה לבהמה ולא לולד, וגבי
קמה דעתה לסולת שהיא עיקר עכ"ל, וא"כ לפי סברא זו דגבי אמתן אף שנתן
לה חטים דעתה אסולת שהיא עיקר ממילא הצינו דסילת לא מקרי שינוי כלל
דהא בעת קבלת האמתן והביאה ה' דעתה אסולת והוא כאלו פירש עמה בפירוש
שנתן לה חטים שהעשה סולת בעד הביאה והיא מרוצה לזה בודאי אפילו ב"ה
ה' מודי דזה לא מקרי שינוי כלל דהא פירש בהדיא עמה כך, מש"ה ס"ל
להיראים דאפילו לא החנה עמה בהדיא שהעשה מהחטים סולת כיון דדעתה
מעיקר שהיא הסולת הוי כאלו פירשו בהדיא, דאפילו לב"ה אסור דזה ל"ה שינוי
כלל, מש"ה הוכרח היראים לפרש דהפלוגתא דב"ש וב"ה הוא באופן היכי שנתן
לה חטים באתונה ואמר כשאצוא אליך יהי לך באמתן לא חל איסור אמתן עד
שיצוא אלי' ועשאן כולה קודם ביאה, בזה ס"ל לב"ה דקנאהן בשינוי ולא נחתיבה
כי אם חטים וכשעת ביאה נחתיבה לו דמים ולא חיל איסור אמתן על הדמים
כדתן בפ' כל האסורין לתן לה מעות הרי אלו מותרין, וב"ש ס"ל דשינוי אינו
קונה ואפילו עשאן כולה קודם ביאה הא נחתיבה ליתן הכולה ונעת ביאה ג"כ
חייבה ליתן כולה וא"כ חל האמתן על הכולה, וא"כ ממילא באיסור חדש אס לא
כתבה התורה שלחם מחדש ג"כ אסור שפיר ה' מותר משום דנשתנה מצרייתו
והתורה לא אסרה אלא התבואה כמו שהוא אבל לא הוי דנשתנה כי זה האיסור
לא תלוי בדעת האדם כלל, וא"כ לא קשה כלל קושיאך על היראים מהגמ'
דכריתות ו"ב.

ורפ"ז שפיר מיושב הקושיא שכתבת לי בשם כ' בכורי שלמה שהקשה על
היראים ה"ל מהא דבע' רמב"ח בע"ז מ"ז ע"כ המשתחוות לקמה חטים מהו
למנות יס שינוי נעבד או לא ע"ש, והקשה לדברי היראים מה מיבעיא ל' הלא
במחור מהיכי יליף לאיסור מאמתן כמבואר שם בגמ' והלא באמתן אס כבר
נעשה אמתן גם בנשתנה אסור לדברי היראים וא"כ כ"ש בע"ז בנשתנה לקמה
דגם בנשתנה אסור עכ"ל וכחב שהגאון מאוה"ג מקוטנא זללה"ה אמר לו שהניח
בכתבים שלו דברי היראים בל"ע מכת קושיא זו, אך לפמ"ש שפיר מיושב דבאמת
באמתן דכיון דדעתה מעיקר דהיינו הסולת הוי כאלו פירשו בהדיא דהכולה יהי'
האמתן וכמ"ש וא"כ לא נשתנה כלל, אבל במשתחוות לקמה דאין דעהו להשתחוות
אלא למה שהוא רואה מש"ה שפיר איבעיא ל' אס הכולה מותר למנות חי יס
דכריתות ו"ב.

ורפמ"ש יהי מיושב ג"כ קושייך למה לענין מוס"ק דהיא דס' ח' מחיר ר"י
 משום דנשתנה ומשום זה נחנה דהיראים ס"ל כשיטת הר"ש דמוס"ק אסור אף
 דנשתנה, אך לפמ"ש רבנ"ה היראים הוא משום דנחתן דעתה אסולת ל"ה שינוי כלל
 משה' איסור למוצת, אבל מוס"ק דנשתנה שפיר אפשר דס"ל כר"י דמוחר וז"ב.
 אולם כ"ז הוא לפי הכנה הגאון מקוטנא זללה"ה הפי' בדברי היראים,
 אך האמת יורה דרכו לענין שאין הפי' כן דהיראים, דזה פשוט, אלא כיון דכל
 הפוסקים הרמב"ם בפ"ה מה' איסורי מוצת ה' ט"ו כתב בסתם נהן לה חטים
 ועשאן סולת וכו' הרי אלו כשרים שגבר נשתנה ולא מחלק אס' עשאן סולת קודם
 ביאה או אחר ביאה כמו מחלק היראים, וכן הסת"ג במלות ל"ה מלוא שט"ז
 כתב בסתם וז"ל ודורשין ב"ה הם ולא שינויהם כגון נהן לה חטים ועשאן סולת
 שמוחר למוצת ע"כ, ולא מחלק בין קודם ביאה עשאן, סולת או אח"כ רק הכל
 מותר משום דנשתנה, בוודאי דגם היראים הכי ס"ל לדינא דהא ב"ה דרשי סתמא
 הם ולא שינויהם, ומה שכתבו החס"ד דנשתנה אסולת הוא רק אליבא דב"ש
 כמבואר בדבריהם, אך היראים הי' קשה לו דמה מדמה הגמ' הפלוגתא דשינוי
 קונה להא דחתן דהא דחתן בלאו השינוי גם כן היא קונה עבור שכן ביאה
 וכמו שהקשו ההושפות בנא קמא דף ס"ה ע"כ דיבור המתחיל הא מני וכו'
 ומשה' פירש היראים דהא דנתן לה חטים ועשאן סולת מיירי דנתן לה ואחר
 כשאבוא אליך יהי לך נחתנך לא חל איסור חתן עד שיבוא אלי' ועשאן סולת
 קודם ביאה ומאחר דקנינה בשינוי לא נחתיבה כי אס' חטים ובשעת ביאה
 נחתיבה לו חטים ואיסור חתן לא חל על הדמים, וב"ש ס"ל דשינוי אינו קונה
 וא"כ הא נחתיבה ליתן לו סולת ובשעת ביאה חל האיסור חתן על הסולת,
 משה' שפיר קאמר הגמ' הא מני ב"ש דס"ל שינוי במקומו עומד, דהא היכי
 דעשאן סולת קודם ביאה שפיר חלוי בפלוגתא דשינוי קונה, ומשה' שפיר כתב
 היראים בלשון הזהב וז"ל והמפרש שעשאן סולת לאחר שחל איסור חתן, לא
 יתכן טעמא דשינוי קונה וכו' בשביל שקנאתו בשינוי מותר ולאו אסור וכו' היינו
 שקשה להיראים רק על טעמא דשינוי קונה היכי שעשאן סולת אחר הביאה,
 דאפילו אי אמרינן דשינוי אינו קונה ג"כ האחתן שלה בשכרה כמובן, אבל באמת
 מלד הקרא דהם ולא שינויהם שפיר ס"ל להיראים דהסולת מותר לגבי מוצת
 ובמ"ש הרמב"ם והסמ"ג הג"ל וז"ב ופשוט לענין, תעין היטב בלשון היראים
 שהעסקי אות באות הראה אשר ב"ה כוונתי האמת בלשון הזהב וז"ב.
 גם מה שהקשה על הפוסקים דבאיסור ל"ה שינוי אמאי מהני שינוי בחתן,
 לק"מ דהיכי אתה מדמה איסורי אכילה לאיסורי מוצת דבחתן דרשין הם ולא
 שינויהם דלא אהדרה המורה למוצת אלא גוף הדבר אבל לא השינוי ובמ"ש החס"ד
 ב"ק ס"ה ע"כ ד"ה הא מני וכו' וז"ל דחשוב כלאחר ואין זה אותו שבא לידה
 בחור חתן עכ"ל, אבל באיסורין כמה פקע האיסור ע"י השינוי כמובן, וא"כ
 א"ל לעשיית פלוגתא בין הפוסקים כמו שכ"ה כותב וז"ל.
 ובהיותי בזה הענין ראיתי בשו"ת הרי"מ להנהיג מאוה"ג מגור ו"ע בסי'
 ז' שתמה דלמה דם שבישלו אפי"ע דהי' דא"ר לכפרה משום דנשתנה אבל לענין

אִיסור כּיון דהי' ראוי לכפרה וגאסר כמה פקע אִיסורו ע"י שנטעה אִיסר והא
 בש"ס ע"ז דף כ"ט ע"ב אמרינן יין מבושל של נסך אסור ופריך פשיטא משום
 דאיכשל פקע ל"י אִיסורי' וכו' והא דמבישל אין בו משום י"ג משום שא"ר לנסך
 ע"ג המזבח, מ"מ כיון שכבר גאסר כשהי' ראוי פשיטא ל"י להש"ס דלא פקע
 אִיסורי' ע"י שנחבשל ע"ס והוא ממש כמו בדם ולמה יהי' פקע אִיסורו ע"י ביטול
 שנטעה אִיסר לזריקה כיון שהי' ראוי וגאסר ע"ס, ולענין לא זכיתי להבין דבריו
 הקדושים דהא מבואר ברש"י ע"ז מ"ו דכא"פ ל"מ שינוי דכל הנטעה מן גאסר
 דהא הנאה היא ומכ"ס י"ג ולע"ג, [ועי' לעיל סימן א' אות י"ד מה שכתבתי ליישב
 דברי הסמ"ק הרי"מ ה"ז ע"ס].

אח"ך הדו"ש באהבה אִלעזר הלוי אייבעשימין האבד"ק סטערדין.

סימן ה

ב"ה פה קוטב יע"א.

יהי ד' עמו ועל במתי מרומי הצלחה יעלהו,
 ועל מי מנוחות ינהלהו, ה"ה כבוד ידידי
 וחביבי הרב מה"ג החר"ף ושנון, פיו ממלל
 רברבין, מו"ה יהונתן הלוי אייבעשימין נ"י
 אור תורתו זורח בק' פראגא יע"א.

הגיעני יקרת מכחכו נשבע העברה ואני בעוה"ר ברוב הימים נהיית
 ונחלתי ולא הי' בי כח לעיין בדבר הלכה ולאחזו קטת הסופר בידו, ועם חסות
 בומי וחולצת איברי המחזקתי לשום עיני ולבי על דבריו ולהשיב לו מאשר חמלא
 ידי בעוה"שית כי יקרו לי דבריו.

צ"ר דברי פלפולו כוננים על הלעת ספק בנשר שנכבש במים קודם
 מליחה וספק אם נכבש מעל"ע אם גאסר דם כבישה אסור מה"מ כדעת הפמ"ג
 או רק מדרבנן כמ"ס החו"ד בשם האו"ה והאריך בזה בפלפול אם דם שנשלו
 מדרבנן והביא קושיות הרב מה"מ שהקשה לשיטת האו"ה דם כבישה להייתו
 נחערב במים רק מדרבנן אסור ומותר מה"מ אי"כ מה פריך הש"ס בפסחים
 כ"ז על ר' אבוהו והרי דם דכה"ב לא תאכל כל דם ותנן אלו ואלו מחערבין
 באמה ויולאין לנחל קדרון ומחערין לגננין ולזבלין, ומה קש"י הא כיון שנחערב
 באמה דהיינו אמת המים שהי' בעורה טוב א"ר להקרבה ומותר בהנאה, וע"ז
 כתב רומ"נ כ"י להקין לשמ"ס האחרונים בטעמא דדם שנשלו אע"פ לפי"מ רחיצת
 בש"ס ברכות ל"ח דשלקות מדרבנן עליהן בפה"א ור' יוחנן אמר שהכל דרבירם
 שנשחטו ע"י הביטול לאו במילתא קאי לענין ברכה וה"נ דם שנשלו נחבטל
 מחירת דם דלאו במילתא קאי אכל ר' אבוהו י"ל דאסור כמ"ד דשלקות מדרבנן
 עליהן בפה"א דגם אחר הביטול במילתא קאי וה"נ אף שנחערב דם במים

במילתי קאי לעבור עליו ושפיר מקשה הש"ס בפסחים הג"ל והרי דם טכחור
ובחמ"כ דברים אלו אינם דמ"ל להגמרא דר' אבובי סובר דדם שבשלו או
שנחשרב במים ע"ע כדי להקשות עליו דילמא באמת סובר כזעירי וגר' חגיגה
דרם שבשלו או שחלחו אע"פ דס"ל כעילא וכו' בנימין בר יפת בשם ר' יוחנן
דשלוקח מברכין עליהן שהרי"ב דלאו במילתי קאי, אבל גם עיקר יסודו דטעם דם
שבשלו אע"פ חלי' כהא דש"ס ברכות י"ח אם דבר שנשחטה ע"י הבישול במילתי
קאי לענין ברכה הוא יסוד נופל דבאמת ז"ע לכ"ע דכל דבר הנאסר בעלמיותו
לא מהני ב"י שום שינוי דלעולם קאי באיסורו וזה מפורש בש"ס חולין דף ק"כ
ע"א דהמחה את החלב וגמטו דחייב כדיליף מקרא וכן בחמץ בפסח בהמחה
וגמטו וכן בנכילה עוף טהור ומהם ילפינן לכל איסרי מורה ע"ס בע"ב שם
והנה המוס' שם ברי"ה היכא נכתבו בשם הרבינו שזאלל דגבי חלב שהמחה אי
לא הוי כחייב ב"י אכילה בלא קרא הוי מחייבין כיון שהיה נוף החלב וכן החמץ
שהמחה כיון שהיה נוף החמץ אבל במסקה היו"א מן הכלאים הו"א דפטור כיון
שאין זה נוף הפרי ע"ס ולכאורה דבריו תמוזים מש"ס ברכות דף ל"ו רע"א דאמרין
התם קמחא דחיטי רב יהודה אמר בורא פה"א ר"ג אחר שהכל נ"ב, א"ל רבא לר"ב
לא תיפליג עלי' דרב יהודה דהרי ר' יוחנן ושמואל קיימא כוותי' דאמר שזאלל וכן
ארי"א ח"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בורא פה"א אלמא אע"פ דאישתני במילתי קאי
ה"י אע"פ דאישתני במילתא קאי ודחי מי דמי החס לית ל"י עליו"י אחרינא הכא איה
ל"י עליו"י אחרינא ועשרס"י דנקמחא דחיטי ילא מכלל פרי ולדרך אכילתו לא בא
אבל השמן מיד בא בשינוי לכלל דרך אכילתו ועיקר הפרי לכך נטעמו הלכך גם
השמן פרי הוא ע"ס הרי מטואר כאן לכאורה ה"פך מדברי הר"ס בחוס' הג"ל
דקמחא דחיטי אף שהיה נוף הפרי דהיינו החטין מ"מ כיון שנשחטה לאו במילתי
קאי ומברכין שהכל אבל משקה היו"א מן הפרי חייב נוף הפרי ומברכין בפיה"ע
אבל באמת לק"מ דוודאי לענין איסור שהאיסור חל בחפץ זה אין נ"מ בין אם
אוכל האיסור כמו שהיה או שנשחטה ע"י מיחוי ובישול וטחינה וכיו"א כיון דמ"מ
נוף האיסור אוכל ורק לענין כלאים שאין איסור בעלמיותן שהרי כל אחד נלפשו
היא היסוד ורק תערובות השמות נאסרו ולזה הו"א דלא נאסר רק נוף הפרי ולא
משקה היו"א מן הפרי דמסתלק לא חל האיסור כלאים רק על נוף הפרי, משא"כ
לענין ברכה בהזכרות שם הרי זה וודאי דתואר שם כל דבר הוא רק בהיותו
באיכות חולדתו ואם נעשה בו שינוי נאבד ממנו תואר איכותו כגון בחטין שנטחן
לקמח וכן בכל פרי שנחמטך במיחוי וכן בדבר שנחבשל או שנגבש כדק"ל
מה"ט דשמן שנחבשל או שנגבש פסול למנחות וכן צ"ן שנחבשל דפסול לנסכים
[עש"ס מנחות פ"ז] וכן באחריו הכבים או שנחבשל [ועשויה ח"ס חו"ד גם
לענין שאר ג' מינים והא"כתי במק"א] ולזה לענין ברכה קמחא דחיטי אף דהיא
נוף הפרי דהיינו החטין מ"מ כיון שנשחטה ע"י שזאלל תואר איכות החטין
ואינו עומד לאכילה כנעשו קמח להיות נאכל כך ולזה אבד ברכה הפרי שהיה
על אכילת הפרי בדרך אכילתו משא"כ השמן זית אף שאינו בתואר מהות נוף
הפרי מ"מ כיון דבאמת גם השמן מנוף הפרי הוא ודרך אכילתו היא כך חשוב

גם היו להזכיר שם פרי עליו בברכתו ועל דרך זה נחלקו גם שם בדרך כח
בהזכרות השם בברכה בשלקיה אם פעל השינוי ע"י הכיבוד מלהזכיר עוד שם
הפרי אבל אין זה ענין כלל לענין איסורין והרי מ"מ טעמו וממנו הוא וכדלפי
מקרא בשם חולין הנ"ל והרי באמת גם לענין יין כסך דקיי"ל דין מוטבל אין
בו מבוט מ"מ באם הי' י"ג קודם לא ינא מדי איסורו ע"י שנחבט
כמבואר בבביתא בשם ע"ז דף למ"ד רע"א והא דס"ל לזעירי ולר' חנינא
בשם מנחות דרס שנחבט או שנמלח וכן להא"ה בכבוד במים דאע"פ מים
דס"ל לכל שאינו דם הראוי ע"ג המזבח כפיך מתורת אכילת דם האסור ולא
נאסר אלא בעידו ראוי להקרבה משה"כ לענין שאר איסורים והדברים פשוטים
ובדורים למשכיל על דברי.

ולקושיות הרב מנחם ראיתי מה שהעתיק לי רומ' חסונה הרב הנאדר'ק
ברעואן ז"ל וכבר הדפס רומ' הכותבו בס' שערי חורב חלק שני סי' ר'
והנה שם בס' ליה דחיה דבריו שהם דברי שגגות ע"ש. *) וגדעתי לק"מ
קושיות המנחם והאמת שהיה בעורה לא היתה אמת המים עובדה בה חסיד
דאי"כ לא הי' קנין הדם לזבלין אבל היתה האמת נעשית שאם היו לריבין להדיח
העורה היו פותחין מקום כניסת המים וסוגרין מולאו כמבואר במשנה פסחים
ועפרש"י שם אבל בזולת הי' סגור מקום כניסת המים והדמים היו יולאין להאמה
ומשם נחל קדרון מבלי מערובת מים כלל וגזה כהבו להדיח החום' ביומא דף
מ"ז ע"ב דמה דהק' דגחלים מכבדן לאשה דאין הכוונה לאמת המים אלא במקום
האמה שהי' בלא מים ע"ש.

ובמה שפסל רומ' בהא דינא דמוס"ק וכן בהא דד"ג וג"ח ובהא דש"ס
כריתות גבי לחם וקלוי וכן בהא דש"ס ע"ז בהמשכתו לקמה עיין מה שהארכתי
בכל זה בהשקפה הנדפס בשערי חורב חלק שביעי סי' ל"ז ושם העמדתי הדברים
בקרן אורה ליישר הדורים בזה ע"ש.

(*) וד"ל שם למתן קושיות המנחם מהא דפריך הש"ס דפסחים והרי דם
וכו' וע"ז כתב וז"ל כבר כתבתי במק"א דכל טעם דרס שבטלו אע"פ מבוט
דאי"כ עתה להקרבה כמ"ש הא"ה שם להדיח וברי מבואר ברש"י ע"ז דף מ"ו
דבא"ה"ג ל"ח שיעור ודאי"כ לפי הס"ד דרס איסור בהנאה גם בנשנהה איסור וכו'
עכ"ל במח"כ כי אין לדברים אלו שחר וכבר השכיח הרמב"ם בפיה"מ פ"ג דכריתות
לענין איסור בנ"ח דכל דאיסור הנאה מים דנתיב לא תאכל נחשך איסור הנאה
מפני שאסורו הנחוב באכילה ואם לית ב"י איסור אכילה מחילא גם איסור הנאה
ליבא ועי"ש ולפי"ז גבי דם דהוי ס"ד דרס איסור בהנאה מבוט דכתיב לא תאכל
אי"כ בדם מוטבל או מערב במים דס"ל להא"ה דפקע מה"מ איסור דם מיני'
משום דאי"ד להקרבה אי"כ מחילא דלא סיך בו עוד איסור הנאה כלל ואינו ענין
כלל לדברי רש"י בע"ז הנ"ל דשם כתב רש"י ברבר שנעלם יש עליו איסור הנאה
לא מהני פה שנשתנה דגם כל הנעשה ממנו נאסר דהא הנאה היא עי"ש ובאמת

מִיֵּשׁ לַתְּחוֹם עַל הַיִּרְאִים כִּסִּי ר"ז שְׂנַחֲבַח בְּחִיטִים וְעֶשְׂאֵן סוֹלֶה
אֵם כְּבֹד חַל עָלָיו אִיסוֹר אֶחָד בְּשִׁבְלֵי שְׂעֶשְׂאֵן סוֹלֶה פְּשִׁטָּה דָּלָה הוֹמֵר הַאִיסוֹר
שְׂכָר חַל עָלָיו וְעִיז הַמָּה מֵהָא דָּא בְּעִיז לֵב כְּמִשְׁחָחִיה לְקָחַת חֲטִיף מִכּוּ לַמִּנְחוֹת
עִיז וְהַיִּרְאִים מֵהַ מִבְּעִיז לֵי הֵלָא בְּמַחְסֹר מִיֵּיזָא לְאִיסוֹר בְּעִיז מֵאֶחָד וְהֵלָא
בְּאֶחָד אֵם כְּבֹד חַל אִיסוֹר אֶחָד גַּם בְּנִשְׁחָחִיה אִיסוֹר אִיכָּ כִּשְׂכָּ בְּעִיז גַּם בְּנִשְׁחָחִיה
אִיסוֹר עֲבָדוֹד וְלִקְחָהּ דְּהַיִּרְאִים גִּירָם כְּמוֹ גִּירָסָה הַיִּשְׁנָה הַמִּשְׁחָחִיה לְחִיטִין קִמְחָן
מִכּוּ לַמִּנְחוֹת וְהַיִּרְעִיז הִיא כְּמִשְׁחָחִיה בְּחוֹסִי רִיזָר לְעִיז שֶׁ בְּעוֹחָן גִּוִּי דְקִיזָל דְּנִכְרִי
מִנְטָל עִיז וְהוֹתֵרָה לִיִּשְׂרָאֵל וְחִיזָּה נִסְחָפֵק דֹּאפְשָׁר לְנִגְבִּיה אִיסוֹר דְּמֵאִסֵּם לְנִגְבִּיה אוֹ
נִימָא דְכָל שְׁהוֹתֵרָה גַּם לְנִגְבִּיה הוֹתֵרָה מִשְׂאִיכָּ גִבִּי אֶחָד כְּשִׁנְאִסָר לְנִגְבִּיה מִשּׁוֹם
אֶחָד לֹא מִהֵנִי בִּי צִיטוֹל לְהַתִּירָה אִיכָּ פְּשִׁטָּה דָּגֵם שׁוֹם שִׁנְיָ לֹא מִהֵנִי בִּי שְׁהִרִי
כְּבֹד נִאֲסָר וְאִיסוֹר שְׂבוּ לְהִיזָן הֵלֶךְ וְדִבְרֵי הַיִּרְאִים נְכוּיִם.

בְּיֵשׁ רִוִּיזָּה בְּשֶׁם הַפְּלִיזִי וְהַפְּמִיג שְׂכָחָנוּ דֹּאִין לְעֶשְׂוֹת קִיזָּה בְּנִיזָּה מִדָּם
מִשּׁוֹם דָּדָם יֵשׁ לִי קוֹלָה דִּישׁ הִיחָר לְאִיסוֹרוֹ אַחֵר בִּישׁוֹל מִשְׂאִיכָּ גִיזָּה לְעוֹלָם
נִאֲסָר וְעִיז כְּבֹד רִוִּיזָּה לְדָחוֹת דֹּאִין זֶה חֲשִׁיב הִיחָר לְאִיסוֹרוֹ כִּיּוֹן דְּלֹאִתּוֹ דְּבֹר בְּעָלָמוֹ
שְׂאִיסוֹר [דְּהִיזָּה דָם חִי] לֹא הוֹמֵר וְרַק כְּשִׁנְשָׁחִיה שְׂנַחֲבַחֵל זֶה לֹא מִיִּקְרִי יֵשׁ הִיחָר
לְאִיסוֹרוֹ עֲבָדוֹד נְעִלָם מִמֶּנּוּ דְּבִרִי הַחוֹסִי בִּינְחוֹת דָּף לִיג כּוֹף עִיב שְׂכָחָנוּ בְּשֶׁם
הִרִיזָּה דִישׁ הוֹמֵרָה בְּטִרְיָפָה יוֹמֵר מֵאֶבֶר מִן הַחִי דֹּאבְמִיָּה יֵשׁ הִיחָר לְאִיסוֹרוֹ דֹּאִתּוֹ
שְׂחִיטָה וּמִפְקָע לִי מִשְׂאִיכָּ טִרְיָפָה כְּשִׁנְטִרְפָּה אִין לֵה הִיחָר גַּם לְאַחֵר שְׂחִיטָה עִיזָּה
הִרִי מִפּוֹרֵשׁ דֹּאבְמִיָּה מִיִּקְרִי קִיל נִגְדַּר טִרְיָפָה כִּיּוֹן דִּישׁ לֵה הִיחָר עִיזָּה שְׂחִיטָה אֶף
דְּבִעוֹדוֹ אֲבָמִיָּה אִין לוֹ הִיחָר וְהֵא שְׂחִיטָה וְהֵא שְׂחִיטָה מִשּׁוֹם דְּנִשְׁחָחִיה וְהֵאִינוּ אֲבָמִיָּה
עוֹד כְּמוֹ דָם שְׂנַחֲבַחֵל אֲפִיָּה מִיִּקְרִי קִיל נִגְדַּר אִיסוֹר אַחֵר שְׂאִין לוֹ שׁוֹם הִיחָר וְהֵלָא
כְּדִבְרֵי רִוִּיזָּה, אֵת זֶה מֵה שְׂרָאִימִי לְהַעֲרִיז בְּדִבְרֵי רִוִּיזָּה בְּעוֹבְרֵי עַל דְּבִרִי, יִסְוֵרָהוּ
הַיִּשְׁמִי לְהַפִּיץ מַעֲיִינוֹתָיו חוֹלָה עֵינָיו יִלְוִיו בְּמֵאֹר תוֹרָה וְעַשְׂפִּיו יִסְוֵרוּ נִגְדַּר.

כְּנִשְׁבוּ הַטְּהוֹרָה וּנְפֶשׁ יִרְדּוּ הַדּוֹשׁ בְּהַעֲבָה וּמִלְפָּה לְרַחֲמֵי שְׁמִי,

יַעֲקֹב שׁוֹר אַבְדִּיק קוֹטֵב וְהַגְלִיל.

גַּם בְּאִיסוֹרֵי אִכִּילָה הִיא כֵּן דְּכָל שְׂאִיסוֹר בְּעָלָם בְּאִכִּילָה לֹא מִהֵנִי מֵהַ שְׂנִשְׁחָחִיה
כְּנִיזָּה חִיטִין וְעֶשְׂאֵן קִמְחָה, וְעַמְּמוֹ וּמִמֶּנּוּ לְכִיזָּה דְּאִוְרִיזָּה, וְהֵא דְּאִמְרִינָן בְּשֶׁם
כְּרִיתוֹת דָּף הִי רַעִיזָּה לְעִיזִין אִיסוֹר חָדָשׁ מֵהַ לְכַרְמֵל הֵלָא נִשְׁחָחִיה מִבְּרִיזָּהוּ עִיזָּה
כְּבֹד בְּאִרְתּוֹ עַל נִכּוֹן בְּחִשּׁוֹבָה שְׂהַשְׁבָּחִי אִישְׁחָקֵר לְמַדְרִיזָּה הִגֵּר [וְהֵלָא כְּהִנְחָא
כְּמִקּוֹר חִיזָּה שְׂנִיזָּה בִּזָּה וְכִאֲשֶׁר הַשִּׁיג עָלָיו גַּם בְּשׁוֹמֵר חֲתָם סוֹפֵר חִיזָּר סִי קִיזָּה]
וְאִכְחִיל, הֵלָא דְּנִבִּי דָם סִיל לְהַאֲרִיז דְּבִאֲרִי לְהַקְרִיבָה פִּקְעָה מִמֶּנּוּ אִיסוֹר דָם
וּמִמִּילָא אִי פִּקְעָה אִיסוֹר דָם פִּקְעָה אִיסוֹר הֵנָּה וְזִיזָּה וְקוֹשִׁיזָּה הִרְבָּה בְּעַל מִכִּיָּה
בְּטוֹקָפָה.

יַעֲקֹב שׁוֹר אַבְדִּיק קוֹטֵב וְהַגְלִיל.

